

ARCHIA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT
S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X. 1922 ČÍS: 1.

OLOMOUČ
VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“
S PŘÍLOHOU
„ARCHIV LITERÁRNÍ“
VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 1. VYŠLO V ÚNORU.

Obsah „ARCHY“ č. 1. Z knihy K. Dostála-Lutinova: Tajemná sfinx. - Bedřich Konáfk-Bečvap: Mlčící. - Josef Hanák: Mgr. Alfred Baudrillart. - Dr. Antonín Dohalský: Londýnské dojmy. - Stanislav Wypiaňski, přeložil F. Duša: Legion. - Jetřich Lipanový: Františkánská idyla. - Stanislav Bojar: Bratru Františkovi. Poklad. Tvé stopy. - Jan Karník: Prostý motiv. - Jaro Rovenský: Štědrý den. Pramen. Životem prokleti. - Posudky knih. - Okna.

SOUTĚŽ NA PŮVODNÍ KATOLICKÝ ROMÁN

**Družina literární a umělecká v Olomouci vypisuje tímto
tři ceny na původní romány**

buď historické nebo ze života soudobého, psané v duchu katolickém. Rozsah románu budíž nejméně 20 tiakových archů běžné osmerky. První cena je **5000 Kč**, druhá **3000 Kč** a třetí **2000 Kč** mimo obvyklého honoráře. Družina si vyhrazuje, že cenou počtené romány vydá svým nákladem. K soutěži jsou připuštěny pouze práce dosud tiskem nikde nevydané. Práce čitelně psané, pod hesly a se zapečetěnou obálkou, obsahující jméno a adresu autorovu, budíž doporučeně zaslány Družině literární a umělecké v Olomouci, Wilsonovo nám. č. 16, nejpозději do **2. února 1923**. Porota, kterou sestaví Družina a jejíž členy později oznámí, rozhodne o cenách nejdéle do 1. července 1923.

V Olomouci, 2. února 1922.

Ladislav Zamykal,
pokladník.

K. Dostál-Lutinov,
předseda.

Z KNIHY K. DOSTÁLA-LUTINOVA:
T A J E M N Á S F I N X .

1. Z E G Y P T A .

Velekněz Menho z mládí sloužil chrámu.

Jsa mládenečkem, vstoupil v školu kněží,
hieroglyfům svatým naučil se,
by uměl čísti staré runy chrámů
a tajné zkazky hrobek v pyramidách,
učil se hymnám k bohům věkožizným,
obřadům tajným k bohům Re a Isis,
učil se klanět mysteriu božstva,
jež za oponou před zraky se skrývá.
A sloužil božstvu s věrnou oddaností.

Tam před oponou do prachu se skláněl,
zápaly dýmů libovonných páčil,
nadšeně lidu o tajemství hlásal
a vroucně pěl mu hymny nesmrtelné.

A nyní sám je veleknězem božstva
a strážcem tajemství, jež skryto zrakům.

Nevstoupil nikdy za oponu chrámu,
kde božstvo trůní v nehynoucí kráse.

Dnes dech mu pravil: Odkryj! Odkryj clou!
Svým okem shlédni, čemu vzdal jsi život!

Půl století se skryté záři klaníš!
Už hoden jsi, ji spatřit! Odhal clonu!

A clonu odhalil třesoucí dlaní
a spatřil kobku — tmavou, prázdnou, pustou.
Nižádná záře božstva tajemného,
před níž by ve prach klesla bílá hlava.

Nic! Pouhé nic! Jen tma a puch a plíseň!

I padl ve prach, na kolena padl
a zřel svůj život rozpadat se v trosky,
jak loď, jež v bouři narazila v skálu.
A hořko bylo, zoufalo mu v srdci.

Ztracený život, všechno klam a šalba . . .

A tak tu dlouho na kolenou klečel
a vstával těžce, se zlomeným srdcem.

Chtěl vyjít z chrámu, k fellahům chtěl jít
a s nimi orat, vláčet, síť a žítí
a s palm česat sladké plody datlí
a dojit velbloudice — roven lidem.

Leč starý zvyk a řád a bázeň z lidí
mocnější byly nežli jeho touha.

Dál zůstal v chrámě. Mladé kněze učil
zas obětovat božstvu tajemnému,
jež vládne světu, skryto za oponou,
kadídlo páčil, hymny staré zpíval,
přijímal dary lidu nábožného,
jenž z dálných konců putoval v ta místa.

A s tajemstvím svým odešel k svým otcům. 1./9. 21.

2. POKUŠENÍ.

(D. GABRIEL R.)

On zbožňoval jí. Byla jeho modlou.
A v kráse mládí jemu umřela.

Tu první knihu svou a poslední,
horoucí verše, celou svoji slávu,
jí vložil do rukou a spustil v hrobku.

Těch veršů neměl nikdy nikdo čísti,
těch cizí oko nesmí zneuctít,
toť svatá oběť velké jeho lásky,
jež, nesmrtelná, přes hrob líbá věčnost.

Nad hrobem dlouhá, smutná plynou léta.
A básník zatím sahal po paletě,
v andělských pósách maloval svou lásku.

Až jedné noci měsíc plný planul
a básník vzpomínal své mrtvé milé
a vroucích slov, jež při měsíci šeptal,
když hovoře s ní bloudil stinným parkem,
Své knihy vzpomněl, živé pohřbené,
a sloky její v luzné viděl kráse,
že celá země nezná takové.

Tu stanul Satan u lože a pravil:
Ó, škoda krásy, živé pohřbené.
Takové nezřel svět a nespatřil!
Škoda těch laurů, v hrobě vadnoucích!
Vzkřís svoji slávu! Vyrvi dílo hrobu!

A Anděl pravil: Co jsi obětoval,
jest obětováno a patří Bohu.
Nesahej na to rukou, co je mrtvých!
Jen za hrobem je pravá nesmrtelnost.

A Dábel pravil: Zemfélé nech spáti!
Co zemfelo, je pouhý prach a popel.
Nesmí se nikdy vázat živý s mrtvým.
Ty ruce zetlelé se rozpadají!
Vyrvi z nich dílo života a síly!
Prach patří zemi, duch však patří lidstvu!

A Anděl odcházel, prst zvednuv k nebi.

Do rána básník v horečce se zmítal,
vždy v kráse větší plála jeho kniha
a obdiv světa ze všech úhlů hřímal.

Za jitra vstal a otevřít dal hrobku
a z rukou zetlelých své dílo vyňal
a z temnot smrti životu je vrátil.

Leč laur, jež sklídil, hořknul víc a více
a z každé stránky knihy svoji četl:

Tys utr' jablko stromu poznání!
Tys odnesl Bohu obět z oltáře!
Tys Lásku svoji zapřel nesmrtelnou!
Pro slávu lidskou slávu pohřbils nebes!

A stín už s jeho lince neprch' nikdy.

10./7. 1919.

3. N E B E.

Když dítě vzlétne do nebe,
vidí tam andělíčky,
již na lučinách laškují
si s růžovými líčky.
Vidí tam perník, preclíčky
a hřibátka a hračky,
vidí tam kolo, honěnou
a rozpustilé rvačky.

Když jinoch vzlétne do nebe,
vidí tam vábné vily,
tak zadumaně nadšené,
oděné v závoj bílý.
Na struny hrají o lásce
a toužné písně pějí,
jinochům v oči pohlédnou
a hned si rozumějí.

Když muž pak vzlétne do nebe,
na trůně vidí Boha,
tak moudrého a přísného,
až v prach se sklání noha.
Zřít archanděly zápasit,
vítězit nad satanem,
a síla obra rozproudí
se hrudí mocným vanem.

A kmet když vzlétne do nebe,
kol zřít jen planout světy,
svítky v mrazném etheru
jak nesmrtelné květy;
a touží jenom po světle,
by z tmavé vyšel chaty.
Nežádá zpěvů, tanců vil.
Zřít tam jen pokoj svatý.

1919.

I.

Michal Golán seděl obkročmo na krátké lavici a dělal za zimu světidla. Dřevo bylo dobře proschlé, Michalovi se pracovalo velmi pěkně. Hotová světidla kladl pozorně na lavu u zdi.

Z pastvisk zaléhal sem cinkot zvonců pasoucích se ovci. Na podsínku ozvaly se kroky a tlumené hlasy a za chvíli vcházel do jizby vysoký a vychrtlý chlap ve svátečním, měkkých, ale trochu šibalských rysů. Sdělávaje s hlavy umaštěný, vysoký širůch, pozdravil hřmotně. Za ním se tlačila pěkná, plavovlasá dívka nepokojných očí. Měla nůši na zádech a uzel v ruce.

Michal Golán neodpověděl na pozdrav, ustal v práci a měřil si zpytavě přičhozí, jichž neznal.

„Ufám, že sme nezblúdili... V tych kútoch sem ešte nebýl, tanu, co bych tu zháňal, až zháňal...“

Golán si prohlížel hovorného človíčka, ale zase ani slova.

„Tož co sem chcel féct a nic nedať... Já su Hodulák z Hlubokého... Vyprávjali mě, že ste totkaj zháňali po dedině děvečku. Přivědl sem vám moju cěru --- es-li už nemáte...“

Michal Golán teprve nyní pochopil. Odložil rozdělané světidlo, vstal pomalu a podal Hodulákovi ruku. Potom nevšímaje si Hevky šel zvolna ven.

„Tatulko, já sa tu budu báť. Dyt sa ten hospodát na mia ani nezasmíli, ani sa na mia nepodívali... Ani bě, ani cě netekli...“ šeptalo děvče ustrašeně.

„Ťa, divné je to... Neřekne: ani čerte, ani ďable, ani vítaj, ani nic, edem pohlédá zpod obočí... Já, cěrko, musíš zvykať, až zvykať...“ těšil táta, ale nepotěšil.

„Tatulko, já sa s vama rači vrátím dom, dyť je tu jak v kriminále, stěny holé, ani bazalky, ani fuksie v oknoch...“

„Ani si nemysli, cěrečko. že bych ta vzal dom... Dyt by to bylo na haňbu. Celý Halenkov by rozprávjal: Hevka Hoduláková už je doma. Ani sa na službě nevyspala. Zdrhla ten samý deň...“

„Ĥm, šak uteču, když mia nevezmete...“, sľibovala si Hevka.

„Šak bys upalovala nazpátek... To by sa ale dívali, koho to ženú, až ženú...“

Rodinný spor byl přerušen příchodem Golánovým. Přiváděl robečku menší postavy, udřenou a chorobnou.

Hodulák znaje z doslechu rodinné poměry Golánovy, pochopil, že je to sestra hospodářova, Verunka a představoval hned svoji dceru.

„Tot sem vám přivědl dívku. Volá sa Hevka. Mám tych faganů na chmerty, obejdu sa bez jedného. A téjto sem to sľuboval už dávno, až dávno...“

„Tatulko, nepotpajte!“ hněvala se Hevka.

Verunka chlácholivě pohládila děvče po líci, vzala jí uzel z ruky a ukazovala němě na nůši na zádech Hevčiných.

„No, vtip sal Zhoď to na zem!“ napomínal otec a vysvětloval hospodářům:

„Vzala si peřiny a páru tych hábů . . . Moc toho nemá, nejsme osozní . . .“

Dcerka shodila nůši na zem a utírala si spocené čelo.

„Zdechláčka není . . . Držali sme ju od malučka k práci . . .

V tej věci si nemožu na ňu dotěžovať, až dotěžovať.“

Verunka sháněla dva hliněné hrnky a Hodulák se bránil:

„Ale šak nesnášajte . . . Hladu nemáme, v uzélku mám ešte pagáček, co zme nedojedli . . . Ani sa v tem horku nechce hlasitě jest . . .“

Verunka neposlechla a zmizela s hrníčky v síni. Goláň vyzval posunkem hosta, aby si sedl. Sám pak se vrátil ke svojí práci.

„Edem nevím, es-li sa k vám moja cërka hodí. Slyšél sem, že moc řeči nenaděláte, šak to aj vidím, a ona by edem mlela pantem. Nedá hubě nadarmo jest . . .“

„Tatulko!“ mračila se Hevka, stojíc stále u své nůše.

Michal ustal v práci a, dívaje se kamsi do ztracena, ale směrem k Hevce, po prvé promluvil. Pomalu, vážně, kazatelsky:

„Člověk moudrý pomlčí až do času, ale ctivý k mluvení a nemoudrý nezachovává času. Kdož mnoho mluví, urazíť duši svou.“

Hodulákova tvář se rozesmála škodolibě. „Poslúchaj, Hevko, na mú hříšnú - tady sa mně aspoň nezkažíš. Ty jeden divúre . . . A zkrotneš, až zkrotneš!“

Obraceje se na Michala žaloval:

„Ona sa také ráda zavdy povadí . . . No, tady nebude měť s kým . . . Vy jí neodpovíte . . . To ona hned sa osápne třeba aj na vlastní maměnkul . . .“

Hevka skláněla hlavu a trhala sebou pohněvaně. „Edem buď s tichú dušú . . . Pověz, že sa ráda nevadíš, pověz!“ dotíral otec.

Michal zase tak do prázdna, jako by se bál na Hevku pohlédnout:

„Střecha dřavá v zimě a žena svárlivá, jedno druhému podobno jest . . .“

„Poslúchaj, Hevko, že si střecha dřavá . . .“ rozesmál se Hodulák. „Ani náš panáček tak neumijá kázat . . . Tady věru nemosíš ani do kostela, tady budeš měť kázání co deň!“

Hospodyně přinesla hrníčky s mlékem a stavěla je na stůl. Z podstolí vytáhla misku s brymzou a nůž. Z peřin vzala pecen a zvala pohledem k jídlu.

Hodulák pronášel poslední žalobu.

„A ráda ta naša cëra uteče zavdy na muziku. Jak uslyší zařístět klarinét, už to s nů hážel!“

Hevka už poplákávala.

„Tatulko!“

„Marnost nad marnost, a všechno je marnost,“ promluvila po-
prve Veruna. Ale hned kývala na děvče, aby si přisedlo.

Hevka se ostýchala.

„No poď, až poď . . . Pohaněl sem fa, je pravda, ale aj po-
chválil . . . Aby hospodáři neřekli jednúc, no, kúpili zme zajčca
v mčchu. Už sa nehněvaj a poď! Hlúpý, gdo dáva, hlupší, gdo
nebere . . .“

Očka mu jen hrála, když se zadíval na stůl a na Boží dary.

„Jejda, brynza . . .! Šak sem slyšél, že máte salaš . . . Příkladu
si negdy kúpit pecének syra. Mám ho strašně rád, dokáď je sladký . . .
Ale aj zmíšaný a uleženy je dobrý na sirnicu v zimě. No poď,
co si o tobě pomyslíj . . .“

Hevka se osměřila, ale když se přiblížila ke stolu, vykřikla
uděšeně. Zamariovala, zabožila se a zakryla si oči.

„No, no, co vtískáš? . . . Dyt mně nedělej haňby, až haňby . . .!“
zlobil se otec.

„Lekla sem sa tej smrti . . . tak sa šklébtí . . .“ vyřázela Hevka
ze sebe se směšnou ustrašeností.

Hodulák si teprve všiml na stěně, zrovna nad stolem, umrlčí
lebky s dvěma, křížem přeloženými hnátama. To byla jediná vý-
zdoba jizby.

Hevka se v minutě vzpamatovala a rozesmála se divoce.

„Smích s bolestí smíšen bude a po radosti naposledy bývá
pláč! . . .“ káral Goláš.

„Také pravívám, gdo sa v pátek směje, v nedělu si popláče.
Až popláče . . .“ přitakal Hodulák, upijeje mléka.

„Ale, tatulko, dnes je přecaj pondělí a ne pátek . . .“ rozesmála
se Hevka. Aby neviděla lebky, usedla si pod ní a stydlavě si
ukrajovala chleba.

Vtom vrazil do jizby poděšeně mladší Goláš. Pomenší, po-
dobný bratrovi, ale spíše jako jeho skreslenina. Zabočil se na
lhosty a dával znamení bratrovi a sestře, aby se podívali do okna.

Michal pouze vstal a, pohlédnuv oknem, mávl odmítavě rukou.

Zato na Veruně bylo pozorovati větší rozechvění. Pobíhala
meslyně po jizbě, tu upravila a pohladila peřiny, tu zase zástěrou
ométala lavice a rovnala hrnce na ohništi.

Pokračování.

JOS. HANÁK: MGR. ALFRED BAUDRILLART.
JEHO ŽIVOT A DÍLO.

Mnozí z naší katolické inteligence poznali osobně Mgr. Alfreda Baudrillarta na sjezdu katoliků v Praze minulého roku. Literární i veřejná činnost tohoto vynikajícího dějepisce, konferenciéra a možno říci vůdce katolické inteligence francouzské jest u nás méně známa.

Dostal se mně do rukou jeho životopis od Alberta Cherela, profesora university ve Frýburce, sbírka jeho studií a přednášek, vydaných pod názvem „L' Enseignement catholique dans la France contemporaine“ a rozličné brožury a knihy, vydané za jeho spolupracovníctví a redakce.¹⁾ I pokusím se dle těchto předloh nastíniti obraz jeho života a díla, podati hlavní jeho myšlenky o rozličných otázkách, jež jsou i u nás ožehavé.

Alfred Baudrillart narodil se dne 6. ledna 1859 v Paříži. Pochází z rodiny vynikající, jsa vnukem spisovatele Silvestra de Sacy a synem národohospodáře Henri Baudrillarta. Náboženské formace dostalo se jeho duši na škole Bossuetově, založené abbém Thenonem. Tato škola jest zároveň externátem, z něhož docházejí studující do lycea Ludvíka Velikého, na němž studoval i Baudrillart. Po dokonání studií humanitních věnoval se studiu historie a potom působil jako profesor na lyceu v Lavale, Caenu a posléze na koleji sv. Stanislava v Paříži. Jeho práce „Filip V. a francouzský dvůr“, již nabyt doktorátu ès lettres, vzbudila neobyčejnou pozornost.

R. 1890 vstoupil do kongregace oratoriánské a, udělav doktorát bohosloví, byl r. 1893 posvěcen na kněze. Byv povolán za profesora na katolickou universitu v Paříži, stal se spolupracovníkem a potom redaktorem časopisu „Bulletin critique“ a r. 1907 rektorem této university. Rok nato byl jmenován generálním vikářem pařížským.

Tot krátce běh života Mgra Baudrillarta před světovou válkou. Vědecká jeho činnost byla bohatá a úspěšná. Jejím výsledkem jest několik historických prací, z nichž uvedu jen nejvýznačnější.

Jest to předně „Philippe V. et la Cour de France“, dílo o 5 svazcích v 8^{ti}, vydané v letech 1889 až 1899 a dvakrát vyznamenané od Francouzské akademie velkou cenou Gobertovou. Dílo to vyniká nejen neobyčejnou erudicí a bystrou kritickou metodou, ale je pozoruhodno i úvahami, že nastolení Bourbonů v Madridě Filipem V. nebylo jen vítězstvím osobní ambice Ludvíka XIV., nýbrž vítězstvím jeho politiky, směřující ke spojení románských národů proti jejich odvěkým nepřátelům germánským.

Ve spise „L' église catholique, la renaissance et le protestantisme“ rozebírá, co byla renaissance, v čem se protivila duchu

¹⁾ Laskavostí P. Aug. Neumanna, O. S. A., začez mu vzdávám srdečný dik.

křesťanství, pátrá, v jaké míře splynula v některých zemích s protestantismem. Zkoumá, co bylo v Lutherovi čistě německého a proč zůstala Francie katolickou; stalo se tak z vůle národa, jenž chtěl zůstatí v jisté míře spojen s Římem. Vyvrací mínění, jako by byli protestanté snášenlivější než katolíci, a jako by byl protestantismus více přál pokroku duševnímu a mravnímu než katolicismus, poukazuje na spousty, jež nahromadil, a na anarchii, již rozpoutal. Kniha je psána s nestranností a důvěrou k církvi. Řídil se slovy, jež napsal v Předmluvě: „Nikdy se mi nelíbily skrývačky, ani to, co se obyčejně nazývá „zbožnou lži“. Církvi katolické je třeba pravdy; ona je s to ji snéstí celou.“

Ve dvousvazkovém díle „La vie de Mgr. d' Hulst“ ličí nám život a dílo tohoto prvního rektora katolické university pařížské, slavného řečníka a apologety, obroditele thomistické filosofie ve Francii.

Nejzajímavějším dílem Mgr. Baudrillarta je „L' Enseignement catholique dans la France contemporaine“ (VIII. a 704 str.), poněvadž se v něm zrcadlí obraz jeho myšlenkového života a jest zároveň historií vzestupu katolicismu ve Francii v posledním století. Kniha ta není dějinami katolického školství ve Francii, jak by někdo soudil z nápisu, nýbrž — jak podotýká autor v Předmluvě — může býti pramenem tomu, kdo je napíše; je to sbírka studií a přednášek, týkajících se veškerého náboženského života ve Francii v posledním století.

V době, kdy u nás se činí tak úporné útoky na katolicismus, jest třeba hledati zbraně, jimiž by bylo možno, je odrazeti. A právě zmíněná kniha je znamenitou zbrojnicí pro boje nynější i příští. Proto se jí budu obíratí důkladněji a vyberu z ní zvláště to, co i nám může býti poučením, vzpruhou a zbraní zároveň.

Mgr. Baudrillart pojednává v ní o duševním obrodu francouzského kněžstva v XIX. století, jenž měl za následek i obrod náboženský. Podotýká, že jest na omylu, kdo se domnívá, že jest možno vésti duše, je-li ztraceno vedení rozumu.

Správně napsal r. 1863 P. Bory: „Nevzdělanost kněžstva plodí bezbožnost lidu.“ Tak tomu bylo ve Francii počátkem 19. století, kdy kněžstvo — až na čestné výjimky — nestálo na výši doby a tím pozbylo vážnosti u inteligence i u lidu.

Co se týče náboženského smýšlení, byl začátek 19. století pokračováním století 18., jež vypudilo křesťanství ze vzdělaného světa. Tvrdilo se, že doba víry minula, víra byla nazývána pověrou, tmářstvím, nevědomostí. V Akademii, kde byl výkvět francouzské inteligence, jméno Bůh působilo smích, a téměř nikdo se ani neopovážil, je pronéstí. Myslílo se, že náboženství po ranách, jež mu zasadili encyklopedisté, se již nevzpamatuje. Připouštělo se nanejvýš jako prostředek k udržení lidu v poslušnosti.

Tak tomu bylo i za Restaurace, ač 6. článek ústavy prohlásil katolicismus za náboženství státní. Spisy Voltairovy, Rousseauovy

a j. byly opět a opět vydávány, a spisovatelé jako Béranger, zesměňovali vládní katolicismus a náboženství vůbec.

Nevěrou byla odkojena i mládež. Michelet ve svých „Vzpomínkách z mládeí“ píše, že mládež, jež se narodila v době, kdy byly chrámy zavřeny a již se nedostalo žádného náboženského vyučování, téměř se děsila kněží v dlouhých, černých sutanách a považovala je za něco jiného než lidi.

A Musset ve „Zpovědi dítka doby“ líčí studující mládež takto: „Kdo se někdy odvází vyprávěti, co se tehdy dalo v kolejích? Muži o všem pochybovali, mládež vše popírala. Básníci opěvovali beznaději, mládež vycházela ze škol s jasným čelem, se svěží, ruměnou tváří — s rouháním na rtech. Francouzská povaha jest od přírody veselá, přístupná; proto mozky se snadno plnily anglickými a německými ideami, avšak srdce, příliš jemná pro boje a utrpení, vadla jako zlomené květy...! Děti patnáctileté, hovice si pod kvetoucími keři, mluvily časem řeči, jež by byly hrůzou zachvěly nehybnými houštinami versaillskými. Hostií, tímto věčným symbolem Boží lásky, pečety dopisy a vyplivovaly chléb Boží. Štastní, kteří unikli těmto dobám! Štastní, kteří přešli nad propastmi, hledíce do nebe!“

S Mussetem souhlasí i velcí konvertité, Gratry, Olivaint, Lacordaire. P. Gratry napsal: „Byl jsem vychováván — až na dobu prvního svého přijímání — v nevážnosti a ošklivosti ke křesťanům i kněžím.“

A P. Olivaint: „Vzpomínám si své výchovy, svých protináboženských choutek při odchodu z koleje; jak jsem byl pohřžen do toho nového pohanství a jak bych byl rád bojoval mečem i slovem proti Ježísi Kristu a jeho církvi!“

Když Lacordaire studoval v Dijonu, co bylo jeho četbou? Spisy Voltairovy a Dictionaire philosophique; zvláště však Vyznání víry savojského vikáře¹⁾ stalo se jeho evangeliem náboženským a Sociální smlouva¹⁾ jeho evangeliem politickým.

Tak tomu bylo ve všech státních kolejích, podřízených universitě. Svoboda vyučování, jež by byla umožnila zachránit aspoň hlouček studující mládeže před nevěrou, byla v nedohledné dálce.

Od r. 1809 bylo všechno vyučování závislé na universitě parížské. Restaurace zamýšlela učiniti v tom změnu; obecné školství podřídila biskupům a podporovala kongregace, obracíjící se vyučováním. Avšak v kolejích zůstal celkem týž duch. Montalembert, jenž v této době končil studie, to dosvědčuje slovy: „Kolik nás bylo křesťanů v kolejích, těšících se nejlepší pověsti? Sotva jeden ze dvaceti. Když jsme vkročili do kostela, působilo setkání s nějakým studentem nebo mužem, kteří dnes plní naše chrámy, takové překvapení, jako návštěva křesťana v nějaké mešitě na východě.“

Avšak některé zjevily věstily doby lepší. V tom zmatku, v té

¹⁾ Oboje od Rousseaua.

úzkosti, jež po tolika politických a sociálních bouřích plnila duši i srdce, klíčila naděje v cosi velkého, svatého, jež se mělo zroditi z toho rozvratu.

Skleslost jedněch a tužby druhých po bitvě u Waterloo vylčil Alfred de Musset na prvních stránkách své „Zpovědi dítěte věku“ tak obdivuhodně, že stojí za překlad: „Pocit nevýslovné nevole začal kvasiti ve všech mladých srdcích. Jsouce pány tohoto světa odsouzeni k nečinnosti, jsouce vydáni na pospas školometům všeho druhu, lenosti a nudě, viděli mladí lidé, jak se od nich vzdalují pěníci se vlny, proti nimž všichni tito gladiatoři se lesknoucí chystali své paže, cítili na dně své duše nesnesitelnou bídu. Nejbohatší se stali zhýralci, méně zámožní přijali úřad, ať již talár nebo meč, nejchudší se vrhli do nadšení bez vášně, do velkých slov, do strašného moře činnosti bez cíle.

... Bylo to jako popření všech věcí nebe a země, jež možno nazvatí rozčarováním, nebo, libo-li, beznadějí, jako by lidstvo v le-targii bylo mrtvolou těm, kteří mu ohmatávali tepnu. Jako kdysi vojn na otázku: „v koho věřís?“ rychle odpovéděl „v sebe“, tak francouzská mládež rychle odpovídala „v nic“.

Ze tří článků skládal se život, jenž kynul mladým lidem: Za nimi minulost navždy zničená, chvějící se ještě nad zříceninami se všemi fosili věků absolutismu, před nimi červánky bezměrného obzoru, první svity budoucnosti — a mezi těmito dvěma světy ... cosi podobného Oceánu, jenž dělí starou pevninu od mladé Ameriky, cosi nevím jak splývavého a neurčitého, moře rozvlněné a plné trosek, na němž čas od času přejela nějaká bílá vzdálená plachta nebo loď, jež dýchala těžkou páru; slovem, přítomný věk, jenž dělí minulost od budoucnosti, jenž není ani ten ani onen, jenž se však podobá oběma zároveň a v němž při každém kroku, jež učiníme, nevíme, kráčíme-li po osivu nebo po troskách.“

Avšak nejšelechternější nalezali ve slově „svoboda“ něco, „co jim uvádělo srdce do tluku, co jim bylo zároveň jako vzdálená a strašná vzpomínka a jako drhá naděje ještě vzdálenější“.

A právě mezi těmito bylo několik, kteří — jako Lacordaire — málo roků potom měli přivéstí značnou část veřejnosti ke křes-tanství.

Po duševní únavě a beznadějí bylo pozorovati všude klíčiti nový život. Na pole žurnalistiky vstoupil Chateaubriand, Lamennais; Lamartine vydal své prvé Méditations poétiques, V. Hugo své prvé Odes, Guizott připravoval své Dějiny revoluce v Anglii, Thiers Dějiny revoluce francouzské, Thierry své práce o středověku. Bylo to obrození lidského ducha.

Zůstane katolicismus stranou tohoto obrození? Poměry v kněžstvu byly neutěšené. Kněží a biskupové, pokud přežili revoluci, byli staří, útrapami zlomeni a kněžského dorostu byl velký nedostatek. Studium v seminářích nebylo na výši doby a nebylo tam téměř ani žádných knihoven.

Lamennais napsal r. 1829: „Jindy stálo kněžstvo svými vědomostmi v čele společnosti . . . Nikdy, od velmi mnohých věků, nebylo kněžstvo ve svém celku tak nevzdělané jako dnes. A přec nikdy mu nebylo tak třeba pravé vědy jako dnes.“

Není divu, že obroditelé křesťanské myšlenky ve Francii byli laici a ne kněží. Byl to slavný triumvirát šlechticů rodem i duchem, Chateaubriand, Maistre a Bonald, slabí sice theologové — jak praví Baudrillart — avšak velcí buditelé křesťanských ideí.

Duševní i duchovní obrod v kněžstvu připravovali hlavně bratři Jan Marie a Felicité Lamennais, Bautain a Gratry.

„Lamennais! — píše Baudrillart — ano, jméno jež jest na počátku duševního rozmachu francouzského kněžstva, jako jest u pramene téměř všech myšlenkových proudů katolických, jež sahají až do posledních let minulého století; jméno, jež nemožno pronést bez bolestného smutku, myslíme-li na konec, onen konec, jenž vrhá svůj stín na všechno dílo mistrovo a činí je téměř nepřekonatelně podezřelým! Nadzvedněme závoj a odstraňme mrak, aby nepopíratelné zlo nám nezakrývalo dobro, jež se zde taji. A to tím více, že po boku Felicité de Lamennais nalazáme svatého kněze — jednoho dne budeme moci snad říci prostě světce — jeho bratra Jana de Lamennais.“

Kdežto Jan věnoval se činnosti charitativní, zakládaje s nezdolnou energií dobročinné ústavy v Bretani, Felicité si obral úkol, obhájití křesťanství ze všech stran napadané. Usoudil, že jednomu člověku je to nemožno, že je k tomu třeba společnosti, školy. I utvořil ji r. 1828 v Chesnaie z kněží i laiků, kteří jej tam následovali. Kromě modliteb a přednášek, jež byly společny a jež konal Felicité a Gerbet, pracoval každý ve svém pokoji v tom oboru, jež si zvolil. Ředitelem studií byl Felicité sám.

Bylo třeba postarati se o trvání společnosti. Felicité s počátku pomýšlel učiniti z ní ústav polocírkevní a polosvětský. Bratr Jan mu však navrhl, aby ji sloučil s kněžskými učiteli, jež shromáždil v Saint-Méenu. Tak povstala Kongregace sv. Petra, jejíž statuty vypracovali oba bratři.

Pokračování.

I.

Londýn, 25. V. 1921.

Nejsem jistě ani první, ani poslední, který Vám podává zprávu o své cestě do Londýna, ale přece se toho odvažuji. Byť sto lidí jednu věc vidělo, každý ji vidí v jiném světle, se svého stanoviska; byť sto lidí jednu věc podniklo, každý má při tom svůj „fortel“. Jedna a táž věc na různé lidi různý dojem činí. Tak také v tomto případě.

Přiznávám se, že jsem se těšil na ty různé dojmy, které vyvolá taková cesta v mé duši a čekal jsem s tužkou a notesem, bych každé jejich zafukání si poznamenal. Dnes, kdy prohlížím svůj zápisník, nevidím v něm ničeho, kromě krátké věty, která vyjadřuje veškeru cestovní horečku a tíseň venkovského člověka. Stojí tam: Raději bych přece měl zůstat doma; zda bude Londýn pro mne ovzduším?

Snad podobná otázka každému se namane, kdo hodlá podniknouti něco nezvyklého. — Tato tíseň mne opustila teprve když jsem seděl ve vlaku z Chebu do Kolína n./R. Učinil jsem jedno pozorování, které mne, jako upřímného Čecha, skutečně zabolelo.

Jel jsem den a noc poraženým Německem, Německem zmítaným bouřemi všeho druhu a přec cizinec z toho všeho ničeho nepozoruje. Všude vzorný pořádek, zřízenci vlaků velmi zdvořilí, vlaky přesně přijíždějí a odjíždějí, na všech větších nádražích nabízí se cestujícím občerstvení za velmi obtojně ceny, atd. Proč by tomu nemohlo být tak i u nás? Co tomu vadí? Dobrá vůle, či vlastnost dověst organisovati? Myslím, že obě.

První hlubší dojem učinilo na mne moře v Ostende. Nebyl sice takový, o jakém jsem ve svém romantismu snil — ale přece byl dosti značný. Viděl jsem Adrii, ale vědomí, že jsem vlastně na největším moři, působí zcela odlišně. Moře bylo klidné, den byl slunný. Nosiči zavazadel, plavčíci mihali se po palubě i můstku, cestující zaujali svá místa, loď se dala v pohyb. Pravidelnými pohyby loď rozrážela mořské vlny, které, pěnce se a hlučice, vzdouvaly se kol jejich boků. — Po tříhodinné plavbě pozoroval jsem jakési radostné rozechvění na lodi — a již tídli cestující své dalekohledy někam k severu. Ano, tam počalo se cosi objevovati. Nerozpoznal jsem s počátku dobře, co to bylo, až později, v záti slunce viděl jsem stkvíti se křídové hory blíže Doveru, až oči přecházely. Rychle se blížíme ku břehu, horda nosičů nás přepadne a každý svého pasažéra hledí co nejrychleji převésti přes překážky, kladené mu se strany revisorů pasů i zavazadel k určenému vlaku. Je to shon a křik k nepopsání. Konečně zavrají se za námi dvířka oddělení ve vlaku a odjíždíme směrem k Londýnu.

Kdy přijedeme do Londýna, vlastně na Victoria-Station? — táží

se spolucestující. V 8^{1/2} zní odpověď. Z Doveru na Victoria-Station se vlak nezastaví. Jde to stále stejnoměrnou rychlostí kupředu. Každý okamžik ponoříme se do tmy tunelu, abychom zase vyjeli mezi bujná luka, kde se pasou stáda ovcí, krav a koní. Míjíme předměstská nádraží Londýna a konečně v 8^{3/4} vjíždíme do Victoria-Station.

Jsme v Londýně. Řady automobilů odvázejí cestující. Vidím autobusy, zvané „bassy“, ač je devět hodin. Frekvence je značná. Stavíme se na českém vyslanectví a pak to jde automobilem dále až k bytu — Golders'-Green, Ambrose Avenue.

Druhý den teprve, ve světle slunce, které zde snad více hřeje touto dobou, než u nás, mám příležitost trochu posoudit rozlohu největšího města světa. Ku podivu však, nežiní na mne ohromujícího dojmu. Nebýti nesmírných vzdáleností, které oddělují různé čtvrti od sebe, měl bych dojem, že jsem přijel ne do Londýna, nýbrž do venkovského města. Čím to je? Myslím, že tím, že Angličané, majíce nadobýčejný smysl pro rodinný život a lásku k přírodě, nestaví nikde velkých činžáků, jako u nás. Každá rodina má svůj domek, bohatší uvnitř města, chudší a cizinci v předměstích, domek, který je velmi účelně a moderně zařízen. V přizemí je jídelna a salon, v prvním poschodí ložnice. Vícepatrové domy mají jen velmi bohaté rodiny, činžáků v našem slova smyslu zde ani není. Před každým domkem je zahrádka, třeba nepatrná, ale lahodně zařízená. Mezi jednotlivými domy jsou někde velká, jinde malá místa stavební, plná bujné trávy, kde se pasou koně i ovce. To vše stírá s tohoto ohromného města tísnivý dojem velkoměsta. Zajímavé je, že město samo má ohromná stáda ovcí, která v městských parcích — Hyde-Park, Regents-Park, Richmond-Park — volně se pasou. Ouha, řekne někdo, to ty parky asi vypadají! Nikoli, nepředstavujte si pod jménem park naše sady, plné krásných květin, uměle pěstěných palet, atd., v nichž vyhrazeny jsou lidem pouze cesty. Zde tomu tak není. Parkem se zde rozumí velké trávníky, řekl bych louky ohromných rozměrů, stromořadími opatřené, na nichž každý volně se může procházeti. Jsou i zde ovšem cesty a pěšinky, ale těchto není nutno používat, chceme-li se parkem projít, jsou spíše pro povozy. Je to zařízení velmi pohodlné a zejména za parných dnů park je místem skutečného osvěžení a nikoli místem, kde se stále zvedají oblaky prachu.

Je tedy Londýn ohromné město, ale tak vystavěné, že neohromuje svou velikostí; i uprostřed města vidíme zahrádky, nikde ohromné činžáky — jako u nás — nezabraňují nám viděti blankyt nebe. Vyznat se ovšem v Londýně dá hodně námahy, zejména tomu, kdo neovládá řeč. Jsou zde všemožné dopravní prostředky: automobily, autobusy („bassy“), elektrické dráhy podzemní („tubs“), elektriky v našem smyslu, autobusy na objednávký, motorky atd. Na ulicích panuje stálý shon a ruch, strážníci mají stále co činit,

aby řídili pouliční pořádek. A je zajímavé, jaký smysl pro pořádek Angličané mají. Tak na příklad: lidé čekají na „bass“. A hle, jeden staví se za druhého, jak přišel, a nikomu nena-
padne, aby, přijda později, chtěl dříve nastoupiti, než ten, jenž
přišel dříve. Tvoří jednoduše frontu. Vstupuje se do vozu. Vůz
je naplněn (zde totiž nikdo v „bassu“ nesmí stát), chladnokrevně
sejde a čeká na druhý vůz.

Nebo právě dnes jsem měl příležitost v nejfrekventovanější
ulici — Oxford Street — viděti disciplinu Angličanů. V této ulici
proudí život nesmírně. Vůz za vozem ujíždí — vtom strážník,
stojící prostřed ulice zdvihne ruku a vše se zastaví rázem, chodci
mohou volně procházet. Až vše přešlo, zase pokyne a nastává
nové proudění vozů. Jen tak je možno v městě 7 milionovém
udržeti pořádek. Smysl pro pořádek a pro nutnost discipliny jsou
zásadními rysy anglické povahy. Myslím, že by nám to také doma
neškodilo.

Příště dále, a sice o tom, jak jsem hledal katolický kostel a našel
anglikánský.

II.

Londýn. 1. VI. 1921.

Najiti katolický kostel v Londýně bylo mou první starostí.
Starostí vážnou, poněvadž bez mše sv. bych nebyl býval ze
spokojen. Nebyla to ovšem práce lehká pro mne, poněvadž ne-
ovládám jazyk anglický a pak bydlím na periferii Londýna, tedy
do města chodit sloužit mši sv. v katedrále -- o tom není řeči.

Přijel jsem v noci na pátek; pátek jsem musil věnovat nutným
představením u p. vyslance. Zbývala tedy sobota. Jeda pouličním
omnibusem, viděl jsem několik kostelů. Podle stavby (gotické),
podle oken (s obrazy svatých), měl jsem dojem, jako by byly ka-
tolické. Jdu k prvnímu, jest však presbyteriánský, jak návštěví hlásí.
Co zde mají různé církve -- a i katolická -- zavedeno, shledal
jsem velmi praktickým a mělo by se i u nás zavést. U každého
kostela totiž je velká dřevěná tabule, na níž je napsáno: jméno
kostele, resp. kterému světcí je zasvěcen, které církvi náleží (katol.,
angl. atd.), pak jméno faráře a dále pořad služeb Božích, kdy
jsou obfady, resp. mše sv. v neděli, ve svátek, ve věšdní dny,
při které mši sv. se podává, kdy se zpovídá, kdy je kostel otevřen a
kdy zavřen. Mimo to je ještě papírový plakát, na němž stojí,
kdo toho a toho dne bude mít kázání a o čem bude hovořiti.

Pokračuji dále ve své pouti a čtu stále, čeho nehledám: an-
glikánský, svobodný, baptistický -- jen ne katolický. Až konečně
dřijdu k poslednímu, nejbližšímu svému bytu. Hlavní vchod byl
z hlavní ulice, neviděl jsem tedy tabulky. Pozoruji kostel. Zevně
kostela vidím napsána jména různých svatých. Vcházím dovnitř
a myslím si: třetil jsi, jsi konečně v katolickém kostele. Kostel
je rozdělen na tři chrámové lodi. V hlavní lodi hlavní oltář,
v postranních oltář se Sanctissimem a oltář P. Marie. Na stěnách

křížová cesta, u vchodu kropenka s vodou. Jdu k oltáři, kde je tabernakl a hle, věčné světlo zde hoří a přes tabernakl jest konopec. Myslím si, zde to vedou úplně po římsku, i svatostánek zahalen je rouškou, což u nás se neděje. Jsem úplně přesvědčen, že jsem doma a proto poklekám a modlím se před svatostánkem. Oltář je hezky upraven a na antependiu se stkví latinská slova: „Jesus panis angelorum“ a „Regina coeli“ — „Rosa mystica“. U oltáře vidím křeslo a stolu přes ně přehozenou, to je zpovědnice, myslím si. Dobrá, zítra v osm jsi zde a budeš sloužití mši sv. Přijdu domů a oznamuji, že jsem našel svůj kostel.

Druhého dne ve tři čtvrtě na osm jsem v kostele. Je skoro prázdný, jen několik paní klečí před svatostánkem. Klekám i já a připravuji se ke mši sv. Mezi tím vousatý kostelník rozsvěcuje svíce, upravuje věčné světlo, zvoní — a ministrant, velký jinoch, také něco kutí u oltáře.

Zatím se kostel naplnil — i pozoruji, že mnoho mladých lidí obého pohlaví přišlo na bohoslužbu. Vtom se zavoní a vchází kněz. Mladý hezký člověk, má na sobě hezké bílé roucho gotické. Jde k oltáři a počíná mše sv. Modlí se potichu stupňové modlitby, dělá latinský kříž, atd. Slouží jednoduše katolickou mši sv. Čte epistolu povýšeným hlasem, rovněž jako evangelium a po nejprv slyším, že se nemodlí latinsky, nýbrž anglicky. V duchu hubuji: u nás nechce sv. Otec povolit češtinu a hle, zde se nikoho neptají a při tiché mši sv. se modlí epistolu a evangelium anglicky. Po evangeliu se kněz obrací a čte něco z malého listku. Lid odpovídá, modlí se střídavě s knězem. Zase zvláštnost, myslím si. Následuje Credo — lid se hlasitě s knězem modlí. Nastává obětování — nyní počínám pochybovat, jsem-li na katolické mši sv., ale ještě si myslím: ne, bude to nějaký starý zvyk. Ministrant totiž bere dosti velkou stříbrnou misu s oltáře, lidé do ní něco kladou — ne však peníze — pak ji nese knězi k oltáři a ten ji také obětuje. Následuje s malou odchylkou proměňování — ale tu již poznávám, že nejsem doma. Jde to nyní vše hlasitě a anglicky. Jsem určitě v kostele anglikánském, na obřadu t. zv. „vysoké cirkve“, jejíž hlavou je kiál. Vidím, že tuto neděli již nebudu přítomen mši sv., proto se zájmem sleduji bohoslužbu dále. Nastává přijímání. Skoro všichni přítomní jdou ke stolu Páně. Přijímají pod obojí. Kněz jim podá hostii do rukou a pak jim dá z kalichu napítí. Pozoruji přítomné, a počínají si velmi zbožně. Zůstávám sedět na své židli skoro sám a ježto vidím, že se po mně ohlížejí, že vzbuzují pozornost — odcháším.

V pondělí nato jsem našel katol. kostel sv. Eduarda. Od této neděle prošel jsem mnoho kostelů různých ritů. Anglikánský kostel od katolického dle vnitřní výzdoby je velmi těžko rozeznatí. Obyčejně však dle toho, že nad hlavním oltářem v angl. kostele vlaje anglická vlajka.

Vyprávěl jsem tento svůj příběh před audiencí u kardinála

Borna jeho sekretáři. Ten se tomu nikterak nedivil. Privil, že ve všem anglikánská církev kopíruje církev katolickou.

Měl jsem nedlouho potom příležitost to poznati v samé kathedrále anglikánské, u sv. Pavla. Přišel jsem tam a právě kanovníci se modlili hodinky. Mají své „stalle“, jako u nás, jen fialová roucha jsou trochu jinak upravená. Modlili se matutinum, neb zpívali žalmy a pak následovalo čtení úryvků písma sv. Zpěvy jsou velmi hezké. Dokonce jsem shledal podobnost — jistě ne úmyslnou — a jsa v kathedrále sv. Pavla, vzpomněl jsem si na kanovníky u sv. Petra. Byl mezi kanovníky jeden hodně starý pán a poněvadž mu asi modlení trvalo již dlouho, zival, hrál si rukama, šňupal a prohlížel si lidi — tak asi, jako to někteří dělali u sv. Petra a my, jako seminaristé, jsme se nad tím pohoršovali.

Ještě něco bych připomenul, co jsem shledal ve všech kostelích a co mne zajímalo.

V každém kostele nachází se malá knihovna. Buď v předsíni, nebo přímo v kostele, kde možno koupiti náboženské knihy, nejen modlitebni, ale také apologetické, brožury větší i menší až do letáků — kterými se zde velmi úsilovně agituje. Tak na př. jednoho dne jsem našel za dveřmi leták katol. církve: „Co chce katolická církev“. Malý, v úhledné formě. Takový letáček rozdá se do každého domu, tedy i jinověrců. Hovoří se tam nejen o tématech, ale i kde je katolický kostel, kde možno dostati informace atd.

A dále zájem, který jeví věřící o kostel. Viděl jsem to jak v katolickém, tak v anglikánském. Funkce, které u nás konají placení zřizenci ministranti neb kostelník konají zde věřící sami.

Tak v neděli mně ministroval jeden vysokoškolský student v komži a rochetě. Sbírký kostelní — u nás to obstarává t. zv. „Klingelbeutel“ — koná X pán velmi horlivě. A věřící jsou velmi ochotní, ač není těchto sbírek málo. Za jednu mši sv. byly tři: na kostel, na faru, na školu. Je viděti, jak samostatnost, svoboda církvi prospívá. Ač od státu zde ničeho nemá, přece kostely jsou nejen čisté (mluvím o katol.), ale i s určitým přepychem zařízeny, všude klekátká, všude ústřední topení.

Jen živé víry jest církvi zapotřebí — pak se chudoby, t. j. bídy lekat nemusí.

STANISLAV WYSPIAŃSKI, PŘELOŽIL F. DUŠA:

LEGION.

DVANÁCT SCÉN.

SCÉNA I.

1845. Řím, Vatikán, Stanza d' Heliodoro; uprostřed obrovský stůl. Papež Řehoř XVI., stařeček ulekaný, přibrbený; u nohou jeho Matka Makryna Mięczyslawská, v kroji Bazyljanky, s růženci a ostatky svatých na sukni, podpírá ji kněz Alexandr Jelowiecki, ze shromáždění Zmrtvýchvstalých, který je prostředníkem a tlumočníkem. Mezi rozmluvou spočinula Bazyljanka tvář na noze svatého Otce, odtrhujíc se jenom když mluví.

Matka: Nejvyšší radosti! Lásky vane!
Ježíši, přivedls mne k trůnu.
Otče, spravedlivý Pane,
hle, vidím Tebe v majestátě,
přede dnem svého skonu.

Papež: Odpovězte, duše, jak se máte.

Kněz: Otec ptá se vás, co si žádáte.

Matka: Hle, jsem šťastna u trůnu,
přede dnem svého skonu,
již žalob zemských jsem zapoměla,
Boží mne sláva obestřela,
v ní žiji i hořím celá.

Kněz: Slov své prosby zapoměla:
šťastna přede dnem skonu,
že u tvého klečtí trůnu:
tím štěstím celá se modlí.

Papež: Připomeňte ji, kněže, zajetí.

Kněz: Otec znát chce vaše věznění,
vaše katy, jací jsou . . .

Matka: Jsou podlí.
Mám svého vzpomínat zajetí,
mučení v paměti vyvolat;
tolikráte, ach již tolikráte
pláč je oživoval paměti;
nyní od nich pryč jsem odeběhla,
již v pokoji jsem u Boha,
a místo co by vaše dlaň
mne od vzpomínek přeukrutných střežla

vy s podivnou katů mých chutí
chcete, bych vyznání činila.
Hle, již v pokoji jsem u Boha,
kam konečně, konečně jsem doběhla;
prahnu by mne ruka Otce ostřehla
od vzpomínek na všechno, co bolí.

Kněz: Dějů muk svých zapomněla,
prahnoucí přede dnem skonu
u nohou Tvých by poklid měla,
zapomenuvši katův a zajetí;
tou prosbou jenom se modlí.

Papež: Jejt kati museli být lidé podlí;
ó jak mnoho, mnoho vytrpěla,
tělo její trýzněno v mučírně,
mučeno roků prý šest.

Kněz: Prý bylo po roků šest
tělo vaše trýzněno a bito;
jak mohla jste to snést?

Matka: Hle, má kůže je jak síto,
zbodaná, zdraná v mučírně,
Bůh dodával mi síly let šest,
a ty sestry moje, které měly,
jejichž duše již stojí před Bohem
u vytržení -- nebeští soudcové --
hleděla jsem na soud i na katy
i na sestry moje, které měly,
ony všechny mlčky odešly.

Kněz: Potvrzuje vlastním doznáním,
svědčí, pouze mluvou se plete,
již bolestí se vyrvala kleté,
tělo její bodáno, řezáno, bito,
praví: kůže na ní jako síto.

Papež: Nevěděl jsem, v listě nic nebylo.

Kněz: Svatý Otec řekl, že nevěděl,
neznal tvých muk, v listě nic nebylo.

Matka: Nevěděl, čeho třeba bylo;
na Petrově stolci, v Římě seděl,
on mne znal, modlila jsem se k němu,
viděla ho ve snách, viděla ho silou.

- Kněz:* Povídá, duchovní silou
že vás prostřed muk viděla,
neznajíc vás, již vás znala.
- Papež:* Mučednickou a svatou sila
Krista prostřed muk viděla.
Bůh sestoupil mezi žijící,
by je potěšil, trpící;
zjevením ducha zmrtvěla.
- Kněz:* Otec řekl, že duchovní sila,
kterou jsi v mukách poznala,
z Kristových darů byla
a ne z lidských.
- Matka:* Já pravdu mluvila:
že kdo je zástupcem Boha,
v tom svatá duchovní sila
jest živa, nad jeho hlavou
hromový zaklet je mrak,
že jsem vzývala blesky,
by na prach rozdrtil mého vraha,
neb já Ho vzývala skrze Slovo.
- Kněz:* Žaluje mluvou hromovou.
- Papež:* Divná v ní blesků sila
- Kněz:* Řekla, že vzývala skrze Slovo.
- Papež:* Kněže, její slova rozdrtili
prokletím; vrahy i katy
zabíje duchovou silou.
- Kněz:* Tuším znak nebe moudrého.
- Papež:* Do Říma času stejného
dva, z daleka, hle, přibyli.
- Kněz:* Dva přibyli hle z púlnoci.
- Papež:* Car s násilím pekelné Přemoci
a Ona s prokletí silou.
- Kněz:* Hle, ten, jenž osudy váží i světy,
přivádí sem vraha jejího.

Papež: Jestli chtěl, Bůh dal

Kněz: Srdce tuší ho;
kdys chtěla stihnout vraha, znáti ho.

Matka: Byli zde utrhači mí,
poznala jsem to, ač to tajíte.

Kněz: Byli zde utrhači tví,
ozbroj se silou nadlidskou,
nechť Duch se upokojí —
odešli utrhači tvoji.

Matka: Kdo jest on — přede mnou cos tají.
vyslovit že nemohou, nedají.

Kněz: Vyslovit to odvahy nemají;
vyzbroj se silou ve trudu.

Matka: Můj kat.

Kněz: Car.

Matka: Pekla jásají!
Bůh otevřel knihu osudů.
Vyzbroj se Silou ve trudu.
Car jest — přede mnou cos tají,
vyslovit to odvahy nemají,
dosáhli hrotem utrhači,
ó srdce, ó srdce, hle v pláči . . .

Ó dvojí duše mojí muko;
Satan přišel Kristu se rouhati:
Bůh otevřel knihu osudů,
nechť národy z ní čítají.
Potvory pekel jásají.
Jak zničit pekelné přemoci?
Dva hle jsme přišli z půlnoci
do Říma času stejného;
tuším znak nebe moudrého;
dosáhli hrotem utrhači.
Ó srdce; ó srdce, hle v pláči.

(Matka Makryna ustupuje do sousední síně — provázena knězem Jelowiec-
kkim, dveře se za ní zavírají. Té chvíle má se odbyti obřadná návštěva Cara
Mikuláše I. Vpravo i vlevo otevírá se fada dveří. Scházejí se kardinálové
v jejich středu stojí papež. Současně vchází veliká carská družina. Poté rychle
vzkročí car v husarské uniformě, rytířský a hrůý, královské postavy, vrhá na

všechny strany pohledy plné milosti, a náhle zrakem probodávajícím zahledl se na přibrbeného, zvadlého starce. Stařec se zvedá a vzrůstá do majestátní velikosti, až otřásl a do rozpaků přivedlo Mikuláše, který, pokloniv se před papežem, polbil mu ruku. Tehdy papež položil ruce na ramena Mikuláše a dal mu políbení Kristovo. Ihned ustupují a vzdalují se oba dva dvory, hned zavřely se za nimi dvěře. Papež usedá ke stolu a druhé křeslo nabízí carovi; zůstali sami.

Car: Návštěvou do sídla Petrova
z daleké jsem přibyl Půlnoci.

Papež: Znáám Sílu severní Přemoci.

Car: Návštěvou v Petrovu svatyni
přicházím bratru jak přísluší.

Papež: Čas pohání myslet na duši.

Car: Jedem zlosti byl jsem osočen,
letnými pomluvami žebráků.

Papež: Uchvacovals cizí koruny,
učinils žebráky z Poláků.

Car: Jedem zlosti byl jsem osočen,
dnes již zhnětl jsem bezúzdne smělce.

Papež: Hle, chceš udělat z nich jinověrce.

Car: Myšlenka, zle sluhy rozuměná.

Papež: Řečeno: tvé vlastní rozkazy.

Car: Překroucené, podvržené výrazy,
myšlenka zle sluhy rozuměná,
vypleji utrhačné pomlvy.

Papež: Vypej vlastní rozkazy a listy.

Car: Lež to.

Papež: Nešpiň jazyka;
tvoje vina ukáže se klatá.
Je tu na důkaz —

Car: Kdo?

Papež: Svatá.
Kdos, komu Car mocný uniká,

mučený kdos, kdos jak svatost čistý.

Car: Mé přinesl průkazy a listy.

Papež: Kdosi, jehož paměť s vraždami je spiata
přišel.

Car: Na čí pozvání?

Papež: Možná na Boží že přibyl vyzvání:
do Říma času stejného
dva jste přibyli z Půlnoci;
ty, car rozsáhlé všemoci,
a ona s prokletí silou.

Car: Dva jsme do Říma přibyli.

Papež: Zde, u Petrova trůnu
oné dám přede dnem skonu
carovi pohleděti do očí.

Car: Nechť caru pohledí do očí;
v předvečer svého skonu
nechť jedem ústa omočí.

Papež: Zde u Petrova trůnu,
srdce její krvácí ve křeči ---
zde ona již je v bezpečí . . .

(Hůlkou fuká na dveře v pozadí, jimiž vzdálila se Bazyliánka; dveře se otevírají dokolečka, vchází matka Makryna s křížem jako s biskupskou berlou. Za ní tehoňnice.)

Car: To ona s křížem vchází.

Papež: Oči její blesky — které srazí:
hle, tvá kletba, zasáhne tě všemoci.

Car: To ona s křížem vchází . . .

(Hlavu spouští k zemi, ustupuje před jdoucí jeptiškou, ulekaný, pobledlý, nepozdraviv nikoho, utíká. Dlouhou řadou pokojů slyšet jeho spěšné kroky stále se vzdalující.)

Matka: Trůny povalím i Moci,
zlá města, kde se výská,
svrhnou je do hlubin, do noci,
v tmy jícen, Pekel do ohniaka.

Krista jenom pochvám.
Trůny, Mocnáře poválím,
svrhu je v Noci, ve Vírů chvaty —
proklatý, proklatý, proklatý!

Sbor ieholnic: Bůh — Slovo zvítězilo.
Hle, znamená nebe moudrého:
do Říma času stejného
dva přibyli z Půlnoci.
Car s násilím pekelné Přemoci
Ona s prokletí silou.

JETŘICH LIPANSKÝ: FRANTIŠKÁNSKÁ IDYLA. (JIRÍMU KARASKOVI ZE LVOVIC.)

Assiský František svatý,
ó dítě! ó chudinko!
synáčku ticha a míru,
martyre lásky Boží,
ach, holubičko snívá,
ó zpěváče radostný,
o poutniče neúnavný
jdoucí ze Sacro Speco
do Grecia oslavovati
své vánoce tak tklivé . . .
Na západ slunce ztráš
snivě v úžasu němém,
čekáš blížící se noc.
Noc v symbolech betlemské
noci odpovídající.
Rytíři chudoby té
noci čarem unesený,
vdechující v slova svou

duši jasnou, ohnivou,
v slova svatá a krásná:
Chvalme Pána, ó bratři,
prosebným dýcháním.
Chvalme jej neúnavným
rozdáváním své lásky.
Pokorní budme, bratři,
v žebrání spásném.
Domluvil. Tíše vane
dech lásky krajinou.
Žář něhy se rozlila
nad horou tichou v Grecciu.
V svatém líbání bratři
se rozcházejí do samoty
a František zůstává
sám v kontemplaci; nad ním
velebně šumí pinie a
noc jej mírně obestírá.

Tak dítě navrací se k hrám
a k vzpomínce, jež z mládí zbude:
tvé verše znova pročítám
na svojí cestě chudé.

Zahřmělo v lesích naposled
ve zdumčivém rodném kraji,
jenž přestal bázlivě se chvět.
Tvé stráně rozkvétají,

jen kapka rosy stříbrné
na kvétech pod listím se schvívá,
v tvém oku zvolna slza schne.
tvé srdce tiše zpívá.

Vistící roj zní zahradou,
kde bohatství tvé nastřádáno.
Vzpomínky z mládí nocí jdou,
vracel se budou ráno,

až novým sluncem uzrají
jablka vonná, granátová
a v plnou náruč spadají
— nádherný plod.

P O K I A D .

Nade mnou domov zašuměl
rozveselenou perutí.
Les, jak kdys v snech se tměl,
nad hlavou se mi rozzvučel
a tichne nehnutý.

Má věrná řeka rozkvetla
pod lesem v křivém údolí
— rozlité stříbro. — Do světla
má vzpomínka se rozlétla.
Zda ještě zabolí?

Schýlené vrby teskníci
tu z mládí — věrné stráže — jsou.
Snů poklad štědře zvonící
mně pod břeh skryly vonící,
pod tmavou hladinou.

Jej, šťastný rybář, dnes jsem zdvihl
Jak drahocenný kov
mi svítí čistých na dlaních
a zářným proudem stéká z nich
v radosti beze slov.

TVĚ STOPY.

Vzpomínám — nevzpomínám —
Po běhu bloudím porosenou travou,
tvé stopy hledám v jehličí a písku,
po tobě ruce spínám.

Uvěřím — neuvěřím —
tvé stopy zanes písek, vzala voda.
Svůj pláč a svoje bezejmenné hofe
jen bludným větrům svěřím.

Pochopí — nepochopí —
že hrob tvůj zarost druhou jarní travou,
že já tu krvácím a s živou ranou v hrudi
tvé marně hledám stopy.

JAN KARNÍK: PROSTÝ MOTIV.

Bože, jaký smutný den!
Něbesa skly šedivými
nahlížeji do oken,
když v té poušti lovím rýmy.

S truchlou písni okapu
myšlenky jdou jednotvárně,
jak drzého otrapu
odháníš je přes práh marně.

Jen se v koutku přikrčí
a dál hude notu prostou:
V jedlinách či ve smrčích
na rakev ti prkna rostou . . .

Ať si jášáš nebo lkáš,
neujde ti sudba jista:
Kdos ti přede na rubáš,
kdos ti tvrdé lůžko chystá . . .

JARO ROVENSKÝ: ŠTĚDRÝ DEN.

Na štědrý den
od rána mír Boží jest rozprostřen
nad městem, jež leží v mlčením utonulé
a dýchá posvátným klidem.
A večer, když se zešelfí,
nebe se rozevře
a bílí andělé ke stolům zasednou k večeři
nesouce pokoj lidem
dobré vůle.

Na štědrý den
hvězdnatá obloha nezláká
ven ani tuláka.
Neb každý těší se v radostném očekávání
až malý Ježíšek, sotva narozen,
tichounce otevře dveře do světnice,
na stromku vánočním rozhoří svíce
ve tmavé zeleni,
pod stromek položí dárky
a všechny pohladí milostnou dlaní:
Neboť v tu chvíli i pokoj té nejchudší matky
rázem se promění
v rozkošný úvod do pohádky.

Žena
radostí tichou ozářena
pohlédne na děti.
V tu chvíli tepelná vlna jí zaplaví srdce, vykoupená
bolestí prvního početí.

PRAMEN.

Ke zvětralému kamení jsem slabý klekl,
bych z něho tekli,
bych žíznivými rety
ssál z něho sílu budoucího života,
jež v jeho objetí se nastřádala za leta.

Úsměvem vítala mne za prvního rána samota,
hladovým pohledem se rozhořely kolem květy,
když z neznáma se rodil počín můj a vzrůst.
Na skromnou hostinu
spěl život ke mně do stínu.
Na tisíc nenasytných úst
se na mne pouсмálo

a bralo,
co stříbro mé jim z mála dalo.

Silim a rostu.
Však plachý pohled můj se zalek'
modravých dálek.
Ve smrků šeru ustrašeně tékám
a srázem razím neschůdnou si cestu
k sesterským řekám.

Pokorně čekám,
až z bohatství mých darů
znavený člověk zchladí žáhu poledního žáru.

ŽIVOTEM PROKLETÍ.

V oblohy modro vybájených světů,
kam prosté oko ve dne
svou hloubkou nedohledne,
vznesly se naše duše
v neznámé tuše
a bloudí v závratném letu.
V nich věčný vzplanul boj
a tvůrčí nepokoj.

Života dole řeka
korytem nekonečným zvolna stéká.
Jdou davy k ní a nové míjí
z ní život lačně pijí.

Nám jejich smích
na rtech už dávno ztich.
V jakési setrvačné síle
letíme prostorem, už nedočkají cíle,
však dosud nejistí, zda duše k němu doletí . . .

Životem věčně prokleti
v něm hyneme. A přec jsme šťastni
mlhavou vidinou vlastní.

Z knihy „Zráni“.

POSUDKY KNIH.

Severská literatura. M. Andersen Nexö: Štěstí. Z dánštiny přel. Viktor Šuman. Silná povídečka ze smutného kraje mlh, kam celé měsíce nezabloudí sluneční svit, kde se rve člověk s tvrdými skalami, aby holý život uhájil. Nikdo zdola, z roviny sem nezabloudí, leda, aby vzal, nikdo, jenž by něco přinášel. A ty prokleté skály jsou sice mohutné, úchvatné, marně bije do nich moře, ale štěstí přece neposkytnou. Ani ten zimní zpěv ledovců, jako koncert neviditelného sboru, neutiší stesku těch, kteří žijí více předtuchami, než realitou, kteří, i jsouce slepi, vidí jasně. Tady nahoře jsme už tak založení, že toho, co se nás nejvíce dotýká, nevidíme, ale že máme předtuchy. Zde zjevuje se smrt i štěstí v jedné podobě, v jedné postavě. Co nevýslovného štěstí poskytne těžký úraz ve skalách jednomu z nejubožších, neboť dá mu kus pudry tam dole, a kdo tu pudru pohladí, vše dostane od ní... Vzácná črta s hlubokým etickým jádrem.

Henrik Pontoppidan: Královský host. Z dánštiny přeložil Hanuš Hackenschmied. Nedejte se odstrašiti nevkusnou obálkou. Přečtete si jistě tuto novelku, či spíše rušné drama o jednom jednání jak se říká jedním dechem. Do jutské samoty, do rodiny lékaře Hojera, nedlouho ženatého, vpadne v nasopustní večer neznámý Distingovaný, zábavný, zachová do poslední chvíle inkognito, a když nevinné dobrodružství hrozí skončiti skandálem, žárlivostí lékařovou, zmizí tajuplně, a manželská dvojice nikdy o něm nezví. Podivný host přinesl cosi nového do rodiny jutských samotáru - občasnou ztřeštěnost, periodické blouznění, žárlivost a bdělou ostražitost u muže, romantické, pohádkové snění u ženy. Bylo vždy patrné, že jejich dům navštívila pohádka. Styl autorův je prostý, nehledaný, ale děj je dramaticky strhující. A v povídce najdete i pohádku své duše, která touží po romantickém.

Karl Larsen: Rozhodný bod. Přeložil Hanuš Hackenschmied. Autor v předmluvě praví, že jeho povídka je zabíjena na tom základním názoru, že v osudu člověka často se vyskytá nějaký rozhodný bod, kterým dospívá rozvoj jednotlivce buďto k vítězství, nebo ke zkáze. Dává svému hrdinovi Knudu Holterovi projiti lehkomyšlnostmi mládí, podvody, krádežemi, bídou fyzickou i mravní až k tomu rozhodnému bodu, kdy jest mu přijati trest, a sice fyzický trest krutého hladu a zimy v žaláři. Doktor, jenž až dosud

vytáhl lehkomyšlníka z každé kalamity, uznává, že jenom tento radikální lék pomůže. „Vy máte cítiti následky svých hlouposti na svém těle, protože mohou býti trestány jen na vašem těle, když se vám morálka stala zemí neznámou — čím ostatně byla vám nejspíše vždycky. — A máte býti trestán na svém těle — ne několika porcemi ran, neboť se vysázejí příliš hrubé a bolest se příliš brzy vykouří, aby mohla pomáhati; to by vás jenom popudilo a zatvrdilo. Ale hlad a zima — pomaloučku a den co den — které jste si sám zavínil, a z nichž si nyní také sám máte pomoci, ty se vám mohou státi záchranou — záchranou, která jest ještě možná toliko trestem. Anebo nezbytně zahynete — což, mimochodem a podle mého mínění, jistě nečiníte.“ Knud pochopil a po vytrpěném trestu nalezl na farmě smysl života v užitečné, krásné práci. V době falešných, humanitářských hesel jistě odvážný názor. Povídka nedosahuje síly Brett Hartových amerických povídek, ale je dobrá. Ani ne tak podáním, jež je místy trochu reportérské, ale ideou.

Arne Garborg: Zaprodán čertu. Z norštiny přel. Hugo Kosterka. Gunhilda Nielsová, dcerka bohatého sedláka, svedena a zrazena selákým synkem Baardem a vypuzena otcem z domu, zaslíbila na lístku, krví vlastní podepsaném, své děčko ďáblu, až mu bude osmnácte let. A když se doba naplnila vidíme za prudké bouře klečeti před oltářem zasvěcence Luciferova, mladého Baarda, jeho matku a mladou jeho ženu a kněze, jenž zaklíná zlého ducha. Baard zachráněn, ale matka vtom okamžiku umírá. Garborg líčí sytější zvláště hrůzy exorcismu, ale dojem je zkažen lišáctvím knězovým, jenž vynutil na mladíkovi v odměnu za záchranu darovací listinu, dle níž dá třetinu dědictví po matce kostelu. Bouře, které „pastor“ používá k exorcismu, a celá stafáž je hodně divadelnická. Místy jest to nechutné. Oč běželo autorovi celou knížkou, je těžko uhadnouti. Překladatel držel se ovšem originálu překládaje slovo pastor. Běží zde zřejmě o katolického kněze, neboť se mluví o mešním rouchu, o mešni knize. A exorcismu protestanté též nemají. Lépe by odpovídalo v českém překladu slovo farář.

Tor Hedberg: Historie povýšence Jana Karra. Ze švédštiny přeložil Hugo Kosterka. *Severská knihovna* přináší ukázky tvorby severských autorů, u nás dosud málo známých. Mezi jinými uvádí *Tora Hedberga*, švédského romanopisce a sice románem, psaným pod vlivem *Jonase Lia*. Fabule je prostá: *Jan Karr*, nemanželský syn bohatého sedláka, otcem však odstrčený, částečně pílí i částečně chytristikou dojde velkého bohatství. Touha po půdě, po penězích, ale také touha po synovi — tot hlavní cíle, jenž Jana ovládají. I tragický rys je tu: aby dítě zachoval, obětuje život ženy. A trest? Jest mu viděti, jak v synkovi roste neváznost k penězům a touha po rozhazování jich. Trochu skreslena jest touha starého lakomce zkusit, co je to za-

hýřit si a vyhodit si z kopýtka. Pěkně autor líčí tvrdé, selské duše, na povrch drsné, uvnitř však plné lásky a něhy, jež se z jakéhosi studu nikdy neprojeví. Byť nedosahoval román velikosti ostatních severních tvůrců, snese se dobře v naší překladové literatuře.

Qustav af Geijerstam: Les a jezero. Ze švédštiny přeložil Viktor Šuman. Tento autor není neznám českému čtenářstvu. Před lety u Melichara vyšla *Kniha o bratříčkovi* učinila na mě hluboký dojem a vždy jsem si přál, aby z autora více bylo přeloženo. Na počátku války vyšla u Rosického ve Vršovcích jeho *Věčná hádanka*, v Topičových dobrých knihách *Hlava Medusina*, v Českosl. podn. *Sila ženy* a u Vilímka *Stará alej*. Tvorba autora má ráz vážný, ponuře melancholický. Místrem jest v analýsi dětské duše a vůbec pozorovatelem duševních stavů. Literární anatom, pítvá se zrovna v lidském srdci. *Kniha Les a jezero* obsahuje sedm povídek ze života selského lidu švédského. První povídka *Láska* podává zajímavou dívčí osobnost, jež přílne k muži s oddaností na celý život, oddaností opravdu psovskou, ale bez lásky, jak jsme si jí zvykli jmenovati a s odporem ke všemu fyzickému v lásce. Následek je ovšem rozervanost mužova a neukojené srdce do smrti. *Tajemství lesa* líčí zločin napomáhání k sebevraždě, který vlastně zločinem není, nýbrž jen důsledkem prostoty a bíd. *Kristina myrta* jest historii omezeného, venkovského děvčete, přijímajícího s tupou oddaností vše, co osud podává. *Stará bible* je rázu trochu anekdotického, zato povídka *Sammel* je vysoce umělecká. Je to tragedie ubohého srdce stále nespokojeného a stále štvaného nesmyslnými touhami. Povídka o kráse a potřebě ilustr. Právem se počítá mezi nejlepší autorovy práce. K. B

Jan Fr. Hruška: Naši pod Čerchovem. Řada chodských postav a povah. Nákl. K. Beniška v Plzni 1921. Cena 10 Kč. Čtenáři „Archy“ už bohdá vědí, kdo to je Fr. Hruška. Kterí ho neznali dříve, naučili se ho vážiti ze životního Creda, jež uložil ve stať „Ve světle víry“. Mnozí mají jeho „*Hořící keř*“ a čítají tyto zbožné meditace za tichých svatvečerů. Jiní už před lety potěšili se četbou knihy „*V záblescích staré chodské slávy*“ nebo i „*Chodskými bajkami*“, které Hruška vypravuje kouzelně prostou a jadrně českou dikci a jež nedávno doplnil svazčkem časových bajek „*Za svobodu*“, kde učí svobody si vážiti a ve svobodě rozumně se ovládati. Nebude chyběti ani těch, kteří zamílovali si Hruškova „*Děrečka včalaře*“, drobné arcidílko, o němž lidé s literárním hlasem se vyjádřili, že je to šťastný protějšek B. Němcové „*Babičky*“. Knížka vyšla sice v knižnici „*Oseni*“ (nákladem Topičovým), určené mládeži, ale hodí se stejně ba více dospělým a neměla by chyběti v žádné lidové knihovně. Nemáme mnoho knih tak povznášejících! Všem čitelům vzácné Hruškovy osob-

nosti přichází vhod nová kniha s titulem výše uvedeným. Je to půvabná, idylická báseň a při tom životná pravda, co tu autor spanilou beletristickou formou vypravuje o dobrých lidech starého vymírajícího Chodska. Pro českého katolíka je četba věrohodných obrázků Hruškových velkým zadostučiněním. Ukazuje mu ad oculos, jakého zrna vychovávala v národě našem katolická, „protireformační“ rodina a s ní stará škola, řízená učitelstvem upřímně katolickým a zcela v duchu té tolik osočované a nenáviděné církve, jejíž duchovenstvo dle nedávného otevřeného prohlášení Pekařova vzkříšením národa slavně odčinilo, v čem protireformační horlivost sem tam přestřelila. Všem povoláním vychovatelům našeho lidu nelze dosti důtklivě klásti na srdce, aby jak nejnověji tak předcházející díla Hruškova a zejména „Děreček včalařem“ do lidových knihoven opatřili a čtenářstvu doporučovali. Vidám v rukou lidu ty nejhorší škváry. Dobrá kniha nena-
leze kolportérů. *J. Karník.*

Pavel Stodola: Zpívající pyramida. (Rozmluva s čertem.)
Brno 1921. Nákl. Stan. Kočího. V rozsmarném dialogu poslance Jandery a čerta na rozhraní civilisace — na hranicích zpustošeného Ruska — nejzávažnější jest výkřik, touha po revisi slov, hesel. Strašná zodpovědnost spočívá na tvoření nových slov, nových hesel. Původce jich nezná dosahu své lehkomyšlnosti, kam až může zavést národy a celé lidstvo. „Co nedokázali kdysi filosofové, zakládající nihilism se všemi důsledky a následky, to dokázala válka a oči lidí nabyly zvláštní schopnosti dívat se na všechna slova a oživovat je. Strašný dar nebes, který v rukou dětinského lidstva může býti nebezpečnější než hora ekrasitu... Nezastavíte asijské vlny a neodvrátíte pohrom od svých bran, neuvědomíte-li si, že každé lidské slovo vytištěné na papír může se státi pochodní, která zapálí dům sousedů a vaše stavení. Nebudete nikdy spat bez strachu z budoucnosti, neřeknete-li si, že všechny plané švandy s lidskými slovy jsou horší než bombardování měst a střílení do katedrál. Nezachráníte jinak budoucnosti Evropy, než když vrhnete se v boj za očistu všech pojmů, po nichž lidstvo lapá v zoufalém zápase ve špinavých vodách na hranicích věčnosti jako po kuse dřeva. Nerozbijete nijak šalebný a vražedný most mezi životem a „onou oblastí“, na něž derou se miliony prostých duší a klesají odtud do nicoty — nerozbijete ho nijak než velkým přemýšlením a mlčením, které si uloží Evropa od předsedů ministerstev až k poslednímu tajemníku nejmenší strany. — Varujte se laciných receptů na zkrocení lidské bídy, neboť lidská bída a lidské neštěstí jste přece vy sami a vy sami dostáváte se jím do drápů, jakmile jste je poslali na druhé!“ — V dalším vybízí autor, aby se provedla generální revise celého lidského slovníku. „Každé slovo musí se dostati k určitému tvaru, takže přestane být mátohou a strašidlem.“

Nevelká, ale hluboce filosofická knížka mohla by býti mementem všem těm prorokům a hlasatelům nových hesel a slov. *B. Osipovič.*

Červená maska: *O umění Růženy Němcové a Boženy Svobodové.* Nákl. Stan. Kočího 1921. Brno. Dávno jsem nečetl tak zdařilé kritické grotesky. Čtenářům Růženy Svobodové nebude nevíтанější. Už v komickém změnění jmen cítíte čertovo kopýtka a při četbě knihy neubráníte se škodolibého úsměvu. Satyrik porovnává tvorbu, prostředí, výraz, epitet, slohové finessy, citáty — dvou autorek, dávno zesnulé Němcové a přede dvěma léty zkonavší náhle Svobodové. Tato vychází ze srovnání silně pohmožděna, kdežto prostá velikost Němcové znova nám vyvstává před zrakem. Neuškodí přečísti knížku bezvýhradým nekritickým obdivovatelům Svobodové, zvláště mladým autorům, kteří lehce se dají svěsti oslnivým výrazem jejím k napodobování. *K. Bedra.*

Běžná literatura. *K. Červinka: Okolo lesů a pasek.* Čtvrtý svazek sebraných spisů Červinkových uvádí čtenáře do venkovských zákoutí, do lesů, k rybníkům, mezi udřený lid a rozmlsané, smyslné panstvo. Poměrně nejlepší jest drobnůstka *Hlad*, jež líčí výborně duševní stav kvartálního pijáka, a ta nijak do lesů a pasek nezapadá. Červinkovo lehkomyšlné nazírání na pohlavní vztahy mezi mladými lidmi je schopno frivolní názor životní mladých čtenářů podporovati. Některé črty přečtete s chutí pro jejich anekdotický ráz, ale na konec odložíte knihu se steskem a prázdnotou duší. Láska autorova k lesu neobohatila jeho knihy novými, svěžími poznatky — ale jinak vytěžil lesní krásy na př. Vrba. — *Klára Tschudi: Marie Antoinetta a revoluce.* Není to ani román, ani kritická historie. Na román chybí autorce vřelá, umělecká koncepcie, na historickou studii je kniha slabá pro zřejmou bezradnost a kolísavost úsudku. Kdo zná svěží umělecké romány tou dobou se obtrajcí (Dumas, Dickens a j.), nudi se při četbě této suché, bezbarvé, nevzrušující knihy, jež by se hodila celým pojetím do knihovny: *Láska slavných mužů a žen.* — *Giovani Verga: Znamení lásky.* Přel. H. Hackenschmied. Svěže podané obrázky, většinou ze života nejubožšího zemědělského proletariátu italského, pasáků, loutkařů, sedláků. Žárlivost, smyslná láska, nůž, souboje... Celkem se nepovznáší nad průměrnou literaturu toho druhu až na jedinou, skvostnou, biblicky úchvatně podanou črtu: *Ves v agonii*, kde se líčí výbuch Etny, panika a útek vesnického obyvatelstva. Překlad knihy zdá se býti dělán příliš nakvap.

Nový překlad Danta. V „Lumíru“ č. 9. a 10. uveřejňuje Jaroslav Haasz ukázkou svého překladu Dantova Pekla a sice zpěv první. Je prostší, klidnější, jasnější než překlad Vrchlického. Ukázkou:

Kde polovic je poutí v našem zítí,
já dostal v les jakýsi, se tmící,
že nebylo již přímé cesty zřítí.

Ach, jaký byl, jak obtížno je říci,
ten drsný les, houšť silná tak i divá,
že v myslí vzbouří strach se vracející!

Redakce „Lumíra“ připojuje k překladu poznámku: Dantova Božská komedie jest Homerova, Shakespearova nebo Goethova z těch básnických výtvorů, k nimž se generace vždy znovu vracejí; proto ve velkých literaturách, francouzské, španělské, německé vzniklo za sebou a vedle sebe několik překladů, z nichž každý značí jiné pojetí slohové. Ani u nás, kde po úctyhodném, ale neobratném náběhu anthologisty Fr. Douchy, vytvořil úsilím celého života Jaroslav Vrchlický klasický svůj překlad, zdokonalovaný a broušený v každém ze tří vydání, neustaneme na jediném přebásnění Božské komedie. Meditace přinesly před časem velmi věrné a důstojné ztlumočení Pekla od katolického Dantisty Karla Vrátného, a dnes se domnívá redakce „Lumíra“, že uctí výročí Dantova skonu nejlépe, otiskne-li ukázkou z nového českého Inferna, o němž pracuje přebásnitel Petrarky, Baudelairea a Moréasa. Jaroslav Haasz.“ Potud „Lumír“ . . . Divno, že zapomněl na překlad Lutínových, jistě pozoruhodný. Pěkný článkuček v téže čísle „Lumíra“ má Arne Novák, jenž končí: „Ani pro nás Čechy nezástal Dante bez poželování, ač tak pozdě u nás zdomácněl, teprve půl tisíciletí po svém skonu, když byl náš středověk promeškal všechny cesty vedoucí k jeho gotice. V zajímavé a složité kapitole „Čechy a Itálie“, která nesmí být psána macharovským perem volnomyšlenkáře namáčeným do žluči, jest odstavec „Dante a Čechy“ snad nejpoutavější. Dantovcem, arcit velice neúplným a naivním, byl již protestant Jan Kollár, když v platonismu poněkud ovděčnějším připočítal svou Milou Beatrici a kázal zcela mecnanicky osnoval plán své symbolické poutí, končící se v oblastech rajských a u vod acherontských: určité konvence dantovské po-

stačily jeho duši značné papírové, která si neosvojila pravého myšlení dantovského. Co vše nasadil však Jaroslav Vrchlický, aby se vyrovnal se svým Dantem, jenž jej provázal od prahu jinošství a měnil se podle vnitřního osudu svého vyznavače! Jako by jej bylo plně pronikla dantovské vědomí důsažné odpovědnosti, pojal Vrchlický svá Dantovská studia jako vážnou věc kultury národní, již umínil si přivtělit Dantův svět a i v tom dohoniti, co omeškal vývoj přervaný a porušený. Překladatelské jeho úsilí zdá se však netoliko samosprávným činem, rozloženým přes celý život, ale i daní, kterou platil za to, čím jej Dante obdaroval: za jednotliční koncepci dějinnou, za sloučení spekulace a visionářství, za vytvoření monumentálního slohu, v neposlední řadě však i za tuhou kázeň formy, jež zavazuje. Ale tento pohan a evolucionista, vyznavač božství imanentního a hlasatel této země, odpůrce platonismu v lásce a příležitostný skeptik, nebyl přese vše z dantovského rodu, ač po tom toužil a ač si prací a láskou dobyl občanského práva v Dantově obci. Pravým Dantovcem se mně zdá jediný velký básník český, u něhož sice nikde nenacházím Dantova jména, avšak často jeho duchový obraz, přestilisoovaný do obecného typu vladaře snů . . . jest to dantovská dráha, která vede od „Svítlán na západě“ k „Stavitelům chrámů“. Také Otakar Březina a právě on přede všemi — jest mně dokladem, že Dante není pro nás uzavřenou kapitolou, jako není pro nikoho, kdo hledá velikost v oblasti ducha a mravní síly.“ — bk —

O Dantovi přináší studii *A. M. Piša* v komunistickém „Červnu“ (č. 25). Jest to z větší části obrana moderních básníků, obviňovaných, že činí ze sebe otroky doby, že vzdávají se její přechodnosti a syrovosti, a že nepokoušejí se vystoupiti nad dobu a vyhmatali, co jest v ní věčně lidského. Teprve v druhé části studie přechází k Dantovi, na němž demonstruje, že předhonil všechny vrstevníky, kteří se opožďovali za proudem života, ponořil se v něj a na svých bedrech vynesl veškeru jeho slávu a tíži. „Odhazuje tvář lidství, které již nikdy nezjeví se nám tak, jako jemu. Citovost jeho pohybuje se v polohách neznámých dnešku a přece příbuzných radostmi, smutky a tužbami člověka, který odkudsi zdaleka podává nám ruku, aby nás seznámil s poutí, již se ubíralo tehdy lidstvo. Mluví o něm jazykem, jazykem své doby. O každém z tvůrců, jich umění má universální význam, platí tato věta. Ale nejnázorněji uplatňuje se v tvorbě Dantově.“ Piša velebi Danta, že nepsal latinou, ale pohrdanou florenckou italštinou. „Dante neváhal použití jazyka drsného, neustáleného, nepřipraveného tolik k úkolu, který mu byl náhle vytčen, jazyka, určeného k denním stykům mezi kramáři Florencie — ale za to živého, jímž natíkala, radovala se i klnula současnost. Činem Dantovým vyzdvižen byl lidový jazyk ze své meněcennosti, bylo vyvráceno mínění o jeho neschopnosti k vyjádření jemně odstí-

novaných představ básnických. Jazyk, jímž Dante tvořil svoji Božskou komedii, nebyl jen mateřtinou národa, k němuž přináležel, ale značil mnohem více, samu mateřtinu doby, jejíž rytmus zachycoval. Výrazy a jich rytmické vázání umírá s myšlenkami, pocity a představami a s nimi se rovněž rodí. Jako každá doba má své pocity, myšlenky a mravy, stejně vytváří si i svůj životní rytmus a vlastní rodnou mluvou přilehavě a výrazně se vyjadřuje. První podmínkou, jež tvoří básníka, jest, aby zmocnil se mateřtiny své doby a tím splynul s jejím bytostným rytmem, jest to první krok k tomu, a obsáhl sevřel celý její kosmos... Jak vysoko ční Dante nad ty své vrstevníky, kteří poslušni tradičních zvyklostí, odvraceli se od své doby, zanedbávali a nepoznali mateřtinu její a od jejích živých pramenů vzdálili svoji poesii." — bk —

České umění náboženské. *Dobré Dilo ve Staré Říši* vydalo dvě grafická alba Vlastislava Hofmana. První s titulem *Fysiognomie* obsahuje sedm obrazů kolorovaných: Madonna, Kristus, Modlicí se dívka, Plačící žena, Kajčnice, Slepý hoch, Utopenec. Jak z obsahu vysvitá, náboženskými čísly jsou první dvě, snad ještě třetí. Není tu nic z tradičního umění, ani klasického, ani starých primitivů. Svým uměleckým i myšlenkovým pojetím našemu publiku bude to neztravitelné, těžké, snad i směšné. Kdo však přistoupí k tomuto umění s láskou, a nemá na starosti zařazování si vše do nějaké příhrádky — ismů, kdo snaží se čísti více srdcem, citem, než fyzickým zrakem a suchým intelektem, potěší se jistě neobyčejným tímto uměním, jehož kouzlo hlavní je v nečekanosti, ve stálém překvapování. Čeho si u Hofmana cením obzvláště, jest jeho volba a kompozice barev. Sytá, krvavá červená a mrtvolná žlutá jeho Krista, vroucí a sytá modř jeho Madonny jsou svojí domyšleností strhující.

Druhé album *Christos. Madonna a svatí, jak jsem je viděl v iluminacích starých Ethiopských kodexů* obsahuje devět obrazů dřevorytových a kolorovaných. Jsou to: Madonna, Madonna s božským dítětkem, Christos žehnající, Christos kázající, Ukřížování, Svatý Simeon, Svatý Marek Evangelista, Svatý Jiří, Christos o posledním soudě. Neměl jsem dosud příležitosti vidět ethiopské iluminace, nedovedu tedy posoudit, jak velice se jimi Hofman inspiroval. Nejsou však asi na hony daleko od našich staročeských iluminací a našich lidových obrázků na skle. Hofmanova transkripce sama o sobě jest dobrým činem. Hlavní značkou Hofmanových obrazů jest vyjevenost, extatická, hieratická póza, ale nade vše sytá barevnost většinou studených tónů. Záliba jest ovšem věcí čistě osobní, nuže, nejvíce mně přirostlo k srdci Ukřížování, Svatý Jiří a Madonna s dítětkem.

Bilkova Křížová cesta, jak ji pracoval umělec pro kolínský chrám do dřeva, byla vydána v r. 1914 u B. Kočího v Praze ve velkém formátu 34×52 cm. Obrazů je 28, vytištěných na krásném silném, křídovém papíře se žlutým tónem. 14 jich podává ústřední

obraz křížového zastavení, 14 podává reprodukci obrazů vyřezaných do ráků. Desky šedavého tónu, ozdobeny papírovým, silným reliefem Krista a Marie. Cena zvýšena oproti r. 1914 jen asi o 25 K, takže velké, monumentální toto dílo dostanete za 55 Kč. Nechci nositi dříví do lesa a promlouvatí o velkém díle Bilkově, tyto řádky jsou pouze upřímným doporučením všem, kdo ctí Bilka, a kdo si chtějí udělati velikou radost. Obrazy lze dáti zarámovat, a též stěny menších kaplí jimi ozdobit. B. K.

Z pražských výstav. Na I. výstavě umělecko-průmyslové (leden—únor) v umělecko-průmyslovém paláci byla vystavena celá řada úplně hotových interieurů. Návrhy nábytku ještě nevyhovují. Originelní nábytek je hezká věc, ale musí skýtati dojem útulnosti. Nesmí strašit a z příbytku vyhánět, nesmí zneklidňovat, ale přitahovat. Výzdoba interieurů je už snesitelnější, malba pokojů, lustry, cbrazy, koberce, záclony, velmi dobré a vkusné. Potěšitelně začínají se objevovat motivy náboženské, v bílém dívčím pokoji jsem zahlédl imitace náboženských obrazů na skle, v kuchyni hliněné kropenky a p. Umělecký průmysl i nejpřísnějšímu uměleckému kritikovi a milovníku umění poskytne mnoho radosti. Nemohu zde obšírně psáti o krásném českém skle, vkusných gobelnech a kobercích, velmi správně se vyvíjejícím českém hračkářství, krajkářství i keramice, zvláště o rafinované úpravě a vazbě české knihy. Chci upozorniti aspoň na několik čísel s náboženskými motivy: Gobelin *Jaroňkiv* s dobře promyšlenou hlavou Kristovou, sošku sv. Václava na způsob starých majolik od *Karla Dvořáka*, pálenou hlinu *Štursova Ukřížování* a *Pieču, Ferdise Kostky* (Stupava) klečící ženu pod křížem, velmi pěknou plaketu sv. Václava od *Sejnosta* a konečně velmi krásné, originelní ikony *Trelavy* v sádkě zlatem a stříbrem a sytými barvami udělané (Sv. Václav, *Madonny*, *Andělé*) s přiléhajícími zlacenými rámy. — Na výstavě *Mikuláše Aleše* v siní Mánesa (leden—únor) sousedněna práce velikého mistra z mladších let a pozdější náčrtý k různým cyklům, a pak několik prací nikde dosud nevystavených, ale známých z reprodukcí. Velmi mě zaujala perokresba *Sv. Václav* — nekreslená zběžným způsobem na koni, ale v postoji knížete, velmi sympatické tváře, rozcvírajícího náruč. Jako protějšek asi myšlena *Sv. Ludmila*, která se nevymyká tradičnímu pojetí. Lepší jest perokresba *Sv. Vojtěch* z českého cyklu. Celkem nepřinesla výstava nějakých objevů. — Velmi zajímavou byla výstava *Tvorby*, jakéhosi velmi volného sdružení umělců. Pomíjaje nedokrevné a hrubé dřevoryty *Hodkovy* a *Němcovy*, kubistické padělky *Galimberti Lanové*, zmiňuji se o *Zpěstování* od Kreissingera, jednou uhlová kresba, po druhé olej. Černá kresba rozhodně je lepší než olej, jenž nemá posvěcení, neodpovídají velikosti *Chvíle* — jež měla býti mezníkem v Dějinách člověčenstva. Těžištěm výstavy byl *Josef Váchal*, nezkrtný fantastik, jenž přebíhá názorem ži-

votním i uměním od mysticismu katolického přes východní náboženstva, spiritism, kabaly, theosofii až k prázdnému ateismu. Hraje na všechny možné techniky, pracuje překotně, nedostatek akademické průpravy zajišťuje mu jisté svobody výrazu. Překoná lehce materiál — hračkou je mu v krátké době vyzdobiti a vlastním písmem vysázeti knihu pro 15 gourmandů, hračkou je mu vyřezati úchvatného, krásného a opravdu pietního *Ukřižovaného* i pomalovatí plátna nezvyklých rozměrů náboženskými visemi (Představy bohů), kde máte Pel Mel všech božstev východních, hned vážně, hned skresleně podaných. Váchal dovede se rozhorliti na tendenčním plátně na Koniáše i na středověké inkvisitory. V sousedství nejsvětějšího umístí však někdy takový cynismus, že se otevřete hnušem (na obraze *Propagace* andilek ženského pohlaví na rameni Boha Otce). Stojíte někdy na rozpacích, nemáte-li co činiti s patologickým zjevem v umění, ale takový františkánský cyklus jest s to vás zase usmířiti. — Výstava A. *Zázvorky* v sále *Antiqua* (leden) byla naprosto pochybená. Nevyzrálé plody mladého maliře, jenž vystavoval oleje, akvarely, kresby bez nejmenší autokritiky. Tak ostudných „mánesovštín“ jsem dosud neviděl. — Výstava marin *Alexeje Hausena* v Topičově salonu (leden) mohla ukázati nejednomu mladému adeptovi umění, „jak se to dělá“. Neobyčejná technika, rutina, barvitost náladovost — mistr! Ovšem bez pretensí na nějaké hledání nových cest a směrů. — Výstava *L. Kuby* v saloně *Rubšové* (leden) vykážala kořist umělcovu z Č. Krumlova. Radostné nálady zajímavého českého městečka, nemožné oblohy, mnoho dobré vůle a ušlechtilé snahy — ale málo opravdové tvůrčí potence. — *Podzimní výstava Manesa a Hollara*, soudě dle úsudků našich kritiků uměleckých většinou zklamala. Ve výstavě Hollara největší pozornost vzbudili *Konůpek* svým cyklem *Dantovo Peklo* a *Duša* dřevoryty *Ze smutné země* (Ostravska). Kritik „*Lidových novin*“ píše: „Novým člověkem je tu Ferdiš Duša se svými ostravskými dřevoryty *Ze smutné země*, v nichž se mu zřejmě podařilo podati hutnou formou své dojetí z pathosu bídy z černého fantastického kraje uhlí.“ *Marek J.*, kritik ve „*Venkově*“, napsal: „Duša a Konůpek mají příliš upřímný a zjitřený úhoz, aby jejich lira nezvučela trochu drsně, až dissonantně, zato však vroucně a jímavě. Duša také líčí *Smutnou zemi* vítkovických železáren, jako *Silovský*, ale ač nemá jeho virtuosity, ba jeho dřevoryty ani nejsou do důsledků prohněteny a myšlenka nezmáhá vždy výtvarný výraz, přece jim dám přednost, protože jimi chvěje tep lidského srdce. Ponechám si ještě o nich konečný soud, až po dokončení celého cyklu, a také ke *Konůpkovu* *Dantovu* *peklu* se vrátím, až při úplném díle; neboť souditi jednotlivé listy znamená u *Konůpka* totéž, jako souditi drama podle jednoho, nebo dvou aktů, poznáte snad z nich autora, ale nedocítíte se díla.“ A kritik „*Času*“ píše: „Tentokráte jsou to jediné mystické dřevoryty *Bilkovy* a

výrazné lepty Konůpkovy, u nichž se můžete zastavit opravdu s radostí a potěšením . . . Nesmíme ještě zapomenouti uvést i kladným smyslu *Ferdiše Dušu*, jenž je v *Hollaru* homo novus, s tendencními, v bezručovském duchu nesenými dřevoryty z Ostravska, jejichž pevná a hustá forma je předností oproti autorovým grafickým albům, o nichž jsme na tomto místě hovořili letošního jara."

— bk —

Přehled revuí. V prosincovém čísle „*Moderní Revue*“ ujmá se Jar. Krecar památky *Milose Martena* a jeho *Dialogu* nad městem, v němž autor napsal: „Čechy se vykrvácely za protestantismus, za německý protestantismus“. Dr. Herben ve své zášti proti katolicismu v polemice proti dru Pekařovi otluká toto pojetí o mrtvou hlavu Martenovu: „Že nás domácí protestantism byl německý, to si mohla mysletí zrůdná hlava básnická, historik žádný se takového tvrzení neodvážil.“ Krecar připouští, že lze diskusi připustiti o Martenově větě, ale že nelze odbýti její lyrickou závažnost takovouto neslechetnou větou, založenou na neznalosti autora a na puritanství. „To dokáže jen fanatik, byť vyznával Husovo „pravdy každému přejte“. „Přáti pravdy“ svědčilo by době více, než „nikoho neživiti“, heslo, přenesené z nacionálního pole Božích bojovníků na pole náboženské; krmíčka víry přihřívána na politických ohništích, nabyla by přirozené teplotury a pak i své poctivé chuti — pokud si ji uchovala.“ — *Moderní revue*, silně nacionálně a politicky se exponující, neustává tupiti všeku kompromisnost a nadlézání Němcům. „Rekl jsem již asi před půldruhým rokem, že v republice to vypadá stále jako v někdejším vídeňském cirku, že všechno poskakuje podle německého biče a vlezlo by Němcům nejraději . . . Hodný Čecháček v póse světového a humanitního, wilsonovského politika nastrkuje šiji a rád, kanibalsky rád by vlezl do německého chomoutu, ale, když to Němci nestačí . . .“

V prosincové „*Vlasti*“ je dokončena studie o Al. Koudelkovi (O. S. Vetti) s výpočtem všech jeho překladů a pseudonymů. V témž čísle uveřejňuje JUDr. *Otto Stehlik* článek o vztazích Haviřtka Borovského k chorvatskému básni Jeláčovi.

V „*Osvětě*“ pokračuje dr. Panýrek ve své studii o pathologii a hygieně spisovatele na základě pozorování pa-

ciéntů v asyly sv. Kateřiny. Mezi jinými píše o členu katol. moderny, jenž je „skutečný básník, povoláním kněz, básník skromňoučký jako fialinka na prahu lesa, ale tuším v něm více kvaliti básnických, pokud je nezakázala katechetika a její ošumělá, ošepaná až do omrzení od obecné školy, až po pohřební řeči odposlouchaná díkce. Kazil si leta vývoje básnické duše martylogickými traktáty o sv. Achátu a sv. Blažejovi a sv. Pantaleonovi, konkurentech lékařských specialistů a byl by v tom asi utopil všechny svůj poetický talent, kdyby nebyl měl spásonosnou faible turistickou, která ho zanesla do krajů nejmenšího a nejslabšího kmene slovanského, jehož básnici ho nadchli. Starší bohoslovecké časopisy z krajního křídla básnické družiny duchovenské, která se, věrna svému řemeslu, hned pokřtila a sice hodně falešně „Katolická moderná“, tak aspoň liberalně, že nezabila několik skutečných básnických talentů, tiskly jeho překlady.“ Prapodivný název literárně-uměleckého listu „Bohoslovecký časopis“ — a ještě podivnější ocenění „Katolické moderny“. Nedala by se napsati též studie o pathologii pana dra Panýřka?

V „*Mor.-Slezské revui*“ uveřejňuje dr. Bláha článek k 60. naroč. Drtinovým „*Chvála eklekticismu*“, v němž prohlašuje jubilara za eklektika po vzoru Cousinově. Syntetičnost eklekticismu Drtinova se jeví hlavně v tom, že moderní názor světový nechává vyrůstat z myšlenkového zisku minulých dob. Žije v něm antika i křesťanství. A přece už ne antická antika a středověké křesťanství. Obě se u Drtiny zmodernisovalo, dalo své nejlepší, spojilo se k novému dílu.

V hudeb. listu „*Smetana*“ je posudek nového díla (mužský sbor) J. B. Foerstra na slova Jaroslava Vrchlického. Sbor složen je na známou báseň Vrchlického, v níž básník líčí půlnoční visi v chrámě svatovítském, kde sv. Václav o půlnoci za asistence českých patronů slouží mái za milý český lid, což pryč se bude dít

denně, pokud nezaplánou v prvotní kráse síla s vzduro bleskem v každém srdci českém. Foerster pojal celý sbor jako visi, která z počáteční tajemné neurčitosti nabývá neobyčejné pregnance a určitosti, až pak vyvrcholí v konečné zdůraznění závěrečné pointy o potřebě síly a vzduro v českém národě. Jest zajímavé konstatovati, jak hrdinné a mohutné vyznívají všechny, jmenovitě poslední vlastenecké sbory tohoto prononcované zženštilého Foerstra, jemuž někteří sluší hudebníci nepřestávají stále ještě vytýkati nedostatek síly a vzletu. Jiným významem vokální tvorby Foerstrovy a tohoto mohutného sboru především, jsou mistrovské charakteristiky jednotlivých světů, mezi nimiž nescházejí ani portréty našich velkých hrdinů dějinných. U Foerstra snoubí se něha se silou... Rád zasazuje Foerster do svého melodického proudu citáty písně svatováclavské i chorálu husitského... Celý sbor je pro Foerstra — visionáře nesmírně příznačný, a srovnal bych jej nejraději s introdukcí k suité shakespearovské... Ani na okamžik nepochybuji, že všechna naše tělesa pěvecká zařadí tento sbor ve svůj repertoár; jistě stane se právě reprodukce jeho novým zkušebným kamenem mistrovství jednotlivých sdružení, jež na něm budou moci zkoušeti zvukový účín hedvábných pianisim...

Vychodilova „*Hlidka*“ v č. 11. přináší patrně z pera redaktorova několik klidných řádek o „habsburské otázce.“ Jest to, pokud vim, ojedinelý střízlivý český hlas, nabádající ku spravedlnosti, lidskosti a slušnosti, s jakou se má posuzovati zaniklá dynastie. — V témže čísle v rozhledu uměleckém upozorňuje se na výborného polského romanopisce *Tad. Rittnera*, jenž ve spouště hypermodernistických a fádnicích beletr. děl znamená rozvoj, renaissance. — Upozorňuje se tamže na prvního albánského básníka P. Fishta, mladého kněze Františkána, jehož hrdinské písně zpívají se po celé zemi.

V komunistickém „*Červnu*“ (č. 25) je článek Roland-Holstové o podstatě komunismu. Autorka slibuje: „V nejrozvítějším komunismu bude laskavost ke všem, každý bude bratrem. Socialistické čtení naplní každý lidský rod. Budeť celé lidstvo jeden jediný celek hospodářský, mravně i duchovně. Ovšem, že se tento krásný ideál neuskuteční najednou, snad

se ho dosáhne až *staletým* komunistickým vývojem.“ Konečně úpítné slovo. V témž čísle uveřejňuje redaktor listu Neumann: *Polemické* sloky, znudné to veršování o rudém praporu. Znamenalo by to žalostný úpadek velkého básníka?

Měsíčník „*Týn*“ v č. 11. přináší pěkný dřevoryt Františka Koblihy — podobu Dantovu a krásnou báseň Karáskovu: U hrobu Dantova v Ravenně. *Drápal Florián* uveřejňuje studii „Podstata mytůky“, v níž přichází k synthesi, že je mystika nejvzácnějším darem života, sladkým darem bez osudnosti a jen pro málo vyvolených. *Miloslav Kliman* má tu studii o Barbey D'Aurevillym, zvl. o jeho *Dábelkách*, jež loni vyšly zrovna ve dvojím překladě. *Jiří Karásek* ve článku *Čest překladu* kárá dětinskou snahu některých našich lidí, touzčících, aby se překládaly české věci do cizích jazyků. Mní, že „světovost díla nezáleží v tom, aby se četlo v dvaceti jazycích. Světovým dílem bude všelidská báseň, i když byla napsána v jazyce nejmenšího národa a — zůstala v jeho rozsahu. Je pravidlem, že opravdové, velké dílo neláká překladatelů, aby si lámali na něm vaz. Překladatele lákají naopak díla, jež již v původním jazyce vypadají jako přeložená. Je s podivem, že katoličtí ligisté nepřispívají do *Týna*, jenž by jim jistě popřál místa. Ale ovšem — nedávny útočný výpad *Života* na *Karáska* nesvědčí zrovna o přátelském poměru. Jakýmsi mústkem mezi oběma zdá se býti L. Kuncif svoji osobnosti i svými edicemi.

„*Umělecký list*“ roč. III. Číslo 1. věnováno *Františku Ondruškovi*, č. 2. *Jožu Úprkovi*, oběma k jejich šedesátinám. Obě čísla přinášejí velkou řadu celostránkových obrazů, dobře tištěných na pěkném papíře, za cenu na dnešní poměry kupodivu levnou. Informační studie a vzpomínky přátel obou umělců doplňují čísla. List jest svěže redigován, stihaje, když je třeba, sarkasmem nejnovější směry umělecké a jejich zastánce. Číslo Ondruškovo neukazuje (mimo Bretonské ženy) na velkou invenci malířovu nebo nějaký geniální rys. Některé studie nevynikají nad průměr kreseb žáků akademie. Snad mohl býti výběr přece jen pečlivější!

„*Lumír*“ v posledním sešitě ročníku XLVIII. přináší z pera *Viktora Dyka* hrst reflexí o Havlíčkovi. S jemným humorem a sarkasmem píše Dyk o Hav-

ličkovi, jehož se kde kdo dovolává jako autority. „Mluvil jsem o potírateli autorit, který se stal autoritou. A vsutku dávno po smrti Havlíčkové byli jsme svědky věci podivuhodných. Výrok Havlíčkův byl mimo diskusi; nahrazoval důvody. Bylo třeba jen najít vhodný citát na pravém místě. A citáty se hledaly. Kacíř nabyl autority Písma svatého. Přirozeně narazil během času povolany vykladač Havlíčka na neméně povolaneho; a poněvadž vedli v boj citát proti citátu, docházelo ke sporům. Ale konflikty takové měly zvláštní ráz. Byly vedeny zcela v theologickém duchu proučích se sekt a metodami theologických sporů. Po povolanych vykladačích přicházely neméně povolane strany; nebylo takové, která by se nepovažovala za oprávněného a jediného Havlíčkova dědice. Přicházeli žurnalisté, kteří ujistili čtenáře, že Havlíček je jejich muž a oni jsou muži Havlíčkovými. K jakému posudku by vydráždil nezłomeného, mladého Havlíčka tento spor theologů?!" . . . Dokončený ročník byl veden duchem a směrem posledních ročníků, neuzavíraje se nejmladším. Z nejlepších studií považuji v něm článek *Arne Nováka* o krajinářském živilu v poesii *Otokara Březiny*. Dokazuje tam, že Březina, zpívaje chválu a slávu velikých kosmických dějů, zrody, snoubení, odumírání a přerozování živilů, jimiž mohutně znázorňuje osudy lidského ducha v rámci nesmírné harmonie, zhušťuje do nich synteticky krajinné pohledy a obrazy, plné pohybu, vzruchu, dynamiky — všechna analytická pasivita někdejšího impresionisty jest překonána nadobro, a podobný empirism jest pohlcen obzíravým pohledem do samých prazákonů pohybu a dění v kosmu. Krajinomalba, jež měla na úsvitě básnického umění Březinova hodnotu samoúčelnou, jest nyní jen pomůckou, ilustrací, symbolem.

„Život“, revue našich ligistů v 1. č. nového ročníku má ukázkou překladu *Danta* od *Karla Vrátného* a velice poučnou konfesi *Paula Claudela*, v níž široce vypravuje o své konversi. Udála se po způsobu *Ratisboniho* a *Pavla náhle*, v jednom okamžiku, když ve chrámu *Notre Dame* slyšel pěti „Magnificat“. „A tehdy se udála věc nejvýznačnější v mém životě. V okamžiku bylo mé srdce zasáhnuto a já uvěřil. Uvěřil jsem s takovým přilnutím, s takovým vzkyplením celé své bytosti, s přesvědčením tak

mocným, s takovou jistotou, žež vylučovala každou pochybnost, že na přístě nemohly žádné knihy, žádné důvody, žádné náhody zmítaného života zviklati mou víru, ani se jí dotknouti. Cítil jsem rázem vroucně nevinnost, věčné dětství Boží, nevpověditelné zjevení.“ *Křhn* velmi jemně, ale rozhodně odmítá healo: Co lidovec to katolík, co katolík, to lidovec. „Bylo by si přáti, aby tak bylo. Dnes tomu však tak není, věta ta potřebuje příliš vymezení a objasnění a nemůže býti brána za bernou minci. Pak nemá býti vyslovována. Vynalezeno bylo v krátké době plno vět, úsečných, na pohled pěkných, ale když hlouběji do nich popatříme, shledáme v nich jed.

„*Drobné umění*“ roč. II. přinesl mnoho ilustrací — hraček, vějířů, bibelotů, uren, sošek, užitekových předmětů a pěkné informační články. Mezi jinými je tam zpráva o chystané výstavě vzorného hřbitova na podnět *Edgarův* a sice na dvoře pražského umělecko-průmyslového musea. „Současné má býti ve výstavní síni umělecko-průmyslového musea uspořádána výstavka prací členů společnosti řezbářů a sochařů. Bude-li vzorný hřbitov architektonicky dobře ovládnut, do posledních podrobností zachována estetická odpovědnost za tento čin, upínáme k němu velké naděje. Byl by to v zemích našich prvý dočasný reformní příklad a vzor, který by měl shlednouti všichni správcové hřbitovů, kameníci a sochaři i tisíce návštěvníků. Pro obrození hřbitova a pro umělecko-průmyslové pozdvižení femesla kamenického nevykoná se nic, bude-li výstavka pojímána s hlediska úzce femeslného, nebude-li mimořádným zjevem uměleckým a kulturním cinem.“ — V tomž listě přetřásá se otázka pohřebnictví a věncových vozů, jež patří u nás k projektům zhrubělé pseudorenaissance a pseudobaroka. „Zdá se, jako by se obrodné hnutí výtvarné vyhýbalo styku se smrtí. Ale přece jen bude nutno i v tomto směrutvořiti umělecké hodnoty. Vážným důvodem je neustálý styk pohřebnictví s veřejností. On právě zakořenil přezřítý sloh a učinil jej tak zřítým, že široké vrstvy neuvážují už vůbec o možné změně. Nový typ pohřebního vozu bude snad nutno řešiti v souvislosti s moderními prostředky. V každém případě je však velmi potřebno, aby důležitý tento úkol nebyl odkládán.“ *Josef Drahoňovský* ve článku o umění kamenoryjeckém v *Ce-*

chách popisuje gemmy staročeské (z ostatkového kříže pokladu svatovítského) a provádí články řadou obrázků těchto i moderních gemm.

„*Veraikon*“ č. 7.—8. je věnováno obci umělecké tvorby na Moravě *Kolibě*. Pácofský podává začátky a vývin Koliby. Dvočíslu ozdobeno černými reprodukcemi obrazů Bartošových, Alexových, Harnových, a návrhy architektů Fuchse, Gahury, Štěpánka.

Zeitschrift für christliche Kunst (č. 1.—3.) vydávané *L. Schwannem v Düsseldorfu* přináší řadu článků a reprodukcí starého i nového umění křesťanského. (Tři neznámé rýnské madonny, středověké krucifixy, skupina ukřizovaných z konce XV. století, malby první polovice XV. století.) Pozoruhodné jsou dva články o oltáři *Ewolda Vettera*, jeden se stanoviska uměleckého, druhý se stanoviska theologického. Obraz litrův představuje Krista na kříži s dvěma lotry. Tělo Kristovo jest mysticky-visionáfsky pojato, vyznačuje lostorečně zelenavé světlo, veliké světlo mystické prozařuje prsa. Od srdce Kristova rozplínají se ruce druhé duchové bytosti, což má naznačovati tryskání božství ze srdce mrtvého Spasitele. Na lotra na pravici padá jako by měsíční světlo, čímž vyrůstá velmi plasticky, tělo lotra na levici ozářeno je ze spodu světlem pekelným. Všechna tři těla jsou v akademickém smyslu slova výborně podána. Benediktin *Wirz* projevuje se stanoviska theologického jistě pochybností a přes všechny umělecké kvality nerad by obrazy viděl v katolickém chrámě.

V „*Theologische Revue*“ (č. 19.—20. Münster) je dokončen články *Zur Sexualfrage und Bevölkerungspolitik*. Autor *Martin Fallbender* dospívá k resultátu, že podmínkou zdatnosti lidu jest pozvednutí etické stránky. Nutno vrátiti se k prostému způsobu života, ne z přinucení, ne ze železné nutnosti, ale z upřímného přesvědčení. A vymýtiti nutno zvláště škodlivá dráždiva, alkohol a nikotin. Široké kruhy našeho lidu žijí v hořké nouzi. Nouze o byty, rachitis, tuberkule a pohlavní choroby, psychické anomálie ohrožují zdraví lidu strašným způsobem. Na druhé straně šíří se však rozmařilost a požívačnost úžasnou měrou. Každá naděje na povznesení našeho lidu jest marna, nepodaří-li se vychovati náš národ k jednoduchému životu, sebezapírání a spofivosti.

V revui „*Österreichische Rundschau*“ (čísle prosincovém) uveřejnil *Fr. Wolfgang* článek *Über das Lesen von Dichtungen*, v němž doporučuje čísti básně *hlasiť*. Básník nepíše mrtvých veršů — ale živě. Onen zpěv, volání, šumění a mluvení konsonantů chová v sobě mnoho krás. Přečítáním básní vzbudíme ohlas ve vlastním nitru.

„*Das literarische Echo*“ (prosinec) přináší úvahu *Hugona Biebra*, „*Deutscher und Jude*.“ Dovojuje, že německému básnictví se nedostalo od židů nějaké nové spasné zvěsti, ale také ne zkázy. Předhazuje jim smyslnost, erotismus, intelektualismus — ale podíváme se jen na křesťanskou literaturu Francie, Italie, na německou literaturu 15. a 16. století, na norský rytířský román. Nedá se poukázati na něco rasové židovského, co by vyvěralo z duše, a co by nebylo současně majetkem německé a jiné literatury.

Na úpadek epiky v české poesii nařiká *Piša* ve sborníku nejmladších „*Hosť*“. Za prvou známku úpadku dnešní naší poesie považuje, že dějovost vypadá z mezí jejích možností, že hyne dějovým vysvětlením. „Řekl bych, že tento zjev je souběžný, a snad i podmíněný oslabením té vrstvy společnosti, která byla tvůrčí prstí i konsumentem starého umění. Epika je vždy projevem síly, dokladem vzestupu životních štáv a bohatýřského zmáhání světa. Bude-li tedy nová poesie mladá a kladná, musí básníci tento bohatýřský děj nového člověka, objevujícího se dobyvatelsky na jevišti světa, musí objektivisovati jeho osudy. Nejenže to vyhovuje žitní doby a touze těch, u nichž chce nyní poesie dojtí sluchu, ale jak se každodenně máme příležitost přesvědčiti, je to také dnes nejsnadnější úkol tvůrčí“.

Zájem o Sologejeva zračí se potěšitelně u nás. V *Naši době* vyšel překlad tří jeho řečí na paměť Dostojevského od *Anny Teskové*.

Lumír (č. 1.) přináší dva dopisy *J. V. Friče*, u nás dosud nedoceneného z r. 1860 a původní studii *Dan. Essentiera* o filosofovi francouzském *Emilu Boutroux*. Oceňuje v něm nerozlučné spojení filosofa a historika filosofie. „Ale jestliže *E. Boutroux*, aby zachránil ducha a svobodu, ukázal hranice vědy, byl velmi dalek toho, aby se družil k těm, kteří hlučně prohlašovali její

úpadek. Pravda náboženská je věc velmi obtížná, tak napovídá ve svém posledním díle, *Věda a náboženství*, nemá-li jiného základu než nevyčlelnou slabost lidského rozumu. V tomto bodě se rozcházejí s Pascallem, jejíž miluje a jemuž se obdivuje. Nemyslí, že by bylo dobře bráti odvahu lidskému úsilí, ani že by zoufalství bylo jedinou cestou, vedoucí k Bohu. Boj za pravdu je spravedlivý, chvalitebný a posvátný. Přibližuje k Bohu, jak tomu chtěl Bacon. Ostatně pravda je jedna, stejně jako rozum. „Věci nejsou toliko závoje, které zastírají Boha, jsou také znamení, která jej odhalují“. I nejskromnější objevy jsou tudíž perspektivami, otevřenými do nekonečna: učenec má právo nechati na něm spočinouti svůj zrak a oddati se náboženskému vzrušení, které v něm toto pozorování vyvolává. Má k tomu právo právě proto, že dostal všem svým povinnostem učence, protože, jak jsme pravili na počátku, podrobil se všem nebezpečím badání a pochybnosti. Jestliže potom naslouchá „důvodům srdce“, dá-li se proniknouti cítem božství, jestliže prostá a nahá důvěra naplní jej zářivým optimismem a zpívá-li i on hymnu na radost, kdo směl by mu vyčítati, že desertoval s výprávného bojiště, na němž dále zápasí bolestné lidstvo? Zdá se nám, že E. B. byl především takovým dobrým a věrným sluzebníkem rozumu, Boha a lidí. O jeho filosofii lze říci, co on sám říkal o morálce: byla neutrální, rozhodně nezávislá na váš theologii, ale snažila se „udržeti otevřeny ony cesty duše, kudy voní náboženská víra“.

Viktor Dyk v drobné polemice s Jar. Hilbertem (*Lumir* č. 1.) nařká na divný zjev, že my, kteří tak živě reagujeme na všechny záchvěvy světového ducha a jsme tak z míry pyšní, že tak činíme à tempo, tak málo reagujeme na záchvěvy ducha a srdce českého. „Kolik z nás (resp. českých spisovatelů) zná důkladně díla našich předchůdců a průkopníků? Kolik z nás si uvědomuje, že trvalá a opravdová spolupráce generací, spolupráce živých s mrtvými může utvořit národní tradici? Zafukujte a zjevte se vám obrazy žalostné. A tak není z děl našich básníků a spisovatelů ten prospěch, který bychom byli oprávněni čekat. Máme řadu zajímavých a pozoruhodných jednotlivců, ale není souvislé tradice. Kdež je duchovní syn Máchův? Kde krev a duch ducha Vrchlického?

Kdo pokračoval tam, kde zmizely stopy Zeyerovy? Kde je bratr, který přijal víno silných v číši, Ot. Březinou podané? Nechci pokračovati v těchto oázkách... Byl v české literatuře skutečně objeven literární jakýsi rodokmen: Čelakovský, Neruda, Machar. Nesnese, tuším, ani velmi povrchní kritiky. Lze-li užít toho výrazu, setkáváme se v literatuře naší s tragickou duchovní bezdětností. A přece je krásná tradice, v níž generace dovršuje dílo otcovo a dědovo. Jednotlivci jsou články velikého řetězu, hlasy jejich vzájemně si odpovídají a živí přidávají budoucím slova minulých. Bylo naší marnou pýchou, že víme více o cizině a že jsme upeli pátravý svůj zrak do všech dílů světa, zajisté i to je krásné, neztrácíme-li při tom domova. Ale nepomůže nám, že známe, co jiná národovědci neznají, neznáme-li to, co znali a znají všichni opravdu kulturní národovědci: sebe“.

O náboženském životě v Čechách píše Dr. J. Hromádka v *Realistické Stráži* č. 3. Ironizuje ty, kdož myslí, že náboženství se obejde beze slov; hřích, pokání, milost, spasení, Spasitel, vůle Boží atd. Křesťanství neztratilo svou moc a sílu. Srdce lidské je pořád stejné. Žije ve stejné hříšnosti jako před 100 lety, je stejně bezmocné, aby vlastní silou naplnilo vůli Boží a potřebuje stejné pomoci, aby plně žilo v obecenství s Bohem. Vezměte svatost Boží absolutně, podřivte se na sebe bez brejlí kulturní povýšenosti a porozumíte snad dříve než si myslíte, že Kristus je více než prorokem. Autor myslí, že teprve lze mluvit o náboženském probuzení, až se začne doopravdy kázat ve jménu Kristově, až lidé v pokání začnou s pláčem revidovat svůj život a volit nový směr životní praxe... Nevidí žádné proměny života u lidí vystoupilých z katolické církve. Má podezření, že katolické se bojí dnes žádat od lidí tak nepopulární věci jako vědomí stálého obecenství s Bohem a životní kázeň. „V katolicismu dřímou jistě velké síly náboženské — a nebude-li u nás hnutí opravdu náboženská, neprobudí-li se církev československá nábožensky, tice lidí se budou vracet do Říma a ti, kteří zůstanou, nebudou plodni ani nábožensky, ani kulturně. Slabost, zbabělost, přizpůsobivost a strach před silnou, závažnou zbožností ještě nikdy vážně duše nenasytila. Kdo slevuje a

dělá náboženství snadnějším a lehčím, kdo buduje církev s úmyslem, aby nábožensky byla méně náročnou a aby se líbila průměrnému člověku — ten v boji náboženském jistě nevyhraje. V tom je vážné memento pro církev československou i všechny církve evangelické. Český člověk přes všechnu povrchnost a přechodnou otrávenost na konec přece jen se obrátí k církvi, která bude od jeho života nejvíce požadovat. Polovičaté pokusy se po čase znechutí i těm, kdo po nich dříve z prázdného liberalismu sáhli. Leč nejde jen o nás, nýbrž o ostatní svět. Je možno, aby vodnatá, roztělná zbožnost dala nám kulturní sílu a odolnost v životě světovém? Nedá-li se český člověk nadlouho udržet na náboženské poušti, tím méně svět přesvědčíme o své síle, ztratíme-li se v náboženské kaši. Teprve, když se nám stane plně křesťanství nejvyšší pravdou a až začneme svou zbožností soudit a hodnotit kulturu (nikoli naopak) budeme mít dost odolnosti v duchovním i mravním zápase mezinárodním. Chceme náboženství? Tedy náboženství doopravdy anebo raději nemluvit o náboženství“.

Paula Buzková v témže čísle rozepisuje se o *Krisi v umění*. Snaží se vysvětlit zvlášť útek mnoha umělců do politiky. Neposuzuje ten zjev tak tragicky, naopak, vidí v tom příznak, že dotyční, zapochybavše o účelnosti dosavadní práce, dočasně alespoň uznávají přímé působení na lid za nejprospěšnější. Považuje to za omyl, ale pochopitelný, jenž skutečně přesvědčuje dobré lidi ze širokých vrstev o upřímném soucítění vzdělanců a umělců samé obohátí nenahraditelnými poznatky. „My jsme generaci v jistém smyslu obětovanou. Není nám dopřáno dělit práci a sami ani nemáme archimedovského klidu, poněvadž cítíme nesmírnou závažnost současného zápasu. Chtíce nechtíce řadíme se pod prapory a dobře těm, kdož řadí se z vlastní vůle a pevného přesvědčení, neboť budouť již v jakékoli hodnotě sloužit dobře a nepolovičatě...“ Autorka nepřezírá chyb a projevuje přesvědčení, že vášnivá zaujatost a touha přispět svou pomocí v organizaci dnešního chaosu bude účelnou až tehdy, až bude řízena pevným, promyšleným programem hospodářským, politickým i sociálním. „Ten musí přejít umělcům v krev, takže

svou spřízněnost s utlačovanými třídami nebudou projevovatí toliko naivními písničkami o rudém prapuru, barikádách, prostém srdci, i krásě prostých věcí, jak to činí naši nejmiláši, ale — až stanou se opět po dávných vzorech opravdovými učiteli lidu a neohroženými zastánci jeho práv. Ze jimi budou tehdy, až, naučivše se nepodléhati chvilkovému rozmaru davu, budou mít dosti mravní síly sloužití pravým jeho zájmům i za cenu jeho nepřítě a pochopení, je samozřejmo.“

V Dělnické Osvětě (č. 9.—10.) probírá *E. Th. Havránek* kulturní cenu antiky. Považuje za jednu z hlavních úloh humanistických gymnasií srovnávací všeobecnou kulturní historii, porozmění kontinuitě událostí ve všech oborech života. Pohled do budoucnosti jest jistější a bystřejší, jestliže bylo oko již vykoušelo svoji sílu na zjevch minulosti; zde tedy jest hledění nazpět ve skutečnosti hleděním kupředu. „Antika tedy není již za naší moderní doby jako tomu bylo za dřívějších period ideálem s jakousi normativní silou, nýbrž nutno se dívat na ni dnes pouze jako na semeno, ze kterého se průběhem času vyvinulo duševní vzdělání moderních národů. I tak ovšem zůstává však stejně důležitou. Kdo prohlíží dnešní vzrostlý strom lidské kultury s jeho vysokou, a ze široko vzrostlou korunou, neamí zapomínati, že v tomto kmeni vlastně stále ještě žije celá minulost a že jeho nynější výška, šířka a velikost jest jen rezultátem, výsledkem minulosti a že celá dnešní jeho síla a mohutnost vlastně kdysi v pradávných dobách dřímala ukryta již v jeho zárodku. A kdo má toto pojetí celé věci, pro toho bude antika vždycky — moderní, třeba by to opět slovně bylo jakkoli absurdní.“

Český svět (č. 18.) přináší informační článek o soutělnosti českých katolíků v Americe v hnutí osvobozevacím s 28 krásnými ilustracemi (fotografie člených členů Národního svazu českých katolíků, ukázky z národní slavnosti v Chicagu, sirotčince, chrámy a české učiliště a. j.) Článek končí slovy: Český lid katolický v Americe získal si zajisté zásluh velikých o samostatnost Československa, vykonal svoji povinnost k národu, z něhož vyšel, tak, jak to sly jeho stačily a odměny nežádá, ani nečeká, jemu stačí úplně, že národ československý je svobodným a že poctivým a spravedlivým

jednáním povznese se nad malicherný stranický boj, který mu nikdy prospěchu ani důvěry v cizině získati nemůže.“

V *Hlídce* (č. 1.) odhaluje P. Vychodil podrobně dějiště jakož i jména osob z povídky V. Kosmáka: *Cesta ke klidu*. (Konverse protestantské vychovatelky r. 1884). Mimo několik maličkostí držel se Kosmák skutečnosti, kterou mu sdělil mezipřítelský kaplan P. Kolouch. V pěkné informativní studii *K budoucí objektivní estetice* pronáší dr. Jaroslav Hruban přání, aby nebyl ponechán ladem obor estetiky dětské a estetiky všeho druhu duševně chorých, neboť tak bude možno v každém oboru zkontrolovati výslednice, jež budou společně ukazovati k poslednímu důvodu záliby v duševním subjektu. Psychiatrická klinika v Heidebergu má přes 3800 kreseb z rukou 330 duševně chorých z rozmanitých zemí, čímž dala základ ke kabinetu duševně choré grafiky, od něhož se očekávají vědeckým zpracováním mnohá objasnění psychologie kreslení a umění primitivního i dětského.

Casopis katolického duchovenstva (č. 7. a 8.) přináší eticko-estetickou studii o výtvarném umění chrámovém z pera dra Josefa Kachnika a filosoficko-etickou studii o *monismu* od dra K. Statečného. Dr. Kachnik, promluvuje o církev. rouchu liturgickém, dochází k přesvědčení, že liturgické roucho musí býti výrazem vnitřního rozpoložení a vnitřní zladěnosti toho, jenž se jím přiodívá. „Šatem snaží se lidé vzbuditi v diváčích city, jimiž sami jsou ovládnáni, aneb city, jež slouží účelu, který sledují. City nelze vzbuditi lež zálibou. Oděvem budí se estetická záliba, je-li úměrně dokonale jak po stránce látkové tak i formové. Je-li totiž látka oděvu ve své modalitě, či ve výběru a ve zpracování, ve svém druhu, či ve své rozličnosti od látek ostatních shodna s naším nazíráním na účel oděvu, na pravidlo slušnosti, šetrnosti a mravnosti vůbec — je-li látka takovou, jakou dle své vzorné ideje býti má v modalitě, v druhu a v řádu, neboť jen tehdy jest o sobě celistvou a mravně dobrou.“

V *Českém časopise historickém* (sešit 1.—2.) oceňuje Jar. Pečírka význam prof. dějin umění vídeňské university Maxe Dvořáka († 8./2. 1921 v Hrušovanech), zvláště vzhledem k jeho knize *O idealismu*, v níž Dvořák vykládá středověké umění. „Čteme tam, že stře-

dověké umění proměnilo neživou architektonicou hmotu ve výraz abstraktních idejí, že svým postavám dalo hlubší smysl, produčeвило je, objektivní obraz Boha pozvedlo na vyznáni. Čteme, že středověká kultura a s ní umění bylo zápasem o nového vnitřního člověka, o duchovní reformu světa, a jinde konečně zásadní větu, že dějiny umění jsou spojeny se všeobecným vývojem duchového života, že umění jest co nejúžeji spíato s duchovým žitím svého období, a tak že nutno obě chápat i vykládat. Oko historika se obrací zpět. Úsilí nového umění o nového vnitřního člověka má svou paralelu i v díle učencově. Obě vychovává do hloubky, ne do šife“. Velká byla činnost v ochraně památek (Katechismus der Denkmalspflege). Krátce před smrtí odpověděl Dvořák na otázku: *Co jest ochrana památek* s jennou výčitkou: *Středověké byl pojem ten neznámý, neboť středověk měl cosi mnohem cennějšího, čehož jest ochrana památek jen náhražkou. Bylo to piata...*“ Den před smrtí napsal Dvořák vzácnou myšlenku: „Kdo se nedává klamati poměry současné chvíle a zahlíží hlouběji a dále, neubrání se poznání, že tento triumf technického století a materialistického názoru světového (válka) byl poslední. Již možno a radostí ve zraku pozorovati všude vznikání nového světa, v němž nad technické pokroky, nad zisk a pohodlí budou ceněny duchové statky. Na nás jest, vývoj ten uspláti.“

Před časem vznikla v Němcích společností na vydávání sbírky „*Corpus catholicorum*“. Má to býti pendant známé sbírky *Corpus reformatorum* a přináseti ve volném pořadí spisy i listy německých theologů katolických z doby 1517 až 1563. Jako první svazek sbírky vyšlo dílo Jana Ecka *Defensio contra amarulentas D. Andreas Bodenstein Carolstani invectiones* (1518).

Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte (27 sešit) přinesly *Benderovu* obšírnou rodopisnou studii o původu Mik. Koperníka, v níž se dokazuje, že předci slavného hvězdáře pocházeli z německé vesnice *Köppernig* v Horním Slezsku, odkud se na sklonku 14. věku vystěhovali do Krakova. Odtud předsídlil pak otec Koperníkův v polovici 15. věku do Toruně. Autor dokazuje, že rodina byla německá a že Koperník sám cítil se Němcem.

Památky archeologické (č. 3. a 4. díl

XXXII.) přinášejí z pera dr. Antonína Podlahy články: *Plány a kresby chované v kanceláři správy hradu pražského* (s čtyřmi ilustracemi), od Vojtěcha Birnbauma studii o kostelu sv. Kosmy a Damiana se *Staré Boleslavi*, v níž řeší autor zvláště místo ubití sv. Václava na základě legend a z jakého materiálu a v jaké architektuře byl zbudován. Přichází k resumé: Zjistěť smíme považovati, že byl kostel ten dřevěný, za pravděpodobné, že to byla stavba centrální, pouze za možné, že měl nad středem lucernovitou zvoničku. Nynější kaple, jakožto stavba kamenná a pravouhlá nemůže býti totožna s původním dřevěným a pravděpodobně centrálním kostelíkem sv. Kosmy a Damiana. Svazek *Památek archeolog.* obohacen jest obrazy ozdob na *zvoněch vikariátu turnovského*. I figurální i ornamentální a grafická výzdoba starých zvonů jest překrásná.

Školský věd právních a státních (sv. 1. a 2.) přináší studii *dra V. Buška*: *Ležení (obstagium) v právu církevním.* „Ležení“ spočívalo v tom, že dlužník nebo jeho rukojmí se zavazovali pro případ nesplnění hlavního dluhu, se odebrati na určité místo, kde na vlastní útraty se budou zdržovati až do úplného uspokojení věřitele. Původ obstagia je nejasný, ale bylo již ve 13. století známo a až zakazováno, přece se udrželo až do 17. století. Poněvadž nebylo omezeno na žádný stav, bývali jím stíháni kněží a klášterníci. Církev obstagium podporovala, ale církevní canony vylučovaly mnišstvo z obstagia, aby nebyla rušena klauzura etc. „Obstagium, zajímavé jako kuriosita práva civilního, tvoří uzavřené časové zjev v řádu práva středověkého. Aby obraz o něm byl úplný, nepovažovali jsme za bezúčelné ukázati na jeho reflexy v právu církevním.“

Ve Věstníku českoslov. profesorů (č. 11) vyzývá *dr. K. Rón* ústřední svaz českých profesorů, aby zaujal určité stanovisko k pokusům profesora Jurenky (maturitní kursy), ředitele učitelského ústavu ve Slezské Ostravě *Outraty* (Dělnické gymnasium) a *Dělnické střední školy na gymnasiu vinohradském*. „Jde o pokusy, které mají veliký ideový i praktický význam pro celý stav. Buď stačí vyučovati tři hodiny večer po 6 let k dosažení všech vědomostí, předpokládaných k maturitě, a potom jest naše školní práce nad tento čas zbytečným

mařením času a zdraví, nebo nemáme na dnešní střední škole ani dosti času dosáhnouti cíle t. j. zvýšiti celkovou úroveň národa do předepsané, neřku-li ani žádoucí výše, a potom zavádění těchto pokusů jest lehkovážným zahráváním s existencemi několika lidí, pro případ celých vrstev. Ohled často uváděný, že běží o lidi dospělé, zde neplatí, ba mluví proti pokusům, neboť jest jisto, že paměť, obrazivost lidí dospělých jest menší než u mládeže a vyspělá logičnost nemůže nahraditi paměti, jak vidno v dějepise, přírodopise, zeměpise, chemii, částečně i ve fysice, ve vyučování řečem atd. Matematika a geometrie není všecko. Věc jest závažná i ve svých koncích. Podaří-li se většině absolventů dělnické střední školy vykonati maturitní zkoušku na veřejném ústavě, bude podán důkaz méněcennosti dosavadních středních škol veřejných; nepodaří-li se zkoušky maturitní, jest obava, že neúspěch bude sváděn na ty, kdož na střední škole dělnické učili a při dnešním sklonu vše plašalisovati jest možno, že se ozvou hlasy proti celému stavu.“

Revue Komunismus (č. 2.) mimo jiné články přináší úvahu *Socialpatriotism* od *Lva Krausa*, v níž resumuje: *Socialista nesmí býti patriotem. Patriotem jest každý, kdo se staví za kterýkoli neproletářský, případně proletářský státní útvar ať z důvodů jeho vnějšího ohraničení (národnosti, říšské atd.) ať z důvodů vnitřní jeho organisace. Pro socialistu existuje pouze mezinárodní souročenství všech potlačených a hájiti může státní útvar proletářský.“*

V Historisch politische Blätter für das katholische Deutschland (168/12) uvažuje *H. X. Hoermann* o umění, kráse a zákonu se zřetelem k náboženskému umění. Duchovní podstatou uměleckého díla není jeho metafyzický obsah, ale v něm vtělený, jeho krásu podmiňující zákon. I kdyby myšlenka uměleckého výtvaru byla sebe významnější, není-li splněn umělecký zákon, jest dílo bezvýznamné. Krása je spjata s uměním tak úzce jako světlo se sluncem. Leč slunce nemá úkolem jenom osvěcovati, podobně i umění nemá za úkol uspokojovati pouze oko. Bezprostředním a největším úkolem umění jest stělesniti božský ideál v krásné formě. Nejvyšší umění jest bohoslužbou, jest pokořením se nekonečné a věčné krásě Boží.

Casopis pro moderní filologii a lite-

ratury (sešit 1.) přináší z pera P. M. Haškovec obranu Zeyera, jako by znal skrovné cizí jazyky. Uveřejňuje francouzský dopis Zeyerův, poslaný 24. února 1879. Jaroslavu Vrchlickému a psaný krásnou frančetinou s několika jen opomenutými přízvuky.

Drobné zprávy o písemnictví slovinském. Poslední měsíce minulého roku princely velice málo slovinských literárních noviniek a také vánoční knižní trh nespínal větších nadějí. Referát o těch několika vážnějších knihách, jež vyšly koncem roku, spojíme v příštím čísle „Archy“ s poznámkami o prvních publikacích z roku 1922 a za to se dnes poohlédneme poněkud důkladněji po slovinských revutích.

„*Dom in Svet*“, jenž ještě stále zápasí s mimořádnými poměry, vycházel v loni čtvrtletně v trojčíslech a šel vytrvale cestou. Na níž jej byl uvedl předšlý redaktor dr. Izidor Cankar: v literárním ohledu byl hlavní tribunou mladší a nejmladší generace spisovatelské (J. Lovrenčić, Vida Taufer, Tine Debeljak, Stanko Majcen, France Bevč, Miran Jarc, Ivan Albrecht, Stanko Kosovel a j.), na poli umění výtvarného stál pak úplně na výši doby, jak vybranými reprodukcemi, tak také odbornými úvahami. Z obsahu posledních čísel zasluhuji zvláštní pozornosti „*Presbiterij sv. Katarine*“, obsažná a svěže psaná stať, v níž promlouvá dr. Izidor Cankar o soudobém uměleckém chťení na podkladě zajímavé restaurace presbýtáře barokového kostelíčku sv. Kateriny nad Medvodami. Dále třeba upozorniti na dobrou informativní úvahu dra Fr. Stelě o největším jihoslovinském sochaři Ivanu Meštrovičovi, jenž se od poslední války odvrací stále více od motívů národních k námětům náboženským. Čtenáři Ivana Cankara uvítají v posledních dvou sešitech s radostí Ivanovu přednášku z roku 1913 „O slovinském lidu a slovinské literatuře“, znalci Prešernovi novou část Pintarovy studie o proslulých „*Gazelách*“, Finžgarovy padesátky vzpomněl „*Dom in Svet*“ jubilejní črtou dra Ivana Pregelje. Z části beletristické zaujme nejvíce Lovrenčićův „*Trentarski študent*“ (s ilustracemi Fr. Kralje), Meškovo drama „*Pri Hrasovih*“ a ukázka Pregeljovy čtyřaktové truchlohy „*Azazel*“. — Novým ročníkem dozná „*Dom in Svet*“ jistě změny,

Především tím, že vstoupí do redakce dr. Al. Merhar. Mimo to změní časopis dosavadní formát, totiž: zmenší jej na formát revue „*Času*“, což neždřtane bez pronikavého vlivu na obrázkovou část a celkovou úpravu listu. Za to prý bude konečně vycházeti opět pravidelně měsíčně. Roční předplatné stanoveno na 250 K jihoslovanských.

Na jaře minulého roku začala vycházeti v Lublani ilustr. kulturní a módní revue „*Vesna*“. Je to rodný list v dobrem slova smyslu, list, který si obral úkolem nahraditi Slovincům německé časopisy podobného druhu a čelit cizímu vlivu zdůrazňováním slovinského národního svérázu. Vedle toho sleduje také významnější události v životě ostatních Slovanů, zvláště nás Čechů. Tak přineslo hned první číslo „*Vesny*“ z pera dra Ivana Laha, redaktora své literární části, článek o Boženě Němcové s výpsáním jubilejní oslavy naší spisovatelky, poťádané v lublaňském dívčím lyceu. V témž čísle je zajímavý článek architekta R. Gregara o hlavních typech slovinských selských statků. V druhém sešitě píše J. Vavpotič, redaktor obrázkové části, o malíři Ivanu Groharovi. Zvláštní pozornost se věnuje divadlu a dětskému koutku. Časopis je dobře redigován a vyplní jistě své poslání, udržel-li se.

V květnu 1921 začal vydávati A. Höfler v Lublani časopis „*Tiskarska pisma*“, jenž má nahraditi předválečný „*Tiskarski Obzornik*“. Nový list bude vycházeti ve volných lhůtách a bude pracovati o všestranném povznesení odborného vzdělání a zdatnosti slovinských typografů. Prvá dvě čísla reprezentují se velice sympaticky. Odborníci — i naši — uvítají jej jistě radostně. Příspěvek „*Naše tehnično nazivoslovje*“ (v 2. čísle) je nadějným slibem, že se také Slovinci brzy osamostatní na poli technické terminologie.

Umělecko-historický spolek v Lublani vytkl si — jak jsme v loni oznámili — mezi jiným za úkol, vydávati „*Zbornik za umetnostno zgodovino*“ (Sborník pro umělecké dějiny) a svěřil jeho redakci universitámu docentu dru Izidoru Cankarovi. Dříve než jsme se nadáli, překvapil nás mile první dvojitý sešit, jenž svědčí, že se redaktor podjal práce bez odkladu a že jí věnoval pinou pozornost. V čelo sborníku postavil obsáhlou rozpravu konservátora dra Fr. Stelě o ma-

lífi Janu Lublaňákem (z pol. 15. století), jež je současně dobrým úvodem do dějin kraňského malířství v době pozdní gotiky. Po něm zařadí zajímavé zprávy Viktora Stesky o některých starších památkách výtvarného umění v Lublani. Běží valnou většinou o památky umění církevního ze století 15. až 19., které jsou v soukromém vlastnictví a namnoze opomíjeny. Následuje kratší příspěvek dra Jos. Mala k dějinám zvonů a zvonů v Krajině a za ním první část výborné Cankarovy studie o umění v křesťanském písemaictví 2. století. Autor obrát se tu zajímavou a hojně přetřásanou otázkou o stanovisku křesťanů 2. století k umění. Mimo to obsahují prvá dvě čísla sborníku: Dra Karla Ozvalda „Příspěvek k estetické výchově oka“, článek dra Stelē o ochraně uměleckých památek, zprávy Cankarovy o lublaňské Národní galerii a Umělecko-historickém spolku a posléze umělecko-historickou bibliografii za rok 1921, sestavenou Marrijanem Maroltem. Sborník se uvádí velice sympaticky a radostná je jeho zpráva, že letos začne uveřejňovat slovinskou uměleckou topografii, rozvrženou podle děkanství. První přijde na řadu děkanství kamnické. „Sborník za umetnostno zgodovino“ chce proniknouti i do neslovanské ciziny a uvádí proto u každého příspěvku stručný obsah v jazyku francouzském. Upozorňují naň všude a doufám, že dojde i u nás zasloužené pozornosti, už také proto, že je poměrně laciný; stojí ročně 15 franků.

Správa Národního divadla v Mariboru začala vydávati v tomto období divadelní list „Drama“, jenž přináší vedle běžného repertoaru také odborné články o umění, příspěvky literární-historické a pod. „Drama“ získalo řadu dobrých spolupracovníků a bude vycházeti čtrnáctidenně.

V lednu 1922 vyšlo první číslo revue „Novi Zapiski“, kterou vydává za redakce dra Dragotina Lončara Albin Prepeluh. Nový měsíčník chce být pokračováním časopisu „Naši Zapiski“, řízeného dlouhá léta zesnulým drem Antonem Dermotou, pilným spolupracovníkem českých časopisů. „Novi Zapiski“ stojí mimo politické strany a sledují hlavně dvě aktuální otázky soudobé slovinské a jihoslovanské veřejnosti: Prvá

z nich je národní a týká se jihoslovanské ústavy a života Srbů, Chorvatů a Slovanců ve společném státě, pokud je určován ústavou; druhá otázka je sociální, otázka uskutečnění spravedlnosti pro dělníky hlavou i rukama. V prvním čísle je nejpozoruhodnější příspěvek A. Prepeluha: „Naš ustavní spor“. Autor označuje v něm t. zv. „vidovdanskou ústavu“ výsledkem mlhavého idealistického chtění, nesho se k problematickému cíli: k vytvoření jediného, jednotného jihoslovanského národa ve státě SHS. Prepeluh zděračňuje, že politická teorie, z níž se zrodila „vidovdanská ústava“, nebudovala na skutečných poměrech, nýbrž že se prostě řídila nacionálně-politickou touhou mladokapitalistického jihoslovanského měšťáctva, s nímž se velké části obyvatelstva království SHS jen tak klidně neshodnou. Pisatel dokumentuje několika typickými doklady, jak nedostatečná je nynější jihoslovanská ústava a dovozuje přesvědčivě, že je nevyhnutelně nutno, aby došlo k její revidi. — V hospodářském přehledu téhož čísla je zajímavý stručný přehled vývoje slovinského družstevnictví od převratu, v sociálním přehledu příspěvek A. Šteliove o ženském hnutí v Jugoslavii, v přehledu kulturním poznámky dra Regalioho o prohlubnění zájmu o slovinské umění výtvarné.

Biskupský ústav sv. Stanislava v Št. Vidu u Lublaně vydával od roku 1908 časopis „Mentor“. Za redakce dra A. Breznika přinášel tento list četné dobrých příspěvků literárních i vědeckých, takže byl pilně čten nejen studující mládeží, již byl určen, nýbrž také dospělými. Deset let vycházel „Mentor“, za války jen s napětím všech sil vydavatelstva i spolupracovníků; posléze se přece jenom v těžkých začátcích poválečných neudržel. Dvě leta snažila se ho nahraditi revue „Lud“, jež chtěla být společným orgánem katolického studentstva chorvatského a slovinského. Letos začne vycházeti „Mentor“ znovu, zatím jako dvouměsíčník. První číslo bylo ohlášeno na leden, ale dosud jsme ho neviděli.

Konečně zaznamenáváme zprávu, že bude vycházeti měsíčník „Socialna Misel“, jež bude říditi Dr. A. Gosar. *Mirko.*

LISTÁRNA REDAKCE.

Opozděné vydání prvního čísla „Archy“ není zaviněno tiskárnou, nýbrž je zúmyslné. Redakce vydání zdržela z různých důležitých příčin. Dvojčíslo 2.-3. je už v sazbě. Doufáme, že letos odpadnou veškeré stesky na nepravidelnost ve vycházení. Referentu v „Našinci“, který se této nepravidelnosti dotkl a vytýkal jí, jsme vyložili písemně, proč 1. číslo bylo zdrženo. Příčiny ležely mimo nás.

Dnes přinášíme hned dvojí vypsání soutěže na katolický román. Zdá se nám, že toho dobrého je na ranu mnoho. Rada katolíků čs. republiky dle našeho názoru mohla počkat se soutěží docela klidně až na rok. Záslužnost jejího kroku by se tím nezmenšila ani o vlásek. Ale tak to u nás vyhlíží: buď neděláme nic anebo všichni najednou totéž. Neznáme racionelního postupu, nýbrž pořádáme nepotřebné závody.

Článek „Církev prvních století a divadlo“ v posledním čísle loňského ročníku zařazený v „Oknech“ byl vzat z časopisu „Wissen und Glauben“ ročník 1921, kam jej napsal farář dr. Doergen z Traar-Krefeldu.

Soutěž na původní román historický. Rada katolíků čsl. republiky v Praze, majíc na zřeteli význam tisku v nynější době, jakož i stále rostoucí zájem o četbu zábavnou a spolu pozorujíc, že valná většina románových děl, povídek a novel historických dýše duchem proticírkevním, protikatolickým a protináboženským, vypisuje na základě usnesení své výborové schůze ze dne 1. prosince 1921 tímto tři ceny na román historický a to Kč 6000—, Kč 4000—, Kč 2000—, který by byl psán v duchu katolickém a tak sloužil našemu lidu k ušlechtilému vzdělání a prohloubení dějepisného nazírání. Zejména klade důraz na román z doby husitské, z obranného boje proti šíření protestantského učení v 16. století, poněvadž právě tyto bývají ustavičně našemu lidu v povídkách a románech tendenčně vyličovány. Práce zadaná k soutěži čítaj nejméně 20 tiskových archů běžné osmerky a buď čitelně psaná. Rada katolíků vyhražuje si právo určití, kterak a kdo cenou poctěné práce budou uveřejněny, ale zaručuje mimo přiknutou cenu autorovi příslušný honorář. Porota, jež má posouditi hodnotu práce a určití cenu, bude veřejně prohlášena později. Lhůta dodání rukopisů končí 1. červencem roku 1923. Rukopisy opatřené hesly, spolu se zapečetěnou obálkou obsahující jméno a adresu autorovu, buďtež doporučeně zaslány na adresu Rada katolíků čsl. republiky v Praze II., Spálená ulice čp. 80.

LISTÁRNA ADMINISTRACE.

K dnešnimu číslu přikládáme složní listky. Vyrovnajte jim předplatné a též všechny nedoplatky z roků minulých.

Ziskávejte nám nové odběratele a příznivce. Doporučujte naše knihy.

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — Thomas de Quincey: Johanna z Arcu. Cena 10 Kč. — Sv. Bonaventura: Život svatého Otce Františka. Cena 25 Kč. — Blah. Rabanus Maurus: Život sv. Maří Magdaleny a sestry její sv. Marty. Cena 24 Kč. — Kasimír Edschmid: Šestero ústí. Cena 18 Kč. — Paul Claudel: Den sedmý odpočinkem. Cena 14 Kč. — Fulcher Chartreský: Historie Jeruzalémská aneb Děje křest. rytířstva na výpravě do Svaté Země. Cena 30 Kč. — Paul Claudel: Patero velikých ód. Cena 25 Kč. — Francis Jammes: Růženec v slunci. V tisku. — Bohuslav Reynek: Žizně. Cena 20 Kč netto. — Letorosty. Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ s 33—40% slevou.

Příhlášky přijímá a knihy expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálena ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhliďal. Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutínov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1'80. (Rozebráno.)
Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena Kč 2'10. (Rozebráno.)
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1'70.
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5'20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: Nedobří. Kresby z Valaška. Cena Kč 3'40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl ptáček. Básně. Cena 5'20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15'50; s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

ARCHIVA

**MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT**

5 PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X. 1922 ČÍS: 2-3

5 OLOMOUC

6

„ARCHA“ SPŘÍLOHOU „ARCHIV LITERÁRNÍ“ VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Strážovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3'50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 2-3 VYŠLO V BŘEZNU.

Obsah „ARCHY“ č. 2-3: Václav Jedlička: Má modlitba. Madonna hudby. - K. Dostál-Lutinov: Problém katolické literatury. - Giovanni Pascoli, přeložil Al. St. Novák: Víra. - Bedřich Konařík-Bečvan: Mlčící. - František Kašpar: Z nových básní: Neděle na vsi. Ráno. Den na venkově. Jabloně. Poutníci. Zelený Bůh. - Josef Hanák: Mgr. Alfred Baudrillart. - Stanislav Wyspiański, přeložil F. Duša: Legion. - Dr. Antonín Dohalský: Londýnské dojmy. - Prokop Holý: Z církevní poesie řecké: Sv. Sofronius Patr. Sv. Jan z Damašku. - František Strážovský: Zázrak. - Posudky knih. - Okna.

SOUTĚŽ NA PŮVODNÍ KATOLICKÝ ROMAN

Družina literární a umělecká v Olomouci vypisuje tímto tři ceny na původní romány

buď historické nebo ze života soudobého, psané v duchu katolickém. Rozsah románu budiž nejméně 20 tiskových archů běžné osmerky. První cena je 5000 Kč, druhá 3000 Kč a třetí 2000 Kč mimo obvyklého honoráře. Družina si vyhrazuje, že cenou potčené romány vydá svým nákladem. K soutěži jsou připuštěny pouze práce dosud tiskem nikde nevydané. Práce čitelně psané, pod hesly a se zapečetěnou obálkou, obsahující jméno a adresu autorovu, buďtež doporučeně zaslány Družině literární a umělecké v Olomouci, Wilsonovo nám. č. 16. nejpozději do 2. února 1923. Porota, kterou sestává Družina a jejíž členy později oznámí, rozhodne o cenách nejdéle do 1. července 1923.

V Olomouci, 2. února 1922.

Ladislav Zamykal,
pokladník.

K. Dostál-Lutinov,
předseda.

VÁCLAV JEDLIČKA: MÁ MODLITBA.

Z KNIHY „MADONNÁ KVĚTŮ“.

Madonno se zlatou korunkou,
 Madonno bílého úsměvu,
 sladkého jarního šepotu
 modliteb čistšího milenců,
 Madonno zastřených pohledů,
 na mne vždy sladko tak upřených,
 ať kam chci před Tebou pokleknou,
 Madonno s perlami na šiji,
 Madonno s hvězdičkou na hrudi,
 Madonno vykvetlá z lilií,
 svatozář pozadí, z něhož zříš,
 vesmíru prsten je, prsten můj,
 jimž Tobě na věky zasnouben
 věrnost Ti slavnostně přísahám!
 Spínaje ruce své vroucností
 modlitbou zasvětim pokornou
 ozdobě krásy Tvé nebeské
 lásek svých klenoty veškery.
 Srdičko ze zlata básníka
 na šňůře perliček ze slzí,
 čtyřlístku dáreček pro štěstí,
 milostnou básničku neslavnou,
 v níž vln se věčný neklid chví,
 jenž rusalek je tajemství,
 potopeného zvonu žal
 v roklinách nejvyšších ledovců,
 jenž klamem ozvěň láká jen.

Madonno dobrých rad, pomoci,
básniku, který píseň psal,
básniku, který ji věnoval,
klid vlnek dej v křišťál ztišených,
čistotu protěží jak sníh
v šefení černých hodin tmy,
jas nebe hvězdných ledovců,
požehnej básníka pravici
svatosti kněžskou světící
života všednost na obřad
a žití muky v růží sad.

Madonno, Madonno, Madonno,
hled, básník k Tobě modlí se
zdrávas na lásky růženci,
(jsou krůpěje krve — granáty,
vyhnanci lásky řezané
na smutku jejich žernovech,
marnými láskami broušené)
lesk zrníček jest krásy stesk,
na ryzím řetízku zlata snů
můj růženec, má Madonno,
Madonno lásky lásek všech!

Vidino snlků básníků,
královno světíc věřících,
ideále milenců nejvyšších,
vyslyšíš modlitbu mojí, vím,
jž úpím k Tobě rytmem svým.
Ó Madonno štěstí s dětátkem
klenoty všecky moje vem,
vem všecky díkem nejlubším
za to, co sama uštedíš,
hled za nic já již neprosím,
jen k nohám Tvým Ti položím
své srdce v žhavém purpuru —
básníka skřínku na skvosty,
v níž drahokamy vzpomínek
života mého bludného.

Madonno lásky, kladu vše
před ikonu Tvou pokorně,
bych žití moh' jen láskou Tvou.
Dnů u cest květy trhané
v kytici stříbrnou, neuvadlou
poety slzami změněné.

Tvé lásce svěřím prstýnek,
bratříček mého prsténku,
jímž nyní Tobě zasnouben
jsem duší, srdcem, tělem svým.

Zde děti mojih podobky,
hleď, ratolesti mého pně,
hleď, větve mojí poupata
ty nebem chraň mne, Madonno,
Madonno štěstí, lásky, jar,
Madonno krbu svatého.

Zde obrázek Tvé sestřičky,
Madonny sedmibolestné,
jež smutky šera snmajíc
zasnědla života mukami
jak černá Čenstochova máf.

Mé všecky drahé symboly
vem, kněžno, i s jejich významem!

Básníků básník, můj miláček
též Dante, zdoba moji světničky,
Tvůj básník také mramorem
podoby své Tě pozdraví,
Madonno, královno básníků!

Ať obrázek mně předralý
salaše v slunné zeleni
polibkem nejdražší otčiny
hor rodných mojih modravých
se Tobě kloní, Madonno,
pozdravem sladkých nadějí,
tragickým otců dědictvím
nejlidštějším, nejsvětějším
v červánčích dějin všelidství,
Madonno, máti národa!

Hle, všecky své truchlé emblemy
zdobivší snivý život můj
věnují Madonně symbolů:
svou černou masku, čiši stříbrnou.
Dnes podobenstvím jediným
jsi, Madonno, o štíte můj,
jež v duši duše mé až zřítíš,
v mé žízně kalich naléváš

vín zlatých — radost života,
již kouzlo vracíš původní
nevinné dětské ryzosti.

Mou žití knihu pohádek
obrázků plnou přepestrých
pohledem posvěť, Madonno!

Hleď, s ametystem prstének
s věnečkem kolem perliček,
já mlčím, vše víš, Madonno!

Hle, jara mládí obrázek
májové pobožnosti šer,
v ní puberta má modlí se.

Zde snívá krajinka Sázavy
mhy ranní, rosné červnové
s nejčistším kouzlem rusálek.

Dřevěný kostelík skloněný
na svazích Bečvy hřbitůvku
v šípkových keřů zákoutích.

Neznámé dívanky růměnc
ať zalíbí se Ti, to lilii
jest něha s leskem červánků.

Věneček tančících dětiček,
v rej jejich úsměvný růže mé
nesmírné touhy po dětech
hle prší — Vzkaž tím obrázkem,
jak po děťátku toužím svým.

Zde povybledlé barvy památek
z koncertních síní, ulic, divadel,
jichž krásy plaménky v tvém ohnisku
uhasly, Madonno, mé sluníčko!

O všechno, všechno, paní moje,
vše v pohádce svým změníš pohledem
i smutný strom kdes v neurčito cest
jenž v knize obrázků mých také jest.

O všechno, všechno, moje Madonno,
Madonno slávy mého podzimu,
Ti kladu trůnu Tvého na stupně,

hled, o nic neprosím, jen modlím se:

Madonno lásky, vůle Tvá se staň,
jen přijmi srdce mého zasvěcení,
ať duše má a tělo mé se změni
v jediný chrám Tvé slávy, Slávo, Slávo!

MADONNA HUDBY.

Večera mírová lahoda
sladká a smutná jako vzdech,
jak zbledlá milenka se loučí
zamklý pozdrav na retech.

Večera mírová lahoda
vznáší se z šera v oblaka,
bláhových zvonů pozdrav z dále
tak teskní, ale neláká.

Večera mírová lahoda
vonná, temná jak fialky
vzbudila ptáka z dítmot pozdrav
jdouc oblak zlatých do dálky.

Večera mírová nálada
v hor černý vlas zatkla perlu hvězd,
lesy zří za vlny obzoru
a v alejích stromů v pentle cest.

Večera mírová nálada
měsíce kalich pozvedla,
co zmlká vesel v rytmu ztichlém
flétnová altová píseň mdlá.

Večera mírová nálada,
na lada mlží na vonná
a kadeře mé hladí sladce
tich, sola, hudby Madonna.

KAREL DOSTÁL LUTINOV:
PROBLÉM KATOLICKÉ LITERATURY.

V cyklu přednášek „Moravana“ v Brně prosloveno 12. ledna 1922.

Mám před sebou mladou inteligenci, která plna tuch a ideálů pohlíží do života a v jítých mlhách vidí se rýsovat nový svět, lepší, jasnější, šťastnější.

A na mne poblížeji vaše oči s očekáváním, více méně skeptickým, že předložím vám něco ze svých životních zkušeností, abyste je vyzkoušeli svým důvtipem a, shledáte-li je odůvodněnými, přijali je do svého arsenálu k dalším výbojům.

Nejsem žádným universitním profesorem, jenž může se celý věnovati jednomu oboru vědy neb umění a může své poznatky vyšperkovat drahokamy speciální erudice, vědeckými citáty a doklady. A musím říci, že nemiluji splendidní, oslňující fraseologie těchto odborníků, která často zastíňuje svou výmluvností dílo o kterém jedná, a do třípytných závojů zakrývá jádro a pravdu, kterou má odhaliti. Případá mi to, jako by učensk chtěl býti nad mistra a posluchač nad umělce.

Nechci býti krasořečníkem, jsem mužem života a jeho mnohostranné praxe. Není mi ptáno, abych byl básníkem, jenž bez vyrušování může choditi za svými sny a brousiti jejich výraz. Chci-li uhájit svého života, musím se obrátiti nešetnými starostmi duchovního správce, politika, organisátora, spolkaře a žurnalisty.

Ale snad právě tato mnohostranná činnost dává mi vyšší rozhled a snad právě z této mnohosti jasněji svítí mi — jedno potřebné.

Prosím, abyste mi prominuli tuto osobní předmluvu a sledovali mě při rozboru tématu, které jsem si obral. Jen to ještě musím podotknouti, že úsudkům svým nepřikládám ani trochu neomylnosti, neboť po své padesátce teprv vím, jak málo vím, ač stále snažím se vědomostí své ve všech přístupných oborech doplňovati.

Čím rychleji krátí se můj život a valí se lavina smrti, tím bolestněji chápu slova: *Ars longa, vita brevis.*

Dne 6. října 1921 vyšel v „Našinci“ pod čarou článek o katolické literatuře, který mě vysoce zaujal, ba skoro znepokojil, a marně jsem čekal, že někdo z katolických literátů nadhozené otázky se uchopí. Jakoby nikdo nechápal jejího dalekosáhlého významu. Přijal se článek jako samozřejmý? Či necítil se nikdo dosti silným k diskusi? Či běželo tu o obvyklou u nás indolenci a nevěšmavost dle hesla prý kapucínského: *Sinere mundum vadere sicuti vult?* O mlčení tom, pro nás tak příznačném, mělo by se uvažovati. Naše žurnalistika měla by nepřeceňovati poli-

tky denní a měla by mítí více kulturního smyslu, citlivosti a resonance. Onen článek zněl:

„O pojem „katolická literatura“, „katolická poesie“ bylo už dosti sporů. Otázka tato nadhozena byla také u příležitosti oslavy *Dostála-Lutinova*. Čím dále, tím více však vítězí teorie, že pojem tento má *plnou oprávněnost*, ježto označuje *zvláštní formelní cenu*, *nikoli ovšem obsah*, nebo látku, jak dosud se často mysliło. *Katolická literatura* znamená *zvláštní způsob pojetí* a formace dané látky. Katolické pojetí je *nábožensko-kosmické*, oproti anthropocentricko-psychologickému, které dosud ovládá téměř veškeru literaturu. A jestliže kdo někde v umění, ať malířství, nebo básnictví toto anthropocentrické pojetí odmítne, aniž místo něho následoval katolický cit životní jako vůdce v chaotickém vřetení kosmu, dojde konec konců vždycky k neuměleckým záchvatům expresionismu a jemu podobných zjevů. V katolickém pojetí tkví už za každých okolností forma. Katolická dogmatika je vznešená formace, mluvíme-li se stanoviska anthropocentrického, turbulentní metafysiky. Liturgický jazyk je mohutné rytmisování všech životních citů, vřadění veškeré lidskosti v božství.

A odtud je nutno vyjít, chceme-li poznat podstatu katolického, pokud zasahuje také do literatury, jakožto určité formelní hodnoty, jako nový a zvláštní způsob chápat věci a spracovat je. S tohoto hlediska ovšem bychom ještě neměli *celkového jevu*, který bychom mohli nazvat „katolickou“ literaturou. Mnozí naši katolíctí literáti dosud chtějí, aniž by se chtěli zřici svého katolicismu -- ve smyslu obsahu -- býti moderními. Praví: Katolický názor světový může býti právě tak, ano ještě daleko lépe, předmětem literárního líčení než kterýkoli jiný. A katolický obsah podávají literárními prostředky dneška.

A v tom tkví chyba a nemožnost. Tak zvaná moderní literatura a její prostředky je jako celkový jev vůči katolicismu indiferentní, je svou vnitřní podstatou protikatolická. A pokud katolický literát přijímá formu moderní literatury, nemůže podat nic opravdu katolického, i když obsah je katolický. Forma není jenom sloh anebo jemný, krásný způsob podání. Forma v nejvyšším slova smyslu znamená proniknutí obsahu zvláštním životním citem. Pouze tehdy, je-li tento životní cit theocentrický, kosmický, pouze tehdy může z něho vytrysknout katolická báseň. Je-li životní cit anthropocentrický, jsou určujícím formelním principem psychologické možnosti. Jinými slovy: Katolický životní cit, tato životní forma takofka liturgická, stojí oproti člověku a skutečností jinak, než moderní, psychologická. Katolická životní forma upravuje poměr časného ke věčnému, lidského k nadlidskému, jednotlivého ke kosmickému. Umění skutečně katolickému najsou časné skutečnosti ničím, kosmické a božské vším.

Katolický básník nesmí svůj životní cit rozfedit a přizpůsobit „modernímu“, nýbrž naopak: jeho poesie musí vytrysknout z blu-

bin kosmického citu katolického životního názoru. Katolický světový názor je prost moderního psychologismu, jehož pitevní stůl je nekatolický. Katolická, *dantovská* poesie je *neproblematická*. Moderní psychologism ztrácí se v pitvání a řečení problémů. Skutečně katolický světový názor stojí povýšen nad problémy. Formová hodnota v něm tkvící je vyšší, obsáhlá *synthesa*: zdokonalení pozemského v kosmickém. To podmiňuje přísnou, takorka liturgickou formu na straně jedné a musikální hymniku na straně druhé.

To je měřítko, dle něhož třeba rozeznávat a rozpoznávat katolickou literaturu."

Zajímavo jest, že autorem tohoto článku není básník ani literát, totiž do „Našince“ převedl jej žurnalista dle nějakého listu německého. Názory tyto zrodily se někde nad Rýnem, a my se pokusíme objasnit, pokud odpovídají skutečnosti.

Katolickou literaturou, resp. poesii jest mi ta, která tlumočí světový názor katolický, lépe řečeno: která vyvírá z katolického myšlení a citění.

Lux tvrdí, že ku katolické básni není třeba tak myšlenkovitého obsahu katolického, jako *katolické formy*.

Abychom mu dobře rozuměli, musil by nám teprve vysvětliti, co rozumí *katolicismem* a co rozumí *formou*.

Katolické jest mu tolik, co theocentrické a kosmické; nekatolické jest mu anthropocentrické a psychologické.

Toto rozlišení není přesné. Kosmický a theocentrický není jen katolicismus, nýbrž i jiná náboženství, zejména křesťanská.

Hlavním znakem katolictví dle mého názoru jest jeho *universalismus*. Je to zjevení pravdy pro všechny doby a národy a země. Kdežto ostatní církve a sekty mají ráz více méně národní, teritoriální, církev katolická jest *světová*, *eternální*. Solovjev mluví dokonce o církvi *vesmírné*.

Další záhadou jest, co myslí autor článku formou, do které skládá celou katolickou díla.

Nemysli tím obvyklou formu básnického díla -- báseň lyrickou, epickou, dramatickou, reflexivní, román, povídku a pod., nemysli tím ještě ani druh verše nebo metra; dle nápovědi rozumí formou: proniknutí obsahu katolickým citěním. Pojímá tedy formu ve smyslu staré filosofie Tomáše Aquinského: *Anima est forma corporis*. Není tělo formou, útvarem nositelem duše, nýbrž duše oživuje tělo a dává mu podmínky života. Duše jest formou těla, to jest jeho životním principem, takřka jeho pravou podstatou. Duch oživuje, litera zabíjí. Tak také dílu básnickému nedává ráz jeho obsah, lépe řečeno: jeho látka, nýbrž jeho idea, duch, proctění, tendence.

To asi chtěl pisatel říci a v tom se můžeme s ním dobře srovnati.

Ale v rozpaky nás uvádí opět, že autor naznačuje, jako by

jedině možným výrazem katolického citění byl liturgický jazyk (nepraví, který), jakási hymnika, a jako by z podání katolického ducha byly vyloučeny všechny prostředky — moderní, zejména veškeren psychologismus, který jest chloubou a vyvrcholením moderní literatury. A korunuje svoje vývody tvrzením, že katolická dantovská poesie je *neproblematická*, že skutečně katolický světový názor stojí *povýšen nad problémy*.

A v tom vidím hlavní blud, velkou domýšlivost a nedomyšlivost.

Je komický filosof, jemuž je „všecko problémem“, záhadou, ale odporný je mi filosof nebo theolog, jemuž je všechno jasné, jenž nemá žádných záhad, všechno si troufá vysvětlit a dokázat. Je to znamením ducha povrchního a plýtkého.

I v katolicismu je velmi mnoho problémů, o kterých Církev dobře ví, a nazývá je tajemstvími, a všechny tyto problémy otvírají volné pole činnosti básnické.

Duše a její nesmrtnost, její pokušení a hřích, Bůh, Anděl a Satan a jejich působení na člověka, tajemství milosti a vykoupení, zjevení obecné a osobní, panenství a ženství — mysterium smrti — to všechno jsou záhady, které nám dogmatika a jiné vědy theologické mohou jen všeobecně definovat a naznačit, které však jiným způsobem obražejí a odehrávají se v každé duši lidské. Složitě boje svědomí a zpověď budou vždy nejzajímavějším objektem básnické tvorby.

Multi intersunt calicem inter supremaque labra. Mnoho věží mezi poháreim a žitnivyma rtoma. Irský katolický básník Yeats napsal významná slova: „Žádný svítící kandelábr nezabránil nám, bychom se nedívali do tmy, a zadívali se člověk do tmy, vždycky v ní něco bývá.“

To všechno otvírá se tvoření básnickému a myslící a tvořící duch bude vždy narážet na problémy.

Bylo kdysi nezvratnou pravdou, že země stojí a slunce se otáčí. Po tisíciletí byl by pokládán za blázna, kdo by byl tvrdil opak. A přišel Koperník a dokázal jej a zase po staletí neopovázil se nikdo novému názoru odporovat. Až letos přinesly noviny zprávu, že německý protestantský učenec Jan Schlaf ve Výmaru snažil se dokázat, že země stojí a slunce se hýbe a Einstein svou teorií otfásá gravitačním zákonem Newtonovým a vůbec našimi pojmy o prostoru a čase.

Dogmata katolické cirkve jsou neochvějná, ale theologické poučky podléhají změně, boje probabilistů, Molinistů, tutioristů zůstávají nerozhodnuty; básník má právo řešiti je individuálně, jda za hlasem svého srdce, za svou intuíci a může k tomu volně užívatí psychologismu, ježto náš sporný článek zavrhuje.

Kdo zavrhne na př. dílo dra Jaroslava Hrubana „Pout do Raveny“, jenž psychologicky studuje vzestup duše filosofa ze smyslnosti k čistotě? Kdo opovází se zavrhnout psychologickou metodu velkého křesťanského umělce Dostojevského?

Básnické dílo musí se budovat také na psychologii, má-li mít pevný základ a hodnotu. Deus ex machina jest shrbením básnické koncepce. Velkou slabinou Claudelova dramatu „Zvěstování“ jest, že je zbudováno na zázraku a proto tak brzo zmizelo a jevíšť. Také Zeyerova „Zahrada mariánská“, až bude kriticky zhodnocena, ukáže mnoho dutého pathosu.

Ani Dante nepotvrzuje teorie našeho sporného článku. I on bral se cestou psychologie ve svých dílech přípravných (Nový Život) a díla jako „Božská komedie“ nemohou být směrodatna pro moderního básníka katolického. Nesmíme zapominati, že „Božská komedie“ byla už hotovým *rozsudkem* básníkovým nad světem, jemž předcházelo psychologické šetření a bolestný život, naplněný zkoumáním a studiem. Ani „Božská komedie“ není už živým dílem, nýbrž v mnohých svých částech balsamovanou mrtvolou, která ovšem vyzafuje ještě líbeznou vůni. Dantovo peklo je příliš pohanské, odkoukané Homérovi a Virgilovi, a žádný rozumný křesťan dnešní doby nemůže tu mlti žádné iluse, Dantovy soudy také neodpovídají našim morálním představám a Dantovy tresty se mně nikdy nezdály tak důmyslnými, za jaké se vychvalují. Znáám a prožil jsem již horší peklo než je Dantovo. Hroznější jsou muka duševní, výčitky hříchů, zrada přátel, intriky padouchů zahalených do roucha světců, boření očistného díla těmi, pro které bylo budováno a kteří je mohli podepřít.

Co z Danta dosud žije, jsou právě partie psychologické (Franceska z Rimini) a jeho lidské, psychologické postřehy básnické, jeho mužný charakter a hlavně ten nádherný, kovový verš, to jeho zvonivé, ostře ražené slovo.

Žije jeho mohutnost a síla, velikost toho, co dovedl ve své době, ale dílo jeho jest již jen předmětem studia jako vzácná starožitnost.

H. Bensonovy katolické romány mají pro nynějšího křesťana mnohem větší zájem, poněvadž budují více na podkladě psychologickém. (V úsvitu budoucnosti.)

Ani pochybnost nesmí se vyloučiti z temat katolické poesie, tím méně pokušení, blud a boj.

Je-li pravdou, že anima humana naturaliter christiana, pak nemůže býti zkoumáná a sledováná všech hnutí této duše něčím nekatolickým, zejména když katolická víra přímo prikazuje zpytování svědomí.

Katolicismus jest mi tak universálním, že mám za to, že všechno, co je v pravdě lidské, je také katolické, je všechna veliká díla umění a literatury, i před Kristem vytvořená, mají po jisté stránce rys katolicismu: Božský pasák v Homérovi ve své nevinné dobrotě a čistě lidskosti není-liž on bratrem svatého Františka? Není-li Antígona tak zbožná jako Beatrice? Proč by nebyl katolickým Shakespearův Hamlet jako Markétka Goethova, nebo Stuartka Schillerova? Světová literatura ve svém jádru jest také katolická, což přece také znamená všeobecná, světová, universální.

To cítil asi také Goethe, když napsal o své cestě do Itálie, že při pohledu na sochu jedné světice si myslil, že napíše svou Ifigenii na Tauridě tak, aby jí neuložil do úst ani slova, kterého by nemohla pronést ona světice.

Ano, tak v maskeradě světa chodí pohané v rouštech křesťanů a naopak.

Není všecko křesťanským, co má křesťanskou firmu, co se za Krista schovává — a není také všechno pohanským, co mluví obrazy staré mytologie. Lítéra zabíjí, duch obživuje. Sv. Pavel vůbec byl hlasatelem katolické universálnosti. On postavil neznámého Boha na oltář pohanský, on volal: *Omnia omnibus factus sum, in omnibus labora*. I Kristus dává instrukci katolickému spisovateli (Mat. 13): *Omnis scriba doctus in regno coelorum* (každý katolický spisovatel) *similis est patri familias, qui profert de thesauro suo nova et vetera*.

A sv. Pavel volá ještě: *Všeho zkuste, nejlepšího se držte! Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*.

Omezovati tedy katolickou poesii na pouhé zpěvy liturgické, nebylo by katolickým, a literaturu bez problémů budeme moci dělat teprve v nebi, v místě jasu a poznání nezkaleného, jak je opěvuje Goethe na konci svého Fausta:

Alles Vergängliche	Všecko, co pomijí,
Ist nur ein Gleichnis,	jest jenom obrazem,
Das Unzulängliche	vše, co se rozvíjí,
Hier wird's Ereignis.	tady je důkazem.
Das Unbeschreibliche,	Co nevystihlého,
Hier ist's gethan:	skutkem tu zřítá.
Das ewig Weibliche	co věčně ženakého,
Zieht uns hinan.	táhne nás výš.

Goethe tu mluví ideál ženství mariánského.

Literatura katolická musí být universální, neklást si zbytečných mezí a hranic a příhrádek. Musí být rozmanitá a rušná jako život sám. Nemusí býti hned klasická, což vždy má do sebe něco škrobené ztrnulosti. Před Dantem měli Vlachové jiného velkého, pravého katolického básníka, o kterém se málo mluví, ale který byl Dantovým učitelem ve mnohém směru, jeho průkopníkem, básník žurnalista a publicista, jenž ukazoval na všechny velké události své doby velmi temperamentně, byl to *Jacopone da Todi*. (Viz studii dra Al. Langa). Jeho klasické „*Stabat mater*“ je příliš jednotvárné a ztrnuté, než aby se mohlo nazvat jeho nejlepším dílem. On pohrdl scholastickou učeností své doby a ideálem byl mu „čistý bloud“, „blázen v Kristu“. Postava z řad Faustů a Parcivalů.

Nesmíme ustrnout na liturgické hymnice, musíme dbáti bolů a tužeb soudobého lidstva, abychom neuvázli v utkvělých, zasta-

ralých představách, které si vše představují schematicky. Nebe vidí jako jasnou oblohu, kdež na oblačném trůně sedí Bůh Otec se Synem a kolem nich stojí andělé se svými harfami.

Člověk 20. století má zcela jiné astronomické vědomosti a představy o životě duše. Velkou úlohu hraje zde osobní touha a inteligence:

NEBE.

Když *ditě* vzlétne do nebe,
vidí tam anděličky,
jež po lučinách hrají si
s tak růžovými lččky.
Vidí tam perník, preclíky
a jablíčka a hračky,
vidí tam tance, honěnou
a dovádivé rvačky.

Když *jinoch* vzlétne do nebe,
vidí tam vábné víly,
tak zadumaně nadšené,
oděné v závoj bílý.
Na harfy hrají o lásce
a toužné písně pětí,
mládeňcům v oči pohlédnou
a hned si rozumějí.

Když *muž* pak vzlétne do nebe,
na trůně vidí Boha,
tak moudrého a přsného,
že klaní se mu noha.
Zří Archanděly zápasit,
vítězit nad Satanem,
a síla obra rozprouď
se hrudí mocným vanem.

A *kmet* když vzlétne do nebe,
kol zří jen planout světy,
jež svítí v mrazném éteru
jak nesmrtelné květy.-
A touží jenom po světle,
když z tmavé vzlétá chaty,
on nechce tanců, zpěvů, víl,
on chce jen *pokoj* svatý.

Myslím, že chápete, co tou básní chci říci. Katolický básník musí se snažit, zachytit život v celé jeho hloubce. Dogmatika a

autorita nesmí rušit, zdržovat, převažovat tvůrčí činnost, nýbrž musí jí jen posvěcovat a udávat jí nevtíravě směr. Jest ovšem věci charakteru a milostí, aby spisovatel v kalných vlnách světa neutonul, světa, o kterém pravil starý mudrc: *Corrumpere et corrumpi saeculum vocatur.*

Sušilova labuť pluje kalnými vlnami — a zůstává sněhobílou.

Básnická intuice ukazuje bezpečné cesty. Jindy musil se postovně vůz s dopisem plahočit po blátivých a prašných silnicích, než doručil zprávu. Později chytila se zpráva telegrafního drátu a bleskem přelétla po něm na místo určení. Nyní nepotřebuje vedoucího drátu a nerušena okolními vlnami vzduchu letí s jistotou tam, kam byla puštěna. Nezabloudí, ač jde bez cesty, neboť volá jí přijímající pól. Tak také nemusí zbloudit, kdo má mystickou směrnicí v sobě.

Že naším úkolem jest universalism, to tušil již buditel Karel Šmídek, jenž mezi Hegelem a Klácalem naleznuv rovnováhu mezi vědou a vírou, napsal 26. prosince 1842 do svého Deníku, že došel k radostnému smíření všech protiv v pojmu cirkve jako „nejobecnějšího svědomí“, jako „oceánu, ve který se řeky a potůčkové snaženstev všech národů, všech jednotlivců stýkají.“

Katolický není pouze dóm sv. Petra v Římě, katolický jest (a vřele katolický) i kostelík v moravské vesničce. Církev katolická není jen romanismus, nýbrž každý národ katolický má a musí mít možnost, vyjádřit světové citění náboženské svým rodným způsobem a jazykem. Jak různě zní katolický hymnus *Jesus, Redemptor omnium* a — naše koledy — na př. *Veselé vánoční hody* — a přece tyto jsou ryzím lidovým výrazem těchže myšlenek, výrazem, který nás chytá za srdce.

On jest světa Spasitelem
Slovo učiněné tělem,
Syn Boží a syn člověka,
otec budoucího věka
Děťátko.

Ideálem katolické moderny bylo pracovat k tomu, aby katolická myšlenka stala se opět vůdčí myšlenkou naší kultury. Obrovský to úkol, neboť, zatím co hospodář spal, naseł člověk nepřítel mnoho koukole.

Myšlenka obrovská, jejtž dosah jsme ani nechápali, ale která musí nám býti i dnes myšlenkou vůdčí. To jest náš český messianism. Z toho messianismu vyprýštila též touha po českém Dantovi, který by ovšem musil být český a o 600 let pokročilejší.

K uskutečnění katolické literatury třeba velkých katolických lidí, universálních, ne úzkoprských, ne bojovných kohoutků a nafoukaných šplhounů, které přilákala politická moc a kariérová konjunktura — lidí schopných obětí a bojů, odvážných a moudrých učitelů, je třeba i mnoha k modlitbě zdvižených rukou.

Varujme se přílišné úzkostlivosti a exkluzivnosti, která vede k farisejství, obskurentismu a janičarství. Kde je Duch Boží, tam je svoboda.

Ale je také třeba štědrých rukou, které by zbudovaly katolickou scénu (Danteum), půjčovny dramatické (Calderon), filmové společnosti (Orbis), velkého nakladatelství, domu spisovatelů atd.

Spisovatel a umělec musí být plnoprávným vedle politika a národního hospodáře. Musí se mu poskytnout životní podmínky zdárného rozvoje jeho činnosti.

Mladí nadšenci, prodchnutí velkou myšlenkou universalismu katolického, po úsilném sebevzdělání v zásadách katolických, kéž se uchopí klesajícího praporu, na němž psáno jest: „Ven z inferiority! Ven z ghetta! Ven z upjatého pouze politického klerikalismu! Pryč s obskurentismem! Výše ku katolickému solidarismu a universalismu! Sursum corda!“

Myslím, že tak nejlépe rozřešíme problém katolické literatury.

GIOVANNI PASCOLI, PŘEL. AL. STAN. NOVÁK:

V Í R A.

Když večer růžový se skláněl v zahradu
a cypřiše se všechny zdály ze zlata,
máť řekla synku svému tuto záhadu:
„Teď ze zlata jsou všechny růže, poupata
a zahrada ta naše celá, veškerá.“

Usnulo dítě matce v klíně za šera,
když slunce za hory do moře zapadlo
a dál se zdá mu o zahradě zlaté,
zatím co tuto vlnobiti napadlo
ukrutné bouře a cypřišů sřáté
vrcholy vmetlo v růže pocuchané.

Martin se točil chvíli po jizbě jako holub, pak vytáhl z podlavy páru obnošených, huněných papučí a posadil se s nimi na lavu u pece. Vytáhnuv odkudsi silnou jehlu se surovou nití, začal horlivě spravovati papuče.

Evička zatím šeptem dorážela na otce.

Hodulák, odkašlav si, tlumočil Verunce další dceřin dotaz. „Ešče by ráda ta moja cěrka věděla, gde bude spávat. V jednej jizbě s chlapama se ji nezdá. Že by sa na hůře, nebo ve chlévě vyspala. Bojázlivá není . . .“

Hospodyně ochotně otevřela vedlejší světlou a čistou komůrku, v níž bylo vidět dvě lože s peřinami až po poval. S úsměvem ukazovala na sebe a na Hevku.

Hodulák se rozesmál, tleskaje dlaněmi o kolena: „Vidiš, vidiš, ustrihlo sa ti? Šak já vim dobře, co si zmýšlala, chtajaci na hůru nebo do chléva. Až by všeci spali, zdrhnůt na muziku. Pomalůčku, potichučku. A zatým ti usklhlo . . . S hospodynú si pospíš a muzika musí být bez tebe . . .“

„Tatulko, dyť nejsu až taková tancula. Dyť mia nedělajte horší, než su . . . Co si o mně lidé pomyslíj . . .“

Hodulák udělal rukou posunek, jako by chtěl říci: Známe sa! Brynza mu chutnala, i selský chléb a chladné mléko.

„A tož kolik dáte tej mojí cěti? . . . A co přidáte na oblečení? Ufám, jak u velikých sedláků . . . padesátku na rok, jedny šaty, jedny papuče a jedny botky, dvoje podrážky, dvanáct lokti režného plátina . . .“

Hospodář i Verunka kývali hlavou na znamení souhlasu.

„A přej, může-li v nedělu do chrámu Páně?“

Michal se pohrdavě usmál a mávl rukou, dáváje na jevo, že je mu to lhostejno.

Bylo vše dojednáno.

Hovornému Hodulákovi bylo u těch nemluvů dusno. Dojedl rychle a sbíraje čagan i širák vstával.

„Tanu, už zme myslim všecko dojednali . . . Budu sa pomály zbírat, abych nezatměl. Veď, je k nám kúsek cesty . . . Povykládali zme si a tož sa tu mívajte dobře.“

Hevka nabírala do pláče. Podávala otci uzilek a chytala ho okolo krku.

„Tatulko, dyť mia tu nenechávejte. Já sa tu usúžim. Dyť je tu teskno jak na krchově . . .“

„Di, di, že bys sa nestyděla. Taková nevěsta a cěbit! Budeš u hodných lidí, osožných lidí. Hladu nebudeš mať. — Nikdo sa tu s tebú aspoň nebude vadit . . . Edem sa nespúščaj Pána Boha, on ta také neopustí . . .“

Tatulkovi samému bylo jaksi měkko.

Hevka si vyprosila u hospodyně, aby směla otce kousek vyprovdít.

Po odchodu Hodulákové zůstali oba hospodáři u své práce. Verunka rychle ukryla chléb do lože, bryznu a nůž hodila do podstoly a hrnky k ohništi na lavu.

Trapné očekávání bylo posléze skončeno příchodem muže prostřední postavy, našedivělých, dlouhých vlasů a energické tváře.

Dobrý den! zaznělo úsečně, ale dobrotivě.

Michal se vztýčil a přijal podanou ruku.

Martin hluboce se skláněje k papučím nejevil chuti uvítat duchovního otce a Verunka podávala stydlivě a zaraženě hostovi židli.

Pastor hovořil živě:

„Jak se máte? . . . Vidím ke své radosti, že dobře. Vždyť jste zdraví a zdraví nejlepší dar Boží . . . Byl jsem u Maňáků. Pasekářka leží na úmor, byl jsem ji potěšit. A jářku, když už jsi tak blízko, podíváš se na Goláně, jsou-li ještě na živu.“

Přijal podávanou židli.

„Děkuji, sednu si na chvíli, abych neodnesl spant . . .“

Utíral si zpotené čelo kapesníkem a bystře si prohlížel pusté, prázdné stěny. Michal si usedl též, nepracoval však dále, pohrávaje si pouze rozdělanou loučí.

Už tu byla Verunka s pecnem.

„Vždyť to nemuselo být . . . Pojeda jsem u Maňáků. Ale abyste neřekli: ten pastor je pyšný! . . . Tak, kousiček — děkuji, mám už dost . . .“

Shltнув prvé sousto, chválil:

„Jen co je pravda, máte dobrý chlebiček . . . My jen kupovaný od Deutlbauma . . . Je chutný, ale je to přece jen jako sláma. Vždycky povídám své paní, že není nad selský, domácí chléb . . .“

Jedl dále, potlačuje shovívavý úsměv.

„Co robíte, Michálku? . . . Louče. Světidla. To vy ještě po starosvětsku? ! No, aspoň ušetříte na svíčkách a petroleji. Ale já bych se toho bál. Že se stane neštěstí. Že bude někdo neopatrný a že podpálí . . .“

Když se hospodář neměl k odpovědi, obrátil se pastor na Martina . . .

„A co vy, Martinku, co vy kutíte pod pecí?“

Martin zvedl poněkud spravovanou papuči a hned zase šel dále.

„No, podívejme se! Tak vy si vše doma sami poděláte? Světlo, šaty, papuče, chléb . . . To bych potřeboval . . .“

A zase si čelo utíral.

„Než se na ty vaše kotáry dostane, zahřeje se . . .“

Už nebylo o čem hovořit.

Pastor uznal za dobré přetítí rozpačité ticho.

„Michale, kolik roků jest váš otec pod drnem?“

Michal rozvázně ukázal tři prsty.

„Tři, podívejme se . . . Jak ta doba utíká . . . Ještě nás neměl opouštět . . . Byl to vzorný gazda, příkladný otec!

A veliký církevník! Žádné neděle nechýběl v domě Božím. A jaký písmák! . . . Kapitulu i verš znal citovat . . . A maměnka?! Pět roků už na věčnosti! Hospodine, pět roků. Připadá mně to jako včera, co jsem nad její rakví mluvil. To byla teprve žena statečná dle písma . . . Jak uměla žalmy popěvovat, starucha už, a všechny překřičela . . .“

Verunka utírala si oči, dojetím zvlhlé.

Pastor se konečně dostal, kde chtěl být.

„Oba rodiče tak dbali na dům Páně. A vás jsem už neviděl ve chrámu tři roky! To je přece doba!“

Byla v těch slovech výčitka, podiv i otázka.

Ale pastor konečně dosáhl, že mlčící promluvil. Promluvil vlastně „duch boží“, jak se u každého mlčícího samo sebou rozumí.

„Přichází hodina, kdy nebudete se klaněti Otcí ani na této hoře ani v Jerusalemě . . . Přichází hodina a nyní jest tu, kdy praví ctitelé budou se klaněti Otcí v duchu a v pravdě . . .“

Zbraně se zaleskly. Zajiskřily se. Pastor se zaradoval, že souboj započíná:

„Dobře, ale také stojí psáno: Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam já jsem uprostřed nich . . .“

Michal se usmál. Ukázal na sebe, i na oba sourozence. Číslo souhlasilo s písmem.

Pastor se hryzl do rtů, ale zbraně neschoval.

„Dobře, dobře . . . vidím, že jste tři. A je to pěkné od vás, klaníte-li se Bohu v rodinném kruhu. Ale přece je nutno občas zajít mezi věřící. Je třeba poslechnout i výklad písma, posílit se v pravdě. Celý týden se připravuji na výklad, studuji, hledám, učím se, a když zasvitne nedělička - neděle, mám kostel poloprázdný . . .“

Vstal prudce a procházel se rozčileně jizbou.

„Mám to ovečky! Jedni popíjejí v židovských putykách, jiní jdou mezi sabatisty, adventisty, baptisty, spiritisty a mezi - mlčící!.. Těch nám ještě bylo třeba. Hotový Bábel!“

Zastavil se před Michalem a tlumeným hlasem, přeplněným hořkostí vyčítal:

„Co to bylo jen za šílenství, zakládat novou společnost na mlčení! Nač nám dal Bůh jazyk? Opatrnost v mluvení, dobře, ale mlčet od rána do večera? U katolíků mají kláštery, kde se tak mlčí, my, synové světla nepotřebujeme jich napodobit . . .“

„Sláva Páně jestiť tajiti slova . . .“, přesvědčivě dokazoval Michal.

„Jablka zlatá na ložích stříbrných jest ten, kdo mluví slovo časem svým . . .“, se směšnou vážností pravil Martin, nezdvihaje hlavy od svého dila.

Též Verunka vzpomněla si na citát z písma:

„Posměváčkům On posmívati se bude a tichým dá milost . . .“

Pastor se usmál drsně:

„Nu tak, přece jste nezapomněli mluvit . . . To mám radost. Ale, holoubci drazí, co jste citovali nedokazuje nic . . . Na jednu vaši moudrost mohl bych povědět tisíc. A také z písem! . . . Vezměte jen rozum do hrsti . . . „Mysl veselá činí věk utěšený, duch smutný vysušuje kosti“ — he, odkud je to? Tací hovorní jste bývali, sám žert a smích, a mezi takové pošetilce jste se dali . . . Ještě se mně pomatete na konec . . .“

Rozčilení pastorovo se mírnilo.

Humorem chtěl zlomit dusné napětí.

„A svobodní chcete zůstat do smrti? Kdy pak se oženíte? Takoví pěkní, urostlí lidé. Majetku máte, že byste každý deset synů uživil . . . Michale, vy jste starší, máte už čas . . . Čtyřicítka bude brzy na zádech . . . Plesnivce nebude chtít žádná!“

Tento neočekávaný obrat zmátl na chvíli Michala. Zachmuřil se, přemýšlel několik vteřin, než našel odpověď. A když ji našel, oddychl si radostně:

„I našel jsem ženu hořčejší nežli smrt, a ruce její jako okovy. Kdo se líbí Bohu, ten se jí vyvaruje, ale kdož hříšný jest, tent jat bude od ní . . .“

Pastor mávl rukou:

„Kdyby vás nebožička matka slyšela! . . . Klnete zrovna svému zrozent, své matce. Písma zle užíváte . . . A vy, Martine, také chcete vázat písek na věčnosti? . . .“

Z pod pece ozvalo se vzpurné:

„Nezhlídej na pannu, abys se snad nepohoršil na její krásu. Odvrat tvář svou od ženy ozdobné a nevzhlídej na krásu cizí, nebo pro krásu ženskou mnozí zhynuli . . .“

Pastor se nezdržel hlasitého smíchu, když se podíval na trochu směšnou, trochu kazatelskou figurku Martinovu.

„Martinku, Martinku, vždyť si veliké krásy nemusíte namlouvat, abyste skrze ni nezahynul . . . Vemte si teda nějakou škaredou, i škaredá je ještě vždy dle obrazu Božího stvořena . . .“

„Holoubci, tak nesmíte si písmo vykládat . . . Kdyby tak všichni, kam by přišel svět? Rosttež a množte se, řekl Hospodin už v ráji. A Kristus znova posvětil manželský svazek . . .“

„Marnost nad marnost a všecko je marnost . . .“ ozvala se Verunka, která pro slabou paměť neudržela v hlavě tolik citátů, co bratři, a vypomáhala si vždy výkřikem zestárlé a bezmocné moudrosti.

„Ano, Verunko, také to znám. Řekl to Šalomoun, když už měl život za sebou . . . Sem se to rozhodně nehodí . . . Nehodí, ne . . . Ale vezměte věc rozumně do hrsti. Představte si svoje stáří. Bude neradostné, truchlé, opuštěné. Každý se vás bude bát jako strašidel . . . Nebude, kdo by vás s láskou obsloužil, vody donesl, uvařil, oči zatlačil . . . A už dnes se vás lidé bojí . . . Děvečka u vás nevydrží půl roku. Co je to za hanba, shánět děvečku

v létě, a po celém okolí... Nic se neohánějte, právě jsem potkal... Divím se, že ten ogar vám už od ovcí neutekl. Štěstí, že je hlupkávy... I já bych se bál s vámi jen jednu noc přenocovat."

Venku se ozvalo bolestně táhlé: drátovat, hrnce drátovat!

"Michale, Michálku," — útočil pastor dále. "Přemýšlejte o mých slovech. Promluvila je láska. Jenom láska. Jsem přece vaším duchovním otcem a stojí přece psáno: Syn moudrý přijímáť naučení otce, ale kdo jest posměvač, neuposlechneť, když kárán bývá..."

"A otcem nenazývejte nikoho na zemi... neboť jeden jest otec — v nebesích...," pravil Michal rozhodně a odmítavě, vstávaje.

Pastor zrudl hněvem. Poznával marnost boje. Ale nechtěl přece odejít jako poražený. Vytáhl poslední zbraň. Byla svatá sice, ale příliš ostrá, aby nezranila odpůrce i bojovníka.

"Pamatujte, že z Vás mluví jen pýcha. Vidím to už jasně. Oháněli jste se písmem, také vám ho zacitují: Kdež pýcha, tuť i hanění, kde pokora, tuť bude i moudrost... A na to vaše hrozné mlčení bez Boha, ujišťuji vás, že je bez Boha, dobře se hodí slova Přísloví: Blázen bude-li mlčeti, zdáti se bude moudrý, a zavře-li ústa svá, jmn bude za rozumného... Ostávejte tu s Bohem..."

Už nikomu ruky nepodaával. Snad zapomněl, snad je už za tak ztracené ovečky považoval.

"Moudří skrývají umění, ale ústa blázna nejbližší jsou k pohanění..." bránil se Michal.

Pastor se usmál pohrdavě:

"A dejte pozor, ať o tom vašem šíleném mlčení neplatí slova: Máš-li rozum, odpověz bližnímu svému, pak-li nemáš, ruka tvá budíž na ústech tvých..."

Michal vyskočil hněvivě. Zaspal, ale byl s obranou v koncích. Na štěstí Verunka dovedla bratra uchláchořit: "Neváď se a člověkem mnohomluvným a nepřikládej na oheň dříví..."

To už byl pastor na siní.

Michal hleděl chvíli na dveře, jimiž pastor zmizel.

Nevrátil se už ku práci, sedl si za stůl, a dal hlavu do dlaní.

Byl všecek zachmuřen, zatím co Martin se do práce potutelně pochechtával.

Pokračování.

FRANTIŠEK KAŠPAR: Z NOVÝCH BÁSNÍ.

NEDĚLE NA VSI.

Všecky je znám, jak na mši jsou;
tváře, co mamon zmodeloval,
vyprala bída, bolu vyžral jed.
Kéž, Kriste, bys je všecky schoval

v své náruči a pustil je
docela navždy proměněné
a s nimi mne. — Dav pestrý z chrámu jde.
Hodiny chutnám vytoužené,

kdy v týdnu nejraději sním.
Nedělní dlouhé odpoledne
přespává kraj i lidé. Ze vsí jen
se hudby přehrávání zvedne,

jak ze sna hlas. U svojich krav
stařena hlavu nízko kloní,
jak zkamenělá sedíc, nad děti
nevděkem slzy na klín roní.

R Á N O.

Rychle a trhaně šepotají
jak opilci v důvěrném hovoru
stromy za deštivé noci.
Hle, vstává těžce ráno.
Nezpívá jediný pták.
Schlípě víst na lípách listí
po noční kocovině.
Jak dusen popelem zní zvon.
Hlas jeho naplnil kraj
jako nádobu nápoji.
Pije vše, pole, louky, oblaka.
A již bílé vystřízlivění
duší krajiny rozsvětlivá.
Poslední kapky padají s nebe
a jak do kaluže kanou
voda se krátkým úsměvem čeft.

DEN NA VENKOVĚ.

Z obrovské lípy žluté listí padá potichu.
Jdu do kostela. V jasném osamělém chrámě

mše ranní. Nejdůvěrnější dne hodina.
Zřím Krista jítrem jít, hle pozdvihuje rámě

a žehná. Ranní práce jak je posvátná!
Je hřbitov ráno krásný, jako Boží smilování.
Ovoce česám v sadě zlatočervené.
Kraj tkalci nevidění ve stříbrnou tkáni

zatáhli. Teskně voní s polí hnědá nať.
Ve zlatém odpolední kouří šedé dýmy pýru.
Jdu s Pánembohem, sestupuji v údolí
urovnat umírajícímu cestu ku věčnému míru.

V hlubokém údolí jak zlatá ruda žloutne stromová.
Ježíši, dej, ať v duši toho nemocného,
až přijme Tělo Tvé, se jasný pokoj uhostí,
jakým den dnešní dýše, než ji přijmeš do objetí svého.

Vracím se. Nad modrým se vznáší udolím
krvavé slunce; jako žhavá hostie je.
Sklání se níž a níže, už jen čárka rubínu
tenčí se hasnouc, jako hasne srdce bez naděje.

Již bílé světlo měsíční se krajem rozlévá
že pohanská je luna, pochopil jsem dneska.
Zmrtvěly lesy. Žlutá světla křičí na vsích úzkostně.
Do stinnů bludiště se kroutí v křečcích lesní stezka.

J A B L O N Ě.

Aleji kvetoucích štěpů
se procesí víne;
modliteb vůně a květů
smíšena plyne.

Tady Pán sama je milost.
V té kvetoucí lodi
andělé bělostní ve dne
sní, v noci chodí.

Kvítky je poseta cesta.
Co zpívají ptáci,
jako by ve vůních roztál,
průvod se ztrácí.

Jako by samotny stromy
teď posvátně pěly.

s nimi kraj opojen jarem
rozpěl se celý.

POUTN CI.

Jdu zase lesy v podzimu. Jak hýří barvami!
Zlaté a rudé listí padá k zemi.
Jak jsem se zasníl, ukázalo se mi zjevení:
s poutníky potkávám se třemi.

Znavení kráčí muž a mladá žena překrásná,
na loktech v penkách nemluvnátko nese.
Přesmutné oči dítěte se na mne upřely
a zastavily mne v tom lese.

Pohledu toho nikdy, nikdy nezapomenu.
Jak jsem se zastavil, vše mizí.
Poznávám tajuplné poutníky, neb je mi pout
tak náhle lhostejná a cizí.

Těch očí cítím výčitku pro marné cesty své
za pastvou smyslů, za pohanským vzruchem.
Ó krásné nohy těch, kdo nesou blahověst a mír,
kajícím ozvalo se duchem.

ZELENÝ BŮH.

Záplavou zeleně projíždí vlak.
Skřívání, zpívající rakety, vzhůru se nesou.
Vzad prchající osyky bázní se třesou.
Nektarem zeleně spájí se zrak.

A co vlak roztíná pole a luh
a železnou píseň si zpívá, v duši zní mi
dvě slova, stávají se neodbytnými:
Zelený Bůh, zelený Bůh.

Oděn v zelené roucho krajinou kráčí,
pod anděly jeho prohýbá se obilí,
po potocích chodě noh neumáčí.

Jde a jde a zastavuje se při klekání.
Sladké ticho je, když večer se nachýlí,
a obilím proběhne první záchvěv zrání.

JOS. HANÁK: MGR. ALFRED BAUDRILLART.
JEHO ŽIVOT A DÍLO.

Nová kongregace si vytýčila trojí druh práce, práci vědeckou, vychovatelskou a misionářskou.

První sbor měl zahrnovati práce, jichž cílem bylo pěstovati a šířiti pravou vědu spisy všeho druhu, letáky, časopisy, knihami a to nejen vědu bohoslovnou a filosofickou, nýbrž i historickou, jazykozpytnou, matematickou, přírodopisnou.

Druhý obor práce měl míti za předmět výchovu laiků i kněží. Měly se zdokonalit vyučovací metody a žákům se měly vštěpovati nauky, jež jsou s to upevniti ve víře a skytnouti spolehlivou, ryzí zbožnost.

Třetí obor práce měl za úkol misie a vedení duší vůbec. Členové kongregace neměli toužiti po tom, co je z tohoto světa, nýbrž v ústraní měli pracovati o spásu duší a svém sebezdokonalení. Měla je pojiti bratrská láska, měli si skýtati v plnění povinnosti vzájemnou podporu, měli se vystříhati sporů, žehravosti, uštěpačných slov, všeho, co zraňuje, všeho, co dělí, co porušuje lásku.

Jak úžasný cíl, jak vznešené ideály! Ale, bohužel, Felicité nebyl s to prokázati tuto hrdinskou pokoru, o níž tak krásně mluvil; pochlebováním svých žáků zpyňěl, a pýcha předchází pád. Ke konci září r. 1830 opustila společnost se svým vůdcem Chesnaie a odebrala se do Juilly. Dne 16. října vyšlo 1. číslo *Budoucnosti* (*l' Avenir*), v němž se zastával úplně odluky církve od státu, což odsoudil Řehoř XVI. encyklikou *Mirari vos. Lamennais* odpověděl pověstnými revolučními „*Slovy věřícího* (*l'aroles d'un croyant*)“ a rozešel se s církví nadobro.

S vůdcem podlehla přes všechno úsilí Janovo i kongregace sv. Petra. Ale idea její nepodlehla; ti, kteří byli kdysi členy kolonie v Chesnaie, ji šířili dále, a jeden z nich, Lacordaire, jenž se dal na chvíli Lamennaisem svést, odsoudiv jeho filosofický system, stal se ozdobou církve a jedním z „nesmrtelných“.

Podobný pokus jako Lamennais v Chesnaie učinil ve Štrasburku, tehdy francouzském, Louis Bautain. Nejprve byl profesorem na královské koleji a na fakultě přednášel filosofii. Jeho přednášky budily rozruch, takže kolem jeho katedry se tísnili posluchači. Na vrcholu úspěchů byl stížen nemocí, jež ho vrhla do zoufalství. Ale šlechetnou dívkou, sl. Humannovou, byl zachráněn a přiveden k víře. Jsa však vládě málo pravověrný, byl zbaven profesury a byly mu zakázány i přednášky na fakultě r. 1822.

Ale nejlepší jeho posluchači, protestanté, katolíci i židé, jej navštěvovali i v soukromí a ač po 2 letech opět začal přednášeti na fakultě, tvořili s ním po 6 let jakousi rodinu, kde bylo vše společné, myšlenky, city i peníze. Jmenuji z nich jen známější, Ratisbonne, Goschlec, Rainach, Gratry, Bonnechose.

Koncem r. 1828 byl Bautain ordinován; také jeho žáci přijali viru katolickou i svěcení kněžstva a vytvořili „Tovaryšstvo kněží sv. Ludvíka“. Jejich programem byl smír vědy a víry, apoštolát slovem a tiskem, povznesení studií v církvi.

Jako profesor filosofie hájil Bautain směr fideistický, upíraje rozumu schopnost poznati Boha a klada původ všeho náboženského poznání do Zjevení. Štrasburský biskup však jeho nauku r. 1834 odsoudil a odňal mu i jurisdikci.

Bautain odebral se do Říma a žádal, aby byla jeho „Filosofie křesťanství“ prozkoumána, podrobuje se předem rozhodnutí sv. Stolice. Když mu bylo r. 1840 nařizeno, aby podepsal 6 vět, týkajících se vztahu rozumu ke zjevení, uposlechl.

Rok nato však opustil s Tovaryštvem sv. Ludvíka Štrasburg a odebral se s ním do bývalého oratoria v Juilly u Paříže, kdež dále působil na poli křesťanské výuky, zvláště když byl jmenován generálním vikářem pařížským.

Jsa od r. 1858 profesorem morálky na Sorbonně, měl někdy tolik posluchačstva, že bylo třeba k jeho přednáškám použití t. zv. velkého amfiteátru. Zemřel r. 1867; jeho zásluhy ocenil abbé Lamazou, pozdější biskup limožský, slovy: „Bautain nejen prospěl církvi, ale svou vysokou inteligencí, svým šlechetným charakterem a svými věhlasnými pracemi byl velkou ozdobou své země i své doby.“

Tovaryšstvo sv. Ludvíka zaniklo ještě za jeho života, avšak idey, pokud byly správnými, je přetrvaly.

Mgr. Baudrillart praví, že Bautain a jeho družina se stali obětí jednak přílišné sebedůvěry, jednak zárlivosti těch, kteří byli zvyklí na vyšlapané cesty a ve svém optimismu se domnívali, že proti moderně vyzbrojeným odpůrcům vystačí zbraněmi již otupělými a zrezavělými.

Do doby červánků katolického obrodu ve Francii padá působení Bedřicha Ozanama, profesora na Sorbonně, o němž píše Mgr. Baudrillart s největším zánícením. Nazývá jej velkým křesťanem, člověkem nejkrásnějšího a nejsympatičtějšího charakteru, apoštolem, řečníkem, učencem, spisovatelem, žurnalistou.

Narodil se r. 1813 v Milaně, kde jeho otec působil jako lékař, byl však vychován v Lyoně. Jako osmnáctiletý jinoch přišel studovat práva do Paříže, jež — dle slov Lacordairových — bylo po revoluci r. 1830 jako prázdna, nemá propast. A z této propasti se vynořila družina mladých katolíků s Ozanamem v čele, kteří svou rázností překvapovali profesory Sorbonny a takřka donutili arcibiskupa Quélena, aby povolil v Notre-Dame konferenční řeči P. Lacordaira, jenž potom s kazatelnou tohoto velechrámu po leta vrhal do nesčetného posluchačstva svá ohnivá slova, jež otřásla tolika zbloudilými duchy, tolika svedenými srdci.

Jako dvacítiletý mladík založil první spolek sv. Vincence. Jak přišel na tuto myšlenku, vyprávěl na konferenci sv. Vincence ve

Florencii nedlouho před svou smrtí r. 1853. Když se svými přáteli hájil před nevěsticími kolegy křesťanství, dovolává se divů, jež v lidstvu vykonalo, namítali mu, že křesťanství tvořilo divy v minulosti. Nyní však je mrtvo. „Co učiníte vy, kteří se chlubíte, že jste katolíky? Kde jsou vaše skutky, které by nás přivedly k tomu, bychom si vážili křesťanství?“ Ozanam se svými přáteli uznal tuto výtku. I sdružili se — bylo jich 8 — ve spolek, jež pojmenovali dle velkého dobrodince trpících sv. Vincence z Paula.

Odpadem Lamennaisovým a odklonem Lamartinovým, v něž kladli katolíci tolik nadějí, Ozanam nezmalomyslně. Napsal krásně svému příteli Lallierovi: „Kdo se odváží zvednouti lyru, jež padla do prachu a dokončiti začatý hymnus? Víím, že ani Bůh, ani církev nepotřebují básníků a učenců, ale kdo jich potřebují, jsou ti, kteří jsou slabí u víře, jsme my sami, jimž je třeba viděti před sebou lidi větší, lepší, jichž nohy by nám razily cesty, jichž příklad by nás silil a povzbuzoval. My, mladí křesťané, nemůžeme nahradit tyto muže. Avšak nemohli bychom počtem a prací vyplnit mezeru, již zanechali v našich řadách?“

Při veškeré své veřejné činnosti — byl předsedou několika spolků a přispíval do 6 časopisů, zvláště do *Revue européenne* — nezanedbával studií práv a literatur; r. 1836 stal se doktorem práv a r. 1839 na základě thèse „Dante a katolická filosofie“ doktorem *ès lettres*.

Na výzvu své rodiny navrátil se do Lyonu, kde otevřel advokátní kancelář, přednášející zároveň na universitě obchodní právo. Avšak již r. 1840 obdržel profesuru dějin cizích literatur na Sorbonně.

Tím se mu otevřelo pole apologetiky, po němž toužil. Svůj program nastínil v Předmluvě svého velkého díla „Křesťanská civilisace v 5. století.“ „Mám v úmyslu, napsati historii středověké literatury od 5. století až po Danta, jimž skončím jako nejdůstojnějším representantem této velké doby. V historii literatur studuji především civilisaci, jejímž jsou ony květem a v civilisaci si všímám hlavně vlivu křesťanství. Vůdčí myšlenkou mé knihy jest ukázati, jak křesťanství dovedlo na troskách římských a z kmenů, jež se na nich usadily, vytvořiti novou společnost, jež byla s to, přijmouti pravdu, konati dobro a nalézt krásno.“

Nechce zakrývatí chyby, zaměčovatí bezpráví této doby. A čím byl přiveden k této myšlence? „Historik Gibbon naštil ve svém mládí Řím; jednoho dne bloudil ve vzpomínkách na kapitolu. Pojednou slyšel kostelní zpěvy a viděl z bran basiliky *Ara coeli* vycházeti dlouhý průvod františkánů, kteří svými sandály šlapali předchrámi, po němž se ubíralo tolik triumfů. Zmocnilo se ho rozhořčení; pojal úmysl pomstíti antiku, zneuctěnou křesťanským barbarstvím i napsal „Historie úpadku římského císařství.“ I já jsem viděl reholníky z *Ara coeli* šlapati staré předchrámi Joviše Kapitolského a zaradoval jsem se z vítězství lásky nad silou a

rozhodl jsem se napsati historii pokroku v této době, v níž anglický filosof neviděl než úpadek, historii civilizace v dobách barbarských, historii myšlenky, jež unikla ztroskotání říše literatury a přeplula proudy vpádu barbarů jako Hebreové přešli Rudé moře — za téhož vedení forti tegente brachio. Neznám nic nadpřirozenějšího, co by lépe dokazovalo božskost křesťanství, jako to, že zachránilo lidského ducha."

Dílo, jež mnil Ozanam napsati, nejlépe by charakterisoval název „Historie civilizace v dobách barbarských." I dal se vášnivě do práce. Studoval 10, mnohdy až 15 hodin denně — historii, právo, krásnou literaturu, živé jazyky, studoval prameny — místní dějiny, životy svatých, kroniky měst. Osvojil si rozsáhlou znalost autorů klasických i z doby úpadku římského, prohledal velká díla německá, dánská, švédská, anglická a ovšem i francouzská, procestoval země, o jichž literaturách chtěl psati a pracoval v jejich knihovnách.

Ale předčasná smrt mu zabránila dokončit dílo. Co z něho napsal? Dva svazky „Historie civilizace v 5. století", dva svazky „Studii germánských", dva svazky „Františkánští básníci" a „Dante a filosofie katolická v 13. století", jež jsou poslední částí zamýšleného díla. Z ostatního díla zůstaly jen fragmenty: Nibelungy a epická poesie, Minnesängeri, Literatura německá ve středověku, Básnické prameny Božské komedie, Školství obecné v Itálii za dob barbarských a Pout do země Cidovy.

Zanechal nesčetně poznámek; jeho přítel Ampère napsal: „Když se probíráme ohromnou spoustou poznámek, přednášek, výpisů, jako bychom procházeli dílnou sochaře, jenž uměl ještě mlád a zanechal mnoho děl, jež dospěla nestejného stupně dokonalosti. Jsou zde výtvořky ukončené a uhlazené s všemožnou plí; jsou zde i jen pokusy sotva přitěsané, všechny však nesou pečeť téže duše a ráz téže ruky."

Jaká jest vědecká cena jeho díla? Neměl jeho katolický světový názor nepříznivý vliv na nestrannost, není apologetický moment díla na závadu vědeckosti? Sám předvídal tuto výtku a předem ji odmítl: „Ti, jimž se nelíbí náboženská víra ve vědecké práci, obviní mne z nedostatku nestrannosti; neznám však nic čestnějšího nad tuto výtku... Netoužím po nestrannosti, jež v nic nevěří a ničeho nemiluje. Neznám člověka, jenž má srdce, aby psal bez přesvědčení, jež ho ovládá a na němž tedy závisí."

Ovšem neomylným není žádný učenec, ani jím nebyl Ozanam. Když po jeho smrti přikla Akademie jeho „Historii civilizace v 5. století" cenu Bordinovu, charakterisoval Villemain ve své zprávě jeho dílo slovy „důkladné a plno okouzljících vidin".

Ozanam byl i skvělým řečníkem formou i přednesem. „Připravoval se na své přednášky jako benediktin a pronášel je jako řečník — dvojitá práce, jež zeslabilá ohnivou jeho přirozeností a konečně ji zlomila" — napsal o něm Ampère.

Ozanam, jako tak mnoho velkých řečníků, bál se řečnění a to tím více, že jej vysilovalo. „Přicházel do Sorbonny bled, rozčilen, rozechvřen, jeho hlas byl s počátku tlumen, zastřen, slova plynula obtížně, sotva se odvážil popatřit na posluchačstvo, jež jej zbožňovalo. Potom však zmocnila se ho idea, o níž uvažoval celý týden a tryskala konečně bohatě, živě, harmonicky. Přednáška tsnivě započatá skončila v triumfu skvělých obrazů, hlubokých myšlenek a jímavých vzrušení.“

Ozanam byl i básníkem; poesii vidíme v jeho díle všude. „Posvětila jej již jako hoch — pravil o něm Lacordaire — a nebylo musy, již by nebyl měl.“ Svědčí o tom jeho dopisy z mládí i věku dospělého, líčení zjevů přírodních, krajín a uměleckých památek.

Zvláště v knize „Františkánští básníci“, kterou vydal s předkladem „Kvítek“ sv. Františka rok před svou smrtí, tryská z duše jeho poesie volněji a hojněji než jinde. Jest to kniha jemného půvabu, jež se právem pokládá za jednu z jeho nejlepších a byla ihned přeložena do italštiny a němčiny.

Jako doklad básnického nadání Ozanama uvádí z ní Mgr. Baudrillart popis malebné Umbrie, sídliště synů sv. Františka, jenž jest hoden pera Anatola France.

„V srdci země otevírá se údolí širší než jiná; obzor má zde více rozpětí, okolní hory rýsují ladnější křivky, hojně vody brázdí zemi pečlivě obdělanou. Dva vchody do tohoto zemského ráje jsou střeženy dvěma městy, Perugia na severu a Folignem na jihu. Na straně západní jest městečko Bevagna, kde se narodil Properci, básník křehkých rozkoší, na východě na úbočí, jež vyniká nad celou krajinou, se zvedá Assisi, kde se měl narodit pěvec lásky lepší.“

Ze všech františkánských básníků nejdéle se obrátí autorem dvou *Stabat mater* — Matky u kříže a u jesli — Jacoponem da Todi, „oním podivuhodným člověkem, jenž z kláštera se dostal do žaláře a ze žaláře na oltáře.“ Jak zaníceně jak sugestivně o něm píše!

„Lid neměl nikdy lepších služebníků nad ty, kteří jej naučili, aby žehnal svému údělu, kteří učinili rýc na rameni rolníkově lehčím a dali zářiti naději do chýše tkalcovy. Jistě vic než jedenkrát při západu slunce, když dobří lidé z Todi se vraceli po cestě vinoucí se úbočím z polní práce, muži pohánějice voly a ženy nesouce na zádech své osmáhlé děti a za nimi nějaký františkán s nohama zcela prachem pokrytýma, bylo je slyšeti zpívat píseň Jacoponovu, jež se mísila do cinkotu klekání: „Sladká láska chudoby, jak tě máme milovat! Chudobo, má chuderko, tvou sestrou je pokora; stačí ti jedna míška na pítí i na jítlo. — Chudoba si nežádá než chleba, vody a trochy zeleniny; přijde-li k ní host, přidá k tomu zrnko soli. — Chudoba cestuje bez bázně; nemá nepřátel, nemá strachu, že ji zloději okradou. — Chudoba tluče na dveře lidí; nemá ani váčku ani mošny, nenosí s sebou

ničeho, leč by chléb... Chudoba umírá klidně; nečiní závěti; není slyšet příbuzné hádati se o dědictví po ní. — Chudobo, chuděrko, zato však občanko nebes; žádná věc na zemi nemůže vzbuditi tvé chůtce. — Chudobo, velká vládkyně, ty máš svět ve své moci, neboť máš svrchované panství nad statky, jimiž pohrdáš.“

Jakého politického smýšlení byl Ozanam? Byl stoupencem křesťanského demokratismu, pokládaje zřízení republikánské za nepřirozenější vládní formu. Radil se k t. zv. liberálnímu¹ katolíkům, což mělo za následek, že lidé odlišného politického smýšlení mu nedůvěřovali, ano prohlásili tohoto neoblomného obhájce katolicismu v „Universu“ za zběha. Až tam někdy vede politická zaujatost!

Ozanam byl zdraví vždy křehkého. R. 1852 onemocněl zánětem pohrudnice. Marně hledal uzdravení v Biaritzu, v severním Španělsku a Itálii. Na začátku srpna r. 1853 byl dopraven, jsa provázen svou ženou, dcerou a dvěma bratry, do Antignana ve Francii. Dojemně líčí jeho poslední chvíle Lacordaire.

„Bůh mu dopřál jasného počasí i moře. Leže na palubě, mohl se klidně těšiti ze vzduchu, nebe, moře, z těch poetických břehů italských, jež tak vášnivě miloval... Když se jeho zrakům objevilo provensácké pobřeží, pocítil velkou radost z návratu do vlasti a z jistoty, že v ní zemře. Bůh jej ušelfil před *velkou cestou*, netrpěl vůbec, jakmile dospěl země svých dědů a svých prací. Klid plnil všechnu jeho bytost. V tomto stavu přijal poslední svátosti církve, jejmž byl věřícím i obhájcem. Knězi, jenž jej povzbuzoval, pravil: „Proč bych se bál Boha? Vždyť jsem jej tak miloval!“ Ráno v den Narození Panny Marie, otevřel oči, pozvedl ruce a silným hlasem zvolal: „Bože můj, smiluj se nade mnou!“ Byla to na zemi poslední slova té duše, jež mívala tolik výmluvnosti.“

Mgr. Baudrillart končí svou jímavou studii o Ozanamovi slovy, jež zasluhují překladu: „Jeho tělesnou schránku, jako kdysi těla svatých ve středověku, jež velebil, žádala dvě velká města, Lyon, jeho vlast, a Paříž, kterou není to upřílišeno — obrátil. Sám vyslovil přání, aby byl uložen v některém chrámě své studentské čtvrti, jež byla jevištěm jeho apoštolátu; přijala jej krypta kostela, jenž po 30 letech stal se kostelem katolické university. Tam spí Ozanam svůj poslední spánek pod ochranou křesťanských učitelů a věřících studující mládeže, k nimž „mluví ještě z nitra své hrobky“. Těm i oněm zůstane dlouho jasným a sympatickým obrazem, nejdokonalejším vzorem, nejpůsobivějším příkladem.“

Většina francouzské inteligence byla ve vleku Comtova pozitivismu. Hlavně mistři slohu Taine a Renan okouzlovali svými spisy universitní mládež. Zvláště když r. 1863 vydal Renan pověstný „Život Ježíšův“, uznalo se, že jest třeba vědecky pracovat

¹ Vysvětlení viz v „Arše“ roč. VIII. str. 105.

vatí, že je třeba vychovati katolickou inteligenci, což není možno bez katolických universit. I jali se katolíci domáhati svobody vysokého učení, jež po dlouhých zápasech byla uskutečněna zákonem ze dne 12. července r. 1875. Katolíci ve dvou letech založili si 5 svobodných universit, v Paříži, Lyoně, Lille, Angers a Toulouse, z nichž každá stala se více méně ohniskem duševního života. Učenci katolického smýšlení pracovali a pracují na těchto universitách úspěšně ve všech oborech vědy, jak svědčí ceny rozličných akademií jim přifčené, a zjednali si vážnosti doma i za hranicemi. Mnozí z nich stali se i členy Akademie.

Do této novější již doby padá činnost abbé de Broglie a kardinála Perrauda, jimž věnoval Mgr. Baudrillart delší studie.

Paul do Broglie pocházel z nejvyšší francouzské šlechty; byl synem vévody Viktora de Broglie a Alberty, dcery slavné spisovatelky paní de Staël, a bratrem Alberta de Broglie, státníka, historika, člena Francouzské akademie. Matka mu záhy zemřela, i byl svěřen péči své tety Augusty de Staël, jež, ač byla protestantkou, jej vychovávala ve víře katolické. Absolvoval polytechniku. stal se námořním důstojníkem. Zbožnost a pracovitost, jež v něm byly vypěstovány výchovou, staly se mu hradbou proti hříchům. Slovem i příkladem snažil se mravně i nábožensky povznášet i plavčíky a námořníky.

Seznámiv se v Nové Kaledonii s jedním misionářem, poznal, že nic není v životě ušlechtlejšího, než věnovati se lásce k Bohu a duším. V Touloně začal nový život, spíše život askety než důstojníka a grand-seigneura; katechisoval plavčíky, svolával tuláčky a připravoval je k prvntmu sv. přijímání. Najal k tomu účelu místnosti a potom koupil i dům, jež daroval kongregaci, aby pokračovala v jeho díle. Svě tetě napsal: „Napil jsem se z opojné číše radosti apoštolátu a nic nemůže mou žízeň uhasiti.“ Dne 1. února r. 1867 vstoupil do semináře v Issy a dne 18. října r. 1870 za obležení Paříže byl posvěcen na kněze.

Nejdříve působil v patronáži sv. Anny, jedné z nejhudších, maje pod dozorem na 200 dětí. Bývalý námořní důstojník a vévoda trávil život mezi dětmi nejhudších rodičů, učil je, připravuje k svátostem, zpovídá je, dohlíží na ně za jejich her, informuje se o jejich rodinných poměrech -- zjev to jistě neobvyklý.

Aby mohl lépe uplatnit své neobyčejné vzdělání, byl r. 1873 ustanoven katechetou na učitelském ústavě Sayově. Zde začal své apologetické dílo. Ředitel ústavu Emil Marguerin často si dal donést židli do jeho hodiny, podivuje se jeho přednášce, jež se vyznamenávala přesnou logikou i zajímavými postřehy.

Když se r. 1875 otevřela katolická universita, očekávalo se, že bude na ni povolán za profesora. Stalo se tak až roku 1880; s abbém d'Hulstem a Duchesnem byl její ozdobou.

Jakou metodou chtěl řešiti apologetický problém? Positivismus, jenž byl ještě stále filosofickým kredem většiny inteligence, po-

píral všechnu metafysiku a tím podkopával základy náboženství. I bylo třeba zde svést boj, což učinil r. 1880 knihou „Le Positivisme et la science expérimentale“ (dva svazky in 8°), jež byla vlastně úvodem do křesťanské filosofie a apologetiky.

Jako apologeta studoval rozličná náboženství, maje v tomto oboru mnoho zkušeností a vědomostí ze svých cest po světě. Ovoce jeho badání a úvah byla kniha vydaná r. 1886. „Problèmes et conclusions de l'histoire des religions“, jež se pokládá — formou i hloubkou — za jeho nejlepší dílo.

R. 1891 uveřejnil v „Correspondant“ řadu článků, nadepsaných „Přítomnost a budoucnost katolicismu“, v nichž vyvracel tvrzení Tainovo, že mezi vírou a vědou je nepřeklenutelná propast a že katolicismus je v úpadku, a r. 1892 pojednal v téměř časopise o teorii náboženského pokroku; v člancích těch líčí církev jako bezpečnou vůdkyni lidstva v dobách minulých i přítomných.

Dočkal se pádu pozitivismu, jenž se stal obětí svých omylů o metafysice, náboženství a sociologii, pádu, jež předpověděl a svými spisy připravoval. Radostně to konstatoval ve své poslední knize „La Réaction contra le positivisme“, vydané 1894, jež dle Baudrillarta je nejživotnější, nejsilnější a nejlépe psaná jeho kniha.

Pokračování.

STANISLAV WYSPIAŃSKI, PŘELOŽIL F. DUŠA:
L E G I O N.
DVANÁCT SCÉN.

SCÉNA II.

Katakomy. Z prostřední, jakoby kaple, slabě osvětlené kahancem, rozcházejí se dlouhé chodby na všechny strany v podzemí. Kněz Jelowiecki provází matku Makrynu, poučuje ji neučanou o významu a dějinách mučednictví prvňích křesťanů.

Kněz: Jako jehňata obětní
na smrt je na kříže vedli
za dávných, za dávných časů.

Matka: A oni k nebi se zvedli.

Kněz: Za dávných, za dávných věků,
řady jich bez počtu, úchvatné
podzemními cestami spěli,
tu oběti odbývali posvátné
potají.

Matka: Před vrahem a katem;
vím, chápu oběti posvátné;
řady hrnou se úchvatné
vzpomínám si.

Kněz: V úkrytu před světem
k svým svatým modlí se potají —
těla bratří snášeli v ty chodby památné.

Matka: Bratři, již podlehli.

Kněz: Tu v podzemí jak poklady stěhli
mučednické bratrské kosti.

Matka: Ty poklady ohromné, chápu, vím,
ty bratrské kosti, ty muky,
znám mnoho, mnoho je před zrakem mým.

Kněz: Za dávných, za dávných věků,
kdy Caesarové vládnuli
oni purpurem, zlatem zhrdnuh,
šli na smrt s úsměvem reků.

Matka: Zřím skony ty s úsměvem reků.

Kněz: Kdy národ ve hříchů vleku,
tu oni národ očistují.

Matka: Kdy národ ve hříchů vleku,
jeho modly ukrocutí;
zlé duchy zbloudilé napravují.

Kněz: Připomínám zlé duchy Temnosti,
známé, před očima plují,
to oni, ti sedláci, ti prostí:
jak upíří gladiátoři Ceasara.

Matka: Hřích smrtelný, ó smrtelné tresty!
Sedláci gladiátoři Ceasara.

Kněz: To oni,
již po dvorech, jak supi a lvi,
smáčeli kosa ve krvi.

Matka: Prokletí duše jich honí,
není slunce, zhaslo slunce,
před nimi podzemní stezky.

Kněz: Před nimi, hled, vidina věštky
džbán nese, konev červenou,
ze džbánu žízeň šílenou
napojí.

Matka: Synové, Synové moji!
Vy po dvorech, jak supi a lvi,
máčeli kosa jste ve krvi —
směšní, zkrvavení mrzáci,
zda něčí slova je vykoupí,
či stín jich se do věků potácí?

Chór: (v chodbách)

Není slunce, zhaslo slunce,
přede mnou cesta, již nezná noha,
není slunce, není Boha
a není mukám konce,
věštka nás krvavá napojí.

Matka: Synové, synové moji.

[Vchází zástup chlapů v roztrhaných, rozřepaných kabátech, potřísněných blátem a krví; oči mají zavázané, v rukou kosa, vlekouce se po zemi, jdou, hledající cestu před sebou v tesknostě podzemní. Uprostřed nich Fortuna, krásná dívka, držící velikou konev, plnou nápoje; konev tu jim přidržuje k ústům.]

Chór: Kdo volá, v očích temno,
proklatý, proklatý ochránce,
zhaslo Slunce, není Slunce,
není slunce, není Boha,
jenom Noc a nemoc a mátoha
v očích, v očích temno.

Fortuna: Zde džbán, zde číš,
zde zdroj

Chór: Kde jsi — kde jsi —
slyš!

Fortuna: Zde džbán, plný džbán,
zde číš.

Chór: Dej pít, kde zdroj?

Fortuna: Pamatuješ zlaté lány žit

Chór: Ó, zlatých polí žár —

Fortuna: Pamatuješ rosou jiskřící lán

Chór: Dej pít, kde džbán, ó zmar

Fortuna: Na seno vzpomeň, jak vábí
v horoucí letní den

Chór: Ó, parno, žár spečených hrud

Fortuna: V horoucí letní den
představ si vonný stín
jabloní,
slyš z rybníků skřehot žabí,
představ si mléka džbán,
představ si med —
představ si, slyš: srp zvoní —

Chór: Dej pít, kde číš, ó hladí
Dej pít, kde džbán, ó žalí

Fortuna: Zde džbán, zde číš, zde zdroj!

Chór: Dej pít mně, mne napoj,
to má číš, mne napoj.

Fortuna: Zde zdroj i mléko i med,
zde rosa

Chór: Ó, prokletá, prokletá nebesa —
hle krev, hle krev, hle krev,
ó žal, v horečce ret,
ó výheň úst, ó hlad,
dej pít — ó marný trud,
hle krev, hle krev, hle krev,
hlas marný běd.
(A padají, naffkajíce, vstávají a teskní.)

Chór: Kde rosou jiskřící lán.

Fortuna: Hleď džbán, hleď pramen, hleď číš

Chór: Kde zlaté lány žit,
kde mléka plný džbán

Fortuna: Vzpomínáš si, jak bzučel úl
šumotem včel,
kdy šels med vybírat.

Chór: Šum včel — ó žal, ó hlad.

Fortuna: Hle zdroj, hle číš, hle chlad.

Chór: Dej pít, kde pohár, o žel,
dej pít, kde džbán, kde med,
dej pít, dej pít, ó hlad
— ve džbáně krev, krvavý džbán,
— ó plíseň, ó vlhkost stěn,
ó výheň úst, v horečce ret,
pod nohou vlhké bláto,
ó pít, ó pít, bláto a rmot,
jíst plíseň a vlhkost hrud

(hrnou se ke džbánu a od džbánu ulekaně couvají; padajíce, chytají se rukama stěn.)

Chór: — Ó hrůzo! ze stěn krev
vytéká jako z ran;
je marný planý trud,
buď proklet Bůh i hněv
na stěnách stružky krve, pod nohou krev,
žaloby neztišš běd,
ó žal, ó žal, ó hlad.

(a padají v nářku, vstávají a teskní.)

Duch Caesarův Říma kráčí.

Mickiewicz: Žije jenom rakví trudy,
žalob vlastních poslouchaje lkání;
ó Duchu prokletý a hrdý,
kdo z Noci stesku tě vyproští?

Krasiński: Noc všude a hlucho úzkosti:
v měsíce spanilém odlesku
bělostných lavic lesknou se háje,
řadu po řadě je měsíc zaclání,
stále širší okruh zabíraje.

Mickiewicz: Stále štít se s mlčením
měsíce záře blednoucí;
ticho plodné pověrou, zjevením
v předtuše z Mrtvýchvstání
stíny, jichž vane pruh hasnoucí;
řadu po řadě je měsíc zaclání.

Krasiński: Pomřely, zmizely pověry,
odvěké lidské volání,
jak stíny v nebytí ústraní,
ni předtucha, ni zmrtevýchpovstání,
ale jistota věčného skonání
věčná smrt — Pán Vesmfru,
roztříští sloupy Říma,
roztříští Svatyni Petrovu.
Hle Slávy Smrt v den poznání.

Mickiewicz: Bolestí to srdce poraní,
slabé k zemi přitiská;
jistota věčného skonání,
Slávě je Soudný den, den poznání,
skončením ospalosti mučitel.
Ó Slávo, ó Duchu Slávy!

Krasiński: Bolestné je národa volání;
ó Slávo, ó Duchu Slávy!
Den Soudu, den Zmrtevýchpovstání,
prostřed blesků božích narozný
pohltní Slovo i Tělo
obětí Těla i Slova.
Bude jen Archa duchová,
kde jest Bůh utajený.
Nad víry, nad povodně vlny,
duchová oběť se prostrá,

hle budoucnost, splnění, víra.

Mackiewicz: Hle, pohár jeduplný,
Smrt Příští i bludná Víra,
duchovní naplnění,
nad víry, nad povodně vlny,
odvěké zatracení.
Smrt Příští i bludná Víra,
ó národe můj, Slávy národe,

Krasiński: Boží zasáhla tě ruka;
duše tvoje bludem štvána
a srdce bolem puká.

Mickiewicz: Ó Slávo, ó Polsko svatá,
svůj hýčkáš bol, muka proklatá,
puklo srdce tvoje bolem jaté
jak srdce Krista Pána.
Ó Golgoto, Slávo ukřižovaná,
hle synové, synové tvoji . . .

— — — — —
zda slyšíš, jakby Echo

Krasiński: Jak by kdos pozvedal víko
rakve . . .

Mickiewicz: — A šel, . . . po lavicích.

Krasiński: — A šel pobořenými sloupy.

Hlas: Synové, Synové moji.

Mickiewicz: Hle zjevení, hle živé Echo.

Krasiński: To rakve rozpadlé víko.

Mickiewicz: Zdá se mi, že živé slyším Slovo,
hle, pohár jeduplný,
— ó Slávo, ó Duchu Slávy,
kde zjevení tvé, kde ohňů plání,
kde družina správců tvé Správy,
kde velké hry se zbraní,
kde sbor tvých vítězů krvavý.
Ó Slávo, ó Slávo, ó Slávo.

Krasiński: Nevolej, voláním třese se kamení,
nevolej, kameny volají,

nevolej, stěny stenají:
ó Slávo.

Mickiewicz: Kameny se zachvěly;
ó ticho, v kamenech jsou city;
zaproudila krev v kamenech a volá;
krev chvěje se a v skalách sténá kolem,
čis velké srdce puká bolem,
jak srdce Krista Pána.

Krasiński: Ó Slávo, strašlivé volání,
kameny se životem zachvěly;
tvoje srdce žalem puká
jak srdce Krista Pána.

Mickiewicz: Ó Slávo, ó Prokletí, ó muka.

Krasiński: Mrtvých mluvil jsi řečí.

Mickiewicz: Povstanou Moci a Síly.

Krasiński: Noc tvoří a Noc boží v chvíli.

Mickiewicz: Mrtvých mluvil jsem řečí,
duchy svolávám zástupem,
přijdou a ruce vloží sem
na čelo — kouzly podmaní.

Krasiński: Upírů a harpyj stádo.
Ruce ti položí na čelo,
spálí čelo, srdce spálí,
v hroby, do Pekla tě svalí.

Mickiewicz: Ó vidíš ji, bílou, bledou;
jde poboženým sloupovím.

Krasiński: Nehleď tam, znám ji bledou, bílou,
za ní zbožené sloupoví
a před ní upírů stádo.
Na prsa ruce ti položí
zahalí tě v černá křídla.

Mickiewicz: Ó znám upírů strašidla;
vidíš ji — Slovo se stalo —
pomalou, všemocnou, bílou,
vchází, ve dveřích stojí.

Hlas: Synové, synové moji.

Krasiňski: Zjevení ve dveřích stojí,
Prokletím Slovo se stalo;
odstup, ó nehleď jí v oči,
neb Smrt tě pojme Noci,
to Pekel upří Moci.

Mickiewicz: Volá, slyš, skal na úbočí,
její oči, pohleď jí v tvář, její oči:
nezdržitelná Síla a Mocí!

Krasiňski: Odstup, utíkej, Smrt, Noci!
Pojď, zakrej tvář — její očí! —
nezadržitelné Prokletí útočí.

Mickiewicz: (zacloňuje se)
Kde cesta

Krasiňski: (potahuje ho)
u těch dveří

(vidět je ve vzdálených koutech stavby — z pod arkád vystupuje nadlidská postava v šatě jako by tesaném z bílého kamene; zjeví se na lavicích a spěchá směrem, kterým se vzdalují dva poutníci).

Sláva: Synové, synové moji.

1. Rozehvěj kosti ve zbroji,
zasténej Echo bdící,
vzbuď spící, vzbuď spící,
vzbuď syny ve zlaté zbroji.
2. Zasténej Echo bdící,
krváčí rána ve zbroji,
hle, Noc nad vámi stojí;
Synové, Synové moji,
hle brána Erebu pod zemí se tmící.
3. Ó Světlo, sotva co poznám;
kdy úlevy, kdy úlevy doznám,
že krví se svěží posílím,
že krví se živou napojím,
krví vaší — povstaňte spící,
zasténej Echo bdící,
ve zlaté povstaňte zbroji
Synové, Synové moji.

Do zbraně, Synové moji!
Ve zlaté povstaňte zbroji,
zasténej Echo bdící,
krev si žádám, krev srdce napojí,
let hlase, v hlas Echo zve k ráně:
do zbraně, do zbraně, do zbraně!

SCÉNA IV.

Kláster Trinita de Monti; tiché nádvoří, lahodné, blankytné jitro, vůně zelení a květů. Řeholnice v tiché, pokojné rozmluvě. Matka Makryna, obstoupena pan-nami polskými, které ji navštívily; ukazuje jim velké šarlatové roucho, z části pokryté výšivkami. Těsně u Matky Makryny celá rozohněná a dojatá panna Wanda Kuzlówna.

Matka: Korouhev šijeme zde, dívčíno,
a vyšívat nám pomůže panenka.

Wanda: Celým srdcem, matičko Makryno.

Matka: Vidíš, dítě, pole bude červené,
jako krev mučovníkův sebraná.

Wanda: Polská to bude korouhev, matičko;

Matka: Že rytířská krev to poteče,
ta krev mučovníkův oddaná,
pole bude červené; pták bílý
a rytíř na koni ve zlatě.

Wanda: Polskou, polskou korouhev chystáte:
orel bílý a pole červené
a rytíř na koni ve zlatě
a anděl, jenž v kříž skládá meče.

Matka: A zde bude vepsáno Slovo:
„Za víru a volnost zvíťezím.“

Wanda: Vepsáno velké Slovo,
polskou, polskou korouhev chystáte,
červené pole, pták bílý
a rytíř na koni ve zlatě.

Matka: Za víru a volnost zvíťezím,
takovou národ promluví řečí.

Wanda: Kdo korouhev ponese před lidem?

Matka: Vůdce převezme korouhev synů!

Wanda: Kdo vůdcem je zázračných činů?

Matka: Člověk bude objevený divem.

Wanda: Kdo ho vzbudí, kdo ho povolá?

Matka: Sám přijde do dveří kostela
a sám na bránu zabuší.

Wanda: Kdo pozná ho, kdo ho vytuší?

Matka: Jde o něm zvěst mezi lidem:
sám přijde, v bránu zabuší,
pozdraví jménem Božím.

Wanda: Přijde k Vám, matičko Makryno.

Matka: Čekám ho, srdce hotovo,
čekám ho každou hodinu.

Wanda: Čekáte každou hodinu,
on vezme korouhev národní.

Matka: On vezme korouhev národní,
přijde a v bránu zabuší nám.

Wanda: Jest o něm zvěst mezi lidem:

Matka: Že přijde, přijde sám.

Wanda: On korouhev vezme národní,
do boje vyvede meče,
krev rytířská, krev polská poteče . . .

Matka: On korouhev vezme národní,
korouhev, kterou mu dám:
s orlem bílým v poli červeném,
s rytířem na koni, jenž v kříž skládá meče,
s Matkou Boží, Královnou polskou v ní,
pod ní velké vepsané slovo:
„Za víru, za volnost zvítězím.“

(Řeholnice se vzdalují a vystupují po schodech vysoko ke klášteru, celám, kapli.
Za nimi jdou panny polské. Zůstává Matka Makryna, které se mění tvář, jako by
sbírala myšlenky; slyšet několik úderů do vrat; vrátná otvírá bránu, vchází pocestný.)

Mickiewicz: Matko nejmilejší, přijmi syna,
křížem tě hle zaklíná,

kolem mne propasti děsů
strašné pekelné potvory,
nezdolám přemoc běsů.

Matka: Synu, duši jsi chorý.

Mickiewicz: Hle vidin děs mne stiská,
jichž tváře známé jsou paměti,
jimž z očí, z úst hnis s krví trýská,
volají: „Hle jsme prokletí!“
Pořásají vlasů kšticí hadí
a co srdce moje skrývá kradi,
co v největší bázni utajují,
srdcem v krvi, hračkou, hrá si, výská.

Matka: Pochopuji, pochopuji,
nože zřím, jež srdce zdraly, z blízka.

Mickiewicz: Soucit, duši já jsem chorý.

Matka: Modlitba pokorná trýská . . .

Mickiewicz: Hle modlím se srdcem,
hle modlím se duší,
řetěz zla se neruší,
v duši, v srdci žalu hrady.

Matka: Klekni na koberci tady.

Mickiewicz: Lehnu křížem na chladném kamení.

Matka: Vyznej se a hledej spasení.

Mickiewicz: Vyznám se Bohu z tíže v srdci,
na kostelním pokleknu koberci,
ulehnu křížem na chladném kamení,
požalují sloupům, sklepení,
sklep studených mramorů mne zacloní .

Matka: Vidina strachu tě honí,
Srdce v tobě síré, vím,
tmy zoufalství se přibližují.

Mickiewicz: Hle sloupoví stojí nade mnou,
a srdce mé je síré, vím,
modlitby ulétnou jako dým,
bezcitnost v Noc vede mne temnou,

sklep mrazných mramorů mne hlítá, zaclání,
místo duchů Zmrtvýchvstání
strachu vidina mne honí,
modlitba má je marnou,
Boha především obviňuji.

Matka: Pochopuji, pochopuji,
v pustinu, v Noc zašel jsi temnou.

Mickiewicz: V pustinu, v Noc zašel jsem temnou,
Boha především obviňuji,
modlitba má je marnou,
kolem mne propasti děsu,
strašliví pekelní upíři,
nezdolám přemocí bésů.

Matka: Nepomohou světa šejdři,
srdce v tobě bolem zoufá v pláči,
nepomohou, srdce nezjinačí;
neb se srdcem s ptáčátkem jak třeba,
jenom starost matky dá mu chleba,
jenom v hnízdečku svém najde štěstí,
srdce třeba opatrně nésti.

Mickiewicz: Sil mám již jenom na krátce,
proto k tobě přišel jsem jak ku matce:
vezmi srdce moje opatrně;
Srdce ve mně bolem zoufá v pláči,
nepomohou šejdři světa,
marně hledám myšlenkám svým brata,
čas můj míjí, letí moje leta,
a myšlenky mé mrou se mnou,
nadarmo žebrám, nadarmo.

Matka: V poušť jsi, v Noc zašel jsi temnou,
v ní myšlenky tvé mrou s tebou,
bolesti v duši zebou,
jed z bolestí těch bují,
pochopuji, pochopuji.
Ujdi, kde Ježíš zjevený:
na oltáři, v kostele,
tu žádostí horečnou schvácen
Bohu lítostí budeš vrácen.

Mickiewicz: Ó matko, mučenků anděli,
rci jen a budu spasen,
budu lítostí Bohu vrácen.

Matka: Jdi tam a poklekni s lítostí
před knězem, sluhou Ježíše,
Pokušení odstoupí tiše,
srdce, duši spasíš milostí.

Michiewicz: Ó matko, poslouchám s lačností
mučnickým svatá tvoje slova.

Matka: Mučení přijmout jsem hotova,
tebe bych uzřela v lítosti,
Slávou svatá jsou tvá slova,
Lítostí srdce rozraduji.

Mickiewicz: Volnost otvírá se nová,
pochopuji, pochopuji
pro srdce, pro moji duši —
za duchem tvým jít mi sluší,
Slovem svěcená tvá slova.
Před knězem, sluhou Ježíše
půjdu a pokleknu v Lítosti,
srdce, duši spasím milostí.
Žalem srdce rozraduji,
pochopuji, pochopuji.

Matka: Neposkvrněná Královno,
buď pochválena, buď zdráva.

Mickiewicz: V blankytu, ve hvězd vichřeni,
kraluješ Paní slunečná,
Neposkvrněná, Ty věčná.

Matka: Kraluješ Paní slunečná,
v hlubinách, ve hvězd vichřeni,
po hadech šlapeš bezpečná,
Neposkvrněná, Ty věčná,
Královno Polská -- pro Syna
dej duším -- přišla hodina —
spasení . . .

(Za posledních slov řeholnice znovu se zjeví a sestupují se schodů do nádvoří.)

Chór: Královno, Paní slunečná,
po hadech šlapeš bezpečná,
v hlubinách, ve hvězd vichřeni
neposkvrněná, ty věčná.

III.

HYDE-PARK.

Londyn, 6. VI. 1921.

Pro cizince je velmi zajímavo navštívit jeden z velkých parků Londýna v neděli, kdy se tam obývají schůze všeho druhu, náboženské, politické — kde rozbíjí své stánky Armáda spásy až po kvakery. Vybral jsem si Hyde-Park, ležící v blízkosti legace československé, končiny mně již dosti dobře známé. Jeden pán mně dělal ochotně tlumočnicka.

Široké nádvoří parku hned uchvátí naši pozornost. Na malých tribunách, několik metrů od sebe jen vzdálených, stojí již řečníci a horlivě debatují. Mladá dívka jemného vzezření na jedné z tribun, zdá se, že odpovídá na kladené jí otázky. Jdeme blíže a posloucháme. Je to katolička, která sem přišla vysvětlit náboženství katolické. Prostí, aby jí dávány byly otázky, na něž chce odpovídat.

Přes dvě hodiny trvá její vyučování. Velmi dovedně odpovídá na kladené jí otázky o zpovědi, tajemství zpovědním, o papeži, atd. Je zajímavo, že stojí uprostřed zástupu lidí jiného vyznání, kteří s ní v mnohém (ve většině) nesouhlasí a přec debata ač se vede ostře, časem vášnivě nevybočuje z mezí taktu a slušného chování. Vzpomínal jsem při tom našich náboženských hádek a rděl jsem se, jak za sebe, tak za své protivníky (míněno všeobecně) a maně tanula mi na mysl slova jednoho staříckého řeholníka, který mi v Římě před subdiakonátem dával duchovní cvičení a mezi jiným pravil: Ve vášni nemluv k duši hlas Boží. Hájit pravdu, ano, to je čestnou povinností, dáti za ni život svůj, toť naším životním cílem; než nulno zachovati vždycky jasnou mysl, nestáti se vášnivým.

Vášeň strhuje, strhuje s cesty, zabočuje do hrubých výrazů, stává se karikaturou obhajoby. Často jsem litoval, že jsem se dal, ač v dobrém úmyslu, strhnouti k výrazům méně slušným. Dáváme tím jen nepřátelům zbraň do ruky. Od této mladé dívky v tomto ohledu mnohemu jsem se přiučil.

Zcela blízko této tribuny jest jiná, kolem ní stojí nepatrný hlouček lidí. Co se asi tam děje? Nasloucháme chvilku. Tam nějaký mladík upozorňuje lid na vzrůst katolicismu. Varuje před ním. Patrně to však lid mnoho nezajímá, hlouček se zmenšuje a odcházíme i my, poslechnouti vášnivého staříka, který, několik kroků od této tribuny, obklopen dosti velkým počtem zvědavců, vášnivě jim cosi vykládá. To je ateista. Bije do anglikánské církve, nazývá je pokryteckou, atd. Občas vtíp svůj na ní brousí, lidé se smějí, nedá se dobře poznati, souhlasí-li s ním, či ne. Spíše bych řekl, že ne. Jsouť Angličané velmi zbožní. Pobožností jejich v neděli jsou čteně navštěvovány a chování

jejich v kostele je velmi uctivé. A nejsou to jen staří, nýbrž co u nás ještě není pravidlem, zde jest zakořeněným zvykem: mládež návštěvu kostela a služeb Božích pokládá za svou milou povinnost.

Jiný řečník zas hovoří o politice. Je protivládni. Nazývá vládu vlkem v rouše beránčím. Dovolává se posluchačstva, táže se po jejich názoru, atd.

Ještě několik řečníků provádí zde svá řečnická cvičení, unavuje nás již je poslouchati. Odcházíme dále do parku, kde provádí svá cvičení Armáda spásy. Po cestě uvažují, spíše si myslím: Co zde řečníků různých náboženství i politických smýšlení vedle sebe hovoří. Je zde úplná svoboda slova. Nikdo nepotřebuje svolení úřadů, by mohl veřejně vystoupiti. Vláda se nebojí nepokojů z těchto veřejných schůzí ani v době dnešní — v době stávek — neboť nová stávka zase hrozí. A má pravdu, nepotřebuje se báti. Již cizinec pozná, že tomu tak. Nikde v hloučcích není pozorovati rozvášněných tváří, nikde nepovstává hluk a křik. Svědčí to o vysoké inteligenci posluchačstva, o jejich vychovanosti, zejména však o hloubce vkořeněném přesvědčení a pravém pojetí jednotlivce o svobodě. Co přejí sobě, to ponechávám druhému. Myslím, že není národa v tomto ohledu tak svobodného, tak demokratického, jako je národ anglický — ač je zde monarchie. U nás mnozí demokracii si pletou s autokracií, svobodou s terorem, rovnost s otročením a bratrství s hulvátstvím: Potřebujeme věru napřed výchovy — a pak teprve převýchovy.

Přicházíme na rozsáhlou louku, kam Armáda spásy na voze si udělala výlet a rozbila svůj stánek. Hudba v pravém slova smyslu vításká, členové snaží se zpívatí — mnohé posluchače to svádí k úsměvu. Jak jsem slyšel, nepoživá zde v lepší společnosti Armáda spásy dobré pověsti. O padlých a polepšených divkách, které se zde uniformované ukazují a nabádají k polepšení, nekoluje všeobecně nejlepší úsudek. Mnozí v jejich proměnu nevěří — spíše ve změnu ovzduší. Nechci o tom podati svého úsudku — nejsem do organizace té zasvěcen, aniž ducha jejího znám — proto, co si myslím o tom já, zamlčím. Jen tolik nadhodím, že jsem tam viděl několik takových členek, a že mi při tom napadlo něco velmi nehezkého, to jest: dobrá zaopátní na stará kolena.

Provádí zde také své „kousky“ kvakeři. Sekta, o níž jsem se v historii haeresí učil, ale nikdy nedoufal míti tu čest osobně ji poznati. Až zde — vidím řadu divně, pitvorně křepčících lidí — táži se, co to? Ti uctívají Boha tancem, ale ne pravidelným, jen dle inspirace. Pozorují chvílku tuto bohoslužbu, vyklouzne mi slovo: to je psina. Měl-li bych dle tance souditi na příčinu tanceinspiraci a z inspirace na dárce inspirací, došel bych zcela jinam, než na Boha. Kam až může klesnutí člověk — myslím si — rozumný tvor — a to „rozumný“ si stále opakuji, by při pohledu na tanec nezbyl mi pouze pojem tvora, podobného člověku.

A přec tento poslední hnusný obrázek nedělního odpoledne není mi k neprospěchu. Co dokazuje? Jest nutno přirozenosti lidské Boha uctívati. Náboženství jest požadavkem srdce lidského. Ono není něčím vneseným do člověka, nýbrž něčím vycházejícím z duše lidské. Ono jest skutečně něčím, co dokazuje, že to *primum moveus* zde jest. Netoužila by duše lidská po Bohu, kdyby ho nebylo. *Ignoti nulla cupido*. Jest Bůh, musí být uctíván, tak volá celý člověk. A není-li zkažené srdce lidské, pak, dle slov sv. Augustina, jest přirozeností svou křesťanské; je-li zkažené, at již čímkoliv, pak uctívá Boha třeba bláznovstvím, pověrou, hříchem, ale uctívát ho musí.

Beati qui non viderunt et crediderunt.

PROKOP HOLÝ: Z CÍRKEVNÍ POESIE ŘECKÉ.

SV. SOFRONIUS PATR. (stol. 7.)

1.

Panno, — Ten, jenž trůní v lůně Otcově,
plodícího Syna bez konce,
i na tvých loktech spočívá,
i zde jsa zcela neobmezený.

2.

V tvém lůně přebýval Pán
v podobě i rouše smrtelném —
a mne smrtelného obdařil
příbytkem nesmrtelnosti.

3.

Ti, kdož uznávají tebe za Rodičku Stvořitele,
neklaní se tobě, tvorů, jako Bohu,
ale k Světlu Boha pravého vzhlízejíce,
Slovu, z tebe narozenému,
volají:
Požehnaný Hospodine, Bože otců našich!

4.

Mne chtěje Bůh zcela přetvořiti v Boha,
s tebou se sloučil dokonale,
a tak zjevilo se všem nové
tajemství nepochopitelné;
ty však, porodivši, zůstáváš
Pannou neporušenou --
a tělo z tebe zrozené je Bůh;
my pak, klaníce se Jemu,
tebe zveme blahoslavenou,
jakož samas předpověděla.

5.

Tvůj božský obraz neposkvrněný, hle, zdravím,
jsa k němu takřka připoután,
a kloně se, mu vzdávám úctu povinnou,
však s vírou, láskou spojenou:
vždyť z něho splývají všem léky těla i duše,

kdož chvalozpěvy tebe velebí
jako vpravdě Bohorodičku!

6.

Zdrávas, božská Krále nebeského předsíně!
Zdrávas, naše Prostřednice u Tvůrce;
tobě všichni chvalozpěvy pějeme
srdcem oplývajícím vždy vděčností,
čerpajice z milostí tvých náplně.

7.

V tobě, Paní, pramen života je věčného:
oživ tedy svou milostí duši, úpalem
vypráhlou žádostí, — a mne z bohatství
svého obohat tak, abych neustal
spásonosným oplývati jejím výronem!

SV. JAN Z DAMAŠKU (stol. 8.)

1.

Dávno Tě, Panno, na hoře Sinai
spatřil Mojžíš, hledě na keř,
jenž trval v plamenech nedotknutý:
vzdylť jsi bez porušení odnositel Světlo,
očím smrtelným nenesitelné,
slovem lidským nevystihlé,
jehož podstata, byt s hmotou tělesnou
spojená — přece je ze tří osob Trojice,
které se věčně slilžejí
právě v tomto Světle.

2.

Ty, jež stvořilas jaksi Tvůrce všech věcí,
přednost máš přede vším, cokoli stvořeno,
dosáhši vrcholu důstojnosti nesrovnatelné,
kterou převyšuješ všelikou přírodu:
tomuto tedy Plodu tvému se kořice,
i Tebe zároveň velebíme.

3.

Vinice nejplodnější, vpučevši z Channy —
tys vydala hrozen nejlahodnější,

smrtelníkům nalévající
nektar života věčného.

4.

Řády andělské ustrnuly,
a srdce lidská posvátnou hrůzou se zachvěla
nad podivuhodným tvým porodem —
a proto tě pevnou vírou ctíme jako
Bohorodičku.

5.

Nebeské sbory Dívek, Bohem nadšených,
Tebe opěvují jako mezi ženami nejkrásnější,
leskem tohoto Božství okrášlenou —
vždyť nad všecken pomysl v těle jsi zrodila
Myšlenku,¹
která všicku krásu vytvořila!

6.

Tobě, Matko Božství nejctihodnější,
v této noci života bylo dáno,
že paprsky panenství
bylas ozářena jako Dennice,
když jsi ohlásila východ Slunce spravedlnosti,
jež přináší světlo duším.

7.

Zdrávas, Hvězdo, odrazem Slunce ozářená!
Zdrávas, původe všech sladkostí!
Zdráva buď Ty, z níž vyrosl klas nesmrtelnosti!
Zdrávas Bráno, kterou vyšlo Slunce vše ozařující!
Zdrávas Svítílno, svitící Světlem všecken svět osvětlujícím
nad sluneční pochodně jasnější!
Zdrávas, nejjasnější paláci nejvyššího Krále všehomíra!
Zdrávas, nejbohatší Horo, z nížto vyšel Vykupitel!
Zdrávas, božská lampa, lásky nejhodnější,
ve které uzavřeno bylo Světlo — Slovo Boží!
Zdrávas, Trůne ohnivý!

¹ Logos: nejen Slovo, ale i: Myšlenka.

FRANTIŠEK STŘÍŽOVSKÝ: ZÁZRAK.

GOTICKÁ HRA Z DOBY LOUPEŽNÝCH RYTÍŘŮ
O 4 DĚJSTVÍCH.

OSOBY:

<i>Zdeněk, královský panoš.</i>	<i>Drvoštěp.</i>
<i>Kalivoda. (Zlo.)</i>	<i>Dvě venkovanky.</i>
<i>Hostinský.</i>	<i>Mladší žena.</i>
<i>Zdislava, jeho dcera. (Dobro.)</i>	<i>Starzec.</i>
<i>Král.</i>	<i>Hrbáč.</i>
<i>Kapucín.</i>	<i>Průvodkyně Zdislavina.</i>
<i>Mlýnář.</i>	<i>Chor duchů.</i>
<i>Dva muži z mlýna.</i>	<i>Žoldneři.</i>
<i>Devět loupežníků.</i>	<i>Popravci. Učeň. Hudci.</i>
<i>Náčelník.</i>	<i>Hosté v krčmě. Tanečníci.</i>
<i>Žalářník.</i>	<i>Živá socha Panny Marie.</i>

Královská lovecká družina. (Dva panoši a dvě pážata.)
Lid.

Děj z doby loupežných rytířů.

I. jednání v krčmě. II. jednání v lese. III. jednání
v žaláři. IV. jednání cestou na popraviště.

I. JEDNÁNÍ.

v lese o výročním trhu. Po půlnoci. Venkovská chasa u muziky. V rohu
světnice obrázek P. Marie s lampičkou.)

V ý s t u p 1.

Zdeněk. Kalivoda. Tanečníci. Hosté. (Tančí se.)

Zpěv:

Cymbálů zvonění, víření bubnů trudy v ples promění, pekelné umění. Juchacha jucha, juchacha jucha, juchacha juch!	Milenka v náruči k srdci se tull, sladké to područí blahý ráj zaručí. Juchacha jucha, juchacha jucha, juchacha juch!

Dudy v to zakvílí. klarinet kvikne. Proč bychom nežili? Umřeme za chvíli! Juchacha atd.	Pivečko jako med, ohnivé, řízné, pozbaví trudů, béd, rozjasní celý svět. Juchacha atd.

Život je plesání, rozkoš a píseň. Času dost k pokání, sněh až je na skrání. Juchacha atd.	Dokud se rozvíjí, trhejme kvítí. Jeho květ pomíjí, trním smrt ovíjí. Juchacha atd.

Rozkoš se zastaví
u brány hrobu.
Zaplašme obavy,
pijme si na zdraví!
Juchacha jucha,
juchacha jucha,
juchacha juch.

Zdeněk.

Vždy jako zázrakem tu okřívám.
Mám tváře rád, z nichž oheň radosti
a bezstarostnost září dokola.

Kalivoda.

Zde každý zapomene bídý své
i každodenních trampot života,
a užívá, co skýtá ples a číš. —

(Vstane) Hej, hospodo! — (Běží k šenkovně) Hej, hospodo! —
(k hostinskému) Kde jste?

V ý s t u p 2.

Předehřt. Hostinský.

Hostinský.

Och, jaká čest! Tak vzácní hosté tu!
Hned o čerstvý se nápoj postarám.
Mám nejlepšího vína plný sklep!
Jen račte poroučet! Jen rozkaz dát! —

Zdeněk.

At řízné je! A z nejstaršího ročníku! —

Hostinský.

Jen malé strpení! — Och, jaká čest! (Odejde, ukláněje se.)

Kalivoda (ukazuje na láskující mládež).

Tu jiný duch, než forem upjatých
ta pouta v hradě. — Mládí musí žít!

Zdeněk (rozpuštěle).

Ba žít! — Hej juch! (Jde mezi chasou.) Jen hoši vesele!

(zpívá a točí se s chasou:)

Dokud se rozvíjí,

trhejme kvítí,

jeho květ pomíjí,

trním smrt ovjí! —

Juchacha, jucha! — Juchacha, jucha!

Juchacha juch!

Hostinský. (Přinese víno a odejde.)

Kalivoda. (Naleje Zdeňkovi.)

Zdeněk (pokračuje v tanci a zpěvu se sklenkou v ruce.)

Rozkoš se zastaví
u brány hrobu,
zaplášíme obavy,
píjme si na zdraví!
Juchacha jucha! Juchacha jucha!
Juchacha juch! (Ťukne si s chasou.)

Kalivoda.

Nuž, na zdraví, můj pane! — Píjme již!
(Ťuknou si spolu a usednou.)

V ýst up 3.

Predešlí. Zdislava.

(Zdislava vejde a upravuje lampičku před obrazem P. Marie v rohu světnice a dává čerstvé kvítí. Zdeněk přikrade se k ní ze zadu a jme se vytahovati z kytice červené kvítíko.)

Zdislava.

Ach, tys to, Zdeňku můj? —

Zdeněk.

Dej kvítečko!

Zdislava.

Ne! Nemohu. Už nejsou — nejsou mé!

Zdeněk.

Jen jedině!

Zdislava.

Pros Marii, zda kvítíko dár!

Zdeněk.

Och, od ní nejsem hoden dárečku.

Zdislava (laškovně.)

Když od ní ne, nuž ani ode mne!
Dám, až se polepíš. —

Zdeněk.

Což zlý jsem snad?
Já na tě čekám hodnou chvíli už,

až práce dovoli a tu se objevíš,
jak sluneční když vyjde paprsek.

Zdislava.

Já na tebe den celý myslila. —
Ty květy zde jsou Matce Boží dar,
by lásku naši pohrom chránila. —

Zdeněk.

Ó tušil jsem, že na nich podíl mám.
Však o neštěstí nemluvi Budeš má
i kdyby zbraňoval nám celý svět! —

Mládež (tančíc).

Juchacha jucha! — Juchacha jucha! Juchacha juch! --

V ý s t u p 4.

Předešli. Hostinský.

Hostinský (ustrášen).

Králí — Veličenstvo! — A jde přímo sem! —
(Tanečníci i hosté až na některé podnapilé se rozprchnou. Zdeněk, Kalivoda
a Zdislava zůstanou.)

Hostinský (ke Kalivodovi stranou).

Vy zbojníky ven jděte varovat,
ať králi do rukou zde nepadnou,
neb chtěli tu, jak známo vám,
dnes v noci poradu mít společnou.

Kalivoda.

Ba, pravdu máte. V náhlém zmatku tom
jsem na to nevzpomněl. Však chvátám již. (Odejde.)

Hostinský (k Zdislavě).

Jdi po své práci, jdi! -- (Zdislava odejde.)
(k Zdeňkovi.) Kam schovat vás?

Zdeněk.

Mám čisté svědomí. — Nač zalézat?

Hostinský.

Chci šetřit vás. Neb slyšel jsem, že král
vám zakázal —

Zdeněk.

vím — přístup do krčem.
Leč tvoje víno mě sem neláká,
ni podnapilé chasy společnost!

Hostinský.

Vím, vzácný pane, nýbrž dcera má!

Zdeněk.

Jak vlastní duši svou jí miluji.

Hostinský.

Je vaše. Bude hodnou manželkou.

(Stranou) Však dobrý obchod udělám — cha chal —
když rytíři svou dceru za chot dám!

(Pohledne ven.) Už vcházejí. — Jít musím naproti.

(Slyšet ržání koní a štěkot honičích psů. Hostinský otevře dveře dokofán.
Pak odejde.)

Výstup 5.

Předešlí. Král s loveckou družinou a psy.

Král. Uztev Zdeňka zůstane zaražen státi. Jizlivě.)

Aj pravdu děli přeci! Já nevěřil
těm hlasům zlým a měl jsem za to vždy,
že slepá zášť to hovořila jen. —
Já nenadál se toho shledání —

(Ukáže na hosty.)

A v jaké společnosti! Chal chal chal — —
My na honě jsme večer zbloudili.
Roh lesní marně volal o pomoc.
V tmě posléze jsme světlo spatřili
a tuto krčmu našli proslulou;
že tu té najdem — v stavu takovém — —
my ani nesnili — nuž, promiň nám —

Zdeněk (suše).

Má každý zábavu, jež těší jej. —

Král (přísně).

Nuž, proto včera omluvit ses dal
a na nevolnost sobě stěžoval,
když na hon měl jsi krále provázeti!
Však v společnosti děvek s hýřily

(Zdeněk sebou trhne v nevoli.)

se neuzdravil nikdo posavad! —

Já svému dvoru přeju zábavy,
leč slušné jen, jež v krčmách nebývá —
a zvláště dnes, kdy trh je výroční.

Tys nezpomněl, že rytířská tvá čest
ti právo bere k takým rozkošem —
a ne-li čest, tož přísňé slovo mě,
neb zakázal jsem to přec výslovně!

Zdeněk.

Já také vůli mám a jdu, kam chci! —
Jsem ve dne panoš, v noci vlastní pán. —

Král (rozezlen).

Tak s králem mluvíš, zmetku, ty?

Zdeněk (rozčileně).

Já viny sobě nejsem povědom
a zmetkem nazývat se nenechám —
já — nejslavnějších předků potomek,
již dobýt pomáhali Svatou zem — (Tasí.)

(Družina králeva k němu přiskočí. Zápas. Mezi touto scénou vejde Zdislava s bílým ubrusem a vidouc Zdeňka tasit proti králi, vrhne se mezi oba k nohám královým.)

V ý s t u p 6.

Předěsí. Zdislava.

Zdislava (ku králi).

Ó smilování, pane laskavý!
Pro jméno Matky Boží odpusťte!

Král.

Smrt za takový zločin zasloužil
a věru nešel by tomu rozsudku.
Leč prosba jménem Boží Máteře
vždy svatou byla mi — ji vyslyším —

Zdislava.

Ó, díky (líhá jeho roucho.)

Král (k Zdeňkovi).

Měj život! — Pryč však s očí mých!

(K družině):

Kord přelomte, jež drze vytasí
i proti králi nic se neštítí! (Stane se tak.)
Když na předky se slavné odvolal,
jichž není hoden taký potomek,
nuž, k nim ať jde — a chce-li — kamkoliv.
Já zbůjníky mít nechci ve službě.
Má svobodu, již tolik váží si.
Ať nevázaně z krčmy do krčmy
se krokem vrávoravým stěhuje
a s pobudy tam pije bratrství. —

(Zdislava přikryje stůl a, vidouc vcházeti otce, odejde.)

V ý s t u p 7.
Předěll. Hostinský.

Hostinský.

Můj králi, Veličenstvo — strpení!
Je kuře čerstvě připravené tu
a Burgundského pěníci se číš.
Jen strpení, jen prosím strpení! —
(Oprašuje židle pro hosty.)

Král.

Vám za kuře i za to Burgundské
už děkujem, nás přešla na ně chuť.
(K družině) Jsme odtud za hodinku na hradě. —
(Odejdou.)

Hostinský (k Zdeňkovi zlostně).

Vy vinen jste, že všichni upláchlí
a nepoctili kuchyň mou ní sklep. —
Och, to moh' býti pěkný obchůdek! —

Zdeňek (podává mu peníze).

Tu vezmi, lichváří! — A zticha buď!
Za ušlý zisk můj groš můj poslední! —

Hostinský. (Podívá se na dukáty a spokojeně se usmívá.)

V ý s t u p 8.
Předěll. Kalivoda.

Zdeňek (ke Kalivodovi, jenž se zatím vrátil).

Král hrubsky ze služeb mne vyhodil,
dív svoje fený na mne nepošťval! (Svět hlavu.)

Kalivoda.

Já tušil to — však zoufati si? — Nač?

Zdeňek (vyskočí).

Hej, hospodo! — A rychle! — (K hostinskému.) Ještě máz?

Hostinský (váhavě).

Můj pane, prosil bych, než naleju —
chci ve všem pořádek —

Zdeňek.

— a jistotu!
Ó znám tu tvoji lásku k pořádku

a většl ještě k zlatu, taškáril

Hostinský.

Chce každý své. — A na Zdislavu — nu —
již nemyslete. — Nemůže se vdát —
je doma potřebna — a nemá zmeškáno.

Zdeněk.

Než měšcem zas ti jiný zazvoní, —
Až na dno duše zřím ti, lichvářil
Král ze služeb mne právě propustil,
tu špatné pro tebe jsou vyhlídky. —
Však jiná je, zda také Zdislava
tvůj názor má a lásku ke zlatu.

Hostinský.

Je dcera má a musí poslechnout.
Je jediná a mladá, hezká též,
proč bohatého by si nevzala? —
Jen, prosím, hezky z ručky do ručky!
(Naznačujc počítání peněz.)

Zdeněk.

Jak žid se smlouváš o svou vlastní krev.
(Hostinský odejde.)

Kalivoda.

Jen křehotinku nechte plešivci
a nad ztrátou se nijak nermutte.
Je panen v světě, ani nespočteš,
a jedna druhé hezcí, bohatší —

Zdeněk.

Já mezi všemi Zdislavu chci svou,
neb ona jediná mé srdce zajala
a jí se žádná vděkem nerovná.

Kalivoda.

Tak hude každý, než se přesvědčí,
že jiné také hodny lásky jsou.
Já tisíce jich znám jen vztáhnout dlaň! —

Zdeněk (vstane, zlobně).

Jen odpor dráždíš svými kejklemi.
Já tisíce tvých panen tobě dám,
však Zdislavu jen sobě ponechám! —

Kalivoda.

Nač tento tón? — Jste příliš rozčilen. —
Je lhostejno mně, kdo vám v srdce pad'. —
Však vida otce jejího k vám chlad,
já hrdost vaši minul probudit.

Zdeněk.

A probudil jsi odhodlanost mou,
jíž žádné překážky už nepohnou —
a k cíli dojdu — třeba násilím!

Kalivoda.

Snad unést chcete tedy Zdislavu?
Jsem k službám ochoten, vždy věren vám. —

Zdeněk (sklesle).

To nemožno. — Je příliš střízliva
a otce svého vše miluje.

Kalivoda.

Však ten chce dukáty! Jen dukáty!

Zdeněk.

Nuž, dukáty a zlato musím mít,
bych třeba do pekel měl pro ně jít. —
Svým přátelstvím se stále vychloubáš,
nuž, nyní vhodnou příležitost máš
je dokázat a v zlato proměnit —.

Kalivoda. (Pokepe Zdeňkovi na rameno.)

Nač hlavu věšet? — Zaměstnání vám
chci opatřit a věru výnosné!

Zdeněk. (Procitne ze zadumání.)

Že zaměstnání? — Hodně výnosné?

Kalivoda.

To na vás záleží. Jen ostych odložte.
Toť nutno, má-li plán můj mítí zdar.

Zdeněk.

Mně o Zdislavu pouze jedná se
a o dukáty za ni — pro otce.
(Mezi řečí nahlédne oknem hlava loupežníkovy.)

Kalivoda.

Nu, uvidíme. Ve zdar doufejme.

Předešit. Náčelník a 9 loupežníků. Hostinský, (nosí pivo. Je viděti, že se s loupežníky dobře zná).

Náčelník.

Když, bratři, tak jsme opět pospolu,
nuž, na zdraví si všichni přijíme
a potom společně si zapějeme.

1. loupežník.

At žije náčelník!

Všichni. (Ťukají si.)

A svoboda!

(Zpívají:)

My všude doma jsme,
kde poklady jsou světa,
kde zlato v truhly své
si lakomčísko smětá.

Nám dnem je černá noc,
my milujeme stíny,
nám směšna každá moc
je světské disciplíny.

Nám zámek sedmerý
je dětskou hračkou pouze,
nám neznám hlad je zlý,
ni chudoba, ni nouze.

Jen ples a veselost
nám denně skýtá žití.
Jen jednu ctíme ctnost:
se nedat polapit!

Jen u nás svoboda
a bratrství je pravé.
Z nás každý život dá
za druhy obětavé.

Zdeněk.

Jím junácké té písně závidím
i života všech obav prostého.
Jsem tvrdým osudem jím podoben,
neb jako oni, nevím, hlavy své
kam zítra položím —. Jsem srotek
a nepoznal jsem otce laskání
a lásku matky ztratil v mladosti.
Můj rodný hrad je z poly v sutinách
a smutné trosky trčí k nebesům,
jak ruce sepiaté —

Pokračování.

POSUDKY KNIH.

F. X. Šalda: *In memoriam Růženy Svobodové. Z prožitého a vypořizovaného.* Ot. Štorch-Marien vydal v úpravě J. Bendy v Praze 1920 jako 18. svazek své edice Aventinum. In 16°. Str. 65. Cena 14⁹⁰ Kč. — Přečetl jsem s pohnutím tyto intimní stráněčky, které mají býti jakousi opravou časopiseckých článků, vyrovňavších se po tragickém skonu Růženy Svobodové. Třebas že místy trochu schematicky, zejména ke konci, podávají přece tolik krásných a dojmavých podrobností ze života spisovatelky a básnířky, jejíhož díla si hluboce vážím, že jimi možno vskutku tušiti řídkou ušlechtilost této vynikající osobnosti. Způsob její práce literární zachycováním svěžích postřehů a dojmů do zápisníku, její neochabující píle, naprostá a odevzdaná trpělivost v tělesných trýzních, přísnost a povýšenost jejího ducha jsou zde dosvědčeny mnohými a povznášejícími příklady. Ční do oblačných výší uprostřed zvráceného a přikrčeného svého prostředí. Zdá se mi arci, že nebožka by sama asi byla zironisovala, nebo že by se byla vysmála svým neurázkivým smíchem některým větám Šaldovým, jež opisují bůhví jakými učenými a hledanými výrazy prostou skutečnost jejího života. Dokumentární cenu však bude mít tato pleťní knížeečka trvalou, a jest zajímavá i jako předzvěst pozdějšího zbožnění Svobodové Šaldou v jeho „Stromu bolesti“. jr.

Sešity poesie. Vede a vydává Bohuslav Reynek v Petrkově u Německého Brodu. Sešit první za 24 Kč. — Na způsob *Nova et Vetera a Letorostů* začal vydávati básník Reynek překlady hodnotných zjevů básnických. Jsou tu pěkné ukázky z Maxe Jacoba. Jeho *Rozjímání o smrti* připomíná obrázky na skle malované, jak se u lože umírajícího pere v poslední chvíli démon s anděly.

Shluky dva, demoni s anděly
perou se o duši na smrtelné posteli,
znám se: užím je kdysi:
pokojno je vše, jen ne mé rysy,
jsem přítomen Věčnému dekretu.
Demoni! ... ahl! at jim utekul!
Ohl! dej mi znovu začít! Pane, spíše at mne mučí kati.
Pozdě příliš. Nah před Bohem musím státi.

Tristan Corbière má tu hymnu na Nespavost.

Proč k našim hrdlům, z kterých horkost číší,
vždy shýbáš svoji nenasytanou číší,
krk napiat necháváš nám ubohý,
žízňivcům chimery, jež neukojí:
— Ssedlino hořká, moku v lásky znoji,
olovo vroucí, roso oblohy!

Nejbásničtější je překlad *Koralové Panny Marie z Poli* od Paula Forta. Svazček ozdobuje několik vsutku pozoruhodných dřevorytů Metoděje a Michaela Floriána a Boh. Reynka. *B. Halen.*

Helena Čapková: Kolébka. — Autorka, s velikou erudicí literární, ale bez pósy povýšené literátky zůstávajíc vroucně a zdravě cítící matkou a ženou, obírá se tematem, jež by se mohlo zdáti choulolistivým. Popisuje velice delikátně všechny duševní pochody i fyzické změny těhotné maminky, touhu nezkažené ženy po dítěti, bolestné zrození jeho a vítězství silné lásky mateřské nad nebezpečím smrti. Málo bylo u nás napsáno kněh tak zdravých, silných, mravných, jako jest kniha Čapkové. Jest to též kniha úchvatně básnická. „Kdo jsi ty, spící a němý, jehož kladou vedle mne, abych se měla na co dívat? Jsi tajuplný a vzdálený všeho lidského jako bůžek, snad proto, že mohl bys býti Vykupitelem? Či budeš snad ztraceným synem a budeš kopati matce do života a odvrátíš se, až půjde kolem tebe? Snad budeš veliký a slavný a nejlepší ze všech, ale kéž bys byl družný a jasně myslí, kéž bych vždy z tvého hlasu slyšela srdečnou upřímnost lásky! Řekněte pravdu, je zdrav a bez chyby? Ne, nikdy nebude dosti statný a silný, aby mohl ode mne sám odejti; je to malinké dítětko, panenka přemilá v peťince, vroubené krajkami, již jsem připravila pro ně měkkou a teplou; až se probudí, dostane pít.“ Také měkká struna sociálního citění ozývá se místy, jsou to drobná pozorování slušně situované těhotné ženušky a sice pozorování trapných rozdílů sociálních. Pláče nad utrpením mrzáčků-děti, umírajících v přiskleptí a ležících potmě v kuchyni bez oken, teskní nad dětní žebračkou, jichž strašnou bídou jsme všichni vinni. „Žebračka jeví se šedivá, je to smutná mátoha a sestává z těžkého vláčku a unavených, ustátých nohou; vychází z ní naléhavý bezhlasý křik: dejte, dejte němému žebračkovi! Dítě spí a pootevřená hubička pohybuje se jedva znatelnými reflexy ssání; je to ssinalá mrtvolka se zarudlými víčky hedvábného lesku podobnými zavadlým lupínkům pohozené růže a Marie odnáší si je ve svých myšlenkách studené a ztuhlé.“ — *K Čapkově Chodu*, znamenitému romanopisci, *Josefu Čapkově*, malíři a *Karlu Čapkově*, nejvýznačnějšímu českému dramatikovi přibyla *Helena Čapková*, znamenitá prosařka. *B. Halen.*

Jar. Seifert: Město v slzách. První verše. — Básník cítí sociálně a přiklání se ke komunismu, v němž vidí všechnu spásu. Obdiv ten je místy dětinsky dojmavý, zavíraje násilně oči před drsnou skutečností. Vidí spásu tam na východě, v dále barvy chrp, kde dnes miliony zmrárají hladem. Obdiv tedy trochu opožděný. Vidí v městě zřídlo slzí, pláče a lkání, ale přece je miluje a odpouští mu, v té pevné víře, že přijde slavný čas, kdy se křivdy vyrovnají. Modlí se s Kristem v Getsemane, těší se, že po revoluci světově nastane sedmý den odpočinku, jenž potrvá až do konce světa, kdy zmlkne stroj a zmlkne kladivo, a kdy budou znít jen housle a měkká píseň fléten. Modlí se k Panně Marii, aby neumřel jako pes, ale aby umřel jednoho krásného dne na barikádě revoluce v puškou v ruce. Pro dva milence v jarním sadu odpouští městu fabrikantů, boháčů a surových boxerů, těší se, že bude létati v eroplanu, až vydán bude komunistický manifest. Naivnost a odvaha mláď. Ale co je krásy ve vyjádření! Zdá se to vše dosud beztvárné, chaotické, ale nedá se tomu upřítí výbušné síly a čistého hnutí srdce. *B. Halen.*

Gamma: Knižka z leta. Trocha beletrie. — Autor zařadil sem osm čísel beletristických ze starších dob, uveřejněných svého času pod různými pseudonymy. Přiznává, že knížka není rozhodného kladu životního, ale že není také výrazem negace a nevěry v život. Mimo povídku „Dítě“, v níž užívá života a žen je štván zoufalými představami a výčitkami, zda někde nepobíhají po světě jeho děti, o jichž zrození se vůbec nedověděl, zaujala me nejvíce skeptická črta „Pochybují“. Autor zoufá nad bezmocností umění, jež není schopno vyplnit duši a plně ji uspokojiti. „Nač je umění, nač, nač? Strašná otázka, protože bez odpovědi. Neboť má umění poučovat? Ale pak mslomocně zápasí s vědou. — Má zachytit dějinný obraz lidské společnosti? Ale pak je pouze odrudou historie, nad to ještě podezřelé z nespolehlivosti. Má trestat a kárat lidské vady? Ale i tu je relativní, předpojaté, nespravedlivé, bezvýsledné marné! Má povznášet? Ale jak ilusorní je to domnělé povznášení! Kam pak povzne-lo už lidí? Jak pak zušlechtilo už lidstvo to tisíc let staré umění? Napraví se vůbec člověk uměním jen v tisícině svého špatného „já“? Odhodí pod vlivem umění svou hříšnost, brutálnost i zlotřilost, sobectví a zběsilou chuť po ztročování? Nikoli! Při všem umění je lidstvo stejně špatné jako před věky. Leda že by jej bylo umění pokazilo ještě více a zbystrilo zločinnou rafinovanost. Intelektuálně lidstvo je zdviženo, ale morálně? Ó fiasko umění! Nikoli! Nevěřím v uslechťující vliv jeho! Nevěřím! Umění nemá ani nejmenšího vlivu na povznesení bestie v člověka! Ano, uznávám, chvíli snad zatřese tím nebo oním čtenářem knihy, divákem dramatu — ale jak dlouho potrvá ten dobrý dojem? jak dlouho je očarován člověk v tomto čtenáři nebo diváku? Úžasné

krátkou chvilku: než oči od knihy zdvihne a sehnané cizí myšlenky rozptýlí; než se projde; než vejde do korridoru divadla; než sedne k vepřové nebo k pivu! Pak totam odkouří se to okouzlení, rozprchne se prvním slovem hospodského se šňupcem, finkotem kulí z biliáru, křikem sklepníka nebo vadivé ženy doma a z člověka zůstane zase jen včerejší hříšník, surovec, pokrytec, lotr, smilník, sobec, otrokář, otrok. Anebo má umění bavit, rozkoš působit? Má truchlivou bídu vezdejšího života vyzlacovat a šperkovat? Avšak: pak jsi bídně, umění! Pak jsi bídný kejklř, komediant, opium, podvodný eskamotér! pak není v tobě pravdy, pak účel tvůj je pouhý klam a nízkost, pak jsi pouhá lež a hodno povržení." Zda není v tomto zoufalém zvolání neuvědomělé touhy po Bohu, jenž jediný dovede srdce naše vyplnit a zkrášlit? *K. Bedra.*

A. M. Piša: Nesrozumitelný svatý. Básně. — Jak vypravuje ochotný interpret Fr. Götz, jest v lyrice Pišově zřejmý odpor proti každé formě intelektuality. Poesie tato je prostý, ale živelný pohyb představ duše, spojené důvěrně se světem duchových činů, jest to prosté rozpručení konkrétních představ. Vše viděné i všecky své vise přetavil básník v celistvý nedělený proud představový. Z touhy po nerozčleněném zachycení použil verše bez interpunkce, což ovšem je místy dosti trapné. Jest tudíž tato sbírka prostým intenzivním realismem lyrickým. „Věz, že tyto básně vyjadřují nejnepříjemnější podstatu naší doby: její tekutost, nezačleněnost, chaotičnost, nihilismus tvaru starého a strašnou touhu po novém světě a nové formě. Nemůže býti o tom pochyby, že tato poesie není definitivní. Ne — je přechodem a průbojem. Jistě však je to poesie nejzřetlivější, poněvadž je výrazem názorového, citového a pudového života nového člověka v novém světě." V drobném svazátku veršů je patrný mystický souvztah věcí a ideí, důvěrný vztah mrtvých a živých a jistý prvek náboženskosti. *B. Halen.*

Karel Mašek: Tři leta s „Mánese“. K dějinnému vývoji českého výtvarného umění. — Padesátá výstava „Mánesa" a dvacet let od vydání prvního čísla „Volných směrů" byly spísovateli podnětem, že sestavil své vzpomínky na dobu, kdy účastnil se práce v jmenovaném spolku výtvarnickém, hlavně v práci na jeho časopise. Je tu mnoho cenných portretů významných českých hlay, hlavně Slavíčka a Jiráňka, mnoho krásných vzpomínek na Alše, Čecha Svatopluka a j. Kniha je historii umělecké generace, které má již své historické osvětlení jako období určité vyhraněné. „Tomu, kdo stopoval ráz jednotlivců po čtvrt století, a nyní, stoje stranou, odloučen časovou i pracovní spojitostí, probírá se minulostí jako dějinami psanými — tomu jednotlivé zjevy na pozadí úspěchů, životních příběhů a často anekdotické charakteristiky objevují se čistě jako vyhraněné osobnosti historické,

vymknuté životu a odevzdané kulturním dějinám: a tak s nimi celá jejich doba." O *Slavičkovi* píše Mašek, že jádrem svého založení jistě byl určen k přímému vzrůstu, a byl by se vyvinul v uměleckého ducha čisté velikosti. „Ale nemohl zapustiti kořenů - myslím, že nikdy neměl domova, skutečného domova a to již od dětství. A jen domov umožňuje člověku růsti a siliti zpřima, přirozeně. Nemyslím tím jen domov zevní, fyzický, ale spojitost etickou. Slaviček měl rozbité studie, tčkal po cestách, na chvíli hledal cíl v klášteře, což jest příznačné zápasnic touhám! a nedosáhnuv takto jistoty, nedospév k schopnosti, vydobýti si opěrné ukázněnosti, podléhal na umělecké dráze vlivům v zápase o vnitřní kulturu, vlivům, které nepoškodily jeho samorostlého díla, ale mály ho duševně, ať to byly vlivy umělecké či vlivy z jiného okolí. Byl jejich naivním zrcadlem." Rovněž o *Jiránkovi*, jenž slučoval v sobě výtvarníka i spisovatele, píše Mašek velmi vroucně. Ač svou sympatií klonil se kamkoli, a ač jeho umělecké svědomí bylo přímé a bez kompromisů, přece nikdy nebyl přezíravým, jednostranným; měl pochopení i pro to, s čím nesouhlasil, čeho nechtěl následovati — a tímto nestranným vnímáním mohutněla jeho vzdělanost a rostl jeho přehled. „A nikdy nepozbyl souvislosti s českou půdou, v čtení byl vždy český a svrchovaně si cenil národního rázu v umělecké tvořivosti; nikdy se nedal zaslepit módu, anašejtci sensačně s cizím směrem, bez logické souvislosti s přirozeným prostředím domoviny. Nejmocnějším souzvukem zaznělo jeho národní čtení na Slovensku, v Dětvě. Tu nalezl svůj lid. Jiráňka unášela nejen malebnost, nejen ráz duš, ale jemu byla vábnou mužnost silácká, robustnost. Jakési „věčné mužství“ povznášelo mu esteticky muže nad ženu; příznával se k tomu otevřeně a je to patrné z jeho aktů, z jeho sprch. Na Dětvě našel své lidi — nepřístupné, nemluvné, ale drtivě silácké, překvapující pohotovostí, vlastně předčasností rány, neznající hrůzy z krve. Byla to jakási obměna reků Iliady. Již před tím Jiráňek podívoval se Janošíkovi a sbíral o něm literaturu. Vtipné hrdinství Janošíkovo a jeho dobrých chlapců, přímo jakési akrobatský-estétské jejich zbojnictví ho uchvacovalo. Zpracoval to v článku, podškrťavajícím to tragické furiantství, které se mu tolik líbilo — a strhl čtenáře ku stejné zálibě. Perem vyjadřoval se samorostle a okouzlivě, sdíleje se čtenářem teplo svého pozorování a vyjádření. Nejsa na své umělecké cestě zaslepen pýchou a velikáštvím, nepohrdal pohledem v běžné okolí a v každém prostředí, na pohled nejvšednějším, vypozoroval nitro, sensaci. Práce jeho shrnuty jsou v knize „Dojmy a potulky“ — je to jedna z knih nejrozkošněji psaných, jaké mám, a jen kdo ji nečetl může tvrditi, že neměli jsme moderního, samorostlého feuilletonisty vyššího slohu.“

B. Halen.

Walter Pater: Imaginární portraity. Přeložil Jiří Živný. — Autor

vybral si čtyři osobnosti, částečně historické, částečně vybásněné, a namaloval je těžkými, tlumenými, až šedivě matnými barvami. Naprosté vymýcení přímé řeči z omamných těch historií dělá dojem filosofických traktátů, nikoli bez básnické krásy. Ve formě deníku p. dán jest vývoj knížete dvorních malířů, *Antonina Watteau*, v povídce o mnichu a varhaníku *Denysi L'Auxerrois* ze starobylého města středověké Francie jest podivná legenda o návratu zlatého, nebo poeticky pozlaceného věku. V *Sébastianu van Storkovi* (namalovaném holandským malířem *Isákem van Ostade*) líčí autor zajímavý severský zjev mladého myslitele, popleteného filosofií o neexistenci viditelného a o nutnosti potlačiti tuto iluzi a sebe. *Vévoda Karel z Rosenmoldu* představuje filosofa, zamilovaného do Recka a Francie, a očekávajícího v německé duši a poesii *Eclaircissement Aufklärung*. Hrdina uahlíží, že se to nemůže státi jinak, než působením poučující myšlenky na nashromážděnou látku, na umění, poesii a celý svět obraznosti v Německu. Pochopení bylo by nevyhnutelným prvním krokem k rozšíření velké minulosti kriticismem a obrazností. Pak by uvěznění duchové přírody promluvili jako za starých časů. Toto ostrícení bylo by dokonáno Lessingem a Herderem, skvělými předchůdci genia Göthova. Touhy těch předchůdců pokusil se autor vtěliti do portraitu Karla z Rosenmoldu. B. Halen.

Ze Světové knihovny. *Comte de Las Cases: Napoleon na ostrově svatě Heleny.* Číslo 1401—1405. — Překladatel dr. Josef Kaňka vykonal záslužné dílo, vyprav z *Mémorialu de S. Hélène* od Comte de Las Cases, denníku, jež psal oddáný tento spolutrpiteľ Napoleonův z valné části za jeho osobního diktátu, nejzajímavější úryvky, které nám výmluvně líčí bezectné jednání Anglie s velkým císařem a Napoleonovo pozvolné šestileté umírání v děsném vyhnanství. Nelze čísti bez slz o tělesných i duševních útrapách, krutých každé vraždy a popravy, o pontženích, vymyšlených s rafinovaností zlotřilých otrokátů. Ze všech stránek září oslňující velikost Napoleonova, jenž sám řekl o svém utrpení (str. 89): „Neštěstí mají také svůj heroism a svou slávu! Nehoda scházela mě kariefe. Kdybych byl umřel na trůně, v oblacích své všemoci, byl bych zůstal záhadou mnoha lidem; dnes, díky osudu, budou mě moci souditi nepokryté.“ Napoleonova smrt, která se tam vypisuje podle zpráv jeho osobního lékaře Antomarchiho, byla příkladná. Na konci je dodatek o převezení Napoleonových ostatků do Francie. Teprve po všech těchto podrobnostech, jež se dovídáme z *Mémorialu de Las Casesova*, osobnost Napoleona, známého jen jako světového dobyvatele, objevuje se nám v pravé trpitelské velikosti, a více chápeme úchvatné *essaye Bloyovy* „Duše Napoleonova“ (vyšlo v Dobrém díle, sv. 48. ve St. Říši). Doporučujeme četbu této knížky všem, kdož ctí tohoto moder. Promethea, mučeného šest let na skále ponurého a nezdravého ostrůvku, kam byl uvězněn.

Ze staré čínské poesie. (VII.—IX. století po Kr.) Tlumočí Jaroslav Pšenička. Čís. 1420—21. — Ztěžší našla by se sbírka moderní české lyriky, jež by nám podávala tolik půvabných a originálních dojmů přírodních, promísených tichým smutkem roztoženého srdce lidského, zaněcujícího se na chvíli klamivým čarováním lásky. A přece jsou to básně staré víc než tisíc let, z věků dávno minulých, kdy u nás vše bylo ještě pohřženo do barbarské tmy pohanství. Jar. Pšenička podává bohatý výběr různých temat z dvaceti básníků, mezi nimiž přední místo patří dvorským pěvcům císaře Ming hoang-tiovým, Li-tai-peovi a Thu-fuovi. Kratinký úvod poučuje nás o málo známých památkách krásného písemnictví u národa, o němž s oblibou ve středověku psávali cestopiscové, na něj však jsme si uvykli hleděti jako na praprv zpátečnictví. Látkově převládají tu motivy přírodní, a mnoho čísel jest vzácnou ukázkou reflexe, zapřádající člověkovy dumy a jeho stesk do tkáně zladěných obrazů přírodních, jež objímají celý kosmos, nalézajíce i ve hvězdných mythech své podněty. Melancholie ze zániku všeho, co bylo krásné, „mysterium zmaru“ nachází neskonalé teskný výraz v mnohých básních (na př. str. 28 „Nan-King“). Také se tu ozývá rozryvné hoře lásky (v „Pisni o bílých hlavách“) neb žal opuštěných žen, čekajících marně na návrat svých mužů-hojovníků. Zvláštní okrasou této poesie jsou již i pouhé nápisy některých básní, jako „Má-li člověk myšlenku, klade ji ve svůj zrak, a chtěl-li city uniknouti, světuje je slovu“, nebo jiný „Na starý strom ležící v písku na pokraji feky“ a pod. Překlad, opírající se o antologii markýze D'Hervey-Saint-Denysovu je pěkný, jazykově zdařilý a rytmicky odstíněný.

Kallimachos u Chrysorrhoe. Byzantský román milostný. Přeložil, úvodem a poznámkami opatřil Dr. Karel Müller. Čís. 1536 - 41. „Bol lásky sladkotrpký“ jest obsahem tohoto byzantského románu ve 2607 verších. Měl jsem jej doma s sebou na svátých, i nahlédli do něho a četli kus z prostředka. Když jsem si jej potom odvážel, ptali se mne starostlivě: jak to skončilo s nimi? Mohl jsem je potěšiti, že dobře. Kallimachos a Chrysorrhoe, překonavše kruté zkoušky, jež jim uložila vševládná Sudba, vrátili se na zlatý hrad dračí jako šťastní manželé. K. Müller předeslal básni obšírný úvod, kde upozorňuje na význam a cenu zapomenuté a přezírané kultury byzantské a spolu též na některé vady této e-popeje, kterou nám přeložil. Zachovala se v jediném rukopise Leydenském, odkud ji vydal r. 1880 Sp. Lambros. O době jejího vzniku, mezi 11.—14. stoletím, jakož i o jejím autoru panují jen domněnky. Čtouce, zapomináme některých nedostatků, jako častého opakování, rušivě působícího jen na konci (v. 2503—2575), strhuje nás po chvíli kouzelné ovzduší začarovaných zámek, planoucích zlatem a drahokamy, sledujeme s napjetím osudy lidí, zžraných žhavými touhami, zmírajících hořem neb pohřžžených v zapomenutí svrchovaných slastí. Jest tu totéž ovzduší omam-

ných vůní a barev, jak je známe ze Zeyerových Letopisů lásky, a jen málo míst bylo by tu modernímu básníku přepracovati, aby jim dal stříh dneška. Překlad čte se velmi plynně a jest zhotoven jambickým veršem originálu. Tato první ukáзка byzantské poesie v naší literatuře ukazuje, že utkvělá představa o ztrnulosti všeho byzantského, jak již dříve konstatováno v jiných oborech umění, jest křivdou a klamem. jr.

Duševní potřeby naší inteligence. Duševní útvar naší doby, Evropy a hlavně u nás, zřetelně ukazuje známky rozkladu, neudržitelnosti. Velká většina lidí ztratila duševní rovnováhu a šine se po šikmé ploše svých spekulací, instinktů a žádostí do zmatku, do temna nekulturnosti. Světová válka a k ní se připínající světová revoluce jsou zjevy duševního bezvědomí, smrtelných záchvův umírající kultury. Kdysi zazářil kříž do noci hasnoucí antické kultury. Strašnou tragikou onoho umírání bylo to, že lidské duše tehdejší doby nechtěly uznati toho, jenž visel na kříži. Dvě osoby ho uznaly. Umírající lotr a římský centurio. Tatáž tragika se opakuje při umírání naší západní kultury. Na výšinách Golgoty pni od lidí opuštěný Boží Syn a ve hlubinách propastí života upí lidská duše opuštěná od Boha. Oba patří k sobě a přece stojí mezi nimi noc, takže se nemohou najít. Jako tehdy i dnes jsou duše, jež bdí v tomto velkém umírání, již hýbá a hrůzou zachvívá tušením, že doznávají poslední akordy velké lidské tragedie, a touhou po Onom, jehož nohy ještě se dotýkají tohoto chaosu, jehož však božská hlava je obklopena prvními světebnými vlnami rodící se nové kultury, již on vyváděl z hlubin lidských omylů a zkaženosti. Nechci mluvit tu o oněch, kteří se podobají zločincům na kříži, nýbrž o těch, jichž vzdělání a mládí má jaksi připomíná mladistvého setníka pod křížem. Myslím, že onen důstojník pod křížem jistě dříve zakusil duševních muk, než se mu dostalo nejvyššího poznání a že mu tyto duševní útrapy i později nebyly cizí když žil uprostřed antického intelektualismu, náboženského zmatku, národního rozkladu, hospodářských starostí, s nimiž musil zápasiti římský svět v dobách svého poklesu a rozkladu. Proto se podobá i ve svém vnitřním životě vzdělané mládeži naší doby, pokud si ovšem ještě uchovala porozumění pro tragedii Kříže. Naše katolická inteligence trpí duševně intelektuálním, strašnou tíží dnešního vědění. Všichni ti katoličtí inteligenti, kteří prožili hrůzným způsobem tuto válku, přinesli si domů ze zákopů hnus a odpor proti této tíži, poněvadž venku v samotě a v pustotě nic mu nepomohly veškeré ony krámy v řešení hádanky chaosu a života, člověka a smrti, Boha a duše. Ponejvíce klam vzal si s sebou z lesklého a trpytivého světa do hrozné skutečnosti, když musil být ustavičně zahrabán v zákopech. Lži bylo celé učení o Nadčlověku, lži bylo evangelium o autonomním sebeurčení, hloupou lží bylo proroctví zlatém věku, až pozná *u sobě* člověk Boha! Kdy poznal člověk dokonaleji příšernost osamělosti, opuštěnosti a bezmocnosti,

než když musil dlít v frontě v zákopech, na hřídce, v třešticím autu neb hlomozicím letadlu? I fyzicky silní lidé, hrdinské povahy podlehlí v této samotě, plakali jako děti, nebo se chovali jako spoutaná dravá zvíř, jiní zase se vrhali s otevřenýma očima do náručí smrti, jen aby unikli příšernému pocitu opuštěnosti. Jiným se však dostalo v tomto ničícím boji jakéhosi zjevení. Slyšeli hlas Boží, jenž k nim volal, a tu poznali jako Adam, že jsou naří, chudí, tak ubozí a bezmocní. Když se však vzbouřili, aby šli k Bohu, viděli, že leží celý svět zdání a klamu mezi nimi a Bohem, svět, který stvořily lidské mozky a lidské žádosti. Nyní se ještě zvětšilo jejich hoře a plní hněvu a pohrdání odhodlali se zničit tento svět, aby došli k Bohu. Tento hněv a toto pohrdání, rozhodnou vůli zničit vše, co oddělovalo jejich duši od Boha, veškerou lež a prchavé stíny, to si přinesli domů. Ti staří i mladí, kteří byli doma, kteří nebyli vedeni a očištěni takovým životem, měli by se nejprve snažit vžít si do duševního stavu těchto mladých nadšenců, než se začnou rozčilovat a děsiti nad jejich oposkit, nad jejich popíráním a odstraňováním všeho, co se staví jako mrak mezi Boha a duši. Opravdový duševní život znamená pro ně pryč od světa a zpět k Bohu! Stará generace však často, často se vzdalovala od Boha a často byla přítelkyní tohoto světa, této prohnité kultury. Často se lepila na šosy marnivé a chlubitivé vědy, jež pracovala na moderní babylonské věži a myslila, že jí musí vše vysvětliti. Stará generace se též snažila dokazovat a hájiti moderními zbraněmi, zbraněmi moderní vědy, Boha, Ježíše a život duše i cirkve. To by bylo zcela správné! Ale proč jsme výše cenili filosofii než nauč, dětinou víru, proč jsme výše stavěli obhajobu Ježíše Krista než jeho následování. Podobali jsme se učedníku, který uťal Malchovi ucho, když přišli vojáci, aby Mesiáše zajali, který však se ztratil, když šel Ježíš na popravu. Proto se musili intelektualisté dožítí toho, že jejich věda ztrácí dnes ceny novými teoriemi. Z duševních strastí mladé generace, z jejího úporného hledání Boha v troskách moderní vědy jest pochopitelno a vysvětlitelno, že jest již syta věčného apologetisování, že naší inteligenci jest milejší prostý člověk, jenž zažívá svého Boha a denně následuje Krista v denním životě, než nejduchaplnější apologet. Naše moderní generace má již dosti kočujících, hanzurujících řečníků, kteří táhnou zemí a nabízejí se naší vzdělané mládeži, lidé s úžasnou pružností, ohebností a přizpůsobovací schopností. Tito mladí lidé jsou téhož názoru s profesorem Muthem, jenž napsal: „Chceme znovu získati své bližní pro to, co milujeme, co jsme zase našli. Chceme tak v sobě prožítí Kristův obraz a jeho učení, abychom mohli vždy mluvit v Kristově duchu... Hrdá, skoro pyšná jest to myšlenka hájiti pravdu. Ale vlastně řečeno, Pravda nepotřebuje obhájců. Trvalým obhájcem jest si pravda sama. Pravda potřebuje jen hlasatele. Byli jsme málověrní a proto jsme tak dlouho a tak jednostranně pěstovali apologie.

Nyní však — více než jindy — nastal čas hlásání, leč hlásání v lásce, svobodě! Proto mějte dobrou vůli a buďte ochotní chápati, mějte úctu před strašnými prožitými chvílemi naší mládeže, vy všichni otcové a matky, duchovní, ve škole i v kostele, na kazatelně i ve zpovědnici. Nepokládejte nám to za slabost a nebezpečí, žádá-li mystiku spíše než bohatou, formalistickou apologii. Nevykládejte nám to za pychu, jak se bohužel často stává, žádáme-li, aby se pro nás užívalo zvláštní pastorační formy, aby akademická pastorece se hodně, hodně prohloubila, toužíme-li hlouběji proniknouti liturgii a tak žít s církví a ne v ni a vedle ní, chceme-li býti trvaleji spojeni s Kristem v Eucharistii. Otevřete sluch volání této nové mládeže po nových kněžích, nových učitelích náboženství. Nenazývejte to hnutí revoluci, nýbrž uvěřte, že je bolestný výkřik mladých duší, jež od vás žádají, aby vyučování náboženství nebylo již přesycováním všemožnými poučkami, neživým formalismem, nýbrž, aby bylo skutečným zažitím, jež by působilo až do pozdního stáří. Nedávejte mládeži, jež dnes vyrůstá, kamení místo chleba, sestupte do světa jejich představ a citů; velikost a vznešenost křesťanských pravd, velikost života a vykupitelského díla Ježíšova, měřte dle měřítka toho, co prožil, uzpůsobte co možná nejvíce jejího chápání pravdy a nauky Ježíšovy v katechismu, jež jsou tam všeobecně podány. Pomyslete na to, že nemá být nicého mezi Bohem a duší, ničeho co by rušilo jejich poměr. Tak mluví k nám dnešní vzdělaná mládež, jež hledala Boha ve zmatku světového požáru, která přes trosky si klestila cestu k němu, a která k nám dnes mluví o svém holi. My jsme jim způsobili ono hoře, ježto jsme přiliš zatěžkávali svá srdce statky tohoto světa, poněvadž jsme se začínali smířovati a klamem mamonismu, že jsme se víc a více zavrtávali do věcí, místo co bychom se nad ně povznegli. Křesťanská vzdělaná mládež toužila před válkou hodně míti podíl na kulturních pozicích a starší generace se zase pachtila po křesťanských, katolických komerčních radech. Jako přes noc stala se naším dědictvím. Mnohému jest dodnes velmi trpké uskrovnovati se, obětovati a strádati. Mládeži, jež byla před válkou vychovávána v názoru, že povinností křesťana jest co možná nejvíce užívatí bohatství a kulturních vymožeností, té mládeži nebude snadno v největší nouzi, v nejtrpčím odříkání naléztí cestu k Bohu. Proto bychom měli pochopiti, touží-li opět po sv. Františku a jeho svobodné chudobě, a prohlašuje-li za svůj ideál ideál Chudáčka z Assisi. Chtějí se státi a býti chudými, tito mladíci, aby se více přiblížili k Bohu, poněvadž vědí z vlastní zkušenosti že největším bohatstvím jest býti blízko u Boha, že tato blízkost činí duši nevýslovně bohatou a silnou, aby se vzdala i posledního, aby i nejtěžší dovedla snéstí, a všem vším se státi. Chtějí býti beze všech potřeb, aby mohli živě proctítí veškerého bohatství v divukrásném světě Božím, jako sv. František. Tak přemohou naši zbídačelost, a zbohatnou duševními poklady.

Především zbohatnou radostí. To byla nejpalcivější rána naší mládeže před válkou, že měla málo čisté, družné radosti. Radost měla být klíčem k nebi, byla však mnohým našim studentům bažinou, močálem, jež zarazila jejich cestu v následování Kristově. Spasitel staví naší inteligenci, jež se vrátila k němu ve zhavých slzách touhy doprostřed našeho života, nejenom života našich duší, nýbrž do života celého lidu. Představovali jsme si v poslední době Boha příliš mnoho jako Boha spravedlnosti, Boha hněvu. Báli jsme se Boha, ctili jsme ho, zachovávali jsme jeho přikázání z bázně před trestem, ale málo jsme svého Boha milovali a tak se stalo, že stále zmenšovalo naše tušení o nezměrné jeho lásce a milosrdenství. Jaksi se zkrasil náš pojem Boží, mnohá křesťanská srdce nosila v sobě obraz přísného Jehovy a ne Spasitele světa. Mladá, vzdělaná křesťanská generace trpí duševně pro nerozhodné, nejasné, kolsavé stanovisko různých zástupců staré generace k učení a ku příkazům Ježíšovým, trpí jednostranným pojmáním Boha, jenž jí byl vočkován, a jenž se jim přece plně neovvěřil ve válce. S bolestí na to hledí, že v dnešní křesťanské sociologii převládá tu a tam oportunismus, jenž staví mlhový svět mezi nás a Boha. Avšak naše mládež touží po aktivismu, po katolickém aktivismu, po důsledném, důslednějším a nejdůslednějším následování Krista i ve společenském životě. Podstatný však základ tohoto následování jest láska, jíž se všichni navzájem milujeme, jako nás Kristus miloval, láska v rodině i v obci. Jaký nedostatek, jaká slabost a duchaprázdnot, jež nedopouští tolika křesťanským vzdělavcům poznati, že Kristus svou smrtí na Golgotě rozvinul veškeré energie božské lásky ku věčnému rozptínání a že národ jen tehdy může žít, vstoupí-li do proudu této lásky, a že hyne, jakmile jej opouští, že jest úlohou křesťanské kultury všechny uvést k tomuto proudu, zřídla a že bude naplněn čas, že se skloní mir na zemi, až se kdysi všude rozleje to zřídlo, jež vytrysklo z pěti Pramenů na Kříži, až vše pronikne síla věčné Lásky a až lidská společnost oslaví v Boží společnosti slavnost Smíření.

Napsal H. Grundel. Přeložil J. S. Borita.

O náboženskosti malířského díla Boh. Kublity uvazoval v „lidových novinách“ ve vrocí studii „Náboženství v umění“ dr. Markalous. Vycházeje z přesvědčení, že není umění bez povznesené důstojnosti, šlechtictví, kněžství, bez obřadnosti víry, náboženství, kterým je láska, úcta, bázeň, úzkost člověka z veškerenstva, přiznává dílu Kublity silnou stránku náboženskou. „Neboť kde jinde, než v náboženském citění je rovněž v tak nehmotně akcentovaném výrazu vedle sebe milostná zálibnost, hrůza i děs smrti, chmurnost

z bídý tělesného zivofení i zivelná radost z volnosti? I látková rozmanitost, universalismus zivotního díla Kublity není bez nábožensky hlubšího smyslu. Ať znázorňuje tělesa, zjevy věcí klidné v prostoru spočívající, či výrazy stavů vnitřních, není mezi nimi, ze zorů věčnosti, podstatných rozdílů a jsou stejně významné.“

Literární činnost Boh. Brodského. O tomto psavém autoru, jehož romány si zjednalý přístup i do katolických rodin, ano minulý svátky našel jsem je

ještě i na katolické faře, napsala *Moderní revue* (XXVIII, listopad 1921), posuzující jeho poslední román *Trosečníci*, tento přiléhavý a výstižný portret: „Banální nebo zcela nemožný děj, směs odporne sentimentálnosti a nejodpornějšího materialismu, vyprávěný slobem pustějším než novinářská lokálka: to jsou romány Bohumila Brodského. Jeho rekové, hrabata, baroni, lesníci, rolníci, lékaři či profesori jsou pouhými samečky, zřícenci u žen toliko tuhé boky a obláňadra, a rekyne všech stavů jsou ubohými tvorečky, kteří, proživše nemožné a často velice zbytečné „duševní“ trýzně, vrhají, tetelice se rozkoši do náručí mužova a náruživě se k němu tisknou. Neboť u Brodského vše „se tetelí“, všichni mluví a líbají se a činí vše „náruživě“ a všichni „hubují“, téměř na každé stránce“... J. Ž. upozorňuje tu dále, že Brodského „romány jsou doporučovány (a také bohužel oblíbeny) i pro lid, zejména venkovský, což je skutečným hříchem“. Vypisují tyto řádky z *Moderní revue* s potěšením pro jejich pravdivost, ale ne bez studu, neboť si marně vzpomínám, že by byla katolická kritika (myslím kritiku v katolických časopisech) odsoudila takto jasně a po zásluze publikace Brodského, než *ještě odpadl*, jak bylo její přisnou povinností. A byl bych povděčen, kdyby někdo konstatoval, že se tak stalo. Mohli bychom se též ptáti, proč nezakročila církevní autorita proti takovému hanobení kněžské důstojnosti, neboť se někdy vskutku starala i o literární věci, ale raději se neptejme. jr.

Stagnace na trhu knihkupeckém. „*Právo lidu*“ natřikalo 14./11., že v Praze otevřeny nové tři biografy, v Stavovském divadle že bylo zrušeno odpolední představení a že konsum knihy postižen jest zlou krizí. Odborný list knihkupců, cituje tuto slůžnost, vyčítá „*Právo lidu*“, že ještě před měsícem štvalo proti knihkupcům a nabádalo k vybití a drancování knihkupeckých závodů. „Bijte se v prsa a rcete: Mea culpa! Denní tisk svým nerozvázným psaním o drahotě knih a o lichvě s knihou přispěl v první řadě ke knižní krizi, neboť obecenstvo „přirozeně čeká, že knihy půjdou dolů. Že to není možné, o tom neuvažuje nikdo. Pisatelé lokálék většinou vůbec nerozumějí obchodu knihkupeckému, což jim však také nevadí. Jen když mohou do něčeho bít a dělat sensace. Že tím u-

bíjejí literaturu vůbec, na to nemyslí... Kdybyste, pánové, věnovali jen dvakrát týdně tolik místa literatufce, co věnujete denně sportu, pomohli byste více k výchově ušlechtilosti našeho obcenstva, které se čím dále tím více od literatury odvrací...“ — bk —

Největší chyba utopistů sociálních jest dle Emila Svobody (Služba č. 1.) že zapomínají, že inluví k lidské mase. Začínají střechem — nebo jinak řečeno, vynucují ze stromku bledý, neplodný, smrti zavánějící květ, od něhož nelze čekatí plodů. Budují pro nového člověka a nevidí, že tento vytuoužený občan země objevuje se dosud porůznu, jako výjimka, jako vzácnost, zázrak života. Masa, pro kterou se staví nový řád — je na úrovni starého člověka plného neřesti, lži, zločinného sobectví. Staví chrám pro bohočlověka, ale na staveníště se hrne stádo bésů, kálí na místa, určená pro oltáře, rozbíjí okna a zdi, rve se bezbožně uprostřed padajících troskek... Boj o nově uspořádaný řád sociálních ovšem proto ještě není marný. Je třeba jen formy života přizpůsobovati vývoji mravního nazírání. „Ale jest jediná cesta k úspěchu: vývoj, evoluce, která jde ruku v ruce s vývojem mraví. Snažme se, aby výjimky staly se pravidlem. Aby nový člověk nebyl zázrakem, ale pravidlem. Rostoucí počet nových lidí je zárukou nového života. Nový člověk učiní myšlenku skutkem. A ne učiní toho kravovou katastrofou, nýbrž trpělivým dšlem obětavé, sebezapomínající lásky.“

Vampyrické pověsti v oblasti stře-doevropské probírá Fr. Wollman v Národopisném věstníku československém (č. 1). Srovnává pověsti o moře — jablku, moře — koni, měchu, starém střeveci, bílém peři, o chycení mory a jejím zabítí bez proměny, o zavřené moře, cestující moře, o sňatku s morou, o napálené moře, vysvobození jejím a. p. Přihlíží hodně ke krásným pohádkám moravským (zvl. z Valaška a Laška). V II. článku obsáhle píše o *revenantech*. Prastará víra ve zjevování mrtvých. Duše, jež opouští tělo již za spánku, má schopnost vraceti se mezi živé. Obyčejně zjevuje se mrtvý v jakémsi duchovém těle, zachovávajícím podobu těla živého. Tu probírá autor prostý motiv revenanta, revenanta pykajícího (sebevrazi, vrazi,

nektřánka). Též nějaký cit mravní je důvodem zjevování. Návrat zemřelé matky k děcku je zvláště dojmavý v pověstech. Skodný mrtvý, vyskakující mrtví, umrlec chce svou věc, naše mrtvých, neplač po nebožtících, umrlec chce svou věc, umrlec žádá části svého těla — jsou další motivy hluboce založené vědecké studie, kterou bych opravdu rád viděl v ruce našich básníků a povídkářů.

O významu latiny vážné slovo promluvil *Paul Bourget*. *Journal de Débats* zahájil rozpravu o latině na středních školách. Bourget, nadšený stoupencem latiny, napsal: „Je-li možno poznati sama sebe, zdá se mi, že právě znalost latiny a metoda, kterou jsem se učil latině, daly mi to, co jest v mojí duši nejlepšího. Přemýšlím-li o jiných umělcích, musím vás ujistiti o téměř. Proto myslím, že každá reforma v tom směru by znamenala krok dozadu.“

Rodný dům Villiersa de l' Isle Adama, vystavený v 17. století benediktskými jeptíškami ze *Saint-Brieuc*, byl nyníjším vlastním restaurován a očekává se, že brzy i pamětní deska na něm připomene slavného autora katolického. (Zvon č. 22.)

Slovenská galerie. Akad. malíř *Otakar Vaňák*, od něhož přinesl uměl. měs. „*Veraikon*“ před časem roztomilé ukázky původního litografického umění, začal vydávati podobizny vynikajících mužů slovenských. Formát jednotlivých listů je velké folio (30 × 45 cm). Podobizny jsou malovány na kámen a tisknuty na výborném, dřevaprostém papíru. Cena listu 35 Kč. Vydavatel, jímž je malíř sám, slibuje vydati každý měsíc 2 obrazy. Doufejme, že se najde i mezi Čechy dosti milovnicků umění a Slovenska, kteří aspoň některé listy si koupí. Pro vysokou uměleckou úroveň neváhám je vřele doporučiti. Adresa umělce: *O Vaňák*, Praha I. Divad. ul. č. 26. — *bk* —

Pražské výstavy. *Milada Sindlerová* v *Topičově salonu* (únor) snesla uměleckou kofist ze Španěl a z Paříže. Portréty a figurální studie její jsou kreslitelsky i malířsky velmi slabé, zato architektury a přístavy, zvláště menší skizzy, velmi dobré. Všeobecně se výtýkal nedostatek slunce, jímž Španělsko je oblitá, a vůči

němuž zůstala malířka netečnou a slepou. — *Jar. Šimánek* v salonu *Rubňové* (únor) vystavil řadu studií z pražských předměstí, zvláště z Holesovic a Vršovic. Autodidakt, ale jaké poměrné výrazové výše dosáhl! Obyvatel Vršovic, hrde opomíjí tisíckrát malované „staré Prahy“ a s láskou maluje raději novostavby, viadukty, topřiny, pece v Podole, nádraží, vlaky a snaží se popisovat vše s poetickým nádechem. — *Výstava Hudečkova* v *Obecním domě* (leden-únor) ukazuje úžasný rozmach snad nejlepšího našeho krajináře. Předvádí celý jeho rozvoj — přes všecky jeho periody. — Vše vrcholí v kofisti ze Slovenska zvláště z Tater. Takového básníka ještě Tatry neměly!

„**Umělecké památky města Olomouce**“, osmácti reprodukcí perokreseb akad. malíře *Frant. Hoplíčka*. Vydal *Knechtl* a spol. v Olomouci. Cena 30 Kč. Olomoucký časopis „*Pozor*“, chtěje alespoň trochu následovati vzoru brněnských „*Lidových novin*“, zavedl ve svých nedělních číslech obrázkovou rubriku, v níž však místo anekdot, sarkasmů a vtipů umínil si přetaviti lokální olomoucký patriotismus. K tomu cíli získal nadaného, v Olomouci ztichoté výtvarníka *Františka Hoplíčka*, člena *Sdružení výtvarných umělců* a redaktora jeho *Uměleckého listu*. *Hoplíček* činil vycházky po Olomouci s mapou v ruce, pozoroval vnikavě různé zajímavé motivy, jimiž jest starobylé město přepleteno, a letnými črtami perem činil si charakteristické záznamy, které pak postupně v „*Pozoru*“ uveřejňoval. Byly to motivy s radnicí, svatomořským kostelem, kašnami, kostelem *Panny Marie Sněžné*, s *Moravským Eskurialem*, *Klášterem Hradiskem*, ba i památným poutním *Svatým Kopečkem*. Nyní *Hoplíček* vydal tyto své a la prima na papír vržené náčrtky souborně ve zvláštním albu. *Hoplíček* jest inteligentní, nadaný umělec, jemuž žádný obor tvorby není cizí. Právě nedávno bylo mu vyhoviti reprezentační plakát na *Slet Orelstva* v Brně v roce 1922. Jeho návrh byl v soutěži uznán za nejlepší. Povtažme za svou povinnost, abychom na první *Hoplíčkovu* soubornou práci upozornili.

Přehled revul. Ve slov. „*Prádech*“ (č. 1.) rozebírá *Antonín Štefanek* problém slovenské a československé otázky. Klade si několik otázek: Jak se budou utvářet

oměry na Slovensku a v Čechách při stupňování místního nacionalismu českého a slovenského, nastane ve všech oborech ideální konkurence a nevzniknou mezi oběma kmeny dnes utajené kontraverze, hněvy, boje? Bude se díti vývoj slovenčiny a češtiny paralelně při vzájemné lásce? Bude mít vzájemné pronikání obou jazyků a kultur směr koncentrující, unifikující, nebo vzájemně odpudivý? Je možný nebo aspoň pravděpodobný vznik společného československého jazyka, a nesplynou-li oba jazyky, je možno stvořit silný životaschopný nacionalismus československý na jiném základě, než jazykovém? Jak bude reagovat česká společnost na stále stoupající antičeský pohyb Novoslácků? Posud nevyvzela v českém národě jistá romantická přichylnost ke Slovensku a všechny urážky, s jistých stran na Čechy vrhané, snázejí Češi se stoickým klidem, nenastane brzy změna v duši české? Autor, odpovídaje si na tyto otázky pronášá úsudek, že by asimilace dala se hodně na úkor češtiny „lebo Češi, jako intelektuálně vyspělejší a hodně realně a praktický smýšlející ľudia, by sa ani tak veľmi nebránili čo priam i radikálnej zmene forem spisovného jazyka, keby sa len učenci a literáti na istej pozitívnej formě dohodli. Češi nie sú tak nedotklivi na ľubozvučnosť a rýdžosť svojho spisovného jazyka, jako Slováci.“ Autor nezakrývá ovšem myšlenky, že slovo „asimilace“ má škaredý zvuk na Slovensku už z dob maďarských. Je si vědom všech nedostatků novotvorby československého nacionalismu, neboť je to útvar příliš rozumový, prakticko-utilityární, nemající tradici, nemající básníků a estetizujících antiků. Nicméně tvrdí „že československý nacionalismus jestvuje už v dušičkách mnohých, jestvuje vedome alebo podvedome a čo by priam nejistvoval, že ho musíme stvoriti a budúci generáciiám do srdca vštepiť. Nám treba nového idealizmu, ktorý by nesiahahal len po riekou Moravu a riekou Lž, lebo len tak zachránime seba a všetky krásy a prvky kultúrne, ktoré chová Slovák i Čech v srdci svojom, ako najdražší poklad. Len tak zachránime i naše bohatstva teraz i v budúcnosti. . . Prozreťelnosť nám určila vystaviť jedon mohutný veľkolepý chrám a potresce nás zničniam, ak budeme stavať pre ľudskú ješitnosť, hašterivosť, nesvornosť a dedinárské veľikášstvo dve, či tri

menšie a nepatrné káplinky. Spuencerova integracia, nie nemúdra diferenciácia musť byť našim heslom.“

V „*Časopise musea kráľovstvi českého*“ (sv. II. a III.) dokončuje Fr. M. Bartoš studii „*Husitské náběhy k odtržení od Rima a Jednota.*“

V revui „*Naše Zahraničí*“ (číslo 3.) má dr. Josef Volf článek: Běh života zemřelých bratří a sester v Rixdorfu. Rudolf Frydrych v článku *Na novou cestu* dává rady našim českým lidem, žijícím v zahraničí. Naše české spolky v zahraničí jsou umístěny v zastrčených uličkách, v nevládných lokálech. Život takto umístěných spolků stojí svojí úrovní na stejné výši s místnosti. Marně hledáme tam nějaký čínorodý život. Pivo a karty, tito dva nepřátelé lidského pokroku jsou tam častějšími hosty nežli zdraví. V takovém prostředí přímo bují různé vady, pomluvy a mrzutosati, které pak se vybíjejí na schůzích. Dobří pracovníci straně se takových spolků ku škodě jejich i naší věci za hranicemi vůbec. Autor udává směrnice k ozdravení těchto poměrů: Na místa vedoucí buďte zvoleni lidé inteligentní, bezúhonní a reprezentace schopní. Veškerým členstvem budtež vždy a všude přísne zachovávána pravidla společenské výchovy. Vyhleďte pro spolek místnosti, kam byste se nestyděli uvésti hosta i nejzanejtšího. Dbejte tam úzkostlivě čistoty, přimste tam nový život. Zakažte v místnosti hru v karty, netrpte tam alkoholiků. Čtěte české a slovenské časopisy a knihy. Pořádajte debati večírky, vycházky, přednášky, divadla, pěstujte hudbu, sporty, turistiku atd. Tím, že budete dbáti důstojnosti své vlastní, pracujete pro čest a dobré jméno celého národa.

Nedostatek sociální a zdravotní péče projevuje se v naší republice dle V. L. Havlíčkové (*Naše doba* č. 4. Sociální péče o děti a mládež mravně ohrzenou v Anglii) zvláště nedbáním o lidi, mající obličej a tělo rozežrané lupusem nebo příjiti, nebo jinou zlou vyrážkou. „V nemocnici jich dlouho netrpí. — Nikdo je nechce přijímat do práce. Co mají počítí tito ubožáci? Jedno takové děvče, mající obličej úplně zničený vyrážkou, žebrá v ulicích. Přivedla jsem ji do sekretariátu *Ochrany*, abychom zjistili její poměry. Za půl hodiny byl pokoj naplněn přímo mrtvolným zápachem (měla vyrážku i po těle) a dlouho se

potom muselo vétrati, aby zápach vymizel. Z toho patrné, že nemůže-li takový člověk být ponechán v nemocnici, má rozhodně již ze zdravotního stanoviska být umístěn v jiné ústavě. Pracovat může a rád by pracoval. Kdyby někde uprostřed lesa bylo možno zřídit barákovitou osadu, hned by bylo spomoženo. Všechno by si pro sebe tyto lidé mohli poříditi sami, jistě i tu osadu by si rádi vystavili sami. Jen trochu lidskosti a porozumění pro ně."

Sklon širokých vrstev ke spiritismu a okultismu u nás a jinde prohlašuje J. P. (Topičův sborník, únor) za evropský problém. Přeje si, aby výzkumy vědecké mohly dáti lidu aspoň něco pozitivního. "Věda, která zásadně odmítá veškerá zkoumání těchto věcí, vystavuje sebe velikému nebezpečí, že ztratí prestiž, nebojácného pohledání pravdě v tvář, a národ pak nebezpečí ještě horšímu, že upadne do nejpustějších pověr a že skutečně bude pak plnit blázince, jak na kteréš schůzi bylo řečeno. Je to skutečně problém velmi nalahavý a měl by se nad ním zamyslet každý přítel národního zdraví. Bylo by nebezpečno, kdyby národ z rudého chiliasmu upadl do chiliasmu okultistického a spiritalistického."

O společenské výchově na středních školách vydal Věstník ministerstva školství a národní osvěty (15. listopadu 1921) článek, navrhuje, aby v každém sboru byl ustanoven některý člen vyhraněného společenského chování, jenž by aspoň jednou za měsíc vykládal ve vyučovací hodině o společenské výchově. Těz mají být zakoupeny do knihoven spisy dr. Gutha (Společenský katechismus). *Naše doba* (č. 4.) se rozčiluje nad touto výzvou, tážíc se, zda společenskou výchovu ohjebily teprve spisy dr. Gutha a zda nebyla mládež na středních školách společensky vychovávána. "Má snad být nyní v republice již i střední škola učitelkou společenského života a mravů salonů, v kterém se nyní některým demokratickým republikánům nesmírně zalíbilo? Máme vykládati studentům ve škole, jak si počínati při jídle ústic, když hoch se nenajít doma do syta ani chleba ani buchty? Máme vykládati i chlapcům, jak se mají obleknouti, když je pozve pan X nebo Y — když chlapec má na sobě poslední, již se rozpadávající šaty a ví, že otec nemá peněz, aby mu koupil jiné? Ještě dnes přicházejí do

školy studenti i vyšších tříd bez košile, poněvadž mu jeho jedinou doma matka pere. Nezapomínejme, že nevychovává jen škola, nýbrž spolu daleko mocněji a úspěšněji rodina, prostředí, v kterém student vyrostl a žije..." Autor nicméně uznává, že náš společenský život je v hlubokém úpadku, jež možno pozorovati nejlépe ve veřejném, zvláště politickém životě, a že jsou i četné stesky na společenský poměr profesorů k žákům. Úspěšnou nápravu by však dle něho mohl způsobiti jedině bližší, intimnější styk učitelů a žáků mimo školu. "Vnésti trochu anglického ovzduší do našich škol. Učitelé a žáci by se stýkali v odpoledních hodinách při hře a sportu na hřištích, ve školních čítárnách, knihovnách, besídkách, divadle, přednáškách, hře v šachy, kulečnicku, hudbě, výletech a vycházkách poučných. Výchovný a společenský význam tohoto volného a přátelského styku učitelů a žáků byl by ovšem veliký, jsem přesvědčen, že by značně přispěl i ku zlepšení školního vyučování. Kandidáti učitelství museli by být připravováni již na vysoké škole k této nové učitelské působnosti, jež by byla pro každého učitele povinnou... Přinesli bychom nový život do našich škol. Společenský život profesorů a žáků, který by mohl být vydatným zdrojem nových, často ušlechtilých a vzácných podnětů, přispěl by u žáků k rozvoji samostatného myšlení, smyslu pro povinnost, k ušlechtilé sebedůvěře a osobní zodpovědnosti."

Pro svobodu projevu horlí, *Naše doba* (č. 4.) natikajíc na trojí policii v našem státě, *klerikální, socialistickou a radikálně státní*. "Všechno pokrokové myšlení jest pod neuvědomělou politickou sordinou klerikální. Pro Bůh nedotýkejte se určitých filosofických a vědeckých problémů náboženských, co by tomu řekly církve. Jiný zase druh věci odhývajíc se poukazem na Slovensko, že prý by tamní poměry takové diskuse po případě opatření nesnesly. A tak protiklerikální hoj, spojený s náboženským uvědomováním mas, které před válkou tak nadějně začalo, jest ve svobodné republice v naprostém úpadku. Reakce v republice dovoluje si daleko více než za monarchistického Rakouska, sahá systematicky po školách, a my, kteří jsme byli odchováni Masarykem, se jí nedovedeme brániti vědeckým uvědomováním lidu o náboženství, nýbrž

jen bezmyšlenkovitou agitací výstupovou nebo heslovitým propagováním nových církví..." Za hlavní příčinu nezvobodnosti projevu považuje pisatel zánik strany realistické. „A proto počínáme pocítovati nedostatek svobody projevu, za níž realismus tolikrát čestně byl bojoval. Neboť schází nám v českém politickém životě realism. Tragické jest, že daes, i kdybychom stokrát chtěli, nemůžeme vzkřísiti to, co bylo obětováno.

Proti koedukaci a tím proti zrušení dívčích lycel horlí J. V. Klíma v „Naši době“ článkem *Dívčí studium*. Vyzývá hygieniky a eugeniky, aby promluvili rozhodné slovo. „Těch se ptejme, nemá-li pro dívčí organism škodlivých následků, že v době nechoulostivější, kdy se dokončuje vývoj orgánů pro budoucnost lidstva nejdůležitějších, kdy se zakládá tělesná i duševní zdatnost našich budoucích matek, nedbáme přirozených zvláštností dívčího vývoje od chlapeckého odlišných, nedbáme odlišného rytmu pracovního a nutíme dívky ku práci určené původně chlapcům, u níž dokonce nechybí hlasit, že i silnější chlapecký organismus pletězuje. Kdyby jen polovina dívek, vystudovaných střední školy, se později provdala... a vde se jich podle dnešních statistik většina... a kdyby zase jen polovina jich měla později děti, máme právo nedbati těchto budoucích matek a ohrožovati i sebe méně jejich zdatnost matefskou pro požadavek, aby střední školy pro chlapce i dívky byly stejné, i když požadavek tento pronášejí samy ženy? Poškozujeme-li sebe méně eugenickou zdatnost příštích matek, zeslabujeme tím zdatnost celého národa, poškozujeme tím vlastní svou budoucnost národní... V každé zdravé dívce musíme především viděti příšti matku a první vychovatelku budoucích pokolení, a kdo z jakýchkoliv důvodů při dívčí výchově k tomu úkolu nepřihlíží, kdo tělesně i duševně matku k tomu úkolu nepřipravuje, těžce se prohřešuje na budoucnosti národní... Životní poslání budoucích matek a vychovatelek je tak důležitě, že nevíme-li napřed, které se provdají a které budou matkami, musíme je k úkolu matefskému připraviti včesky!“ Autor těžce nese ministerský výnos, jimž dívčí (hospodyňská a matefská) výchova na střední škole odkazuje se do nepovinných předmětů a

do zvláštních kursů... Vidí podstatu výchovy dívčí u našeho malého národa v tom, podati dívce vzdělání rovnocenné s vzděláním chlapeckým, ale zároveň vychovati jí tak, aby její srdce bylo zachováno pro její nejdůležitější — „posvátný úkol matefský“.

Ve „*Varu*“, pokrokovém listu pro veřejné otázky kárá *Rostislav Kocourek* psaní socialistických listů. Vychází ze stanoviska, že socialistické listy jdou mezi dělníky a jsou jim jediným stálým vychovatelem. Dle toho se mají řídit. Autor posbíral nejštavnatější výrazy (bládní psi kapitalismu, blázni a hlupáci, ubozí psi, závistiví prasečkáři, atd.) a varuje před užíváním podobných výrazů. „Přítmost, po případě ostrost, to ano, ale ne hrubost. Ne diplomatické výrazy a vytáčky, ne rukavičky, ale dělnickou halenu. Vyšší hledisko. Býti si vědom toho „kdo nadává, ten lze...“ Co takovým psaním zmůžete? Nemůžete-li si jinak uleviti, napište si to doma na papír, ale nekazte tím dělnictvo. Vykopávejte poklady hlubokého citu pro spravedlnost, oddanou lásku pro nový život, ale neznehucujte jich! Kdyby aspoň ty nadávky byly originelní, kdyby si vzali Wintra nebo Lidské dokumenty Šebestové. Nebo, aby to byl vtip nebo satira. Ale i ta musí vychovávat a ne dobijet. „Ne holí pes kosti, ale duchem tichostí.“ Budou-li jiné noviny, bude i jiný způsob tečení na schůzích. Nadávky ustoupí přeavědčování.

V „*Ruchu filosofickém*“ (č. 1) polemizuje K. Vorovka s *Rádlovou* knihou „Náboženství a politika“ a shrnuje svůj konečný úsudek ve slova: „Jest to kniha silná, či spíše násilná. Překypuje myšlenkami, které podává formou neobyčejně sugestivní. Působí silou paradoxu, pravda a omyl proustupují se v ní nejnebezpečnějším způsobem. Každému, kdo je přistupen otázkám náboženským, doporučuji knihu tu nejen ku přečtení, ale také ku prostudování a ku přirovnání s knihou M. Broda (Heidentum, Christentum, Judentum).“ — V tomže čísle začíná *Dr. T. Trnka* studii: Záhada nekonečnosti a věčnosti.

V kritickém měsíčníku „*Naše věda*“ (č. 9) roze-psal se *F. M. Bartoš* o *A. Neumannově* knize České sekty ve stol. XIV. a XV. Vytýká mu na několika místech nedostatečnou kritičnost. Velmi však oceňuje otlišení pramenů, hlavně z Vodňanského Locustaria a úrvky

z řady předhusitských postil, třeba že to vše jsou prameny až třetího a čtvrtého řádu.

V „*Časopisu pro moderní filologii a literatury*“ (č. 1.) dokončuje V. Piherťová studii o Zeyrově *Amisu a Amilu*. Probrává germánské prameny hlavní fabule dějové a tvrdí, že erotism je v Zeyrově umění jednou ze složek nejpůvodnějších. Hlavním, často jediným jeho zdrojem je Zeyerova erotická sensibilita, blouznivá, nýjící, se sleskem po nebesích i s touhou, opojiti se vši krásou země. Mysticism snoubí se v Zeyrově erotice s tlumenou smyslností. Odtud též jeho podiv pro katolický ritus unášející smyslovou nádeherou světa k nadmyslnosti. „Sděli-li starofrancouzská chansona Zeyerovu románu vzlet rytmu náboženských vytržení, dala-li mu latinská legenda hagiografickou vážnost a slavnostnost, poskytl mu verše germánské hojně ideových, erotických i formálních prvků pozdního teoreticky již vyhraněného rytířství, jež'on mohl pak přetvořovati v sensitivní rytířství novoromantické.“

Bf. Kalandra v revui „*Služba*“ projevuje mínění, že v zápasu o osobnost, ve vývoji k nadosobnímu životu a konečně v přeměnění čistě osobního života by poznání indické kultury poskytlo cennou pomoc. Nezaprá sice závislosti indické kultury na sociální organizaci, nechtěl by, aby se kultura indická stala módou, nebo aby pouze nějaký její d. formovaný prvek se u nás ujal (teosofie), ale přece žádá rozšíření humanistického vzdělání středněškolského na podání indické kultury. Žádá učiniti zkoušku aspoň na dvou, čtyřech klasičeských gymnasiích, aby od sexty rozhodli se žáci pro četinu nebo sanskrit. Autor myslí, že poesie O. Březiny by u nás jinak byla pochopena a profiténa, prožita, kdyby nám byla známa indická kultura. „Málem bych řekl, že jsme Březinovu dílu zavázání studovat indologii a propagovat její studium. Takovou práci v duchu O. Březiny by se staly u nás nemožny. Trvale nemožny paskvíly na civilisaci, jako je všeliké to žikulturalní procvotí, kinokultura, da-daism, spiritism, proletkult a podobné nestvůrnosti, a pochopili bychom, že ani měšťák, ani proletář nejsou typy vznešené kultury, že i duch měšťáctví, i duch proletářství musí býti překonán.“

Zluté nebezpečí prohlašuje R. Wein-

zettel za nechutné heslo, jež bylo vydáno imperialistickými militaristy a neméně imperialistickými kapitalisty křesťanského světa. (*Služba* 9. 10.) Snaží se dokázati, že Japonec je cudnější, že má duši krásnější, a pro krásu i dobro zaujatější, než Evropan. V Japonsku je zakázáno vystavovat ve výkladních skříních fotografie nahých, společný tanec obojího pohlaví je tam neznám, považuje se za nedůstojný, nemorální. Je tam tradiční zdvotilost bez nejmenšího nádechu pokrytectví nebo otroctví. Vysoká etická úroveň lidu japonského projevuje se v naprosté důstojnosti života pouličního. Tam neslouží zdi za místo pro malbu plodů erotismu, provázenou erotickými verši. Japonci se chovají slušně bez kázání a bez policajtů. Nepijí, neperou se, neklejí, netančí veřejně. Tak zvaná hluboko zakořeněná neřest kouření opia jest výmyslem. Ano i prostitutky upominají spíše na hetéry řecké. Respekt japonské inteligence k západu dávno patří minulosti, neboť Japonci uvědomují si absolutní hodnotu svých měřítek morálních a estetických, nejsouce už tak ohromeni rysy západní hmotné kultury. Vyhledky křesťanské propagace nejsou skvělé, zvláště po světové válce, které při tak mnohých pfežitostech ukázala nedůslednost křesťanských nauk a jejich použití v životě, čím více Japonci sami cestují v zemích křesťanských, tím více odkrývají hrozné neshody, které vládou mezi křesťanskými naukami a veřejnou mravností, která je daleko pod srovní japonskou... Autor volá po etické a estetické výchově širšího rozsahu plánu výchovném. Řeďa lidské společnosti, která ztratila své dřívější ideály a nemá jiných. „Místo, akovysy stýli masy otepanými hesly, jako zdatnost, pokrok, humanita a tak dále, pokuste se o reformu sociálního života, začínajire rodinou a problémem sexuálním, které jsou oba žalostně zanedbávány. Zkuste jednou poslati inteligentní učence širského rozhledu, aby studovali pčtiny vysoké mravnosti a estetické úrovně lidí, kteří se vracejí z procházek s náručí kvetoucích větvěk a kteří nepočítají svých výkonů na míle, nýbrž podle množství krásy, které mohli svým srdcem obsáhnouti, lidí, kteří pfekvapují svou svěžestí, tělesnou i duševní, aniž by věhali o závod.“

„*Var*“, pokrovový list pro veřejně

otázky (č. 4) ve článku *Zd. Nejedlého: Umění pro dělníky a o dělnictvu* kárá ne-dělní literární přílohy dělnických pražských listů. V „Právu lidu“ rádo se hová známému lidovému obdivu pro vše *panské*, vznešené, nádherné. To jest jisté hluboko vloženo do duše lidu, tato touha po něčem vyšším než jest život lidu... Jenomže „Právo Lidu“ zavádí takového čtenáře na hodně falešnou cestu. líčí-li mu život dnešní buržoazie jako takový život vyšší, rozkošnější a tím svůdný, neboť tu přirozenou touhu lidového člověka po něčem vyšším vlastně demoralisuje. Líčiti na př. pražského elegána, jak skvozně žije na promenádách i v chambrech, jest jisté málo vzdělávací a málo zdravá strava pro mladého dělníka, jako mladé dělnici málo prospěje, líčí-li se jí se zjevnou chutí, ano rozkoší, rozmařily život mladé nádherné dámy z lesní společnosti. To jsou dráždidla pro vyžilce, ale ne pro čtenářstvo dělnické, i když při tom vůbec nevzpomínám toho, jak se to vyjímá v listě přece socialističkém. -- *Kuldemu právu* vyčítá Nejedlý sentimentální. „Sentimentalita je přece faleš, řekl bych typický buržoastický faleš, která nad trpícím dítětem třeba dá se do pláče, ale vlastně jen z požitku, že dobrá duše má s trpícím soustrast. Skutečný pokrokář však není nikdy takto slabobý sentimentální. A což teprve sentimentální revolucionáři! To už je prostě odporne. Stejně nechutné jest užívání sentimentálních přirovnání. Četl jsem kdysi básničku, jež měla být komunistickou, o andělčících v nebičku, že jsou také komunisté. Při tom se počítalo na přednes malého dítěte, aby nad ním dojetím patrně plakaly všechny komunistické maminky -- To je prostě o-havnost, která musí zmizeti. Týž kritik posuzuje *Ferdise Dušy* cyklus dřevorytů z *Ostravska Smutná země*, z nichž čtyři byly vystaveny na podzim na výstavě Holara. „Bylo z nich ihned cítiti něco docela nového, jiného, co nám dosud scházelo: výtvarné dílo v pravdě dělnického ducha... Dřevoryty Dušovy mají tu zvláštní tuhost, již dává člověku jen těžká práce a těžký boj o život. Ty řady dělníků nebo scény z jejich práce nemají tu ani trochu jakékoli lživosti. Naopak jsou přísne, zamklé, jako živel dělnický v nejvlastnější své podobě. A při tom přece z nich cítíme i tu zvláštní vrocnost, chcete-li i měk-

kost prostě lidské duše, udržující svou lidskou hodnotu pod těžkými a smutnými nánosem umorné práce. Opravdu *Smutná země*, ale jak krásná. Oč krásnější než všechno to umění typicky buržoastické po stěnách kolem...“

V „*Realistické strážní*“ (č. 2.) podává přehled *J. Hromádka o náboženském životě u nás*. Postrádá v českých evangelických kruzích náboženskou programovost a nově uvědomělé cíle, takže nelze tu mluvití dosud o náboženském hnutí. „V římsko-katolické církvi zbožní jednotlivci se zcela ztrácejí za klerikálními politiky a agitátory. Necitíte zbožného vůdce, který by měl odvahu *náboženskou silu římského katolicismu* vyjádřit třeba proti vlastenecké ideji české, proti moderním proudům sociálně-politickým a proti průměrnému náboženskému názoru dnešních lidí. Je pravda, že by pro takovou odvahu byl bit a sesměňován. Vždyť dnešní náš člověk má málo porozumění pro odvážné ideje -- a ve skutečně vysokých náboženských hodnotách katolických by sotva viděl více než tmářství, duševní zaostalost nebo drzost. Když jsem počátkem listopadu (1921) poslouchal některé přednášky katolických bohoslovců v Týně, měl jsem trapný pocit jejich náboženské slabosti a zbabělosti. Místo smělého hájení nejvyšší katolické ideje a zbožnosti, slyšeli jsme jen planou apologetiku, dukazy o vlasteneckosti katolické církve a pod. Jen přednáška F. Žáka o příčinách nevěry vynikala daleko nad průměr a projevovala náboženskou sílu i statečnost. S takovým katolíkem bylo by radostno zápasit - i odpůrce by jeho silou argumentu a odvahou ke katolicismu získal. Divím se jen, že ho není cítiti více v české katolické církvi. Estetická záliba pro katolicism u některých našich literátů a historiků nemá *náboženskou* ceny a je proto nutně reakční a neplodná.“

Jak se možno lacino proslavit ve Francii, vypravuje ironicky Rambousek v „*Mostu*“ (č. 3). V „*Salonech*“ za poplatek 50 franků lze vystaviti téměř vše. Porota, než by se zřekla této sumičky, je milosrdná k neuvěření a pak -- Grand Palais je veliký a má tolik míst mizerných! Když si takto odbude adept první vystoupení, dostane se mu pozvání od nějakého znamenitého listu, řekněme „*Revue moderne*“, kde může

zreprodukovat svá nesmrtelná díla a doprovodit je přesvědčivým chvalo- zpěvem za — závazek odběru jistého počtu čísel. Jak si od nich pomůže, je jeho věc. Může je poslat domů rodi- čům a sourozencům, příbuzným a láskám, redakcím a přátelům a tak se mu to právě sejde. Je to ryze francouzské; o revui neví stejně nikdo a ona je skromná, žijíc právě jen svému milosr- denství.

V „*Revue Universelle*“ popisuje Marcel Provence ráj *Francise Jamesa* na zá- kladě jeho básnické tvorby. Jammésův Bůh je jeho dobrým kamarádem, Jam- mesův ráj je zlepšeným vydáním tohoto slzavého údolí. Je přesvědčen, že setká se v ráji se vším, co měl rád na zemi, tedy nejen se svými milými, ale i s utáky, kterých bude bez počtu. Budou tam svatí a andělé plašice nudu hudbou. Budou

tam oslové, kteří ho ponесou, až bude unaven dlouhým putováním rajskými nivami a lesy, v nichž bude rozmlou- vati se svými zvířátky, krátce, nebo bude zkrášlenou zemí, kterou jsme mi- lovali.

Var (č. 5.) Zdenka Nejedlého rozči- luje se nad samozřejmostmi, jako vyvě- šen černého praporu po smrti papežové. „S pražského hradu, stla presidenta a vlády nejdemokratičtější republiky, vlaje smuteční prapor — zajisté po prvé v čes. dějinách. Ani za nejkatoličtějších dob nevzdal pražský hrad mrtvému papeži takové pocty. Arcibiskup z protějšího paláce jistě také se zadostučiněním hleděl na tento zvláštní zjev na pražském hradě, neboť o čem se nesnilo jeho předchůd- cům ani v dobách konkordátů, to se stalo v době, kdy národ Husitů a Táboritů převzal správu věcí do svých rukou.“

P. Václav Bělohlávek, který loňského roku vydal pod pseudonymem V. Svatohor hovory o náboženství „do Maria Zell“ (jakousi obdobu, ovšem úplně samostatnou a svéráznou, Moravského „Večerů u jezera Ženevského“), napsal náboženskou velikonoční hru „*Krásné milování*“, kterou z rukopisu sehráli a několikrát musili opakovati herci-ochotníci ve Znojmě. Družina literární dotiskuje Bělohlávkovi apokalyptický román „Oheň Eliášův“.

V dnešním čísle „*Archy*“ vedle *St. Bojarovy* prósy přinášíme báseň *Jos. Doležala*. Oba mladí autoři patří do skupiny pražských literátů, která chce soustřediti se kolem „*Archy*“. *Jan Rovenský* jest opět mladý, nadějný básník brněnský. Pro příští číslo máme nachystány práce jiného mladého autora, *Jetřicha Lipanského*.

V „*Hlídce*“ navázali na noticku z minulého čísla „*Archy*“ o románech Boh. Brodského. Upozorňují, že odmítavé posudky činnosti Brodského byly v „*Obzoru*“ (1899) a v „*Hlídce*“ (1898, 1899 a 1916). Poslední větě zmíněné noticky pisatel glos v „*Hlídce*“ neporozuměl. Nevystihl, kam mířila.

LISTÁRNA ADMINISTRACE.

Pošlete nám předplatné i nedoplatky! Rovněž nám ziskávejte nové odběratele!

SOUTĚŽ NA PŮVODNÍ KATOLICKÝ ROMÁN

**Družina literární a umělecká v Olomouci vypisuje tímto
tři ceny na původní romány**

buď historické nebo ze života soudobého, psané v duchu katolickém. Rozsah románu budiž nejméně 20 tiskových archů běžné osmerky. První cena je 5000 Kč, druhá 3000 Kč a třetí 2000 Kč mimo obvyklého honoráře. Družina si vyhrazuje, že cenou počténé romány vydá svým nákladem. K soutěži jsou připuštěny pouze práce dosud tiskem nikde nevydané. Práce čitelně psané, pod hesly a se zabezpečenou obálkou, obsahující jméno a adresu autorovu, buďtež doporučeně zaslány Družině literární a umělecké v Olomouci, Wilsonovo nám. č. 16. nejpozději do 2. února 1923. Porota, kterou sestaví Družina a jejíž členy později oznámí, rozhodne o cenách nejdéle do 1. července 1923.

V Olomouci, 2. února 1922.

Ladislav Zamykal,
pokladník.

K. Dostál-Lutinov,
předseda.

KNIHY DRUŽSTVA PŘÁTEL STUDIA

Pořádá a vydává L. Kuncíř v Praze VII., Ověnecká 4.

1. Belloc: Cesta do Říma	Kč 24'20
2. Quincey: Johanna z Arcu	" 10'—
3. Sv. Bonaventura: Život sv. Františka. (Rozebráno).	" 10'—
4. Blah. Maurus: Život sv. Maří Magdaleny	Kč 26'70
5. Edschmid: Šestero ústí	" 19'80
6. Claudel: Sedmý den odpočinkem	" 15'40
7. Fulcher: Historie Jeruzalémská	" 33'—
8. Claudel: Patero velkých ód	" 27'50
9. Hello: Divné příběhy	" 39'60
10. Jammes: Růženec ve slunci	" 16'50
11. Zjevení pjev. Panny na hoře La Saletské	" 10'—
12. Reynek: Žlzně	" 22'—
13. Claudel: TH básně z války	" 2'20
14. Konečný: Sv. Dominik	" 33'—
15. Almanach III. řádu sv. Františka	" 15'40
16. Křížan: Život sv. Václava	" 19'80
17. d'Aurevilly: Ženatý kněz	" 37'40
18. Kvítky sv. Františka	" 30'80
19. Karásek: Legenda o ctihodné M. Elektě	" 18'—
20. Sv. Terezie: Meditace duše o Bohu	" 8'80
21. Grigniar z Montfortu: O pravé pobožnosti k Panně Marii	" 18'—
22. Lang: Jacopone da Todí. V tisku.	
23. d'Aurevilly: Rytíř des Tonches. V tisku.	

Členský příspěvek 60 Kč ročně. — Členové dostávají knihy se slevou a roční bezplatnou premií zdarma.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhřídál: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1'80. (Rozebráno.)
Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena Kč 2'10. (Rozebráno.)
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1'70.
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5'20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: Nedobrý. Kresby z Valašska. Cena Kč 3'40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl ptáček. Básně. Cena 5'20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román.
Cena Kč 15'50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasilá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 16.

ARCHIV

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X, 1922 ČÍS: 4.

D OLOMOUC G

„ARCHA“ SPŘÍLOHOU „ARCHIV LITERÁRNÍ“ VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Strážovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. čis. 16. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3'50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 16. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 4 VYŠLO V KVĚTNU.

Obsah „ARCHY“ č. 4: Jaro Rovenský: Z knihy „Zrání“. - Fr. Dohnal: Hřbitov. - Bojar Stanislav: Tvář. - A. S. Chudobka: Setkání. - Josef Hanák: Mgr. Alfred Baudrillart. - Bedřich Konařík-Bečvan: Mlčící. - Josef Doležal: Večer v lukách. - Stanislav Wyspiański, přel. F. Duša: Legjon. - František Leubner: Istehar. - Alois St. Novák: Z Dantova „Convivia“. - Alois St. Novák: Překlady z duchovní poesie italské. - František Strážovský: Zázrak. - Okna.

Obsah „Archivu literárního“ č. 17: Emanuel Masák: Karel Šmídek jako literární historik a kritik. - Stanislav Sahánek: Básnické okolí Marie Ebnerové. - Stanislav Sahánek: K životopisu Marie Ebnerové z Eschenbachů. - P. Augustín Neuman: Výbor z předhusitských postil. - Archivalie.

LISTÁRNA REDAKCE.

V „Lidových listech“ roze-psal se náš literární historik a kritik *Em. Masák* o knize Jaroslava Hrubana, „Pout do Ravenny“, která vyšla našim nákladem. Masák zdůrazňuje na knize více stránku mravní, než literární a uměleckou. A myslím, že docela správně, neboť v té touze po obrození a ve snaze ukázati, kde hledati dlužno nejpevnější základ duchovního obrození českého života, spočívá vlastní těžiště Hrubanovy knihy, vice konfesí, než románu. — V jiném čísle „Lidových listů“ věnoval pozornost Dr. J. Svítal „Arše“. Jsme mu vděčni za slova porozumění a ušlechtilé propagandy. Kéž i jinde by si bez prošení, pobízení a vymáhání „Archy“ a vůbec Družiny povšimli.

JARO ROVENSKÝ: Z KNIHY „ZRÁNÍ“.

HOCH.

Pod tíhou nemožných snů,
jež sotva zrozeny před zráním zvadají k polednu,
hlava mu únavou klesá.

Myšlenka jeho je v studánce uprostřed lesa
stojatá voda,
která se každému poutníku bez hlesu poddá,
aby jí dlaní a vůlí svou uhnětl v tvar.

Srdce je Bohem na zemi seslaný dar
a jako sluneční ráno
v pokoře tiché toužebně čeká
na člověka,
aby jím bylo pomilováno.

Ale jest také cestičkou do polí
a velmi zabolí,
bylo-li pošlapáno.

PANENKA.

Celické tělo je souhrnem úměrných linií,
které hned na první pohled opijí
i oko umělcovo.

A její každinké slovo

jest prázdne. Však přece zdá se být na chvíli záhadné

člověku, na jehož srdce práh dopadne.

Myslíš si: Panenka pěkná, však dobrá jen na hrání.
Neboť žel — srdce má jak klenot za skříní výkladní:
Dnes si ho koupíš ty slovem, a zítra písničkou jiní,
neb neví, co činí.

Na konec získá srdce boháčovo.

Oh, běda snivému hochu, kterého poraní!

Taková rána na dlouho znepokojí
a už se nezahojí.

VĚCI A LIDÉ.

Lidé jsou zlí,
nepros se o jejich milosrdenství,
srdce opuštěné.

Na jejich dveře-li zaklepeš,
to jako bys dlaní bušilo do kamene,
poněvadž najdeš jen pýchu a lakomství,
a obžerství
a lež
a nemáš-li u sebe náručí zlata,
cesta k nim těžkými řetězy pevně je spiata
a k nim se nedostaneš.

Lidé jsou zlí.
Do jejich očí dřív pokorných slétla
jim otravná světla
sobectví.

Ale až jednou teskno tě obejde
srdce opuštěné,
v samotu zajdí a tvoř,
s tichými věcmi si upřímně pohovoř,
poněvadž věci mívají náručí k objetí rozpřažené
a nejsou prodejně
jak lidé.

MŮJ POKOJ.

Pokoj můj plný je věcí jak drobných dětí
a všechny je stejně mám rád.
Neboť když večer se snese, tu dovedou vyprávěti
příjemná slova jak dobrý kamarád,

co zatím ve tvář teple mi dýchá
chvíle ticha.

Věci mé hovoří laskavou řečí a jejich slova
nikdy mne nezraní,
poněvadž prostá jsou a pohádková.
A když se zasním a hlavu si položím do dlaní,
pokorně umlknou chvíli,
aby nerušily.

Vesele oheň v kamnech praská
a plaší tesknotu,
zatím co ze snů se sprádá a zraje v nich láska
k životu.
V tu chvíli každá myšlenka zkrásní,
jak slovo v básni.

FR. DOHNAL: HŘBITOV.

Tak stále jdu tou alejí,
kde hroby mrtvých nadějí
a hroby snů
ze zaslých dnů
zřím všude, kam jen pohlednu.

A hrobů těch, och, tolik již
a nad hroby, hle, kříž a kříž,
a na nich zřít:
kdoš pni tam vbit
to mého já kus, můj to cit . . .

A jdu a jdu tím hřbitovem,
co krok, vždy hrobě po novém,
a každý den
vždy nový sen
k těm mrtvým rovům připojen.

A jdu a jdu a přemítám,
proč každý sen tak pochovám,
proč každý květ
tak zvadne hned
a každý tak mře duše vznět.

A jdu a jdu a nevím sám,
jak ubráním se potom tmám,
až v jeden den
já rozechvén
svůj poslední tak pohřbím sen . . .

Nebylo o tom pochyby: Karel Fejfar ztratil smysl života. Vyúčtoval. Tak usoudili jednomyslně jeho přátelé, když dva dny nepřišel do klubu a do kavárny. Třetího dne šli dva z nich podívat se k němu. Našli byt uzavřený a Fejfarova bytná jim sdělila, že pán kamsi přede dvířem odcestoval. *Na neurčito*, řekl. Byl prý při odchodu velmi zasmušilý a jí prudce stiskl ruku. Potom se už o zmizelém hovořilo jako o člověku mrtvém. Probrán jeho život, povaha, poměry. Že Fejfar byl člověk, štváný osudem, slaboch, kterého vlny kamkoli nesly, který tržil porážku za porážkou a ze žádné se řádně nevzpamatoval. Nevěstu mu odloučil odvážnější protivník. O dědictví po otci, malý kapitál, připraven byl železátskou společností, která chytře polčíla na naivního a nezkušeného podnikatele. Po smutných zkušenostech v obchodě chytil se staré lásky, pera, a psal dramata. Dvě z nich byla se zdarem provozována a když třetí, nejobsáhlejší a nejhutnější hra, mělo být provozováno, poštal jeho rival dramaturga divadla, že kus odmítl. Pětiaktové drama nebylo možno nikde udati a tato řada neúspěchů dohnala asi Fejfara k ústupu před životem. A ve společnosti přátel litováno jeho talentu a dobré, nesobecké duše. Ale všechny úvahy a filosofování měly jediný a ten samý resultát: Fejfar zmizel. Snad je už mrtev. Nebo odcestoval skutečně? V tom případě by přece snad oznámil přátelům svůj odjezd.

„Fejfar byl sice starý tulák, před lety neustále cestoval, měl tuláckou krev, ale v posledních letech se z Prahy nehnul“, řekl kdosi.

„Tím není řečeno, že by teď se nevydal na cestu,“ namítal druhý, „když byl vytržen ze svých kolejí. Snad hledá jiné“.

„Pak ale měl nám to říci,“ řekli ostatní a všichni se shodli na konec v tom, že Fejfar buď odcestoval, nebo se zabil.

Ten zatím vstoupením do vlaku potvrdoval prvé a druhého nebyl dalek. Odjel nejbližším vlakem na východ Čech za mlhavého březnového rána. Koupil si lístek někam, ani sám nevěděl kam, a úplně apatický k ruchu černého nádraží, vstoupil do odděleného kupé druhé třídy, malý cestovní kufřík hodil mechanicky do sítě a těžce dopadl na sedadlo. Vlak se dal posléze v pohyb, projel zakoufenou atmosférou nádraží, městem, v jehož ulicích uléhaly vrstvy mlhy, a za deset minut ocitl se v otevřeném kraji. Fejfar se díval bez zájmu před sebe a v jeho mozku bylo prázdno a podivná lehkost. Něco, jako vědomí blízkého osvobození. Pocit se stupňoval, když město zůstalo v mlhách a okny vlaku kmítaly se vlhké plochy polí, na nichž nedávno roztál poslední sníh. A když vlak přešel tři čtyři stanice, rozptýlovala se zvolna mlha a jejími trhlínami prosvítovalo bleďé jarní slunce.

Fejfar se díval z okna. Jeho oči měly zelené láný ozimů, tak podivuhodně svěží, hnědé pruhy země, čekající na jarní práci,

eská oka rybníků, bílé štíty vesnických statků a malé hloučky hus, jež nedočkavě vydaly se za ves, aby slídily po první travičce. A když vzduch byl dokonale prost posledních cárů mlh a slunce se rozehrálo po zimních bitvách do všech svítivých barev, ukázaly se černé sbory lesů, kráčející do vzdávajících se polí a opředené lehkým namodralým závojem. Fejfar hleděl na to bez zájmu, ale něco z toho ovzduší jarního očekávání, plného nedočkavé výbušné síly, ovzduší, od něhož jej dělilo jenom sklo okna, vnikalo také do jeho vyčerpaného mozku. Nemyslíl na svoje odhodlání, jež bylo podnětem k této cestě a jež mělo skončiti na jejím konci prostým výstřelem. Bylo v tom kus dobrodruží, že myšlenka na sebevraždu nenaléhala; její nutkání vyštvalo psance k této poslední cestě. Nyní usnulo, kdy asi se probudí zas?

Bledá tvář vyhnance života zůstala nepohnuta. Obrazy krajiny měnily se střídavou rychlostí, podle toho, jak vlak zrychloval nebo zmiřňoval tempo své jízdy. A když vyjížděl z jedné venkovské stanice vesnicí, rozloženou po obou stranách trati, padl Fejfarův zrak náhodou na komediantský vůz, stojící na návsi dědiny, připomnělo to Fejfarovi tak náhle jeho neštěstí a příčinu jeho útěku, že zbledl a před očima poskočily mu mžitky. Ten vůz loutkářů byl také kusem divadla. Fejfar počítal jako by úder do čela a ve spáncích náhlý nesnesitelný tlak. Tam byla slunečná záře, zeleň polí, usměvavá vesnice. Jediné *proč* naléhalo s tvrdou tíhou nezodpověděné otázky do jeho myslí. Proč musil projít takovým peklem, proč nebylo možno odhodit do hlubin času všechno to zklamání, poníženi a lidskou špatnost? Proč musil prodělat útrapy tiskové kampaně, vedené proti němu, který nikomu neublížil a který si nebyl vědom ničeho zlého? Proč bylo odvoláno provedení jeho kusu, díla, které bylo prací tolika bezesných nocí a vrcholem jeho umění? Řevnivost druhů, kteří nesvedli něco lepšího a záviděli mu úspěch? Lidská hloupost, snižující se k bezohlednému a neodpovědnému ničení bezbranného člověka? Ale *proč*?

Před jeho očima roztáhl se nepřijemný šedý soumrak, zakrývající slunečnou krásu tam venku. Ima byla v kupé, a monotónní zvuk kol vlaku jí doplňoval zoufalou prázdnotou. Všecko bylo tupé, tupé a šedé...

Vlak se přehnal přes vysoký most nad řekou a v několika minutách zastavil v nádraží města.

„Pán snad přeseďá?“ vkročil do kupé průvodčí a vyrušil Fejfaru. Otevřel oči a ulekaně se podíval na průvodčího. Okamžik mlčel, neschopen námahy přemýšlení a řekl dutě a bezmyšlenkovitě:

„Ne, jedu dále,“ a podíval se z okna. Na peronu kmitali se lidé, tlačíce se k stupátkům vagonů. Jiní odcházeli se zavazadly, košíky, tlumoky. Podél vlaku přecházel malý hoch—pikolo, vy-

křikuje zpěvavým hlasem: Vířino! Párky!" Zřizenci vezli dvoukolový vozík s poštou. Do Fejfarova kupé vstoupil pán, nějaký žid vypasené tváře s nepřítjemnými smyslnými očima a zlatými zuby. Pozdravil, odložil kufrík, svlékl tlustý kožich a usedl naoproti. Zapálil si doutník, přivřel s rozkoší oči a vystavil na odvěti tři široké zlaté prsteny na levé ruce. Snad se vrátil z dobrého obchodu, nebo jej šel uzavírat, a jeho obličej vyjadřoval touhu sobecké sdílnosti. A skutečně hned navazoval hovor.

"Račte jet daleko, smím-li se ptát?" otázal se se sladkým úsměvem, odkrývajícím všechny jeho zlaté zuby.

Fejfar byl bezradný, nevěda, co zvědavci odpovědět.

"Ne, jenom tak na výlet," zmohl se konečně na stísněnou odpověď.

"Nu, dnes je hezky, je to docela pěkné, dělat výlety. Jenže je to ještě poněkud předčasné, zdá se. Plno bláta venku, chladno ještě a stromy holé."

"To mi nepřekáží," podotkl neochotně Fejfar a zadíval se v okno. Žid, vida jeho neochotu k hovoru, ustal a povzdychl si, odfukuje oblak kouře.

Fejfarovi byli teď protivní všichni lidé a tenhle žid dvojnásob. Co ho nenechá na pokoji? K čemu ta jeho ironická poznámka? Zamračené díval se do okna, třeba že za ním nic neviděl a nicého nerozeznával. Bylo to trapné mlčení. Žid stal se nesnesitelným svým ostentativním odfukováním. Fejfar byl konečně rád, když vlak zastavil v malé stanici. Vzal kufrík klobouk a vystoupil. Nechtěl dále jeti. Odejde někam daleko od vesnice a ať už se stane cokoli. Vrozená zdvořilost činila mu výčitky, že spolucestujícího ani nepozdravil při odchodu. Ale ať už si o něm pomyslí cokoli. Vystoupil a prošel zachmuřeným nádražím. Vkročil do jediné ulice, která vedla kamsi do polí a ústila kdesi ve skalách nad řekou. Ulice byla plna vody a řídkého bláta. Fejfar prošel řadou nízkých domků, provázen - - cizinec - - zvědavými pohledy žen, rokujících na hrbolatých chodnicích a pohledy z malých oken. Když opustil malé domky, táhla se před ním alej kaštanů až k skalám. Vydal se do ní. V polích bylo mrtvo, nepracovalo se dosud v nich. Ostatně bylo poledne; ozvalo se z daleka vesnickými zvony. Městečko dosud mlčelo. Fejfar došel na stráň, táhnoucí se nad řekou. V stráni tkvělo něco holých lísek do prohřátého dne, dole se tměl smrkový les. Řeka hučela jarním zahloubaným tónem a mezi větvemi smrků probleskovalo jejtí stříbro. Fejfar sestoupil až k lesu. Usedl na oschlý kámen, položil kufrík na zem vedle sebe, vyňal pouzdro na cigarety. Byla tam ještě jedna. Kandidát sebevraždy si zapálil. Nějak ze zvyku, jinak docela apaticky ssál do sebe dým a vypouštěl jej do jasného vzduchu. Nemyslí na nic, ani na sebevraždu, ani na žida, ani na podivný způsob, jakým se dostal sem, do neznámé, cizí krajiny. Tupá tíha ležela mu v týle s nechutnou nehybností.

A přece bylo tolik svěžesti kolem něho! Karle Fejfare ztratila smysl života a nevíš, že v tichém venkovském lese není nikoho z těch ničemných lidí z Prahy, že daleko zůstal svět, že jasný předjarní den volá k radosti života a posvěcení, že mech voní, že kdesi pod jehličím čekají hlavičky sněženek, až je jednou z rána slunce zavolá! Zapomněls, že řeka hučí nikoli pohřební píseň, ale mollový doprovod k hymnům probouzející se země a že ti podává stříbrný dar svých drobných vln! Neslyšíš skřivana, jak s pole nad lesem vzletěl, třepetá se přes řeku a zpívá jiskřivou písničku! To všechno nevíš, máš hlavu v dlaních, nemyslíš na nic, netešíš se z ničeho, neraduješ se. Probuď se!

Neprobudil se. Díval se lhostejně před sebe dál. A najednou ozval se v něm nějaký rozbořený nerv. Ne v těle, ale v duši. Jako když nitku ze zarůstající rány násilně tahá. Byl to vnitřní sten, struna, třesoucí se křečovitou vibrací. Zavřel oči, neboť pohled na svět a jeho světlo stal se mu pojednou trýzní. Lépe, ponořit se v tmou. Moci tak nechat oči pohrouženy v temnotách a odejít v ně, ve věčné neproměnné a nenávratné tmy! Což stačí jedno stisknutí ukazováčkem a bude po všem.

Otevřel oči a váhavě sáhl po kufříku. Ničeho v něm nebylo mimo revolveru, krabice s náboji a garnitury prádla. Vybábil tři zbraň, zabalenou v kapesnítku, a s tlukoucím srdcem vsunul do komory dva náboje. Potom mu ruka s revolverem klesla na koleno. Tlukot srdce se vzdělával vlivem těchto několik pohybů a myšlenek, jež je provázely. Tmu, tmu! volalo to v něm.

Volal tmu a chtěl se ještě naposled podívat do světla. Rozevřel široce oči. Můj Bože, byla to žeh světla! Bylo ho tolik všude! Nahore v širokých otvorech mezi větvemi stromů, nad řekou a poli za ní, na fece samé a co ho klouzalo na měkkých větvičkách smrcin u jeho nohou! To bohatství až bolelo. Žrak nepokojně tékal s místa na místo a naposled utkvěl dole na těch smrcinách. Tvořily se tam tmavé skrýše dole při zemi, kde k půdě byly připeřeny spodní uschlé větvičky vláknité žlutých udusených trav, ale nad nimi blýskalo se zelené jehličí v záření jarního slunce. A do toho přechodu mezi světlem a tmou zavěsily se sebevrahové oči. Ta hranice byla neuvědomělým symbolem, vtrajícím se bezděčně tomu, který naň nemyslí, který nemyslí na nic, tím méně na symboly; byla bodem, na němž oči nehybně ulpěly, nemožouce se odtrhnouti, vlivem nějakých neznámých sil.

A co se náhle těm očím stalo! Tam, kde se stýkaly trásné zelených krajků jehličí se stmívavým spodem, objevila se pojednou tvář. Tvář nikoli lidská. A nebyla to tvář muže, ani tvář ženy. Bílá, průsvitná s úžasně jemnými rysy a očima, jež nejméně mohly náležeti člověku. Tak byly vroucí, čisté a hluboké, jako studánka v pralese, kam nikdo nevkročí. Bez hnutí dívaly se na sedícího člověka, tak jako se díval on na ně. Nebylo možno říci, kde tvář končí a kde začíná; její okraje, ještě víc průsvitné

než její střed, splývaly nerozeznatelně s okolím. Rty, neobyčejně jemné a hebcce červené se nepohnuly. Jich mluva přenesla se do očí a ta řeč byla tak výmluvná ve výrazu očí, jež se nezachvěly.

Anděl? Bůh? Či je to tvář?

Sebevrah, udeřen nějakým úžasem, klesl na kolena, nedtrhuje očí od tajemné tváře, mlčenlivě na něho hledící. Co se to dělo v něm? Nebyla to hrůza, která donutila jeho kolena klesnout na vlhkou zem. Jen úžas, úžas, úžas.

Boží milosrdenství?

Člověk sepiál ruce a jak se zalykal vnitřní vlnou rozváté bolesti i štěstí, mizela v mlze jeho očí záhadná tvář. — — —

Těžce vstal, ale duše měla lehkost křídél, jež se vlila i do těla. Dívaje se udivenýma očima před sebe do zárazků jarního světla, měl pocit člověka, který se probudil z těžkého spánku. Vstáváje, zakopl o nějaký předmět. Zdvihl jej. A nerozmýšleje se, vzal revolver za hlaveň a největší silou, jaké byl schopen, hodil jej prudkým pohybem vpřed; zbraň přelétla hlubokým obloukem přes smrtí a zapadla do hlubin řeky.

Zrcadlo světla pohltilo nástroj tmy.

A člověk šel lesem vzhůru a měl chuť na píseň. Nebylo už sebevraha. Byl to nový člověk.

A. S. CHUDOBKA: SETKÁNÍ.

Večery spanilé, jež šeftk vůni sytí!

V nádherných záchvěvech snad hlas se číší třás'...

Kouzelný hvězdy blesk — z něžž, zdá se, že mi svítí
tvých očí démanty a zlatoplavý vlas.

Ve svitu měsíce zde jdeš, ač neslyšená,

jak silných oblaků když stín jde nebesy...

Tak tichá milenka... jak mlhavá jdeš žena

se šeptem oddaným, co vznes' se nad lesy.

Jsem s tebou, neznámá, a srdce vzdává se ti,

neb struny duše tvé se chvějí bez konce.

Můj denní prchá žal — van čehos sbírá smetl —

Ty sladce kouzelná vstříc jdeš mi lehounce.

Svou ruku dáváš mi, když jiní utápěli

mé srdce ve smícliu, jenž ironicky žeh'.

Šťastliví milenci jdem spolu, ať jsme zřeli

že všechno klamný dým a marnost v obětech.

JOS. HANÁK: MGR. ALFRED BAUDRILLART.
JEHO ŽIVOT A DÍLO.

K mužům, kteří mají zásluhu o rozkvět katolicismu ve Francii, náleží i kardinál Adolf Perraud. Narodil se v Lyoně r. 1828. Byl nejdříve profesorem dějepisu, avšak vlivem P. Gratryho stal se r. 1855 knězem v obnovené kongregaci oratorianů a, napsav „Dějiny francouzského oratoria“, byl r. 1865 jmenován profesorem historie na Sorbonně. Obíral se hlavně studiem německého a francouzského protestantismu. Návodem P. Gratryho jal se studovati irskou otázku a proto se odebral do Anglie a Irska. Plodem jeho studí byla kniha o dvou avazcích „Studie o nynějším Irsku“.

Stal se nadšeným obhájcem práv a svobody Irů, ale i Poláků. Když bylo r. 1863 potlačeno polské povstání, prchlo mnoho Poláků do Francie. Perraud založil k jejich podpoře „l' Oevre du catholicisme en Pologne“. Jeho vlivem sebralo se pro polské emigranty od r. 1864 do r. 1870 na 320.000 fr. Byl spřátelen zvláště s rodinou generála Zamoyského, nad nímž r. 1868 měl pohrobní řeč. Za jeho lásku a zastání osvědčovali mu Poláci při každé příležitosti svou oddanost; slavnosti jeho konsekrace na biskupa se zúčastnili s národními prapory a při odevzdání kardinálského klobouku mu věnovali mitru zvanou „Královna Polsky“. Nad jeho rakví, ač si zapověděl všechny řeči, promluvil jedině syn velkého básníka Adama Mickiewicze.

Byl také horlivým podporovatelem protiotrokátské činnosti kardinála Lavigéri a r. 1894 byl zvolen předsedou „Protiotrokátské společnosti“.

R. 1874 byl navržen vládou římské kurii za biskupa a jmenován biskupem v Autunu, kde setrval až do své smrti. Pro své „liberální“ tendence, pro své přátelství s P. Gratrym, jenž nesouhlasil s prohlášením dogmatu neomylnosti papežovy, byl od politických odpůrců podezírán a osočován; časopis Univers nazval jeho jmenování biskupem „pohoršením pro Paříž a slabostí pro Řím“.

Politicky nebyl činný, avšak protikatolické tendence vlády odsoudil vždy energicky.

Jeho profesura a vědecká činnost jej opravňovala ke křeslu v Akademii; byl zvolen téměř jednohlasně r. 1882. Těšil se neobyčejně oblibě papeže Lva XIII., jenž jej vyzval, aby přeložil encykliku o svobodných zednářích, což učinil s ním v jeho pracovně. Tento papež jej také jmenoval r. 1894 přes odpor vlády kardinálem.

Po smrti Lva XIII. byli francouzští kardináli v konklave pro Rampollu. Kardinál Perraud to krátce odůvodnil takto: Poněvadž je svatý kněz, poněvadž byl rádcem velkého papeže a poněvadž miluje nepopíratelně Francii. Když kardinál Puzina podal

jménem rakouského císaře exklusivu kardinála Rampolly, protestoval jménem sboru kardinál Oreglia, avšak slabým hlasem. Po sedění odešel kardinál Perraud do kaple sv. Pauliny, kde prodel na modlitbě půl hodiny. Potom sestavil podle konstitucí Pia IX. nový protest, jež s dovolením kardinála Oreglie přečetl silným hlasem ve večerním sedění.

V posledních letech svého života nebyl ušetřen zkoušek. Za ministerstva Combesova byl zbaven platu. Jeho diecesáni však jej odškodnili. S hrдостí ukazoval listinu, poněkud zašpiněnou, s podpisy dělníků závodů Creuzotových, z nichž každý chtěl přispěti aspoň několika sous. V konklave mu učinil nabídku kardinál Kopp: „Mám značné příjmy. Nedovolila by vaše Eminence, abych se mohl o ně s vámi dělití?“ Kardinál Perraud ovšem zdvořile odmítl.

Zemřel dne 10. února 1906 právě v den, kdy vládní zřízení sestavovali inventár jeho katedrály, ač byli upozorněni na vážný jeho stav – a odhadovali cenu jeho biskupského trůnu.

Pokud se tedy uskutečnila idea smíru víry a vědy? Na tuto otázku nám dává odpověď nestranný pozorovatel, dějepisec G. Sorrel, člen Francouzské akademie, slovy: „Někdejší konflikty vědy a náboženství se velmi zmírnily; nevěří se již, že nové vědecké a dějepisné objevy budou nebezpečím pro církev. Katolíci se chápou těchto objevů, nebojíce se ničeho pro církev; staré důvody proti ní z počátku křesťanství i moderní objevy pozbyly téměř váhy.“

Programem katolíků francouzských se stala slova děkana právnické fakulty, markýza de Vareilles-Sommières: „Ať jsou úmysly Prozřetelnosti jakékoli, povinností nás všech jest, abychom kráčeli, jako by nebe bylo jasné, jako by spravedlnost byla královnou Francie a jako bychom měli budoucnost zabezpečenu. Silní svým svědomím bez hany, silní dobrem, jež vykonali a jež jen oni jsou s to vykonati, silní svou oddaností k Francii, kterou milovali za všech dob a jejímiž jsou dosud nejlepšími syny a nejuprávnějšími přáteli, katolíci mohou se dočkatí všeho, nemají však strachu z ničeho.“

A Mgr. Baudrillart dodává k tomu zmužile: „Kdo jest bojovníkem tří vznešených paní — Víry, Vědy a Svobody — nedá se odzbrojiti, pokud není zraněn smrtelně.“

Za světové války chvělo se i srdce Baudrillartovo bázni o ohroženou vlast. I snažil se všemožně získávati jí sympatie neutrálních národů, rozptylovati pomlvy, jež šířili Němci o Francouzích. Na jeho podnět byl dne 18. května r. 1915 založen „Katolický komitét francouzské propagandy v cizině“, jenž měl sdružití ke společné práci všechny vynikající francouzské katolíky, jichž jméno, vliv, autorita, by byly katolíkům neutrálních států zárukou pravdy.

Čestnými předsedy byli jmenováni kardináli Lugon a Amette,

akademik a bývalý ministr bar. Cochín, akademik markýz de Vogüe a generál Pau, ředitelem komitétu se stal Baudrillart, členy výboru všichni francouzští biskupové, členové Akademie, z nichž uvádím jen známější, hr. d' Haussonville, Bourgeta, Bazína, Doumíca, senátoři, poslanci, publicisti, vysocí úředníci, průmyslníci, bankéři.

Komitét ihned přikročil k vydávání knih a brožur na obranu pomlouvané Francie, z nichž nejinstruktivnější jest „Německá válka a katolicismus“. Dokazuje se ní, kdo zavinil válku, v níž hrál důležitou roli i moment náboženský, vyvrací se v ní pomluva, že Francie jest odkřesťaněna a znemravnělá, uvádějí se v ní zločiny a svatokrádeže, páchané německými vojáky na obyvatelstvu, kněžích, jeptiškách a chrámech v obsazeném území, líčí se v ní působení kněží ve francouzské armádě a náboženský život francouzských vojsků — jest to krátce částečný kulturní obraz války na frontě francouzsko-belgicko-německé, obraz tak děsný a poučný, že otřese i nitrem českého čtenáře a donutí jej k úvahám a závěrům, jež jsou dosud časové. Proto doufám, že reprodukce tohoto obrazu, ovšem kusá, nebude pokládána za nemístnou, zbytečnou a to tím spíše, že zmíněná kniha vyšla za redakce a spolupráce Mgr. Baudrillarta a tudíž svým obsahem náleží do sféry jeho myšlenkového života.

V knize se uvádějí fakta tak úžasná a hrůzoplňná, že těžko je věřiti; proto jest knize předeslána předmluva samého kardinála Ametta, aby byly ověřeny. Uvedu ji pro její opravdovost a zajímavost.

„Duch sv. pravil: „Curam habe de bono nomine, pečuj o dobré jméno.“ Toto napomenutí se vztahuje na jednotlivce i národy. Ve chvíli, kdy Francie s pomocí svých spojenců vede strašnou válku, kdy její armády s hrdinnou myslí a vytrvalostí hájí cti svých praporů, jest povinnost všech jejich synů, aby před národy do války nezapletenými hájili spravedlivé věci své vlasti a práva na úctu vzdělaných národů. Tato tak samozřejmá snaha dala výkvětu francouzských katolíků podnět ke knize „Německá válka a katolicismus“. Rozličné články, jež tvoří tuto knihu, psali mužové, jejich pravověrnost a oddanost církvi katolické jest tak osvědčena, jako jejich soudnost a doklady, o něž se opírají. Můžeme ubezpečiti, že jejich mínění zde projádřené i fakty jimi uvedené zasluhují plné vřty. S důvěrou předkládáme tuto knihu svým bratřím v cizině. Její četbou mohou se přesvědčiti, že Francie v tomto boji, jak nám nedávno napsal slavný, ctihodný kardinál mechlinský, zůstane věrna svému úkolu strážkyně práva a ochránkyně civilisace.

Přes svá poblouzení, přes své přehmaty nestala se nehodnou čestného názvu, jímž byla obdařena nejprve od Anastasia a potom ode všech papežů až po Lva XIII., Pia X. a Benedikta XV. — názvu nejstarší dcery církve.“

Pokračování.

Na podsínku zazpíval a zanotoval drotár svoje: hrnce drátovat! a za chvíľku prešiel jizbový práh starší, vlasatý a zaškudľý Slovák s hromadou plechu, drátu a pastí na myši. Krčil se pokorně i pozdrav křesťanský zanotil zkroutěně, ale očka hrála želmovstvím.

Nečekal dlouho na práci. Hospodyně mu bez řeči položila dva nakřaplé hrnce a šla ven.

Slovák hodil na hlíněnou podlahu své břímě a hledal náčiní v kožené kabeli.

„Chvála Pánu Bohu, budem mať pekný začiatok na moravskej strane . . .“ bručel si vesele a rozvíjel si drát.

„Nuž, ako sa tuná máte? Akú budete mať žatvu?“ Nikdo neodpovedal. Slovák blýsknul z pod hustého obočí na oba bratry, usmíchl se a hovořil sám.

„U nás to nebude na dvakrát. Nu, však vravime: v trencianskej stolici počiatok kamenia, koniec chleba . . . Tiež tuná na Morave máte chalupy kus od seba. Tak ako u nás . . . Aspoň sa gazdienky pre sľepečky nepobijú. Ale pre nás remeslníkov je to zlé — čo sa naprechádzame, kým zárobek sa naide. Nenie to ako na Haně, tam chalupa je prilepená pri chalupe. Zavoláť: drátovat a už máš hrnce a hrniečky z celej dediny kolem seba . . .“

Drotár pevně uťahoval drát kolem hrnce. Drát chřestěl, obchvíli kleply klíšťky o hrnec.

Slovákovi bylo mlčení hloupě. Šel na ně zchytra.

„Čo povedáte, gazdo? Nič? . . . Zdálo se mi, že ste čosi riekol . . .“ Zase žádná odpověď.

Rozhledl se po pustých stěnách a uhrzl se:

„Pre Boha, čo to máte za bývanie; ani kríža, ani božskej matky, len na stene akúsi umrlčinu. — Br . . .“ Sklonil se k práci, ale pustota stěn stále mu nedávala pokoje:

„Gazda, akej ste vy viery? . . .“

Michal se zachmuřil ještě více a bez odpovědi odešel z jizby.

„A čo sa gazda pohneval? Čo mu gazdenka porobila? Gazdena ani muk, gazda ani muk. Tuná, hadam, bol krík, bolo lanie. Hrom tu trieskal . . . A včil ako na cintoríne . . .“

Drátař se zabořil na Martina, jenž dosud pilně přišival latu na potrhanou papuč.

„A ten tiež ani slova . . . Či vás mamka privedla všetky nemé na svet? . . .“

Vešla Hevka. Od loučení s tátou byla ještě celá ubřečená a sušila si zástěrou oči.

Slovák se usmál: „A ešte ktosi je tu, najskôr mlada gazdienka — od toho mladého čizmára . . .“ dohodoval se, měfe si se zálibou stepilou postavu dívčinu.

„Gazdiena, gazdiena . . .“ pošklebovala se Hevka po drotárovi — a ukazujúc se smíchem na rozpacitého Martiná, rozesmála se — „gazdiena, a toho tady papučára?“

Smích Hevčín, zlobný a posměvačný, urazil Martina. Nechal práce a odešel.

Děvče po náhlém výbuchu smíchu sesmutnělo. Rozvázalo svůj uzel a odnášelo si peřiny do sousední komůrky.

„Chvála Pánu Bohu“ — bručel si spokojeně drátař — „není sů nemř! To sa, hadam, ruvali, že nič nepovedajú. Tiež u nás to bývá, keď sa pobijeme, i celý den so ženičků neprehovoríme. Až pod duchnú v noci sa spriatelíme . . .“

Hevička neodpovídala. Odnášela si do světničky svoje háby, ale smíšek jí v obličejí zářil.

„Počívajte, gazdienko . . .“ pokoušel drotář.

„Ale nenadávejte mě . . .“ zlobila se smíchem. „Dyť já nejsu žádná gazděna, su enom služebná . . . A nejsu tu ani dlúho, ani ne hodinu. A vy už byste mia chtěl gazdit . . .“

„Ej dobre. Ale povedz ty ma, prečo tvoji gazdovia nemluvíjú . . .“

„Oni sú takej vtry, co sa nesmí mluvit.“

„Ajaj — ajaj . . .“

„A já su zas takej vtry, co sa móže hodně mluvit . . .“ zlobila se Hevka.

„Ej, to bude zlé . . .“ politoval drotář.

„Také sa bojím . . . Dyť já bych pořád mluvila . . . Aj si ráda zatočím, a tady nesmím na muziku. Není to strašné? . . .“

„Ej veru, to bude zlé . . .“ politoval drotář.

„Ba, bude zlé . . .“

Hevka byla hotova a rozbíhala se ven. Ale u dveří si vzpomněla:

„Strýče, a tančíte rádi tam u vás na Slovákoch?“

„Ej, vela rádi . . .“ Na prošeďivělm strnisku drátařově zašklebil se úsměv.

„A zpíváte rádi při tancu? A kerú nejradši?“

„Hm, každý nejradši tú svoju . . .“

„Kerú vy nejradši?“ pokoušela Hevka.

Slovák odhodil drát, položil hrnec na lavici a seskočiv, začal se kroutit a si notovat: „Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali . . .“

Děvče nehledělo, že Slovák je starý a velice zaškudlý, chytílo se ho, a už se spolu vrtěli po jizbě popěvujícíce: „gdyž vy ste mla na ten tanec nepozvalí. Já bych bola tancovala, aj na cymbál neco dala, aj vás všetky poboskala.“

Otevřely se dvěře a v nich se objevila Verunka. Zprvu byla užaslá jako žena Lotova, pak začala se trásti hněvem a spínala bolestně ruce nad tou ohavností. Pokročila k tancující dvojici, ale ta nedbala jejího mlčenlivého lamenta, a vyžduchla ubožku na sňh, až se zapotácela.

Tanečníci se rozpalovali, ku zpěvu si podupávali. Už směleji se nesla jizbou druhá sloka: „Co sa moja milá máti natrápila . . .“

Vešel Michal, jako rozhněvaný prorok. Pobledlý, zachmuřený. Nerozmýšlel se dlouho, nespínal ruce, jako sestra, ale chytнув drotára za rameno, vyhodil jej na síň. A už se chystal na Hevku.

Ta si však urovnala vlasy na čele, a uchopivši kola drátu, pastě na myši a rozdrátovaný hrnec, hodila to vše za Slovákem do stěny. A když se hrnec poroučel na kusy, rozesmála se:

„Strýčku, aby vám to déle trvalo. Ukažte, co umíte . . .“

Michal chytíl Hevku za ruku. Ale ta se mu vysmekla.

„A snáď mia, strýčku, nechcete vyházovat? Hoho, to poletíte na síň napřed vy, a teprů já. Či myslíte, že sem přišla slůžit k vám na čtvrt hodiny? Ani si nemyslete! Já sa vám do vašeho modlení nebudu plésť, vy sa nesmíte zato plésť do mého tancu. Co zme si vymínili? Padesát rýnských na rok, jedny šaty, jedny papuče, jedny botky, dvoje podrážky, dvanást loktů plátna, v nedělu do kostela, ale abych si nesměla zavrtět na jizbě, o tom sa nejednalo. O zpívání také né. A co sa dojednalo, to sa bude držet, abyste věděli . . .“

Michal se pokoušel vzpomenouti si na něco z Písma, ale ustupoval až ke dveřím před rozkaceným děvčetem.

U dveří mávl rukou a bez citátu zmizel.

„Tak vás budu všecky pořádat. Dyž mlčef, tož mlčef, a gdyž zpívať, tož zpívať. Rozdělme si pěkně prácu . . .“

Poslední verš divoké písně dozpívala a dotančila sama. A když ztichla, najednou, kde se vzal, tu se vzal, stál proti ní Martin. Co se nepodařilo Veruně a Michalovi, vylovit z Písma něco vhodného proti té Sodomě, zdařilo se jemu. S prorockým posuňkem vzkřikl na bezbožnici:

„Jako kroužek zlatý na pysku svině, tak jest žena pěkná a bláznivá . . .“

Hevka se zachmuřila.

Přitočila se k lavici a chytнувši do každé ruky papuč, vyřítila se na Martina.

„Co povídáš, ty proroku? Ty starozákonníku? Opakuj to ešče jednú!“

„Jako kroužek zlatý na pysku svině, tak jest . . .“

„Co? Krůžek zlatý? Dobrá, to je ešče súcí, no nech! Ale na pysku svině? Tu máš, tu máš!“

A už padaly na ubohého Martina rány papuč. Hlava, nehlava. Chrbet, nechrbet. Nečekal na další a vynětal z jizby. Letěly za ním výčitky a hrozby.

„Tak zme si to nevymínili. Jednú do kostela, dvanást loktů plátna, jedny papuče, jedny botky, padesát rýnských na rok, ale žádný krůžek na pysku svině, žádné nadávání. Jeden mia pokřtí, že su stěcha duravá, druhý zas . . . jak to řekl — parom do tebe — šak já ti dám zlatej svině, až svině . . .“

Sedla si ke stolu, těžce oddychujíc. Oknem nakukovala Verunka do jizby.

Hevka, jako by se jí najednou rozleželo, co vyvedla, zanaříkala se smíchem:

„Ja, pro Boha, co včil?! Hospodáre sem všecky vyhnala, co si tu chudera sama počnu?!“

Rozehnala se na stů.

„Strýčku Michale! Strýčku Martine! Tetičkó. — To byly edem kundrfály — to nebylo na ozajst, vratte sa, všecko vám odpůščám!“

JOSEF DOLEŽAL: VEČER V LUKÁCH.

Pres starou lávku přešli jsme potok, v němž žijí v houfech
pstruzí,
na osecká luka. Stavěli tam do kup proschlé otavy.
Zamyšlení plouhali jsme travou v zádumčivé chůzi.
Na kupách sena rukama srážel vůně větřík brouzdavý.

Průzračný, zářjový vzduch otvíral nad Štítem obzor daleký,
kde ve zlatém krajkoví oblaků krvácel západ, jakoby hynul na
věky.
Ze křoví u vody vyběhli tiše kosi. V posečené, vlhké trávě
dloužil se olší stín jak pod očima, chvějícíma se zajíkávě.
Na starý šátek strakatý sedlí jsme spolu u první kupy sena,
v něž hlavu zvrátila. Očúny křehly v trávě, jež voněla. mlhou
orosena.

Olše si kolem celé feky stouply na špičky,
dívejíte se v slunce. Těla se ve tmě už chvěla jím strachem,
když vršky jejich se zarděly utíkajícím ještě nachem
a večer jim nohy líbal, stoupaje z vody, v mlze celický.

Na mezích, v běhu ticho posedává, pijte pozdní světla z rosy.
Slyším jen vůz a daleký, daleký hlas a klepání opozdění kopy.

Louka dýchá jak panna, která si u feky zavázala šat,
a v soumraku jde se na noc v nejtišší zátoku vykoupat.

Soumrak vlhl, houstl, tměl se v hnědých očích mé milenky.
Hleděl jsem na ni a po její kráse
jak po lukách ve vlnivém stádu pásal své sešeřelé myšlenky.

Všemu, co žilo, se oči touhou přivíraly a mně nejvíce.
Pod vodou vycházel bledý, bledý srpek měsíce.

STANISLAV WYSPIAŃSKI, PŘELOŽIL F. DUŠA:
L E G I O N.
DVANÁCT SCÉN.

SCÉNA V.

Cela kněze Alexandra Jelowieckieho, jizba vyblšená, tichá; malými okry vysoko ve zdi zlatá povodeň slunečná. Kněz zaujatý psaním listů, uprostřed stohu papírů rozložených po stole a na několika židličkách dokola; podlaha cihlová bílá, plátěný koberec.

Adam Mickiewicz otvírá dvěře a stane na prahu.

Mickiewicz: Vítejte, necht je pochválen.

Kněz: Na věky. — Z daleké cesty?

Mickiewicz: Z daleké. Boufemi povalen
můj Duch, jak sloupovi Říma
zřícené, v troskách svatyně.

Kněz: Pohanské — v troskách pohané,
moc Kristova stoupá, kněží,
kostely Říma v rozkvětu,
mohutní stolice Petrova.

Mickiewicz: Duch z pout vysvobozen svěží
v rozvalinách stanul chvíli;
zřít minulosti na mohyly,
než-li krev tryskne v něm nová
než srdcem struhami poběží
v nových bojích.

Kněz: V bludů vině;
necht v tesknoty zhyne dřív klíně,
necht dřívě sloupem zkamení,
hřích Sodomy za ní necht hřtmá. —
Duše bludy stříšeněná,
necht v nové bludy ji jdoucí
zaválí sklepení Říma.

Mickiewicz: Zpod ssutin, hle zpod ruin
zvedám se, vzhůru dlaně nosím;
v samotě volám, v poušti —
prahnoucí svěžím po zdroji,
pro duši o milost prosím,
prahnoucí jak beduin
bloudící v bezvodé poušti.

Kněz: Dlač dej mi přátelskou.

Mickiewicz: Ne, takým nehovoř slovem,
neb srdci tvrdým zní kovem.

Kněz: Oddej mi srdce v ryzosti;
přátelství kdysi hostilo,
dá Bůh — že zas se v něm zahostí.

Mickiewicz: Ne po také prahnul jsem radosti.
Chci oddat srdce v ryzosti;
dej mi potěchu Andělskou,
ne takým, ne zemským mluv slovem,
neb srdci tvrdým zní kovem.

Kněz: Buďme, bratře, oba srdcem prostí;
dá Bůh, že láska se v něm zahostí;
oddáváš srdce v ryzosti,
jen podivným mluvíš slovem,
že srdci tvrdým zní kovem,
jak Bůh se v srdci zahostí?

Mickiewicz: Buďme, bratře, oba srdcem prostí.
Dej mi, splň potěchu Andělskou,
Kristus podá dlaň nám přátelskou,
v zkroušených srdcích se zahostí.

Kněz: Přišels ke mně po zahálce, lenoštci...

Mickiewicz: K Jerusálemu lnu, ke Stolici.

Kněz: V šatě lidské falše proč šels tudy?

Mickiewicz: Proč jen vidíš skvrny, špinu všudy?
V šat jsem přioděl se řádný
a ty přijímáš mne chladný;
zda jsem marně na se vzal též trudy,
cestu zvolil jsem si skalnatou
Proč jen vidíš skvrny, špinu všudy?

Kněz: Žes vzal na se též a trudy
a cestu zvolil skalnatou,
rovněž míníš, že tě vítám chladný.

Mickiewicz: Hle, uzřel jsem Upřici vlasti zlou;
stihám ji, za ní se vrhám,
pro ni Srdce i Duši mrhám,

pro ni cestu zvolil jsem skalnatou
a nejbolestnější z trudů.
Chci Slovem lid vykoupit z bludů.

Kněz: Stiháš ji, za ní se vrháš,
pro jedinou Srdce, duši mrháš;
jí chceš lid vykoupit z bludů?

Mickiewicz: Ó Bože, od ní jediné —
ó Polsko, svatý upírel
Bratře, žádám Vás v pokoře,
dejte mi útěchu Andělskou,
toužím jak On lid vykoupit z bludů
Slovem! — Ať mučení mne kruší,
Probudím Slovanstva duši.

Kněz: Bratře, ta slova rouhači sluší;
ó Polsko, strašlivý upíre,
rozdiráš krví plné srdce,
v krve svěží libujíc si zápachu.
Pýchy posvěcuješ sbratření;
stiháš vidinami Strachu.
Který tě Archanděl přemůže,
by nám dal Kristus dlaň přátelskou?

Mickiewicz: Bratře, ta slova rouhači sluší. —
Který nám Archanděl pomůžel
Je z pokory slib můj a sbratření;
přicházím ve Jménu Božím
pro Slova božího útěchu;
chci se sebe smýt nařčení,
chci špíny se zbavit a hříchů.

Kněz: Chceš k zpovědi svaté —

Mickiewicz: Zpověď je mi třeba.
Pohleď na mne, jak můj Duch žal vstřebá.

Kněz: Jak tvář tvoje vráskami zorána,
jaká hrozná —

Mickiewicz: Muka tam vepsána.

Kněz: Tedy jdeš si požalovat Bohu.

Mickiewicz: Tedy jdu si požalovat Pánu,
bych věčného dosáhl spasení,

bych slova uslyšel smfření,
by se zjasnila má cesta hložím.

Kněz: Klekni a mluv Jménem Božím;
bratře, kněz slyší, tvá vina...

Mickiewicz: Ve Jménu Otce; i Syna...
(Zvoní poledne.)

• FRANTIŠEK LEUBNER: ISTEHAR.

Jas země prchá výše, tmou hvězdná dráha plyne.

Bran zlato nebeských se taví na západu.
Jdou odtud andělé — i anděl v tmách se tratí,
kde krásy zjev, sen lásky k země snům mu kyne.

Kde bílá Istehar dlí v plných růží sadu
a bledý červánek jí volné vlasy zlatí,
van křídla modravých se stezkou toužně vine.

Asael: „Ó, dcero země, poutáš anděla mě k hroudě!
Jen po tvém objetí žeh touhy ve mně hoří
a z lože nocí tvých den blaha se mi zoří,
bych nedbal nebe zrad, zde po tvých stopách bloudě!“

Istehar: „Mne vábí nebe taj; výš, do jasu mě loudě!
Ne blaha vzletným snům, zem nestačí ni hoří.
Mně svaté jméno zjev, jež tobě křídla tvoří,
že náhle nesou výš vln éterných tě v proudě!“

Již anděl zradil v touhy vyslyšené bludu
blah věčných slovo před ní na pokleku,
jí líbaje prach nohou rtoma vášnivýma.

Jen vzdechla jménem týmž a od zemského trudu
se vznáší ona z prachu v čistoty své vděku. —
A Bůh jí vstavil zárnou v sedmihvězdi Kímah.

Stín padlý s nebe i zemi děsí do úleku.

Z knihy „V troskách cizích chrámů“.

Věčná hanba a smrt těm zlým lidem v Itálii, kteří doporučují jiný dialekt a svým vlastním pohrdají. Tvrdím, že takové jejich hnutí myslí příčinu svou má v pěti odpor-
ných pramenech, z nichž prvním jest slepost posudku a třídění, druhým perversní a zvrácený cit a pojmání, třetím touha slavomamu, čtvrtým závěr premis závistí a pátým, posledním duševní nízkost a omezenost. Každá z těchto kategorií má mnoho nohsledů a malá jenom část je těch, jež prosti jsou těchto vlastností.

O první z nich možno takto uvažovati.

Právě tak jako sensitivní část duše má své oči, jimiž vidí a vnímá rozdíl věcí, pokud jsou zevně různě zbarveny, tak část racionelní má své oko, jímž rozlišuje věci, pokud spořádány jsou za příčinou nějakého cíle, a to jest rozumnost a moudrost. A jako slepec kráčí vždy podle vůle těch, již ho vedou, buďto špatně nebo dobře, tak ten, jemuž schází světlo soudnosti, kráčí vždy v úsudku svém podle hesla, ať je správné nebo falešné. Je-li jeho vůdce slepý, je právě tak slepí i vedený, jenž se vůdce drží, a oba docházejí špatného cíle. Protož psáno jest: „Vede-li slepý slepého, oba do jámy upadnou.“

Kategorie lidí, jimž schází soudnost, byla dlouho proti našemu nářečí z příčin, o nichž učiněna bude zmínka později. Svrchu uvedení slepci, jichž jest velmi mnoho, majíce ruku na rameni svých vůdců upadli do jámy falešného mínění, z něhož nikterak vyvážnouti nedovedou. Šatu tohoto světa diskretivního prosty jsou nejčastěji osoby z lidu, poněvadž, jsouce zaměstnání od prvopočátku života nějakým řemeslem, nutně upínají na ně svého ducha a nechápou nic jiného. A protože není možno ihned nabýti roucho ctnosti jak morální tak rozumové, nýbrž pozvolným užíváním sil a schopnosti a oni praxi svou vkládají jednostranně ve své zaměstnání a o jiné věci se nestarají, nemohou mítí soudnost. Stane se proto, že často volají: „Ať žije jejich smrt a zemře jejich život“, jen aby někdo začal. A právě toto jest nebezpečnou vadou jejich sleposti. Proto i Boetius dosuzuje lidový slavomam, ježto mu schází soudnost. Tyto nutno jmenovati ovce¹ a ne lidmi; neboť když některá ovce vrhne se se skály, činí to po ní všechny ostatní a když jiná pro nějakou příčinu poskočí na cestě, skáčí i ostatní, ač nevědí, proč tak činí. A já jsem viděl již mnoho ovcí skočiti do studně, protože tam skočila jedna z nich, myslíc, že snad přeskočiti jest jí zeď, ačkoli pastýř v pláči i křiku rukama i hrudí jim v tom bránil.

¹ Rozumí se zde řeč lidu na rozdíl od středověké latiny a sice dialekt toskánský, jenž je základem spisovné italštiny.

Druhé tažení proti našemu nářečí podnikáno jest pod záminkou nízké výmluvy. Jsou mnozí, již si oblíbili býti pokládány za mistry a učitele, ač vpravdě jimi nejsou; tí vždy svalují vinu na látku vykonávaného řemesla a umění, nebo na nástroj právě tak, jako špatný kovář haní železo jemu přinesené, citerista citeru, mysle, že tím svrhne vinu na perlík, když vyrobí špatný nůž a na citeru za svou špatnou hru, jen aby sám nepřišel do špatného světa. Právě tak jsou někteří, a není jich málo, kteří chtějí, aby je člověk pokládal za spisovatele a básníky a aby se ospravedlnili z neúspěchu, žalují a viní látku, v našem případě vlastní nářečí a doporučují jiné, v němž se na nich práce nepožaduje. Kdo chce spatřiti, jak toto železo zaslouží hany, ať podívá se na dílo dobrých umělců a pozná podlost těch, kteří jeho hanobením hledí omluviti sebe. Proti takovýmto volá Tullius na začátku své knihy, jež nese název „De finibus bonorum et malorum“, protože za jeho času haněli římskou latinu a doporučovali jazyk řecký ze stejných příčin jako tí, již nazývají nízkou řeč italskou a výbornou řeč provencskou.

Nohsledové třetího směru vystupují proti našemu nářečí z touhy po slavomamu. Jsou mnozí, kteří, vyzdvihujíce přednosti jiného jazyka, který doporučují, věří, že tím stoupají v očích lidí více, než kdyby ukázali na přednosti své řeči. Beze vši pochybnosti zasluhuje chválu ten, jenž dobře se naučí cizímu jazyku, ale haněbné je doporučovati jazyk cizí více než zasluhuje a v jedné takovém hledati ještě slávu.

Čtvrtý prapor zdvihá se proti ze závidi. Jak bylo naznačeno již dříve, vyskytá se závidi vždy tam, kde jest nějaká rovnost. Mezi lidmi stejné řeči jest stejnost nářečí; a poněvadž první nedovede vyjadřovati se jako druhý, povstává z toho závidi. Závidník soudí, nehaně, že nedovede se dobře vyjádřiti, ale haní látku díla, aby uchvátil čest a slávu pro autora (pohrdaje dílem a oně stránky), právě tak jako ten, jenž by haněl železo na mečí, nehaní jenom železo, nýbrž celou věc umělcovu.

Následovníci pátého a posledního směru jsou nízcí duchem. Velkomyslný vždy smýšlí velkodušně v srdci svém; malomyslný naproti tomu pokládá se za nicotnějšího nežli doopravdy je. Velkomyslnost i malomyslnost má vždy zřetel k nějaké věci, pod jehož vlivem činí se velkodušný větším, malomyslný menším a tím se stává, že velkomyslný zvětšuje i jiné, malomyslný však zmenšuje.

A poněvadž měřítkem, jakým se člověk měří, měří i svá díla, která jsou téměř jeho částí, stává se, že velkodušným zdá se dílo jejich lepším nežli jest a druhé dílo horším; malomyslný však oceňuje své nízko a jiného vysoko. Z podobné příčiny pohrdají někteří vlastním nářečím a cení vysoko nářečí jiné. Všichni tací opovržení hodní Italové, kteří vzácné naše nářečí snižují, které, je-li nízkým a špatným, je to jen v prodajných ústech

těchto věrolomníků, kteří vůdce činí slepcům, o nichž jsem se zmínil na začátku.

Až potud¹ zajímavý výňatek z Danta, jenž nalézá se téměř ve všech antologiích a čtáncích italských. Jest patno z něho, jakou práci a námahu dalo to Dantovi, než povýšil opravdu krásné a čisté nářečí toskánské za spisovný jazyk Italů, potomků Římanů a Etrusků.

Když lingua latina illustris ustoupila do pozadí a o slovo a primát víc a více se hlásil „sermo rusticus“, nastal jazykový boj ve všech zemích románských. Ve Francii dralo se do popředí nářečí tak zvané „d'oïl“ a nářečí „d'oc“, až na konec jedno z nich zvítězilo a stalo se spisovným jazykem celé Francie.

V Itálii udržela se latina nejdéle u vesla z příčin lehce pochopitelných, takže první písemné památky v řeči lidu potkáváme značně opožděně, teprve ve XII. století u troubadourů provencských, u prvňích básníků sicilských, umbrijských (Sv. František z Assisi), toskánských a bolognských. Před Dantem setkáváme se s nepatrnými zlomky písemnosti psaných „nel Volgare“. Z XII. století pochází italský nápis v domě Ferrarském, „Ritmo cassinese“ a „Cantilena“ z Toskány.

Z první polovice XIII. století pochází pověstný „Contrasto di Cielo dal Camo“, jenž jest psán již čistou italštinou, ač v něm možno ještě nalézti dosti prvků troubadourských. Z téže doby pochází pláč milenky, která nařiká nad vzdálením se svého milence, jenž odtáhl s křížáky. Píseň připisuje se Rinaldovi z Aquina.

Z jihu Itálie pochází ještě „Boj Messinských proti Karlu z Anjou“. (1282).

V Umbrii setkáváme se ve XIII. století s písní „Cantico delle creature“, jež se připisuje sv. Františkovi z Assisi a s „Laude“, jejichž autorem udává se fráter Jacopone da Todi.

Na půdě Bologně vyrostl „Zápas ctností s hříchy“, v severní Itálii „dialog mezi letem a zimou, mezi karnevalem a pátkem, mezi tělem a duší“. Do té doby nejvíce snad v řeči lidu napsáno bylo v Lombardii svérázným jejím nářečím. Bonvesin de la Riva napsal „rozhovor růže s fialkou, duše s tělem, panny s ďáblem, měsíce s rokem“, Giacomino da Verona popsal „nebeský Jerusalemský a pekelný Babylon“, kterážto alegorická vise sloužití může za předchůdce Božské Komédie. V Lombardii vznikl taktéž „Pláč ženy padovské pro vzdáleného muže v taženém křížovém“ a několik ještě jiných písní.

Jinak literárních plodů „nel Volgare“ bylo v Itálii dosti. Než všechna díla byla složena vesměs v nářečí provencském nebo v nářečí „d'oïl“, která zavedli do Itálie francouzští troubadouři

¹ Následuje úvaha překladatelova.

a proto nedivíme se, že ve svém *Convivio* stěžuje si Dante hlavně na ty, již doporučí za hlavní, vlastní a spisovný dialekt cizí — provensalský na újmu nářečí domácích, jmenovitě nářečí toskánského.

V nářečí toskánském psali před Dantem Guido Orlandi, Ciacco dell' Anguillara, Rustico di Filippo, Folgore da San Geminiano a Cecco Angiolieri. Nejslavnější však básní jest Il „Fiore“ (květ), který mnozí připisují mladému Dantovi snad proto, že v básni je zmínka o Ser Durante, kteréžto jméno bylo křestním jménem Dantovým.

Před Dantem nedostalo se do popředí žádné nářečí čistě italské; teprve pověstný Dantův „dolce stil nuovo“, jež zanotoval ve „Vita nuova“ zvítězil nad ostatními a ovládl úplně pole spisovné řeči, k čemuž značnou měrou přispěli Dantovi slavní vrstevníci Petrarca a Boccaccio, zároveň s Dantem zakladatelé italské a světové literatury . . .

Co dalo se v Itálii, toho paralelní zjev nalezáme i u jiných národů. Martin Luther vybojoval nářečí svého rodného kraje prvenství mezi všemi tak četnými dialekty řeči Němců a i my Čechové hledáme počátky jednotného spisovného našeho jazyka v nejsilnějším nářečí pražském, kterého ve svých spisech s novým pravopisem užíval mistr Jan Hus.

S věhlasnou trojicí Dantem, Petrarco, Boccacciem došlo nářečí toskánské, o němž, jak se mi zdá, zpívá Petrarca

„L'idioma gentil, sonante e puro“,

nejvyššího zbožnění, jakého se může řeči dostat, neboť díla v něm sepsaná oněmi třemi hvězdami první velikosti stala se majetkem všech národů, jež se na nich učili budovati, třbiti a pestřiti řeč svých otců a matek.

Dante Alighieri miloval více mateřskou svou řeč, ač ostatními dialekty nepohrdal a hleděl učiniti ji královnou, jako je královnou měst italských „La bella Firenze“, město květů a krásy, v němž nářečí toskánské mělo svou kolébku.

Italský básník Carducci krásnou poznámku přičinil ke klasickému Dantovu výňatku z *Convivia* „La lingue italiana“. Básník píše: Alighieri, spravedlivý soudce a ušlechtilý oceňovatel jiných nářečí, nemiloval proto méně než láskou nejdokonalejší (jsou to vlastní jeho slova) své nářečí italské (italico), jež pojilo všechny jeho žáky a zavedlo ho na cestu vědy. Podle efektu, s jakým mluví v „Convivio“, poznáváte umělce, jenž se raduje z nástroje své slávy; je válečníkem, jenž miluje svůj meč, dívá se na jeho rukověť, zkouší jeho ostří, zkoumá kalení a ornamenty na jilci a čepelu, obrací proti slunci lesk čistě jeho ocele; jest jezdcem, jenž hladí svého válečného oře a jako s přítelem s ním rozmlouvá. Jest sochařem jenž usmívá se nad mramorovým blokem,

v němž zří již svou podobu . . . Cítil a tušil básník blízkou všemocnost této slavné a požehnané řeči italské (nářečí toskánského), cítil v sobě tolik síly, aby ji přede všemi vyznamenal a učinil z ní tvůrčí silou svou to, co se jiné nemělo dostati. Čas k tomu nadešel; z chaosu nevzhledných a nesvorných prvků povstává láska a vítězství . . .“

ALOIS STAN. NOVÁK:
PŘEKLADY Z DUCHOVNÍ POESIE ITALSKÉ.
CÍRKEV.

Tys Matko to, jež bolesti, ran stopy
sestárých stíráš — potupu i hanu —
kdo kříže — zbraně Tvé se směle chopí,
vydrží každou nepřátelskou ránu.

Je bláhový, kdo Tebe nepochopí,
když ochotně všem skytáš nebes mannu,
když ucho skláníš k tomu, jenž se topí
v hlubinách hřichu a vedeš ho k Pánu,
jenž zná jen odpouštět.

Člověka duši
naposled uzdravuješ, když se chystá
na tělo smrt, jež život lidský ruší.

Ty s tělem člověka v hrob neseš Krista
a těšíš s Ním, že vstane všechněch tělo,
jež chladné v hrobce na prach ztrouchnivělo.

Enrico Panzacchi.

FRANTIŠEK STŘÍŽOVSKÝ: ZÁZRAK.
GOTICKÁ HRA Z DOBY LOUPEŽNÝCH RYTÍŘŮ
O 4 DĚJSTVÍCH.

Jen zklamání
a trpký osud pro mne život měl. —
Tvář nebe mého kryje temný mrak
a z něho září jedna hvězda jen —
má Zdislava, jak spasná dennice,
jež plavcům dráhu mořem udává.
I ona smysl mému životu
a obsah dala, štěstí, směr a cíl.

To bylo kdysi v teplý podvečer.
Já na honě byl s krále družinou.
Kus vzdálen od ostatních chtěl jsem být,
neb místo u vod znal jsem v bažinách,
kam chodívala čeled jelení
svou žízeň uhasit. — Mé čekání
zdar provázel. Jen v trávu usednu
a statný paroháč se zjeví u vody
provázen laní, štihlou družkou svou,
jíž po boku šel kolouch bázlivý.
Tu z úkrytu jsem oštěp vyhodil,
leč s třeskotem se zaryl do stromu
a plachá zvěť se dala na útěk.
Pln vášně lovecké jsem sledoval
ji skokem divokým přes vrch i dol,
až noha uklouzla a se skály
já dolů stítil se a v mdlobu kles. —

Jak dlouho v bezvědomí ležel jsem,
již marně vzpomínám. — A procitnuv,
zjev dívky neznámé zřím před sebou,
jak anděla, jenž přišel s nadoblak.
Mé vlasy bílou ručkou hladila
a sněť otvála mojí tvář.
Já okřál hned a pokoušel se vstát,
však ona nutný poručila klid,
až muži přišli z visky poblízké
a do hradu mne tiše odnesli. —

V mém srdci zbyla lásky palčivost.
I vypátral jsem jméno dívčiny,
jež slula Zdislava. — Té od doby
je sluncem ona mého života
a báje princeznou, již hlídá drak,

tož otec její — lichvát zatvrdlý. —

Ó, kde, jen kde vzít zlatý poklad mám,
jež za dceru chce, bídák, výměnou?
Vše učinil bych rád —

Kalivoda. (Přeruší její).

Snad představit
bych mohl vás, můj pane, — nechcete?

Zdeněk.

Těm lidem tam? — Toť urážka.

Kalivoda.

A přec,
když uvážíte, co vám řeknu teď,
sám zatoužíte seznati je bliž!
(Důvěrně): Ten šedivec, co sedí u dveří,
je rytíř bývalý a hradu pán.
Ten napravo — je kupec z Německa.
Ten naproti byl kdysi číšníkem
na dvoře bavorského kurfiršta.
A vlevo ten — je známý obchodník,
jenž nejjemnější látky prodává —
i brokáty a šarlat benátský —
a hodně lacino, neb — cha cha chal
vše nakupuje za pět prstů svých.
(Zavzní zvonek k rannímu klekání.)
Už zvoní v klášteře?

Zdeněk (Vstane):

Je svítání
a k modlitbě zve nás.

(Modlí se Zdravas. Loupežníci naň hledí se smíšenými pocity. Někteří sundají
klobouky. Kalivoda hledí oknem ven.)

Zdeněk (hlasitě).

Zdravas Maria, milosti plná,
Pán s tebou, požehnaná tys
mezi ženami a požehnaný je
Plod života tvého.
Svatá Maria, Matko Boží,
pros za nás hříšné nyní
i v hodinu smrti naší. Amen.
(Usedne).

Kalivoda.

Nač modlit se?

Zdeněk.

Ctit Marii mne matka učila
a na smrtelném loži prosila,
bych nepřeslechl nikdy zvonku hlas
a jedno Zdrávas vždy se pomodlil. —
Já slíbil to a matce přísahal. —

Kalivoda. (Mávně rukou).

Eh, modlitba ples kalí z života.

Zdeněk.

Já opak znám. — Leč o tom pomlčme.
Co ještě o těch lidech tamhle víš?

(Ukáže na loupežníky)

Kalivoda.

Ten pod oknem — byl kdysi umělcem
a dceru mlynářovu miloval.
Leč jakýs rytíř otce přemluvil,
by zrušil slovo dané k zasnubu
a jemu prodal dceru za mamon.

Zdeněk.

A umělec?

Kalivoda.

Ten pomstu přísahal.
Plán smělý sobě s druhý zosnoval —
a mlynář bude přes noc žebrákem.
Dnes chystáme se pomstu vykonat.
Je deset jich -- já jedenáctý jsem --

Zdeněk (překvapen).

Tys lupičem? - Proč nefekls to dřív?

Kalivoda.

Jen někdy scházívám se s nimi tu.
Kde času vzít? -- Jsem vaším panošem
a sloužím jenom vám. — Však ježto vím,
jak výnosné je zaměstnání to, (ukáže na loupežníky)
a vy jste v bidě teď -- tož návrh mám:
k nim přidržme se spolu na vždycky.
Jen tak lze sobě k zlatu pomoci
i nouzi zažehnat i užít veselí.

Zdeněk (po chvílce).

Tvůj návrh se mi líbit začíná.

Ne pro mamon, leč pro Zdislavu svou
bych bohat býti chtěl. — Nuž, veď mne k nim!

Kalivoda (přistoupí se Zdeňkem k náčelníkovi loupežníků).
Pan rytíř Zdeňk, panoš královský,
chce býti přijat vámi do cechu.

Náčelník.

Je spolehliv?

Kalivoda.

Já ručím za něho.

Náčelník.

Je úskočný?

Kalivoda.

Má touhu jím se stát.

Náčelník.

Je mlčenliv?

Kalivoda.

Jak nejtemnější hrob.

Náčelník.

Jej přijímám a úkol dávám hned:
nám noci ztřejší buď pomocen,
kdy pomstě naší v oběť padne mlyn
a ztrestán bude mlynář lakotný,
jenž jednoho z nás mrzce pohanil.
(K Zdeňkovi.) Však přes den bude ještě pokdy dost
vás v dílo zasvětit a určit čas.
(Venku bnuše.)

Loupežníci (k Zdeňkovi).

Buď vítán mezi nás, buď vítán již!
Vždyť svoboděnky pravé okusíš,
jak orel v oblacích, jenž hlad-li má,
své oko vbodne na zem pátravě
a, kde mu tučné sousto pokyne,
jak z tetivy šíp — blešku podoben —
v dol spustí se a kořist uchvátiv
zas do oblak se vznese v slunnou výš.
Buď vítán, druhu náš, buď vítán již!

(Usednou. Venku hřmí silněji.)

Náčelník (vstane).

Teď třeba nám se vrátit do lesů,
neb do oken už jitro nahlédá
a bouře divě řádit začíná.

(K Zdeňkovi.) Však nejprv slavnou složte přísahu,
jak opatrnost žádá si a mrav!

Kalivoda (vede Zdeňka k obrazu Panny Marie).

Vás vyzývám, by činil jste, co já.
(Zdvihne tři prsty pravé ruky. Zdeněk činí totéž.)

Kalivoda.

Já přísahám —

Zdeněk.

Já přísahám —

Kalivoda (pokračuje a Zdeněk po větách opakuje).

Že budu druhem vám
až k smrti věrným vždy. — Ni nebezpeč,
ni překážka, ni strach či obava
s to nebude mne zbavit odvahy,
bych úkol daný přesně neplnil —
a jako hrob vždy budu mlčenliv.
Mně dopomáhej Bůh —

(Zablýskne se a udeří hrom. Zdeněk omdlí. Všichni vzrušení kolem něho.)

Kalivoda. (Volá do kuchyně).

Hej, vodu sem!

(Několik jich běží pro vodu.)

Opona.

Pokračování.

Katolická literatura v Maďarsku. U nás dějí se teprve v poslední době pokusy o katolickou literární historii. Stejně je tomu i v jiných zemích sousedních, vyjma v Německu, kde vyšlo už několik pozoruhodných obsáhlých děl toho druhu. Dosud se nikdo nepokusil, praví maďarský zpravodaj „Gralu“, o to, aby podal přehled *katolické literatury v Maďarsku*. Starší katolická literatura maďarská rodí se z potřeby boje proti protestantům, má tedy — až na některé plody čistě náboženské poesie — výlučně polemický ráz. Dlouho si maďarská katolická veřejnost neuvědomovala souvislost literatury s náboženským přesvědčením, se světovým názorem. Dlouho byla maďarská literatura činitelem pouze národním, mařic germanisující snahy vlád vídeňských. I cizí směry literární, pronikající do Uher, vstupují posléz do služeb národní myšlenky. Teprve rok 1867 přináší splnění národních tužeb. Od té doby se ujmají v Maďarsku svobodomyšlné snahy Mladého Německa, liberalismus padá tu na zkyplěnou pudu. Teď teprve chápe maďarské kněžstvo kulturní nebezpečí. Trochu pozdě poznávají katolické kruhy, že nepostřehly dotud, jak liberalismus právě literaturou mocně pronikl do země: církevně politické boje v uherském parlamentě v letech 90tých otevřely jim oči. Na vznik katolické literatury maďarské působil též naturalismus. Bylo potřeba bojovat proti kultu těla, opěvování, zkrášlování hříchu, proti pesimistickému pojmání života, zdůrazňování víru v spravedlnost a prozřetelnost Boží. Bylo snáze ukázati životodárnou moc katolicismu na dobách již uplynulých, proto také katolická literatura maďarská více vynikla v oboru románu historického než románem společenským, který zpodobuje život přítomný. Román historický pěstují zvl. *Krescenc Dedek* a *Júli Tarczai*. Romanopisec posléz jmenovaný je zároveň badatelem v dějinách umění i užívá svých vědeckých poznatků na prospěch tvorby románové, líce život někdejších maďarských umělců a řemeslníků umělců, zvláště pak dobu kvetoucí maďarské renesance (*Masolino, Vitus mester alma* = *Sen mistra Víta*). *Krescenc Dedek* v románě „*Tu me sequere*“ užil s jemným taktem paměti jakéhos konventity. Působivou životností vyniká román „*Otroci Boží*“ (*Az Isten rabjai*) *Gézy Gárdonyi*-ho. Tento román světového jména vykouzluje před zraky čtenářovými postavu svaté jeptišky Markety, dcery krále Bílý z rodu Arpadovců, zachycuje i osvěžující vůně její čisté duše. Než katolický román maďarský nezanedbává ani líčení skutečného života přítomného. Spisovatelé zobrazují různé předměty:

boje čisté dívčí duše, vystavené mnoha mravním nebezpečím (Jan Sziklay, Karel Kovács) duševní rozpory v smíšeném manželství, život řemeslníků (Kašpar Bodnar), Julius Városey stává štěstí čistého života proti hnsu naturalistickému. Nade všechny tyto romanopisce vyniká *Josef Andor*, který svou ušlechtilou osobností upoutal všechny přední katolické spisovatele maďarské a učinil je spolupracovníky nejlepšího katolického časopisu maďarského „Elet“ (Život). Andor má jemný smysl pro sloh. Svou povzbuzující nebo kárající kritikou po čtvrt století provází všechny důležité literární plody maďarské literatury. Při tom je uvědomělým katolíkem jako kritik i umělec. Z mnoha jeho spolupracovníků vynikají: Štěpán Kincs, obratný vyprávěč historických novel, Ladislav Isoldos živě zachycuje prosté i podivné povahy, Aurel Karpathy, tvůrce náladových obrázků ze starého Budína, Arnošt Abrahám, oblíbený spisovatel mládeže, Štěpán Domonkos a Jan Váth zachycují duši venkovského lidu, onen z krajiny rábské, tento život rybářů u jezera Blatenského. Z četných ostatních spolupracovníků budtež aspoň jménem uvedeni: Koloman Arcósy-Ferency, Štěpán Toma, Olga Dárday-Szende, Helene Miklósy, Hermina Kovács. Z žen zvl. prosluly Markéta Pokorná, pěvkyně bolesti, Marie Blaskó, znalec duše dětské. Mezi sedláky a v zemanstvu hluďá neporušený náboženský život Jiří Szeniere. Pro katol. dívky vydáván je časopis „Nagyasszonyunk“ (Naše milá paní), pro hochy „Zászlónk“ (Náš prapor). Ze spisovatelů pro mládež vyniká zvláště Emerich Sebök, líčící živě jednak život studentský, jednak dobrodružství z cest. Zvláštní spolek „Magyar Jövő“ (Maďarská budoucnost) pečuje o literaturu pro mládež. Bohatosti slyne katol. lyrika maďarská. Prýští hojně z hloubky katolického života, který vede k vnitřní dokonalosti, k snaze po souladu duše se světovým řádem. Sebezpytování, lítost, poměr k světu, k lidem, přírodě a zvláště k Bohu jsou její náplní. Rozmanitosti jí dávají hojně vztahy k individuálnímu životu. Josef Szűcs, Josef Komocsy, Edmund Gyürki, Meinhard Kiss, Renée Erdős – jsou jména některých lyriků. Zvláště původní je básník R. Erdős. Vrcholu dosahuje náboženská lyrika v knihách tří kněží poetů Sik-a, Harsányi-ho a Szalay-e. Radost ze života, z tajů přírody, prýští se z lásky k Bohu, samota kněžského života, vzpomínky na mláď, bolest nad zkázou národních ctností ozývá se z mysticko-symbolické poesie Sik-ovy. Szalay se rmoutí nad lehkomyšlnou dobrotou Maďarstva, které tolik židovského živlu v sebe pojalo, Harsányi-ova „Hagia Sophia“ je nejvznešenějším plodem maďarské poesie. V této poesii ozývají se tytéž tóny, jimiž zvučí duchovní rozjímání duševního vůdce katolického Maďarstva, biskupa Otakara Prohásky. Dramatická literatura katolická v Maďarsku stůně na stejné neduhy jako jinde. Pro obecenstvo je málo dráždívá, velká divadla jsou pro ni nepřístupna, proto živoří na školách klášterních a na spolkových jevištích. Frant. Ferenczy, skladatel divadelní hry „Cesty

lásky", Alex. Hevesi, už jmenovaná R. Erdős, autorka biblického dramatu „Učedník Jan“, Alex. Sik („Alexius“) jsou jména některých katolických dramatiků. — Pisatel přehledu katolické literatury maďarské stěhuje si na konec, že i v jeho vlasti literatura psaná duchem protestantským se značně vzmohla. Trpíme tedy nejen my v Československu její záplavou. A jsme-li už u tohoto srovnání, všimněme si ještě jiných podobností mezi katolickou literaturou naší a maďarskou! V obou zemích myšlenka národní spojuje jednotlivce národa různě smýšlející. Když pak národní obrození je dokonáno — u nás aspoň v myslích, v Maďarsku je dovršeno také dosažením skoro úplně svobody politické — přiváží se cizí proudy myšlenkové, jež ohrožují náboženský základ duše národní. Teď teprve pozvedají hlas katoličtí básníci a myslitelé, aby varovali. Vzpomeňme u nás kněžských básníků let 40 a 50tých: Karla Vinařického, Václava Štulce, Františka Sušila a j. Jejich varovná slova jen stěží jsou chápána. Bylo třeba nových a nových, mocnějších nárazů cizích myšlenek, aby si katolíci uvědomili potřebu zvláštního kulturního života, aby se naučili žiti cele svým životem a nalezali v něm plnost krásy.

F. S. Horák.

Dr. Pavel Vychodil, rodák z Přemyslovic u Prostějova, dosáhl 16. dubna ve zdraví bedesátky. Jeho veliké dílo theologické a filosofické zůstává obmezeno na úzký kruh odborníků, ale širším vrstvám čtenářů, nejvíce nám literátům, zůstává velmi pamětihodným jeho dílo literárně kritické a apologetické, složené v „Illidce“ (dříve „Illidce literární“) a v monografiích o dvou moravských hlavách: O Sušilovi a Kosmákově. V tomto oboru jsou zásluhy mravenčí práce Vychodilovy nedoceněny a přímo volají po následovnicích, jejichž jest velmi málo (Bitnar, Musák). Žeň veliká, dělníků málo. Kdo nám napíše dějiny katolické literatury české?

- Samotářský způsob života našeho vědátora přináší sebou, že mu někdy uklouzne nějaká hořkost nebo pítkoř. ale to mu rádi odpouštíme pro jeho veliké zásluhy. Scházel by nám velice, kdyby mu péro z ruky vypadlo. Nechť žije ještě mnoho let!

Lut.

Přehled revul. *Měsíčník „Most“* zahájil literární anketu o daných otázkách. Nadhodil též these: „Nové umění je nám uměním třídním, proletářským“. *Čapek Karel*, jehož nemůže jistě nikdo obviňovati z nenovosti uměleckých výtvořů, ironisuje tuto these v „Lid. novinách.“ Popřává oprávněnost

jakékoli ideologie, ať je už měšťácká, nebo komunistická. „Bůh ví, člověk by věřil, že tyhle naivnosti jsou už ve starém železe, že na př. dnes umění musí být jen katolické, a není-li písničkatel katolické, že je špatné a hodno zavržení. Ani já, který jsem — dejme tomu špatný katolík, se nepohoršuji nad katolickou musou Demlovou nebo katolickým reakcionářstvím takového Chesterona. Byla by to prostě tupost, kdybych popíral básničkou a lidskou pravdivost osobního a uměleckého projevu, ať vychází z jakýchkoli odlišných a dalekých zdrojů života. Věřili někdo náruživě v komunismus, může z toho zajisté vzniknout překrásné umění, tak jako věřili náruživě v Boha nebo v pozemský život nebo já nevím več: ale překrásné umění může vzniknout i z bolesti nevěry, i z nejistot hledání, i z extase duchové neomezenosti. A položíte-li důraz na to ošemetné slovíčko „nové“: že nové umění, umění, které a tout prix chce být nové, musí být třídní a proletářské a komunistické, vnučuje se skeptická otázka: mládenci, na jak dlouho vydrží tahle novost? Bude to ještě „nové“, až vás bude padesát se stejnými ideovými válečky? Nové, snad věčně nové zůstane jen to, co je na vás osobně nového. — Já sám nepochybují, že většina básníků naší doby se

bude veľmi vážne a bolestne zabývať sociálnymi problémami; aspoň tí, jichž povaha nechce uhnúti zvrtnú tlaku doby. Predpokladám však, že budú svojou odpoveďou hľadať poctivú, ťážku, s odpovednosťou svojho vlastného poznávaní i svojho svedomia; osobne, bez pohodlných doktrín a neodpovedné hromadnosti. Věřím, že od básniků nelze jinak čekatí.

Hlidka č. 3. P. Vychodil začíná studii „Ze základní vědy náboženské“. Promlouvá o mythologii klasické, germánské a indické, o náboženství bez Boha a vysvětluje, jak během času došlo k vědeckému budování theologie, zvláště apologetiky. *Aug. Neumann* pokračuje o *náboženských dějinách Horáčka* a sice o zajímavém přechodu z husitství do protestantismu.

Slovenské pohľady č. 3. Mimo básně *Smrekovy, Krčmerovy, Lukáčovy, Jana Čajaka* povídku *Ecce Homo* a *Hronského: Petro*, je tu od *dr. Hl. Kleinschnitzové* studie o *Sládkovičovi*. Básník do let šedesátých pod vlivem studia v Halle byl přívržencem Hegela a Schellinga. Vyznavač krásy, pravdy, rozumu stává se přímým vyznavačem křesťanského dogmatismu. Autorka vzala si na důkaz toho dvě básně *Sládkovičovy*, českou psanou *Modlitbu Páně*, hegelovskou, skutečně národní slovanakou vrcholící v prosbě, by Bůh dal želo pravdy slovanštině světa, a lyricko-epickou básně „*Svatou neděli*“, z níž je patrné, jak byl už básník daleko od Hegelovského pojetí Boha. Bůh, svět i lidstvo se mu už jevily v osvětlení křesťanského positivismu. „A tak sa stalo, že, čo kedysi v mladistvom nadšení vytvoril básník, preniknutý ideami krásy, dobra a pravdy, odklonený idealistickou filozofiou, to po rokoch opravil prísny pastier svereného mu štáda, kazateľ pohoršený nad ľahkomyselnosťou sveta, svedomitý sluha cirkvi. Pravda, krivdová by bol zdánlivo z toho vyplývajúci záver, že nový názor životný bol grobom Sládkovič básnického vzletu. Ako vyznavač novo-idealistickej filozofie dal Sládkovič slovenskej poezii „*Marínu*“ a „*Detvany*“; ale až i jeho nadšenia náboženského, z opravdového precitienia všetkého, čo vierou nazývame, rastie Sládkovič v rokoch šesťdesiatych v básníka-proroka, ktorý vizionársky predvída utrpenie i konečné víťazstvo svojho národa.“

Mladé Slovensko (Marec-April 4-5) Mimo básně *Rolkovu* a *Wagnerovu* povídku „*Nadšení mladosti*“ jsou tu referáty, přednesené na manifestační schůzi SSS. Nás bude hlavně zajímat referát *Jána Hroboně* „*Mravno-náboženské hnutí studentstva*“. Hroboně bojuje za mravnost na základě pozitivního křesťanství, neboť jenom tak zvané etické hnutí nestačí, morálka bez pravého náboženství nepostačí. Poukazuje na mohutné organizace studentstva na křesťanském základě v Americe, Anglii, Indii, Japonsku, Holandsku, Francii etc. Chválí pražské katolické ligisty i evangelický spolek „*Jeroným*“. Pteje si, aby slovenská mládež se podobně organizovala, aby pojala ve svůj program též sociální snahy. Bylo by pěkné, kdyby bylo možno sloučit všechny církve do této organizace, ale je to přece jen těžko. „U nás na Slovensku, by som myslel, že by bolo lepšie, keby sa študenti jednotlivých cirkví, v nadejných mravno-náboženských združeniach postavili na základ patričnej konfessie a všetky spolu paralelne pracovali na pozdvihnutí vnútorných cirkevných pomerov.“ Na druhej strane zase mohlo by sa pomôcť cirkvám v ich sociálnej práci práve skrze študentstvo. V dnešnej dobe sú tak mnohé predsudky proti cirkvám, že tieto nemôžu ani pri tej najlepšej vôli zasahovať práve tam, kde sociálnej práce by najviac bolo treba. Tu môžu pomáhať študenti skrze ktorých by cirkve boli nútené viacej sociálne pracovať a zase títo by jej razily cestu prístupu tam, kde by bolo treba.“

Topičův Sborník (Duben 7.) přináší pěkné obrázky neznámých širší veřejnosti obrazů *Karla Špillara* (Šperky. Pohádka. Česání ovoce. Odpočinek. Pastevci. Milosrdný Samaritán.) Mezi Preislerem a Špillarem je mnoho příbuzných vlastností duševních, výtvarný projev i při podobném pojetí vyznívá v obou případech jinak. Preisler byl právě o tolik vzletnějším básníkem a duchem výbojnějším a rušnějším, o Špillar na sebe upozorňuje klidnou monumentalitou, vážností a silou. *Apollo-nius* přináší stručně dějiny zednářství, *Ferdinand Strojček* sděluje, že autorem rebelantské písně (Aby tak tatík Žižka

vstal, ten by se zachechtal: Vy smutní švingulant!) jest spisovatel *Běhořský-Vejškráb* (žijící mezi 1839—1869.)

Naše Doba (duben č. 7.) Dr. Matoušek glossuje sjezd československé národní demokracie. *Dr. Jindř. Vančura* posuzuje pokračování díla *V. Novotného* o *M. J. Husovi. Jos. Sedláček* ve článku: „Obecné školství na Slovensku po převratu“ dokazuje své stanovisko o neudržitelnosti církevních škol slovenských, v nichž spisovatel vidí střediska protistátní, protičeské agitace separatistické. V zájmu lidové kultury, pokroku, státu, žádá postátnění všeho školství. Pokračování článku *Laichtroué-Havlíčkové*: „Sociální péče o děti a mládež mravně ohroženou v Anglii“, doporučují všem katolickým pracovníkům sociálním a charitativním!

Lumír č. 4. přináší původní povídku *J. N. Čiríkova* (žijícího v Praze) „Hříby“ básně *Bebra Ant., Jos. Holého, P. A. Formana*, velmi pěkný posudek o *Karňkové „Soumrak rodu Jamborova“*, studii *dr. T. Trnky „Zrození genia“* a *Evy Jurčinové „Paní de Lafayette“*. Podnik *Lad. Kuncíře: Sebrané spisy Jul. B. d'Aureilly* je přijat velmi sympaticky. „*Jet B. d'Aureilly* umělecký zjev tak ostré původnosti a výjimečné grandiosity, že si zasloužil, aby nám byl zprostředkován pokud možno všestranně a co nepečlivěji. Ohojí slibuje dnešní edice, která hodlá zabrat hlouběji než obvykle a sáhnout i k počátkům básnickova tvoření, k dilům mladosti, byf teprve později vydaným: volbou překládat a již i pouhou velmi distingvovanou výpravou vnější svědčí o pietní vydavatelové ruce... „*Ženatý kněz*“ je román o silných osobnostech a už proto lze se na něm zotaviti zrovna dnes, v době zoufale plných básnických kolektiv a literárně schematicvaných zástupů.“

Host (č. 6.) má básně nejmladších: *Jiřiho Wolкера, D. Chalupy, Zdeňka Kalisty, Jar. Beránka, Jos. Bartušky*. Některé z nich jsou plny náboženských obrazů. Povídka *Vánoce v městě* od *M. Moravce* — či vlastně jakási socialistická legenda o *Pánu Ježíši*, proměňujícím černý smutek v břejt kofalku je trochu nechutná. *Fr. Götz* posuzuje *Lva Blatného* jako dramatika a *Jos. Knapp* polemizuje s *V. Dykem* a *Ant. Veselým* o kritice drsné a kamarádské.

Most č. 7. má pěkné básně mladých

a nejmladších *Čtíborá Blatného* a *Ad. Hoffmeistera*, studii *J. Knappa* o *Ot. Fischerovi. O spiritismu* nejménovaný autor píše jako o zjevu nezdravém. „*Spiritism* je útek od skutečného. Dnes tento duševní alkohol je důkazem touhy po úniku z materialismu dneška, po mravního oproštění, po náboženské exaltaci. Ale spiritism je cesta nepravá, je slepá ulička. Nevede nikam. Je jenom zmateným výrazem tajemných sil lidstva, jež se sbírá v podzemí.“

Proletkult (13. až 16.) Básně *Horovy*, portret *Lva Trockého* od *Lad. Süsse*, studie *W. Morrisa: Neuzitečná práce, Neumannova: Trpasličí, autobiografie Trockého, Rudá armáda za čtyři léta revoluce, odsouzení skupiny realistické dr. Nejedlého, odsouzení spiritismu, Jos. Bubníka: Kultura a dělnictvo.*

Moderní revue č. 7. *Aktovka Jar. Marie: Světlna, V. Dyka: Zmizelá literatura a Hub. Cyriaka* posudek alba *Vikova: Český ráj* (12 dřevorytů).

Var č. 10. věnován výhradně *studentstvu*. Jsou tu názory stud. na politiku, stav, stavovství, stavovskou politiku, obrodné hnutí, nové umění, socialism, kulturní život dnešního studentstva, na střední školu. Ve článku „*Obrodné hnutí*“ *S. O. Navrátil* uznává kus práce různých obrodných institucí, jež přinesly studentstvu první pomoc, ale nepřije sl. by ovládla studentstvo. „*Dva* myšlenkové světy stojí bojovně proti sobě: *Idea* nového řádu, postaveného na vědeckých základech a myšlenka oprav. nynějšího systému pomocí náboženských metod. Není těžko uhodnouti, kdo z nich vyjde vítězem. *Náboženství* pak samo, čisté, zbavené vedlejších cílů, bude i v novém uspořádání společnosti lidské posvěcením života a doplněním lidského rozumu. *Socialismus* odmítá však zásadně izolovanou metodu obrozovaci a vypovídá vášnivý boj všem, kdož by po příkladu amerických miliardářů chtěli zneužít náboženství k posílení reakce proti pokroku. *Obrodné hnutí* nemělo nikdy téměř v našich zemích vhodnější chvíle k útoku než teď. *Mohou* snadno ukázat, kolik životnosti a opravdovosti je v jejich učeních a stálosti v jejich praktických činech.“

Listy filologické (sešit 4.) přinášeji z pera *Mil. Hýška* studii o *Mikovcovi*, jako kritikovi a dramatikovi. *Hýšek* nazývá *Mikovce* přechodným zjevem, jež jeví se zvláště v bohaté náplni

jeho zájmů; „ve všestranné jeho činnosti jest v jádru obsaženo téměř vše, co se mohlo rozvinouti a vyzrát teprve v několika desetiletích. Mikovec znamená program, kterého sám nemohl naplniti, ale který po něm plnili jiní; české časopisectví, české divadlo, česká věda a česká kritika posledních šedesáti let před našim osvobozením mají v Mikovcovi předchůdce, který cítil, že nová doba si v literatuře i vědě vyžádá pronutí českého ducha s duchem světovým.“

V *Ruchu filosofickém* (č. 2.—3.) pokračuje K. Vorovka ve studii o *české náboženské chudobě*. Zmiňuje se stručně o bohatém náboženském duchu v českém umění výtvarném, starém i novějším, o náboženských prvcích v krásné literatuře české (Novákové, Cech, Vrchlický, Březina) tvrdí, že jest „v naší krásné literatuře opravdu veliké náboženské bohatství, které jistě nezůstane nezúročeno“. Smutnější jest mu pohled na naši literaturu theologickou a filosofickou. „Pohlédneme především na produkci katolickou. Ať již čtu theologickou učená díla profesorů theologické fakulty, nebo se probírám ročníky katolických revuí, či se ohlédnu po literární tvorbě, nevidím než věci v nelepším případě prostřední, mnohem více však podprostřední. K omě intelektuální a citové výši, již se může právem honositi katolickí francouzská, má naše katolictví ještě velmi daleko. Také u českých evangeliků jsou dosavadní literární výsledky o umělecké pokusy celkem vzato, chudé. Uvážím-li však početné malé poměry, z nichž tvoření vyrůstalo, a setkáváme-li se napotád v české církvi bratrské s lidmi výborně a moderně vzdělanými, nabývá m vřty, že tento strom přinese ještě vzácné ovoce. Nespokojenost s výsledky stávajícími ve vlastních řadách bude zárukou, aby nepronikla hniloba ke kořenům tohoto kmenu. Pokud se týče církve československé, jde o prvé počátky hnutí, u jehož kolébky stojí ideová jednoduchost a chudoba, připomínající nedomyšlenosti utrakvistu... Pro všechny naše církve však považují za nejvyšší důležitou, aby vývoj k novým náboženským statkům i rozvoj odvěkých náboženských potenci povzbudili úsilovným studiem filosofie. Mezi různými filosofickými směry — theologu třeba je znáti všechny — jsou ovšem některé, jež buď náboženskost hledí z myslí

člověčenstva odstraniti, aneb alespoň svým jednostranným psychologismem a sociologismem jí uvádějí na písčnou poušť, na níž nelze učiniti kroku. Ku prohloubení náboženskosti mohou přede všemi jinými přispěti takové filosofické soustavy, které zasluhují názu theismu. Aby nepovstala hádka o slovo a nebylo mně vyčítáno, že přecezuji katedrovou filosofii, uvádím jako příklad theismu velmi mocně působícího jména dvou amerických filosofů: *William James a Josiah Boyce*.“ V dalším mluví autor o theismu Masarykově a na konec vyslovuje obavu, že nám zase hrozí odvěký osud, že se budeme více starati o organizace církví než o vlastní náboženskou obohacení a prohloubení. Že budeme hledati poměr člověka k člověku, nedbajíce o poměr k Bohu. Že za přístupu do církví budeme ochotné platiti svoji individualitou, falešně se domnívajíce, že za malý vklad získáme mnoho. Naše náboženskost se povážlivě schyluje k svatouškovskému altruismu, který stále hledí na druhého a hlídá ho, zda-li jeho způsobu dobře zapadají do předepsaných církevních a sektářských manýr. I v náboženství je třeba egoismu. Nestaneme se náboženskými, dokud pro sebe nepocítíme potřebu náboženské podpory. Potřebujeme Boha k životu i ke smrti. Jáme potlačením všemi hříchy a nepravostmi zapsaly se trvale do našeho organismu; hnušime se sami sobě a vědujeme, že nelze odčiniti, co jsme spáchali, nemáme odvahy věřiti ve své obrození... Jediné náboženství jakožto vztah k Bohu může způsobiti, abychoť v slavnostním okamžiku blížící se společně smrti potlačili bestialitu a zapěli s cestujícími tonoucího Titanicu: Blíž k Tobě, Bože!

Idea Boha u Malebranche je název studie R. J. Malého v *Ruchu filosofickém* (2.—3.). Malebrancheovi nestačí Descartova věta: Myslim, tedy jsem. Bůh Descartův jest oproti Malebranchovu spíše obecná vědecká příručka, která nabývá smyslu až tím, jak jest jí užito, v jaké souvislosti a za jakým účelem. Je to spíše filosofický výpočet nežli prvotní jistota filosofická. Malebranche, který dospěl ke katolickému teismu, vidí a cítí svého Boha stále, ve všem a všude, že Bůh mu jest podstatou skutečnosti, jedinou pravou příčinou světa a nutnou vnitřní souvislostí všech věcí a všeho dění, jedinou pravou tvárčí

a účinnou mocí, jež sama ze sebe všechno učinila, vším býbe a všechno zachovává. A dále je tím řečeno, že tato podstata jest ve své nekonečné nesmírnosti a účinnosti lidskému duchu nepochopitelná. Bůh jest a trvá celý a všecek ve věčnosti i v každém okamžiku; není z části na nebi a z části na zemi, nýbrž je celý a všecek na každém místě a v každé chvíli své nesmírnosti. Bůh je tu mezi námi, teď, večera, ustavičně. Jest to Bůh živý. Nepodobá se lidskému staviteli, jež z daného staviva vystavěl dům a potom zemřel, zatím co stavení trvá dále. Nikoli. M. pojetí božího řádu je silně realistické a projevuje se jím veliký smysl pro skutečnost. Boží řád — toť pravda světa, toť zákony skutečnosti; vše, co jest, a jak to jest. Svět a příroda, praví se tím také, nejsou nic chaotického a nahodilého, nýbrž sám zákon a řád. Od nejmenšího broučka až po člověka a hvězdy. Co tu všude podivuhodné zákonitosti a krásy! M. ze svobodného aktu stvoření vyloučil stvoření vyloučil všechnu libovůli. Bůh nestvořil zákony světa dekretem rozmarné vůle jako někdy panovníci činivají a jak konec konců si i Descartes představoval. Bůh, tvořící svět, zůstal věren sám sobě, věčné pravdě. V jednání božím tedy není a nikdy nebylo nic nahodilého, ni nedůsledného, libovolného. Bůh jedná vždy dle toho, co jest ad. Hluboce založená studie *Malého* jest pouze kapitolou z nové knihy, jež brzy vyjde u Fr. Borového v Praze a na níž právem možno se těšiti. V témže čísle *Ruchu filosofického* jest ještě studie *dr. T. Trnky*: Záhada nekonečnosti a věčnosti a *Emila Svobody*: Budhismus.

Casopis československých architektů (č. 2.) má pěkný návrh Slégl-Stránského na zřízení *Vojaneje*, školy herecké. *Dr. Černý* oceňuje projekt parku lidového zdraví pro horní město Kladno (sportovní oddělení, lidové lázně, klubovny, hřiště, restaurace, tělocvičny.

Hlidka (č. 2.) pokračuje v *Neumanových* „náboženských dějinách Ho-

ráčka“ a začíná studii *Dr. Kratochvíla* o křesťanské mystice XII. století.

Služba (č. 2.) přináší článek *V. K. Škracha*: „K diskusi o spiritismu“ v němž se autor zlobí na Volnou Mýšlenku pro její veřejné ankety o spiritismu, jež tento nezdravý proud spíše posílily, než osvětlily nebo vyvrátily.

Revue Komunismus (č. 4.) přináší článek *Trochého* o Masarykově díle o Rusku, napsaný do Kampfu již r. 1914. Tvrdí, že Masaryk nezasloužil ani názvu eklektik, je přý to spíše kompilátor nekritický. Chybí mu historické itaice, v díle jsou chyby, anachronismy a nedorozumění, mnoho moralisujících moudrostí, málo duševní jasnosti a nedostatečný styl.

Ceskobratrský Kalich, (rozhledy po životě náboženském) zahajuje VII. roč. obsahuje studii *Fr. Linharta*: „Podstata filosofie náboženství“ v níž žádá sice samostatnost pro filosofii náboženství, nikoli však úplnou odloučenost. *Dr. Hromádka* ve článku „Zbožnost a theologie“ odhaluje neúspěšné slabiny praktického, nedogmatického křesťanství. Volá theology ku přísné vědecké erudici a metodické školenosti. „Theolog musí mítí otevřený zrak pro dění Boží, musí se vnořiti do největších a nejmnocnějších projevů křesťanské zbožnosti, musí mítí dychtivé srdce a toužiti po pomoci, musí očekávat Boha — musí býti prostě zbožným, a pak může podrobovati všechny jevy osobní i dějinné nejptisnější kritice beze strachu, ze se mu pod rukama ztratí Boží reality.

Nové Čechy č. 6. přináší nej důkladnou studii *Perglerova* o „Ústavách států americké unie“ a *Dr. Cervenky* „Slovanstvo po válce“. Autor této stati dokazuje, že ač Slované získali světovou válkou, přece celková situace není potěšitelná a osud Slovanstvo je velmi zachmuřený. „Náš národ, který dosáhl svobody, musí svou politiku vésti pouze k jednomu cíli, totiž, aby se Slovanstvo zase sjednotilo, neboť jen tak získá ztracených území a uhlájí toho, čeho ve válce získalo.“

LISTÁRNA REDAKCE.

„Archiv literární“, v jehož pravidelném vycházení nastala malá přestávka tím, že jeho redaktor V. Bitnar stěhoval se z Brna zpět do Prahy, bude k číslu 4. opět přiložen. Ve všech začatých studiích bude pokračováno.

Radostnou zprávu dostáváme z Prahy. Naši přátelé p. red. V. Bitnar a šefredaktor „Lidových listů“ Fr. Světlík se dohodli, že teď na jaře zahájí v Praze činnost kulturní a že si založí k tomu cíli odbočku „Družiny literární a umělecké“. Úmysl ten byl sdělen již mnohým literárně činným pražským pracovníkům a našel půdu velmi kyprou. V Praze je mladistvé nadšení pro práci. Všichni doufají, že s pomocí Boží něco svedou. Odbočka bude ustavena v nejbližších dnech. Pražští pracovníci také semknou se pak kolem „Archy“. — Rozhodnutí našich pražských přátel vítáme co nejvřeleji. Tato účelná koncentrace bude jistě našemu snažení a našim cílům jen na prospěch. Tím, že i naši mladí a nejmladší stanou se spolupracovníky „Archy“, bude splněno naše dávné přání. Semknutí sil bude mít jistě i blahodárný vliv na činnost produktivní a vydavatelskou. Družina literární a umělecká, která letos vydá (částečně už tiskne) novou knihu Bělohlávkovu, verše Františka Kašpara, román Dominika Pecky, nabízí pomocnou ruku všem našim mladým spisovatelům. Od soutěže, kterou vypsal, slibuje si také mnoho. Setká-li se soutěž s žádoucím úspěchem, vypíše Družina ihned cenu na drama, na povídku a po případě i na epiku, u nás teď nějak opomíjenou. Ovšem pouze v jednotě bude naše síla a úspěch.

Katolická filmová společnost. K. Dostál-Lutinov přichází s návrhem na založení Katolické filmové společnosti, jejíž úkolem bylo by:

1. Předně vybrati z nepřehledné světové literatury filmové filmy mravně a nábožensky bezvadné a ty doporučovati.

2. Teprve na druhém místě mohla by se Společnost pouštět do trochy nových bezvadných, výchovných filmů. Dříve než si opatříme potřebný kapitál, lidí a zkušeností, mohli bychom zatím vypisovat jen ceny na vhodná katolická libreta, která by se pak od stávajících společností za odborného dozoru fimovala. Odborníci k tomu se již nabízejí.

3. Třetím úkolem Společnosti bylo by zříditi půjčovnu dobrých filmů, zařizovat kina, dodávat jim dokonalé stroje a operateury atd. Porada o věci bude 24. dubna v Brně.

LISTÁRNA ADMINISTRACE.

Pošlete nám předplatné i nedoplatky! Rovněž nám získávejte nové odběratele!

KNIHY DRUŽSTVA PŘÁTEL STUDIA

Porádá a vydává L. Kuncič v Praze VII., Ověnecká 4.

1. Belloc: Cesta do Říma	Kč 24/20
2. Quincey: Johanna z Arcu	10—
3. Sv. Bonaventura: Život sv. Františka. (Rozebráno).	
4. Blah. Maurus: Život sv. Maří Magdaleny	Kč 26/70
5. Edschmid: Šestero ústí	19/80
6. Claudel: Sedmý den odpočinkem	15/40
7. Fulcher: Historie Jerusalemská	33—
8. Claudel: Patero velkých ód	27/50
9. Hello: Dívne příběhy	39/60
10. Jammes: Růženec ve slunci	16/50
11. Zjevení pješv. Panny na hoře La Saletské	10—
12. Reynek: Zizně	22—
13. Claudel: Tři básně z války	2/20
14. Konečný: Sv. Dominik	33—
15. Almanach III. řádu sv. Františka	15/40
16. Křišťan: Život sv. Václava	19/80
17. d'Aurevilly: Ženatý kněz	37/40
18. Kvitky sv. Františka	30/80
19. Karásek: Legenda o ctihodné M. Elektě	18—
20. Sv. Terezie: Meditace duše o Bohu	8/80
21. Grigniar z Montfortu: O pravé pobožnosti k Panně Marii	18—
22. Lang: Jacopone da Todí. V tisku.	
23. d'Aurevilly: Rytíř des Tonches. V tisku.	

Členský příspěvek 60 Kč ročně. — Členové dostávají knihy se slevou a roční bezplatnou premií zdarma.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhliďal: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1/80. (Rozebráno.)
Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena Kč 2/10. (Rozebráno.)
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1/70.
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5/20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: Nedobrý. Kresby z Valašska. Cena Kč 3/40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl ptáček. Básně. Cena 5/20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8/50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román.
Cena Kč 15/50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasilá

**Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 16.**

ARCHIVA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X, 1922 ČÍS: 5-6

D

OLOMOUC

Q

„ARCHA“ S PŘÍLOHOU „ARCHIV LITERÁRNÍ“ VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 16. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 16. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 5-6 VYŠLO V CERVENCI

Obsah „ARCHY“ č. 5—6: Bartuška Josef: Z knihy „Velikonoce“. - Jetřich Lipanský: U studánky. - Dr. Antonín Dohalský: „Magistra theologorum“ — Angela de Foligno. - Z literární pozůstalosti Lucyana Rydela, přeložil J. Karník. - Stanislav Wyspiański, přel. F. Duša: Legion. - Bedřich Konařík-Bečvan: Mlčící. - J. Vyhliďal: Literární vzpomínky. - František Hanzelka: Nedělní ráno. - František Střížovský: Zázrak. - Jan Vinař: Balada lesní. - Josef Hanák: Mgr. Alfred Baudrillart. - František Hanzelka: Modlitba sobotní. - Posudky knih. - Okna.

LISTÁRNA REDAKCE.

Spektatorovi. O poměru a úzkém vztahu snažení na politickém kolbišti se snahami na poli katolické literatury jsem častěji uvažoval a hlásal jej ústně i písmem. Zdá se mi však, že dosud neproniklo náležitě vědomí, jak úspěchy politické koření v kulturních základnách, budovaných krásnou literaturou. Těmito otázkami zabývá se také *dr. Keckeis* v knížce „*Die bewegenden Kräfte der schönen Literatur*“ (vyšla u Herdra, za 19 Marek). Mezi jiným praví: „Žádejte, zejména po svých politických vůdcích, aby se konečně jednou ujali péče o katolickou literaturu a aby ve schůzích, shromážděních s tvárností nevědoucího neproklouzli mimo nadmíru důležitých záležitostí katolického kulturního významu. Žádejte po mužích, který se nazývá vůdcem katolického lidu a zástupcem důvěry lidu, aby znal literaturu, jako významného činitele lidové kultury a vzdělání, aby si byl vědom jak v dnešním, ne sice hlučném a politickém, ale proto ne méně závažném a tuhém kulturním zápětí musejí býti síly poznány a s rozhledem rozestaveny. Znal jsem a znám politicky velmi vyspělé a vlivné

BARTUŠKA JOSEF: Z KNIHY „VELIKONOCE“.

JARNÍ DEN.

Hned za naši vsi vstal bílý den,
 divence s myrtou podoběn
 A že jsem při tom byl,
 ten den jsem sobě přivlastnil:
 tys můj a já jsem tvůj,
 andělíčku,
 muj strážníčku,
 oba nás opatruj!
 Maminka přinesla žluta housátka z pudy,
 tatínek odešel na návštěvu k včelám
 a ostatní do polí,
 já sám mnoho rámusu nenadělám
 a proto bylo takové ticho.
 Tak stojí náš dům,
 přirostlý k bílým oblakům.
 Opatrujeme chodby a dveře,
 skleněné světnice s jarními radostmi,
 aby kdo snad se s námi dnes ke stolu odeběte,
 našel vše připraveno.

ZELENÝ ČTVRTEK.

Záhy z rána
 každá cesta zelenými sliby byla posypána
 a pak celý den,
 ráno, v poledne, večer
 chodila jimi krásná, překrásná dívka,

Marie Panna.
Chodila chvílemi po zemi,
chvílemi po oblacích,
mluvila se všemi
a s nikým.
A ten,
kdo byl nezvučným slovem pozdraven,
odešel do domu svého,
aby chudobu svoji v zahradě jako hůl
zarazil vedle něho:
A až se ta sukatá hůl zazelená
dostaneme nová srdce
a nová jména,
každý muž, celý svět
a svatou rodinu každá žena.

VELIKÝ PÁTEK.

Usnuli jsme tak v loži svém
pod obrazem života svého,
čtyřmi bolestmi probodeného,
lampičku noční za oknem —
kulatý měsíc.
Za každou naši bolest nová hvězda se rozsvěcuje,
za každou ránu k zavřeným očím nový sen pluje
a na obraz života našeho,
ten nejkrásnější sestupuje.
A za rána
pečlivou rukou lože budou ustlána
a na obraze života našeho svatí,
kteří s úsměvem přijdou nás zvatí:
Živí se čtyřmi ranami,
přišli jsme za vámi,
ještě dnes budeme s vámi obědvati.

SVÁTKY.

Všichni odjeli k maminkám domů,
aby jim dali svou lásku
a vzali si jejich koláče.
Také já bych rád někomu něco dal,
aby se na mě usmíval,
ale nevím komu.
Potkal v háji černý pták
chudobu života mého,
hvízdal a jistě si myslel, že potkal zamilovaného,
ale já jsem ten nejmladší žák

samého Pána Boha.

— Kose, kose černý ptáku
co se tak za mnou díváš? —
A abych také někomu něco daroval,
všechny jedle jsem otrhal
a slzičky svému zraku.

Všichni jsme doma,
jíme koláče plné tvarohu a máku
a držíme maminčiny ruce.

SVÁTEČNÍ POLEDNE.

Na doškovou střechu sestoupila duha
na znamení,
že veliká láska v krev se proměnila
a v pravdu snění.
Do boku zabodla se jarní krása,
aby z té bolesti
vyrostla první sedmikráska,
lžice staly se v rukou lidí
nástrojem svatým a žehnajícím,
který odnímá bolest
očí, ústům a lícím.
Nejpokornější věc usedla uprostřed nich
a je to stůl,
plný teplých radostí poledních,
a kdo chceš, s nimi se pomiluj!

Chalupa hoří polednem,
modrý kouř probodl nebe.

Představte si nepřehlednou, unavující rovínu a v ní dlouhé lány polí, přímé, křížující se cesty, u nichž tu a tam stojí strážní řady třešňových stromů. Vaše oči jsou znaveny, ústa prahnou, nohy klesají, myšlenkový fond je vyčerpán. Vesnice, jimiž procházíte, hledí na vás netečně, střízlivě na očima svých chaloupek. Zdá se vám, že kdyby už z tak blízka nekynul laskavé a uvítanou pohostinný les, klesli byste vysílání do zaprášeného trávníku na okraji cesty.

Z takové hluché roviny vcházel jsem v mírné údolíčko, skryté tmavým pláštěm tichého, dobrotivého lesa, jehož srdcem je studánka a hlavní tepnou zpívající, čistotný potůček, stále uspěchavý a žvatlavý. Sen vládl tímto údolím — teskním hlasy ptačích, toužícím vůněmi květů, milujícím svým tichem — a naplňoval všechno svou tajemnou silou. Studánka vzpomínala živě svých slavných let! Ticho se napájelo v její hlubině a na hladině zněly poslední reflexy slunečních paprsků. Modré nebe se zjasnilo uspokojením a stromy ukonejšily se k spánku ukolébavkou sávkovou, oddychovaly spokojeně libý odem ozonu. Slavná léta studánky! Bylo to před padesáti lety, tenkrát, kdy nebděla nad ní ještě velebná postava Sedmibolestné Matky v výklenku kapličky, kdy ještě svobodně tryskal pramen její z lúna země a nebyl uzavřen ve čtyři kamenné desky mechem obrostlé a železnou rzi pokryté. Pod kapličkou na kameni, který sloužil za klekátko, seděl stařec s obnaženou hlavou hluboko skleslou ke kolenům, trochu popelavých, dlouhých vlasů splývalo mu na okraj kabátu. Snil hluboce, takže ani dunění mých kroků spojené údery o kořeny staletých stromů a s chrastěním loňského suchého listí neupozornilo jej na něčí přítomnost. Neuslyšel také šelest těžkých průsvitných kapek dešťových, dopadajících na listy. Teprve, když listy pod tíhou jich se skláněly a strásaly je k žízňivé zemi — procitl. Malý lovcův domek zval svými dvěma jasnými okny k odpočinku a k ochraně před houstnoucím deštěm.

Ocitli jsme se tvář v tvář. Mdlé, vybledlé oči starcovy s dohasínajícími plaménky životních sil pohleděly na mě přátelsky a s pohledem tím ústa sdělovala současně otázku: jste student a chodíte se sem učit, není liž pravda?

Přikývl jsem a po chvíli řekl váhavě: „Nejenom učit, ale také netienně tu bloudívám, knihy nesu jako nutné břímě sebou. Chodím sem asi jako chodíváme do kostela nebo na pout, s neobvyklými city a radostmi. Vidíte, tam asi třicet kroků od nás zrcadlí se rybník, vlastně jenom pozůstatek rybníka, ale vodu má čistou a tolik chladivou, napájí jej potůček přitékající od studánky. Je tam písčina, příhodné místo ke koupání, vrby staré, schýlené stařeny, jsou jakýmsi stínítkem. V jedné z nich sídlí roj dívkových včel. Abych řekl všeobecně a široce: je tu krásně. Všechno je tu člo-

věku jaksi bližší a laskavější než tam dole ve vesnici. Všechno je to tu tak sdílné a přítulné, jen dorozumění činí trochu potíž. Co by nám chybělo, kdyby člověk rozuměl řeči květů, stromů, šumění vod, radostem a žalům ptáků a zvěře? Konečně, ac jest mezi námi a věcmi taková kamenná, nepřehledná bráz, přece i přes to si někdy lépe rozumíme s květinami než s lidmi. — Ach odpusťte! Unavuje vás zajisté tato řeč?"

Stařec nepohnutě stál, takže se zdálo, že ani neposlouchá, ztrnulé zorničky směřovaly ke kamennému pomníku, z jehož výklenku hledí dobrotivě do údolí Sedmibolestná Matka.

"Všiml jste si tam toho nápisu?"

"Ach," odpovídám, "s každým pohledem na sochu čtu také i nápis: Rosa mystika. Pod ním je také tuším letopočet r. 1869 a věnování."

"Nechtěl jsem a přece vám to řeknu. Musím. Člověk nemůže někdy odolat. Upomínáte mně na mé mládí. Myslím, že není náhod, tedy že ani toto setkání není náhodou." — Mluvil úryvkovitě stařec.

Vyšli jsme ven, vzduch byl po náhlé přšce vlhý a čistý, rostliny se chvěly blahem, dešřové kapky se v šeru lesa stkvěly jako děmanty. Louka kolem rybníka byla svěží jako dívka po koupeli. Šli jsme údolím k rybníku, kde nás divoké kachny pozdravovaly svým rykem. Tu a tam vynotil se nad hladinou kapr a plovoucí stříbrolesklá úžovka zanechávala za sebou dlouhou brázdu. Na okrajích lesní stezky voněly zrající, rudé plody jahodníku.

"Bylo to za takovéhoho předvečera, začal po dlouhém tichu můj společník, když po prvé v životě jsem sem přišel. Vše bylo zrovna takové jako dnes, tenkrát před padesáti lety. Jen ten pomník tu nestál a kamenné vroubení a ty obrazy na stromech tu nebyly, jinak všechno jako dnes. Snad se mně zdálo mnohé krásnějším než jinému, ale tím bylo vinno mládí a ne já, v mládí člověk ssaje krásu jako nemluvně sladké mléko. V nasládlém šerivém tichu byla duše koncentrována v tklivou, resignovanou melancholii. Teplem dne prosyceným vzduchem rozteskněle doznívaly poslední zvuky rozjařených, chválnictích cvrčků a stíny stromů se dloížily a pohodlně se usazovaly po cestách. Samota zbystřuje jaksi naše smysly. Slyšel jsem kdesi v dálce kroky, ale to mě nerušilo z dumání, sní-li člověk velmi živě, je jako by opojený. Kroky zněly už jasně. Pozvedna hlavu, spatřil jsem jinocha, jemuž ještě poslední paprsky dohasínajícího červnového slunce ozařovaly snědý, výrazný obličej a v odrazu jich záře jiskřilo se dvě černých, zasněných očí. Husté kadeře ocelově se lesknoucí, slepeny byly potem čela, na nějž při chůzi stále dopadaly. Celý jeho zjev prozrazoval znavenost. Nečinil také dojem, že by byl ospichal, neboť tu a tam ustal v chůzi, aby vdechl větší doušek pryskyřičné vůně borové. Les byl ještě nepřehledně dlouhý a den už dohasinal. Bylo lze pozorovat, že mání přenocovat

v lese a že mu to není neobvyklo. Svými krásnými očima bloudil po lesních stezkách, vystlaných hebkým mechem. Myšlenky doprovázely téžavé pohledy, které pojednou utkvěly na reflexu světla blízko křižovatky lesních cest. Bylo lze slyšet radostný šepot uspokojené duše: „Pramen vody?“ říkal si pro sebe, ano opravdu: studánka. Nehluboká, pravda, ale tak průhledná až k nepřirovnání. Jinochovy rudé rty, sprahlé denním úpalem slunečním, dychtivě ssály vodu pramene, zvlhly a zvláčněly, tak jako květy po přijímání rosných krůpějí.

Sero zatím obklopilo krajinu, tma houstla a měnila i barvu oblak azurově roztouženou v sinou šed, na níž vystupovaly hvězdy jedna za druhou. Měsíc netečně dohlížel na spící kraj a svými mdlými, chladnými paprsky pronikal temnými korunami stromů a libal zjasnělý obličej jinochův. Tento tíše oddychoval a jeho útlé tělo spočívalo klidně na poddušce mechu a lesních travin. Pramének studánky šepotal cosi tajemně o únavě dne a o nových nadějích. Ze sna se probudivší pták lehce zapípal a zase ticho. Jinoch snil. O tom zvěděl jsem z jeho úst a kromě mě snad několik ještě lidí. Matné myšlenky bez vědoma rozbíhaly se po bezutěšených, pustých krajích, bez lidí a bez lásky, bez nadějí a bez slz a zase zabloudily v zahrady radosti a slasti, kde účastné duše se poznávaly v zapomenutí svého hoře a strasti — a zase se vracely zpět v údolí k tělu poutníkovu. Pojednou tíše, tak tíše, jako list padá na podzim se stromu sklání se nad zrozeným čelem poutníkovým krásná, bílá Paní a beze slova mizí na dně studánky. Jinoch se probouzí pod tíhou silného dojmu a z úst line se mu vroucí modlitba. Předzvěst dne z daleka se blíží. Zora s rudým znamením na čele se ohlašuje. Úsvit přichází. Den nastupuje vládu. Jinoch zvedá se ze svého mechového lože a žiznivě ssaje vonný vzduch ranní. Jeho jinošská, rozčtená duše byla přesvědčena dokonale o zjevení Sedmibolestné Matky. Byl blažen, jako každá čistá duše. Někjaký těžký povoz hmotiči na silnici jej vzrušil ze sladkého snění. Slunce zatím vystoupilo k vrcholům stromů. Snědý hoch hleděl k zaprášené cestě; bylo vidět, že zápasí mezi dvěmi možnostmi: zůstatí tu nějaký čas a nebo odejítí. Ani jej nenapadla myšlenka, že by měl v své blízkosti člověka bezprostředního pozorovatele. Uznal jsem za dobré vyjítí ze svého zeleného stanu smrkového, který mně býval jenom záminkou k nočnímu „čekání“ na zvěř, neboť nerad jsem usmrcoval a usmrčuji živé tvory, ale rád trávím letní večery pod širým nebem, samotný a nerušen. Šel jsem kolem hochu jakoby náhodou a také tak jsem se s ním dal do řeči. Vyprávěl mi o dojmu, jaký na něj učinil tento kraj, a o svém snu. Jest tu prý úplně cizí a nyní koná prázdninovou cestu. Tak nerad se loučí s tímto místem. Ale je nutno odejít. Rozloučili jsme se a od té doby jsem jej nespatrił, ač prý každoročně po deset let sem na jeden den chodíval. Bůh ví, jakými cestami kráčel a kam se poděl. Jenom je

jistu, že žil celý život svatě a odříkavě, mystický zár, jímž hořelo jeho nitro v jinošských letech nikdy nevyhasl. Kterýsi z lidí, kteří ke studánce pak chodili jako k zázračnému místu, jej poznal na jednom poutnickém místě v kněžské sutaně...“

Slunce už spalo za horami, když jsme přišli v houstnoucí tmě na stanici k vlaku. Tam ještě dopověděl mně neznámý své tajemství řka: „Já sám jsem tu byl krajanem, ale lidé mně tu byli příliš cizí, přes to, že jsem netoužil po jejich přízni. Odešel jsem odtud a zvěděl, že jest všude vlast člověka, všude že jsou lidé dobří a zlí. Konečně však zvítězila vyhýčkaná, umělá láska romantiků. Neodolal jsem a přišel, abych na okraji hrobu snil ještě o této mé kolébce mláde a o pomíječnosti všeho, co v tomto smutném údolí slz kvete a zraje.“

Nepoznání a neznámi jsme se rozešli navždycky.

Osamocen kráčet jsem od zastávky, zatím co myšlenky na ono setkání neznámého se vracely, stále a znovu. A ještě dlouho, dlouho doprovázely mé vzpomínky starce na cestu do ciziny. Jemu zůstala z mystického snění jen hromádka popela — nálada zbývající na spáleníšti myšlenkového života, ale v srdci chvěla se přece jenom útěcha, že z těchto mlhavých dnů vzejde nová hvězda.

Později náhodou jsem se dověděl, že onen starce byl bývalý majetník panství, jehož součástí byly také ony lesy se studánkou. Také on dal vybudovati kapličku a obroubiti kamenem studánku. Prostá, obrazná fantazie lidu okrášlila studánku a kapličku pověstmi a ruka jeho obrazy; podnětem ke všemu tomu byl sen jinocha v červenové noci.

ÚVODEM.

Mnoho se dnes píše, čte i slyší o úpadku náboženského života, nejen speciálně u nás v Čechách, nýbrž snad v celém světě vůbec.

Příčiny tohoto zjevu udávají se různé, podle toho, z které strany vycházejí. Než nemylim se, tvrdím-li, že většinou všechny hlasy, všechny strany, všichni moderní mravokárci u jedné z příčin jsou za jedno a tou jest válka. Slova: válka a demoralisace stala se u nás skoro synonymy. Jsem dalek toho, popírati tuto příčinu nešťastného morálního stavu Evropy — ale myslím, že příliš se na ni hřeší, ba nespravedlivě, ano již i vědomě.

Jsem přesvědčen a plně přesvědčen, že válka byla jen posledním polínkem, které scházelo k rozžehnutí světového plamene vášni; neb chcete-li, prvním průlomem, jímž počalo se vyvalovati dávno nastrádané bahno morální bíd.

Chceme-li proto udati pravou příčinu dnešního stavu morality, nutno jíti do hloubky a tam se tázati: odkud? A tu jest mé pevně přesvědčení, že počátky musíme hledati tam, kde stál kolébka liberalismu, onoho egoistického liberalismu, který — vzav na se masku falešné humanity — ničí v zárodcích tam, kde se uhnízdil, veškerý smysl pro rigorosně a spolu logicky postupující mravní řád, seslabuje tím povahu jednotlivce a činí z něho loutku, či třítnu větrem sem tam se klátící.

Tento liberalismus jest otcem dnešních slabých povah. My stali jsme se jeho dětmi. A najíti dnes pevnou, silnou povahu stálo by jistě mnoho práce, ač-li by nebylo námahou marnou. Slabé povahy nesnesou pevné morálky. Jím každá povinnost jest břemenem, které tíží — každý zákon — okovy, mravní řád omezením lidské svobody.

A proto každá příležitost jest jim dosti dobrou, ba vítanou jež pomáhá jim setřásti to, co morální člověk nazývá právě zákonem, povinností, mravností. Odtud hesla: volné manželství, volná láska, družka života, svoboda svědomí.

A proto, ač „nihil novi sub sole“ — ač již mnohokrát v dějinách besla tato, za nimž lidstvo šlo, svět ztrestala ve svých důsledcích — přece znovu dnes lidstvo opojila a vede k týmž koncům. Jen toho důsledky jsou: útoky na náboženství, profanace svatého, blasfemie pronášené beztrestně, ano s oblibou.

Nitro moderního, degenerovaného člověka, slabého nésí jakékoliv důsledky pevných zásad, jest to, které nemůže snést jakýchkoliv vyšších zákonů, vymykajících se jeho animálnímu pojetí života — a proto ta demoralisace.

A ač tato ztroskotala světovou říši římských imperátorů, ač temným učinila jinak plný světla středověk, rozvrátila rokokovou Francii, vyhladila nespočetné rody, rodiny i jednotlivce, přece — poněvadž dnes na jiném základě postavila svou budovu a v jiné roucho se zahalila — triumfuje, ke škodě tisíců a milionů.

Moderní člověk jest — ve své nahotě — který dávno před válkou byl pln otravného pojetí života a čekal jen, až naskytne se mu vhodná příležitost a tou byla válka.

Válkou dáno heslo nejen k boji tělesnému, zhoubnému sice — ale k boji ještě zhoubnějšímu, k boji duši, k boji názorů. A jakmile vzplanula válka, rozpoutaly se vášně. Byli jsme toho svědky, že sta mladých vojnů hynulo pohlavními nemocemi, sta žen ne z nouze, ale ze smyslůstivosti se prodávala. Kriminalistika rostla den ze dne. Jak to? Proč? Řekne kdosi: bylo to válkou; muži a ženy žili měsíce vzdálení manželského života, nedivme se.

Hle, liberalismus. Hle, člověka neschopného odříkatí se, klásti si meze; hle, člověka sniženého k stupni zvířete, jemuž je přirozeným vybití kdekoli a kdekoli své přirozené vášně.

Než jdu dále. Nebyli to jen zvyklí manželskému životu, bylo to — a mnohem větší procento — lidí svobodných, snoubenců a snoubenek. Mohla i válka zrušiti dané slovo? Mohla i válka zhoubně působiti na jejich nitro, kdyby byli bývali povahově pevní? Neměla, snopak, vzdálenost tím více upevniti jejich city, sliby, přísahy atd? Hle, liberalismus nesl své ovoce. Rozbito svazků na sta, na tisíce lidí učiněno nešťastnými.

A co jim sloužilo za omluvu: liberální názor na život. Jedním slovem: bez veškerých výčitek svědomí zhostili se svých povinností. Připomíná mi to slova písmá: „zhřešil jsem a co zlého se mi stalo...“

Ale abych nezacházal do epických šíř. Co je tedy úkolem moderního katolíka: laika obzvláště na poli morality?

Chceš-li vysoký postaviti dům, praví Sv. Augustin „ad infima descende“ — postav hluboké základy. Křesťanský, vlastně katolický laik nesmí se dát strhnouti moderním proudem dnešní morálky. Má-li víru Kristovu, musí mlíti i Kristovu morálku. A poněvadž dnes tak mnohý i dobrý katolík tak prosákl moderními hesly o mravnosti, nutno — a nic platno — celý ten brak vyhoditi, vzítí katechismus do rukou a jedno přikázání po druhém probrati — a nejen to, ale dle něho žiti. Prohloubiti v sobě to, co kdysi slyšel, ale co dávno mu vprchalo z paměti. Nutno sevřítí srdce, touhy, přirozené vášně ve jho, které Kristus nazývá lehkým a sladkým.

Nutno sama sebe zapřítí a následovati Toho, jehož jméno nosíme. Tím vypěstí křesťan pevnou, železnou povahu, nekolisající, větrem se nekmácející — povahu prvňích křesťanů. A hle, již jsme se takto octli na počátku: jakým způsobem možno pracovati o zlepšení mravního života.

Byl by však život katolíka tvrdým, těžkým, kdyby nebyl kořeněn něčím, co veškerý povinnost, jež vznáší naň jeho náboženství, mu činí lehkými — a tímto kořením jest láska k Bobu. Této se nám dnes většinou nedostává a proto jsme tak slabí, tak stále pokulháváme za jasnými vzory, jež naše náboženství nám předkládá, těšíce se slovy známými: že svatí jsou proto, bychom se jim obdivovali, a ne proto, bychom jich následovali.

Chtěl bych proto k tomu cíli uveřejnit několik po sobě jdoucích článků, jednajících o jedné hrdinné ženě naší cirkve, která, ač zrozena ve století čtrnáctém, může ve století dvacátém jednomo každému z nás býti příkladem, jak z života hříšného vybřednouti a jak dokonalým křesťanem státi se možno při dobré vůli a milosti Boží.

Jest to Angela de Foligno, zvaná „Magistra theologorum“.

I.

Nedostává-li se příkladů v přítomnosti, k nimž bychom upřeli zraků, z nich čerpali sílu svému přesvědčení, povolání, hledáme jinde a to v minulosti, znajíce pravdu přísloví: Verba movent, exempla trahunt.

A tu zdá se mi Itálie vyvolenou kolébkou svatých, zemí příkladů, které táhnou, byt dávno byli došli cíle životní své pouti a staletí přešla přes rovy jejich — které nás přímo lákají k napodobení neutechajících životů a novosti své osobní síly.

Naskytla by se asi otázka, proč tomu tak, a snadná byla by odpověď.

Než cestuj Itálii a poznáš že tomu tak. Nejen města, i městečka mají své svaté. Svaté, zářící svou osobitostí, svou originalitou, svým nadpozemským určením.

Jedním z takových požehnaných městeček jest Foligno, jež honosí se býti rodištěm Angely de Foligno, jejíž epitetem jest: Magistra theologorum.

Angela jest ženou typicky italskou před svým obrácením a zase typicky františkánskou po svém obrácení.

Ač nelze mi přesně udati dobu jejího narození, přece všichni se shodují v tom, že narodila se r. 1249 — dvacet let tedy po tom, co Řehoř IX. slavnostně kanonisoval Františka z Assisi (1228). Bylo to tudíž v době, kdy idea Františkova byla dostatečně rozšířena po střední Itálii, kdy ještě bezprostředně dotýkaly se pa-prsky jeho jasného života duší a živé byly jeho skutky; kdy myslí lidské rozechvěny byly tímto neobyčejným zjevem a přátelé i nepřátelé plní obdivu pro něho, jeho dílo, cíle, reformy, prostotu a hloubku pojetí víry Kristovy. V době, kdy zástupy chudáků sv. Františka procházely městy a vesnicemi, prospěvující a chvalořečce svou paní chudobu. Byla to doba, vžijeme-li se do ní — neobyčejného duševního rozechvění, doba horečky

františkánské, doba blouznění (Jacopone da Todì), která svou vehemencí strhovala, svou dobrotou dětinnou a láskou andělskou získávala kde jaká srdce, určená k věčné spáse.

Nebyla-li Angela od svého mládí mezi těmi, kteří se jí dali získati a stala-li se její teprve později a to s takovou ohromující prudkostí, ukazuje to na typ italské povahy. Byla Angela skutečně, jak tvrdí její životopisci (Celestino Bordonì), ze vznešeného, bohatého rodu a rovněž manžel její byl vznešeného původu. Mladá, krásná, bohatá žena bystrého ducha, otevřeného srdce, jemných mravů, vášnivého temperamentu — jaký div, že stala se brzy první dámou rodného města, ženou vyhledávanou, středem rozhovorů a zábav — a tak ocitla se na šikmé ploše duševního života. A nenalézajíc ani ve své rodině dostatečnou oporu proti vzrůstajícím vášním srdce, stávala se frivolní, žádostivou milostných Aventur, vrhla se celou silou vášnivě duše italské dívky v náručí světu. A tak byla opojena svými úspěchy společenskými, že ani potom, když se provdala a stala se v mladém věku matkou četné rodiny, nikterak nepřestala býti dámou, zapomínajíc, že jest ženou a matkou.

Kdo jednou však se dal na cestu hříchu — těžko obrací. Právě sv. Augustín, že hříšníci cítí v sobě sílu, která je nutí stále ku předu na započaté dráze, a nikdy nevědí, kde se zastaví.

Na této dráze byla Angela. Nebylo ničeho, co by jí bylo přinutilo obrátiti. Naopak, pokračovala na cestě započaté. Pohrdala ctností, smála se pokání. Kdo pochopí prozřetelnost Boží, která takovou duši volala k svatosti? Proč? Na to odpovědi není. Nevolať snad každou duši k svatosti? Žádná není vyloučena. Každé je otevřena brána milosrdenství.

Angela chápala své delikátní postavení. Byla ženou bystrou. Žila ve věku, kdy náboženství bylo vším, kdy pronikalo do rodin, tídlilo obce, státy, národy. A nad to vše — byl zde sv. František. Ač nitro její vzpíralo se požadavkům, důsledkům víry, přec víru odhoditi nemohla. Ne, to nešlo — za žádnou cenu nešlo. Tím by byla ztratila vše, vše, čeho dobyla — a ničeho nezískala.

Proto — nuže proto bylo nutno udělati krok poslední, obětovati ještě to, co jakž takž bylo dobré, čisté.

Bylo nutno přetvařovati se. Býti na mši sv., přijímati sv. svátosti — třeba svatokrádežně. A zase se naskytá otázka: proč Bůh dopouští, by duše vyvolené až k tomu stupni poklesly? Nevyzpytatelné jsou cesty Boží — kdo je pochopí?

Než, je-li Angela typem svého národa co do vášnivosti, jest dále také typem i jakési zbožnosti, skryté pod břemenem hříchů. Jeť známé pořekadlo, jež zachytil autor operety Fra Diavola — že italský lupič před výpravou se modlí. Jest něco, řekl bych, tradičními v tomto národě, co krví se dědí a co nepodaří se nikomu vykořenit a co proto bylo, jest a bude jeho národní známkou, a to jest: v hloubce srdce dřímající víra, neuvědomělá zbožnost,

kteřá — pěstěna — vydala a vydává nejnádhernější květy svatosti, které církve měla; zanedbána — neumírá, nepěstěna — neuvadá, odmrštěna — neodchází, ale zůstává na dně srdce, v hloubi duše — a stává se matkou oněch obdivuhodných konverzí, svatých penitentů, jimiž církve se honosí.

Tato problematická sice, ale zakořeněná zbožnost byla též v srdci Angelině. A ta ji vedla tam, kde ji chtěl mít Bůh.

Inteligentní Angela, schopná úsudku, nemohla necítiti jakýsi odpor sama k sobě, dospěví až k těmto koncům.

Srovnávala svůj poměr k lidem a nacházela ho správným. Srovnávala svůj poměr k Bohu a viděla se pokryteckou. Srovnání tohoto prvního ovocem je duševní stud. Hanbila se za svůj duševní stav — ale nalezala možnosti ho odstraniti.

Příliš mnoho by se bylo od ní žádalo, příliš mnoho by se bylo musilo napravití a jinak zaříditi, než jak bylo. A k tomu ke všemu necítila ani chuti, ani síly. A proto pokračovala se svým dřívějším životě, jako tak mnoho jiných. Ale stud zde zůstal, rozpor v duši byl — a přihlásily se výčitky svědomí. Nescházely jí dobré příklady.

Assisi bylo blízko, rovněž Portiuncule, sv. František nedávno mrtev, památka jeho živá, jeho zázraky neustávaly, fady jeho učňů se množily, procházely městy, hlásajíce mír a lásku k Bohu. Tyto příklady vrhaly hrozivé světlo do jejího duševního života. Žalovaly, volaly, prosily, hrozily.

Dostavily se pochybnosti, výčitky. Již se necítila dobře na svém místě. Skrytá zbožnost počala slaviti své vítězství. — Však dlouhá cesta ještě ležela před ní — již bylo klopotné projiti — ke kroku obrácení.

To vše v duši se odehrávalo — na venek zůstalo vše při starém.

Než kolik jest lidí, kteří u tohoto kroku se zastaví a dále nedojdou! A proč? Vidí pravdu, jasně září v jejich duši, nemají pochybnosti o tom, co by měli dělati, než nejsou dosti energií k činu. Opakujit snad modlitbu sv. Augustina, prosícího o svatou čistotu: „Vyslyš mne, Pane, vyslyš, ale ne hned, ne dnes, zítra mne vyslyš!“

Tak podobně Angela. Dobře poznávajíc zlé sledovala. Proživší mládí i dospělý věk v radovánkách, pokračovala v nich, ac věděla, že nečiní dobře.

Než Prozřetelnost dala jí srdce hluboké a duši rozjímavou, které podobně, jako Marii Magdalenu, tak i ji nutkaly vrhnouti se k patě kříže, hledati předmět nekonečné lásky — a protože doma, mezi přáteli, v požitcích světských již nenacházela více úplného uspokojení, stávala se tékavou, plnou choutek chvilkových. Znamená, že hledala, neuvědoměle snad hledala, co by jí „nekonечно“, které jí k sobě táhlo a volalo, jež však obejmouti sil neměla — nahradilo.

A tento zjev jest vlastní srdci člověka, který rozešel se vnitřně se svou vírou, se svým Bohem. Cítí, že prázdnotu nutno vyplnit, vyplnit něčím, co by stejně přilehlo na pusté místo v srdci i v duši. Jedním slovem: hledá svého boha, jemuž by svůj oltář postavil a zavedl kult dle své chuti. Jaký div, že hledá proto často to, co úplně se přičítá Bohu, co jest hříšno.

Bůh jediný však zná srdce člověka a On ve své nekonečné moudrosti i dopouští, by duše vyvolená, Jeho zavrhnuvší, hledala si náhradu. Náhradu jistě nedostatečnou, a právě proto nedostatečnou, by sama ukázala duši nemožnost uspokojiti srdce člověka. A tak se stává, že duše lidská, až sem dospějí, vidí to, čeho nechtěla viděti dříve — ač totéž věděla. Neklidno jest srdce lidské, dokud nespočine v Tobě, ó Bože!

Zde ocitá se na rozhraní, přes něž vedou jen cesty dvě: jedna — spásy, druhá — zatracení. První — podrobení se Bohu se všemi konsekvencemi, druhá — zamítnutí Boha se všemi důsledky.

Zde také ocitla se Angela jednoho dne a duše její jata byla nesmírnou hrůzou. Neb, jak praví Dante, vyburcována byla ze spánku, do něhož upadla hříchem. Jeden pohled do duší stačil, aby konstatovala, že duše její podobá se pralesu zarostlému, nepřestěnému, nepřístupnému. Strnula. Po prvé duše její se zmocnil strach: býti zavržena na věky. Stála na rozcestí. A horké slzy, které vytryskly z očí a brázdily její krásné tváře, svědčily, že první paprsky milosti dotkly se její duše, že volila, volila správně, že poddala se konečně volání Božtmu, že volila Boha se všemi důsledky

Než, vžijme se do její duše. Nemysleme, že bylo v tomto oka mžiku vše rozhodnuto, že bylo po boji. Dávno ne. Psychologicky dostavily se další úvahy. Poddávám se Bohu, zvolím cestu, na kterou mne volá. Ale co potom? Co muž, co děti? Jak zanechati přepychu, společnosti, navyklosti? Co teknou o ni? Zda jí, první dámě města, se nevysmějí, atd. Nestává se tak každému, kdo chce změnit pochybný kurs svého života?

Jsou to sice samé maličkosti, ale nerostou-li právě tyto maličkosti před takovou duší do závratné výše, před níž duše lidská se choulí, ruce napřahuje vpřed ke svojí obraně a zoufale volá: ne, ne, ne — nemožno, a děsí, děsí se nikdy, nikdy nemoci již to, nač byla zvykla?

A čím delší úvahy, tím více cit roste, mohutní — a brání — znemožňuje — až u většiny končí se boj hanebnou porážkou. Kolik lidí jen pro tyto čistě společenské pohnutky vzdalo se lepšího přesvědčení a zůstalo pro vždy ztraceno!

Tak tomu bylo i u Angely. Děsný boj se odehrával v jejím nitru. Ač po Bohu volala duše její, a slzy svědčily, že lepší já již volila — to druhé já se zmítalo v posledním zápase, vědouc, že nyní, nebo nikdy. Byl to boj v pravdě na život a na smrt.

Boží Prozřetelnost však, jak praví Alimonda: „scrive diritto anche su linea curva“. Bůh zná cesty, jimiž vnikne do srdce člověka, volajícího po Něm, ale slabého. Nekonečné jsou tyto cesty — a životopisy svatých, dějiny církve i dějiny světové jsou nám jejich přebohatým dokladem.

Týmž způsobem zaplašil pochyby Angeliny a dal jí vítězství v posledním boji.

Poznávajíc svůj ubohý duševní stav, pochybuje o možném obratu svého života, toužíc však po něm, a zas nemohouc ni nazpět, ni ku předu; plna nesrovnalostí, plna neklidu, studu a bázně — modlila se v chrámu sv. Františka, nedaleko svého paláce, když v tom uslyšela vnitřní jasný hlas, zvučí jí k životu kajícímu, k životu orfíkání.

V tomto okamžiku vnitřní otřes byl tak mocný, milost tak velká, že Angela úplně se poddala hlasu volajícího a od tohoto okamžiku počala kráčet cestou, která ji dovedla až na vrchol křesťanské dokonalosti.

Zde přestává býti ženou všední a začíná býti ženou svatou.

A jako v předešlém životě uplatňovaly se v jejím životě typické vlastnosti: vášnivost a nezmražitelná zbožnost, tak v druhé části jejího života počala se uplatňovati ve vši velikosti, podporována vlastnostmi předešlými: idea františkánská, která z ní udělala jednu z největších terciárek Itálie.

Z LITERÁRNÍ POZŮSTALOSTI LUCYÁNA
RYDELA, PŘELOŽIL J. KARNÍK.

• 1870 — † 1918.

Z DISTICH.

Oběti život vždy žádá. V nezměrné oběti tedy
lépe sám losu se vzdát — Isák sám hranici nes' —
nežli se vzpírat jak zvíř, strachem před žertvy plamenem bledý,
nad nutnost vyšším chtěj být, sám jdi, bys pod ranou kles'.

Ptákem je utopie, jež zamkli v komnatu tmavou;
v oknech že nevidí skel, důvěř v křídle svých vzmac.
Marně se otlouká vrabec a padá s krvavou hlavou,
orel však prorazí sklo, krouže hned ve výšinách.

Nezhrdej v předivu všedního života šedivou nití,
chceš-li, nechceš-li, přec musíš své klubičko svít.
V pohádce že jenom v pohádce? sirotu bylo lze zřítí,
již v ruce nevzhledný len v zlatou se proměnil nit.

Čím je duchu věda? Světýlkem, mraky jež kalí,
zdravý však rozum je to, co tělu zraku je div.
Slepému dáte-li svíci, sebe i druhu jen spálí,
i kdyby tisíc měl svéc, zří tolik, co viděl dřív.

Z DROBNÉ LYRIKY.

Šumný větře hluchých pol,
zaleť v širou dálí,
vezmi sebou hořký bol,
co mne v srdci pálí.

Vezmi sebou hořký bol
ať je po něm veta, —
šumný větře hluchých pol,
zaleť na kraj světa!

Vtiskla jsi nejeden polibek měkký
očí mých na víčka obě,
obraz Tvůj v očích mám na věků věky,
budu ho mít s sebou v hrobě.

STANISLAV WYSPIAŃSKI, PŘELOŽIL F. DUŠA:

LEGION.

DVANÁCT SCĚN.

SCĚNA VI.

1848. V Quirinále. Sál audienční. Na trůně papež Pius IX. Vchází deputace polská; mezi nimi O. O. Zmrtvých vstalých. V čele kráčí Mickiewicz s praporem v ruce, jde zvolna s přehozeným přes ramena širokým pláštěm poutníka, se širokým okrouhlým kloboukem poutnickým v tyle; maska tváře prozrazující Moc a Světlo, vroubena je vlasem již sivým. Když stanul u trůnu, u nejnižšího stupně, začal mluvit:

Mickiewicz: Hle, časy povolání,
čas činu, účtování,
časy lidu pobratření,
čas bratrských duší Zmrtvých povstání.

Chór: Hle, Archanděl Boží u trůnu,
z řader vyslal nejvyšší z všech tónů; ---
či ho urvou kleteb vichry divě,
— Otec, hle, poslouchá dobrotivě,
hlas-li je to z mrtvýchvstání či skonu.

Mickiewicz: Duch volí si své muže,
volí a srdcem víze,
chví se černý, pekelný kníže,
hadí Pekel pojt se úže,
Bůh však zbraním posvěceným pomůže,
Syn tělo z hříchů rozváže,
pro duši nesmrtelné trvání.

Chór: Plamen úst, zrak s jiskrou mlhavý,
to národa bolestné volání.

Mickiewicz: Hle povznáší se lidstvo jako lvi,
jak lvi, jak zvíře, tvor krvavý;
jak dým hořící lávy
v dým temnot pohřbí mrákavý
zlá města, zlých lidí střediska
a ohniště pohasnou krví.

Chór: 1. Hle prorok, prorok probuzený;
jako proud hořící lávy
z úst jdou mu plamenná slova,
hle prorok povstal, hle lev.

2. Nechať vstane prorok jako lev,

z úst jdou mu plamenná slova,
hle chvíle pro bytí nová;
necht' na hlavy naše padne krev.

Mickiewicz: Stane nad popelem duch Slávy,
na kopcích vychladlé lávy,
volaje duše z dáli, blízka,
přesvaté původce Dila,
na velké hry, duchů do ohniška,
volaje četnou rodinu
na velkou duší hostinu;
a Bůh nad dusnou tou řší
blesky a ohně vzkřísí.

- Chór:* 1. Blesky chce vésti hromové
a ohně ohlašuje;
jaká to duchovní Hostina.
2. Zda nejsou to šilenství poslové,
jaká to duchovní Hostina,
jaké to přesvaté Dílo,
že blesky proň volá hromové
a ohně ohlašuje.

Mickiewicz: Hle synové m' nejmilejší,
nejčistší, nejsvětější,
značení znamením kříže,
korouhvi kříže oddaní,
hle ptáci m' k letu schystaní,
ke slunci pošlu je blíže
prostřed hvězd, prostřed duh putující
necht' ve zlaté jdou Slunce,
sbor modliteb zbaví je tíže.
Povýším je nad všechny druhy.

- Chór:* 1. Kdo středem hvězd, přes duhy lomy
k slunci posílá blíže,
jemuž Bůh sešle hromy.
2. Nás že středem hvězd a duhy
cestou posílá beráneků,
nám zažehne ohně červáneků,
Sluncí nám zlaté zapálí kruby.

Mickiewicz: Hle, Polska, strhujíc obojky z hloží,
nejprvnější z družiny boží
spěchá se poklonit kříži;

hle, ten čas se přiblíží,
kdy my, bez vlasti Poláci,
znamením kříže zajatí,
v znamení kříže jednací,
my Bohem veskrze změnění,
my srdcem do výše vznesení,
milostí na nebe vzati
a maličtí jak chudáci; — --
půjdem za Ducha národem
do hvězd zoří, duh žhavosti,
v zahrady věčných volností,
kde se užitíme národem
smělým a nepřemoženým,
Milostí svatou spaseným,
Milostí svatou okrveným,
všem vrahům bratrem a svatem.

Chór: 1. Ó Kříži, nebuď mi katem,
mám vrahům být starosvatem,
kdy krev za pomstou zuří:

2. Pohoda srdce se chmuří,
smrtný vrah mojim bratem,
ó Kříži, nebyls mi katem.

Mickiewicz: Ó Pane, pohleď té chvíle
hodina již udeť:
Bůh prapor synům svěť;
Duch ve všemocné srdci síle
Svaté uzavřel Příměť.
Ó náměstku Krista, s výše
požehnej lidské dary,
požehnej učnům Ježíše.
Prostě jich řemeslo vždy bude:
uzříš rybáře, tesaře chudé.
(Uchopí Papeže za ruku a silně jí potřásá.)

Papež: Ó ukroť sílu hlasu;
voláním spravedlivé rozsudky
Bůh vyznačil v knize časů.

Mickiewicz: Volám obrů moc v hlasu:
hle Kristus svlečen před Pilátem
hle Polska Křížem probuzená —
zda-li Scudce trůnů bude katem,
a v hanby vřesk na svobodu sáhnou.
Zda před ním, Petra nástupcem

v mukách a úpění skoná,
zajatá a porobená,
a Petra nazve líkupcem
nehodným božského léna.

Papež: Synu, zapomněls, kde stojíš;
srdce kleteb bouří neukojíš.

Chór: 1. Bratře, zapomněls, kde stojíš;
hle následník Ježíše,
zda-li kleteb božích se nebojíš.

2. Na zoufalství harfě žal svůj hojíš,
srdce bolesti muk neukojíš,
bratře, zapomněls, kde stojíš.

Mickiewicz: Blahoslav, Otče, dar svatý,
Kristus na kříži rozpiatý,
Láska hozena v hlubinu
ulituj lidstva hodinu —
Hle, se srdcem chudáka,
v šatě bídném žebráka
a Duchem — Slovem vítězný,
Ježíš almužny žádá si:
zažehnej blížící se bědné dny,
zpívej chorály spásy,
buď velký, buď nepojatý,
bys nebyl jako Haman
Duchem i Bohem prokletý.

Chór: Ó děs, je posedlostí jatý,
neb šílenství propadl jedu,
v žalostnou naši bědu,
onen, jenž šel, jenž kráčí vpředu,
když zděšené provází,
zda k zemi ho šílenství srazí?

Mickiewicz: Zjeví se Ti Satanů dav klatý,
zlé Moci kol Tebe se vybaví,
hrud žlučí hořkou otraví,
a na věčnou nicotu zůstaví.
Pomni, Otče, pomni, Noc že spěje,
která malé, malodušné schvátí,
mohls v hvězdné říši státi,
na blankytu temných hlátí,
na nebi, na štítu nevinný.
Nebažís upadnout v hlubiny.

Chór: Zamkni, Pane, jeho ústa,
neb žaloba jeho pustá,
v bludů upadl hlubiny.

Mickiewicz: Hle, vzpomeň, Otče, na Dítě boží,
zrozené na bídném loži,
pod střechou na smetišti.
— Hle vzbuzeni jsme, úsvitem spíti,
k novému, věčnému žití;
staň Skalou dnes v našem shromaždišti.
— — — — —

Papež: Jak mohu při vašem Slově
stanout, vy bídní vyhnanci,
když jste bludem posedlého, psanci,
vstavili si v čelo směle.
Jak mám přijmouti v kostele
prapory, korouhve davu,
Vy čekáte zázraků slávy,
prosáklí žlučí jedu,
— ne, pro vás není v mém sadu
ovoce, šfava vinohradu —
jděte, vzyvejte Boha.

Chór: Jaká lítost, cesta strohá,
poddáme se Soudům Boha;
přesladké tvého je sadu
ovoce, šfava vinohradu.

Papež: Žili jste v Hrdosti, v Pýše,
do kalných vod nořice ruce,
v rozumu vkuti skrýše,
chtěli jste stavět kostely,
napodobujice zlé anděly,
zhrdnuví Božím objetím.

Chór: 1. Žili jsme v Hrdosti, v Pýše,
v rozumu zakleti skrýše
napodobujice Pyšné Anděly;

2. Své otevři nám kostely,
vyzvi nás božím zakletím:
nedej zahynout prokletím.

Papež: V Hrdosti, Pýše jste žili,
v bezpráví nořice ruce, —
vrostlí ve vlastní muce,

vhrouženi v dneška zlou chvílí,
na duši davu jste nemyslíli,
zrozené v bídné, hle, stáji,
na zrození jich bídnou zahradu,
kterou jste při svém pochodu
triumfů vozem zdupali,
jim upadnout v propast jste dali, --
a oni, ti vaši svatí,
o hladu v hloubi skonali;
ačkoliv dnes jste povstali,
ač před trůn se tlačíte Boží,
zdali vy nejste proklatí
zlem, které jste zavinili.

Mickiewicz: Hle, prahneme smýt viny,
hle, prahnem vyznat hříchy,
již jsme je i vyznali
a Tělo Páně přijali,
křížem se svatým žehnali;
žádáme blahoslavení.

Papež: A věky, věky trápení,
a věky, věky zmatení.
Jak můžete stanout v řadu
s Anděly;
hle, otevřu kostely
zvonicí svatostí obřadu.
Zřekněte se Hříchu a Bludu,
Bůh sešle znak smilování.

Mickiewicz: Znak božský držím v dlani,
trn máme krvavý v skrání;
kdy vejde Svatost rozžhešení.
V Smrti jenom věčné ukojení,
v Bohu jenom věčné rozjasnění.

Mickiewicz: My hladoví pozemského spasení,
s praporem božím v ruce
chceme zázraky zjevení.

Papež: V skutku, neznáte chvění
vyzývat Boha k soudění
vyzývat Boha k divůčinění,
co na Soudu bude, zdali víte,
zdali víte,
neb jste ze všech duší vyvolení,
neb jste tak čisti na duši,

vzdoru rmut v srdcích již není,
že poselství takové roznášíte.
Žijíce v světové hluši
jste tací jako jsou jiní.

Mickiewicz: Jsme synové nevinní,
my, kteří jdem od Úsvitu
my, kteří Pána zdání
prošime o zmrtvýchvstání,
hle, Pýchy jsme se odfekli,
Pýchy, již otcové žili,
vlastní Pýchu jsme zdeptali,
Minulostí se odcizili,
bychom Krista hýčkali.
Požehnej duchovní povstání.

Papež: Jste Pilátovými syny,
i když vás otců blud tlačí,
jich vzdor ať zvete-li dračí,
když bratři se zřkáte viny,
již v plamenech očistce pláčí,
jste katy své domoviny,
zbraň vaše již k vítězství kráčí.

Mickiewicz: Čin zaplatit modlitba stačí,
činu žádám po tvé ruce,
nezůstavuj děti v muce,
vzbuď muže, pobuď muže všude,
svět meč.

Papež: Dvousečná zbraň to bude.

Mickiewicz: Svět orla, svět pole krvavé.

Papež: Srdce mám slzami žhavé.

Mickiewicz: Snad lítost srdce dobude.

Papež: Odstupte.

Mickiewicz: Slovo diš štvavé.
Srdce mám slzami žhavé.

Papež: Snad lítost srdce dobude.

Mickiewicz: Zbuď muže, muže vzbuď všude,
požehnej.

Papež: Nemohu přestatí.

Mickiewicz: Zvedněte mu ruce v závratí,
hle, Duch ho proniká.
Ruce-li tajemství poboří
Nebes-li brána se odmyká.

Pepež: Slzy vaše na rukou mně hoří.

Chór: Vztáhl ruce nad hlavu, hle
slzy na řasách svítí,
zda Slovo vyřkne hromové
či neštěstí naše se naplní
a naděje změní se v bytí. —

Mickiewicz: (sklání prapor před papežem)
Nebes brány se rozlétly
a slzami očí se plní,
blesků na očích mám mraky.

Papež: Blesků na očích mám mraky,
nebe brány jsou dokořán,
slzami očí se plní,
zda hlas Tvůj to chitěl, ó Bože náš,
by v otroctví byl jich život sklán,
své Oráče že nepoznáš.

Chór: Nebe brány jsou dokořán,
Bůh poznal své oráče vlídně,
národy prostinké, bídné,
hle, Tajemství Soudu.

Papež: Čím já žebrák pomohu.

Chór: Chcem Kříže znak na cestu k Bohu.
Přes Hlubiny, Charybdy, přes Scylle
toužíme žízniví vykoupení.

Mickiewicz: Ó, Kriste — ustat nemohu,
žalu srdce se klaně —
Hle svatostí nad všecky zbraně
k nohoum Tvým se Otče chýlím.
Žehnej mi na cestu k Bohu.

Papež: Cesty satanům zmýlím,
hle chléb a Páně Tělo.

Mickiewicz: Chlebem bratrstvo posílám;
srdce divy přetrpělo.

Papež: Srdce divy přetrpělo,
vstaň mužem věřícím, čilým,
vstup muk na bojiště
utrpením prosáklý a jatý: —
kdy užiješ spáleniště
pomni tehdy, Noc že spěje,
která malé, malodušné schvátí,
kdy mohla v hvězdné říši státi
v blankytů temných objett.
Nebažíš upadnout v hlubin prokletí.

Mickiewicz: Přisahám při Polsky zakletí.

Papež: Ulituj lidu hodinu,
Kriste na kříži rozpiatý,
cháska hozena v hlubinu;
hle se srdcem chudáka
v šatě bídném žebráka
zpívej Chorály spásy,
Ježíš almužny ždá si,
buď velký, jak hejtmani,
leč pomni, tvůj houf má být svatý,
bys nebyl jak Hamani
v svém vlastním srdci proklatý.

Mickiewicz: Přisahám za Polskou zemi.

Papež: Zjeví se ti Satanů dav klatý,
zlé Moci kol tebe se vybaví,
hrud' žlučí hořkou otráví.
Pomni, tehdy pomni, Noc že spěje,
která malé, malodušné schvátí,
kdy mohl jsi v hvězdné říši státi,
na blankyty zřít rozepiaté.
Nebažíš ve víry padnout klaté.

Mickiewicz: Přisahám za Polsku, zaklínám svaté;
ostříhat duše nanebevzaté
neposkvrněné žít Bohu.
můj národ u Nebes prahu
zůstavit legion vítězný.

Papež: Pominou prohry, žaly jak sny,
zapomeňte vrahů —

Mickiewicz: V prsou skryji žalu horu,
požehnej muže pokoru
vrah padá v Noc bezvědomí,
požehnej čistotě svědomí.

Papež: Již srdce tvé uzdraveno
žal, prohry, vše pohrobeno
buď jako hejtman vítězný.

Mickiewicz: Žal, prohry pomínou jako sny,
požehnej národa Slávě.
Hle národy osvobodím hravě
a ty jako hejtman vítězný.

Papež: Hle národy poroby zbavím,
žehnám jim, je blahoslavím.

Chór: Pomínou žaly a prohry jak sny,
ve Slávě Kristus vítězný:
Slovem národy poroby zbavím.

Papež: Žehnám jim, je blahoslavím,
hle časy povolání,
čas bratrských duší Zmrtvýchvstání,
čas činu, účtování:
Slovem národy poroby zbavím.

Chór: Boha ve zlaté záři slavím
Hle Boží Archanděl u trůnu
z řader vyslal nejvyšší z všech tónů:
Slovem národy poroby zbavím.

Papež: Žehnám jim, je blahoslavím.

II.

Teplé paprsky říjnového slunce svítily do Goláňovy jizby, kde seděl Michal s Verunou na lavici u pece a rozkrajovali jablůška na sušení. Rozkrojené půlky házeli do koše. Na ohništi se vařily zemáky.

Ze zahrady bylo slyšet Hevčín zpěv. Byl prostý, ale v nižších polohách dojímal hloubkou citu.

Škoda ta, šohajku, že za vodú býváš,
voda lavky vzala, ty k nám nechodíváš.
Třeba lavek není, přejdi přes kamění,
přijdi, edem přijdi, moje potěšení
přijdi, edem přijdi, koli razú v týdni,
po pátej v nedělu, pro pentlu zelenú.

Michal, stále zarytý mlčící, do sebe zabraný, pod kouzlem zpěvu Hevčina přestal jablka rozkrajovat a schýlil hlavu na prsa. Až tiché, vyčítavé sestřino: Marnost nad marností ho probudilo. Otfásl se, jako by se zastyděl za své pohnutí, a krájel jablka dále. Zpěvačka ustala a po chvíli vehrnula se do jizby jako velká voda. Nesla plný klín jablek. Ve tváři jí svítila radost a mládí. Nákaza mlčení se jí nedotkla. Mluvila za celý dům.

„Už nesu poslední jablůška. Nate, rozkrájejte to už všechno, ať sa to zútra dá do sušírny...“

Vysypala jablka z klína na lavu mezi Michala a Verunu.

„A ešte za opléckem cosí mám!“ -- a již vytahovala ze zá-
ňadří krásná jablka, vyprávějíc: „Ale je to letos úroda. To bude
šćtpalek a krůžalek. Možeme jest letos chamulu až do Jána!“

Michal zafal zuby, odvraceje se od Evy, mládím a jablky dýšící.

Ta zatím vkládala zpět za oplécka tři krásná jablka, omlouvajíc se:
„Nehněvajte sa šak, že kradu... To já edem tak na maškrtu
před spáním... A co včil? No, pomozu vám to dodělat, ať můžem
pokludít dobytek...“

Krájejíc hovořila plnými ústy:

„Taková sem byla poslední čas divná a smutná, nevím, co to
na mja sedlo. Negdy mně bylo až do plaču. A dnes to se mja
všecko spadlo. Stála sem na jabloni na samém vršćtku, slunce
na mja svítilo, jablůška voňaly, aj kerýsi ptáček sa mně vyškéřal.
A najednúc mně bylo do zpěvu. Meslela sem si: Ten svět boží
je pecaj enom pěkný. Dyť by to bylo moc hlupé, věšat hlavu
pro nic, za nic... Jéj, tetičko, solila ste zemiaky? No, chvála
Bohu... Ale přiložit mosím, aby nevyhaslo.“

Kladouc klestí na oheň, hovořila k bramborům.

„Vařte sa, zemiáčky, vařte... Šak, na mú milú, už začínajú plkotať... Dnes bude spěšej večera.“

Do jizby vešel pasák s chrastím v náručí. Hodil jím na zemi u ohniště.

Eva, vidouc, že ogar rozsypal chrastí po jizbě, vyčítala:

„Ale, Jurko, ty sa toho chraští ponarozsyáš... A už daleko neutékaj, bude večera. A zasej si celý zašmúraný! Gde si sa zasej babrál?“

„Á! Dělali zme si oheň a pékli zme zemiáčky! Šak sa zutra umyju.“

„No ba, řekni radči: v nedělu. Dyt ta znám, že sa bojíš vody jak čert svěcenenj vody. A zasej máš potrahanú košulu, ty ogařisko jedno. Aby na tobě člověk enom v jednom kusi zašival...“

Ogar se točil po jizbě.

„Gde sú strýček Martin?“ vzpomněla si Hevka.

„Dojijá ovce!“

„Běž a založ kravám kúsek sena. Ocedím zemiáky, abych měla teplú pitku. Potom podojím...“

„Šak už idu...“

„A řekni strýčkovi, aby sa ponáhlali, že mně potom mosijá pomocf...“

Michal při každé zmince Hevčině o bratrovi sebou trhl a ještě více se zachmuřil.

Hromádka jablek na lavici se málila. Hevka se ještě přitočila pomoci. Krájejíc ovoce vyprávěla chutě:

„Bylo to letos pěkné schraňování s pola. Najedníc se toho nahrnulo: zemiáky kopat, zelá svážat, podmítat, seř, ovoce sklúzat... A při dobrej vůli všecko sme to pokludili. Jak sa čtyři lidé dajú do práce, to všecko enom letf... Ani sa nenadáme, začnú ľujavice, a už tu bude Martin na bílém koni... Tetičko, šak sa tak těším na zimu, sneseme kolovraty, strýček Michal budú dělat světidla, strýček Martin papuče, my sa budeme hráť s vlnú a konopím a lnem... No, pane Bože, chvála tvá, už zme s jablčkama hotoví...“

Veruna se sbírala s lavy. Pokynula děvčeti, aby šlo k ohništi, a sama odnášela jablka do sušírny.

Zemáky už plkotaly v hrnci. Hevka je posolila a stála nad nimi.

Michal se nehýbal.

„Strýčku?...“

Strýček nepatrně pohnul hlavou.

„Strýčku Michale, povězte mně edem, co sa vám dnes v noci zdálo. Chcu sa vás ptať na to už celý deň!“

Strýček pokrčili rameny.

„Křičali ste ze sna! Šak sem dobře slyšela. Lekla sem sa, že ste ochoreli, nebo že idú na vás zbojníci... A volali ste ze spání a kdybyste věděli kohol... Napřed ste edem tak trochu zastonali: Hevko! Hevo!... Poslúchala sem, co bude dál...“

Zpomínala sem, máte-li nějakú sestřenicu nebo tetku Evu. Za chvíli ste zas zanařkali: Hevičko!... Gde pak já, nedomyšlám sa nikdy věcej, než je třeba, gde pak bych si já myslela, že voláte na mia... Ale přecaj sem byla hlúpá, co dělat..."

Michal zahanbeně vstal a zahleděl se ven oknem. Slunce zapadlo, stíny se kladly na stráně a lesy.

"Šak gdyby né vašeho snu, aj bych zapomněla, jak sa na mia volá... Doma mnú pořád otlúkali. To bylo enom: Hevko sem, Hevko tam! A tady sem svoje jméno slyšela za ty měsíce edem od pasáka a od hospodáři, když sa mu snilo o mně... Co sa vám, strýčku, snilo? Povězte..."

Sněžila hlas.

"Či byste, strýčku, moc zhřešili, gdybyste sa přiznali, že..."
"Hevo!"... vykřikl přtsně Michal, obrátiv se na děvče. Byla v tom slově výčitka, hrozba, zlost, ale Hevka byla spokojena a usmála se.

Do jizby vrazil Martin, nesá dřevěnou hrotici ovčího mléka, jež před chvílí nadojil. Hevka se k němu přitočila.

"Jejda, to ste málo nadojili... No ja, lidé si už pobrali větším dťlem ovce. A ty ostatní ani sa nemajú kde napást, dyž je všecko vyschlé..."

Ocedila zeměky a vodu z nich vylila do škopku. Ostatek dočila teplou a chladnou vodou, posolila, otrub nasypala.

"Martinku, už ste si svoje podójil, ale včil musíte pomoct podójit moje..."

Martin se chopil jednoho ucha škopku, Hevka druhého.

Cestou lichotilo děvče pomocníkovi:

"Ste, vy, přeca enom najhodnějši... Dycky pravím: škoda přeškoda, že ste pozbyl feči... Byl by z vás dobrý manžel, věru dobrý... Ženu byste v bavlnce nosili, za robskú práci sa nestyděli..."

Ostatní lichotky zanikly už v sni. Michal osaměl. Založil obě, ruce za hlavu a stál chvíli ztrnule. Stíny se draly do jizby.

Pes zaštěkal a trhal sebou zuřivě u řetězu. Přišla Verunka s hrncem sbíraného mléka ze sklepa a za ni se tlačil valach vysoké postavy. Byl nagurášený a dle rozmarýny ve vestě zatknuté byl to na první pohled svatebčan.

Když se pozdravil, spustil slavnostně:

"A tož vás ešče jednúc idu pozvat na tu našu svajbu. Abyste sa, vy bohatí, nestyděli a mezi nás chudobné přišli..."

Michal se usmál a zakroutil hlavou.

"Nic tú hlavú nekrutte. Jářku včera: gdyž Goláně o kostel nestojijá, dobře, odpustíme jim ho. Ale oběda jim neodpustíme... A už sa sbírajte! Aspoň na hodinku, na dvě... Věci by sa urazili nad vašú pýchú..."

Verunka se bránila svojí obvyklou zbraní: marnost nad marnost!
Přišla však na nepravého.

Pokračování.

J. VYHLÍDAL: LITERÁRNÍ VZPOMÍNKY.

1. OBRÁZKY ZE SLEZSKA A ČECHOVÉ V PRUSKÉM SLEZSKU.

Těprve poslední dobu jeví se větší zájem o Slezsko; před lety Slezsko rakouské těch přátel mimo hranice mělo po skrovnu, tím méně pruské Moravsko. Z těchto ojedinelých přátel jmenujeme *Ignáce Hořicu*, spisovatele a žurnalistu, narozeného 28. července 1859 v Brně. Týž stav se (1894) členem redakce „Národních listů“ jako sněmovní zpravodaj přijížděl do Opavy, odtud datuje se jeho vlastenecká práce slezská jevíci se jak živým slovem tak perem. O Slezsku psal do Národních listů, Osvěty, samostatně vydal „Pamatujte na Slezsko“ (1894), „Obrázky ze Slezska“ (1896), „Listy z Čech, obrázky z Moravy a Slezska“. Knížky tyto mají cenu hlavně agitační.

Zajímavé, jak prušti Moravci hleděli na publikace Hořicovy. Když r. 1896 vyšly jeho „Obrázky ze Slezska“, nákladem Slezské Kroniky, poslal jsem je do Pruského Slezska váženému členu družstva tamějších „Katolických novin“ se žádostí, co o nich soudí?

Posudek ten zajímavý. Hořica už po náhlé smrti v cizině odpočívá, tedy rozčilovati ho nebude.

List onoho pruského Moravce (posud žijícího) zní v překladě takto:

V N... 26. VIII. 1896.

Milý pauze bratře!

Jste celkem správně informován, že odsoudil jsem některá místa z „Obrázků ze Slezska“.

Jsem tolik zaměstnán . . . , že nemohu se šífe o věci rozepsati, podám jen některé poznámky.

Celkový dojem brožury jest: Slezská Kronika prokázala spisovateli mnoho cti, že takové opusculum vytiskla. Co se týče našich pruských poměrů, jest zmínka o faráři Depontovi z V. Hořtic, str. 19, nepatřičná a po většině nesprávná. Nenáležitý jest název „německý studentik“ a to hovorný, veselý studentik . . . , veselý buršáček (učení spisovatel asi neví, že všechen nynější klerus arcidiecése olomucké (v Pruském Slezsku) studoval na universitě vratislavské a po většině byl údem katolických sdružení a spolků studentských a posud v nich trvá) . . .

2. Jest čirá nepravda, co spisovatel píše o přesazování českých učitelů na Rýn. Takové věci se staly na Poznaňsku, ne však v Mor. H. Slezsku.

3. Při zmínce o ludgerovských hrobačích — oba znám — činím veliké ? ? (p. 28, 29).

4. Ukázky z našeho nářečí jsou většinou nesprávné. Nedslychá spisovatel?

5. Ad p. 40. Tvorkov není český, nýbrž úplně polský. (Správné: popoštěný.)

6. „Půl druhá století drží pruský orel českou půdu ve spárech pevně, po braniborsku, ale — lid pořád ještě dumá o staré své otčině“ (str. 52)... Co jest pravda? Náš moravský lid, či lépe — my Moravci — milujeme svou řeč: Kdo se za řeč otců stydí, hoden potupy všech lidí; my jí potřebujeme při styku s českým lidem pohraničním, ale my více nedumáme o staré své otčině, nýbrž my jsme Prusové, moravsky mluvící Prusové. A naši nepřátelé aneb protivníci ve vnitrozemí domnívají se snad aneb musí nás denuncovati, že hledíme za hranice.

To jsou mé stručné dojmy z „Obrázků ze Slezska“.

Při takovém putování, jaké vykonal Hořica, ovšem nemožno nic lepšího očekávati.

Ostatně při čtení této knížky vzpomněl jsem si na babský klep, jaký čteme ve Slámovu „*Vlasteneckém putování po Slezsku*“ o Hlučíně.

Za takových okolností kazí se radost z vykonané práce pro společnou řeč a odplacuje se kleru za tolik obětí. Doufám, že mi rozumíte!

Konečně též jsem se vyjádřil, že Vy jste poslední cizozemec atd., však přece, pokud se pamatují za jistých podmínek t. j. kdyby naše informace takové účinky měly buditi jak Hořicova práce. Netřeba Vás ujišťovati, že nedomnívám se o Vás, že mohl byste věci překroutiti jak zmíněný a vždy budu Vaším upřímným bratrem

N. N.

Čtenář poznává, jak nesnadno bylo si zjednatí dobré zprávy o pruských Moravcích. Na jedné straně pruská vláda přísně doztrala, aby jen nikdo nedostal se za hranice a když se někdo odvážil, postarala se o jeho zpátečný pochod, na druhém místě: velická nedůvěřivost a úzkostlivá citlivost! Není tedy divu, že naše inteligence z Opavy a Ostrav neosmělovala se mezi Moravci apoštolovati, mnohý z nich, ač „Modrá“ za humny, po celý život na půdu její nevkroutil. Její hrdinství probudilo se až po 4. únoru 1920, kdy Hlučínsko k naší republice bylo připojeno; do té doby všichni brali své vědomosti z mých publikací, málo který však podotkl, odkud je má?

Cestnou výjimku činí Boleslav Prus (rodem z pruského Slezska) v „Opavském týdeníku“ č. 33, r. 1910 ve článku „*Lidový zpěv u Čechů v Pruském Slezsku*“: „Nebýti... J. Vyhliďala, jemuž budíž srdečný dík vzdán, vůbec by se nemluvilo o nás po českých vlastech.“

Slezská vláda podobně vděčně se zachovala. Když 4. února 1920 Hlučínsko slavnostně zabíráno našimi úřady, kde kdo byl pozván,

jen mravní původce a „čestný konsul“ z Modré — jak jej nazvali — pomínut!

Inu, kdyby nebyl katolickým knězem!

Informace o pruském Moravsku nasbíral jsem si na cestách po jeho území za přispění tamějších kněží a bohoslovců, kteří upřímně mne podporovali až na dvě výjimky.

Učitelstvo tehdy už germanisací bylo nadobro otráveno; z ostatní inteligence sotva kdo se k Moravcům hlásil.

Žije po osm let nedaleko hranic pruských, měl jsem zhusta příležitost dostat se do Pruska. Návštěvy své počal jsem na Hlubčicku, kam jsem byl zván na výpomoc do duchovní správy (Turkov, Jakubovice); později navštívil jsem několikrát Hlučínsko a téměř celé prošel. S Moravci pruskými stýkal jsem se na pouťích na sv. Hostýn a Velehrad, jež s P. Fl. Lužným jsme pořádali.

R. 1898 navštívil jsem ostrůvek *Branický*, topící se ve vlnách germanisace, r. 1900 dostal jsem se na vymírající ostrov *Bavorovský*, kdež přihodila se mi podobná událost jak Fr. Bartošovi na ostrůvku *Branickém*. Procházaje se Bavorovem, kde právě komedianti vodili velblouda městem, zapisoval jsem si moravské hovory dětí — v klobouku. Poznav, že strážníci to zpozorovali, uchýlil jsem se do sousední osady Jarohněvi k rolníku, s jehož synem bohoslovcem vratislavským jsem si dopisoval a poslal též české časopisy hlídači veřejného pořádku za mnou. Když je rolník ujistil, že nezamýšlím ohrožovati pruský stát a že za chvíli odjedu dali mi pokoj.

Ještě něco nemilého potkalo mne na Hlubčicku. Tuším r. 1895 uveřejňoval jsem řadu „Obrázků z pruského Slezaka“ v brněnském „Hlasu“. V jednom vytýkal jsem, že v J... se v kostele germanisuje. Právě toto číslo dostalo se do rukou arcibiskupa Theodora v týž den, co konána v J... generální visitace. Když p. visitátor doplával se faráře na přičiny jednání, týž se vymlouval, že k nim chodí na služby boží Němci z V... Týž dověděl se, že já autorem obrázků, vinil mne u arcibiskupa z nesprávných informací a dožadoval se odvolání v novinách... Nemohl jsem pravdu odvolati... Zpráva prý dobře účinkovala, na Modré si uvědomili, že jsou pod „dohládkou“.

Po těchto studících uveřejnil jsem „Čechy v pruském Slezsku“ v pražské „Vlasti“, pak vydal jako zvláštní výtisk, abych co nejvíce české lidi upozornil, že žije v Prusku dosti našich bratří... Když kniha rozprodána, vydali jsme ji po třetí s *Vil. Povondrou*, knihkupcem v Kroměříži, a zbytek nákladu (200) rozdali na Hlučínsku. Chtěje znáti úsudek o knize, dotazoval jsem se redakce „Katolických novin“, aby se mnou jej sdělili. Napsali mi: Celkem jste vystíhl stav věci..., jen to že mi mají někteří za zlé, že kniha má nápis „Čechové v pruském Slezsku“, ten že může upozorniti pruskou vládu na velkočeské agitace... a ještě více se pak stěží postavení lidu. Bylo mi dále oznámeno, že, pruské

úřady po mne slídi... Z toho důvodu také za světové války zakázal mi jeden z předáků moravského hnutí, abych mu nedopisoval, že by to jemu a rodině hrozně škodilo, kdyby se na vrchu dověděli, že se mnou má styky...

Ukázala se tato starost pruských úřadů o mou osobu též při zatčení pražského profesora dr. Vydry, který vyjel si po převratu na jazykové studie na Hlučínsko. Dle jeho vypravování první otázka vyšetřujícího soudce pruského v Hlučíně začla: znáte faráře Vyhliďala? Stýkal jste se s ním atd? Podobně jej vyslýchal i vojenský auditor v Ratiboři. Dle tohoto, nebylo by asi mi se dobře vedlo, kdybych před zabráním Hlučínska objevil se na zemi Borusie. Nesmím též opomenouti pomoci, již mi skýtal poslanec děkan *Stanke z Hlučina*; týž, kdykoli se jednalo o Moravcích na pruském sněmu, posílal mně stenografické protokoly.

Knížky „Pruský sněm a Moravci na Ratiborsku“ (1909) a „Pod perutěmi pruského orla“ (1910) vydal jsem svým nákladem za účelem agitačním a rozeslal četným poslancům, prelátům, arcibiskupovi atd., aby pomohli zachraňovati umírající bratry... Z Olomouce dostal jsem zprávu: Co máme dělati? Pruská vláda nám ve všem vyhovuje, nebrání náboženským výkonům, máme ji pobouřiti...?

Jindy zase v „Opavském týdenníku“ podle zpráv z polských časopisů a bohoslovců a kněží z vratislavské diecése uveřejnili jsme tři články o germanisaci v kostelích na Hlubčicku a Hlučínsku a rozeslali na vlivná místa... s účinkem chabým.

Agitace tyto stály dosti peněz, ale pro záchranu české krve který věrný Čech nepřinesl by té největší oběti?

Měl jsem tehdy asi 750 zl. ročních příjmů.

2. VLASTENECKÉ PUTOVÁNÍ PO SLEZSKU.

V dopise uveřejněném na počátku tohoto pojednání děje se též zmínka o „*Vlasteneckém putování po Slezsku*“ dr. Fr. Slámy, (1886, Otto) obsahující slova „babský klep o Hlučíně“... Dr. V. Martínek hodnotí tento spis Slámův (V. M. O., 1817, str. 150) takto: „*Vlastenecké putování po Slezsku*“ podává národopisný, dějinný i kulturní obraz rakouského a pruského Slezska, a to netoliko české, nýbrž i polské oblasti. Dilo... bohatě ilustrováno, psáno svěže a poutavě, byl tu a tam roztráštěn, aspirací vědeckých si vědomě Sláma nikdy nepřikládal, ač ani po té stránce není obsáhlé a cenné jeho dílo bez významu.“ A ve Slezské knihovničce, III. „*František Sláma*“ na str. 8... „Neztratilo dílo jeho podnes ceny a nebylo ani nahrazeno něčím dokonalejším a nově formulovaným... Nechci tím ovšem uprati ceny záslužnému a na svou dobu pozoruhodnému dílu Jana Vyhliďala „*Naše Slezsko*“, i když s vnitřním duchem jeho nesouhlasím; Vyhliďal psal své dvou-svazkové dílo s jiného hlediska a za jiným účelem než Sláma.“

Protože p. spisovatel Martínek neuvedl důvodů, proč nesouhlasí s vnitřním duchem „Našeho Slezska“, účelem a hlediskem, mohu se snad domnívat, že to budou asi tytéž důvody, jež projev il učitel Fr. Pražák v životopise „Vincenc Prasek“ (Č. M. M., 1913) a jinde někdo jiný.

Fr. Pražák, zneuctiv světlou památku předního slezského bu-
ditele V. Praska v časopise, jehož byl dlouholetým příspívatelem,
ostře odsuzuje jeho „Podání lidu“, říká, že nekriticky přijal ma-
teriál, který měl k dispozici, nekorigoval ani, co přežato z knih
(až na malé výjimky), co z tradice, nedbal dialektu, a kde ho
užívá, je do velké části nesprávný. Při všem jedná se mu o vy-
zdvížení tendence, jak sám napovídá, že hlavně lid poskytuje
prameny čerpání k zbožnosti. Později toutéž asi metodou pra-
coval farář Šmýd a zvláště Vyhlídal, zaměňující lidovou tradici
za propagaci katolické literatury a měníce často i text lidových
řikánek a písní . . .“

Slova se rychle napiší, ale kde jsou důkazy? Kde zaměnil
Vyhlídal lidovou tradici za propagaci katolické literatury a měnil
často i text lidových říkánek a písní? Nevíme, jak Pražák to „vy-
zdvíhování náboženské tendence“ si představuje? Mohou za to
lidopisci, že říkanky, bajky, písně atd. lidu slezského jsou pro-
niknuty duchem náboženským? Že Prasek, Sláma a jiní nedbají
někdy správného dialektu, to není nic divného, vždyť přece po-
vědomo, že lid do svých písní, popěvek, říkadel atd. přibírá ze
spisovné řeči, zvláště když je přednáší pánům Mnohé písně,
svatební řeči a j. dostaly se do Slezska z Čech, Moravy, Slo-
venska a ty vždy podržují charakter své země. Pražák brozil
Praskovi revist materiálu. Kdo se zabývá lidopisem, ten se usměje
takovým slovům. Kolikrát za pět — deset let navštívíš tu onu
ves, abys revidoval zápis — a v dědině nikdo nezná takové
písníčky atd.; však uvedu dále doklady, jak jsem sbíral slezské
písně.

3. JAK JSEM SBÍRAL SLEZSKÉ PÍSNĚ A JAK O NĚ PŘÍŠEL.

Záhy po svém příchodu do Slezska (1890) seznámil jsem se
s bývalým sbormistrem opavského „Křtízkovského“ *Leopoldem
Sedláčkem*, učitelem matičné školy, a toho jsem požádal, aby mi
pomáhal zapisovati nápěvy slezských písníček a tanců.

Začali jsme v Jaktáři a dali do not „Horalá lipka, horalá“, pak
jme si pozvali zpěváky z Vávrovic, Palhance a Milostovic. Sběrka
naše rostla.

R. 1892 vydali jsme se do Kylešovic, tam ničeho jsme nezískali,
za to učitel *Vinopal* poskytl nám tam nasbírané písně. V Raduni
a Podvihově též štěstí nás nepotkalo, až v Pusté Polomi. V Hra-
byni nám říkali, že již to všechno odnesli opavští páni, proto
jme se dali do Velké Polomé. Dorazili jsme tam před polednem —

v žňový čas. V jednom statku se nám dobře dařilo, sedli jsme si na klády na „placu“ (dvoře) a čekali na tětku, ti prý dobře zpívají. Konečně se objevila a já švarně prosil, aby nám něco zazpívala: Ja — ludkové, co chcete v taky čas, myslitě, kdy smy narobeni, že se nam chce myslitě na take hlupoty... A tuž z placu ven, my pujděmy vazaf...“

Navštívivše pak Čabysov a Krásné Pole s nepatrným ziskem tihli jsme do Klimkovic.

V tom tehdy prazvláštním městečku mnoho pokladů jsme našli, proto dali jsme se do Poruby, Svinova a tam něco získavše, vrátili jsme se do Opavy.

Až jsme si oddechli, podnikli jsme cestu do Komárova, Štítiny a odtud přešli na území krále prajského. Nebylo nám v něm příliš volno, všady v patách viděli jsme pruského „jegra neb šandára“. V Benešově muzikanti nám mnoho vykládali o „štrajchent a tyrykš muzice“, i něco lepšího jsme si zapsali. Jindy jsme se pustili do Vehovic, Utěchovic, Turkova a j. až naše sbírka obsahovala asi 120 písniček a tanců. R. 1893 nabídli jsme uspořádané písničky dr. Fr. Slámovi, aby je vydal ve Slezské „Kronice“, slíbil tak učiniti pod jménem „Pisně a tance slezské“, jak v mé „Slezská svatbě“ oznámeno, však pro drahotu tisku slovu nemohl dostáti, proto též v knížce ve „Slezské svatbě“ 27 ohlášených písní svatebních nemá nápěvu.

Dověděvše se, že ostravský varhaník *Hrazdira* jest dobrým harmonisátorem národních písní, požádali jsme o sharmonisování. Některé Hrazdira pěkně sharmonisoval a vydal bez udání, z čí sbírky jsou. Od Hrazdiry dostala se sbírka do rukou l. Sedláčka a též, opustiv Opavu, odvezl naše společné dílo do nového působiště — Vítkovic. R. 1899 navštívil jsem jej churavého a prosil důtklivě o písničky. Sedláček mi odpověděl, že svazek náš poslal bratranci — jméno jeho jsem zapomněl — který byl úředníkem zemského výboru v Praze, ten že nám najde nakladatele. Písňe nevyšly, Sedláček zatím ve svém rodišti Bouzově umřel. Pátral jsem dále po bratranci Sedláčkově, ale bezvýsledně. — Tak jsem přišel o první svou sbírku slezských písní s tolikerym nákladem a obtížemi selnanou.

Co nyní?

Slíbenou práci pro „Vlast“ nechtěl jsem nechatí bez písní, proto r. 1900 a 1901 znovu vydal jsem se s Vilib. Scheibrem, ředitelem hudebni školy v Č. Budějovicích, za slezskou písní. Počátky písní jsme znali, tož jsem se domníval, že starých brzo najdeme. Jak jsme se klamali! Staří strykové a tetky, děvuchy a synci, co je na našich prvntch cestách pěli, pomřeli, neb se odstěhovali, takže jsme toliko nepatrnou část zachránili. Bylo mi teskno, přetesknó u srdce! Ku potěše našli jsme náhradu, již obsahuje „Naše Slezsko“, II. na str. 118.—178.

Jak těžko tedy revidovati lidopisný materiál!

Jaký jsem měl úmysl, tendenci při vydání „Našeho Slezska“, I. 1900 a „Našeho Slezska“, II. 1903 prozradí genese spisu.

Redaktor pražské „Vlasti“ — *Tomáš Škrdle* — byl přítelem Slezska, jakých málo bylo tehdy v Praze. Bezpochyby upozorněn byl na mne články v „Č. l.“, požádal mne, abych mu napsal do „Vlasti“ dějiny národního hnutí a vylíčil život lidu Slezského. Necitě se dobře připraveným na tuto práci, doporučoval jsem Vinc. Praska neb dr. Slámu, ti však pro jiné zaměstnání odešli. Tak volky nevolky, chtěje prospěti Slezanům, dal jsem se s chutí do díla a sbíral horlivě látku. Dr. Č. Zíbrt pobízel mne také, poslav mi 100 zl. podpory od České Akademie věd. To byl můj celý závodní kapitál na nákladné cesty!

Když jsem byl asi v polovici práce, na nátlak Němců, že prý bouřím lid od Ratiboře až po Těšín, nucen jsem byl stěhovati se na Moravu do Hulína. kdež vzdálen pramenů skládal jsem I. „Naše Slezsko“. Jezdíl jsem sice občas do Slezska, ale Hulín nebyl Opava. Že svazek tento má nedostatky, jsem si vědom. Na omluvu uvádím, že před sebou neměl jsem ničeho, leda své zápisky a informace a pak pracoval jsem ve vzdáli od pramenů. Spis jsem vydati musil, abych co nejrychleji upozornil na chřadnoucí větve slezskou a zjednal pro ni léky...

Když vyšel tento díl, olomucký Jiříčkův „Našinec“ vytýkal jemu, že ve spise uveden kdekterý liberál a pokrokář a zasloužil konservativní lidé umlčování (Al. Jiříček, Kadlčák). Ochotně se přiznávám, že nedopatřením v knižtiskárně, opomenuvši vložený listek otisknouti, o Slezsko velmi zasloužil pracovníci Jiříček a Kadlčák pominuti. S jiné strany zas mi vyčítali, že vzdvihují „klerikály“ na úkor pokrokových atd. Myslím, že jsem šel střední cestou a uzná to každý, kdo hleděti bude na slezské poměry očima tehdejších let a ne nynějšími, kdy valně se obraz Slezska změnil. Tuším v „Osvětě“ profesor Zelený neb Zoubek mírně posoudil tento díl.

Co se týče II. „Našeho Slezska“ domnívám se, že předčí Slámovo „Vlastenecké putování po Slezsku“. Od Slámy, s nímž často jsem obcoval, slyšel jsem, že lidopisem se nezabývá, co uvádí ve svém spise, to že na rychle sebral. Tento druhý díl příznivě posoudil dr. Č. Zíbrt v „Č. l.“, o pohádkách v něm napsal dr. Tille, že jsou odborně zapsány. Knihy si také pochvalně všiml berlínský profesor dr. *Brückner* a *Felix Koneczny* v Krakově.

Frant. Bartoš excerptoval „Naše Slezsko“ pro svůj „Dialektický slovník moravský“ (1906) a *Fr. Kott* pro „Dodatky k Bartošovu dialektickému slovníku moravskému“ (1910). Sněm slezský r. 1903 přičiněním dr. Fr. Slámy udělil na vydání „Našeho Slezska“ II. 300 K podpory. Byla to první podpora pro českého spisovatele ve Slezsku. Dr. Fr. Stratil, který vyjednával s dr. Rochowanskim

o uštědření podpory, oznámil mi, že Rochowanski, probíraje se v mých rukopisech, podotkl: Kdybychom my Němci slezští měli tak rozsáhlého etnografického spisu o Slezsku!

Spisovatel vydal „Naše Slezsko“ nákladem vlastním.

Jako resume na konec poznamenávám, že vnitřní duch mého „Našeho Slezka“ jest takový, jaký mi diktoval tehdejší duch slezský mne ovívající, účel týž jak u Slámy — *národní*.

Na konec se podotýká, že spisovatel „Našeho Slezka“ z částečného zisku, jež doplnil svými úsporami, založil stipendium při českém gymnasiu v Opavě; Matice Opavská dostala 100 výtisků (450 K) na rozdání.

FRANTIŠEK HANZELKA: NEDĚLNÍ RÁNO.

Vyšel jsem nad město na kopec zelený,
hleděl jsem na střechy
ve zlaté záři —
leskly se jak kalich na oltáři.

Pasáci zptvali písničky smavé,
s krávou se škádlilo telátko hravé,
sedřených dělníků houf ležel v trávě tich,
lokali nedělní veselý smích.

Červené komíny
té ranní hodiny
chtěly se rozplynout
v krásu a jas.

Na jejich cihly se přitiskl Boží ret,
líbal je, v náruči nechal se chvět
radostí nemluvnat zas a zas.

Stodoly při stezkách
třásl se nadějí
naplnit útroby
útězkem žní.

Ovál mně Boží dech.
Křičel jsem po poli,
kam sahal lidský slech,
písničku míru a
písničku pokoje.

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ: ZÁZRAK.
GOTICKÁ HRA Z DOBY LOUPEŽNÝCH RYTÍŘŮ
O 4 DĚJSTVÍCH.

2. JEDNÁNÍ

(Hluboký les. V dálce hoří mlýn. V pravo na stromě obraz Panny Marie.)

Výstup 1.

Zdislava.

Zdislava (oblečena svátečně).

Můj Bože, jaký kouř a jaká zář! —
Tam rudý plamen šlehá k nebesům! —
Buď neštěstí se stalo veliké,
neb zločin slaví pusté orgie.
Je strašná věc, že nejistý je tak
dnes klidných lidí skrovný majetek.

(Cestou od mlýna vezou dva muži raněného mlynáře na ručním vozíku.)

Výstup 2.

Zdislava. 2 muži s raněným mlynářem.

1. muž.

Zde chvíli zastavme a pohledme,
zda raněný má přání nějaké.

(Obírají se jím.)

Zdislava.

Kam jedete a koho vezete? --

(Přistoupí k vozíku a pozdvihne přikrývku.)

Krev tryská obvazem a pln je ran.

(Pozná jej.) Och, mlynář sám! — Což úraz stal se mu,
či zločinu snad padl za obět?

2. muž.

Ba, zločinul -- Dnes přepaden byl mlýn.

Jich dvanácte jsem v spěchu načítal.

A jeden do ložnice vnikl k mlynáři,

tam vzbuzenému údy ochromil.

Však dcera náhlý uslyševši hluk,

křik strhla veliký a celý dům

byl v malém okamžiku na nohou. --

Leč nemožna už byla záchrana.

Mlýn v plamenech stál se všech stran

a pachatelé v bezpečí upláchlí. --

Zdislava.

Nuž, nikoho jste z vrahů nechytli?

1. muž.

V těch lesích zde a skalních roklinách
jsou jistě ukryti. — Snad zdaří se
je pochytat a právu odevzdat.

2. muž.

Však jedme již! — Je k cíli cesty kus.
Ať do kláštera dorazíme včas,
než dobrý otec nám tu dokoná. —

Zdislava.

Snad mniši učení jej vyléčí. —

Mlynář. (Vztyčí se na nosátkách.)

Je marna naděje. — Klet budiž vrah! —
Ta rudá záře, která svítí mi
jak pekla výheň cestou poslední —
ať nikdy nezhasne mu před zrakem! —
A slzy ženy mé a dětí ubohých
nechť jako jiskry v hrud' mu padají —
ať klidu nenajde ni zde, ni po smrti! —

Zdislava.

Och, zadržte! Kéž Bůh vás nealyší!
Jen kletbu máte na rtech zsinalých
a nevíte, jak sladko odpouštět?

Mlynář.

Jen sketa odpouští. — Chce právo muž!

Zdislava.

Och, pomněte, že velmi brzy snad
se octnete tvář tváří Onomu,
jenž také bez viny byl na kříž vbit
a vzdechem posledním přec odpustil
svým katanům. —

Mlynář.

Byl Bůh. — Já člověk jsem. —
A oni mstili se — já nevím, zač!
A přece msta jen Bohu náleží. —
Och, rána moje! — Rychle, rychle pryč! —

Zdislava.

Dřív rcete, zda jste vrahu odpustil?

Mlynář.

Já zlato své jsem musil opustit
a poklady v plen vydat plamenům.
On o plod práce mé mne připravil
a života mi podtal kořeny. —
Buď kletba mu! — Och pomoc! — Umírám! —
(Skáčí se do nosítek. Muži s ním rychle odejdou.)

Zdislava. (Klekne u obrazu.)

Ó, Matko, milost vypros oběma!
i mlynáři, by vrahu odpustil,
i vrahovi, by činu lítoval. — (Modlí se.)

V ýstup 3.
Zdislava, Zdeněk.

Zdeněk. (Krví zbrocen přikrade se z leva, nevída Zdislavu u obrazu. Plaše se ohlíží.)

Jak škodnou zvěť nás bez umlčení štvou. —
Zde konečně si chvíli oddechnu. —
(Usedne na pařez.)

Jak chvějí se! — Och, dosud nezvykla
páž moje slabá tomu řemeslu. —

Zdislava (naslouchala. Povstane.)

Zdeněk (uslýší hluk.)

Což nejsem sám? -- Zas abych utíkal! (Chce utéct.)

Zdislava (pospíchá k němu.)

Můj Zdeňku, neprohej! Kam pospícháš?
Což nepoznáváš svojí Zdislavu? -- --
A co ta samomluva tvoje znamená? --
Och, jak jsi zjinačen! -- A odkud krev
zde na šatu a rukou? -- Bože můj,
jsi raněn snad, že takto krvácíš?

Zdeněk (temně.)

Těch skvrn si nevěšmej a neťaž se! --
A raděj sama rychle povídej,
jak přišla jsi v ta místa prokletá? --

Zdislava (tlučí se k němu, on však se od ní odvrací.)

Proč pospícháš? -- Jsem ráda u tebe! --
Bych k tetě šla, mi otec poručil.
Prý doma dnes mne není potřeba.

Sem přišedši, jsem oheň uzřela
a mraky kouře stoupat k nebesům. —
Teď muži s vozem její okolo.
Ti pravili, že přepaden byl mlyn —
a na voze byl mlynář v krvi své
a vraha proklínal. -- Snad cestou již
svou duši vypustil. —

Zdeněk (se zachvěje.)

Zdislava.

Ty lekáš se?
A chvěješ úzkostí? —

Zdeněk.

Och, ustaň již!
Jak dýka řeže v duši každý zvuk —
(Zoufale): Tak těžce, díš, jsem zranil mlynáře?
A že mne proklíná? —

Zdislava (pochopí s hrůzou):

Tys jeho vrah? — (Omdl.)

Zdeněk (pláče nad ní, ktise jí.)

Ó milko má! Svě oči otevři!
Viz lítost mou, má čistá lilie!
Viz bolest mého srdce nad tebou,
žeš vraha milovala, duše má!
Však jenom láska k tobě nesmírná
tu prokletou mi vnukla myšlenku:
já pro tebe chtěl být bohatým,
bych na prsa tě -- ženu -- přivinul. --
Jen temná noc mi zbývá bez tebe
a štěstí den mi navždy zapadne. —
Je bez tebe můj život bez ceny
a jako zvadlý list jej odhodím -- --

Zdislava (se probere):

Chceš zločin zločinem zas vyvážit?
A na to zapoměla, že duši máš?
Což, Zdeňku, nevěříš, že skládati
nám účty bude kdysi u Boha?

Zdeněk.

Mlč! — Nevzpomínej! — Peklo zažítíš.
v mém nitru divě drásaném!

A nestav Boha-Soudce před očí! —
Chci zapomněti! — Je pozdě k pokání! —

Zdislava.

Ne! — Pokání Bůh vždycky přijímá! —
Ten sladký cit, jež láskou zoveme —
ať láskou k Bohu nebo člověku —
jen v čisté hrudi může přebývat.
Hřích ničí jej, jak luční květy mráz. —
Ne tělo jen — tvou duši miluji!
Bych u tebe ji hynout viděla,
jsem nešťastna i ve tvém objetí.

Zdeněk.

Má minulost snem byla krvavým.
Jen ve tvém náručí, ó světice,
se ctnosti zas a Bohu probudím. —
Buď kleta zbraň! — To přísahám:
ji neuziji nikdy proti člověku! (Odhodí zbraň.)

Zdislava (Vstává podpirána jsouc Zdeňkem a ruce vztahuje k obrazu.)

Ó Maria, skrop svoji přímlovou
ten bílý úsvit budoucího dne
a duši zachraň Zdeňkovu a dej
nám oběma se láskou mluvit,
jež schopna bude každé oběti!

(Zavzní zvonek ranního klekání. Zdeněk i Zdislava pokleknou a modlí se.)

Oba.

Zdrávas Maria . . .

(Mezi modlitbou jsou obklíčeni žoldněři. Jeden z nich přistoupí ze zadu k Zdeňkovi a položí mu ruku na ramě.)

Výstup 4.
Předestl. Žoldněři.

Žoldněř.

Vás vyzýváme, pane, vzdejte se!

Zdeněk (couvne.)

Jsem ztracení! — Já dojmy uchvácen
jsem zapomněl, že nejsme v bezpečí. —
Leč lacino svůj život neprodám! —
(Žene se po odhozené zbraň.)

Zdislava (Zachytí mu ruku.)

Tvá přísaha! —

Zdeněk (jemuč klese ruka.)

Nuž, půjdu v okovech. —

Zdislava.

Já krále uprosím, on milost dá!

Zdeněk.

V ni nedoufám a o ni neprosím. —

(Podá zoldnětům ruce.)

Zde ruce mé. — Buď s Bohem, živote! —

Až zavzní nad věznicí zvonku hlas

a duše má se s tělem rozloučí, —

ty, Zdislavo, se za mne pomodlí! —

(Spoutají jej.)

Zdislava.

Jsem silna s tebou třeba na smrt jít.

(K zoldnětům)

Chci pouta též, neb Zdeňka miluji!

(Odhánějí ji.)

Zdeněk.

Ty živa buď, ne tělu již, leč duši mé!

Zdislava (Zalomí rukama a štkajíc klese Zdeňkovi na prsa.)

Zdeněk.

Snem čarovným je lásky minulost

a slokou písně, která dozněla.

Sen prchl jako zlatá bludička

a nebe skrylo za mraky svou tvář. --

Buď s Bohem, milko má, a pamatuj!

Já tebe miloval jsem jedinou

víc, nežli nesmrtelnou duši svou --

a z lásky té jen stal se zločincem. --

Jdu odpykati hřích a vinu svou.

Buď svobodna a neklň osudu! --

Zdislava.

Mé duše děsná tma se zmocňuje —

Ó Zdeňku, zůstaň — neodcházej mi! —

Byv urván vřelé mojí náruči,

v noc skácíš se a věčné prokletí! —

Zdeněk.

Mně útěchou a srdci balzámem

tvá láska bude smrti silnější. —
Rád na špalek štj skloním pro tebe! —

Zdislava.

Och, ustaň! — Mlč! — Mně praví tušení,
— ne tušení, leč víra neklamná —
že nezemřeš! — Je mocný svatý Bůh! —

Zdeněk.

Já nejsem hoden života! — Buď s Bohem již! —
(Objetl. Zdeněk je odveden. Zdislava štkajíc klesne u obrázku.)

Opona.

JAN VINAŘ: BALADA LESNÍ.

Podivný člověk v lese stál
a bolestně se usmíval.

V ruce měl pušku, žár zloby v oku.
Díval se, díval... na potoku

jak leknín bílý lehce se chvěje,
jak šedý ptáček na břehu pěje.

Před týdnem svatbu měl v radostném plese.
Dnes žena s hajným se líbala v lese

u petrklíčů pod břízou bílou.
Hajný ji hladil jako svou milou.

Podivný člověk v lese stál.
V srdci měl žal, v srdci měl žal...

Než ráno slunce vycházelo
vychladlo dávno jeho tělo,

podivný člověk život si vzal — — —

Dokončení.

V prvním článku vysvětluje abbé Gaudeau křesťanské zákony války se týkající a dokazuje, že Německo s Rakouskem zavázalo a začalo válku; o tom byl přesvědčen i jejich spojenec — Itálie, jež proto byla zbavena povinnosti, jim pomáhati. Jako doklad toho uvádí výrok generála Bernhardiho, že expanse je pro Německo nutná a vede je k politice, od níž nemůže býti zdrženo ani svou mírumilovností; uvádí doznání Maxm. Hardena ze dne 22. listopadu r. 1914 v časopise „Zukunft“, že Německo válku vyhledávalo a muselo ji vyhledávati, aby nabylo ve světě širšího odbytiště pro svůj obchod a průmysl. Poukazuje na obsazení Lucemburska a napadení Belgie, jež sám Bethmann-Hollweg nazval nespravedlivým, přičítám se mezinárodnímu právu a omlouval je tím, že „Not kennt kein Gebot“, že kdo bojuje za své bytí, musí jen na to myslit, jak by se probil. Z toho všeho je patrné, že Německo začalo válku nespravedlivou, nekřesťanskou, lupičskou.

V druhém článku řečené knihy vykládá publicista G. Goyan, že německo-protestantská kultura nenáviděla vždy katolicismus. Vzpomíná boje proti církvi katolické v Německu samém, jež materialista Virchow nazval zpupně bojem za kulturu, čili kulturním; tento název přijala i německá vláda, jež jménem německé kultury sesazovala, vypovídala, věznila biskupy a faráře, bránila jim udíletí svátosti — i poslední útěchu umírajícím.

Cílem německých protestantů bylo vždy, ujařmiti sousední katolické národy; vítězství u Sedanu a Sedanu byla v protestantských kázáních i časopisech oslavována jako vítězství protestantismu nad katolicismem.

Dějiny Pruska od Treitschkého jsou jakousi apologií protestantismu; tento protestantský historik, mluvě o zabrání území Německých rytířů Albrechtem z Hohenzollern, dodává s pýchou: „Pruský stát děkuje tedy za svůj základ slavnému (glorreich) lupu, spáchanému na úkor církve katolické.“

Německý protestantismus jménem německé kultury rozvířil i v Rakousku boj proti katolicismu, podporuje nejen mezi Němci, ale i mezi Čechy propagandu hesla „Pryč od Říma.“

Němci nechtějí mítí s jinými národy ani společného Boha, mluvíce o „německém bohu“, jež stotožňují s pohanským bohem svých předků Odinem, jehož úctu hledí vzkřísiti na vrcholcích svých hor i v hlubinách svých duší z nenávisti k Římu a Kristu vůbec.

A tento pohansko-germánský protestantismus, jehož reprezentantem byl Vilém II., byl i jednou z příčin, jež připravovaly válku proti katolické Francii a Belgii.

Zvláště zajímavý je třetí článek, v němž se mluví, jakou úlohu

má Francie jako katolická moc na světě. Němci lčí Francouze jako nevěrce a zrudy a Paříž, kterou nazývají Babylone, jako pařeníště všech neřestí. V dopisech z Paříže vypravují jen o škandálech a klepech, krátce jen o tom, co by navědčovalo, že Francouzi jsou národ frivolní a dekadentní. O náboženském životě ani sjoval. Na omluvu jest jim jen jejich mravní a společenská úroveň, pro níž se nedostali do slunné francouzské společnosti. A dle těchto jednostranných, skreslených informací namlouvají i katolickému světu: „Co může od tak degenerovaného národa očekávat církev? Je třeba, aby úlohu nevěrecké Francie, zvláště na východě, převzalo zbožné, silné, velkolepé organizované, cílevědomé katolické Německo.“

Je Francie opravdu tak znemravnělá a odkřesťaněná, jak hlásají její nepřátelé?

Autor vzpomíná, jak francouzská mládež se nadšeně řadila pod prapory, jakmile zahřímala na hranicích nepřátelská děla, jak — dle M. Barrésa — vojní Revoluce se družili k vojínům Spasitele, jak v jejich duších ozivly utajené křesťanské ctnosti — obětavost, statečnost, dobrota, chladnokrevnost a odhodlanost. Nikdy od doby Panny Orleánské nedocházelo na mši sv. a nepřijímalo svátosti tolik vojnů, jako za této války. Vše to nesvědčí o nějaké všeobecné degeneraci.

A že je Francie odkřesťaněná? Počet kněží, řeholníků a řeholnic stoupá, ač nikde jinde snad nepožívají tak nepatrných časných výhod jako ve Francii.

Byli Revolucí zdecimováni a rozprášeni a když se opět sdružili, byli spíati konkordátem, jenž jim sice zajišťoval pohodlnou existenci, avšak ochromoval jejich působení. Byli jako prostí vojní vřadění do armády a přizpůsobili se bez váhání, s klidem a patriotismem, že jim ani nepřátelé nemohli odepřít obdivu.

Byl vydán rozlukový zákon r. 1903, jenž nazíval utvořit náboženské spolky, které měly převzít církevní majetek. Co činiti? Poslechnout a tím dát na jevo souhlas s nespravedlivým zákonem? Byla o tom různá mínění. Vždyť šlo o existenci kněžstva. Stačilo však slovo papeže Pia X., a biskupové i kněží se podrobili bez váhání; neutvořili náboženských spolků a ozeleli svých příjmů, nadací, seminářů, far i biskupských paláců, sumy asi 600 milionů franků, z níž mohli žít. Byla to nezištnost a ukázněnost hrdinská, obdivuhodná. Přes to však lid jich nenechal zahynouti, ale postaral se o jejich výživu i o výlohy s bohoslužbou spojené. I to je důkazem, že francouzský národ není odkřesťaněn.

Vypukla světová válka. I kněžstvo bylo mobilisováno, někteří jako polní duchovní, většina však jako vojíci rozličných formací a hodností. V prvním roce války nastoupilo na 20.000 kněží, seminářistů a řeholníků. „Farář s tornistrou na zádech“ — jak je nazývali — jenž byl s jinými vojáky v zákopec, lazaretech i na bojištích v dešti koulí a granátů, budil svou obětavostí a hrdin-

ností více úcty a obdivu, než nejkrásnějším kázáním. Jen v prvním roce války jich padlo přes 600.

Nejjasnějším důkazem, že Francie ve svém nitru zůstala křesťanskou, je návštěva poutních míst, hlavně v Lourdech, jsou její mučedníci v zemích pohanských, jichž v poslední době bylo více než 150, jest vznik a rozkvět rozličných pobožností, feholí, kongregací a náboženských spolků všeho druhu. Stačí uvést pobožnost k Božskému Srdci Páně, k jehož účtě byl zbudován velechrám na Montmartru za 40 milionů franků; spolky sv. Vincence z Paula, jichž bylo r. 1900 na 5.000, patronáže, jež jsou v každé větší farnosti, katolické školy, nižší, střední i vysoké, jež jsou vydržovány z příspěvků katolíků. Takové obětavosti není dosud nikde.

Nesporně jest však Francie na prvním místě mezi všemi evropskými státy, co se týče misí v pohanských zemích, jak počtem misionářů, tak sumou příspěvků. Dle statistiky z roku 1900 bylo z celkového počtu 6106 misionářů 4500, t. j. 75% Francouzů. Ve školách, dílnách, tiskárnách, nemocnicích, sirotčincích a jiných dobročinných ústavech zámořských zemí působilo na 3.300 rádoých bratří a 10.500 jeptišek francouzské národnosti. Počet ten od té doby zajisté vzrostl. Zvláště v Africe budi činnost „Otců sv. Ducha“ obdiv; zorganizoval je P. Librman, pokřtěný alaský žid, od církve za „ctihodného“ prohlášený. Od r. 1842 zemřelo tam více než 700 misionářů smrtí mučednickou.

A Francie také věnuje na zámořské misie ze všech evropských států nejvíce, ano více než všechny dohromady. Tak r. 1913 odevzdala Francie 2,950.959 fr., kdežto ostatní země 2,414.326 fr., z nichž Německo 626, Rakousko-Uhersko 77, Belgie 363, Itálie 269, Španělsko 165 tisíc. Od r. 1822 do r. 1910 sebralo se ve Francii na misie 255 milionů, v ostatních zemích celého světa 162 milionů.

Na spolek „Dětství Ježíšova“, sebralo se ve Francii od jeho založení (1842) na 168 milionů franků, na „Dílo škol na východě“ činily sbírky od r. 1855 do r. 1899 10,650.000 fr., z toho ve Francii 9,890.000 fr. Podobně je tomu i se spolkem proti obchodu s otroky, s vědeckými ústavami misionářskými a j.

Proto odůvodněně se vyjádřil o Francii papež Pius X. Dcera tak mnohých zásluh, tak mnohých vzdechů, tak mnohých slz nezhyne nikdy.“

Ve článku nadepsaném „Válka proti chrámům a kněžím“ obviňuje publicista François Venillot německé vojsko, že úmyslně ničilo katolické chrámy, trýznilo a usmrcovalo katolické kněze, zneuctivalo jeptišky, ubíjelo katolické obyvatelstvo; válka o Belgii a Francii byla zároveň válkou protestantismu proti katoičismu, válkou náboženskou. Uvádí za svědka L. Grondijasa, bývalého profesora techniky v Dortrechtě, holandského protestantu, jenž v brožůře „Němci v Belgii“ tvrdí, že do katolické Belgie byly

poslány jen protestantské pluky, že slyšel výkřiky vojáků: „Smrt kněžím, pryč s katolicismem!“

Dovolává se biskupy Turinaza z Nancy, jenž v pastýřském listě napsal: „Tato válka směřuje ke zničení katolické církve, její autority, jejího učení.“

Vzpomíná výroku namurského poslance Mélota: „Tento vpád má za účel pronásledovati katolické náboženství a kněze a nabývá rázu války náboženské.“

Němečtí vojáci byli jen žáky Viléma II., jenž lantkraběnce hesenské, když se stala katoličkou, napsal: „Nenávidím náboženství, jež jsi přijala. Obracíš se tedy na onu římskou pověru, jejíž zničení pokládám za úkol svého života.“

Nenáviist Němců ke katolicismu a francouzské kultuře vybíjela se ničením katolických chrámů a památných budov. Biskup verdunský prohlašuje, že ostřelování měst a vesnic začalo ostřelováním kostelů. Jako typický doklad uvádí katedrálu v Remeši, skvost francouzské gotiky, jež byla zasažena asi 40 granáty a dóm v Lovani, jenž byl úmyslně zapálen. Tím způsobem bylo zpusťošeno neb úplně zničeno na sta chrámů a uměleckých památek.

Ne méně smutný byl za vpádu německého i úděl kněží. Biskup z Nancy Turinaz píše, že kněží byli lupeni, trýzněni, do zajetí vláčeni, střeleni a to nezřídka za nejhorších muk. Nedbalo se ani hodnosti, ani stáří. Biskup z Namuru byl na ulici před svou katedrálou zatčen, biskup z Tornai Mgr. Walravens, ač již stár a zdraví chatrného, byl 5 dní ve špinavé místnosti zavřen, kde spal na podlaze na slámníku a živil se tím, co dostal od hodných lidí. Poněvaď nemohl rychle jít, udeřil jej voják pěstí do zad. Tímto surovým nakládáním bylo jeho zdraví podryto, takže brzy nato zemřel.

Daleko hůře se vedlo obyčejným kněžím. Kardinál Mercier píše, že do vānoc r. 1914 bylo v jeho diecési zavražděno 13 kněží a řeholníků, v diecési Tournai 3, v Lutlichu 6, v Namuru 36, v Nancy 9 atd.

Stačila nepatrná poznámka, aby byl kněz odsouzen k smrti. Mladý jezuita Dupierreux z Lovaně napsal si do zápisníku: „Když jsem kdysi četl, jak Hunové pod Atilou pustošily města, jak Arabové spálili knihovnu v Alexandrii, nemohl jsem se zdržeti pochybovačného úsměvu. Nyní, když jsem viděl na vlastní oči, jak barbarské hordy dnešní doby požárem zničily chrámy a slavnou knihovnu v Lovani, jsem jiného mínění.“ Když byl P. Dupierreux zatčen a prohledán, byl u něho nalezen zápisník. Německý poručík jej pro pobuřování odsoudil k smrti, a v několika minutách nato byl zastřelen před očima svých soudruhů, kteří byli nuceni přihlížeti jeho skonu.

Tři a osmdesátiletý farář z Bueckenu abbé de Clerck byl připoután k dělu tak, že hlavou tloukl o dlažbu. Trpě nevýslovně,

prosil: „Usmrťte mne!“ I zasadili mu tryznitelé „ránu z milosti“, jak cynicky se vyjadřovali. Farář z Haccourtu a dva jeho žnani byli ke koni přivázáni, v trysku vlečeni ke kostelu, kde, ačkoli z nich zbyla jen beztvárná hmota, byli u zdi vztyčeni a zastřeleni. Farář Hottlet z Allenxu a abbé Docq byli s 500 farníky z obce Tamines strojně puškou skoseni. Jsouce však jen zraněni, byli probodeni bajonetem a pažbou dostali ještě do hlavy „ránu z milosti“.

Protikolické zášti německých vojáků se jeví zvláště při opravě abbé Vouauxa, profesora v Malgrange, jenž před výstřelem chtěl polibiti kříž; byl mu však vyrván, na zem pohozen a pošlapán. Když po výstřelu nebyl ihned mrtev, vypíchl mu důstojník šavli oči a sekal jej do tváře se slovy: „Nyni budeš držet tlamu.“ Od faráře Gebrodu žádali, aby odpřisáhl katolickou věru, chce-li si zachránit život. Dal přednost smrti. Byl tedy na mostě v Démeru po nejsurovějšim trýznění usmrcen. Kardinál Mercier prohlašuje v pastýřském listě, že zemřel jako mučedník.

Tot jen několik ukázek, jak protestantští němečtí vojáci nelidsky jednali s katolickými kněžími. A kolik kněží bylo odvečeno jako rukojmi, kolik hnáno před německými pluky, aby belgické a francouzské vojsko se bálo střílet!

Že ani jeptišky nezůstaly ušetřeny nejen ukrutností, ale i zhýralostí těchto surovců, dosvědčuje p. Nothomb, jenž vyšetřoval tyto zločiny proti lidskosti a ve své zprávě o tom napsal: „Mezi četnými ženami a děvčaty, znásilněnými těmito bestiiemi s lidskou tváří, byly i jeptišky.“

Jde však o tak hrozné skutky, že je trapno o tom psáti.

Tyto surovosti, jež páchali Němci na katolickém obyvatelstvu a chrámech, byly proti 27. a 50. článku usnesení v Haagu a pobouřily celý civilizovaný svět. Bylo třeba je ospravedlniti. Proto Němci tvrdili, že se kostelních věží používalo jako pozorovacích stanic a že na nich byly umístěny kulometry. To tvrdili i o remešské katedrále. Ale generál Joffre prohlásil, že vojenské velitelství nikdy nepostavilo na věže katedrály pozorovacích hlídek. A rovněž tak učinil jménem kardinála Lugona kanovník Landrieux. Totéž prohlásil o katedrále v Soissoně arcikněz soissonscký, a o katedrále v Arrasu biskupský úřad. Biskup z Nancy se vyjádřil: „Jsme pevně přesvědčeni, že ani jediný kostel nebyl zbuděn z důvodů vojenských.“ A biskup ze Saint Dié mluví v téměř smyslu: „... Tvrzení Němců je nepravdivé. Naproti tomu je dokázáno, že oni sami naše chrámy a věže měnili v pevnosti.“ To potvrzuje i kanovník Landrieux; když Němci obsadili na čas Remeš, postavili na věži katedrály pozorovací hlídku.

Ovšem že se snažili omluviti i ukrutnosti, jež páchali na kněžstvu i obyvatelstvu. Německé noviny šířily zprávy, že belgické ženy vypichovaly zraněným Němcům oči, nemohly však uvéstí žádného konkrétního případu. Anketa „Vorwärtsu“, týkající se této

věci, měla záporný výsledek, rovněž i anketa holandského časopisu „Tijd“.

Němci dále tvrdili, že obyvatelstvo střílelo na německé vojsko. Belgická zpráva připouští možnost odporu, snad i útoku jednotlivců na velitele, přes všechno však pátrání, nemohl být zjištěn ani jediný případ. Aby ospravedlnili spálení města Aerschotu, plnění domů a zavraždění několika měšťanů, tvrdili Němci, že syn starostův návodem otcovým zavraždil místního velitele. Nemohlo však být ani zjištěno, že tento 15½ letý mladík vraždu spáchal, ani dokázáno, že otec, známý svou prozíravostí a chladnokrevností, jej podněcoval. Totéž platí i o obsazené části Francie. Pan Grondijs zjistil jen jeden případ vraždy německého vojáka belgickým civilistou. Stal se v Lindenu. Voják chtěl znásilnit děvče před otcem, jenž byl spoután; než otec roztrhl pouta uchopil zbraň a bídáka zabil. Za to přivázali němečtí důstojníci „vraha“ ke skřini a spálili jej i s domem. Nato zapálili celou vesnici.

Aby Němci omluvili surovosti a ukrutnosti páchané na belgickém a francouzském kněžstvu tvrdili, že podněcovalo obyvatelstvo k násilnostem proti německým vojákům. Avšak toto tvrzení o belgickém kněžstvu demontovaly i německé časopisy „Kölnische Zeitung“ a „Der Fels“.

Kardinál Mercier prohlásil: „Ubezpečuji svou ctí a jsem ochoten i přísahou ztvrdit, že jsem dosud nenalezl ani jednoho kněze, jenž by se zbrani v ruce obyvatelstvo naváděl k útokům proti nepříteli. Naopak všichni svědomitě se řídili předpisy, jež jsem vydal začátkem srpna, aby svým mravním vlivem působili na obyvatelstvo a je napomínali ke klidu a účtě k vojenským předpisům.“

Mgr. Baudrillart v přednášce o zpusťování Lované jasně se vyslovil o vině Němců takto: „Zdali někteří občané stříleli na vojáky nebo ne, ničeho nemůže změnit na povaze zločinů Němci páchaných. Trest musí být vyměřen dle viny a nevinní nesmějí být trestáni s vinníky.“

„Připustím, že někteří vlastenci belgičtí a francouzští ve spravedlivém hněvu a zoufalství pozbyli rozvahy a stříleli na velitele. Dle práva válečného zasloužili trestu smrti. Ale je mučičtí, jejich vesnice a města ničtí požárem, jejich spoluobčany pobítí, starce, ženy, děti trýznit, mrskati, do sklepů zavíratí, sahatí svatokrádežnou rukou na chrámy, posvátné nádoby, roucha a ostatky, kněze tupiti, mučiti, vraždití, ženy, dívky, jeptišky znásilňovatí — toť jsou neodpuštělné zločiny, jež ani sebe otupělejší svědomí není s to zeslabiti nebo omluviti.“

Ve článku „Náboženství a kněžstvo ve francouzské armádě“, pojednávají abbé Couget a Ardant a Mgr. Baudrillart o náboženském životě ve francouzském vojsku.

Kněze, kteří sloužili ve francouzských armádách, lze rozdělit

ve tři skupiny, polní duchovní (kuráty), zaměstnance ve správních a sanitních službách a bojovníky.

Rádných polních kurátů bylo v každém armádním sboru 4 až 5. Počet však nestačil a proto hr. de Mun vymohl u ministerstva války, aby byli ustanovováni dobrovolní polní duchovní. Všech těchto polních duchovních bylo přes 300, u námořnictva 14.

Nejvíce kněží bylo ustanovováno k pomocným službám; bylo jich na 20.000 (od 30 do 46 let.)

Kněží do 30 let byli bojovníky prostými, i poddůstojníky a důstojníky. Avšak i těmito, pokud nebyli v prvních řadách, bylo od představených a polních kurátů umožňováno sloužiti mši sv. v kapli nebo v kostele, za příznivého počasí i pod širým nebem. Jejich chování, zvláště za útoků, bylo povzbuzující. Pro svou obětavost, ochotu a bezvadný život byli u vojáků ve velké vážnosti, pro svědomitě, neohrožené plnění povinností dostalo se jim četných vyznamenání. Politikové, kteří uzákonili tyto „faráře s rancem na zádech“ (curés sac au dos), netušili, že tím připravují kněžstvu nové pole působnosti, nové prostředky k získání duší, že kněžstvo, až se navrátí z války domů, nalezne svá stáda rozmnožená a Francii sjednocenou.

Mgr. Baudrillart napsal o francouzské armádě: „Každý člověk dobré vůle, ve Francii i mimo ní, je nucen uznati energii a vytrvalost naší mládeže, morální rozmach a náboženském smýšlení naší armády.“ Kterýsi kardinál vyjádřil se k němu za jeho pobytu v Římě: „Vaše armáda je nejnáboženštější z evropských a snad i ze všech, jež jsou známy v dějinách.“

Toto tvrzení překvapuje tím více, že se před válkou mluvilo jen o náboženském a mravním úpadku ve Francii. O velkém počtu mládeže to platilo; zdálo se, že beznáboženská státní škola strhne většinu mládeže k nevěře a tím i k znemravnění.

Avšak poslední leta před válkou bylo lze pozorovat u mládeže známky náboženského a mravního obrodu, jak konstatovali i přední francouzští spisovatelé.

Mládež vrátila se z velké části k vlasteneckému a náboženskému ideálu a stala se za války vzorem vojáka a zároveň křesťana.

Hlavní podíl na tomto náboženském a vlasteneckém obrodu mají dle Baudrillarta náboženští vychovatelé. Jim děkuje katolická Francie za školy a ústavy všech stupňů, za svazy a spolky mládeže všeho druhu, v nich dostalo se vzdělání i výchovy mnohým důstojníkům a vojákům, kteří se stali v armádě kvasem.

Laické školy a spolky měly ovšem také za cíl vychovati dobré Francouze, a přemnozí žáci a členové jejich se jim i osvědčili. Za války však byli nuceni korekovat svůj světový názor, vybudovaný na základě německé materialistické filosofie. Národní instinkty, nebezpečí ohrožené vlasti zesílily v nich vlastenecké smýšlení a probudily v nich odpor proti naukám jejich německých mistrů.

Smýšlení vlastenecké je vedlo k smýšlení náboženskému. Činili tak po příkladu svých mistrů, slavných francouzských spisovatelů. I tyto vedla obava o budoucnost národa k nové orientaci o náboženské otázce; poznali, že bez náboženství není možná v lidu mravnost, a tím že je ohrožena existence národa. Proto jali se ve svých spisech zdůrazňovati potřebu náboženského obrodu v národě. Svým uměním nejen mládež uchvacovali, ale jí i získávali svým ideám a stali se tak průbojníky náboženského obrodu v inteligenci, jež nezástal bez vlivu i na lid.

Náboženské ústavy a literatura jsou tedy hlavními příčinami náboženské renaissance ve Francii. A není to snad jen povrchní koketování s náboženstvím, není to jen teatrální póza, jakou pozorujeme občas i u některých našich spisovatelů, nýbrž je to hluboké přesvědčení, jež se jeví i v nejintimnějším životě.

Tot hlavní myšlenky knihy „Německá válka a katolicismus“, jejímž úkolem bylo, rehabilitovat u katolíků neutrálních zemí Francii, jež byla zdiskreditována protináboženskou politikou posledních dvou desetiletí i pomluvačnou propagandou německou.

Avšak Mgr. Baudrillart se nespokojil jen řídit „Komité francouzské propagandy v cizině“ a publikace jím vydávané, nýbrž sám v dubnu a květnu r. 1916 konal za tím účelem cesty po Španělsku, přednášeje o náboženském životě ve Francii ve větších městech. Zvláště Španělsko bylo vhodnou půdou pro německou propagandu. Necht k Francii se zde datovala ještě z dob napoleonských a protikatolická vláda třetí republiky nebudila valné důvěry. Proto pokládal Mgr. Baudrillart za vhodné navštívit Španělsko i r. 1917. Učínil tak od 20. září do 20. října, zastupuje Francii o slavnostech třicetého výročí úmrtí Suarezova. Tato vlastenecká horlivost došla ve francouzské sněmovně všeobecně pochvaly nejen od ministra Ribota, ale i ode všech politických stran.

Sleduje stále tento cíl, zúčastnil se i mise, kterou poslala Francie do Spojených států k slavnosti padesátého výročí jmenování kardinála Gibbonsa biskupem.

„Comité catholique de propagande française à l'étranger“ se změnil v únoru r. 1919 v „Comité catholique des amitiés françaises à l'étranger“, jehož ředitelem zůstal Mgr. Baudrillart. Komité hledí navazovat styky i se státy nově utvořenými, a z toho důvodu zavítal jeho ředitel na pražský sjezd československých katolíků r. 1921, na němž se za nadšených a zasloužených ovací uchopil několikrát slova.

Ve spise „Une campagne française“ vysvětluje a dokazuje Mgr. Baudrillart, že „Komitétu francouzské propagandy v cizině“ bylo třeba; Němci šířili neúnavně pomluvy o Francii, i bylo nutno je vyvracet spisy i přednáškami.

Tím jsem nastínil bohatou činnost Mgr. Baudrillarta na poli náboženském i vlasteneckém, jež byla nejintenzivnější za světové

války. Mgr. Baudrillart jest jemný, duchaplný stylista, ovládaje mistrovsky francouzský jazyk, jest znamenitý řečník a proto byl zván na všechny významnější slavnosti a sjezdy, náboženské i vědecké, aby svým uchvacujícím slovem jim dodal lesku.

Za jeho náboženskou, vědeckou a vlasteneckou činnost dostalo se mu nejvyšších vyznamenání.

Dne 2. května r. 1918 byl zvolen na místo zemřelého hraběte Alberta de Mun za člena Francouzské akademie, do níž byl uveden dne 10. dubna r. 1919 romancierem Marcelem Prévostem, jenž ve své oslavné řeči chválil jeho „horoucí srdce“ a „hlavu nepoddajnou“. Mgr. Baudrillart měl potom chvalořeč na svého předchůdce hraběte de Mun, v níž zdůraznil potřebu národní svornosti, která by byla nejen zárukou úcty a vážnosti, již si Francie zjednala svým heroismem za světové války, nýbrž i odsouzením a ukončením nedávných domácích bojů a bratrovražedných persekucí.

V listopadu r. 1921 byl posvěcen na biskupa, což zajisté, máme-li na mysli jeho neúmornou činnost i na poli církevním, není ještě jeho vyznamenáním posledním. Ať světlem svého rozumu a zářem svého srdce osvětluje a hřeje katolíky co nejdéle!

FRANTIŠEK HANZELKA : MODLITBA SOBOTNÍ.

Miluji sobotní večery tiché,
když v koutech světnice se chvěje vzduch
tak čistý a tak průhledný.
Cítím, že blízko je Bůh.

Miluji neděle vigilií,
předvečer dne, kdy odpočinul Pán
po práci vykonané.
Cítím, že blízko Jeho stan.

Miluji svatvečer Marie,
Matičky naší Božské a přímiluvkyně
u Pána Boha za nás.
V ten večer vždy jdu v chrámů síně.

Modlím se k Panence Marii
za ty, co toho večera i třeba život celý
se chvějí úzkostmi:
Vypros jim, Panenko Maria, pokoje, míru na neděli!

POSUDKY KNIH.

Dr. L. Quidde: Caligula. Studie o silenství římských císařů. Přel. dr. Lubomír Gintl. Nákl. Arn. Kvasničky v Žižkově, čp. 1029. Stran 33, 8°, cena 2 Kč. R. 1919. „Dr. L. Quidde, profesor university mnichovské, uveřejnil brzy po nastoupení císaře Viléma spisek „Caligula“, který vzbudil nejen v celém Německu, nýbrž i v cizině veliký rozruch, neboť čtenářstvo brzy poznalo, že spisovatel líče Caligulu. zastřeně jej srovnává s císařem Vilémem. Quidde pro tento spisek byl také stíhán, pohnán před soud, aby se zodpovídal. Nicméně spisek tento dočkal se množství vydání (dvacáté deváté již r. 1894) a byl v Německu se zálibou čítán ve všech kruzích, které těžce nesly vrtochy, libovůli a zpupnost Vilémovu. Spisek je opatřen množstvím citátů, jimiž se spisovatel dovolává svědectví římských dějepisců a to zajisté jen proto, aby mu dodal rázu vědeckého a objektivního, a vlastní cíl aby nebyl tak příliš patrný. Spisek sám, nehledě k jeho významu časovému, má cenu jako pěkná historická studie o Caligulovi.“ Tato prostá slova, vyňatá z předmluvy překladatelovy, dostatečně vystiňují ráz malé knižky, kterou i dnes si přečteme s potěšením. Historia vitae magistra, myslíme si, vzpomínajíc si i na naše současné zjevy politické, zdravé i nezdravé, které mají své příklady již v starověku. Při tom je to rozprava vysoce zábavná, v nejlepší smyslu, jako každá podařená satira. Je radost pozorovati, kterak autor, kryje se za studenou a vážnou střízlivost historika, odměňujícího slova, pouští vesele své ničivé střely, líče na př. Caligulovu hru na manévry a jeho vojačkování, Caligulovu zálibu v bezohledném násilnictví, jeho touhu vyniknouti řečením na veřejnosti. Satira je hlavně v částech přechodních, kde autor buď hodnotí zmíněné skutky císařovy nebo je komentuje všeobecnými úvahami psychologickými. Mimoděk vzniká v nás při četbě přání, dovědět si víc ještě podrobností o tomto patologickém zjevu na trůně římském, než se podává v této stručné črtě. Jsou to sice tempi passati, kdy Vilém „mluvíval“, ale tím spisek neztrácí své zajímavosti a ceny, ostáváje též svědectvím mužné odvahy, kterou projevil autor, odváživ se takto útočiti na nedotknutelného a vystaviti se jeho mstě.

ju.

První knihy Jiřího Karáska. Dekadence byla pŕtým a pŕi rozením následkem materialismu minulého století. Dekadentům znamenal život lehké, znenáhlé vadnutí a setlívání těla a jeho funkci — trouchnivina — jak často sami říkali; proto se jim stalo uznáním antické heslo: carpe diem, neboť — spatio breve est. Svět byl jim hřbitovem, ale hřbitovem pohanským na němž se tančí a zpívá. Rozkoš se měla co nejvíce stupňovat; zkažené, přesycené nervy měly být pojmuty co nejvíce sladkostí a opojného rozehvěvání. A mluvilo-li se o duši byl to vždy jen nábožný mdlý stín, který snad zhasne s člověkem. Každá rozkoš tedy hořkla v srdci a měnila se v bezútěšný smutek, zoufalý a šílený. Co jiného bylo možno než opít se a zapomenout když život není jen samá rozkoš a radost. Dekadenti se opájeli tedy ve snech a v snách chtěli nakreslit impresionisticky přesně co žili. Dekadentní poesie a písemnictví je ve své podstatě protikřesťanské, jeho zásady jsou protívou zásadám křesťanským (a jestli na konec přece jen dekadentní básníci spěli nebo se navraceli svým záparem k životní konverzi, byli to spíše umění a mystika církve, jež je přivedly zpět než přímé dotčení *radostného* učení Kristova) neboť tam kde křesťanství žádá ukáznění — hlásali dekadenti vyzítí, v protivě ctnostnému životu zastávali a vychvalovali neřest, radostný život který skytalo učení lásky zastíňovala jim pŕtšerná smrt, věčná a ukrutná, svým sobectvím pak mŕnili se povzneseny nad ty, kteří láskou účastnou chtí si vykoupiti své štěstí. Jiří Karásek tak jako Otokar Březina počíná své literární dílo máchovským smutkem, ale odkud O. Březina uniká svými *Tajemnými dálkami* tam zůstal Jiří Karásek téměř celým svým dosavadním dílem. Byl skeptikem tenkrát kdy psal *Stojaté vody*, *Bezcesti*, *Gotickou duši a Hořící duše* — jako je jím mnohde dnes ve svých legendách a básních formálně dokonalejších. Naprostá rozervanost a skepse ustoupila však bolestnému hledání. (Je jasno, že mluvíme pouze o jeho umění nikoliv o osobním přesvědčení.) V *Stojatých vodách* je věta: celý stroj se rozejde a rozehraje — tím strojem je totiž míněn člověk, jež nám autor pečlivě popisuje. Filosofie *Stojatých vod* a *Bezcesti* upomíná na Le Mettirieovu knihu: „Homme machine“. Jsou to konfese uštvaneého srdce, znaveného a sraženého k zemi, ale v jehož nitru se probouzí touha po slávě. „Je nutno se vrátit k práci nebo . . . nejsem oprávněn abych žil.“ Je to počátek velmi chmurný a umělecky bezvýrazný, pouhé tápání ve tmě, ale pro další vývoj

básníkův přece jen důležitý a rozhodný. Byla to pro něho jako pro každého umělce přechodná doba ztrát a bolestí. Všechno mu uniká a bortí se, proto napíná své roztrfštěné síly, aby vynesl z hořícího domu, co vynéstí lze, aby všechno neshořelo. Úsilí autorovo směřovalo k tomu, aby všechno zdůvodnil a osvětlil, aby zachytil každý záchvěv nervů a aby popsal pokud lze věrně zjevy psychologicky abnormální. Sujety jeho prací byly skoro vždy oběti nějaké viny nebo osudového určení — tak i v tomto případě, smrt sahá na všechno před jeho očima a mění vše svým dotekem, beznadějně a neúprosně, v prach a zapomenutí. Všechno se před smrtí zmltá a jí uniká (ač básník chtěl někdy vzbudit opačný účinek) ale padá jí do náruče tím kratší cestou. Zpětným krokem vzdalují se osoby těchto knih širě, nepřehledně pouště věčnosti, ale nic netušíce, padají do bezedné propasti, která všechno nenávratně pohltí; osud jejich je spečetěn od té doby co poznaly svou pravdu a pak zanikají a umírají aniž by uvěřily v život. I v *Gotické duši* je taková obět račové skepse — jinoch v němž se usmítuje vina otců a dovršuje se inherence promarněného života. Je to typ umdlené duše, poslední potomek degenerovaného rodu, vychovaný v bigotním prostředí svých příbuzných. Vyhledává klášterní kostely naplněné tajemnými stíny, aby se tam oddával marným, blouznivým meditacím o věčnu a nekonečnu. Do kostela se chodí vlastně jen rouhat a tam si namlouvá, že nic nevěří (ač si není jist) a na konec si přiznává, že by bylo lépe, kdyby se byl nenarodil. *Gotická duše* je výrazem úsilí vystihnouti pravdu života tím, že autor úzkostlivě sleduje a znamená děje psychického citění a tušení, je to kniha nedůvěry a záporu života, kde básníkovo srdce neproniká ještě sensualismus lačné duše, je to vyjádření utrpením a neklidem zmitaného srdce v přibojí bázně, nejistoty a děsu z nekonečna a nevěry v život či abychom užili vlastních slov autorových: „malba duše“ a malba jistě až úzkostlivě pravdivá. Reč *Gotické duše* je zrovna tak pravdivý jako byl pravdivý Chateaubriandův René se všemi absurdnostmi a negací. Pravda života tane mu neustále na mysli, jí dovolává se spravedlnosti a jí se ospravedlňuje. Ano je pravdivý právě proto, že je svou pravdou tak málo skutečný. V počátcích svého díla snaží se Jiří Karásek vystihnout pravdu života, ale to jediné nestačí, poněvadž pravda je pro něho příliš krutá, zastírá tedy pravdu krásou a sny o krásě, jež uvádají jako květy sežehnuté mrazem skutečnosti. *Jetřich Lipanský*

Dostojevského „Zločin a trest“ a nynější ruský komunism. Průměrný čtenář novin, který nezná dokonale vnitřních dějin carského Ruska, nedovede si vysvětliti nynější vládní soustavu ruskou. Ruský komunism přišel mu náhle po pádu carismu. Tehdy vládl car — nyní bolševici. Jaká v tom spojitost? Této otázky si velmi mnohý čtenář ani neklade, třeba si nejasně uvědomoval,

že tu byl učiněn skok přes ohromnou propast. Než tak se zdá jen tomu, kdo události zevně pozoruje. Nebylo tu skoku. Ny-
nější poměry se v mládeži ruské dávno připravovaly. Čtenář
Dostojevského nabude toho přesvědčení. Všimněme si tu první
kapitoly V. části románu „*Zločin a trest*“! Advokát Lužin bydlí
v Petrohradě s „mladým svým přítelem“ Lebezjatinovem, který
se hlásí k pokrokové mládeži ruské. Proč si Lužin Lebezjati-
noka předcházal, proč s ním bydlil a se přátelil? Doufal, že toto
mladé pokolení, naplněné novým učením, novými myšlenkami a
systémy — je-li dost silno — může mu být v jeho kariéře ná-
pomocno. Proto Lužin udržoval s Lebezjatinovem přátelské styky,
třebas mu do nových myšlenek nic nebylo. Přes mnohá příkoří,
jichž se Lebezjatinovi dostalo od Lužina, nepřestává Lebezjati-
nikov doufat, že Lužina získá pro nové myšlenky (jde tu o Dar-
wina a socialisticko-komunistické teorie Francouze Fouriera) a
že mu bude dokonce nápomocen při zřizování nové „komuny“.
(Snad tu běží o společenskou jednotku, kterou Fourier nazývá
„Falangou“.) Oba tito mužové byli pozváni na pohřební slavn-
nosti k sousedce Kateřině Ivanovně. „Nepůjdu prostě ze zásady,
abych neměl účastenství ve hnusném předsudku pohřebních slavn-
nosti,“ praví Lebezjatinov. „Ostatně bylo by ještě možno jítí,
ale jenom tak, aby se člověk tomu vysmál...“ „To jest užiti
cizího pohostinství a hned při tom naplti na ně,“ namítá Lužin.
„Nikoli naplti, ale protestovat. Mám prospěšný cíl. Mohu ne-
přímou spolupůsobiti k rozvoji a propagandě. Každý člověk jest
povinen rozsvětli a propagovati a možná, čím přikřeji, tím lépe.
Mohu zaseti ideji, zrno... Z toho zrna vyrostá fakt. Čím je
urážím? S počátku budou uraženi, ale potom sami uvidí, že jsem
jim přinesl užitek. Tak u nás obviňovali Terebjevu (tu, co je
nyní v komuně), že když odešla z rodiny a... oddala se, tedy
napsala otcí a matce, že nechce žiti uprostřed předsudků a vsu-
puje v občanský sňatek, že prý to bylo příliš hrubé, s rodiči
totiž, že bylo možno ušetřiti jich a napsati to mírněji. Podle
méhu mínění jest to všechno nesmysl a vůbec nebylo potřebi
mírněji, naopak, naopak, zde právě se má protestovat. Hle, Va-
rencová sedm let žila s mužem, dvě děti opustila, rázem odsekla
muži v dopise: „Poznala jsem, že s vámi nemohu být šťastna.
Nikdy vám neodpustím, že jste mne klamal, zatajiv přede mnou,
že existuje jiné zřízení společnosti pomocí komun. Nedávno se-
znala jsem to všechno od jistého velkomyslného člověka, jemuž
jsem se též oddala, a spolu s ním zřizuji komunu. Pravím to
přímou, poněvadž pokládám za nečestné vás podváděti. Čiňte,
jak vám libo. Nedoufejte, že mne vrátíte, příliš jste se opozdil.
Přeju vám, abyste byl šťasten! Takhle se píše psaní podobného
druhu!“ „Ale ta Terebjeva, to jest přece táz, o níž jste tehdy
vyprávěl, že žije v třetím občanském manželství?“ „Všeho jen
ve druhém, soudíme-li, jak se sluší! Ale kdyby třeba i ve čtvrtém,

třebas v patnáctém, to všechno je nesmysl! A pakliže jsem kdy litoval, že mi zemřeli otec i matka, kdy ovšem je to právě nyní. Ano několikrát jsem blouznil o tom, kdyby byli ještě na živu, kterak bych je dohřál protestem! Schválně bych to zařídil tak... Co to má být, odříznutý krajíc, fil! Já bych jim ukázal! Já bych je uvedl v podivení! Opravdu škoda, že nemám nikoho!" (Viz Štěpánkův český překlad díla „Zločin a smrt" str. 94—95!) Soňa, dcera z rodiny, v níž se konaly pohřební slavnosti, odadala se z bídý prostituci, aby tak pomáhala živiti rodinu otce zbavenou. Lebezjatnikov schvaluje její počínání jako protest proti dosavadnímu zřízení společnosti a proto si jí váží. V komunitě nebude nikdo se nad takovým jednáním pozastavovati, tam bude pokládáno za zcela rozumné. „Co zde při nynějších poměrech, jest nepřírozené, to stane se tam docela přirozeným." „Hledáme svobody ženy." Čistota a ženská stydlivost jsou věci neúčinné. Když chce Lužin Soňu obdarovati, Lebezjatnikov, vida to, zavrhuje soukromou dobročinnost a pokládá ji za sociální chybu. Oba přátelé se potom rozhovoří o manželství. Lebezjatnikov je šťasten, že se příteli zhatil sňatek se sestrou hlavního hrdiny románu Raskolnikova, že Lužin ještě není ztracen pro člověčenstvo. Snad by překážel Lužin své Daněčce, kdyby si usmyslila „za prvntich měsíců manželství opatřiti si milovníka, nebo nekrtili své budoucí děti..." O sobě praví Lebezjatnikov: „Kdybych se ženil (neučíní tak ovšem, protože jakoukoli formu manželství zavrhuje), sám bych, zdá se, přivedl k ženě milovníka, kdyby dlouho si ho neopatrovala." Tak jest v tomto románě Dostojevského, který vyšel před více než 50 lety, podán v cynických názorech Lebezjatnikových poměr mužů k ženě, jakého žádá nynější ruský komunism. Kdybychom rozbírali ostatní romány Dostojevského po této stránce, našli bychom na př. v „Běsích" obraz nynějších ruských poměrů ještě přílehavější, než který podává pouhá kapitola „Zločinu a trestu".

F. S. Horák.

Slovo a obět. Od té doby, co „slovo tělem učiněno jest" pozbylo slovo na svém významu. Právem. Slovo stávalo se skutkem, pravdou, nadějí, plnilo duši mírem a útěchou, zastávalo nebo hojilo rány, otvíralo bránu tajemství, uchvacovalo k boji a k štelenství, budilo k životu a zjevovalo se jako znamení vítězství a zkázy. Obět byla také — ale nejpodstatnější znamení jí scházelo. *Nebylo obětí lásky.* Dnes by rád člověk oklamal jiné lidi, ale nejvíce klame jen sám sebe. Slovo neúčinkuje jako kdysi, to ví každý, a proto kvalita byla nahrazena kvantitou, zvětralo a se-zřejmělo, stalo se obchodním artiklem, pomůckou politiky rozumu pro každý případ. Mluví-li řečník třeba několik hodin, ví pouze, že někoho „přesvědčil", ale že by ho zachránil, sotva. Hřmotné vlnění slova je jako určené k tomu, aby zeslabilo neochvějný klid a ticho věčných pravd. Když si představíme moře — tak

nám je směšné, že muška jež se v něm topí, bzučí a volá úpěnlivě o pomoc — jakoby bylo moudřejší a účinnější úsilí člověkovu, který chce mít jistotu svého života vloženu ve slovech. Musí to být ukrutné, když někdo zemře s nevyřčeným *slovem*, nebo zemře-li někomu slovo na rtech, když se zoufalou jistotou chtěl jim právě někomu varovat a svrhnout tak tíhu marnosti ze své duše. Zoufalec říká: zemru — ale než se propadnu tak jako v pohádce, tak at alespoň někomu prokáži službu „tako nedošel jsem nikam“. Ale neprospěje to nikomu, poněvadž každý musí žít znovu a bez plánu v ruce a do věčnosti musí sám a nikdo jej nemůže provázet. Světci se nesnažili zabezpečiti si život slovem, neboť jim bylo lhostejno, co o nich svět řekne, přijme-li jejich milčení jako by přijal slova, nebo zda je zavrhne at svou logikou, at kletbou, at posměškem, at lhostejností, neboť věřili v život a přestávali už věřit v moc a bezpečnost slova. Obět nového zákona — ta tři slova jsou gigantické kameny, na nichž vyrostla stavba církve, v nich skryt je význam celého křesťanství katolického Symbol oběti určuje a vymezuje křesťanství a dává mu výraz. Nová obět má svůj zákon a své poslání — zákon lásky.

Jetřich Lipanský.

Úkoly katolické literatury. *Ve schůzi „Caldaronovy společnosti“* v Berlíně promluvil vydavatel známého literárního časopisu „*Der Graf*“ P. *Muckermann* S. J. zajímavou teč o předpokladech a cílech katolické literatury a katolickém umění. V Goethe-ovi spatřoval ideálního jemného vnímatele přírody a ušlechtilé přirozenosti, které nesmí se zbaviti žádně umění, tedy ani katolická literatura, nemá-li se zvrhnouti v paumění a dutost, jak v mnohém ohledu ukázal expresionismus. To právě je neblahým osudem moderního vývoje naší literatury — tak pravil — že opustila zákony přírody a stále více se vzdalovala od Goetheovského ideálu. Ovšem ani Goethe nemohl se propracovat až koně velebné výši, již by jeho duchu bylo bývalo možno dosáti, kdyby byl poznal křesťanství v jiné spojitosti. Tak sklánějí se sice mnozí před jeho jedinečnou, němou velikostí, leč to, co je k němu vábí a táhne, je proniknuto spíše nrazivým pocitem ohromnosti jeho genia, nežli láskou k jeho osobě a dílu. Pouze jediný byl na této zemi, jenž dovedl dobýti pro sebe bez výhrady i lidská srdce. Syn Boží, Ježíš Kristus, nejkrásnější ze synů lidských a pak jeho panenská Matka, Panna Maria, nejrozkoš-

nější všech dcer Eviných. Svým spojením s přirozeností božskou ukazuje právě Ježíš Kristus i jako člověk, jak člověk jen svým vztahem k nadpřirozenu a absolutnu hodnotně získává a jak právě umění jen v tomto šťastném spojení nachází své nejlepší energie a nejcennější impulsy. Náboženství jest to tedy, jež korunou je pravého umění osvozuje je, ale neomezujíc. Umění katolické nezná konfesních ohrad a náboženství katolickému bychom ze základu špatně rozuměli, kdybychom naň hleděli jako na ohradu. Je spíše nejvznešenějším chvalozpěvem ke cti Tvůrce. A právě příroda, předpoklad to každého umění, jež je společna všem lidem, je pojit páskou, která jednotí veškeru pravé umění, pokud se přidržuje přirozena a jeho zákonů. S tohoto hlediska jest katolické jeviště přístupno všemu dobrému a krásnému at přichází odkudkoliv. Co umění, které v sobě slučuje přirozeno i nadpřirozeno dovede, viděti na velkém zakladateli Tovaryšstva Ježíšova, sv. Ignáci z Loyoly, jehož 300-letá památka svatořečení tohoto roku se slaví. On zmocnil se náboženským ohněm svého ducha veškerého humanismu svého století a celé renaissance a vytvořil dílo slavné. Tak i literární

hnatí katolické jen tehdy vykáže se dobrým výsledkem, stvoří-li nejprve *charaktery*, kteří, stojíce plně a pevně na půdě přirozena, naleznou v nadpřirozenu, v Kristu, zdroj tvůrčí síly, vzešup a vrchol.

Přehled revuí. Volné směry čís. 6. V. Špála ve svých „poznámkách o umění a přírodě“, tvrdí, že dobře malovaná krajina prozrazuje hlavní rys povahy malřovy. „Prozradí jí různé ty směrnice, plošky, čáry a barvy, kontrasty těchto prvků a jich vzájemně působení: dramatické napětí, spád, uspořádání a konečný rytmus určený přírodní intimitní potřebou a úhranou koncepcí obrazu. Takto osobně prodělané výtvořvy vzrušují vás pak více nežli přiroda sama, poněvadž jsou tu na malé ploše synteticky zmožutněle zmožená a podány děje, které v přírodě nenaleznete pohromadě. Přiroda je chaos, umění je výběr a uspořádání. Umění má možnost shrnouti nebo snoubiti i protilehlé živly a znaky a zhuštití a soustřediti nekonečné různé vztahy, odpozorované skutečnosti, v několika jasných a určitých tvarech. Možna jsou v něm bohatá křtěžená, tajemné přeměny a vtělení, které vytvoří nové světy krásy. Tyto nové světy dávají uměleckému dílu teprve jeho vlastní význam, který po př. zaujme dříve a silněji nežli jeho namětí původní.“ O nových směrech praví Špála: „Těžko je tu pronášeti definitivní soudy nad různými směry a tendencemi a nespravedливо kaceřovati nebo zakřikovali něco, co je více v tušení, co je ve varu, co se teprve zrojuje v dnešním přelomu ducha a doby.“ V témž čísle je krásný článek (dokonc.) *Maxe Dvořáka*, „Idealistické základy gotického umění výtvarného“. Spojujícím znakem zvláštností časné gotické slohu v malřství a sochařství jest mu nerozlučné stmelení duchového i formálního obsahu uměleckých děl se subjektivními psychickými pochody, což bylo asi odkazem veškerého křestaanského umění od jeho počátků, ale co zřetelem na hodnoty přirozeného bytí obdrželo nový smysl. Slova svatého Tomáše o „božím hlase v nás, který nás učí správnému a bezpečnému poznání“, nejsou jen vyznáním náboženského zjevení: stajena je v nich spolu také všeobecná poznávací nauka, v níž byl obsažen začátek konců celého hrdého systému thomistického.“

V komunistickém *Proletkultu* (čís. 6.) velmi odmittavě píše *Teige* o celém moravském umění. *Sdružení* v Hodoníně jest mu starou, uměleckou gardu, k níž se přilipl četný, ale velmi zpátečnický dorost. Kalvoda, Uprka, Lolek a nevim „kteř ještě pseudoimpresionističtí křčaři jsou sloupy této společnosti, k níž se přimklo mnoho zcela bezvýznamných umělců mladších, z nichž snad nejobstojnější je M. Benka. *Kolibu* nazývá sdružením, hynoucím bludnou ideologií hlukovského reakcionáře F. Tučného, plným programových a uměleckých rozporů a nedomyšleností. Koliba je mu ne silou pokroku, ale bařtou reakce. Sympatičtějším je mu brněnský klub „*Alés*“, orientovaný moderní tvorbou francouzskou. Nechci zpravidla přičítovati poznámek ke svému přehledu revuí. Ale k tomuto místu přece jenom musím poznamenati, že výtvarník, který ještě vlastně dosud nic nedokázal, neměl by tak pohrdavě psáti o výtvarnících jiného směru.

Vraikron 1. číslo přináší ukázký členú výtvarného spolku *Alés* se sídlem v Brně. Jsou tu reprodukce obrazu *Josefa Šimy*, *Jar. Krále*, *Fr. Podešvy*, *Fr. Nagla*, *Fr. Súsara*, *Josefa Zamazala*, *Josefa Antošé*, *Emila Králíka*, *Františka Myslivce*, *Ed. Miléna*, *Karle Tondla* a j. Informativní článek *F. Sokola* „Brno a výtvarná kultura“ jest historií uměleckých snah moravského hlavního města. Pěkné dřevoryty *Poděšovovy* a *Bochořákové* doplňují obraz uměleckého Brna.

Slovenská vlastivěda (čís. 5 -6) *Ed. Storch* ve článku „*Naša vlasť v pravku*“ bojuje za myšlenku, že *Velehrad* velkomoravský jest totožný s *hradem Devínem*. Probírá výsledku *Červinkova* i svého zkoumání a ilustruje článek četnými vyobrazeními nalezených tam neolitických nádob, kostěných nástrojů, ručního mlýnku, kamenné zbroje a p. Jiné články v tomže svazku: *Ako lapali a verbovali na vojnu za starých dob na Slovensku*, *Nové jaskyně u Lipt. svatého Mikuláša*, *Vlastivěda ve škole*, *Nové Baňa*, *Janošikové rodisko* a j.

Slovenské pohľady číslo 4. Referát o nové knize *Merežkovského*, „*Cárstvo Antichrista*“, kdež mezi jiným luřtí autor poměr *Tolstého* k *bolševismu*. „*S kým je Tolstoj? Oba stány, biely a červený*, chcely by hnát na svoju mlynicu... Ak chceme byť čestnější, ako naši nepriatelia, musíme povedat otvorene: vo

všetkých disciplínách — etike, estetice, politice, metafysice — Tolstoj nie je s nami... Tolstoj nie je s bolševikmi v etike, lebo úboh neprotivenie sa zlu, zavrhanie násilia je absolútna, a bolševici sú absolútnymi násilníkmi. — Socialne, politicky Tolstoj je kapitalista a statkár... Najbližšie k bolševikom je Tolstoj v estetike a metafysike... Zavrhanie všetkej kultury, ako nezdraveja prirodzenost popierajúcej složky, sklon k zjednodušeniu, prostote, metafysický sklon k divosti. No ved je i celý tolstojovský genij týmž sklonom... " *Jiné články*: Michal Hodža, básně Janka Tajného, studie o slovenském jazyku a j.

Knihomol (č. 2—4) *Etmüller*: Paměti o dřívějších kaunotiskárnách pražských, *Cyril Straka*: Přehled histor. vývoje knižních vazeb. *J. M. Augusta*: Bibliotek. Vynímám z krásného tohoto článku několik aspoň myšlenek: „Bibliotéka je tvořena srdcem a jeho city, vzpomínkami a touhami — jedinou skutečností našeho života. Proto v uspořádání bibliotéky tolik začarován duch člověka, že můžete vykonstruovati z jejího vzhledu a z názvu knih všechny povahové a citové předpoklady, celou psychologii člověka... Proto v uspořádání bibliotéky je tolik začarován duch doby, že můžete vykonstruovati z jejího vzhledu a názvů knih všechny kulturní předpoklady, celou psychologii doby. Neboť bibliotéka je jako katedrála: má svůj život; je také chrámem. Ale katedrála shromáždjuje věřící v kolektivum, bibliotéka je útočištěm jednotlivcům v jeho individualitě, jejmž sama je stigmatem. Neboť taková bibliotéka není systémem podle schematu, nýbrž živým organismem, podléhajícím evoluci podle zákonů výběru umělého, estetického výběru. Výběr tof styl. Styl tof člověk. Bibliotéka tof nenáhodný, neopakující se projev člověka u citů, vzpomínek a touh jeho srdce, rozřnceného představami. Styl značí výběr a synthesis. Bibliotéka je synthesisou projevů a sama projevem.“

Naše řeč číslo 5. V drobnostech se dovidáme, že není třeba lekatí se slova *řmenovitě*, jako by to byl germanism, neboť Hus ho užíval velmi často. Rovněž směšno vyhýbatí se slovu „*nakrásně*“ — jež znamená asi tolik co *najevě*, na *bile dni*. Ve článku *Naše nové kalendáře* směje se *J. V. Šimák* z nevkusu, s jakým

se přetvořují a zaměňují staletými vžitě jména na jednotlivé dny. „Málo vhodno, myslím, je vkládati do kalendáře pseudonym básnický „*Hvězdoslav*“ nebo z *rusalky* a *lady* dělati jméno vlastná.“ Také pěkně děkujeme za obohacení české onomatologie jmény *Grastislava*, *Krásnoslava*, *Něhoslava*, *Novomíra*, *Pelůška*, *Pěvuška*, *Věduška*. Přímno pak za posměch lze pokládati, mni-li kalendář, že by národ český měl mezi svěťci a milými jmény uctívati *Směcha* — *Prospecha* — *Dovtipa*. Doufejme, že aspoň tyto zřůdnosti pšřtě zmizet.“

Stimmen der Zeit (6 s.) *Jul. Bessmer S. J.*: Versprechungen und Leistungen des Okkultismus. (V naší době, kdy okkultismus se i u nás šíří, byl by dobrě článek tento zčeštití, aby byl aspoň zatmánil zbrojníci s naší strany. Autor hledí na okkultism, na všechny jeho iluze a halucinace, všecko to učení o astrálním těle atd. jako na duchovou ruinu a novou nirvanu.) *Erich Przymara S. J.* ve článku „*Zur Geschichte des modernistischen Newman*“ snaží se dokázati, že tento kardinál anglický byl dalek novojausenismu a modernismu.

Český časopis historický ročník 27. číslo 3—4 v dubnu 1922. *K. Sítoukal* oceňuje spis *Jana Tenory* a *Josefa Foltynovského* o bl. Janu Sarkandrově. Tenorovu práci oceňuje jako objektivní, značnou cenu její vidí zvláště ve snážení jednotlivosti. Pouze v posledních dvou oddílech přý vědecká i dokumentární cena práce Tenorovy značně poklesá. Zato práce Foltynovského jest mu nikoli výtvořem umělecké duše nebo vědecké kritičnosti, nýbrž jarmarečným obrázkem malovaným hrubými barvami.

Prof. Pekar kritisuje spis *J. M. Bartoše*: *Světlec temna*. Vyčítá Bartošovi sebevědomou ledabylost, lžipokřokovost, jež dovode z násilňovati vědu, jde-li o některé z agitčních hesel. „*Bartoš světlec temna* je světlem temna doopravdy, ale z daleko nejvěřtší článek pouze temna Bartošova.“ Jiné články bohatého čísla: *Hrubý Fr.*: Nové přispěvky k historii bitvy na *Bilé Hoře*. *Klík Josef* Narodnostní poměry v Čechách od válek husitáckých do bitvy bělohorské. *Kazbana Karel* Pokusy rakouské vlády o české vyrovnání.

Vychovatelské listy čís. 3. Dokončují *Ad. Zamazal*: K nové osnově náboženství a *Fr. Mláčka*: Návrh na úpravu katechismu. *Dr. Hruban* pokračuje oaste-

tické výchově ve škole a *Dr. Antonín Štursa* uveřejňuje: Náboženství lidskosti nebo náboženství zjevné . . .

Nové Čechy V. číslo 7. Pokračování článku *Jaroslava Werstadta*: „Český katolicismus a český nacionalismus“. Článek vlastně je oceněním jesuity a vlastence *Balbína*, v němž autor vidí horoucího a ušlechtilého národovce, upřímného lidovce, ctitelého sulačovaným sedlákem, a osvíceného občana. V něm by mohl český katolicismus pobělohorský se cítit zakládati svou národní tradici, svůj nacionalismus. „*Balbín* je mladším vrstevníkem *Komenského* a třeba je duch hodně menší než odvážný budovatel *Pansofie* a ušlechtilý reformátor evropské civilizace, třeba je příslušníkem a bojovníkem náboženského a církevního tábora, protichudného tomu, jehož reprezentantem a duchovním vůdcem byl poslední biskup *Jednoty bratrské, přece snese, aby byl posláven vedle něho*. Co je vnítně spojuje a sblížíuje i do jisté míry vyrovnává mravně, toť právě trpění a věřící, horlící a činné vlastenectví, které má sice jiný obsah kulturní a duchovní, které se projevuje v okolnostech a formách různých, ale jehož předmět lásky a obavy je týž. Ve dvojici *Balbín Komenský* jakoby byli personifikováni na jedné straně tragický konflikt češství, osudné roztržení duchové a mravní jednoty národní a na druhé princip, který je s to, překlenouti propast a obnoviti jednotu ve smyslu politickém a národním, ve znamení vlasti.“ V tomto čísle je *Dr. Auerhana*: Ochrana menšin na mezinár. fóru *Dr. R. Brože*: *Janov, Dr. Pelikána*: Teorie a praxe, *Dr. Svobody*: Římská komedie *Dr. Kettnera*: O středněškolské reformě.

Sociální revue III. čís. 1. *Dr. Štern*: *Průběh a výsledky* III. mezinárodní konference práce v Ženevě *Dr. R. Teltlák*: Organizace a činnost mezinár. úřadu práce v Ženevě. *Václ. Tlapáka*: Úprava ústavů pro mládež. Tento autor horlí pro to, aby tyto ústavy byly spojeny s hospodářstvím, v němž by mládež účastnila se práce. „Jak je možno se domnívati, že lze vychováti mládež pro skutečný život, pro život práce, když denně vidí stůl včas prostřený a spíží stále zadržovanými všemi produkty polního a domácího hospodářství, k jejichž výrobě sama nikdy ruky nepřiložila a na jejichž produkci, jak se jí musí zdáti, nepůsobí ani nepohoda, ani nemoc nebo přičinění

Je těžko si proto pomyslíti dobré působení ústavu bez polního hospodářství, zahrádníčení a chovu domácích zvířat.“

Česká mysl R. 18. č. 1. *Josef Král*: Filosofie prof. *Dr. Drtiny, Em. Rádl*: Úkol filosofie v československém státě. *Dr. Foerster*: Přispěvky k teorii o vnitřním prstoru. *Dr. Ar. Bláha*: Etika objektivismu.

Zahraniční politika I. č. 8. *Dr. Alfred Fuchs* o prvním politickém projevu *Pia XI.* k janovské konferenci, datovaném 7. dubna praví: Není pochyby o tom, že zmínka o reparacích, i když se děje způsobem velmi opatrným, je při nynějším politickém a církevně politickém situaci aktem značné odvahy a snahy nepřejíti jenom bezvýznamnými krásnými slovy událost janovskou. Jeví se tu snaha *Vatikánu* uplatnit se jako element sprostředkující a mírový, jež vedla již *Benedikta XV.* přímo k tomu, že usiloval o členství ve společnosti národů . . . Papež jest ovládnán snahou po objektivitě, ku které jej vede jeho úřad velkého mezinárodního významu. Jde zajisté o projev velmi významný, neboť poválečný význam autority papežovy nepoklesl, nýbrž naopak stoupl tím více, čím méně autorit se v poválečné Evropě udrželo.“ V témž čísle *dr. Horáčka*: K otázce zachrán. úvěru *dr. Ziky*: Finanční důsledky mírových smluv pro Českoslov. a j.

Smelana, hud. list. XII. číslo 3. *Zd. Nejedlý* uvazuje o dnešní krizi hudby za nejosudovější známku úpadku považuje neschopnost vytvořiti to, čeho společnost potřebuje. „I to zase ukazuje úpadek tvořivosti vůbec a jeví se to proto v celém našem hudebním životě. Nejneklamnější toho známku jest *historismus* dnešní hudební kultury. To jest jistě zjev nezdravý, neboť i když si sebe více vážíme mnohých mistrů, nemůžeme přece žít jen z nich, nebo dokonce nemůžeme to učiniti principem. Takový útlék z přítomnosti do minulosti jest vždy zjev velmi nezdravý, dokazující jen neschopnost přítomnosti. A podívejme se na dnešní praprapy, co je tam nového, dnešního, a jakou převahu tam naproti tomu má minulost, staré umění . . . Zapadáme stále více a více do kultu toho, co bylo, a přítomný život letí kolem nás bez ohlasu. To tedy jsou neklamně známky úpadku, tato jakási *stařeckost* celého našeho hudebního života. Jest v něm mnoho rozumování,

ale málo bezprostřední tvůrčivosti, proto i málo radosti, málo svěžesti. Žijeme v soumraku." V téměř čísle je ocenění *Zichova* hudebního dramatu *Vina* a Zd. Nejedlého studie o *Arturu Nikischovi*.

V revui *Naše zahraničí* (sv. 4.) mimo informační články o našich krajanech ve Volyni, v Rakousku, v Kladsku, Rumunsku, Persii, jest stručný, ale výstižný článek *H. Dostála*: Česko-katolické osady a jejich školství ve Spojených státech.

Dle poslední statistiky mají kat. Čechové ve Spojených státech celkem 360 osad, v každé osadě organizováno 400 až 80 rodin. Působí tu na 250 českých katolických kněží. Katolíci vydržíjí si celkem 84 denních larních škol se 17.000 dětmi a 400 učitelkými silami (oproti 7 denním školám českých svobodom. bratří Vybudovalí kat. českých škol, chrámů, bytů pro učitele, kněžstvo stálo okrouhle 50 milionů dolaru. Takové oběti musí přinášet náš český katolický lid, aby si zachoval svoji řeč i svoji věru; musí bez cizí pomoci (stát ani dolarem kat. lidu na jeho potřeby nepřiplácí) svůj kulturní chrám stavět i vydržovat." Následuje výpočet vyšších škol, spolků a listů.

V *Zahraniční politice* (seš. 5.) uvěřejňuje *Dr. Alfred Fuchs* stať o *Novýjní politice Vatikánu*. Velmi klidně o věcně je tu posouzeno stanovisko Vatikánu k otázce československého schismatu sjednocení církve východní a západní k Americe. Uznává potřebu zastoupení československého státu u Vatikánu. „Význam diplomatického zastoupení jednotlivých států je značný, protože se u Vatikánu, jak vidno, sbíhá mnoho politických nitěk. Vatikánská diplomacie má velmi pevnou vůli a umí mlčet a čekat. Proto také jest velmi těžko získati, zvláště tisku, spolehlivé informace o tom, co se politického ve Vatikáně děje. Český národ z dob protireformačních má ošklivé vzpomínky na politiku Vatikánu. O politikovi se však praví, že má mlti rybí krev a rysí oči. Jediný pohled na barokní panoramu Prahy praví, že systém, který tolik bral, dovedl také dávatí Necht mrtví pochovávají mrtvé. Pro politiku platí pfttomnost. V posuzování problému církevně-politických jest třeba nazíratí na věci střízlivě a uvážiti, že jest nutno využítíkovati všech možností, jež by naši aktivnost mohly propagovati na mezinárodním foru. Proto nelze ani

podceňovati Vatikánu, nebledě již ke značné vnitropolitické posici katolictví v našem státě, zvláště na Slovensku. V poválečné, rozvrácené, těžce se konsolidující Evropě, která mnoho mravních autorit již nemá, jest nutno počítati se všemi autoritami, které se dosud udržely, i když již dávno minuly doby, kdy, jak říká Merežkovskij, se před Bílým Starcem klonila všechna žezla."

Drobné zprávy o písemnictví slovinšském. Teprve koncem minulého roku vyšel dlouhý a toužebně očekávaný sborník, jímž chtěla revue „Jubljanški Zvon“ původně vzpomenouti 2. výročí úmrtí Ivana Cankara. Opozdil se tudíž „Cankarjev Zbornik“ víc než o rok, ale za to nás tím mileji překvapil v každém ohledu. Podatiloť se úsilí a vzorně pečl redaktora *dra J. Glonara*, doče, že je tento sborník nejkrásnějším a nejpíetnějším literární počtou, již se dosud dostalo největšímu slovinškému umělci: bohatý a zajímavý obsah je pečlivě zredigován a podán v knize, jež se již úpravou krásně reprezentuje. — Úvodní stať (*Domovina, glej umetnik!*) je z pera nejlepšího znalce slovinské literatury, univ. profesora *dra Ivana Prijatelje*. Velké odborné vědomosti a vroucí láska přátelská, kritická bystrot a vynikající schopnost výrazová a stylistická spojily se tu k harmonické spolupráci, jež zaručuje *Prijateljevě* studii trvalou cenu. Autora zajímá celá řada stěžejných Cankarovských problémů (přibuznost s Gogolem, Dostojevským, O. Wildem; Cankarův poměr k náboženství, k socialismu a vlasti; spisovatelův život těleatý a jeho duševní svět; umělecký význam Cankarův) a nebyli-li *Prijatelj* zděykly s to, aby každý z nich osvětlil plně a jasně, je mu pozorný čtenář srdečně vděčen už za to, že vyznačil jejich důležitost a naznačil, jak na ně nazírá. Cankar sám je ve sborníku zastoupen dvěma stručnými autobiografiemi, několika dosud neznámými básněmi z prvního tvůrčího období, přednáškou o slovinské literatuře a čtyřmi dopisy o svých dramatech. Řada jiných dopisů, komentovaných pečlivě *J. Westrem*, je významného dokumentárního významu pro Cankarův poměr k Aškercovi, článek „Cankar před soudní“ přináší nové doklady o Cankarově přednášce na téma „Slovinci a Jugoslavoanci“ (v Lublani r. 1913), pro niž byl spisovatel odsouzen a poz-

ději rakouskými úřady pronásledován. Studentským létům Cankarovým a jeho druhům jsou věnovány články: „Kette v novoměstské zadrugi“ (napsal dr. R. Molé) a „Cankar v Slogi“ (redaktor), oba se zajímavými ukázkami prvních spisovatelských (beletristických i kritických) pokusů. — Mnoho, velice mnoho se napsalo slovnitř kritické o Cankarových lidech, k nimž mívali z valné části přítke odmítavé stanovisko, na něž je stavěl zpravidla spíše cit nežli rozum. Ve sborníku nalézáme první vědecký pokus o analýsi určitého typu Cankarova. Univ. prof. dr. A. Šerko zabývá se tam totiž hlavním hrdinou známé Cankarovy povídky „Polykarp“ s hlediska psychiatrického a dospívá k usudku, že je to typ nemožný. — Dva příspěvky nejsou slovnického původu. V jednom z nich, chorvatském, obrátá se Niko Bartulović Cankarovou subjektivností, v druhém, českém podává pisatel těchto řádků bibliografický přehled všeho, co bylo dosud vykonáno v naší literatuře pro poznání největšího jihoslovanského spisovatele.

„Cankarjev Zbornik“ není jedinou publikací poslední doby, která nás seznamuje s dalšími pracemi z Cankarovy pozůstalosti. Po knihách „Moje življenje“ a „Mimo življenja“, o nichž jsme se zmínili již svého času, vyšly u I. Schwentnera v Lublani brzy za sebou hned dvě další knihy Ivanovy. Prvá z nich „Grešnik Lenart“ (1921) má podtitulek: životopis dítěte a je patrně jednou z četných fragmentů umělcova vlastního životopisu. Ta historie malého zloděje, líčící široce prostředí, v němž Lenart živil, ukazující sugestivním slovením, jak uzárl pro hřích a zjišťující, jak se z něho octil, má v Cankarově životním díle celou řadu obdob. Pramenem její je ona charakteristická upřímnost, ba bezohlednost, s níž domýšlel autor své skutečné zážitky i své básnické sny a s níž se z nich zpovídá jak proto, aby hřích nezůstal bez pokání, tak také proto, aby vysvětlil podstatu hříchu a jeho původ, jejichž poznání přibližuje teprve naše srdce k pravdě a spravedlnosti. Vznikem spadá „Grešnik Lenart“ do posledních let předválečných a stojí jaksi na rozhraní předposlední a poslední fáze Cankarova uměleckého vývoje. Nedosahuje vrcholné dokonalosti jeho „Vidin“, ale jasnosti, vyrovnanosti, hospodárnosti a vytištěnosti slohu dostu-

puje nejvyšší mety. — Ještě mnohem staršího původu je druhá Cankarova kniha, o níž jest se nám zmíniti. „Romantické duše“, dramatický obraz ve třech jednáních, vydaný roku 1922, jsou Cankarovou dramatickou prvotinou. Vznikly už dobře před dvaceti lety, ale spisovatel jich tehdy nevydal; nebyl s nimi spokojen a chtěl je přepracovati. Nestalo se to a je to úplně přirozeno. Cankarův umělecký vývoj dle se pftřil rychle, aby připouštěl snadné přepracování. O tom svědčí celá řada motivů, k nimž se často vracel v drobných črtách. Na nich je jasně patrné, kolik poctivě umělecké práce obětoval jediné myšlence, jediné představě, aby ji vyjádřil definitivně, jasně a nekompromisně. „Romantické duše“ jsou tak typickým dílem, že by každé přepracování narazilo na množství problémů, k nimž se autorovo stanovisko víc a více měnilo. Už po dramatech „Pro blahonároda“ a „Jakob Ruda“ bylo by to znamenalo těžký, nevděčný a pochybný pokus, po „Krásné Vidě“ stál by před ním Cankar asi bezradně a Cankar poslední doby, Cankar žijící svým nesmrtelným „Vidinám“, myslím, že už ani „Romantické duše“ nemohl přepracovat. Měli-li jsme je poznat, museli jsme je tedy poznat tak, jak je napsal mladý začátečník, ježž tolik zajímal problém romantických povah, lidí jiného světa, chorobných, přecitlivělých roztoženčů, kteří nutně ztroskotali. V tomto případě běží o finále romantické lásky dra Mlakara a Pavly Zarnikové, kteří se našli v poslední hodině. Mlakar je podán živelněji, přesvědčivěji, Pavla charakterisována více druhými osobami, které vytvářejí účinně kontrastující a dobově zabarvené pozadí celého děje. Myšlenkově nepřináší „Romantické duše“ nic nového, za to skýtají po stránce slohové a dramaticko-technické zajímavý pohled do duševní dílny mladého, v bojbného a silně svérázného umělce. —

Dnešní poznámky o slov. literatuře, jež by se mohly nadepsati „Nová Cankariana“, vykazovaly by podstatnou mezeru, kdybychom se na tomto místě nezmínili o nové práci Dra Aloja Kraighera. Každá novinka tohoto autora, známého lublaňského lékaře, byla dosud literární událostí. Vzpomínám tu aspoň na jeho „Školjku“, jež byla snad nejmocnějš ozvěnou dekadence na poli slovinského písemnictví dramatického, a na jeho

„Kontrolora Škrobara“, první velký moderní román slovinský, jenž líčil domácí kulturní i národní bídu bez romantické sentimentálnosti, střízlivě, věcně a přesvědčivě. Také nejnovější práce Kraigherova vzbudila plně zaslouženou pozornost. Nazývá se „Umetnikova trilogija“ (v Lublani, vlastním nákladem, 1921) a nebylo by třeba ani dedikace památce Ivana Cankara, aby bylo naprosto jasno, co tanulo autoru na mysli, když trilogii stvořil. Byl Cankar tak vyhraněnou osobností, že stojí mezi slovinskými umělci jako jedinečný typ, jehož nelze přehlédnouti, a byl osobností tak silnou, že vtiskl svému okolí, lidem i věcem, nesmazatelné znamení, jež poví vždycky, čeho třeba. První část trilogie sluje „Umělec v cizině“, je označena jako drama v jednom jednání a odehrává se na jaře roku 1907. Je to živý obrázek z oněch dnů, kdy se mladý literát, žijící v dobrovolném vyhnanství na periferii Vídně, rozhodl, že se vrátí do vlasti, aby zasáhl aktivně do politiky. V druhém aktovém dramatu setkáváme se s „Umělcem ve vlasti“ v létě roku 1918. Scénou je známá hostinská zahrada na Rožniku u Lublaně, z níž se vrací umělec do města, v němž dobře tuší spasilku-smrt. Zakončení trilogie

tvorí komedie o jednom dějství, nadepsaná „Umělec v nebi.“ Je přirozeno, že se dr. Kraigher nemohl vyhnouti tématu: Cankar a ženy. Bylo, je a bude problémem i odpovědí na celou řadu otázek, toužících po objasnění Cankarova životního díla i jeho osobnosti. Dotýká se ho tudíž jak v prvním tak i v druhém dramatu, vážně, klidně, takřka výlučně rozumově a skoro čistě vědeckou analýzou dospívá úsudku: nebylo tu viny. Ale životnějším, bezprostřednějším, radostnějším dojmem působí rozřfšen, jehož se dostává umělci na nebesích, kde se setkává s oběma svými velkými láskami: s Jacintou i s matkou. Chtít podrobněji promluvit o Kraigherově trilogii, znamenalo by napsat celou studii, neboť je to skutečně vysoce hodnotná práce, plná bystrých postřehů, správně pochopených a přesvědčivě podaných fakt, výtečně charakterisovaných osob a dobře stavěného děje. Dostane-li se na jeviště — kde by přirozeně vyžadovala téže péče jako dramata Cankarova — poví širokým vrstvám o genialitě Ivanovi mnohem více nežli nejlepší literární historik a zaujme je pro něho mnohem živěji a trvaleji nežli nejnadšenější slavnostní řečník. Tím, myslím, charakterisují poslední Kraigherovu novinku sdostatek. *Mírko.*

muže, kteří nejsou s to, rozeznati věci literárně cenné od kyčů, a politiky, kterým vůbec nenapadlo, aby se o takové rozeznání starali. Takoví vůdcové nevědí, kam vedou, i když týdně přinesou o tom plamennou řeč. A také nevědí, koho vedou. Musíme poněkud pronikavěji nakouknouti za kulisy našich studentských sdružení, abychom zpozorovali, jak nejistou stala se katolická mládež, která v naší literatuře neshledává svou pýchu a která se sklání před vůdcovstvím a svůdcovstvím jiných. A tu se tak mnoho vmísí do představ mladého, pro všechny krásy forem přístupného muže, tu vyrůstá atmosféra nepovědomého odcozování a skrytých pochyb, která v řídkých případech vede k odvrácení od katolicismu, která však našemu katolickému životu ubírá právě onu naivní samozřejmou, řekl by, poctivou sílu, již tolik potřebujeme. Nejedná-li se našim politickým vůdcům pouze o masy a číslo, leží-li jim na srdci, co z naší vzdělané mládeže kdysi bude — pak jim radím, aby právě problému literatury na nejširší základně věnovali svoji nejvážnější pozornost." — Nu tak tedy. Zde to máte. Keckeis mluví sice o německých poměrech, ale my nejsme na tom ani tak dobře jako Němci. My svoji katolickou literaturu vlastně teprve klopotně a pomalu budujeme. Šlo by vše rychle, kdyby bylo peněz na organizaci a rychlé vydávání, které může rok i dva čekat, až se investované peníze vrátí zpět. Pak se divíme, že pár tisíc židů má silnější vliv na duchovní oblast než několik milionů katolíků.

S. K. M. Nesouhlasím s vámi. Čeho potřebujeme, je víra a poznání, co to znamená, býti katolíkem. Podle ovoce poznají nás lidé a ne podle slov. Mluvit o opravdivosti nemá smyslu, když při každé příležitosti radikalismus toho mravního požadavku pokoušíme se obejít tak zvanou chytrou moudrostí. Moudrost v činu — pamatujte si — *musí vždycky souhlasit s radikalismem ideje*. Rozumějte mi: mluvím o *křesťanském radikalismu*, jenž znamená souhlasnost ideje se životem.

SOUTĚŽ NA PŮVODNÍ KATOLICKÝ ROMÁN

Družina literární a umělecká v Olomouci vypisuje tímto tři ceny na původní romány

buď historické nebo ze života soudobého, psané v duchu katolickém. Rozsah románu budiž nejméně 20 tiskových archů běžné osmerky. První cena je 5000 Kč, druhá 3000 Kč a třetí 2000 Kč mimo obvyklého honoráře. Družina si vyhrazuje, že cenou poctěné romány vydá svým nákladem. K soutěži jsou připuštěny pouze práce dosud tiskem nikde nevydané. Práce čitelně psané, pod hesly a se zapečetěnou obálkou, obsahující jméno a adresu autorovu, budete doporučně zaslány Družině literární a umělecké v Olomouci, Wilsonovo nám. č. 16. nejpozději do 2. února 1923. Porota, kterou sestaví Družina a jejíž členy později oznámí, rozhodne o cenách nejdéle do 1. července 1923.

V Olomouci, 2. února 1922.

Ladislav Zamykal, pokladník.

K. Dostál-Lutinov, předseda.

KNIHY DRUŽSTVA PŘÁTEL STUDIA

Pořádá a vydává L. Kuncíř v Praze VII., Ověnecká 4.

1. Belloc: Cesta do Říma	Kč 24'20
2. Quincey: Johanna z Arcu	10'—
3. Sv. Bonaventura: Život sv. Františka. (Rozebráno).	
4. Blah. Maurus: Život sv. Maří Magdaleny	Kč 26'70
5. Edschmid: Šestero ústí	19'80
6. Claudel: Sedmý den odpočinkem	15'40
7. Fulcher: Historie Jerusalemská	33'—
8. Claudel: Patero velkých ód	27'50
9. Hello: Divné příběhy	39'60
10. Jammes: Růženec ve slunci	16'50
11. Zjevení přesv. Panny na hoře La Saletské	10'—
12. Reynek: Žizně	22'—
13. Claudel: Tři básně z války	2'20
14. Konečný: Sv. Dominik	33'—
15. Almanach III. řádu sv. Františka	15'40
16. Křišťan: Život sv. Václava	19'80
17. d'Aurevilly: Ženatý kněz	37'40
18. Kvitky sv. Františka	30'80
19. Karásek: Legenda o ctihodné M. Elektě	18'—
20. Sv. Terezie: Meditace duše o Bohu	8'80
21. Grigniar z Montfortu: O pravé pobožnosti k Panně Marii	18'—
22. Lang: Jacopone da Todí. V tisku.	
23. d'Aurevilly: Rytíř des Tonches. V tisku.	

Členský příspěvek 60 Kč ročně. — Členové dostávají knihy se slevou a roční bezplatnou premií zdarma.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhřídál: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
- Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1'80. (Rozebráno.)
- Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
- Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena Kč 2'10. (Rozebráno.)
- Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1'70.
- Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5'20.
- Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
- Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: Nedobrý. Kresby z Valašska. Cena Kč 3'40.
- Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl ptáček. Básně. Cena 5'20.
- Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
- Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
- Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15'50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

**Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.**

ARCHA

**MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT**

S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X. 1922 ČÍS: 7-9

OLMOUC

„ARCHA“ S PŘÍLOHOU „ARCHIV LITERÁRNÍ“ VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 16. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 16. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 7-9 VYŠLO V ZÁŘÍ

Obsah „ARCHY“ čis. 7-9: K. D. Lutínov: Z knihy „Tajemná sfinx“. - K. D. Lutínov: Z knihy „Barbiton sonans“. - Stanislav Bojar: Modlitba. - Bedřich Konařík-Bečvan: Mlčící. - Stanislav Wyspiański, přel. F. Duša: Legion. - Jan Vinař: Tajemná zahrada. - Jetřich Lipanský: Adonis. - Fr. Dohnal: Únava. - F. S. Horák: Jak se jeví náboženská krise Zeyrova v románě „Dům „U tonoucí hvězdy““. - Fr. Kašpar: Letní noc. - František Dohnal: Titáni. - Dr. Antonín Dohalský: „Magistra Theologorum — Angela de Foligno. - František Střížovský: Žalm 22. - František Střížovský: Zázrak. - Jetřich Lipanský: Pláně truchlivé. - Sestra Beatrice, Brabantská legenda, ze staroholandštiny přel. Otto F. Babler. - Posudky knih. - Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čis. 18: P. Václav Jan Pokorný, O. S. B.: Švédské a římské dopisy Dudíkovy. - Stan. Sahánek: Ebnerové dílo a češství. - P. Aug. Neuman, O. S. A.: Výbor z předhusitských postil.

LISTÁRNA REDAKCE.

Družina literární a umělecká konala v prázdninách 28. srpna v Praze svoji valnou hromadu. Poněvadž valná hromada připojena byla k ustavující schůzi Lidové akademie, byla na ní účast, skoro bych řekl, velká, když srovnám ji s počtem účastníků na jiných valných hromadách. Ovšem většina přítomných byli nečleni, pouze hosté. Schůzi řídil předseda Družiny Karel Dostál-Lutinov a jednatelskou, finanční a vydavatelskou zprávu podal pokladník Družiny Ladislav Zamykal. Mohl sdělit leccos potěšitelného, ale také

K. D. LUTINOV: Z KNIHY „TAJEMNÁ SFINX“.

DIALOG.

ROZUM:

Nezastírejte závoji mou duši,
zrak necloňte mi barevnými skly
cos nesmírného moje hloubka tuší,
co vaše zámky před ní uzamkly.

Ó vesmíre! Ó záblesky! Ó světy!
Vás nikdo nesmí skrýt před žizní mou!
Čím jsou mi bible, rity, amulety?
Chci kupředu! Výš drahou nadhvězdnou!

Pout nesnesu! Vždy vstanu, stokrát zbitý,
a nešlapaných dosud hledám cest.
Já neuznávám žádné autority:
Jen, co je ve mně psáno, pravda jest.

SRDCE:

Ty stále slibuješ, že světů dobudeš
a rozluštíš vše záhady a klamy --
a stále vůkol roste blud a lež,
a tvoje pravda stále za mlhami.

A já chci žít a milovat a jásat
a já chci vidět, objímat a vřít,
já nudu světa s ramenou chci strásat,
chci rájem chodit, zpívat, hrát a snít!

Ty stále slibuješ, že světů dobudeš,
že roztrháš vše závoje a clony —
já věky stát mám, jato v tmavou věž —
a kolem kráčí slunný máj a vonný! . . . 3. 6. 1922.

K. D. LUTINOV: Z KNIHY „BARBITON SONANS“.

ELEGIE.

Co díváš se tak smutně se stěny,
melancholická moje violino?
Je líto ti, že jsem tak sevřený?
že pro mne není láska, zpěv a víno?

Já nesmím být zpěvným slavítkem,
já nesmím volně rozvířít tvé struny,
hned zasažen jsem z kouta výkřikem,
stůl úřední mi rozkládá své runy.

Já musím starat se a slepičit,
kus chleba sobě, jiným vydobývat,
já nesmím ke slunci se povztýčit,
já nesmím hrát a bezstarostně zpívat.

Já prapor pravdy musím v bitvu nést,
za právo chudých křížit svoje zbraně
a v boji duchů hledat nových cest
a rány lůzy snášet odhodlaně.

Vždy pavučiny intrik stírat mám,
a vrahové mi hrozí ve všech koutech,
a proto chmuřím líc a nezpívám
a jako vězeň ležím ve svých poutech.

Ó Slunce! Nesvit! Pro mne nezáříš!
Vždyť pro mne není radost, zpěv a víno!
Ty na stěně se nechmuř, když to zříš,
a nevyčítej, zmlklá violino! 25. 2. 1922.

BARBITON TACENS.

Mé cello černé stojí opřeno
a tázavě se na mne z kouta dívá . . .
Violy hrdlo rouškou zastřeno. —
Čeho se netkneš, to ti nezaspívá.

A zastřena je smutkem duše má
a v sebe pohřbena se žalem živí,
sen můj se sražen k zemi třepetá,
jak květ, ježž orkán s větve srazil divý.

A sálmout na nástroj se obávám,
by nepromluvil, co mou duši dává —
a se svým bolem chodím sám a sám.
Já pohřbil sen už blaženství a slávy.

Ty leží mrtvy v srdci nešťastném,
jen po špičkách kol rakve žalost kráčí,
tichouňko, ticho budiž v bytu mém,
jak ticho slza líce moje smáčí.

Jen spěte tíše, moje nástroje!
Snad přijde den, kdy zahrajem si znova.
A klesnu-li já v Smrti závoje,
snad rozhraje vás ruka přítelova.

Pak vypějte, čím srdce puklo mi,
a klňte tomu, kdo mě v propast zváhil,
a hřmějte bouří tomu v svědomí,
kdo moje srdce krutostí svou zabil!

7. 5. 1922.

FANFÁRY.

Sám v noci chodím po hradbách
starého slavného hradu.
Rád zrakem bych bloudil ve hvězdách,
leč fanfáru k ústům kladu
a troubím: Dál! Od hradu dál!
Ať nevezme škody svatý Grál!

Já stojím v noci na hradbách,
rád snil bych své epopeje.
Leč musím ustat na svých snách.
Hrr, vojáko, na zloděje.
Já troubím: Dál! Zloch, kdo by stál!
Ať nevezme škody svatý Grál!

Když bojovníci na hradbách
se utkají v bitvy žáru,
já v nejdívějších šarvátkách
jim zatroubím na fanfáru:
Jen dál! Jen dál! Kdo by se bál!
Ať žije král a svatý Grál!

A za dne zas jsem na hradbách.
Tu vjtíží rytířův průvod.
Hned abych po fanfáře sáh,
ač k radosti nemám důvod.
A troubím slavně: Dál! Jen dál!
Vás vítá, páni, svatý Grál!

A páni jedou na brúnách
a do komnat se ženou —
co po hlásném jim na hradbách
s tou duší poraněnou?
Ať troubí dál do hor a skal:
Ať žije král a svatý Grál!

Ó! Radš bych s loutnou v temnotách
usedl do příkopa,
leč musím troubit na hradbách.
Vše říká: Veselá kopal
Však jaký jest v mém srdci žal,
to vtí jen Bůh a svatý Grál...

3. 7. 1922.

STANISLAV BOJAR: MODLITBA.

Maria Panno, modlím se v tichu,
srdce je dětátko, bez viny klam,
chlapecky nečekaně zabouří v tichu,
hned spíná ruce ku hvězdám.

Její i moje k ránu ještě dřímá.
Najdu-li její, ztratím jistě své.
Modlím se očima i rukama avýma:
ať najdu jedno srdce ubohé!

Maria Panno, kde je moje milá,
zda najdu nezarostlou stezku k ní?
Ať neschůdná, ať květů závějí bílá,
ať k jihu je, či k lesu půlnoční,

já půjdu po ní. Ať své srdce ztratím,
ať! Když jí najdu, srdce své jí dám
a až jí celé dám a duši zotvírám,
zpět se už nenavrátím.

Gajdošík se rozesmál na celé kolo:
„Veruno, co to enom brkocesi! Zpomeň si, co sme sa spolu natočili, gdyž sme byli mladší...“
Verunka se pokorně kroutila a Gajdošík si myslel:
To sem ta tá!l

Pak mu zasvětila tvář novým smíchem:
„Vy dycky cosi z písma! Hml! Šak aj já cosi vím!“
A, postaviv se do pastorské pósy, spustil:
„Když byla svatba mladého Tobiáše, řek Raguel manželce své, aby přistrojila hody a připravila všecko. Dvě také krávy tučné a štyry skopce rozkázal zabiti a přistrojiti hody všechněm sousedům svým i všechněm přátelům...“

Michal se chystal něco říci, ale nechal toho.
Gajdošík myslel, že čte jeho myšlenky.
„Vim, hospodáři, co chceš povědět. Že's také poslal na svajbu. Pěkného barana, pěkného. Hospodin ti to zaplat a nahrad tisíc-krát. Nejsi lakomý, nezpráš sa jít na svajbu z lakoty, aj tobě, Verunko, děkuju za plátno nevěstě. Bylo ho kus a bylo pěkné. Ale věřte obá, že aj barana, aj plátno bych oplakál edem dybyste mezi nás přišli. Dyť nemusite zpívat, ani tancovat, ani vyprávjat... Druzí budú za vás halaštovat... Taková veliká rodina sme... Co řeknú lidé? O svajbě je nejvč řeč. Řeknú baby: No, Goláně sa za nevěstu styděl, nepřišli, ta, možná jich ani, jak sa patří, nepozvali. Enom haňbu budeme mět...“

Michal zase mávnul rukou.
„No ja! Ty sa enom oženeš rukú dycky. Dobře je sa ti oháňat!... A že sem si tak zpoměl na písma. To vy obá chcete byt dokonalejší, než Ježíš. Ten však chodil na svajby, s lidama sa poveselil, aj z vody víno udělál...“

Golán byl na tuto námitku připraven.
„Zdalíž mohou se postiti hosté ženichovi, dokud ženich je s nimi? Dokavad mají ženicha mezi sebou, nemohou se postiti. Přijdou však dnové, kdy ženich bude odňat od nich a tehdá se postí v těch dnech...“

Gajdošík byl slabý psmák.
Povzdech si smutně, vida, že půjde bez Golánů.
„Co s vama nadělám! Už vidím, že je všecko márné. -- No, proto nic... Neděláte to z pýchy, ani hněvajací sa na nás — proto nebudeme do smrti na sebe zhlédat. Ostávejte tu v pokojí.“

Provázen Michalem i Verunou odcházel. Na stni se stfeti s Hevkou, nesoucí hrnec vydojeného mléka. Nálada Hevčina pohledem na svatebčana se rázem změnila. A odnesl to ubohý Martin, který po chvíli vešel do jizby.

„Strýc Gajdošík přišli zvat na svajbu... No, to sa ví, jak by mohli mlčtíc na svajbu! Gde pak! Dívaf sa na tú márnost nad márnost. Oni sa dívaf na takovú Sodomu!“

Podeptela si boky a nafkala vztekle:

„To zas budu mět noc. Aby do toho... Do rána slyšet z dolní hospody vytrubovať, sama nesmět zdrhnút, slyšet zpívat a výskaf, a sama sa v komoře převalovať s boku na bok...“

Vzpomněla si na večeri.

„Co dělajú zemjáky... Už docházajú... Parom aj do večerel Jak v kriminále su tady, nigdo na mia nepromluví, nigdo sa nezasměje. Každý enom hlavú hodí, hned tam, hned onam, to je celá jejich řeč: A na tú umrlinu sa každý den dívaf nebudu. Na mú hříšnú dušu, eše dneš poletíš se stěny, jak že sa menuju Hevka Hoduláková!...“

Martin stál jak boží umučení u lavy a škrabal se v rozpacích ve vlasech. Vždy byl nešťasten, když byla Hevka ve špatné náladě. Věděl, že bude hromosvodem.

„A vy tu nestojte jak svatý za dědinú, vy, šťastigatol... Kdybyste byl k čemu, řekl byste: Hevko, dnes utečeme spolu na muziku.“

Martin pohlédl bážlivě ke dveřím a zašeptal: „Což — já bych aj šel -- ale gdyž...“

„Ale gdyž, ale gdyž bych vydržěl...“ pošklebovala se Hevka.

„Stýdte se, mohl byste dělat Ondráša a Juráša, a vy sa, nezna- haňbo, bojíte. A keho? A či nejste hospodáf, jak Michal? Či sa tu nedřete jak konisko? Vydržěl, vydržěl, šak byame vydrželi obá dvě... Dvá dycky vícej unesú, než jeden...“

Martin očividně kolísal.

Hevka ve svém bystrozraku to postřehla a obouvala se sladce:

„Martinku! Jak naši usnú, vykradu sa ven. Rukávce a nedělní háby mně snesete s hůry, převleču sa ve chlěvě, a poletíme. At neco užijem. Do svítání sme doma.“

V Martinkovi se hnulo svědomí mlčtícho.

„Ale gdyž márnost nad...“

„— nad márnost a všecko je márnost —“ vztekala se zlostným smíchem Hevka. „A už mě táhněte s očí! Hodíte sa leda za panáka do zeli. Strašit vrabce, na to ste eše tak súc...“

Spráskaný Martin tihl ke dveřím.

„A nic už na vás nebudu chcef. Sama si vody nanosím, sama si krávy podójím. Sama si vyhážu hnúj ze chlěva. Nepotřebuju takového oblizmisky u sebe. A nedívajte sa od tých dveř jak školák. Dyť by nad vama vlastní matka plakala, kdyby nebožička z hrobu vstala.“

Martin si vzpomněl na písmo:

„Najvětší rána jestiž zármutek srdce a největší zlost jestiž zlost ženská...“

Na Hevku písmo mlčtících nepůsobilo. Přičapla zlehka i pošklebovala se:

„Pán Bůh zaplat za slovo boží...“
Do jízby vrazil jako velká voda pasák.
„Už-i je večera?“ volal ve dveřích.
„Jest, jest. Pořád enim jest... Nejenom chlebem božím živ je člověk, ale... Edem to oči rozdrápí, a už volá jest, jest. A večere nikdy neodpustí...“
„Šak ty bys také neodpustila...“ smál se pasák.
„A co bych já odpůšcala. Nadřu sa šak dost, a ty enom postáváš při ovcách...“
„Postávám, rači nemluv. Dyž sa mně ovce rozutěkají, nalécu sa více než vy všeci dohromady...“
Hevka se krotila pomalu.
„No, už moc neodmlouvaj! Daj rači uzičky na stůl. Už-i idú hospodát?“
„Ťa, vyprovádali jakéhosi strýca. Už sa ale vracajú...“
Hevka se usmála.
„Co je to za vyprovázání, gdyž sa při něm slovíčka nepromluví...“
Přišli hospodáti, Hevka odpásala zástěru, prostřela ji na stůl a vysypala naň zemáky z hrnce. Verunka nalila kyselého mléka na mísu, pasák rozdál lžice a zasedlo se k večeři.
Mlčící skřížili ruce na prsa a, schýlivše hlavu, trvali chvíli na modlitbě.
Pasák nedočkavě sahal po zemáku, ale Hevka jej okřikla.
„Aspoň sa ožeň, když si zhnílý sa přezehnať... Pohanisko jedno. Až enom tvoju matku uvidím, povím ji, co si zač...“
Přezehnali se tedy oba a nečekajice na hospodáfe, pustili se do zemáků, jež zapíjeli mlékem, nabíraným lžicí z mísy.
„A nepokapaj inně zástěry!“ - bručela Hevka. „Vidíš, už ti kaplo... Jak v tom mám chodit...“
„Hm, šak si ju popereš...“
„No, ba... Pro tebe ju budu každý týdeň popírat, ne? A nevykládaj, gdyž sa lidé modlíjajú...“
„Šak ty si začala potípať!“
„Abys ty na všecko neřekl amen!“
Hospodáti se domodlili a chopili se lžic.
V jízbě se tmělo.
„Jidú dvá, večer a tma...“ prohodil chlapec.
„Co nepovídáš... Enom gdyž vidíš do huby... Jez, Janičku, jez, a nepokúšaj pořád...“
Michal přispěchal na pomoc.
„Mládenče, budeš-li dvakrát tázán, mēj hlava tvá odpověď... V mnohých věcech učín se jako nevěda a poslouchej mlče, také i otazuj se...“
Martin rozšáfně dodal:
„A mezi velkými lidmi nesměj mluvit a kdež jsou starší, mnoho mluv...“

Hevka se usmíchlá škodolibě:

„Tady máš . . . Bylo-i ti toho potřeba? . . .“ a, obrátivši se na Martína, lichotila mu.

„Edem ho dobře, strýčku Martine. Dycky vám cosi múdrého napadne. Divím sa, že si toho tolik pamätáte . . . Gdež pak já . . . Přečtu ledaco, ale za chvíľu nevim nic . . .“

Martín se nadýmáľ pýchou nad Hevčinou pochvalou, ale Michal se chmuril.

Chvíľe uběhla v mlčení.

„A víte-i, že sa přidali k špiritistom aj už Čvrčkovi?“ — vzpomněla si Hevka. — „Takový sedlák! . . . Všecek dobytek poprodali, ani slépecky nemajú, prý to jejich víra zakazuje. Už sú všeci pomiatení . . . A ti špiritisti, co chodijá do fabriky, slyšijá v noci zajice zpívať — a když jidú z práce v noci, duši jim svitijá na cestu, aby v lesoch nezblúdlili. Takové malé latérničky jim nadnášajú . . .“

Hevka vyprávěľa s jemným posměškem. Ale mlčících se špiritistom netkl. Byli zabrání do svého mlčení a do písma. Po spojení se světem duchů netoužili.

Pasák si nebral mravného naučení svých hospodářů příliš do srdce. Byl živě letory jako Hevka. A prósa života mu byla milejší nade vše.

„Gdy budeme měť pohančenú kašu s podmásľim? . . .“ vzpomněl si.

„Co zas vymyšľáš?“ — kárala chlapce za hospodyň Hevka. „Co bys tak chcěl? Kúsek z mašika, ne? Hľeďme si, už mu nejdú zemiaky pod fúsy . . .“

„Ja, fúsy, gdy já budu měť fúsy . . .“ blábolil ogar.

Hevka sebou ulekaně trhla:

„Strýčku Martine, pro Boha, mašikom sme nedali. Sami sa krmíme, a na chudáky sme zapoméli . . . Šak enom co pojíme . . .“

Martínova tvář se rozesmála štěstím, že Hevka nemyalela svojí hrozby před chvíľí příliš vážně. Ale pásma myšlenkového přece nepřetrhla. Muzika jí pořád zněľa v uších.

„Strýčku Martine, ani nevíte, co bych chcěla vidět, než umřu . . . Jak sa oláčáte s děvčicú na šenku . . . To vám muselo gdyasi ukrutně svěďcat . . .“

Verunka zabručěľa svojí moudrost.

„Ja, gazděno, lehko je vám mľuvit o márnosti, gdyž vám táhne bezma na šedesátku. Ale co my mladí — tady s Martinem — máme povdat!“

Postižený se červenal a ošľval. Michal odložil ľžici a vstal. Měľ tvář jako mrak. Složil ruce přes prsa a modľil se. Leč ani modľitba mu tváře nerozjasnila.

Když po večeri Hevka pokľidila s Martinem mašiky a Verunka pomyla náčini, sesedla se celá rodina ku čtení písma. Ogar šel spat k ovcím.

Dnes bylo čísti Hevce. Martin rozžal světídko a opravoval světlo, aby čtenářka dobře viděla.

Rozvěřela bibli namátkou a četla pomalu lahodným hlasem: „Kdož najde ženu dobrou, najdeť dobré a nabude potěšení od Pána. Kdo zahání ženu dobrou, zahání dobré.“

Hevka seděla pod lebkou při zdi, bratří za stolem proti sobě, a Verunka proti Hevce.

Michal nespokojeně zakašlal.

„No, co sa vám nelíbí, že kašlete?“ — divila se čtenářka. „Dobře obrátíme páru listů...“

„Krása ženy obveseluje obličej muže svého a uvede člověku žádost nade všecku žádost. Kdož vládne ženou dobrou, má počátek vládarství dobrého, pomoc jemu druhá jest i podpora v odpočinutí. Kdež není plotu, tuť bude roztržení vládarství a kdež není ženy, tam stůně potřebný...“

Michal zakroutil hlavou, položil dlaň na písmo a po několika vtečinách převrátil list.

Hevička pokrčila rameny a odevzdaně si povzdechla:

„Ja, mně je to jedno, co budu číst... Myslela sem, že písmo jak písmo... Tož začnu, co ste mně našel vy...“

A četla měkkým hlasem:

„Budiž pramen tvůj požehnaný a veselíš se s ženou mladosti tvé... Budiž tobě jako laň najmilejší a nejutěšenější jeltněk... Prsy její ať tebe opojí po všeliký čas a v milování jejím kochej se ustavičně...“

Martin, jenž nikdy nechtěl za starším bratrem zůstatí pozadu, položil ruku na bibli a obrátil list.

„Ja, co sa hněváte... Já sem to nepsala. Dyť to diktoval duch svatý... Já za to nemožu, co nadiktoval... Chceli ste, abych čtla, tož sem čtla...“

Vzdorovitě vložila hlavu do dlaní.

Z dálky, od dědiny zalehly sem tlumené zvuky cymbálu a husli.

Heviččin vzdor změnil se ve smutek.

„Tak mně bylo odpoledně veselo a včil je mně zas čučno... Tam si zpívají, tančíjá, a my — enom mlčíme. A zasej mlčíme.“

— No, Bohu poručeno, do Štěpána to jaksik snáď tady vydržím... Ale potom: holaj duša, peklo hoří!“

Bratří ulekaně se podívali na sebe, pak na Hevku. Verunka kltmala.

„Mám ešte číst, či nemám?“... ozvala se vzpurně čtenářka. A když bratří kývli na souhlas, četla chutě dále:

„Oči tvé jako holubičí kromě toho, co skryto jest... Vlasové tvoji jako stáda koz, kteréž vycházejí z hory Galaad. Zubové tvoji jako stáda ovcí postřížených, kteréž vycházely z kupadla, majice po dvěm jehňat a jalové není mezi nimi...“

Bratří naslouchali, dychtivě hledíce na pěkná ústa Hevčina. Verunka se probouzela z dřimot.

„Jako točenice červené jsou rtové tvoji a řeč tvá sladká . . . Jako kus jablka zrnatého, tak jsou líce tvé, krom toho, co vnitř je skryto. Jako věže Davidova hrdlo tvé, kteráž udělána jest s vikýři . . . Dva prsy tvé jako dvě mladých blíženců . . .“

Verunka, jež procitla z dřimot, povstala a než se kdo nadál, zavřela hřmotně bibli . . .

Hevička polekána, vyskočila na lavici a srazila lebku i s hnáty, jež se porouchely na zem. Vše se událo po sobě s takovou prudkostí a rychlostí, že bratři neměli kdy ani se vzpamatovat. Hleděli hloupě na kutálející se znamení marnosti světské.

Hevka začala poplákat a hlavu si bolestně omakávat.

„To sem sa uderila, to sem si dala . . . Och, co sem to edem udělala — chuderku na zem zhodila, dyť mia bude celé noci strašit . . . Strýčku Michale, nevyháňajte mia za to, dnes, ráno vezmu uzélek a půjdu sama . . . A tú chuderku zakopajte, af má po smrti pokoj.“

Stal se div. Michal promluvil, bez písma.

„Ale dyť neplač, dyť je ze dřeva . . . Sám sem ju z vrby udělál . . .“

„A já sem ju vápnem olíčil . . .“ smál se hloupě Martin.

Hevička prosila se sepiatýma rukama:

„Ale já bych sa teho, strýčku, přecaj bála . . . Dyť to zaneste ven, lebo na hůru, lebo do komory . . . jak ste kvífteček rozmarýneček . . .“

Michal sebral ochotně lebku a hnáty a bral se s nimi ven.

Za nimi se hnala Verunka, celá popletená a uděšená, spínala ruce nad hlavou a vyrážela bolestné vzlyky.

Když se za oběma zavřely dveře, seskočila Hevka s lavy a chytynuvši Martina za ruku, zašeptala dívoce:

„Až všeci usnú, půjdem na muziku . . . Gde mia počkáte . . .?“

„Za, za chlívama!“ . . . vykoktal ze sebe šťastný Martin.

Pokračování.

SCÉNA VII.

V kostele sv. Petra. Široká, nebetyčná struktura, gigantické římsy a základy pilířů, viditelné toliko u základů. Na velkých estrádách, chórech, klečící řady kardinálů v purpuru; uprostřed nich zlatem těžký plášť papeže v tlači o třech korunách. Kostel přeplněný lidmi všech stavů, vyslanci všech národů. V popředí: lid slovanský, deputace polská s Mickiewiczem a praporem, matka Makryna s feholnicemi; les korouhvi; varhany znějí k unášejícímu zpěvu: „Veni Creator“. Právě byl papež svatými ostatky, zázrakem nalezenými, přežehnal shromáždění; byly to ostatky hlavy sv. Ondřeje, patrona Slovanstva.

Před očima Slovanů, v jejich čele Mickiewicz, zjevuje se živá, skutečná chvíle: jak sv. Ondřeje, sv. Apoštola, kati vedou k ukřižování a jak Apoštol muku onu radostně přijímá.

Chór: Vlekou ho na popravu kati,
na kříž a na popravu vlekou.

Mickiewicz: Ó patřte, slzy mu krvavé tekou,
slzy tekou s krví smíchané
hle jak hynou vykupitelé svatí,
oběti na popravu vybrané.

Chór: Ó patřte, slzy krvavé tekou,
týrají ho zlostně kati,
hle jak hynou vykupitelé svatí.

Sv. Ondřej: Na kříž mne, mučení vlekou,
žehnám své katy,
miluji krvavé slzy, jež tekou,
tekoucí slzy, s krví smíchané,
Ó křtíži, šílenství křížové ---
o Veselí, Veselí, Radosti,
prahnul jsem obejmout tě v milosti,
konečně jsi mi určený
již jsem slibem k tobě přikovaný,
srdce tě přijmout je hotové.

Chór: Vlekou ho na kříž katové,
a on muky si chválí.

Mickiewicz: Láska v něm oheň zapálí,
na kříž ho vlekou katové,
on svoje muky si chválí
ve Jménu Kristově.

Sv. Ondřej: Pospěšte, pospěšte si kati
nechť obejmu kříž koleny,
nechť visím ve vzduchu nad vámi
jak Kristus na kříži vztýčený;
Spěchejte se šňůrami
ať dočkám se nebeské odplaty,
bez ustání tebe kříži hledal jsem. —
Svlékejte, svlékejte šaty,
hle Muka Svatby volal jsem,
Krista, Krista miloval jsem;
nechť visím ve vzduchu nad davy —
nechť kati uspíší obřad krvavý,
nechť visím ve vzduchu nad davy,
Krista, hle Krista poznal jsem . . .

Chor: Spěchají hle, kati spěchají,
na kříž už bude zdvižený,
sám šat se sebe svléká,
očima patří na davy.

Sv. Ondřej: Spěchám, Kriste krvavý,
království Tvého do Světla
shromáždil jsi velké davy.
A ty ruce, ruce jako les.

Chór: Očima patří na davy
jako by hledal kohos kdes,
na kříž už bude zdvižený.

Mickiewicz: Požehnej učně Slovany!
Jak ty jdem na kříž a muku,
ty nad námi vztáhni svou ruku,
a udělej znamení na čele.

Sv. Ondřej: Svatbu zřím v Kříži, ne mukul

(Viděti ustupuje; lid v kostele začíná litanii svatých patronů vzýváje je ku pomoci v přítomnosti. Skupina polská následuje svého vůdce.)

Mickiewicz: Svolávám rytíře Baru;
viděls jich živou muku,
skrz mučení a trest svého daru
ukrutný, o smir marně ždaný
Kříži, v lásce jediný,
skrze tvé a jejich rány
bylo jich víc než k tisící,
hle tytéž muky hojící
popřej nám — za naše přečiny.

Chór: Bylo jich víc než k tisíci,
hle tytéž muky hojící
popřej nám za naše přečiny.

Mickiewicz: Svolávám, svolávám nevinné,
tehdy jich bylo k tisíci,
v onen den, v řeži smrtící,
u Prahy vyvolených zřím syny,
vyvolené tobě, povinné.

Chór: Bylo jich víc než k tisíci,
tytéž muky a rány
o Kříži, o smír marně ždaný
dopřej nám — za naše přečiny.

Mickiewicz: Povalila svaté Legiony,
zajal jsi Rytíře mukou
přes jejich krev, která plyne řekou,
blesky hod božskou rukou
skrz mučení, skrz slzy, skrz rány.

Chór: Ó Kříži, o smír marně ždaný,
popřej nám za naše přečiny
tytéž rány a činy.

Mickiewicz: Ždáme tě, Bože přerodu,
o vojnu, o vojnu národů.

Chór: O vojnu Tě žádáme, Pane,
okovy Země jsou servané,
o vojnu, o vojnu národů.

Mickiewicz: Sešli bílou holubici
o Bože, Bože přerodu,
necht Zvěstovatelka létá
nad potopy, povodně světa.

Chór: Pošli hromy, blesky matiči
za svobodu, volnost národů.

(Hromy varhan. Jasnost. Holubice se ukazuje.)

SCÉNA VIII.

(V kopuli sv. Petra, kde jsou velikolepé mramorové náhrobky císařovny Heleny, rytíře Longina, nevěsty Veroniky, Litevské kněžky, světlučky, guslaři, felčaři, vědmy (starci a děti) nachýleni přes balustrádu chodby, hledí v závrtnou propast kostela; zhloubi vznášejí se hymny modliteb, zpívaných litaní, šum varhan; dým kadidel, pálených vůní.)

Stařec: Ó hleďte, sestoupil na hroby,
po hrobech, hřbitovech hledá,
smuteční věnce na skrání
chystá zpěv žaloby.

Chór: Syn Slunce sestoupil na hroby,
co chce od hřbitovů samoty,
od cizích oltářů němoty,
proč běže na se šat tesknoty
a smuteční věnec na skrání?

Stařec: Z rakví prach zavání;
od dávna, se Sluncem u skrání
zažhal ohně oltářů
u lesních kamených stolů —
ó léto sluneční pohody! —
hle Slunce vtéká do údolů.

Chór: Od dávna u litevských údolů
zpíval v rusalek hody,
a mladý, radostně mladý
odběhl od litevských padolů.

Stařec: Od dávna ve sváteční hody
šel v mračné samoty lesné,
hodovníky pozdravil plesné
a mladý, radostně mladý
odběh' jsi od druhů plesných,
odběh' jsi od hodů lesních
utekla od kamenných stolů.

Chór: Ó, patřte, Slunce v hrob hledí,
ke kříži se tlačí žtzníci,
šlisenstvím Kříže šlící.

Stařec: Ó, hleďte, On stojí v popředí,
On přede všemi národy
On s korouhví v ruce, on zde je. —

Chór: Šlisenstvím Kříže šlící,
ke kříži dere se žtzníci,
pro smrt si jistou spěje.

Guslar: Ó Slunce, hořtci Bože,
zažehneš hvězdy červené
zažehneš ohňů — hvězd záplavu —

Chór: Trnový béře věnec na hlavu;
hledte, do krve se zranil,
smrtným veli rytířům,
šilenstvím Kříže šilci
vstříc jisté smrti spěje.

Guslar: Ó Slunce, slunce hromové,
zjevíš se ve hvězdách červených,
zjevíš se v bleších zelených
sežehneš Křížem posedlé,
šilenství Kříže oddané,
zavalíš popelu rmutem
kostely, sloupoví Říma.
Ó Světlo, tvůj znak ať znak vnitřní,
přijď v červených hvězdách
slovem zakletým vyzvané.

Chór: Ó Slunce, slunce hromové!
Zjev se v červených hvězdách,
osvět nám hlavy červení,
osvět nám tělo duhami!

Guslar: Ten, jenž byl náš, jenž byl s námi,
je přioděn pocely smrti,
Ó Slunce, nechť blesk tvůj ho zdrtí!

Chór: Ó Slunce, Slunce hromové
přicházíš v ohnivých hvězdách!

(Z protilehlých oken padají široké proudy pramenů zapadajícího slunce.)

Guslar: Viňte se, paprsky zlatavé,
kol houslí, lry se zkruffte,
brajte a zvučte,
zahrajte na slunečných strunách
ty jeho dumky zpěvavé
litevských chat,
switežných vod
kdy ještě byl mlád,
kdy vás opustil, zahodil
a vy za ním jste od Switeže sem šli —
i onen smích i slzy ty...
i oheň ten, jenž ještě tli...

Chór: Opustils nás a odhodil
a my od Switeže za tebou sem šli,
a my s tebou plakali,

kdy srdce stonalo
a my s tebou jásali,
kdy srdce se usmálo,
a my za tebou od Switeže sem šli,
od Plužyn temného boru.
Ty nás znáš, to jsi náš,
toužíme, bys se vrátil.

1. Odhoď kříž, bázně znak ubohý,
2. ty nás znáš, ty jsi náš,
vzpomeň si Jasně na Bohy.

Switežanka: 1. Jasně Bohy zlatoklasé
v zlatých věncích žít
lánem zlatým zříš jít bosé.

2. A před nimi, a za nimi
jdou, hle, dívky hnědovlasé,
každá nese medu džbán.
3. Lánem zlatým, hle, jdou bosé
a před nimi, a za nimi:
Jasně Bohy zlatoklasé
zřím v zlatých věncích žít.

Starzec: Odhoď kříž, vidinu věčné muky;
klas zralý vezmi do ruky,
odhoď strach a bázně pluky.
Proč chceš na Kříž vésti lid?
U switežných vod
zázrak budeš žít;
z blankytu jasných tůň,
kdy vody se rozezvoní.
Sám plužanský bor
zašumí v chór,
hlas třaslavisky honí.

1. Vrať se ty náš,
nás. svoje znáš,
my za tebou sem šli.
2. Vrať se do chat,
do let, kdy byls mlád,
tam oheň ještě tli.
3. Vzpomeň na šer

guslarských věr,
vzpomeň šeptu luk, jež voní,
na vlání bříz,
jež šuměly kdys,
na podzemní dupot koní.

4. Kdy Mendoga nebylo,
cos pod zemí pádilo,
to Mendog král za láni snad honí.
5. Kdy Mendoga nebylo,
dav pod zemí v roli zvoní:
zda to Mendog král s tisícem koní?
6. Pomine čas,
přeplýne čas,
přeletí hlas, jenž zvoní!
nebude tě
ni tvých krás,
alzy jen vítr začloní.
7. Vrať se ty náš,
neb ještě čas,
my za tebou sem šli,
nás, svoje znáš
od let, kdy byla mlád
tam oheň ještě tli.
Vrať se do chat.
8. Vrať se do chat
z nich vstane čar
let, kdy byla mlád,
od Switežných, Switežných vod!
kdy voda se rozezvoní,
z blankytů jasných tůní,
sám plužanský bor
zašumí v chór,
Král Mendog s tisícem koní.

(Slyšet jakoby vzdálený dupot uprostřed tmu varhan.)

9. Jede, jede,
dupe, zvoní,
tisíc koní,
tisíc koní,
král Mendog,
litevský král Mendog od Troki

10. Poznáváš Mendoga Krále,
vyšitou oděn je košilí,
vyšily ji kněžny něžné,
krásné, důstojné, líbezné.
11. Poznáváš Mendoga Pána,
zbroj jeho zlatem je kovaná;
kovali ji kovářové,
knížete sběhlí sluhové.
12. Na koni z březiny
kdos dupe, kdos zvoní,
nějací vichří sem rytíři.
Kdos jede, kdos zvoní,
kdos dupe, kdos honí
s tisícem, tisícem koní . . .
Perune, zastav tmy krok.

(Bleak šlebbe, ukáže se Mendog, vjížděje oknem kopule na balustrádu. dovnitř.)

- Chór:* 1. Král Mendog!!
litevský král Mendog od Troki
2. Ó Slunce, náš Bože hořící,
vládni, prostory otvíráš mlčící!

Guslar (schýlen dolů do kostela):
Ó patřte, patřte děti,
vzhůru povznesl líce —
patřte, patřte mu v oči;
zadržte blyškavice,
ó nechať v blesku světle
jak hvězdy o krvavé metle
zjeví se mu Poslové.

Chór: Hle, oheň stanul a svítí.

Guslar: Ó děti, pošlyšte děti,
plní se již předpovědi;
hle z kostela hloubi
hlas jeho k nám letí.

Hlas (ztlumený, daleký, z hloubi kostela):
Ó Slunce, ohnivý Bože,
v krvavých hvězd lescích
zdrť těla, zdrť kosti
v jasných blescích,
nás uveď do Nesmrtelnosti —

ó Duchu, dej své znamení
s křížem naproti jdoucí,
budiž pozdravený.

Chór: Nevidí, nevidí Mendoga.

Stařec: Zahleděl se v Boha, který hyne.

Chór: Ukřížovavého jen zří Boha
zahleděn v kříž,

Guslar: Šílenstvím kříže šílený,
(zvony zvoní Anděl Páně)
zhasni slunce, zhasni Velkosti;
rozlučte se, dozněte již
zvony, kostelní zvony.

Chór: Nevidí, nevidí Mendoga,
Velkost hyne. Slunce hyne,
rozlučte se, dozněte již
zvony, kostelní zvony.

[Purpurové paprsky slunce ustupují, mračí se, a ony ve tmě hasnou, zvony
zvoní stále silněji.]

I.

Jaroslav Valerián vykonal závěrečné zkoušky na obchodní akademii a vracel se radostně do svého rodného městečka, aby tu se svým otcem prožil své poslední prázdniny. Po nich začne už totiž Jaroslavovi opravdu samostatný život. Vlak, ve kterém přijížděl, podjel viaduktem druhé zkrfžené trati, táhle zahvízdl a za malý okamžik se zastavil na poslední stanici Valeriánovy cesty. Bylo 8 hodin večer. Zapadající slunce svítilo krvavým světlem do tváří lidí, kteří stáli na peroně. Mezi těmito lidmi byl statný padesátiletý pán s plnovousem trochu prošeďivěým. Jakmile spatřil Jaroslava, chvátal mu naproti. Jaroslav políbil otce, něco se chvělo v jeho nitru, bylo to něco velmi radostného a přece se mu zatřásly rty a vytryskla z oka slza. Kráčeli zvolna alejí kvetoucích lip. Jaroslav vdechoval lačně jejich vůni.

„Už včera jsem tě vlastně tak trochu očekával!“ pravil s úsměvem Petr Valerián; „byl jsem se podívat k mamince na hrob, nu a tak si povídám ... jestli pak on Slávek dnes třeba nepřijede.“

„A s prázdnou jsi přišel! Nebylo vskutku dřív možno! Loučení s kolegy a tak dále ... nu, znáš to taky ... A to všechno bylo teprve včera!“

Přišli domů. Stará služka, která zde bývala ještě za života Jaroslavovy matky, přinesla z protějšího hostince dnes večeri pro dvě osoby. Usmívala se laskavě na Jaroslava jako vždy. Byla by mu snesla samou ochotou všechno možné.

Jitrem příštího dne začaly Jaroslavovi krásné časy. Byl jemný, vnímavý člověk, který vycházel časně ráno do polí a luk, který bloudil s usměvavou tváří poľními cestami a pěšinami mezi lány vlnivého obilí a vydržel dívat se u stavidel za městečkem velmi dlouho na jedno místo úzounké říčky, jež běžela oklikami k lesu a k panskému dvoru Doubravici, obklopenému pastvisky, do nichž často zatoulala se i lesní zvěř.

Otec Jaroslavův byl denně do půl druhé hodiny v úřadě, potom oba společně teď zasedli k obědu, který stará Markéta přinesla. Sedali tak o prázdninách už pátý rok.

Někdy zdálo se Jaroslavovi, že otec je nějak nemluvný, ale nevíšal si toho později, neboť se zdálo, že to nemá žádného významnějšího podkladu. Dopoledne trávil Jaroslav pravidelně v polích neb v lese a bývalo mu velmi trapno za pošurného počasí sedět i samotě v pokoji doma, kde visela na stěně podobizna smutně se dívající nebožky matky. Vzpomínal si dosud na tento její teskný pohled, kdy sedávala mlčky u okna a četla v nějaké knize. Finanční tísně doma nikdy nebylo, matka přinesla věnem značné jmění.

Bylo to před sedmou hodinou z rána jednoho červencového

dne. Vrata Valeriánova domu, který stál na náměstí, se otevřela a vyšel jimi Jaroslav v lehoučkých letních šatech a bělostném slaměném klobouku. Prošel napříč celé náměstí a zamířil nejbližší uličkou do polí. Řeka obtékala na této straně půl městečka.

Splav tu byl, zahrada cukrovarní, nad jejíž zeď vyčnívaly nádherné růže a v dálce les se zámečkem.

Zde za splavem u řeky napájeli se bílí konipasi a chvílemi prolétly rybárky s černými hlavičkami. Dnes na vše smutné a nemilé jako by mladý Valerián zapomněl. I na ten podivný přednět, který ho znepokojoval před několika dny, kdy přišla k ním za jeho nepřítomnosti jakási osoba do domu, která patrně velmi něčím otce rozlobila, protože asi tři dny byl hrozně zasmušilý. Jaroslav se netázal otce na nic, aby mu tuto věc ještě nepřipomínal, jen se zeptal staré Markěty, zda někdo otce navštívil. Snad to byla nějaká úřední záležitost, s jakou často otce i doma lidé obtěžovali. Jaroslav přešel po mostě na druhý břeh řeky, kde stály tři krásné břízy. Přemýšlel a přemýšlel... a o samých příjemných věcech! A tak mu pojednou napadlo, že jeho život byl dosud velmi chudý... Že jeho přátelé žijí jistě docela jinak a také ne nějak nesprávně. Že mládí je jenom jednou, jenom jednou...

Na lukách u lesa zpívala děvčata při sečení. Jejich zpěv nesl se z dálky až sem k městečku. Jaroslav poslouchal tento zpěv a slyšel v něm najednou víc než jindy. Víc než před rokem, víc než včera... Chtěl zde ve stínu bříz usednout do trávy a poslouchat řeku a zpěv děvčat z luk, chtěl tu uslyšet kouzelné ozvěny ve svém srdci... ale tu uslyšel... jiný bližší zpěv...

Chvilí nepohnutě stál... potom vykročil, ani nevěda proč, tím směrem, odkud zpěv se nesl... A náhle... cosi tu objevil, co tu ještě nikdy před tím neviděl, čeho si nikdy nevěštil. Podivná zahrada tu byla, stála tu sama za městečkem nedaleko hřbitovni zdi a řeky. Jaroslav Valerián přicházel nyní k této podivné zahradě, která byla plna zahoustlých stromů. Její plot byl obrostlý divokým vínem. Bylo dost nesnadné právě pro toto rozbuželé víno nahlédnout do zahrady. Ale zpěv lákal Jaroslava Valeriána, aby nyní, kdy je tak blízko onomu podivuhodnému hrdlu... ženskému hrdlu, nejenom slyšel, ale taky viděl. Ano, Bože, vidět... vidět chce... jednou z blízka... hrozně z blízka... on, který měl přece dosud tak chudý život! A Jaroslav Valerián rozhrnul divoké víno...

V jednom rohu čtvercové zahrady u jakési polorozpadlé budky z nepálených cihel stála s notami v ruce dívka. Měla tmavé kaštanové vlasy a černé oči vyhlížely ze sněhově bílé tváře.

Jaroslav naslouchal zpěvu s dechem zatajeným. Jeho ruce se třáslы a měl obavu, že něčím na sebe upozorní, něčím způsobí hluk. Poslouchal chvíli a díval se na neznámou dívku.

Neviděl nic, neslyšel nic, jen ji...

A tu se najednou dívka obrátí... noty z ruky na zem jí vypadnou... Dívá se na Jaroslava Valeriána! Mlčí oba...

Ale Jaroslav ticho první vyrušil...

"Ani jsem nevěděl slečno, že je tu tahle zahrada! Jsem zdejší rodák... No a... až teď váš zpěv... Opravdu nevěděl jsem, že je tu tahle zahrada... A... vás taky neznám!"

Dívka přišla zatím zvolna k plotu, kde stál mladý Valerián. "Hleďte! Já vás taky ne...! A taky jsem tu doma!"

"A já jsem teď vlastně naposled tady doma. Několik týdnů a... a pojedu... sám nevím kam...! Jsem Jaroslav Valerián, Otce asi budete znát... zdejší berní..."

Dívka přikývla svou krásnou hlavou.

"Tak se pojdte vlastně jednou důkladně do té naší zahrady podívat... třeba s Martou Bohdanovou... jsou tu pamětihodné věci!"

Vchod byl na opačné straně, než stál Jaroslav. Radostí poskočil jako malý chlapec a vešel... do zahrady...

II.

Byl pěkný srpnový večer.

Jaroslav Valerián, který byl poslední dobou všecek vyměněn, seděl s otcem v otevřeného okna v pokoji. Bydleli sami v celém prvním poschodí tohoto malého jednopatrového domu, dole měl holič byt a holírnu. Petr Valerián kouřil z dlouhé dýmky. Hovořili chvíli o budoucím místě Jaroslavově, které nastoupí skoro za měsíc. Na náměstí se lidé po denní práci procházeli, hučely a hvízdaly ještě teď večer z dále mlátičky. Pod lipami na lavičkách seděla děvčata a sinála se. Jaroslav zneklidněl. Jeho oči dávaly se tékavě hned tam, hned onam. Pak vstal... zastavil se, jako by chtěl cosi říci, ale zarazil se a odešel do vedlejšího pokoje. Otec odfoukl několikrát kouř, vzdychl... A Jaroslav se vrátil.

Šel jaksi váhavě, jako by nesl zlou nějakou zprávu. V ruce měl kus popsaného papíru. Došel k oknu a usedl na svou židli vedle otce.

"Tatínku..."

"No, co chtěl..."

"... nebudeš se ale, prosím tě, zlobit... Trochu jsem zpřevracel ráno jeden tvůj oddíl psacího stolu..."

"Nu a...?"

"A... našel jsem něco krásného... Myslím trochu tvého mládí..."

"Co to má být?"

"Je to báseň... která..."

V oblíbení Petra Valeriána bylo viděti zřejmý neklid. Rychle vtáhl několikrát za sebou z dýmky kouř a jeho oči zkrvavěly.

"... která byla psána, tatínku, asi v takovém věku, v jakém já jsem nyní..."

„Ukaž to, nemáš se člověkovi míchat . . . a . . .“
„Odpusť mi už, prosím tě . . . a dovol, abych to dnes tady . . .
je tak krásný večer . . . přečetl . . .“
Otec povstal.
Přešel pokojem.
„Tak . . . dovolíš, že ano?“
„Budiž tedy, jsi rozumný . . . a nebudeš o takových věcech
nikde roznášet . . . a . . . je to naše . . . moje . . .“
Jaroslav vdechl vlažný večerní vzduch, který se sem nesl
otevřeným oknem.
Vzpomněl si na okamžik na něco krásného . . .
A potom četl:

PÍSEŇ O TAJEMNÉ ZAHRADĚ.

Zahrado tajemná, v slínu tvém šerém
dívám se denně s podvečerem
do očí krásných . . .

Zápasí noc už s pozdním dnem,
v srdci mém radost se žalem
pro oči krásné . . .

Měsíční bledě záračné světlo,
zahrado tajemná, s nebe sem slétlo
do očí krásných . . .

V pokoji bylo naprosté ticho, Petr Valerián stál zamýšleně u okna. Když Jaroslav dočetl, otec se obrátil:

„Měls pravdu . . . trochu mládí . . . nic víc . . . ! Naivní dětinské verše . . . mnoho slov . . . málo myšlenek . . .“

„A přece, tatínku, tu bylo myšlenek jistě velmi mnoho . . . !“
Venku se setmělo.

Petr Valerián dokouřil dýmku.

Jaroslav zavřel okno. Ještě se chtěl snad cosi zeptati otce . . . jeho ústa se lehce pootvřela. Také otec čekal otázku. Ale ta otázka nepřišla . . .

Jaroslav dal otcí dobrou noc a odešel do svého vedlejšího pokoje.

Petr Valerián stál chvíli zadumaně. Ještě stále slyšel v duchu slova přečtené básně; nebylo divu: bylo v nich vskutku kus jeho mládí. A přece byla tato slova psána už za Jaroslavova života. Pět let . . . ano, opravdu už pět let bylo Slávkovi tehdy, šestý rok žil Petr Valerián tehdy se svou ženou v manželství bez lásky, bez radosti . . . Vzal si ji na nátlak rodičů, kteří to vlastně s ním docela dobře mysleli, neboť zemřelá žena učinila navždy konec jeho finančním nesnázím. Ale . . . právě lásky tu nebylo . . . !

A Petr Valerián scházel se dále tajně s krásnou Eliškou Bohdanovou, dlouhé chvíle trávil u ní za městečkem v jejich . . . tajemné zahradě . . .

A teď nově se mu připomíná tehdejší čas, zvláště doba, kdy narodilo se Elišce Bohdanové nemanželské dítě. Eliška naléhala aby skončil život s nemilovanou ženou, a naléhala dvojnásob, aby si ji vzal, když žena Petra Valeriána náhle skonala srdečním neduhem, dověděvši se o poměru svého manžela. A nyní pocítil Petr lítost nad touto ubohou ženou, která bývala za svého života tak smutná celé dny, která byla na světě tak hrozně oklamána. Díval se na její obrázek na stěně; a jeho oči . . . ano, Bože, jeho oči dnes zvlhly. A tu zas si připomněl Elišku, ještě stále jí tak v duchu říkal jako za mladých let, připomněl si, jak před několika dny k němu přišla a prosila, aby směla dožít zbytek života jako jeho zákonitá žena . . .

Petr Valerián usnal toho dne s těžkou hlavou . . .

III.

Byly poslední dny srpnové.

Jednoho slunečného odpoledne vyšel Petr Valerián za městečko. Na lukách bylo plno kvítí, kudy šel plno vůně.

A tohoto slunečného odpoledne setkal se Petr Valerián s ženou, jejíž jméno tak často teď v duchu vyslovoval. Šla za ním po stezce na vysokém břehu řeky. Dohonila jej a připojila se k němu. Hovor jejich obíral se nyní znovu tak známými vážnými věcmi.

Řeka zvolna dole plynula.

„Kam vlastně jdete?“ zeptala se Bohdanová.

„Tak jsem si vyšel . . . sám nevím kam . . .!“

„A já . . . nu to víte, kam asi mohu tady jít.“

„Do zahrady?“

„. . . do té naší staré zahrady, kde právě rozkvetlo několik pozdních růží a kde je Marta, která celý rok tráví daleko v Praze, aby nebyla na očích zdejších lidí, jen dva měsíce v roce je tady a to tam . . . ve stínu . . . Zplývá . . . je to její radost! Dala jsem jí vyučit hudbě na klavír i zpěvu . . . nu, přála si to . . . a profesor mi psal, že má neobyčejné nadání. Tak málo má radosti na světě . . .“

Petr naslouchal mlčky její řeči.

Došli pomalu na druhý břeh.

„Nu, pojdte se podívat také na růže . . . a . . .“

Petr setřel s čela pot.

„Nevím ani . . . mám-li . . . lidé jsou zlí často . . . mluví polovymyšlené věci . . .“

Ale kráčel přece kupředu, sešli se svahu březního na úzkou stezku k zahradě.

Bohdanová šla první.

Tichý hlas jakéhosi hovorů zaslechla. Otevřela zahradní branku a vešla.

A tu . . . užasli pojednou oba a jejich srdce se bouřlivě rozbušila. Byla tu Marta a . . . Jaroslav Valerián.

Seděli na lavičce pod stromem. Měli zářící oči a Marta četla :

„Měsíční bledé zázračné světlo,
zahrado tajemná, s nebe sem slétlo
do očí krásných . . .“

Pak hovořili cosi s hlavami k sobě přichýlenými, aniž věděli, že nedaleko nich stojí dvojice lidí, jichž osudy byly tak úzce spojeny s touto zahradou a s těmito starými verši . . .

A Petr Valerián zašeptal pojednou Elišce Bohdanové :

„Tak mi nyní napadá, že by byl možný teď krásný smř . . . totiž . . . nevím ani, jak to říci, rozumíte snad . . . Eliško . . . Slávek je už dospělý, má nastoupit pěkně místo . . . A tak by ten podivný osud . . . jaksi uhladil rány . . . sám . . .“

Eliška Bohdanová si oběma rukama zakryla obličej.

Zašeptala :

„Petře . . . zavolejte je . . .!“

JETŘICH LIPANSKÝ : ADONIS.

(KARLU RAŠÍNOVI.)

Je sladké dřmat ve větrů objeti,
jež bouřně přiblíží se a bouřně zase odletí?
Jest asi radostné se zlatými paprsky si hrát
a v jích přizní milostné žít i umírat.
Je krásné asi s takových výšek snít
a prvé sny země diskretně v své nitro skrýt,
kdy krásné azurové nebe bdělé
tvých stvolů libá květy zrůžovělé.
Bolestné je jistě hrdým zůstatí a přece býti živý,
trpně poslouchat, co vypráví čmelák důvěřivý
a nikdy nikomu nezjevit, o čem tvé hvězdné květy snily,
když na balvany šeré ke spánku se naklonily
a z údolí stesk pastýřské sonaty se chvěl
loučícím se dni, jenž zřicha do snů říše šel.

Tak pluji, pluji den co den
v tom nekonečném moři
a hledím, hledím unaven,
jak loď se vlnou noří,
a hledím, hledím v dálavu,
zda neužít kdes přístavu,
zda někde maják hoří.

A tisíckrát jsem myslil už,
když řvali bílí oří:
Och, plavče, bloude, tuž se, tuž;
jeť tajemná hloub v moři
a v tisíc kusů loďku kdes
roztrháš zrádné skály tes —
a bude konec hoří!

Však stokrát sklán, vždy zas jsem vstal
a dál se plavil v moři —
och, jekem vln a deštěm skal
mne moře nepokojí:
přes bílé vzduché přeje
vždy silou nové naděje
vstříc plul jsem nové zotí...

Tak pluji, pluji den co den
v tom nekonečném moři
a za svůj sen a za svůj sen
s bílými rvu se oří. —
Však cítím, cítím: přece jen
jsem unaven, jsem unaven —
a daleko je k zotí!

Och, třeba-li — dál budu stát
a rvát se s draky v moři —
však znaven jsem a chce se spát
a oddechnout si v hoří —
a hledím, hledím v dálavu,
zda neužít kdes přístavu,
kde plavcům maják hoří...

F. S. HORÁK: JAK SE JEVI NÁBOŽENSKÁ KRIZE ZEYROVA V ROMÁNĚ „DŮM „U TONOUCÍ HVĚZDY.“

Ze tu jde o krizi, dokazuje básník sám slovy tohoto románu: „Duch můj prodělával krizi, nebo lépe řečeno, začal ubírat se cestou, k té pozdější krizi vedoucí.“

Básník se nám jeví zde jako poutník, který hledá cestu k pravdě, cestu plnou nebezpečí. A je příznačné, že na počátku cesty té spatřujeme ho v chrámě sv. Juliana¹⁾, který stojí v části prastaré Paříže blíže sequanského ostrova Cité. Sv. Julian žil v Asii ve 4. století po Kristu a dal vystavěti dům pro poutníky u řeky, kde přechod byl nebezpečný. Zde přijímal poutníky a pomáhal jim se svou ženou při přeplavbě. Byl proto sv. Julian uctíván jako patron poutníků a poutníků. A tato volba východiska básníkovy na cestu za pravdou je myšlena — podle mého soudu — symbolicky.

Jda tedy za pravdou ocitne se básník na rozcestí. Čtyři cesty se tu sbíhají. Kterou se dáti? Cestou vědy, cestou práce, kterou konáme z uložení jiných, nepřemýšlejíce o účelu jejím, cestou víry či tajných nauk okultismu? Básník se nám představuje jako lékař, zaměstnaný v nemocnici pro nervové choroby, které studuje. Jde tu tedy o zájem vědecký. Zábavy a požitky umělecké ho nyní valně nevábí. Je cele oddán studiu „nervových předmětů“ a zjevů somnambulických a právě z tohoto studia rodí se duševní krize. „Pevná dosud víra moje v neomylnost moderní vědy, v sebevědomý positivism, počínala se tenkrát právě viklati, a novy, netušený pramen poznání, temenící z vírných hlubin a bez deň, tekoucí tajuplnými stíny a mlhavými pásmi, ukazoval se zrakům mým, žasnoucím a neodvažujícím se ještě pevně zírati a bez bázně vnímati.“

A jindy básník, přemýšleje o lidstvu a jeho duševním vývoji, jat je nesmírnou tesknoutou. „A bylo mi tak líto té lidské myšlenky a snahy, stín padl na mne, těžký jako olovo, všechna snaha lidská zdála se mi marností, všechna lidská láska klamem, všecken lidský ideál snem a všechno lidské vědění nicotou. Démon negace stál nade mnou a těžký, černý ten stín padal s jeho křidel.“

Básník si uvědomil, že cestou vědy plné pravdy nedojde. Těší jej aspoň, že se přesvědčil, že duši má, od hmotného těla zcela rozdílnou, žijící svým zvláštním životem. „Nadhmotné moje já bylo se i v mém hmotou omezeném vědomí ozvalo, jako mihnoucí se hvězda tmou.“ Ano, ale tato duše touží po pravdě, po plné pravdě! Jak ji uspokojiti? Vždyť té touhy po pravdě umlčetí nelze.

¹⁾ „église St. Julien-le-Panore, gothique, du XIIe siècle, jadis chapelle de l'ancien Hôtel-Dieu, affectée depuis 1889 au culte catholique grec“, praví o něm Quide national et catholique du voyageur en France.

Básník se vrací z výletu za Paříž, kam jej nepokoj duše vypudil; cestou s parníku sequanského spatří, jak dělníci někde na břehu řeky stavěli dům. „Pracuj“ řekl si tiše, „pracuj jako tam ti dělníci. Konají každý svůj úkol a nerozjímají o celku, který nebyli navrhli a za nějž nejsou zodpovědni.“

Ale básník cítil hned kulhání svého přirovnání a neuspokojilo ho to. Z celé té paraboly pamatoval si jen slovo „pracuj“ a umlnil si dle toho jednati. Ještě téhož dne, třeba byl večer, odebral se do nemocnice. Tam ho už očekával „nervový předmět“, který se mu stal víc než objektem studia. Byl to duševně chorý Slovák Daniel Rojko. Básníkovu přátelství s ním vyplňuje hlavní část románu, který dostal jméno po bydlišti Slovákově. Básník odkryl na domě erb hvězdy již již tonoucí ve vlnách a nazval jej sám domem „U tonoucí hvězdy“. Nespadá sem výklad o symbolickém významu jména domu, jehož všichni obyvatelé naposled utonuli, třeba ve žlutých vlnách dravého ohně. Možná, že i touto událostí chtěl básník sám sebe přesvědčiti o bezmocnosti člověka, který musí hledati opory v bytosti mocnější sebe, v Bohu. Ale nechci v rozboru svém předbíhati.

Básník se tedy seznámil se Slovákem D. Rojkem, který, by pro svůj atheism vypuzen otcem, evangelickým farářem v turč. stolici, z domova, toulal se světem, až se v Paříži náhodou seznámil s anglickým šlechticem, *zasvěceným v tajné nauky*. Dohlodil se, že Rojko pojede s ním do Anglie, kde bude vychován na adepta tajného učení. Rojko upadal často v extasi, kdy byl si vědom styků s bytostmi mimozemskými. Kdysi zastihl básník Rojka v takové extasi. Když se z ní probral, pravil příteli: „Tu promluvíli zase jednou oni po dlouhé době se mnou... Vy jste vědec, stojíte na výši moderní vědy... a pro tu neslychané pokročilou vědu je všechno bláznovstvím, co neví a čemu nerozumí.“ Básník odpovídá, že o dokonalosti vědy začíná pochybovat. Rojko pojme k němu důvěru a vysvětluje dále: „V každém člověku jsou zajisté základné zárodky jiných ještě smyslů než těch pěti nejvyvinutějších, známých a za jedině v nás pokládaných. Příliš málo si však těch zárodků všímáme, obzvláště teď v tom materialistickém barbarském proudu doby, kterým plujeme, kterým, pravda, pluje vždy většina lidí, abych nebyl nespravedlivým k naší době, a abyste nemyslel, že jsem z těch, kteří pořádě jen po minulosti touží. Přeji si pouze, aby v nás arijský genius, význačně spiritualistický, opět nabyl vrchu. Jsou příznaky, že se tak pomalu stává. Poklady *moudrosti indické*, tak čisté arijské ve svém ideálním altruismu, v nesmírné vznešenosti abstraktního pojmání, obnoví snad od základu naši kulturu. Indům nezůstala žádná hlubina ducha tajnou, žádná subtilnost psychická neušla jejich chápavosti... Avšak vzdaluji se svého předmětu. Jedná se o moje bláznovství. Nuž, nalezl jsem v sobě jistý skrytý smysl, jmenuji to tak, poněvadž to jinak jmenovati nedovedu, a tou

silou, neb chcete-li, tím stavem svého ne tělesného, nýbrž transcendentního já, je mi možno přicházeti ve spojení neb do styků s bytostmi jinými, než jsme na příklad my neb zvířata, neb rostliny, rozuměti jim, jako bych je viděl a viděl očima a ušima, krátce uvědomiti se o bytostech, obyvajících třeba některé jiné hvězdy, než naši zem."

S Rojkem básník rozpráví o všech záhadách, které mučí jeho duši, rozbírají otázku bytí; pojem Boha, který Rojkovi stykem s mimozemskými světy není o nic jasnější, určitější; muka nevěry; svůj odpor k antropomorickému pojetí Boha; ráz současné doby, o níž soudí Rojko, „že to není doba velká, protože je pouze přechodná. Věda, literatura, umění vůbec, ba i politika a sociální naše hnutí — to vše je v stadiu analýsy. Boje národnostní, spory sociální, *skapse v náboženství*, naturalism v umění, empirism ve vědě: toť sama analýsa. Velikost je však jedině v synthesi, která následuje po analýse. Jsou duchové ve všech jmenovaných oborech, kteří nad svou dobou stojí, ač nedosáhli nikde vrcholku, tam dospěje svět snad za nějaké století — pyšný ten strom někdy vyroste, dnes pouze klíč."

Doba tedy je přechodná, ale přece zajímavá „jen už k vůli tomu smrtelnému zápasu mezi vědou a náboženstvím". Básník se táže Rojka, co soudí o možnosti smíru mezi vědou a náboženstvím. Rojko ukazuje na příklad *starého Egypta*, kde moudří dospěli „k velikolepé a přece prosté synthese". Ovšem „nejvyšší pravdy zůstaly u nich tajným, skrytým pokladem, přístupným jen zasvěcencům".

„Nebylo to nespravedlivé?" táže se básník. „Bylo to opatrné, moudré. Ani věda nezíská popularisováním. A nevidíte, co se stává z každého náboženství během dob, když velká jeho učení a ryzí jeho pravdy a vznešené jeho symboly jsou zneužívány, zkomoleny, k nepoznání zkarikovány! Všechny ohavnosti konaly se ve jménu Božím. Zkáza křesťanství byla, že se stalo oficiálním náboženstvím. Tu bylo po království Božím. Konstantin zvítězil sice křížem, ale kříž nezískal Konstantinem. Křesťanství ve své ryзости vylučuje korunu — mimo trnovou."

„A jak si představujete onen svět?" tázal se básník Rojka. „Tak asi jako *Kant* někde o něm mluví," odpověděl klidně. „Odloučení duše od těla neznamená dle něho nic, než změnu z nazírání či pojímání prostředkem smyslu, v nazírání či pojímání duchem. Druhý svět není tedy jiné místo ve světě, nýbrž jiné nazírání na svět. Jiný asi stav našeho já. Jiný jeho asi poměr k celku."

Rojko upadal často v blouznění. Kdysi se básníku ve chvíli, kdy Rojka zmocnila se opět extase, zdálo, že vidí oči lorda Angusa (anglického šlechtice, u něhož byl Rojko), adepta skrytých věd, ztráti na sebe, jako by poznávaly v něm *jednoho z těch, kteří po „zasvěcení" prahnou*. „Dávno moje sny a touhy, seznať se s někým, kdo by mě vedl přes tajuplný práh, za nímž leží

nepoznaný svět, rojily se mi v duši. Nebyly to tedy prázdné sny, žili tací lidé a bylo lze je potkat v pustých ulicích, uhodnouti je, spolčiti se s nimi! ... Jednou zase básník od Rojka prchl a umínil si, že ho navštěvovati nebude, obávaje se, že se sám nakazí duševní chorobou Rojkovou. Když však po několika dnech přátelská láska ho k opuštěnému Rojkovi zase přivedla, byl překvapen, že přítel ví o myšlenkách, které měl, jsa vzdálen od něho. Před smrtí Rojko ještě spatřil na kteréši hvězdě někoho umíratí i zasměje se hrozným smíchem a zemře.

To jsou tedy poznatky, kterých nabyl básník ze styků s cho robným Rojkem, mučeným vědomím velké viny. Nepřiblížily ho pranic plně pravdě. Pohlédl na některé záhady duševního života z větší blízkosti, ale vysvětlení se mu nedostalo.

Básníkovi zbývá ještě poslední cesta, jež se končí *katolickým chrámem*. Prastarý kostel sv. Juliana v Paříži láká ho svými architektonickými krásami i jímavými obřady řecko-katolickými, tu se mu zdává, „že vánek dalekého východu“ svým „anivým čarem“ na něho působí. Vidáť zde vysoké postavy syrakých křesťanů (v Paříži bydlících), jejich temné oči a snědé tváře, které „dávaly celému tomu shromáždění tak cizí, nezvyklé vzružení“. Ale básník o svých návštěvách v tomto chrámě musí, Bohu žel, na ten čas ještě podotknout, že míval tu pocit, že nedovede být pobožným a že na to místo, kam jej dílem zvědavost, dílem umělecký zájem vábil, vlastně nepatří.

Než i styk s lidmi mu poskytoval krásné příklady *života podle víry*. Vzpomeňme jen paní Celestiny z „klece pomatených“ v sou sedství bytu Rojkova! „Trpěla jste sama také mnoho?“ táže se jí básník. „Kdo netrpěl?“ odvětila tiše, s krásnou resignací v těch pathetických očích svých.“ Vypravovala pak o svém šťastném manželství. Pocházela z Pikardie, kde muž její byl rybářem a zahynul na moři. Potom se vystěhovala do Paříže. „Nepřijdu tam už asi nikdy zpět. Nu, což dělat — kráčíme cestami, které nám vykázal Bůh,“ končí své vypravování s klidným odevzdáním do vůle Boží. V Paříži ošetřuje s obdivuhodnou trpělivostí dvě starší dámy, také nešťastné, dohlédne i do bytu Rojkova, nepotřebuje-li něčeho, ano ošetřuje i poraněnou nevěstku, která se k stáru opravdu zamilovala a za svou lásku jen krvavé rány sklídila. „Vlídny, resignovaný její (př Celestiny) úsměv činil na mne blahodárný přímo dojem; klid její a cílost při práci působily na mne konejšivě. *Ta žena měla sílu a odvalu k tomu boji, který se nazývá životem.*“

Shrneme-li na konec vše, co nám román „Dům u tonoucí hvězdy“ pověděl o duši básníkově, vidíme, že básník opravdu se potácel „na pokraji záhad a pochybností“. Ani moderní duševně, ani nauky starého Egypta a moudrost staroindická, ani tajné cesty okultismu nevedly z temných propastí záhad na výsluní čisté pravdy. A z díla samého se můžeme dohadovati,

z které asi doby je nám tu podán obraz duše básnickovy. Na okně bytu Rojkova čte básník několik slov polského povzdechu s datem 1832 a zvolá: „Hleďte, ta tabule je zde nyní už asi šestapadesát let!“ Jde tu tedy o pobyt v Paříži r. 1889. Básník tu mluví o sobě jako o lékaři. U Voborníka (Jul. Zeyer, str. 246) čteme: „Kdyby se vědělo, co dělal Zeyeu r. 1889 v Paříži, našel by se možná původ jeho myšlení na nemocnici.“ Sám z četby díla mám dojem, že Zeyer v té době se obíral studiem chorob duševních, doufaje, že mu osvětlí mnohé záhady duševní a že proto v díle našem mluví o sobě jako o lékaři. Než to je jen dohad.

Shrneme-li tedy poznatky z díla Zeyerova, odkryje se nám pohled do duše, která hledá východiaka z pletiva pochybností, na něž ani věda, ani tajné nauky nedávají jasné odpovědi, po níž však duše prahne. Ale tato prahnoucí duše tuší už, třebas ještě zdaleka, pravdu, k níž se blíží.

FR. KAŠPAR: LETNÍ NOC.

Je letní noc. Před okny mými
široká cesta odpočívá
Po ranách obuví a vozů
v měsíční lázni pookřívá.

Jak chladné náplasti se stíny
na jejích bílém těle chvějí.
Bez rostlin je. Tak chudé matce
sny ze srdce se vytrácejí.

Hle bílá dívka středem chvátá,
jak zjevení se lehce nese.
Rozkošitá cesta prohýbá se.
Jak vějíř strom se nad ní třese.

Zavírám oči, když se blíží.
Zřít nechci ji. Snad její líčko
je rozpáleno, tělo hoří,
chvátajíc na dostaveníčko.

Jak zchudla nyní smutná cesta,
mne obohatila ta chvíle:
jak jahoda v krev přejde, v snění
zůstane čistém děvče bílé.

FRANTIŠEK DOHNAL: TITÁNI.
(Z KNIHY „FANTÓMY“.)

I.

Na Olymp vzhůru, titáni mladí,
na Olymp, kdo jsi bohů syt,
rozdrtit, zničit plemeno hadí,
rozmetat lstivých bohů kryt.

Dosti už, Die, vládl jsi světem,
dosti už blesků ze tvých kštic!
Dost krve těch, jež v rozmaru kletém
Ares štvál do litic.

Pod jménem lásky opojným jedem
hýřila v lidstvu Afrodys,
hýřili všichni, každý svým vředem,
vysával morek Dionys.

Ó, jak se chvěli ubozí plavci,
když v hněvu bouřil Poseidón...
A běda těm, jimž Erynyj dravci
schystali štvavý k smrti hon.

Běda, kde vstaly Harpyji stvůry,
běda, kde vstala Nemesis:
Před pomstou bohů, před pomstou shůry
marně ždál člověk spásný mys...

A běda, jestli v šlechetné snaze
zlepšití chtěl kdo lidský los:
zaplatil pokus Hefaistos draze,
z oblaků svržen Ikaros.

Za trochu ohně, jiskérku malou,
z Olympu hřejný bílý jas,
Promethej skován s vypráhlou skalou
Diovu supu na pospas...

Jaký to život v tom světě malém,
život, jež boží dalí kdys?
Je to jen tanec ve strachu stálém
kol Skyllý a kol Charybdys.

Je to jen plavba v neznámém moří,
Osudu hříčka, hříčka vln,

tápání trudné v bázni a v hoři —
je to jen sen, jenž hrůz je pln.

Je to jen sen, jež vzpomínka tíží
na Lethe chmurných ze hlubin,
na Hades, kde se postavy plíží,
bledé a němé — stín a stín ...

Jaký to život, kde žítí mohu,
jen jak mi určil jiný kdos?
Jaký to život pod vládou bohů!
Jaký to trudný raba los! ...

Setrástí, setrást drtící nohu,
pod kterou úpi titán klet!
K čemu nám bohů, k čemu nám bohů —
bez bohů ať je volný svět!

Před bohy všechno dost už se chvělo —
bledne teď sláva Olympských!
Směle teď titán pozvedá čelo
s praporem vzpoury v rukách svých ...

Na Olymp tedy, titáni mladí,
na Olymp, kdož jsi bohů syt,
rozdrtit, zničit plemeno hadí,
rozmetat lstivých bohů krytí!

II.

Jak divý uragan dav titánů se žene
přes strže propastí, přes skály hrůzně zděné
na Olymp vzhůru — v čele Gigas mladý ...
Jak bezmocny teď bohů skalní hrady!
Co platno, Olymp že kdes nad oblaky!
Co platno, cestu dáti hlídat draky!
Tajemství padlo, pozbylo své hrůzy,
i Věčna děs i sladké kouzlo Musy ...
Pod kroky obrů otfásá se země,
duní a sténá, z hluboka a temně ...
Ten útok děsivý už nikdo nezadrží,
ni výše oblačná, ni bezedná hloub strží.
Vždy výš a výš dav titánů se žene
na Olymp vzhůru ...

Výše a výše
vzdorně a v pýše

přes hradby balvanů
vzbouřených titánů
žene se dav.

Výše a výše!
Olympských říše
bortí se, bortí se...
A Olymp hájí se
v mlčení háv!

Odvěká práva
deptá sběh dravá!
Bohové všemocní,
což jste teď bezmocní? —
Kde je váš lesk?

Veliký Die,
pozemské zmije
k výstraze, k postrachu
nesražíš do prachu? —
Kde máš svůj blesk?

A Olymp mlčí!
Jen v dáli vlčí
hlasy kdes na chvíli
bolestně zavly
v černavou noc!...

Olympských sláva,
Olympských práva
pohasla do rána...
Zlomena, zdeptána
Olympských moc!...

III.

Je Olymp dobyt... V bílé zaplavě
den nový právě na východě vzplanul,
když titánů voj na temeni stanul
k novému slunci bouře jásavě.
Mohutná těla v bílém slunci svítí,
kosmaté hrudě jako vlnobítí
bouřlivě dmou se, během rozhoupány...

Je Olymp dobyt... V blíž i v dálavě
zrak zrovna klouže kolem na vše strany,
hrdě a vzdorně, spolu zvědavě

po pláních Olympských, jež tajemstvím
dosavad byly oku smrtelníka ...

To tedy sídlo bohů? — Očím svým
věřití nelze ... Vždyť kam oko vniká,
nic nezřít zvláštního: jen skály holé,
balvany, strže srázy sluncem rudé,
lesnaté stráně po úbočí dole —
nic zvláštního — vše jako jinde všude:
hora jako hora na té zemi kleté! ...

To tedy sídlo bohů! — Kde však, rcete,
kde bozi jsou? — — — A v němém úžase
druh na druhu teď titán dívá se
ve zmatku náhlém divným nad objevem ...

Kam prchli bozi před titánů hněvem?
Kam ukryli se, skety? ... Nikde ani
nejmenší stopy po nich ... V rozechvění
v nehlubších skrýších marně titán shání ...
Kde bozi jsou? — Či vůbec bohů není?
Je fantomem jen bůh, jen fantasie
výtvorem pouhým, jímž se člověk motil,
bláhový hlupec, věky v klamu žije,
svá křídla poutaje a v okov nohy? — — —
Och, ne bůh člověka — však člověk boha stvořil!

Ne, není bohů! ... Viděl kdo kdy bohy?
Viděl kdo ty, jímž ve prachu se kořil? ...
Ne, není bohů! Klam to všechno jest,
pohádka pouhá, zašlých věků zvěst,
dětinských duší dětské mátohy! —
Teď nebude již chvět se před bohy,
pozemčan malý, člověk ubohý!
Nebude bázní poutat již svých křídel,
nebude vláčet pouta otroků!
V nadhvězdných výstřích, v slunném vysoku
plout bude svobodný, a z čistých zříděl
pit bude chutě nektar vědění!
Trpaslík člověk titánem se stane
a titán sám se v boha promění! ...
Ne, není bohů! — Konec zvěsti lhané ...

Či přece snad jsou bozi? — V temnu noci
snad prchli kams a kouzlem čaromoci
neviditelní, skrytí všemu oku
kdes v novém sídle, v nových věků toku

směji se marné vzpouře titánů?...

Bezradně znova shlukem balvanů
po lesních stráních, v slunné dálavě
zrak bloudí titánů a v zmatku zcela
druh na druhu zří němě, tázavě...

A tíše, bez hnutí
jak němé sochy stojí bílá těla,
tajemná jakás jako by je síla
v neživý kámen rázem proměnila...
A dusné ticho kol až k zalknutí...
Až náhle ticho přerval Gigas rázem:
„Je nutno vrátiti se dolů na zem“...

IV.

Titáni, titáni,
boží teď nebrání —
a přec váš malátní sbor!
Zřím na vás v úžase:
vše ve vás láme se,
vášeň i síla i vzdor!

Titáni, titáni,
Olympské na stráni
což už vás neláká nic?...
Slábnete, stárnete,
umřete, umřete —
nebude titánů víc!

Titáni, titáni,
slyšíte klekání?
Soumrak už sklání se v zem...
Za krátko, za chvíli,
jak den se nachýlí,
titán už bude jen snem!...

V.

Není bohů, není bohů!
Co svět věřil po staletí,
po staletí, tisíciletí
rozvrátila módní skepse.
Není bohů, není bohů!
Mrtvo, prázdno na Olympu —
mrtvo však i v lidské duši...

Není bohů, není bohů —
titánů však také není!

Velkou touhou, velkým vzdorem
vysoko až v nadoblačno,
vysoko až do Olympu,
vysoko až v bohů taje
rostla duše člověkova —
rostla v duši titánovu ...

Není bohů:
Ke komu teď připjat touhu?
K jakému se vznésti vzoru?
Není bohů:
Proti komu vésti vzpouru?
Proti komu stanout v vzdoru? ...

Není bohů, není bohů —
titánů však také není.
Neboť tam kde bohů není,
není ani titán možný!

Lidské plémě trpasličí
v nížínách se dole plouží,
hašteří se malicherné,
hašteří — a hyne, hyne
lidské plémě bez bohů,
lidské plémě bez titánů,
lidské plémě trpasličí!

Není bohů, není bohů!
Není vzpruhy k velkým činům,
není touhy po Olympu,
není touhy vztýčit čelo,
vyrovnat se velkým vzorům,
vyrovnat se věkožijným —
není touhy sám být bohem!

Není bohů, není bohů —
titánů však také není! ...

VI.

Na svahu horském, na tes skalní stěny
usedl poutník, stařec nahrbený;
šedivou hlavu podepřel si v dlaně
a širý kraj zřít tiše, zadumaně.

Je plný měst ten kraj a plný vesnic tichých
a plný snů a plný tužeb lidských
a plný cest — však která vede k cíli?...

Je k večeru. Den ke konci se chýlí,
znavené slunce k obzoru se sklání
za věnec hor a věnec lesních strání,
jež temně zrcadlí se modrem boří
v záplavě nachu, kterým západ hoří...

V spletiště cest zas poutník hledí chvíli —
och, tolik cest — jen která vede k cíli?
Což nikdo nikdy odpovědi nedá?
Tak dlouho přec již pravou cestu hledá,
on, stařec vetchý teď a zšedivělý —
kdys Gígas titán, bohů bijce smělý...
Teď bohy hledá, jichž moc kdys bořil,
teď bohy hledá, by se jim zas kořil,
teď bohy hledá, bez nichž vše se hroutí
a bez nichž cíl i význam zemské pouti
kdes v temnu mizí, v záhadách se ztrácí,
v zápasech marných duše vykřívá
a ti, kdož myslili, že Olymp zničí,
se zvolna mění v plémě trpasličí...

Rod vymřel titánů a v soumrak šedý
se hálí zem a roztesknělé hledy
uptrá v západ za sluncem tam mroucím...
Och, noci jít tak těžko duším zhoucím!

Rod vymřel titánů — že neznal bohů!
Teď bohy hledá ten, jenž smělou nohu
kdys stavil na Olymp, on, Gígas, titán,
kdys světem veleben a hlučně vítán —
teď titán poslední — a stařec pouze...
Jak po bozích teď hárá v žhavé touze!
Jen bohy, bohy uzřít — a pak tiše
chce odebrat se v stinné Hádu říše.
Jen bohy uzřít... Kde však najít cestu,
jež vede k tajemnému bohů městu?...

Od chvíle té, co Olymp dobyl v vzdoru
a Olymp našel prázdným, v posměch tvorů,
od chvíle té on stále bohy hledal —
však nikdo nikdy odpovědi nedal...

A viděl pak, jak vymřává a mizí

rod titánů, jak ve světě vše cizí
a všechno krní, prázdnotou vše dýše —
a viděl pak, jak malým byl v své pýše...
Tím žhavěji vždy cestu k bohům hledal —
však nikdo nikdy odpovědi nedal...

Teď starcem shrbeným se světem plíží,
den jeho chýlí se a noc se blíží —
než přejde noc, zda dočká odpovědi?

Povzdechl stařec, hlavu dal zas v dlaně
a teskně hledí na protější straně,
kde západ právě tiše dohořívá...

V tom píseň zazněla tak něžně snívá...

To cestou z lesa jakýs jinoch kráčí,
jde vesele a lehce, tichá zračí
mu radost ve zrácích.

„Buď zdrav,“ teď zdraví,

„ctíhodný starče!“

„Zdráv i ty buď, hochu!“

Pojď, přisedni a odpočiň si trochu.

Je večer už a za den cesta znávi...“

„Dík, starče můj — však na malou jen chvíli.

Pak nutno chvátat dál, jak úkol káže...“

„A jaký úkol tvůj?“ se stařec táže. - -

„Být vůdcem těm, kdož cestou pobloudili,

a silou těm, kdož pevně kráčí k cíli.“ —

„Ty vůdcem jsi? A těm, kdož pobloudili?

A kam je vedeš? K jakému, rci, cíli?“

„Já k bohům vedu...“ „Jakže? K bohům synu?

Rci, ty znáš cestu k bohům... Mluv, sic zhynu...“

A stařec vyskočil, jak ušknut zmíjí,

třesoucí ruce k jinochu se svíjí,

zrak visí na rtu, ve tvář se mu vpíjí,

úzkostí celý chvěje se a zmirá.

„Ó, rci, kdo jsi? Jak zoveš se, ty šťastný?“

A jinoch dí mu, v lci usměv elastný:

„Jsem Vira“...

II.

Idea františkánská: láska a chudoba. Toť základní rys povahy sv. Františka — základní rys jeho řádu. Zajímavé ve srovnání s ostatními řády. Láska, která opanovala tovaryše františkánské, netrpěla, aby se zavřeli do zdí klášterních, pro něžaksi neplatilo staré přísloví mnišské: „Quoties exiū, toties peior rediū.“ — Napak je ven, mezi lid hnala láska k Bohu a lidem. „Ite, docete omnes . . .“ to bylo jejich heslo. Hle apoštolát v pravém slova smyslu. A proto na každém pravém následovateli sv. Františka, ať na muži neb ženě, vidíme snahu tu — státí se světu apoštolem. A jako ve sv. Františku a celém jeho způsobu života vidíme originalitu — tak v jeho následovnicích. Překvapující je: Jacopone da Todi: Qui stultus propter Christum nova mundum arte delusit et coelum rapuit (nápis na jeho hrobce v Todi).

S láskou spojená chudoba — věc rovněž zcela nová v životě řádovém. Věc na pohled neproveditelná -- o níž sám sv. Dominik pochyboval — a přece skutkem provedena. Jednotlivec i řád bez majetku. Tedy chudoba ne formální nýbrž skutečná. Chudoba, která nutila, poroučela jítí dům od domu a prosití, žebrati pro sebe a pro bratry. Odtud to krásné Františkovo učení „Paní chudoba“ — bylať skutečně paní.

Jak hluboko muselo proniknouti slovo Kristovo do duše křesťana, který dovedl v důsledku toho slova vzítí na sebe povinnosti tak velké lásky a tak bezmezné chudoby.

Takového křesťana -- křesťana františkána -- představuje Angela.

Když duše lidská povolila volání Božímu a dala se na cestu, na které jí Bůh chtěl mti, stará se Bůh sám, aby takové duši cestu tu upravil. Nezbaví ji snad všech nesnází najednou, ale pomalu zbavuje ji všeho, co by jí brzdilo na dráze započaté. Tento božský umělec, zvav jednou dláto do rukou, neustává, dokud z kamene srdce lidského nesteše sochu krásy, již on jen dáti dovede. Na duši takové vyvolené jest jen přijímati, neodporovati, nebáti se, nekaziti, co Bůh tvoří.

Tak bylo také s Angelou.

Vnitřně byla člověkem jiným -- vnějšek však stál v kontrastu s tím, co bylo uvnitř. A proto počala práce sochaře. Soulad je výrazem krásna. Soulad musí býti i v životě světce.

V dějinách církve máme tisíce světců — a přec světců, řekl bych, různých kategorií -- světců imponujících učeností a spolu uhlazeností (sv. Frant. Sales), světců, vynikajících ohnivostí a umrtveností (sv. Bernard) atd.

Typ světce františkánského spatřujeme: v nepochopitelné lásce

k Bohu, lidem, přírodě, spojené s nenapodobitelnou chudobou.

Takovým světcem měla se státí Angela. Co proto přirozeně následovalo její obrácení? Kde počal božský mistr nasazovat své dláto?

Angela měla býti strážena láskou k Bohu, lidem, přírodě, nesměla náležeti jednomu kruhu, jedné rodině, jednomu domu. A proto Bůh odstranil několika ranami svého dláta — smrtí — její rodinu. V brzku po obrácení umírá manžel, pak jedno dítě po druhém odchází na onen svět, aby matce uvolnilo dráhu k novému životu. Byl to jistě bolestný řez, který proveden byl božským lékařem na duši Angelině. Milost neníčí přirozenost. Naopak, srdce omilostněné, posuzující vše v záti božského světla, cítí jemněji, opravdověji, hlouběji — nemilujeť tvora pro tvora — ale pro Boha. Miluje tedy láskou stálou. Tak tedy asi trpěla Angela.

Ale právě proto, že miluje láskou pravou, láskou nadpřirozenou, vychází z bolesti očistěna, vytříbena, povznešena. Odtrhuje se od pozemského, povznáší se k nadhvězdnému.

Tak také Angela. Trpíc, radovala se — plačíc, usmívala se, — pohřbívajíc, nezakopávala, ale dobývala.

Láska její ohněm bolesti vyčištěna, povznesla se k počátku a konci všeho, k Bohu. Zbavena drahého — našla nejdražší. Odloučena od pozemského — přimkla se k nebeskému. Ztrácejíc časné — věčné v odměnu brala.

Odtud počala záti v jejím srdci přebohatá úroda lásky františkánské.

Celou duší její pronikl oheň lásky Boží, oheň, který nespaloval, ale osvěcoval. A v jasnu světla toho počala chápat nadpřirozenou lásku, počala prožívatí duševní rozkoše spojení s Bohem. Boha podobně sv. Františka viděla všude, a proto samotna — nebyla nikdy osamocena. Boha viděla v lidech i v přírodě, Boha v radosti i v žalosti, Boha ve zdraví i nemoci. Bůh stal se jí vpravdě Otcem, člověk bratrem, příroda sestrou.

Čím proto byl jí dům, palác, služebnictvo, krása šatů i šperků? Nebyla snad dosti bohata? Nač a k čemu byly jí tyto nepatrné věci? A proto se jich rychle zbavuje — jen aby jí nebyly pětěží.

Hle láska s chudobou dle františkánů. Bylo to na zelený čtvrtek, jak vypráví její životopisec Arnoldi, kdy řekla: „Pojďme a vízme Krista v jeho chudých nemocných v nemocnici.“ Bohatá dáma věřejška — vchází co chudá služebnice nemocných. Přichází a vidí bidu, které ještě nepoznala. Není však, čím by jí zmírnila. Než ano, přece má. Její vlas je zahalen závojem. Se vznešeným gestem snímá ho s hlavy, spěchá ho prodat, a za stržené peníze nakoupí něco rybiček pro občerstvení chudých, nemocných bratří. Jde od jednoho ke druhému, umývá nohy všem ženám a ruce všem mužům, pečliva zejména o jednoho, jehož ruce jsou sežrány hroznou rakovinou.

Nevidíte zde Krista klečícího před apoštoly a umývajících jejich nohy?

A co zdá se vám zde, slyšíce v moderní době stále se opakující slova: humanita, sociální péče?

Ubohá humanito, kam si to dopracovala, když potřebuješ ku svému milosrdenství celé aparáty úřednictva, lesklé automobily, moderně oblečené dámy; jak dlouho chceš pomáhati, když tisíce potřebuješ, abys haléře rozdávala. Humanito bez Krista. Humanito bez lásky.

Bohatá humanito, jak jsi chudá, jak málo můžeš dáti, jak nesmírně málo.

Stavíš na citu čistě lidském, chceš odstraniti zlo, ne že miluješ, ale že se ho bojíš, tak bojíš, že ho nechceš viděti. Proto chceš, aby zmizelo. A při tom nechápeš neb nechceš chápati, že srdce lidské bez lásky Kristovy se uzavírá v čirý egoismus. Tvůj altruismus, tvá pomoc, toť čistý rafinovaný egoismus. Tvá pomoc zůstane vždy jen almužnou, která poníží, tvé útluky chudých zůstanou vždy vězením, v němž bydliti budou lidé vždy závidějící, vždy nespokojení, poněvadž poníženi. K tobě nebudou hleděti s láskou, ale s bázní, abys jim nevzala, co dáváš, hlavou jejich honiti se budou myšlenky tobě nikterak přátelské. Jen láska Kristova je dovede změnití. Láska Kristova, jako síla, která těch srdce velkým činí, tak velkým, že člověk cítí, že všichni jsou lásky hodní a proto, že jest naší povinností, všechno snášeti, všeho se zbaviti a obětovati se na oltáři lidského bratrství.

Hle františkánskou lásku -- lásku Angelinu, o níž platí slova písmá: „Semet ipsum exinanivit, factus obediens... usque ad mortem.“ Svatí a zejména svatí řádu františkánského jsou bytostmi eminentně sociálními. Jak Mojžíš sestupuje s hory Sinai, vyzářoval světlo, tak také oni tím, čím vnitřně žijí, vyzářují tím působí ve svém okolí. Osobností svou strhují, volky nevolky působí na své spolubližní -- zakládají své školy -- získávají své obdivovatele a následovatele. Tak také Angela.

S počátku nikdo z jejich přátel nemohl chápati nový způsob jejího života. Jest to také přirozené. Nenadálý obrat vzbuzuje různé výklady, a vše, co je nepochopitelné, odstrašuje. A proto nový život Angelinu rozehnal kruh jejich přátel. Nedůvěřivě sledovali její počínání, ano nescházeli ani smích a posměch, jak tomu kdysi bylo u sv. Františka. Ponenáhlu však nastalo tříbení ducha. Dle ovoce jejich poznáte je, to platilo i zde. A vmyslíme-li se do století XIII., lehce pochopíme, že v brzku musela Angela zvítěziti. A také zvítězila. Brzo počala shromažďovati hlouček svých věrných žen a dívek, toužících po dokonalosti, a jimi počala apoštolát ve svém rodném městě.

Nedočetl jsem se sice nikde, že by její vliv byl sahal dále než táhly se hradby Foligna. Než není potřeba k činnosti apoštolské pole širokého, stačí půda příhodná. A ta zde byla jako v každém jiném místě té doby, kdy náboženství sice panovalo, ale dle písmá jen, ne dle ducha. Duch zde scházal a toho vnéstí do života

kléru — občanů — to bylo úkolem provinciálních světců té doby.

Angelininou zásluhou zůstane, že obrodila své město, že v něm Františka známého, ale většinou nepřijatého, že v něm Františka hlášaného, ale nenásledovaného, nepochopeného, vítězně vztýčila jako jasný maják dokonalosti křesťanské a jako skoro jediný prostředek vnitřní obrody náboženské.

Pryč se vši povrchnosti, s každým nátěrem náboženským, pryč s ohledy lidskými, pryč s pohodlností, nebot: Království Boží násilí trpí a jen ti, kteří násilí trpí, uchvátí je.

Odvrzte všecken ten brak společenského nazírání a sestupte až do prohlubni svých srdcí, vybudujte nádhernou budovu v srdci svém Duchu Sv.

Hle středověk a jeho lék — hle novověk a co mu bude lékem?

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ: ŽALM 22.

Pásti se budu na luzích Páně.
Hospodin svaté otevře dlaně,
bude z nich dštítí Rosu a Pyl,
v duši mi vzbudí tajemno Sil.

Podle vod Pravdy kroky mé ztočím,
pokorné zdroje vyleji z očí,
napojím duši v studánce Hor,
uhasím v nitru palčivý spor.

V údolí Smrti zbloudím-li třeba —
v poušti, kde není Vody, ni Chleba —
bez újmy půjdu nocí a tmou,
za ruce veden pravici Tvou.

Budeš mi Berlou, Světlem a Cílem.
Na stole Darů shněhově bílém
Hody mi schystáš na vzdory všem,
kteří se smáli posupným rtem.

Oději duši do Tvého šatu,
do vlasů snitku zelenou vmatu,
z poháru bez dna budu ples pít,
rozjásán Kvasem zpívat a bdít.

Ve stínu blahém Milosti Tvoji
po žití dlouhém spočinu boji,
dítětem Božím stanu se rád,
u nohou Tvých bych mohl si hrát.

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ: ZÁZRAK.
GOTICKÁ HRA Z DOBY LOUPEŽNÝCH RYTÍŘŮ
O 4 DĚJSTVÍCH.

3. JEDNÁNÍ.
(Žaláf. Noc. Měsíční svit.)

Výstup 1.

Zdeněk (sedí na lávce a ruce má spoutány dlouhým řetězem. Dumá):
Je lidský život šňůra na perly
a klenotník dá konce na sebe,
když skvostný náhrdelník dokončil.
I život počátek a konec má:
dva konce, které spolu spojí se,
když ukončen byl předurčený kruh,
jenž z kolébky jde přímo do rakve. —
Má dobru sloužit člověk ze všech sil
a perlu k perle v šňůru navlékat,
by hrdlo lidstva skvostně ozdobil. —
Mé žití bylo za rozkoší hon
a prázdný teď je pohár duše mé.
Je vina moje těžší nad balvan
a slza hořká smáčí lože mé.
Zda vidíš, Bože, moje pokání? —
Kat čeká už. Krev smíří vinu mou. —
Je lepší smrt, než muka života,
než umírání představ uštknutím.

Výstup 2
Zdeněk. Chór duchů.

Chór duchů (vchází a zpívá):

My — duše umrělých — klneme vrahům svým. —
Dlaň jejich krvavá zlý schystala los nám.
Teď světem konáme pout krokem truchlivým,
a v plen se dáváme všem smrti nehodám.
Ó běda, běda, běda!

Zdeněk. Moc tajemná mne k zemi poráží
a duše jhne slzou lítosti. —
Jak trouby zvuk v den poslední
zní hlasy vaše, druzí umrlí —
ó ustrážte se, klidu popřejte! —

Chór duchů.

My v hrobě nemáme ni pokoj ani mír,

neb není dosud života hřích odpykán,
my tebe vrháme v bezedný hrůzy vír,
tým pokáním až smířen bude věčný Pán. —
Ó běda, běda, běda!

Duch mlynářův (předstoupí a vztáhne proti Zdeňkovi ruku).

Zdeňk.

Znám tebe, mlynáři! — Nuž, tresci jen! —
Tvář tvoji zkrvavenou ve snách zřím. —
Den za dnem můj — kdy se vykoupm? —

Duch mlynářův.

Den za dnem můj — každý novou ránu dá. —
Tvou rukou zhyнул jsem — ó běda vrahovi! —
Den za dnem můj — věčně trvej muka tvá
a slzám tvým krev prolitá vždy odpoví:
Ó běda, běda, běda!

Chór duchů (opakuje):

Den za dnem můj — každý novou ránu dá
tjou muku věčně obnovuj krev prolitá —
Ó běda, běda, běda!

(Všichni vztáhnou hrozivé své ruce proti němu.)

Zdeňk (zaúpí.)

Ó věčný Slitovněku na nebi!
(Omdlí. Duchové zmizí.)

Výstup 3.

Zdeňk. Žalářník.

Žalářník (*Kalivoda-Đábel*) (Vejde a vida Zdeňka na zemi, budí jej.)

Zas vidiny vás mámí děsivé
a plaší spánek s vícek znavených. —
Jen probudte se, přáteli, nu — tak!

Zdeňk (se posadí).

Už odešli? — Jsou pryč? — Co chcete vy?

Žalářník.

Já přicházím vás těšit právě včas,
neb pod balvanem hrůzy hynete.

Zdeňk.

Mne potěšit? — Ó nelze smazati
krev minulosti v knize života. —

Však za přátelskou snahu svou
dík odsouzence mějte upřímný. —
Snad vaše útěcha je poslední. —
Kéž dveře zítra za mnou zavřete
a propustíte tam, kde čeká hrob
a zapomění viny krvavé. — —

Žalárník.

Je lito mi těch mladých vašich let —
ples života je teprv před vámi. —
Proč duše touží v tůň se ponořit
všech záhad dlouhé, krušné věčnosti?

Zdeněk.

Nač připomínat život před smrtí?

Žalárník.

Já v moci mám vám dáti svobodu. —
A nejen to — i bohatým vás učinit
a šťastným tak, jak nikdy nebyl jste.

Zdeněk.

Je ovšem svoboda květ nejsladší,
jenž kvele v širé světa zahradě. —
Leč pro mne zbyla už jen myšlenka,
že nutno jít. — A nehrozím se jí.

Žalárník.

Nač umíratí, můžeme-li žítí
a opájet se štěstí malvazem?

Zdeněk.

Dar takový je hříchem nepřijat,
leč já jsem viru v lidi zatratil.

Žalárník.

Vy myslíte, že neupřímný jsem
a touhu vaši chci jen mučiti?
Vždyť znáte přec mne z dřívějšíka, —
nuž, pohleďte, zda mluvím od srdce.

(Strhne škrabošku a pod ní objeví se tvář Kalivodova.)

Zdeněk.

Je prelud vše a kruté mámení? (Protírá si oči.)

Kalivoda.

Jsem panoš bývalý a přítel tvůj.

Nuž, věříš teď, že pevnou vůli mám
ti vrátit s životem i sladkou svobodu?

Zdeněk.
Teď věřím to — leč, co je z života?

Kalivoda.
Což, na Zdislavu už jsi zapomněl?

Zdeněk.
Och, šetří rány, která krvácí!

Kalivoda.
Já zhojím ji a přidám bohatství,
jež cestu k rozkošem ti vyzlatí. —

Zdeněk
Což poklad máš, či hojný přál ti lup?
Já cizím statkem dlaň svou nezhaním.

Kalivoda (slavně a sebevědomě.)
Mně lupu netřeba. — Mým věčen kov,
jenž pod zemí je ukryt v žilách hor.
Vše síly podsvětné mně k službám jsou.
(Strhne šat a objeví se ďábel.)

Zdeněk (couvne uleknut.)
Je sen, či skutečnost to děsivá?
Ó hrůzo pekel, tobě náležím! —

Ďábel.
Proč lekáš se? Jsem mocný přítel tvůj. —
Měj svobodu i světa poklady
a k slávy vrcholům buď povznesen —
jen jednu podmínku-li vyplníš.

Zdeněk.
Pud žití ozývá se v nitru mém —
žití! — žití chci, neb hrozno po smrti!

Ďábel.
Já život dám ti s velkým bohatstvím
jen za splnění jedné podmínky.

Zdeněk.
Ji vyslov tedy, ať se rozhodnu.
Dar žití hoden každé oběti.

Ďábel.

Nuž, slavně slib, že Krista zřkáš se
a jméno to že nikdy přes rty tvé
ni v životě, ni v smrti nepřejde. — — —
(Zdeňek hledí naň užasle.)

Je podmínka ta věru lehká dost.
Ji dobrovolně jiní konají
a žijí rozkošem, co druzí strádají,
kdož podle toho hesla nežijí. —

Zdeňek.

Ne! — Ďáble pryč! Je bídná léčka tvá
a nezláká mne k zradě takové!
Já spásy duše své se nezřeknu!
Chci Krista vyznat dechem posledním! —

Ďábel.

Chal Chal — Což nebyl celý život tvůj
jen zradou na Kristovu zákonu?
Což tak jsi žil, jak hlásal On? —
Rci, která vášeň je ti neznáma
a který z hříchů byl jsi nespáchal? —

Zdeňek.

To mrtvo již! — Já lítostí jsem smyl
svých břímě vin a tuhým pokáním.

Ďábel.

Krev prolitá a kletba vyřknutá
na hlavu tvou — věz, věčně rozdělí
tvou duši od Boha. — Je ztracena
a věčně věkův bude pouze má!

Zdeňek (zdrčeně.)

Och, šílím vědomím, že pravdu dít.
Má šlje cítí strašnou kletby tíž. —
Mě nespasí už ani Kristův kříž. —
Já nehoden jsem Boží Milosti. —

Ďábel.

Je na věky ti zavřen nebes ráj —
a zbývá jenom toho žití kus
zde na zemi. — Proč po něm nesáhneš?
Proč nechceš si jej v blaho proměnit?

Zdeňek (temně.)

Jen zbytek žití přán mi na zemi

a na věky pak ztratím nebes ráj —
proč měl bych číši blaha odhodit? —
Ó vidiny! — Ó rozkoše! — — — Chci žít!

Ďábel.
Nuž, přísahej! —

Zdeněk.
Nač váhat? — Přisáhám! —
(Zabítní.)

Ďábel.
A druhá podmínka. —

Zdeněk.
To není vše? —
Pak zrádně jsi mne, ďáble, oklamal!

Ďábel.
Jen kliden buď! Ta s první souvisí.
Je pouze její část. Leč nutna je,
zvláště u tebe. — Když první jsi
tak lehce vyplnil, ta druhá lehčí je:
nuž, přísahej, že Boží Máteře
už nikdy v životě ctít nebudeš —
ni jedním Zdrávasem!

Zdeněk (vzrušeně.)
To nemohu!

Ďábel.
Co díš?

Zdeněk.
Proč na tom lpíš, co svato mi?
(něžně): — Zřím matku svou, tu sladkou světicí,
jež každý krok mé lásce světila, —
ji na smrtelné vidím posteli.
Mou hlavu chápe v dlaně průhledné
a šeptá tiše hlasem zmiravým:
„Buď hodný, hochu! Matku Boží cti
a vždy se Zdrávas zbožně pomodlí,
když zvonku v kraj se snese klekání.
To matce svojí přísahej, ať ví,
že umřít smí. Neb jinou Matku pak
máš na nebi, jež mocnější je mne. —
Já přísahal a věrně plnil vždy

svou přísahu. — Zda rušit mohu ji?
Zda mužem čestným bych se nazýval? —

Ďábel.

Svůj život dáváš v sázku, pamatuj!

Zdeněk.

Ó zoufání! Ó těžká hodino! —
To slůvko: Ano! život vrátí mi
a světa rozkoš složí k nohám mým.
To slůvko „Ne“ mne v žaláf vrhne zpět
a předčasný hrob kat mi ustele.
Má Zdislavo! Svou vnučku odpověď! —
Och, cítím ji a budu zahanben:
že těla svobodu jsem vážil víc,
než věčnou spásu duše nesmrtné,
než rodné matky odkaz poslední.
Mnou pohrdatí musíš bídníkem,
a lásku ke mně z hrudi vytrhneš,
neb ani není hoden důvěry,
kdo zapřel mrzce dvojí matku svou! —

Ďábel.

Je toto slovo tvoje poslední? —
Já nežebrám — chci jasnou odpověď!
(Chvilí ticho. Náhle zazní zvonek ku klekání.)

Zdeněk (jenž chvíli uvnitř zápasil, vyskočí, pouta zařinčí a on padne na kolena a modlí se):

Svatá Maria, Matko Boží,
pros za nás hříšné nyní
i v hodinu smrti naší. Amen.
(Zablýskne se. Zahřmí silně. Ďábel zmizí.)

V ý s t u p 4.
Zdeněk. Kapucín.

Kapucín (vejde. Zdeněk dosud klečí).

Bůh sil tě, synu můj, a požehnej!
Je chabá každá lidská útěcha,
když nastává nám cesta poslední.
Jen vroucí modlitba dá posilu.
Kdo Boha v mysli má, tak jako ty,
zas život nalezne a už ho neztratí.
Krok z časnosti jde k světlu věčnosti.
Bůh dobrý je a zapomene rád,
čím vyzval člověk přísný jeho hněv. —

Zdeněk (zaúpl).

Jen u mně nutna bude výjimka
neb Krista zapřel jsem rtem rouhavým,
Ho navždy odřeknuv se před chvílí. —

Kapucin.

To mámení a dílo ďábelké
ti jistě zmátlo rozum, hochu můj. —
I Petr, zapřev Pána třikráte,
přec odpuštění nabyl pokáním. —

Zdeněk.

Ó pykám, pykám velké viny své —
jen, zda Bůh přijme moje pokání? —

Kapucin.

On řekl: „Nechci smrti hříšníka,
leč aby obrátě se, ožil zas.“ —

Zdeněk.

Já po životě hříšně zatoužil
a po náručí pro mne vychladlém.
Já po čiši jsem dlaně vztahoval
a nedbal krve, které na nich lpl
a k nebi věčně volá o pomstu. —

Kapucin.

Jen modlitbou se, synu, obeatří,
když pokušení v duši zabuší
a důvěrou zas naplní ji Pán. —
Jen Matce Boží svět svých obav tíž
a její přitlívou bol pomine.

Zdeněk (vroucně.)

Och, jí jen — Sváté — děkovati chci,
že přemohl jsem pekla nástrahy:

Zpívá:

Ó Maria, ty dobrá, na nebi,
ret rozehvělý tebe velebí.
Tys v boji našem pavéza a štít,
ty v každém bolu umíš potěšit. —
Já k tobě zvedám slzavý zrak svůj
ó u Syna ty za mne oroduj!

Je země tato smutné údolí,

kde zklamání a žel se střídají.
Ó lidské srdce touhou zabolí
po nivách tvých, kde Světí zpívají. —
Já k tobě zvedám slzavý zrak svůj
ó, u Syna ty za mne oroduj!

Dej vytrvatí v lásce, naději,
a unavenou duši věrou sil —
nechť slzy bolu skrání mou skrápějí, —
v ples promění se každý země kvíl,
když k tobě zvednu slzavý zrak svůj
a zalkám: Svatá, za mne oroduj! —

V ý s t u p 5.
Předělit. Žalářník.

Žalářník.

Je dívka tu a o vstup žádání.
Jí nelze ničím vůlí vymluvit. —

Kapucín.

Nuž, vpustte ji. — (K Zdeňkovi.) Snad sestra tvá.

Zdeněk.

Ó více nežli sestra, srdce dí.

V ý s t u p 6.
Předělit. Zdislava.

Zdislava (Zastaví se na okamžik na prahu, těžce oddychuje. Pak se roz-
běhne a štkajíc, padne Zdeňkovi na prsa.)

Kapucín.

Jak smutné shledání to srdcí dvou,
jež brzy tak se spolu rozejdou!
Leč věřím v jedno velké Shledání,
kde nad hvězdami trůní velký Bůh!
Tam k svému Srdci naše přivine.

Zdeněk.

Ó blaho okamžiku, neprchej!
Teď, ráno má, se nikdy nezacej!
Já tolik lásky neznal, netušil!
Čím, anděle můj, dluh svůj oplátn?

Zdislava.

Lze lásku platit? — Tam je odměna! (Ukáže k nebi.)

Tam, v říši míru, nad vířením hvězd,
kde není bolu, není loučení,
kde srdce spolu budou spojena
a věčná blaženost je naplní. —
Ó krásu žití v ráji bez konce,
ó lásky věčné svatý pocite,
jak toužím po tvém čistém objetí! —
(Oba kleknou, Kapucín vloží jim ruce své na hlavy.)

Kapucín.

Ó Bože, mocný, Jenž jsi lásky žár
v ta srdce vložil, čistší nad křišťál, —
své moci ukaž zázrak veliký —
tu lásku velkou odměň na zemi! — —
(Vzdálená hudba sladce zní.)
Opona.

JETŘICH LIPANSKÝ: PLÁNĚ TRUHLIVÉ.

Je mi líto těch, kdož zemi věrní
plíží se jak matné stíny navečerní
cestami chmurných bezradostných měst,
kde lze jen bolesti a smutku kvést.

Až překročí své rozcestí,
za nímž život nic už nevěstí,
nikdy se již nevrátí.

Uprostřed poutí zachvátí je tma
nekonečná, hluchá, hluboká.

Na rtech jim zemrou slova poslední
i naděje, o nichž poutníci jen sní,
a myšlenky nezrozené zaniknou
a jejich zraků zář utlumí se tmou
tak jako slunce pláň mdlé
neproniká v lady podzimní mhou zastřené.

Samota obestře je tesklivá
a v svou náruč sevře chlad,
v mlčení nekonečných, pustých lad,
kde zvuk dálkami umírá
ponořen v ticha Okeán,
půjde každý sám
cestou dalekou, nesmírně dalekou.

SESTRA BEATRICE.
BRABANTSKÁ LEGENDA.
ZE STAROHOLANDŠTINY PŘELOŽIL OTTO F. BABLER.

Byla jednou řeholnice, zvaná Beatrice, která velmi zbožně sloužila Marii, Matce Boží. To však mrzelo ďábla i pokušel ji dlouho jinochem, jenž byl bohat a jež znala z mládí. Jeptiška odolala dlouhou dobu pokušení; ale konečně přemohl ji ďábel a povaha těla, takže pozvala jinocha tajnými dopisy. — On tedy přišel k ní; i jeho ďábel pokušel, takže se domluvili, že ona s ním z kláštera uprchne do cizích zemí. Ustanovila mu den a dobu, kdy měl opět přijíti a řekla mu, aby přinesl s sebou šaty, jež by jí slušely.

Jinoch odešel a dal ušít šaty a jinou ženskou ozdobu ze zlata a drahokamů a podobné věci, jež se ženám líbí. Pak prodal svoji zem a svůj majetek a vzal si peníze a jednoho koně.

A v noci, kterou mu určila, přišel zase se šactvem a s drahokamy a se svým koněm.

Sestra Beatrice bděla a přišla k jinochovi. Neboť byla vrátanou takže měla všechny klíče. Rozmlouvali spolu a ďábel pokušel je stále. I řekla jeptiška k jinochovi:

„Jdi z kláštera, já přijdu za tebou.“

Otevřela všechny dveře a šla do kaple před svatostánek; tam žalovala Bohu, v jakém velikém pokušení byla, a prosila o milost, aby odolala pokušení. Ale v srdci svém nemohla se uspokojit; a bylo jí, jako by musila shořet ve své kutně. I šla před oltář Naší Panně Matky Boží a vzdychala a plakala a prosila o milost, aby ji Panna Maria uchránila před velikým hříchem a před velikou hanbou.

Ale ďábel neustále vzbuzoval její tělesnou lásku, takže vysvlékla svoji kutnu a položila ji na oltář před obraz Matky Boží. A klíče pověsila též před tento obraz, aby je sestry lehce našly. Poručila Panně Marii svoji službu a vyšla z kláštera.

Šla k jinochovi a našla tam šaty a drahokamy, jež vzala na sebe. Pak odešli spolu a jeli koňmo celou noc.

Když se počalo rozednívat, tu pravila jeptiška:

„Ó kéž bych byla v klášteře, teď bych tam zvonila k ranní mši. Teď však jsem na cestě, jež mě bude, myslím, brzy želeť, neboť svět je klamný.“

Tu pravil mladík:

„Drahá přítelkyně, neboj se, že bych tě mohl někdy opustit, neboť vzal jsem sebou pět liber peněz pro živobítí; proto nerozloučím se od tebe, pokud nás nerozloučí smrt.“

Tak jeli z jedné země do druhé, až přijeli do městečka, jež se oběma líbilo.

Tam zůstali, a bydleli tam sedm let a měli dvě děti.

A za těch sedm let projedli peníze a prodali drahokamy.

Přišly do země drahé časy, takže si nemohli nikde nic vypůjčit i trpěli velkou bídou.

Tu opustil muž ji a její děti ve veliké nouzi a vrátil se do své země. Beatrice plakala a bědovala řkouc:

„Teď se mi stalo tak, jak jsem se toho obávala!“

A nevěděla, co by měla dělat, aby vydělala chléb pro své děti. Tu pokoušel ji ďábel, sváděje ji k ještě větším hříchům a přivedl ji tak daleko, že svým tělem vydělávala peníze, jimiž živila sebe i své děti. A v tomto hříchu, že náležela všem mužům, žila ještě sedm let. Ale jakkoli hříšně žila, vždycky sloužila Matce Boží a modlíc se každý den nábožně sedm Zdravas, prosíc Ji i Otce Nebeského o to, aby se nad ní smilovali, aby se osvobodila od hříchů.

Po čtrnácti letech dostalo se jí milosti a poznání, takže by se byla raději dala zabít, než aby svým tělem ještě hřešila. Litovala svých hříchů velice a plakala dnem i noci, takže měla mnoho suché oči. Rozmýšlela, jak mnoho a těžce hřešila, a doufala v milosrdenství Boží a Panny Marie, Matky Jeho, že se jí prominou její viny.

I šla zpět do své rodné země, aby vyhledala opět onen klášter, z něhož odešla. Konečně přišla tam, kde dříve bydlívala. Večer tam prosila o nocleh blízko kláštera v domě jakési vdovy. Ta vyzvala ji, aby vstoupila, dala jménem Páně nocleh jí i jejím dětem a pohostila je jídlem i pitím, jak jí tím Bůh obdařil.

Beatrice tázala se jí po stavu kláštera. Vdova odpověděla, že je to ctný klášter, bohatý majetkem a úctyhodný životem. Tu pravila Beatrice:

„Slyšela jsem ondy o vrátné tohoto kláštera, že před několika lety uprchla z něho, a že se o ni neví, kde je.“

Tu rozhněvala se vdova a pravila:

„Mlčte a nemluvte tak o vrátné, sice vám nedám noclehu; neboť vrátná je nejlepší ze všech sester a slouží už po dvacet let poctivě a její život je čestný a vzorný.“

Tu ptala se Beatrice, kdo byli otcem a matkou vrátné. Vdova jí jmenovala její vlastní rodiče. I podivila se Beatrice velice a nevěděla, co na to říci. Šla a uložila své děti na lože, klesla před ně a hořce plakala. Prosila Pána Boha a Matku Jeho o milost a za odpuštění svých hříchů. Jsouc tak pohroužena v modlitbu, usnula. A měla zjevení a zdálo se jí, že k ní kdosi takto mluvil:

„Ó ženo, mnoho jsi už litovala, plakala a o milost prosila. Bůh milostivý smiloval se nad tebou, neboť Matka Jeho přimlouvala se za tebe. Nuže vstaň a jdi do kláštera, najdeš tam všechny dveře otevřené; šaty, jež si svékla, když jsi s mladíkem uprchla z kláštera, leží před oltářem Matky Boží a klíče visí před Jejím obrazem. Maria, Královna Nebeská konala za tebe službu vrátné po celých těch čtrnácti let a nikdo tě v klášteře nepostrádal.“

Proto jdi rychle do kláštera, nenajdeš nikoho na svém loži, a počni zase konat svojí službu."

Tu zmizelo zjevení, a Beatrice rozmýšlela, zda to byl hlas Boží, co slyšela, anebo lákání ďáblovo. Neboť myslela si, kdyby přišla do kláštera a tam ji chytili co zlodějkou, že by z toho měla ještě větší hanbu; a k tomu že ji ďábel chce svést, nechtěje dopustit, aby se opět dostala do své někdejší služby. Ale Beatrice modlila se k Bohu a Panně Marii, aby se, byl-li to hlas Boží, ozval po druhé a po třetí, by nebyla klamána ďáblem.

Druhé noci ozval se hlas opět a pravil, aby šla do kláštera a konala opět svojí službu, neboť jí to přikázal Bůh sám a Matka Jeho.

Beatrice ještě pochybovala, myslíc, že je to lákání ďáblovo, a modlila se, aby se jí hlas, pocházel-li od Pána, ozval ještě po třetí.

Třetí noci ozval se hlas s velkou jasností a pravil jí:

"Bůh a Panna Marie rozkazují tobě, abys beze všeho strachu šla do kláštera."

Tu hlas umkl, a ona uvěřila, že to byl hlas Boží. Svlékla všechny své šaty, pokryla jimi děti své, políbila je na čelo, poručila je Pánu Bohu a plačíc, odcházela do kláštera.

Když přišla před klášter, našla dveře otevřené. Vstoupila, zavřela je za sebou a šla dále do kláštera; našla tam všechny dveře otevřené. Vešla do kaple a uzřela tam svojí kutnu ležící před oltářem Matky Boží. Oblékla se do ní. Tu uzřela před obrazem Matky Boží viseti klíče kláštera i vzala je k sobě, poklekla před oltář a odříkávala zbožně svojí modlibu. Pak šla do sakristie, vzala knihu a odnesla ji na hlavní oltář, jak bylo třeba. V tom zaslechla s orloje, že je čas, aby zvonila k ranní mši. Šla tedy k zvonu, zvonila a prosila při tom Pána Boha a Matku Jeho o milost.

I přišly jeptišky a zpívaly při mši, jako obvykle; a Beatrice rděla se hanbou. Ale nikdo o ni ničeho nevěděl, neboť Matka Boží Marie vykonávala její službu a zastávala ji svědomitě.

Beatrice teď zase věrně konala svojí službu jako i dříve a sloužila Bohu a Matce Jeho nábožně.

Ráno, když se rozednilo a vdova vstala, tu našla děti, ležící na posteli, pokryté matčinými šaty, ale matky tu nebylo a nikdo nevěděl, kam se poděla. Měla soucit s dětmi a nevěděla, co s nimi počít. Konečně usmyslela si, že půjde s nimi do kláštera k abatysi. Vypravovala jí, jak dala nocleh jakési ženě, a jak ta žena utekla, zanechavši svoje děti. Abatyše viděla, že děti jsou hezké a pěkně ustrojené. I pravila vdově:

"Chovej děti u sebe a posílej je každý den do kláštera, budeme jim dávat jídlo a pít a čehokoli jim bude třeba; staraj se o ně, a dobře se tí za to odměňme."

Tu vzala vdova děti s sebou a starala se o ně; a jejich matka byla ráda, když věděla, že je o její děti postaráno.

I žila tam a plakala dnem i nocí pro veliké hříchy, jež byla učinila. Ale styděla se vyzpovídat je.

Brzy nato přišel opat na prohlídku, zda se nic nepříhodilo, co by měl zase napravit.

Když přišel, byla Beatrice ve velkých rozpacích. Neboť ďábel jí vzal stud, když hřešila; ale teď dal jí ho opět, aby hříchy své nevyzpovídala.

Když tak dlela se svými pochybnostmi v kapli, modlíc se, tu viděla bíle oblečeného mladíka jdoucího mimo; v náručí měl mrtvé dítě a hrál pro toto dítě červeným jablkem, jež házel do výšky a zase chytal.

Tu pravila Beatrice mladíkovi:

„Proč hraješ pro toto mrtvé dítě, když ono se z toho nemůže radovat?“

Mladík odpověděl:

„Ženo, máš pravdu; dítě neví o mojí hře. Tak neví ani Pán o tvých modlitbách, o tvém postu a o tvých slzách, pokud jsi se mu nevyzpovídala. Ale říkám tobě: Jdi k opatovi a vyzpovídej se mu ze svých hříchů, jakkoli jsou veliké a hanebné; a řekni mu i o milosti, jaké se ti dostalo a on ti dá rozřhešení.“

Tu zmizel mladík.

Ráno šla Beatrice k opatovi, zda by nechtěl vyslechnouti její zpověď. On svolil. Ona poklekla před něho a vyzpovídala svoje hříchy plačíc a s hořkou lítostí v srdci od začátku až ku konci. Jak hříšně žila, že měla dvě děti bydlíc mimo klášter. Pak vypoověděla i milost, jaké se jí dostalo tím, že Marie, Matka Boží čtrnáct let za ní konala službu, i to, jak se jí zjevil onen mladík.

Tu pravil opat:

„Chválen a blahoslaven budiž Pán a Marie, Jeho drahá Matka, že tě tak dobrotivě opatrovali. Já pak tě osvobozuji od všech hříchů, ze kterých jsi se vyzpovídala.“

A řekl jí, že udělá z její zpovědi kázání; nikdo nebude vědět, která jeptiška to byla, ale ten krásný zázrak, jež Matka Boží udělala, ten nesmí být zatajen.

Tu měl opat v klášteře kázání, a řekl, jak se vše sběhlo, aby i ostatní hříšníci důvěřivě sloužili Marii, Matce Boží, a aby neupadli do zoufalství.

I vrátil se pak zase do svého kláštera a vzal obě děti jeptiščiny s sebou; ustrojil oběma mnišské roucho, a zůstali tam, sloužice Bohu.

A sestra Beatrice děkovala Pánu a Matce Jeho, a chválila Je za to, že to s ní k dobrému konci přivedli; byla Jím oddána po celý svůj život a zemřela blaženě.

POSUDKY KNIH.

Fr. Götz: *Anarchie v nejmladší české poesii*. 1922. — Autor s velkou erudicí literárně roztřídil si látku velmi pěkně. Vývoj mladé české poesie vidí kotviti v *St. K. Neumannovi*, jehož poesii nazývá civilisační. Poněvadž tato upřela pohled jen na jednu stránku civilisace, a to na tu nepodstatnou, poněvadž nepřispěla ničím ku sjednocení roztrfštěného lidského kosmu, naopak propastí mezi lidmi a národy jen prohloubila, bylo nutno vrátiti se ke člověku. *Kubismem literárním* nazývá povídky Weinera R. a br. Čapků. Ten přistupuje naze a odvážně k nihilismu, anebo snaží se z něho oprostiti. Básník vezme určité životní dějství, oprostí je ode všech dřívějších prvků a co nejzevrubněji je analyzuje s nesmírným napětím mozku, aby pochopil jeho vědomé i iracionální složky, jeho plán a řád, jeho smysl a cíl. Dílo však mrzne v mozkovou abstrakci nejsouc propleteno životním proudem. Reakcí proti tvorivému intelektualismu jest *poesie vitalistní* (Fr. Srámek, M. Rutte, V. Mixa, Fr. Němec, Lad. Vladyka, Suk, Schmoranz, Broj a Mirko). Tito reagují proti všemu intelektualismu, uvolňují pudový život, zbavují ho všech zákonů mravních. Člověk není jen mozek, ale i žaludek, pud, pohlaví, srdce. Vitalism chce kulturní dekadenci překonati příklonem k prostému vegetativnímu bytí, vězí však v měšťáckém pocitu světovém. Uznávají se obzory měšťáctví, hledí se jeho očima, myslí se jeho metodou a cítí se jeho srdcem. Nejpřiznačnějším zjevem doby poválečné jest *básnický expresionism*, jenž je diktaturou lásky a humanity, chtěje nadiktovati zákony lásky. V člověku, jenž stojí v jeku světové nenávisti, v chrapotu umírajících bratří a v dunění bubnové palby, ozývá se strašný, zděšený křik srdce po lásce, družnosti, míru, bratrství a dobrotlé člověka. Východiško z nihilismu dává teprve *nová poesie sociální a proletářská*, neboť nevychází už ze starého měšťáckého, dekadentního světa. Nová tato poesie věří, že jenom revoluce uvolní tvořivé síly duše lidské, poptrá radikálním socialismem renesanční princip naprosté svobody individua, dívá se na svět perspektivou naprosté rovnosti lidí, věří, že proměnou soukromokapitalistického hospodářství v řády kolektivistické, zlepši se celý život a zrodí se nový člověk. Podivno, že všimá si Götz pouze jistých přátelských skupin. Vyšel-li z Neumanna, nespra-

vedlivo je přejít přes Sovu a Dyka, zmiňuje-li se, ba staví-li své experimenty ne na lidech, již vydali jednu, dvě sbírky, nevhodno je mlčet o Durychovi, Reynkovi, Kašparovi, Odvalilovi. Tak dělá kniha — i přes její značnou cenu — dojem kamarádské kritiky. *B. Halen.*

Corbière: Armor. Přel. *Boh. Reynek.* Poesie sešit třetí. Petrkov. I. inolea vyryl *Josef Čapek.* Vydáno 120 exemplářů. — Několik bretoňských motivů, bažina guérandeská, přšerné zátiší se sovami a sýci, žebráček bretaňský, jež oslavuje básník jako největšího bohatce, svatý Tupetu, uctíváný fatalistickým lidem v kraji leónském, rapsodka z poutí svatoanenské — nejrozkošnější vzývání sv. Anny, jaké jsem dosud četl — skuhravá píseň slepova a posléze pastorála Conlieská, v níž bretaňský vojákéček hodně nevraživě pje o Francouzích, házejících Bretaňce před Prusy jako prašivá dobytčata. Poesie zatrpklá, bez líbeznoti, ale silná a živná jako chléb. *B. Halen.*

Vojtěch Mixa: Na přelomu. Povídky. **Medvědi a tanečnice.** Povídky. V knize „*Medvědi a tanečnice*“ je tím *medvědem* muž, jako projev dravé síly, a *tanečnici* je žena, bytost sobecká, hrající jen o svůj prospěch a štěstí, vypočítavá, kočkovitě chytrá. Názor na muže i ženu většinou pesimistický, ironický. Dojem z četby nechutný, bezútěšný. Kniha „*Na přelomu*“ už neobírá se tak pudů pohlavními, už se obrací více k člověku myslivému a tvořivému. Ještě tak „*Reformátor*“ jest ozvukem „*Medvědů a tanečnic*“ ostatní však už ukazují přesvědčení autorovo, že cílem člověka není jen rozkoš a pud, ale i touha po práci a nových oblastech. Už jsou tu i jisté náběhy do etického živlu, takže se možno těšiti na Mixův vývoj. *B. Halen.*

Josef Till: Rasa. Drama o třech jednáních. 1922. -- Hra jest vzata ze slovensko-maďarsko-židovského ovzduší po převratu. Autor snaží se v ní -- s velkou znalostí poměrů místních a časových -- odvrátiti mysle od rasové nenávisti. Nad plemena, nad rozdíl náboženské a národnostní -- dražším nám má býti člověk, čisté, opravdové lidství. Svoji ideu ztělesňuje v Ilonku, polskou židovku, provdanou za maďarského statkáře. Kus je realisticky stavěný, a i když nedosahuje kvalit potřebných k dobrému dramatu, přece jen svým etickým jádrem nezaslouží zapomenutí. *B. Halen.*

H. Ludvík Fory: Osudná jitra. Básně. 1922. — Příspevek k naší válečné poesii, tentokrát slibný. Odpustíte i zřetelný vliv Březinův a Bezručův, básník se pomalu, ale úsilně propracovává k vlastním notě. Nejlépe viděnou jest báseň „*Studně*“ a „*Poraněný dům*“. *B. Halen.*

Jerome Klapka Jerome: Tři muži ve člunu. Přeložil L. Vojtíg. 1922. — Autor prohlašuje v úvodu (kniha napsána r. 1889) o své knize, že její krása nezáleží v jejím literárním slohu, ani v rozsahu a užitečnosti informací, které podává, jako spíše v její prosté pravdivosti. Její stránky vytvořeny jsou ze vzpomínek na příhody, které se skutečně udály. Je to historie čtrnáctidenního výletu, jež podnikli s autorem dva jeho přátelé ve člunu po řece Temži až po Oxford. Milá některá místa přírodní lícně a vtipných historických vzpomínek nevyváží celkovou řadessu knihy. Situační humor chvílemi až trapně nepůvodní, vtipy místy hodně násilné. Kniha celkem nudná, srovnáme-li ji třeba jen s *Bellocovou* „Cestou do Říma“, jež jen srší geniálním humorem. *B. Halen.*

René Bazin: Bez matky. Přel. J. K. 1922. — Velmi mistrný románek u nás zdomácnělého autora. Krásná bretoňka odchází do Paříže jako kojná, zapomene na muže a tři děti a hledá je, teprve když se odstěhovala celá rodina neznámo kam. Po 8 letech odluky šťastně se všichni sejdou. Román, jtmž opěvována je láska matetská, román sociální, hluboce založený, (proto asi vydaný ústředním dělnickým knihkupectvím v Praze) vyznamenává se všemi přednostmi pera Bazinova.

Kunt Hamsun: Blouznivci. Přel. Ivan Schulz. 1922. — K celé řadě překladů velkého Nora přibyli jeho Blouznivci, z nejkrásnějších jeho knih. Historie o nevypočítatelných, záhadných osobnostech, v jakých si všichni severští autoři líbují, o pijáctví nakloněném telegrafním ztřzenci Rolandsenovi, blouznivém a romantickém, o jeho snoubence, farské hospodyně, kterou si však nevdal, poněvadž na konec si ho dobyla dceruška továrníka. Celá řada osob, zvláště faráře a jeho ženy, vylíčena mistrně. Hamsun neplýtvá slovy, vše jest u něho hospodárné, ale touto prostotou a jednoduchostí prostředků dosahuje větších efektů, než který hovorný francouz. Román není moralistní, a přece není bez etického jádra. Také se mnoho neobírá nitrem svých hrdinů, nějaký náznak mu stačí, sem tam neúmyslný ironický rys, a postava stojí před námi v celé své životnosti, třeba do poslední chvíle nelze nám odhadnouti jejích úmyslů. Právě v této nezbadatelnosti tkví největší půvab Hamsunův. *B. Halen.*

Neradostné umění. Materialismus devatenáctého století dodýchává. Definice hmoty moderními výzkumy vědy nahrazena teorií takofka spiritualistickou a celé to náboženství osvíceného pozitivismu, spočívající na kultu hmoty — tohoto boha Já — ztratilo věcný podklad a stalo se pověrou. Lidstvo stojí bezradně před záhadou života a vesmíru. Válka rozrazila modly minulá a podemlela staleté pilíře společnosti, takže se kácejí a starý svět rozpadá se v trosky. Rodí se nový svět, nový člověk, nový bůh: nový svět, který rve zlaté prsteny se sádelných prstů darmojeďů, a trhá diadémy s prázdných hlav, nový člověk, který proráží bašty hmoty a odhodlanou nohou vstupuje v říši tajemna, nový bůh, který sestupuje s nepřislupných nebes a rozdává se v čistá, ujasněná srdce. V celém světě jest zmatek, boj, vřava. Umění jest zrcadlem doby. Také v něm se obráží vášnivý zápas zásad včerejška a dneška, bezdogmaticnost, zoufalé tápání, rozbíjení, beznaděj. *Umělci vycitují pudově, že zevn svět jest pouze zdání a lesklý klam smyslů a snaží se proniknouti k podstatě, abstraktnu, absolutnu, vnitřnímu božstvu.* Ale jsou materialismem doby pronikli a zaslepení, čímž jejich snaha vyznívá v hořký pesimismus, hrubou urážku přírody neb cynický pošklebek. To strohé, drsné, hranaté, co příroda zakryla krásnou vlnou svalu a obalila jemnou koží, odkrývají nediskrétní rukou, odtrhávajice kůži a přirezujice sval a kost v krychle, hranole, jehlance, a kužele. Místo solidní konstrukce, o níž se pokoušejí, dostávají zrůdnosti, jimiž pomlouvají a hanobí přírodu. Chtějí do nitra a myslí, že tam pronikli, když vykuchali člověka a namalovali jeho osrdí. Jeden z nejvýznačnějších, Picasso, chtěje dostati syntesu houslí, trhá vrchní desku od spodní, nanáší na spojky hrubý klíž, odkrývá jejich dutinu, rozřezává hmatník se strunami, podstrkává materiál, z něhož se housle robí a přimalovává krček s hlavou. Nebo, aby potlačil konkrétno a dostal zvolené předměty v harmonický vztah, rozřeže jejich obrazce v kousky a sestaví v jakýsi rebus dle jisté osy irradisace. Efekty jsou sice zajímavý tvarově i barevně — ale málo platno, marna jest jeho snaha o abstrakci. Celek a výsledek všeho: chaos začasté nesrozumitelný, jakýsi hlavolam, k jehož výkladu třeba slov. O takových obrazech dá se sice mnoho mluvíti a psáti, ale divák odchází zneklidněn, zmaten; toto umění nemluví k jeho srdci. Podobně ztroskotávají i jiné pokusy o absolutno a podstatu potlačováním tvaru, barvy i povrchu. Marně uchylují se noví mistři ke studiu starých primitivů —

hlavně gotiky. Neboť schází jim základ náboženský, okultní, na němž budovalo staré umění, namně gotika. Každé vážné dílo gotiky vyvažuje se v tajemných a harmonických poměrech linií a barev. Každý pilík, každý oblouk, každá lilijce — rozměr i detail — vše má symbolický význam až k dšům a drakům, kteří chrlí deštovou vodu s hřebenu střechy. Toto vnitřní, toto duchovní schází novodobému člověku a schází i novému umění; proto není v něm tepla, není v něm ani pravdy. Jest cosi společného mezi modernisty a bolševiky — ona osudná tragika dneška, ležící v nesmiřitelné předpojatosti proti starým řádům a ideově nesnášenlivosti, přezrající celý dosavadní vývoj. Proto modernisté — aniž tomu snad chtějí — rozbíjejíce tradicionelní zásady tvorby, podceňují požadavek řemeslného ovládnutí materiálu a tím snižují úroveň svých výtvorů až k dětinským pokusům, jež, nemajíce svatě naivity dětské, stávají se nechutnými banalitami. Následek toho jest, že výtvarnictví přestává lidem imponovati a ochladlá veřejnost ztrácí zájem na jeho vývoji. Srovnejme jen rozsáhlé rubriky deníků, věnované sportu, s chudičkými zmíankami o umění, jež tu a tam zabloudí do novin a časopisů! Jaký to rozdíl proti letům devadesátým, kdy každá výtvarnická výstava znamenala událost a kdy práce umělce byla sledována i ve svatyni jeho atelieru. Jest pravda: poklesla celková duševní úroveň a vkus obecnostva, ale ta nynější nevšímavost, ba nevážnost i u těch vrstev, jež jindy celým srdcem lnuly k umění, příliš nápadně bije v oči, než aby mohla býti vysvětlena pouze poklesem obecného kulturního cítění. Valnou část viny jest přičísti umělcům samým. Výkony, s nimiž může s úspěchem konkurovati zák měšťanky neb nižší reálky, nelze získati úcty veřejnosti, která si představuje umění jako cosi, před čím se tají dech a ve zbožném údivu smeká. Není k tomu třeba právě celého barokního aparátu neb barevné techniky, neb sensační myšlenky, stačí více, co nejjednodušší prostředky vyjádřená, zcela skromnická, ale musí býti prodchnuta duchem, proniklá dechem Boží poesie a pravdy. Proti prostotě výrazu, dobrovolné umělecké askesi a kultu chudoby, je-li početná a pracovitá, nelze ničeho namítati, ale nesmí to býti nadutá nemohoucnost, fakirství a žebrota. A toho jest pohřbichu v tomto směru velmi mnoho. Na poctivé hledatele, proroky a mučedníky nového umění navěšují se kopisté, kteří svou bezduchost a malomoc nahrazují hlučnou frází. Nepravím, že by ono hledání nemělo smyslu a že by z něho ničeho nehledělo. Ale dosavadní studená negace musí býti prohržata radostným kladem, který jest organisační silou, dušičkou každého atomu, stejně jako všeduší vesmíru. To právě schází celému hnutí — ono posvěcení, blaživá víra, svatá inspirace, kterou nedovede nahraditi ani sebe zručnější technika, sebe důmyslnější konstrukce. Umělec musí věřiti, byť by jen v božstvo krásna, jinak jest prázdna jeho paleta jako jeho srdce. Nestačí pouhá

askese. Ta nesmí býti metou, nýbrž jen prostředkem k dosažení cíle duchovního ukáznění a dozrání. Nestačí pouhé reprodukování doby. Umělec má býti předbojovníkem, průbojcem nových ideí, jasnovidcem, prorokem. Genové tvoří nové duchovní epochy, budují nový svět. Nová epocha se rodí. Živelné hnutí náboženské, jehož vlnu možno pocítiti i u nás, nese nám novou fysiku, nový výklad. Kult Ducha jest heslem budoucna, kult síly organisující, jejímž produktem jest hmota, síla organisovaná. Zápas Ducha s hmotou, úporné její zpracovávání až k jejímu zduchovnění, které zharmonisuje celý hmotný vesmír — tento vzlet k nebi, útok na ně a jeho dobytí — to vše dlužno zachytiti v umění, ve výrazu umělecké myšlenky. To jest poslání nového umění. Jemnému nervu vyspělého člověka možno všeliké vjemy prožívatí všemi smysly: hudbu, obraz, báseň viděti, slyšeti, chutnati, hmatati. Tím nastává ohromné obohacení uměleckých možností. Přistoupí-li pak k tomu ještě ona víra v konečné vítězství Ducha, rozšíří se okruh těchto možností v nekonečno. Kult hmoty stal se dnes pověrou, anachronismem. To cítí celý svět. Žitná srdce lidská hledají nové studnice víry, jako houby po dešti rostou nové ctkve a ctkvičky, náboženské společnosti a sedánkové kroužky. I umění dneška prožívá tento neklid, bloudění, přerod. I zde se tvoří vedle starých oficiálních církví nové ctkve a ctkvičky pod rozličnými hesly. A není to namnoze než umělecký spiritismus, materialisování neklidných duchů pochybených kvalit, není to namnoze než umělecká pověra, náhražka za umírající víru v dogmata dosavadních uměleckých církví. Je to přechodná kvas, doba hurčáku a fezáku. Dogmata umění dneška zajdou — jsou pouze mostem, po němž umění samo přejde nové přerodě v ústřety — přerodě tak radostné jako jest *radostná touha* konečného *vítězství* Ducha, *jež vyvrcholí v naprosté zharmonisování vesmíru.*

A. Kodýtek.

Arcibiskup Jan z Jenštejna podle Jiráska a podle historie. Loňské jubileum Jiráskovo dalo podnět k mnoha studiím jeho díla a významu, jež shrnul jednak Sborník studií a vzpomínek (vydaný v Praze u Otty), jednak byly vydány zvláště. K těmto patří také Zdenka Nejedlého „Alois Jirásek, studie historická“ (v Praze u „Melentricha“). V posledním čísle loňského ročníku „Archy“ referoval jsem o Kabelíkové článku ze jmenovaného Sborníku „Al. Jirásek a Morava“, kde Kabelík vytýká katolickému historikovi A. Neumannovi, že nedává historickému romanopisci ani trochu práva volně nakládati s událostmi dějinnými. Všimněme si nyní, jak důležitou úlohu přisuzuje Zd. Nejedlý v Jiráskově trilogii „Mezi proudy“ (I. díl) záletnictví arcibiskupa Jana z Jenštejna: „... nastává rozklad, spuštní světa starého. Tento zvláštní stav společnosti znázorňuje Jirásek po mnoha stránkách, aby vyznačil jeho dosah. U jedněch jeví se až upřílišněnou *lehko-*

myslnosti, s níž se žije. Tak žijí kněží na pražských farách, tak i studenti, tak však se žije na dvoře královském a arcibiskupském, a jinde a jinde. Tu však jest bujnost a veselost dost a dost, ano až příliš, a právě proto cítíme, že není to radost zdravá, nýbrž lehkomyšlné zakrývání čehosi vážného, co se hýbe pod tím v hloubi lidských duší. Jiní zase cítí *vážnost* doby a pečlivě se starají, aby lidé se obrátili k těmto vážným otázkám života. To jest na př. měšťan Kříž, malíř Chval, mistr Jan a jiní a jiní, ale i na nich vidíme, že nemají určité ještě myšlenky neb určitého cíle, nýbrž mají jen vědomí, že chvíle jest vážná. Tím ovšem, v kontrastu k oněm lehkomyšlným, kritičnost doby vysvitá ještě jasněji. Nejloub však se jeví tato krise doby v samém lidu,¹⁾ jehož typem jest tu králův ohnivec, starý Šíp. Tady nasadil Jirásek až u samých kořenů a ukázal tak nejrozjittenější rány v duši tehdejšího lidu. Šíp jest ryzí člověk z lidu, vyrostlý po zákonu božím v kázni, jak si ji vytvořila doba minulá. Má hlubokou zbožnost v srdci a vysoký mravní názor na život. Proto stál vždy pevně, uvnitř uspokojen, ve směru se svým bohem i lidmi. Ale tu přišel náraz a rozvrátil i jemu to, v co dosud tak pevně věřil, a vnesl tak těžkou bouři do jeho duše, ne lehko poddajné, ale tím mocněji pak uchvácené. Arcibiskup mu zmámil ženu, ale to není to nejhorší; horší bylo, že mu tím vzal víru v to, v co dosud věřil. Jak si měl uchovati svou dosavadní víru v mravní autoritu kněží, kteří byli až dosud jejími nositeli, když ten, jenž byl mezi nimi nejvyšší, ji pro chvíli zábavy pošlapával? Jak si měl uchovati svou vroucí zbožnost, tryskající z láskyplného srdce, když se v něm vše bouřilo svatým hněvem proti spuštení celého světa? To byla krise těžší všech jiných, neboť brala duši vše, čím dosud žila. A čím tíže právě lidová duše nese takovou nejistotu, tím prudší byla pak její touha po novém světle, po nové víře, nové autoritě, nové zbožnosti. „Nouze spasení!“ hnala tehdy lid z dosavadního světa mravního kamsi ven, aby tam našel nové spasení, bez něhož nemohl žiti. To byl vlastní kořen husitského hnutí. Ale byl v něm i zárodek bouří, za nichž se potom hnutí provalilo. Lidový člověk, zbavený životní opory, nezapomněl toho těm, kteří ho připravili o klid jeho života. I v Šípově duši s touhou po lepším rodí se i touha po odplatě. Místo křesťanské pokory, kterou mu vzali, žije v duši tvrdou, svatou nenávist, jež se jistě jednou vybijí, a až se bude vybíjeti, bude jistě hrozná, tak hrozná, jak hroznou ve své strašlivé opravdovosti dovede zase býti jen duše lidu.“ (Str. 122—124.) Tak to tedy vypadá v duši lidu, jehož zástupcem je králův ohnivec, starý Šíp. A vinu tohoto rozvratu duše lidové nese hlavně zá-

¹⁾ Nejedlý, vykládáje v jmenované studii Jiráskovu filosofii českých dějin, tvrdí, že pro Jirásku „české dějiny začínají vlastně teprve tam, kde se stávají *dějiny lidového hnutí*, a to je teprve husitství (str. 114).

letnictví arcibiskupovo — podle Jiráskovy trilogie „Mezi proudy“, Týmž románem Jiráskovým obíral se podrobně už Aug. Vrzal před 30 lety v „Hlídce literární“, roč. VIII. Tam žádá, aby historický romanopisec přední osoby historické kreslil docela věrně a neměnil také na historických faktech, všeobecně známých. A. Vrzal pátrá v dějinách Palackého a v Tomkově „Dějepis města Prahy“¹⁾ a nic se tam nedovídá o záletnictví arcibiskupově. Tomek i Palacký zmiňují se sice (podle „Vita Joannis de Jencenstein“ od nejmenovaného autora) o lehkomyšlném životě mladého Jana z Jenštejna, také o změně, která prý se s ním stala r. 1380,²⁾ ale určitého mravního poklesku (takového, jaký mu připisuje Jirásek) neuvádějí, poněvadž ani prameny jejich o něčem podobném nemluví. J. Loserth, badatel o hnutí husitském, vydal r. 1877 v „Archiv für österr. Geschichte“ listy arcibiskupa J. z Jenštejna a opatřil je poznámkami i úvodem. V úvodě tvrdí, že se arcibiskup již v mládí obíral asketickými myšlenkami, již jako student na zahraničních universitách napomíná v dopise mladšího bratra, aby svůj život zasvětil ctnosti. Jako biskup míšenský staral se o přísnou církevní kázeň; kde si stýská na pošetilosti svého mládí, hledí na ně se stanoviska pozdějšího smýšlení ještě více asketického. Prameny tedy nevědí nic o záletnictví Jenštejnově, které v Jiráskově románě není podružnou epizodou, nýbrž důležitým motivem, hybnou silou děje. Zato zapomněl romanopisec, „kolik synod s duchovenstvem svým (arcibiskup) slavil na opravu kázně církevní... , kterak kázával za týmž cílelem (zachovat se silný svazek jeho kázání v universitní knihovně vrtislavské) a jinak také zásluhy arcibiskupovy zmiňuje.“ (Hlídka lit., VIII. roč., str. 175.) V 2. díle trilogie líčí se pokus krále Václava IV. otrávití. O tom pravi Nejedlý: „Aby ho (Jirásek Václava) pak zbavil výtky pijáctví, jinak ovšem nepopratelného, užije staré pověsti o pokusu krále otrávití, po němž králi zůstává neuhasitelná žízeň, takže král jest tu pak obráceně obětí zločinu a nikoli sám pachatelem nepravosti.“ (Str. 126.) Do tohoto pokusu travičského zaplete Jirásek i arcibiskupa Jana z Jenštejna. K tomu podotýká A. Vrzal (Hlídka lit., VIII, 226): „Že by oné doby byl někdo chtěl krále otrávití a učinil skutečně pokus, toho jsme se nedočtli nikde. Jiráskovi také tu jednalo se o to, aby pošpinil duchovenstvo, zvláště nejvyšší hlavu jeho v Čechách.“ V 3. díle trilogie románové tvrdí Jirásek, že „arcibiskup se smluvil s pány, že pány podpaloval proti králi, prvnt se proti králi bouřil, že byl zrádcem a pod. Tomek přece i Palacký tvrdí pravý opak, že totiž arcibiskup Jan neúčastnil se, pokud známo, bouře panské proti králi Václavovi (Tomek III. 390), že choval se tiše, neú-

¹⁾ Dílo toto označuje i Nejedlý za důležitý pramen pro Jiráskovo dílo „Mezi proudy“. (Str. 39).

²⁾ Děj Jiráskova románu se začíná až r. 1381.

častniv se jednoty panské (Pal. 2. 313). Ale proti těmto jasným výrokům Jirásek staví svoji fantasi, která mu představuje arcibiskupa v jiné podobě, na níž není místečka čistého, světlého. Vylčív jej dříve záletníkem, cizoložníkem, travičem krále, kreslí jej Jirásek nyní jako zrádce, buřiče proti vlastnímu panovníkovi." (Hlídka lit., VIII, 406.) *Fsh.*

Památku † Vojtěcha Pakosty. Ke dni 11. července 1922 napsal do „Lidových listů“ pěknou stat o Pakostovi Vilém Bitnar a do „Čecha“ přítel jeho katecheta Košnář. Článek tento otiskujeme: Jak ve věřejším čísle našeho listu jsme se zmínili, jest tomu právě třicet let, co dokonal v Pánu Vojtěch Pakosta, netoliko horlivý kněz, nýbrž i nadaný básník český a katolický spisovatel — bohužel, tak příliš zapomený, že málo kdo si vzpomene jeho památky. Viděli jsme to o minulé slavnosti vzkříšení na vyšehradském hřbitově, kde na hrobě jeho byla ozdobou toliko malá hreška uschlých květů, položená tam rukou jediného dobrého a vděčného ctitele. A přece Pakosta, ač krátce žil, napsal mnoho zdařilých básní i povídek, jejichž cena nepoklesla ani dnes — po třiceti letech. Ani životní úděl tohoto kněze-spisovatele nebyl nejšťastnější. Narodil se dne 14. dubna 1846 v Deštné u Soběslavi, kde otec jeho byl mlynářem. Vojtěch byl z pěti dětí nejmladší, ale ve svém rodišti nepobyl dlouho. Otec jeho, domnívaje se, že si polepší a snáze živí četnou rodinu, mlýn prodal, zakoupiv si jiný v Bečcích poblíž Vltavotýna. Že v osadě nebylo školy, a zvláště za zimní doby do vzdálené vesnice byla cesta neschůdná, učila Vojtěcha doma matka čísti a psát. Teprve když po třech letech otec jeho znovu se přestěhoval do Světic u Deštné, měl Vojtěch příležitost choditi do školy, jež byla v místě a vynikl záhy nad všechny své spolužáky. Ale sotva dospěl jedenácti let, ztratil svého dobrého otce a četná rodina svého živitele. Veškerá starost o ni připadla těžce zkoušené matce, která mlýn prodala a odstěhovala se do Jindřichova Hradce, aby tam mohli její synové František (pozdější profesor) a Vojtěch dostudovati na tamním gymnasiu, kde náleželi k nejlepšímu a nejpilnějším studentům. A po letech odebrala se s nimi opět do Prahy, kde nuzně žila na Vyšehradě, aby František mohl vystudovati filosofii.

S Vojtěchem neměla tolik starostí, protože roku 1867 vstoupil do semináře, kde byl dobrým přítelem o čtyři léta mladšímu konvikvistovi — Václavu Benešovi — pozdějšímu Beneši Třebízkému, kterážto přátelství pferušila teprve smrt mladšího z druhů. Vojtěch Pakosta byl vysvěcen na kněze roku 1871 a primici měl na Vyšehradě, kde dosud žijí pamětníci, kteří vypravují, jak se slzou v očích zehnal své dobré starostlivé malce a svým sourozencům. Zprvu byl kaplanem v Černošíně a roku 1874 u Matky Boží před Týnem v Praze, kde pobyl pět let. Roku 1879 stal se katechetou novoměstských škol a roku 1885 profesorem náboženství na vyšší dívčí škole, kde setrval až do své smrti, byv velice oblíben svými žákyňmi pro svou milou a rozvážnou povahu a laskavé jednání. Své síly věnoval i literatuře a to již jako bohoslovec, kdy podepisoval se pseudonymem „Deštnák“, dle rodné vsky. Později redigoval „Večer ní zábavy“, kalendář „Poutník“ a „Kalendář Svatováclavský“ a to velice obratně. Četné časopisy přínášely též jeho básně a některé i povídky. Samostatně vydal Pakosta dvě sbírky svých původních básní „Listy a květy“ a „Růže a ostny“. Třetí svazek básní tvořil výborný překlad veršů slovenského básníka a kněze Šimona Gregorčiče. Několik delších epických básní uveřejnil Pakosta ve „Vlasti“. Také povídek napsal celou řadu. Jmenujeme jen některé sbírky: „Z českých dědin“, „Ze statků a chaloupek“, „Na březích Baltu“, které jsou vlastně více črty než povídky. Velice pěkná jest jeho povídka „Dolorosa“, která vyšla ve „Večerních zábavách“, kdežto ostatní menší jeho povídky jsou roztroušeny po různých kalendářích a časopisech, a věru, těžko bude je shledávat dnes po letech, když jsme souborného vydání spisů Pakostových tak dlouho zanedbávali. Pakosta byl skutečný, veliký básník, velice jemného citu, ušlechtilého vzletu a ideálního směru, kdysi napsal o něm neznámý

dnes kritik v „Národních listech“, a my ta slova podepisujeme. Co jen hlubokého citu vložil do svých „Znělek ze Šumavy“, jež patří k nejlepším českým básním, půviciím přírodní krásy a velikost Tvůrcovu! Pakosta ovládal už několik slovanských jazyků, a zvláště miloval polštinu. Chystal se zajet i do Polska, jako byl dříve cestoval po Švédsku, Dánsku, Belgii, Nizozemsku, Itálii, ale choroba zdržela jej od tohoto úmyslu, nšvak jen na čas. Sotva se zotavil, vydal se na cestu, přece ale vrátil se churav, že byl nucen vzít si dovolenou, kterou strávil u svého bratra profesora v Písku. Sám však uzdravil se jen na krátko dne 11. července na večer dotlouklo navždy jeho šlechtné srdce. K svému příteli byl převezen do Prahy, a pohřeb jeho se konal za čestného účastenství na vyšehradský hřbitov, kde ustlali mu hlavou k hlavě nezapomenutelného básníka a kněze-buditele Boleslava Jablonského. Hrob Pakostův není sice u cesty málo kdo v ty končiny zavítá, ale zato ptačího zpěvu jest tam zvláště za jara plno. Skrovničky pomník pořídily mu, tuším, dobré žačky jeho na podnět Pakostova nástupce, profesora Xav. Dvořáka, našeho výborného básníka a upřímného ctitele jeho. Kdybych chtěl zakončit obvyklým závěrem, mohl bych napsati, že ten nejkrásnější pomník si postavil Pakosta sám svými spisy. Ale nikoliv! Ten teprve naše doba musí postaviti jemu souborným vydáním jeho básní a zvláště povídek, z nichž jsou mnohé úplně neznámy dnešnímu kruhu čtenářů. Třicet let minulo od smrti kněze a spisovatele tak dobrého, a nám, kteří tehdy jsme stáli u hrobu jeho, zdá se, jakoby to bylo včera. Jak rychle ten čas plyne, přinášeje sebou tisícové změny i boje. Jen tam v hlí vyvolených vládné svatý klid a šťastný údělné nebešťanů zůstává jim sladkou a trvalou odměnou. Tam blaze tiž, duše drahá!

Pražské výstavy. Myslbekovy portréty v síni Mánesa. Retrospektiva 50 let, vývoj mistrů od první podobizny Anny Náprstkové z r. 1873 až po pomník biskupa Jirálka pro České Budějovice z r. 1921. V celé portretní činnosti Myslbekové stále zlatým středem je kardinál Schwarzenberg. Snesen na výstavu i podobizny, širšímu publiku neznámé, nřjak však ke charakteristice mistrůvé nepřispívající. — Kolonie malřů z Blatova (v Gräbrovce, Havlíčkovy sady)

Karel Bořík, Otakar Průcha a Havránek-Zimmerhansl ukázali tu kořist uměleckou z Blatova v jižní Moravě. Zimmerhansl zbytečně vypřel mnohou energii na obrovské kresby tužkou, materiálem to příliš nevhodným a nevděčným pro větší plochy. Průchovy oleje snaží se o zjednodušení, slunnou náladu, Bořík je pevnější, siláčtější, jde mu o vztah vnitřní k malovanému. — **Vojtěch H. Popelka** u Topiče vystavil 27 olejů a 10 kreseb. Ustrnul ve své zvřené v čirém realismu. Zbytečně obrovská plátna — volí v přirozené velikosti. Kachny přebílené, kozy nemožné, nejlepší jsou skupiny králičích rodin v šerosvitech. — **Singer** v domě umělců vystavil slabá exlibris, diletantské krajiny, slabé pohledy na Prahu, zato výborné šantánové scény. Malř polo-světa. — **Hilda Poláková** měla v domě umělců ukázky antroposofického umění (symbolické kruhy, astrální, éterická těla, hlavičky andělů, medijální květy a t. d.) Umění pro zasvěcence.

Pilger (poutníci) v domě umělců Rada německých umělců. Nejlepší **August Brömse** a **M. Kopf** (oba nádherná náboženská čísla.) **Zdravá germánská síla vane z olejů Emanuela Hegenbartha.** Ostatní jsou většinou přiznačné pro válečnou a poválečnou mentalitu německva — krev, krev a pohlavní křeče. — **Druhá výstava vinohradských vřtvarníků** v Havlíčkových sadech. Spousta starých i nových jmen. Nejlepší **Panuška** se synem. Mnoho diletantů (Štolefský, Štall etc.) Mnoho lřbezného umění, kterému se říká „křč.“ — **Hau-mannová** a **Pikhartová** v sále Klementina. Výstava sester jichž individualita není dosti vyhraněna. Pohledy na Prahu, Benátské studie, pěkné obrazy jezer a monastřrů ruských. Pastely většinou. Melancholické nálady ve staré tradici technické. — **Jarů výstava v Kraso-umné jednotě.** Nejmladší: Feuerstein, Hoffmeister, Musika, Jifíkovský, Stefan, Piskáč, Süs, Štma, Teige, Vaněk, Wachmann. Útěk od kubismu, přilnutí a návrat k dětskému, barevnému primitivismu. Tušení jara českého nového umění. — **Frant. Soukup** v krasoumné jednotě vystavil přes sto obrazů malovaných jeho vynálezem *tenellou* (tyčinky, naplněné barvami, opatřené mechanismem.) Technika housenkovitá a tečkováná. — **Obrazy dělají dojem gobelínů nebo vyřřivanych pláten hedvábím.**

Něco nového, leč v této podobě nemožno dlouho a mnoho tenellou malovat. A zbytečně lehkostí svede mnoho diletantů k „malování“, kteří by jinak štětcem těžko zápasili. — *Manželé Melkovi* v Topiče vystavovali řadu dobrých olejů. Těžiště Melkove je však více v drobném uměleckém průmyslu. — *Noël Garrigues* v Topiče. Francouzský výtvarník. Zbytečná výstava. Takových kumštů máme u nás na sta. Poměrně nejlepší jsou dřevoryty, ač ani tu není moc nového oproti našemu dřevoryteckému umění. — *Ferd. Eckardt* v domě umělců. Německý grafik. Veliké lepty z přístavů, z Vídně, Amsterdamu, Rotterdamu, Norimberku. Nic nového, ale přece jen kus poctivé práce. — *Výstava cizích plakátů* v uměleckém průmyslovém paláci by mohla být výborným ukazatelem našim plakatografům, co je plakat, jak má volat, jak má být kresebně i barevně řešen. — *Ed. Munch* v síni Maneas. Výstava Munchovy grafiky, jež jest obměnou a výtvarným doplňkem Munchovy malby. Portréty neobyčejné verry a vystižení charakteru. Většina „litografií“ jsou pouze kresby přenesené na kámen cestou litografickou. — *Výstava soutěže Ex-libris* v technologickém muzeu ukázala, jak málo se chápá u nás význam a účel ex-libris. Soutěž obslána četně, leč kvalita obslásných slabá. Někteří se neostýchali zaslati okrasené věci z německých publikací. Odměnění *Sollnský, Dillinger, Solar*. — *Výstava výtvarných umělců Slovenska* v Obecním domě. Honosná, nám cizí jmény i duchem. Umění, u nás už většinou překonané. Akty, tvrdé portréty, ku podivu málo krajinářství, a o nějakém vytežení krás Slovenska a jeho lidu ani řeči. Jména maďarská, Jádrema výstavy obrazy loni zesnulého *Domenika Skutezkého* — jenž je klasičtím slovenského umění.

Přehled revul. Realistická stráž č. 13. Dr. Lány uvažuje celkem klidně o rozluce státu a církve. Zvláště klade důraz na to, že církev nemá nárok na státní vydržování a podpory, nýbrž že samy nesou náklad svého kultu. „Námítku, že některé církve bez státní podpory nebudou moci existovati, mám za naprosto bezpodstatnou a za pouhý doklad úpadku náboženského života v dotyčných církvích. Budou-li českým lidem v kterékoli církvi jejich duše a jejich

náboženství aspoň jen tak důležité a cenné jako biografy, alkohol a kouření, pak budou jim zcela jistě pokladny církevní bez jakýchkoli podpor záhy přímo přetékat penězi a církve jich budou zřizovat milionové ústavy pro chudé, vdovy a sirotky, jako to je v Americe, Anglii, Skotsku a Německu, a uvažování o státních podporách bude jim prostě směšné, ne-li přímo urážlivé; a není-li v nich pro náboženské věci ani tolik zájmu a obětavosti jako pro zmíněné pochybné požitky — pak není to skutečný náboženský život a nejsou to náboženská lidé, nýbrž jen oblétné hroby a stát věru nemá na tom zájmu, aby se jich bilení dalo na státní útraty.“

Realistická stráž č. 14. Dr. Lány dokončuje svoji přednášku „Rozluka státu a církve“ a K. Krcha uveřejnil k této přednášce svoje poznámky „Odluka církve od státu“. Tento autor staví se na kompromisní stanovisko jako pravý realista. „Náboženství pojato jako důležité duchovní a mravní činitel, rovnocenný vědě a umění má zajisté nesmírný význam veřejný a stát má tedy eminentní zájem na tom, aby i náboženský život jeho občanů se co nejvíce rozvíjel a prohluboval, ale naprosto nemá a nemá mít zájem na tom, aby se šířila zrovna jen jedna určitá církev, neboť náboženskoat může být i bez církevní a občané všech různých přesvědčení a vyznání v demokratickém státě musejí si býti rovni. Stát má a musí se proto starati i o to, aby byl tu ústav k náboženskému badání jako takovému, tedy na př. i universitní stolice i fakulta theologická — ale ne výslovně katolická nebo evangelická nebo židovská a pod. aby tu byli lidé, kteří by se náboženským problémům mohli věnovati, aby tu byly budovy, v nichž by lidé nábožensky založení mohli svým náboženským potřebám zádost učiniti, ale naprosto není jeho úkolem zakládati a ze státních peněz vydržovati, případně vůbec trpěti konfesijsní školy, platiti duchovní určité církve, vyučovati mládež na veřejných školách určitému vyznání náboženskému a poskytovati jedné neb druhé náboženské společnosti nějaké výhody a výsady. Veřejného zájmu se ovšem dotýká a s ním i souvisí organizace jednotlivých církví, způsob jejich veřejných projevů, správa jmění jim náležejícího, ale to vše již jen potud, pokud jsou dotčeny

všeobecné zákony ve státě platné a pokud spolkový život ve státě vůbec podléhá úřednímu doзору a úřednímu vlivu. . . Nejpalcivější bude jistě otázka dosavadního církevního jmění. I když teoreticky lze správně poukazovati na to, že dnešní majetek t. zv. mrtvé ruky není možno bez všeobecné pokládky za soukromé vlastnictví církve katolické, už vzhledem na jeho původ a způsob nabytí a že ponechání jeho v neztenčené míře římsko-katol. církvi znamenalo by neoprávněný náskok téže před církvemi ostatními v předpokladu volné ideové jich konkurenci a ev. i nespravedlnost vzhledem k velkému počtu dříve nebo později vystouplých snad členů, *prece právní základ dnešních platných norem zákonných a vedle toho silná dnešních politická i mravní většinová ještě církve katolické sotva dovolí rozřešení radikálnější. Za cenu brzké odluky aspoň principiální, bude myslím nutna koncese v tomto směru a nemůže být proto opravdovému realistovi počítajícimu s danými poměry pochybností dopomoci k vltězství myšlenky, třebaž za cenu větší, než původně očekával. Takový kompromis nehanobí, poněvadž to není kompromis zásad, nýbrž jen prostředků.*"

Var č. 12. Zdeněk Nejedlý ve studii *Basilej-Janov* srovnává revoluci husitskou a ruskou, koncil v Basileji a kongres v Janově. Češi ptili se do Basileje hrdě a s jistou nádherou — bolševici do Janova rovněž. Husité se nevyhýbali v Basileji společenským stykům s katolíky, ano Prokop Holý si laskavě pohovořil s kardinálem — jako Čičerin s janovským arcibiskupem. Husité nechťeli privilegia, ale uznání kalicha, co symbolu revoluce — bolševici — bolševici nechťejí milosti, ale právo. Když husité konali v Basileji své bohoslužby, sběhlo se celé město se podívat na ně — v Janově kde kdo zajímal se jen o Čičerina a bolševiky. V Basileji se jednalo o nacionalisaci církevního — tehdy největšího jmění kapitalistického — v Janově ovšem cíle bolševiků jdou dále a t. d. *J. Hála* v článku *Malý školský zákon* zle se kalí na reakci.

Casopis matice moravské. Roč. 45. E. *Dostál* a *St. Sochor* mají tu důkladnou studii o kostele sv. Petra a Pavla v Reznovicích. Dle všech známek jde tu o velice důležitou, možno říci klasickou památku románského stavitelství

venkovských kostelů na Moravě. Možno kostel ten nazvatí dokonálým románským typem a nemáme v nejbližším okolí románské památky takové dokonalosti. Mistr díla byl člověk odjinud přilý a dokonale vyškolený. Dílo jeho nenese žádných individuálních známek ani provinciálních ani tvůrčových. Stavbu samu lze položití do první polovice XII. století. *Jaroslav Prošek* má tu příspěvek ku genesi třetího článku pražského „*Kvůli libet Šimona z Tišnova r. 1416.*“ P. *M. Haškovec* studii „Dante a Viktorin Korneš ze Všehrd“. Všehrd jistě znal některá latinská díla Dantova, možná „*De monarchia*“ nejspíše i „*De vulgari eloquentia*“, jehož vášnivá obrana mluvy lidové, přirozeného jazyka, tak podeptela český program humanistický. Avšak o „*Božské komedii*“ věděl jen z doslechu asi od dlouholetého přítele Bohuslava z Lobkovic, jenž dlouho proděl v městech Dantova kultu. V. *J. Pokorný* uveřejňuje dva listy Fr. Cyr. Kampelka Řehoři Volnému.

Socialistická revue Akademie č. 1. *Vojta Beneš* studii *Bolševism a kultura*. Jako bolševismus stihá jiný politický názor, tak nenávidí vědecké badání. Pravda vědecká nemůže se stoložniti s tímto dogmatem slepé nenávisti. Socialistický světový rád musí, přes to, že jest založen na určité filosofické koncepci, za každou cenu zachovati svobodu vědeckého badání pro své intelektuály, nemá-li jinak býti ohrožen svobodný vývoj a sociální i duchovní vývoj společnosti. Všichni soc.-demokr. myslitelé dokazují, že jakákoli duchovní nesvoboda, potlačení duchovní, intelektuální iniciativy, způsobila by mravní i duševní stagnaci v social. státě, znamenala by zdravé duchovní zápolení a třibení ideí a že by potom konec konců znamenala mnohem horší nebezpečí pro demokracii, socialism a socialistický stát sám nežli svobodná věda, jež by snad tomuto social. státu mohla působiti určité principiální nesnáze. Socialism nechce ustnout, nechce být dogmatem, věh ve vývoj, který je a musí být demokracii podmíněn. A musí také být podmíněn svobodou duševního života. A tak postavil se socialism na stanovisko naprostého vědeckého badání právě tak, jako se postavil na stanovisko polit. demokracie v otázkách správy státu. Jedno je mi jasno: tak, jako ustupuje bolševism v otázkách politick-

kých, a hlavně hospodářských, tak prohraje konec konců svůj nesmyslný zápas proti ruské vědě.

Casopis katolického duchovenstva č. 3. a 4. *Jana Safránka: Životopis Karla Aloise Vinařického. Dr. Al. Soldáta: Nový Codex iuris canonici. Dr. Lad. Sýkora: Pravost a neporušenost listu sv. Pavla k Římanům. Dr. Jos. Hanuš: O historii university lovaňské. P. Klem. Minařika: Provincie P. Bernard Sannig. Dr. Karla Kašpara: Právo feodální a dr. Aloise Kudrnovského: Einsteinoва teorie relativity a apologetické otázky.*

Kultura lidství č. 4-5. Profesor Dr. O. Chlup: „Biologický základ výchovy“. Očtli jsme se na nové cestě, na reální základně výchovy a touto základnou jest nám zdravý biologický vývoj, který jedině může zaručiti také zdravý vývoj duševní a mravní. K mravnosti člověka náleží přesnost v úkonech tělesných a duševních, odhodlanost k činu, energie tělesná i duševní, vytrvalost v práci všestranné, schopnost překonávání překážky, uzkostlivost a ostýchavost, statečnost v dobrém podnikání, to všechno jsou vlastnosti, jimiž s hlediska mravního hodnocení přejeme si vyzbrojiti každého dorůstajícího člověka. Ale jak často setkáváme se právě v mravní výchově s neúspěchy, o jejich příčinách nedovedeme si učiniti jasny obraz, jestliže jsme nepronikli k jejich pravému zdroji, kterým jest zdravé tělesné ústrojí, odpovídající svým vývojem stupni věku jak v jednotlivých částech, tak i v celkovém vzrůstu. Stačí dobře vycititi význam zdraví člověka pro život duševní, když pronášeli zásadu: zdravý duch ve zdravém těle. My dnes při pokusném pozorování všech tělesných i duševních stránek dětského ústrojí a jeho vývoje máme větší možnost uváděti v souvislost jevy a jejich příčiny a poznávati, že i mravnost konec konců tkví svými kořeny ve správné výchově tělesného ústrojí člověka. *Paula Buzková* ve článku *K reformě manželství* horlí pro styky mimomanželské v zájmu etiky a estetiky! „Teprve z volnosti, ve které projeví se pokud možno neupřímnější erotické sklony a schopnosti současného lidstva, zrodí se soužití, jež nás k němu přiblíží.“ *Dr. O. Kunstovný* ve článku *Svobodné bratrství* horlí pro náboženské svobodné bratrství.

Světlozor č. 36. Nařká se na zavádě-

ní podivných zkratk (Čedok, eser, ymca.) Složení počátečních slabik ba i písmem dostáváme jména, kterým nikdo nezavěceny nemůže rozuměti. Je to násilí čtené jazyku českému. Čteme dnes čím dále častěji zkrácení obyčejných slov, které snad nejsou nesrozumitelná a snadno si je čtenář doplní, které však ptece jen kazí dojem četby — působice neslušné. — Zfilmování celé bible ujal se italský režisér Gariazzo. Film je z nejdelších seriálů: má 18 epoch a je 10,000 m dlouhý. — Bibliofilské vydání francouzského překladu Kvttek sv. Františka vydalo „Katolické umění“ v Paříži. Ilustrace Maurice Denise, dřevoryty Jacques Beltranda. Cena 35 franků.

Deutsche Kunst und Dekoration č. 7. Vedle ukázek z polského moderního Evžena Žáka velká studie o *Giottových* freskách v Padově (se 13 polo- a celostránkovými ukázkami.) „Jednoduchost a účta před tajemem svaté legendy oživuje Giottova freska jako základní cit. Obličej jednotlivých osob vyzatuje zármutek, radost, nenávisť v individuálním pojetí... Mystické pozlacené pozadí ustoupilo skutečné místnosti. Giotto svatou historií nezlidšťoval. Tváří Kristové propůjčil slavnostně prozřetelné rysy. Dal lidem účastnit se božského tajemství a jejich lidskými klopotami. Bolest proudí tváří matky, sklánějící se k mrtvému synu. V Jidášových rtech zrcadlí se zavrženost nízkého zrádce, ve tvářích apoštolů u poslední večeře vztužený úžas nad slovem Pána: Jeden z vás mne zradí... Záhyby rouch snají přirozenou tíži, krajina je živá. A při tom zůstávají jednotlivosti jen jako složka a řadí se účelně a oddaně do kruhu zbožných tváří.“

Služba č. 5. *Cyr. Čechrák: Cenová stabilisace. Dr. Křouák: Finanční problémy pozemkové reformy. Dr. Fajfr: Masaryk a pozitivism. O. Odstrčil. Irské dělnictvo v boji o svobodu. Ve článku o židovské otázce v česko-slovenské republice po světové válce poukazuje se na to, že po světové válce připojením Slovenska a Podkarpatské Rusi, k naší republice přibýlo k židům v Čechách a na Moravě tolik nových židů, že se stala naše republika jedním z nejžidovtějších států. Německo má 540 tisíc židů, naše republika přibližně 450 tisíc, přibližuje se tedy absolutním počtem židů téměř Německu, relativně má židů*

čtyřikrát tolik jako Německo. Sama Podkarpatská Rus, která se celkovým počtem svých obyvatel rovná téměř Palestině, má absolutně i relativně více než celá Palestina, neboť z 610.000 obyvatel má 125.000 židů. Uvážíme-li dále při statistickém srovnání, že má naše republika třikrát více židů než Francie, a že náleží židů u nás k obyvatelstvu ekonomicky velmi vyspělému, vyvine z toho důležitost a význam, jaký bude mít za nových poměrů židovská otázka pro čsl. republiku.

Česká mysl, časopis filos. seš. 2. Em. Rádl: Úkol filosofie v československém státě. Autor staví se proti heslu, že český národ filosofie nepotřebuje, a že stačí s Husem přisáhnouti na evangelium. My filosofové nemůžeme uznati, že český národ nepotřebuje filosofie t. j. uvědomělého, soustavného přemýšlení a uvědomělé vlády rozumu nad životem; my filosofové máme úkol bojovati proti onomu sousedskému spolehání na t. zv. čisté srdce, čímž se rozumí prakticky rousseauovská nechť k důsledkům civilisace, a poučovati spoločnoby o tom, že jediné chladný rozum, filosofické hloubání, důsledná skepse a teoretisování poyznesou nás stát na úroveň světovosti. Že filosofické hloubání mohlo býti nebezpečno rakouskému státu, dobře rozpoznal jeden panovník; že teoretisování jest jedem pro maloměstské předsudky, jest stará pravda; svobodnému občanu svobodného státu sluší však uvědomělost t. j. právě teorie, metoda, principiálnost, vědomí toho, co chci a co nechci. Filosofové, jdouce za příkladem Platonovým, rádi mluvili o králích filosofech; my v naší demokratické době jen trochu popravíme formulaci tohoto ideálu a chceme mluvit o politických filosofech; jinak však také pro slovanství stál chceme trvati na požadavku Platonovy ústavy, že politická moc a filosofie mají spolupřivati. Takový jest program filosofie v českém národě — dle Rádl. *Dr. VI. Hoppe* začíná studii: Problém intelektuálního názoru a intuice u Kanta. *Dr. V. Förster* pokračuje v teorii o vnímání prostoru. *Josef Turdý*: Problém metalysiky. *Dr. Jan Uher* studii o dr. Bř. Foustkovi: „I Foustka jako Drtina vychází z pozitivistického základu, hledá světový názor vědecky opřený, ale nebojí se k jeho dovršení kroky do metalysiky. Podobný je poměr i obou fi-

losofů k náboženství. Oba mají živou náboženskou potřebu, oba dospívají svého pojmu Boha. Foustka prohlásil i sociologickém semináři, že potřebuje náboženství pro doplnění svého světového názoru. V jeho pojmu Boha se stýká postulat vědeckého jeho myšlení i potřeba člověka nábožensky citlivého. Pro osobního Boha se rozhodnouti nemohl -- jeho Bůh je pouze jednotlící princip. Je však možno čekati v tomto směru ještě další vývoj -- prof. Foustka osáza možnost takového vývoje naznačil. Sám charakterisuje Foustka svoje filosofické a náboženské stanovisko jejich vzájemný poměr už dříve takto: Co jsem, odkud jsem, proč jsem a kam spěji -- to jsou ty otázky. A pokud pozitivní věda nemůže dáti k nim více uspokojivého rozřešení, člověk si hledá odpověď na ně ve vědecké hypoteti a na jejím základě v náboženském názoru, přesvědčení a víře. Aspoň ten člověk, jenž cítí potřebu doplnit si empirii.

Vychovatelské listy č. 5. - 6. V. Zapletal: Moderní škola. Moderní člověk, který prošel touto cestou výchovy individuálně, jak se nám jeví v celé kolísavosti a chaotickém zmatku různých názorů, žádostí a náklonnosti -- jest obětí této moderní výchovy. Výchova taková tvoří opravdu jen individua, ale žádné charaktery. Moderní výchova trpí, bohužel, velikou neujasněností v tom, co má v člověku býti pěstěno. Zapomíná se, že hýčkáni dítěte, t. zv. volný vývoj, znamená největší nebezpečí pro vypěstění charakteru. Kázeň školní není nikdy překážkou, ale nutným prostředkem výchovy charakteru. Kázeň školní překáží pouze jednomu: rozbušení dětského individua se všemi jeho slabostmi, kdežto koryfeové volně výchovu hlásají: jenom žádný nátlak, tím ničíte každou originalitu u dítěte, činite ze žáků pouhé stroje a pod. Vzrůstající nekázeň, neposlušnost, lehkomyšlnost a nechť ku práci u mládeže školní nutí nás, abychom postavili uvolněnou školu do pravého světla! Právě přemáhání a potlačování libástecké dítěte -- jest nejlepší výchovou jeho osobnosti. *Dr. Jos. Kratochvíl*: Počátky scholastické synthesy. *Louisa Silva*: De l'education. *B. Simonides*: Dětská duše v prvém školním roce. *A. Jadrníček*: Užívání Foerstrových spisů. *Dr. Kubíček*: Odborník v dějinách hnutí husitského. *Ad. Špaldák*: Studie o opravných našich

jazyka. *Ad. Vošek* v hlídce katechetické až na zastaralé tvrzení „že není možno stejně intenzivně sloužit vyšším snahám sebezvdělání a sebe zdokonalení a apoštolské činnosti a rodině“ a na prapodivné nápovědi o nedostatku charakterů nejmenovaných osobností uvažuje celkem správně, že autorita biskupů, církve, je nedotknutelná, ustanovení jich je věc apoštolské stolice, musejí však mít testimonium důvěry a lásky duchovenstva a věřícího lidu. „Reformovati musí napřed každý sám sebe. Duchovní cvičení, modlitba, askese jsou nejlepší prostředky k tomu. Třeba však přfmo říci, že přehřátá asketická atmosféra nezjedná nápravy. Je zajímavo, že právě z ročníků a ústavů, v nichž až úzkostlivě se pěstoval duchovní život, vyskytlo se nejvíce odpadů. Nadpřirozené prostředky duchovního života musejí se zjišťovat, podložit plánovitým, soustavným a metodicky psychologickým vedením a znalostí sebe a skutečného života, jeho skutečných poměrů a skutečných potřeb. Mechanismus a šablona nesmí mít při vzdělávání a výchově bohoslovců místa. Uvádome si třeba, že časová délka, trvání nebo rozsah, rozměry obsahu studií nerozhodují. Ne kvantita, ale kvalita!“

Lumir č. 5 přináší povídku *O. Theera*, nalezenou v pozůstatosti básnickové „*Tuženi*“. *Arne Novák* má tu hluboce založenou studii o Ibsenově *Peeru Gyntovi*, jež srovnává s Goethovým *Faustem*. Je to zvláště dvojice *Markětky* a *Solveigy*, jež *Novák* povzbuzuje k paralele. A sice jest oběma ženám závěrečný úkol spasitelský, kdežto v pozemském kolotání lásky a válné nadobro se líbí cudná a čistá posvátnost neposkvrněné panny světlice od horkého pudového žensství svedené milenky. Na *Solveize* prapracoval Ibsen věrnost a moc spasitelkou, rysy mravní citové, nepodléhající v ničem vlivu smyslné pohlavnosti. V *Solveize* spojil milence s mateřstvím. Jako doktor *Marianus* ve *Faustu* zývá v mystickém vytržení na závěr pannu, matku, královnu,

prose jí za milost, tak *Peer*, umíraje modlí se „*má matko, má choti, bez hříchů, vin, ty ženo!*“ A naše srdce ve sboru mu odpovídají: *Ave, Mater Gloriosa!* Ve článku *Vděčnost k starým* poukazuje *Jar. Durych* na krásu některých básnických výtvorů z doby probuzenské (*Erben, Macháček, Jablonský*). Zásluhou starých básníků bylo, že se odvážili statečně prolomit schéma slok volným rytmem, že se pokoušeli, a že se jim i skvěle podařilo vytvořit hudební konturu veršů. „*Jest již zajímavo, že právě někteří méně vážení básníci, jako na př. Bol. Jablonský, mají místo celé sloky jedinečné hudební krásy, které má jen málo protějšků v básnické tvorbě dnešni. Tito básníci už cosl tušili o vnitřním rytmu a o polohách souhlásek a zvláště samohlásek a ke studiu hudebních zákonů české řeči nelze dosti dobře doporučit Bol. Jablonského.*“ Největší však zásluhou starých bylo, že uměli vytvořit několik málo děl nesporně a jedinečně českých, český krásných, odposlouchaných přfmo ze srdce země a z hlubin staletí.

Var č. 13. *Jar. Fišer* ve článku *Strach z reakce v umění* polemizuje s *Mir. Ruttem* a horuje pro volnost umění mladých. Připouští ovšem, že mladé generace domnívají se přicházeti s novými hesly, nikdy však nedobily půdy pro sebe. A tak ji nedobude ani nejmladší generace. Z jednoduchého důvodu: nezbude jí k tomu kdy. I proti ní vyvstane oposice ještě mladší s hesly ještě novějšími, aby zahájila tažení pod prapory ještě barvitějšími. Tim však se nic nemění. Nové heslo má novou sílu a proto novou sílu. A této síly je nejvíše potřeb. Má-li i dosti síly, ukáže budoucnost. Jedno však je jisté: Dílo tvořené z nejnáitnější nutnosti pro potřebu autorovu, pro jeho rást a vnitřní dění, tvořené pod tlakem, kterému nelze odolat, je dílem skutečně uměleckým. A takovým neodolatelným tlakem pro nejmladší generaci jest třídnota a komunismus.

mnoho zarmucujícího. V debatě po jeho zprávě ujali se slova p. dr. Bartoš, taj. B. Stašek a jiní. První dva dokazovali především, že je nutná změna v redakci „Archy“. Taj. Stašek doporučoval, aby redakce „Archy“ přenesena byla do Prahy a řízením listu aby byl pověřen inž. V. Bitnar. Něco odhlasováno býti ovšem nemohlo, poněvadž přítomní hosté nebyli k tomu kompetentní. Uloženo bylo však novému výboru, aby co nejdříve těmito náměty se zabýval. Věc ovšem není tak jednoduchá, jak by si mnohý představoval, zvláště když i skupina mladých literátů měla by ráda nějaké slovo a trochu vlivu v „Arše“. Pražská valná hromada však měla přes to dobrý účinek. O práci a činnosti Družiny zvěděl širší kruh lidí, kteří se přesvědčili, že v těch několika letech, bylo vykonáno ve prospěch katolického písemnictví hodně mnoho a to pozitivního, kladného.

S radostí oznamujeme, že se nám podařilo získati dobrodince, který v dohledné době umožní Družině literární a umělecké, aby vypjala konkurs buď na nejlepší krátkou povídku nebo epickou báseň, u nás v poslední době tolik pomíjenou. Příštím rokem, až vyprší běžící konkurs na román, vypíše Družina nové ceny a to na nejlepší dramatické hry.

Péči mladého básníka Fr. Hanzelky vyšla Rodinná katolická čítanka. Na dílo upozorňujeme a doporučujeme je k šíření.

Sborník „Dante a Češi“ vyšel a byl všem subskribentům rozeslán. Subskribenti dostanou jej za 30 Kč (s poštovným 32 Kč), jinak stojí kniha nevázaná 40 Kč; exemplář na dřevaprostém papíře v pěkné vazbě s 2 lepty Konůpkovými stojí 100 Kč. Těchto lepších exemplářů je však poměrně malý počet.

V knihovně Družiny vyšla senační práce Bělohávkova „Oheň Eliášův“. Objednejte si!

Nová sbírka básní Fr. Kašpara je už dotištěna. Teď pro ni maluje výzdobu akad. malř Váchal. Knížka vyjde ještě před Vánoce.

V nakladatelství „Evy“ vyšel román Konaříkův „Hospic u Zlaté hvězdy“. Román svého času vycházel pod čarou v „Našinci“, ale pro knižní vydání jej autor silně přepracoval. V tomtéž nakladatelství vyjde III. vydání vzácného románu polského spisovatele Kozakiewiczze „Návrat“ v překladu Rud. Korce.

KNIHY DRUŽSTVA PŘÁTEL STUDIA

Pořádá a vydává L. Kuncíř v Praze VII., Ověnecká 4.

1. Belloc: Cesta do Říma	Kč 24/20
2. Quincey: Johanna z Arcu	10—
3. Sv. Bonaventura: Život sv. Františka. (Rozebráno).	
4. Blah. Maurus: Život sv. Maří Magdaleny	Kč 26/70
5. Edschmid: Šestero ústí	19/80
6. Claudel: Sedmý den odpočinkem	15/40
7. Fulcher: Historie Jerusalemská	33—
8. Claudel: Patero velkých ód	27/50
9. Hello: Divné příběhy	39/60
10. Jammes: Růženec ve slunci	16/50
11. Zjevení přev. Panny na hoře La Saletske	10—
12. Reynek: Žizně	22—
13. Claudel: Tři básně z války	2/20
14. Konečný: Sv. Dominik	33—
15. Almanach III. řádu sv. Františka	15/40
16. Křišťan: Život sv. Václava	19/80
17. d'Aurevilly: Zenatý kněz	37/40
18. Kvitky sv. Františka	30/80
19. Karásek: Legenda o ctihodné M. Elektě	18—
20. Sv. Terezie: Meditace duše o Bohu	8/80
21. Grigniar z Montfortu: O pravé pobožnosti k Panně Marii	18—
22. Lang: Jacopone da Todí. V tisku.	
23. d'Aurevilly: Rytíř des Tonches. V tisku.	

Členský příspěvek 60 Kč ročně. — Členové dostávají knihy se slevou a roční bezplatnou premií zdarma.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhřidal: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1/80. (Rozebráno.)
Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamání touhy. Básně. Cena Kč 2/10. (Rozebráno.)
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1/70.
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5/20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: Nedobrý. Kresby z Valašska. Cena Kč 3/40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl ptáček. Básně. Cena 5/20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8/50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román.
Cena Kč 15/50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

**Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.**

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X. 1922 čís: 10-11

OLOMOUČ
VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“
S PŘÍLOHOU
„ARCHIV LITERÁRNÍ“
VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. čis. 16. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3:50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 16. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 10-11 VYŠLO V LISTOPADU.

Obsah „ARCHY“ čis. 10-11: Fr. Boh. Děrda: Z mých básní. - Jan Vyhřídál: Z mé korespondence s Fr. Kottem. - Bedřich Konařík-Bečvan: Mlčící. - Stanislav Wyspiański, přel. F. Duša: Legion. - Jos. Hanák: Paul Thureau-Dangin. - František Střížovský: Zázrak. - Posudky knih. - Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čis. 19: Otakar Vojtěch Charvát: První ročník Literárních Listů. - P. Aug. Neuman, O. S. A.: Výbor z předhusitských postil.

LISTÁRNA REDAKCE.

Družina literární a umělecká konala po valné hromadě prvou svoji výborovou schůzi v redakci „Našince“ v Olomouci za pěkné účasti. Byl doplněn a ustaven výbor. Předsedou zůstal *K. Dostál-Lutinov*, místopředsedou zvolen *Ing. V. Bitnar*, jednatelem místo dra Hrachovského, jenž z technických příčin na tuto funkci resignoval, *Fr. Večeřa-Střížovský*, pokladníkem red. *L. Zamykal*, jenž je spolu i referentem pro vydavatelskou činnost. *B. Konařík-Bečvan* stal se referentem pro činnost podpůrnou. K členům výboru v Praze na valné hromadě řádně zvoleným koptováno ještě těchto 5: *B. Konařík*, *B. Kyselý*, *Fr. Zýbal*, *E. Masák*, a *Fr. Světlík*. Revisory ustanoveni *A. Hřůza* a *A. Zamazal*. Ve schůzi projednáno množství důležitých věcí pro Družinu i veřejnost. — *P. Zamykal* slibuje, že po odstranění technických překážek v tiskárně půjde vydávání „Archy“ i „Obzoru rodinného“ pravidelným tempem. Také ostatní vydavatelská činnost bude čilejší. — Redaktorem kalendářů Matice C.-M. ustanoven pro příští rok *P. Zýbal* s příslušným honorářem. — Aby známost o katolických

FRANTIŠEK BOH. DĚRDA: Z MYCH BÁSNÍ.
V BOUŘI ŽIVOTA.

Pane, kdyby bouře života
v duši mě se ještě více rozpoutala,
a děje ožehly ji rudými plameny
jako blesky řítící se na zemi,
kdybych zmámen v životě svém zakolísal
jako lodička Tvá na moři,
kdybych snad onoho dne zlého
jako apoštolé Tvoji v bázni vstal
na rameno Ti zaklepal
a teskně řekl v těžkou hodinu,
Pane, pomoz, Pane, zahynu,
nezavrhní chlapce svého
pro slabou viru v duši.

Ty spal jsi spankem Boha
a kdyby zlíbilo se Ti,
božská Tvoje noha
po vlnách
jako po nejkrásnějším dláždění
by vykročila,
jediným pokynem Tvým
bouře se utišila
a mír zavládl na nebi i na zemi.

Ale chlapce, člověka
v bouři tesknota vždy poleká — — —.

Pane, víd, že bude mi odpuštěno,
když ve chvíli zlé
tíše zaklepám Ti na rameno . . .

ZTRACENÍ.

Pozdě v noci,
v těle přehluboké rány,
úpěnlivě tloukli
na zamčené brány.

Ale marně, marně
hlava tuhé stěny drtí,
jejich bludné kroky
vedli k branám smrti.

Pozdě v noci,
smutni, k smrti znavení,
trpělivě čekali
na radostné znamení

Před branami ztuhli,
čerstvé rány na těle — —
duše jejich odnesli již
přímou v nebe andělé . . .

TOK BÍLÝCH HVĚZD . . .

Tok bílých hvězd,
tot onen bílý pergamen,
v nějž první světa den
vkouzleny byly řádky
vřvy, naděje a lásky.

Tok bílých hvězd,
tot onen bílý pergamen,
jemuž srdce lidské
otevřít se mělo,
by z něj lásku četlo
jako Mojžíš desatero
na hoře Sinaji — — .

Rci, Pane,
proč oči lidí
písma Tvého už nevidí,
proč marně k nebi ruce vzpínají . . .

ŠIROŠIRÉ NEBE . . .

Široširé nebe,
jenom tebe,
tebe široširé nebe
před všemi
nejvíc centm na zemi. — — —

Když země stmí se,
ztemní, zešeří,

když zradí ,
duši uštve,
že v nic už nevěří,
hle, jaká krásná záře
z tebe
širošíré nebe
v smutné rysy mojí tváře
padá,
víra v duši opět zazáří,
láska v srdci vzklíčí
a věru právem zdá se mi,
že nejdřív v nebi byla láska
a potom teprv na zemi . . .

MODLITBA.

Vše, co na té zemi
nejvyšší krásou zptívá,
v Tobě, Pane,
Tvůrce svého vzývá.

Po kráse, jež se nebe doteká,
co krásného ještě zbývá
k vytvoření rukou člověka . . . ?

Přec doufám,
že v prosbě mé neshledáš nic zlého,
prosím-li
bys požehnal rukoum mým,
jimž se zalíbilo
vytvořit aspoň dílo
hodné člověka,
stvořeného
dle obrazu Tvého . . .

JAN VYHLÍDAL:
Z MÉ KORESPONDENCE S FR. KOTTEM.

Knejpředevším českým lexikografům patří *František Kott* (* 26. prosince 1825, † 9. srpna 1915), který znal ještě Jungmanna a za života Šafaříkova dávno byl profesorem. Veliké filologické dílo Kottovo podobá se obrovskému obrazu mosaikovému, složenému z tisíců a tisíců drobných kamínků v umělecký celek, jehož pracovní stavbu dovede oceniti pouze znalec. Kolik péle, kolik trpělivosti, kolik důmyslu bylo vynaložiti původci, než dílo vykonal!

Abychom si učinili ponětí o velikosti díla Kottova, podotýkáme, že materiál k jeho Česko-německému slovníku, zvláště gramaticko-fraselogickému (1876-1893) mohl vážiti na centy; v doslovu přirovnává se Kott ke Xerxovi, který „četl“ své voje od jitra do noci. Armádou Kottovi byly listky, kterých použil na dva miliony. Rozsahem Kott předstihl Jungmanna víc než dvakrát, obsahuje Kottův Slovník s trojmi Příspěvky (1896, 1901, 1902) 10.192 stran kromě předmluvy a doslovu a výčtu pramenů, kdežto Jungmannův Slovník má sotva na 5000 stran.

Vytváří se Slovníku Kottovu nesoustavnost programu a práce, nepraktičnost pro stále dodatky; Fr. Kott se omlouvá, že déle žil než očekával, že od 27. sešitu oslepl na pravé oko a odkázán byl na pomoc trpělivé choti... O užítu díla Kottova významný úsudek pronesl prof. V. Jagič, pravě, že spisovatel po stránce syntaktické vykonal znamenitou práci, že materiál příslušný pilně sebral a dohře uspořádal a že získal si o obohacení zásoby slovní podstatné zásluhy. Dnes jest podle slov Jagičových Kottův Slovník po Jungmannovi první významná práce v oboru české lexikografie, kterou teprve na prahu XX. století zastínil Gebauer Slovníkem Staročeským.

S Kottem jsme si dopisovali od r. 1908 až do jeho smrti; protože tato korespondence obsahuje některé zajímavosti, dávajíc nahlédnutí do jeho dílny, otiskují ji.

Frant. Bartoš upozornil Kotta, že bych mohl býti jeho pomocníkem; seznámily nás však blíže „Malůvky z Hané“ (1903), jež jsem mu poslal na ukázkou.

Kott o tom píše v „Dodatcích k Bartošovu dialektickému slovníku moravskému“: „Na doplnění Bartošova Slovníku moravského nikdy jsem nepomýšlel, ale stalo se to přece — náhodou... Přčetl jsem Vyhlídalovy „Malůvky z Hané“ (1908) a později „Popis a rozbor nářečí středobečevského“, jež vydal Dr. Ant. Kašík v Praze r. 1908... z obou knih vybral moravská slova, srovnal s Bartošovým Slovníkem a shledal, že asi 450 z nich Bartoš nemá. Odevzdal jsem je panu prof. Jar. Vlčkovi, redктору Filologických listů, a ten je dal otisknouti v roč. 1909 na straně 261—266 a 364—368. Oběma nahoře jmenovaným pánům po-

slal jsem po výtisku. Pan Vyhlídal odpovídaje poznamenal „... škoda, že neměl jste mě Obrázky z mého hanáckého alba, které vyšly v politickém listu Našinci (v jeho feuilletonech) v nichž jest uložena celá řada nových slov a úsloví, jež na Hané jsem nasbíral.“ Zároveň mi poslal deset čísel Našince, vydávaného čtyřikrát týdně v Olomouci. Zjednal jsem si ještě čtyřicet čísel ze čtyř posledních ročníků. Prvních deset obrázků jsem nedostal, těch v administraci již neměli. Přečetl jsem je a zpozoroval, že i v nich jest skutečně dosti slov, jež do Bartošova Slovníku zařaděna nebyla. To mne přimělo k dalšímu sbírání slov moravských...

Aby literární historik věděl, které spisy Kott ke svým Dodatkům... vyčerpал, vypisují je z jeho listu. Uvádí sice Kott prameny v Dodatcích, ale v listech je blíže vysvětluje.

Na mou radu excerptoval Kott tyto spisovatele: Bystrínu, Folprechta, Hlavinku, Hocha, Horenského, Kaldu, Kaldunova, (Vaška), Kramoliše, Křena, Příkryla, Spáčila, Vyhlídala (cedulky, Hanácké děti, Kresby ze Slezska, Naše Slezsko, Čechy v pruském Slezsku, Pod jarmem, Příhody z Vysoudilova, Rok na Hané). Z mých Hanáckých dědin a měst a Našeho Slezska čerpal Fr. Bartoš, psal mi Kott, „ale z našeho Slezska nevyčerpал všeho, proto jsem prozkoumal ještě jednou aspoň slova pod čarou zaznamenaná. Sebral jsem těmito výpisky slov v Bartošově Slovníku nejspoustech 2485 a již v listech filologických vytištěnými asi 3000... a tu pohromu způsobily Vaše Malůvky.“ (List ze dne 7. listopadu 1909).

Dne 9. září 1909 Kott mi oznámil, že ze zaslaných Kaldových „Ogaru“ vybral 82 nových slov a z Vaškova „Otcova hřichu“ také tolik... „Žeň byla nad očekávání hojná. V „Otcově hřichu“ scházely stránky 145—152. Škoda! Mohlo být více slov.“

„Záhorskou kroniku jsem si zjednal.“ (Kott 7. února 1910). Psal jsem o ni nakladatelstvu, myslil jsem nějakému velikému a zatím, vyklubal se jako nakladatel jen pan farář Příkryl, kterému jeho kronika nadělá mnoho starostí. I a II ročníku již neměl.

„Zvláště vzrostl počet slov, když jsem se odhodlal převzít také slova ze svého slovníku. Ale vybrakují jen část ho. Celého Slovníku vyčerpati nemohu pro jeho rozsáhlost (má 10.000 slov), pro svůj špatný zrak (zrak pravého oka jsem pozbyl asi r. 1890 hlavně obtížnými korekturami a na levé vidím dosti špatně) a i pro své stáří 84; již mne to unavuje.“ (List ze dne 7. února 1910.)

„V mém Slovníku jsou slova vypsaná z knih i z Bartošových, kterých ve Slovníku nemá (zdá se, že z knih nevybíral sám, nýbrž že mu to činil někdo jiný) a potom mně zasláná od kněží, profesorů, učitelů, tedy asi dobrá. To ještě jednou zreviduji při korektuře a v rukopise, pokud jej mám ještě doma. Myslím, že bude Slovník obsahovati asi 7 archů a že bychom mohli být hotovi koncem dubna.“ (List ze dne 6. března 1910.)

Dodatky ve skutečnosti mají přes 10 archů (166 stran); vydala je Akademie česká r. 1910. Kott mi o vydání jich napsal:

„Alea jacta est. Slovník jest vytištěn. Jak s ním pochodím, nevím. Ale lidé spíše něco pokárají, než pochválí. Vašnosti však děkují za pomoc mi poskytnutou, již mi by bylo potřebí nerozpuzenému Moravanu... Jako původci Dodatků dovoluji si přiložit také svou podobiznu. Býval prý jsem hezčí, ale na ní vypadám jak starý morous, ač jím nejsem.“ — (List ze dne 9. června 1910).

Sotva Dodatky k Bartošovu dialektickému slovníku moravskému užřely světlo světa, neúnavný a velepilný Kott počal zháněti příspěvky k druhým Dodatkům, napsal mi o tom 20. prosince 1910: „Za zaslouženou knihu a cedulky mnohokrát děkuji... Do větší části, uveřejněné jsem v Listech filologických. Jak byly mé Dodatky přijaty, nevím, dosud jsem žádné kritiky nečetl.“

Roku 1912 5. května oznámil mi, že změnil svůj úmysl o vydání nových slov a frazí: ... „Před dvěma lety ukončil jsem sbírání moravských slov a frazí, poněvadž mi bylo již 84 let a proto jsem myslil, že tu na povrchu již dlouho nepobudu. Ale kdy jsem po vydání sbírky ještě žil a další práce poněkud ještě schopen, zabral jsem se ještě do nového sbírání... Váš „Had“ v Č. L. r. XXI. poskytl mi 7 slov a prvních deset archů (kartáčového otisku) Z hanáckého kraje — 53 slov... A sebral jsem toho posud tolik, že by to vyplnilo 8—9 tištěných archů. Vybral jsem látku také z té části mého slovníku, kterou vyčerpali tehdy jsem se neodvážil, z I. a II. dílu Příspěvků. A v té je také mnoho Vašnostiny práce. A poněvadž nejsem Moravan a proto snad bych mohl leckde pochybiti, obracím se opět k Vašnosti s prosbou, byste mi můj elaborát laskavě opět ráčil prolilédnouti. Předložím jej snad již v květnu k vydání Akademii. Kdy jej počnou tisknouti, nevím, ale snad již během tohoto léta... Máte-li nějakou zásobu slov a frazí, račte mi je laskavě zaslati, abych ji mohl do rukopisu ještě včas zařaditi...“

Přání jsem vyhověl.

V listu ze dne 20. listopadu 1912 Kott píše: „Vydání druhého dodatku se opozdilo. Není dosti peněz. Zemský výbor dával nám dříve ročně 40.000 korun (jedna třída dostávala 10.000 korun). Tuto podporu výbor zastavil, poněvadž sněm nezasedá a proto žádných peněz nepovoluje. Doufám, že se koncem budoucího ledna dá spis do tisku.“

Dne 2. března 1913 dostal jsem od Kotta tuto zprávu: „Chtěl jsem vydati, jak ráčíte věděti, druhý Dodatek k Bartošovu Dialektickému slovníku moravskému, ale nedojde k tomu. V červnu v loni jsem jej třídě předložil. Navrhovalo se mi, abych jej dal do Slovníku Českého, který chce vydati třída sama. Nechtěl jsem, poněvadž bych byl jako *badatel* v Slovníku zmizel. Vyjednávalo se. Konečně bylo 26. února 1913 rozhodnuto. Já jako řádný člen Akademie mohl jsem dle 10. § jednacího řádu žádati,

by má sbírka byla dána do tisku. Ale třída má dle 12. § mocnější právo, může dle něho předložený spis dáti do tisku, kdy se jí zlíbí. A napovědělo se mi, že práva toho užije. Rozuměl jsem tomu. Odvolání není. Proto jsem vzal svou tříletou práci zpět. Je tedy po vydání jí. Dodatek byl by vyplnil asi 13 archů, obsahuje asi 7000—8000 slov a frazí. Odkazů k mému Slovníku v něm není mimo 8—12 případů. U všech slov jsou prameny samy. Oznamuji to Vašnosti lituje, že plán se nezdařil, a děkuji Vašnosti upřímně za nevšední ochotu, s kterou jste mi nabízel svou pomoc i při této práci."

O velikém Českém slovníku, jež Akademie chce vydati, Kott poznamenal 15. června 1909: „Jak známo, Česká Akademie sbírá příspěvky a platí za ně. Ale ty se asi tak brzo ve slovníku neobjeví, proto se jich mnoho neschází a práce bude zvolna pokračovati."

Dne 20. září 1909 psal mi: „Česká akademie chce vydati pokud možná úplný, obšírný slovník český i pramenů znova čerpaný. Ale půjde to zdlouha. Já jsem měl k svému Slovníku asi 2000000 cedulek. Bude jich tedy potřeba nejméně 3000000. A příspěvků jest posud málo, ač provolání ku sbírání příspěvků stalo se již před 3 roky. Já jich odvedu koncem roku asi 8000."

Kott přece ještě za života chtěl viděti vytištěné druhé Dodatky, proto je poslal Matici Moravské, nechtěla-li by je vytiisknouti. Že prý ano, ale za jistých podmínek. Uznají-li ho dva referenti za dobrý, a uznají-li, bude-li dosti peněz. Druhá podmínka je zlá, peněz bývá všude málo. Poslal jsem do Brna v první polovici října. Posud nevím nic . . . Abych Matici vydání usnadnil, zřekl jsem se honoráře. . . . Co pak říkají pp. Hanáci Vašnostiným chvalozpěvům, které na ně skládáte? Jedni snad se zlobí, jiní se smějí. (List ze dne 20. ledna 1914).

Co se s druhými Dodatky stalo, není mi povědomo, snad je uschovává rodina.

Rok před smrti (20. ledna 1914) mi napsal: „Včera jsem dokončil poslední svou práci: Překlad latinského autora Valeria Maxima. Výbor. Jsou to samé krátké chvály a nechvály Římanů a Neřímanů. Myslím, že to bude dobré čtení, jako Vašnostiny kapitoly. Kdy to bude vydáno, nevím."

V jizbě bylo horko, až mdlo. Strašná zima, spojená s fujavíci, nutila obyvatele pasek topit bez ustání. Ptactvo přilétalo až do snů, lišky obcházely za dlouhých nocí kolem statků.

Bylo ráno s povánoční náladou. Michal se sestrou vázali na hůře seno do otýpek. Hevka prosívala na oběd pohančenou kaši a starala se o oheň. Čekala každé chvíle otce, jenž ji měl odvésti domů. Matka ochuravěla, Hevky bylo třeba doma.

U dveří už chvíli přeshlapoval nepokojně Martin. Beranici na uších, v sivém burnuse, a na rukou vlněné rukavice. Odkáshal si už po kolikáté a opakoval úpěnlivou prosbu minulých dnů.

„Hevko, nemosela bys nás opouštět... Hleď, kdybys mia chtěla za muža, hned budu žádat svoju polovičku. Tak jak to tatíček dali zanést u gruntovního. A nebudeš-li chcet bývat pohromadě, šak možeme sa odlúčiť. Postavíme si u hory (lesa) svoje bydliško. A lepší nám tam bude... Nebude nás nigdo následovať aspoň...“

Hevka nic.

Prosívala kaši, kterou před chvílí na domácím mlýnku sama semlela. Bílá moučka napřed zhusta, pak jemně sypala se z fešeta na stůl. Nejjemnější prach nesl se vzhůru a usedla na rúžové ruce a líce dívčiny. Všecko tu vonělo pohankou.

„Šak si snáď dobrú vůľu u mia viděla, či ne? Trikrát sem s tebú v noci k muzice utékl. Už sa v dědině smíli, že mlčici musela katolíčka naučit mluvit a tančit... A první sem z celej rodiny mlčení porušil - enom k vůli tobě. Dobře s tebú smýšlám. Nic po straně a po tajmu... Tatíčkovi o tebe řeknu, může-i?“

Hevka horlivě prosívala. Už toho nebylo ani třeba, v fešetě už se černaly jenom slupky, ale Hevka práce nekončila.

Martin prosil dále.

„Uvidíš, že ta budu na rukách nosit. Hvezdičky ti s nebe snesu... Můžeme měť zdávky v mojem aj ve vašem kostele. Každý si ostanem ve svej... Nebudu ta nikdy na svoju stránku svádat... Dá-li nám Pán Bůh děti, ogaťi možú byť křtění po mém, a cěrky...“

Od fešeta se ozvalo vážné a zlostné Hevčino: Marnost nad marnost... První slovo, jež Martin od děvčete od vánoc uslyšel...

Martin se zlobil.

„Ja, pro Boha svatého, šak bys ani nemosela bláznit se svojú márností... Napřed sestra, a včil zasej ty... Dyt sa z toho všeckého zblázním... První měsíce taková veselá, dryčná, samý smích, samý kundřál, a do zimy jak by ta cosi posedlo. Ně a ně z tebe slova dostat... Kdyby sas vysmívala a mně přezdívala - všecko bych spěšej snés. Edem to mlčení ně... Už vidím, jak ti moselo byť strašně u nás první měsíce, když si chtěla

mluvit a sa veselit, a my sa enom kňúřili, hlavú pohazovali a písmem sa oháňali..."

Hevka doosívala. Stáhla husí křídlo s povalu, kdež bylo upevněno na dlouhém provázku, smetla pohančenou moučku se stolu do hliněné mísy a černé šupky z řeřeta vysypala do škopku.

Ženich se s místa nehýbal.

"Do sametu ťa budu oblékat. A nebudeš děvečkú, enom dříf a dříf, hospodyňú budeš. Dohlédat, porúčat budeš. Uvaříš, pokludíš, na pole nemosíš..."

Hevka se rozběhla pro teplou vodu. Nalila jí na pohančenou mouku a jala se mísit nazlatovělé těsto. Prosebníka jako by ani nebylo.

Ten sepial ruce naposledy.

"Hevuško zlatá, malovaná, si jako kvíteček-rozmarýneček, mám ťa rád, že si tak hodná a pěkná..."

"Jako kroužek zlatý na pysku svině jest žena pěkná..." hodila Hevka po žebračkovi u dveří.

"Nemluv, neopakuj tých slov. Vracáš mně už po kolikátěj tú balamutinu... Dyt sem ani nevěděl, co pletu, když sem to povídál... To mě tak bratr celého pomíátl... Už sem ťa aj odprásál za ten „zlatý kroužek“, a ty né a né zapomenúř..."

Zcela tiše otevřely se dvěře od síně.

Hospodář Michal vcházal všecek zachmuřen.

"A gdo bude ten hnúj nakládáť?"... zahučel zle. "Deň je krátký a ty sa osúšáš edem kolem pece a sukni, ty neznahaňbo jedna..."

Martin si dodal odvahy.

"Tak su hospodář, jak ty... Jeden deň ty naložíš hnúj, druhý zas já... Co su tady pacholek?"...

"Mosim do hory šťat borovicu..."

"Borovica neuteče... Nebo já ju možu šťat..."

"Uteče, neuteče... Já porúčám, abys nakládal hnúj..."

Hevka mísila těsto, jako by si bratříf nevšímala. Ale byla plna zvědavosti, jak zápas dopadne.

Martin po rozhodném bratrově rozkazu zaváhal, ale ještě se pokusil odpor.

"Nemáš mně co porúčat. Zme tu obá stejní páni. Tatřček nám odkázali grunt na polovic. Tys porúčal toli rokú, včil budu porúčat já... a ty budeš poslúchat... Dnes naložíš a odvezeš hnúj, a já půjdu do hory šťat borovicu... A už hybaj!"

Dobře to měl Martin vymyšleno, ale třesavý, rozzechvělý tón hlasu povídál, že už je ubožák se svou duševní silou v koncích. Slova byla velitelská, ale přednes byl ubohý a směšný.

Hospodář se zasmál suchým zlým smíchem. Založil ruce a vztčíl se před bratrem. Zelenavé oči mu zasvřtily. Stál tu jako vtělené vladářstvo. Beze slova. Bez posunu rukou. Jenom ty zelené oči pichaly do ubohých tčkávých a mžouravých oček Martinových.

Hevka, sotva dýchajíc, sledovala zápas obou bratří. Líbil se jí. Nebylo ran, ani pasování. Nebylo sípění, nadávek, kleteb. Rvali se tu dva duchové, a žena ne vždy má soucit s poraženým.

V Martinově tváři to zacukalo, spodní ret se začal lřtostivě chvět. Už beze slova jal se popravovatí hrubé rukavice, a s hlavou skloněnou odcházet ven.

Michal se díval za ním, i když už se zavřely dvře. Teprve když ozval se pleskot nakládáního hnoje, zasvřtil mu úsměv vítězství.

Vladařským pohledem obrátil se na Hevku.

Ani jí nenapadlo vystavovat se panovačným, zeleným tůním Michalova zraku. Nachýlila se k míse a horlivě mísila...

"Hevko! Co chceš na tobě bratr?..."

Hevka nic. Jako by se jí to ani netýkalo.

"To už je po kolikáté, co sem vás přistihl samy... Povídaj, co na tobě žádal?"

Hevka se vztýčila. Ale ne k odpovědi. Vzpomněla si, že těsta dosud nesolila. Rozběhla se pro dřevěnou solnici a, nabraví rozemleté soli, sypala jí do mísy. Řádně těsto promísila, a schýlivši se k němu, okusila je jazykem.

"Hevko. Bůh ťa chraň, neco si začínat s bratrem! Dyť by sa to nehodilo... Nigdy bych k temu nesvolil..."

Zelenavé oči hospodářovy marně hledaly zraku Hevčina, musely jenom bloudit po teplé dřvčíně postavě.

"Hevko, slyšelás?"

Hevka nic.

"A nemysli si, že půjdeš dom... Je jich tam ešče tolik, že zastaná nemocnú matku! Šak si byla enom takový otluk dycky, a najednúc by nemohli bez Hevky ubyt... Pěkně otca zaprosíš, aby ťa tu nechali, a..."

"Požehnáni otcovo staví dětem domy..." zacitovala Hevka. Moc nepochytila za těch několik městců, ale vracela to vše velmi vděčně. Mnohdy popletla biblické citáty, málokdy jich užila přílehavě, kombinovala je dle potřeby, ale dobrá vůle byla vždy zřejma. Michal snažil se vysvětlovat Hevce, že nesprávně cituje nebo usuzuje, a ledy mlčení, jednou nalomené, čím dále tím více se drobily a rozplývaly.

"No, šak ťa nenavádám proti otcovi, že mně vystrkuješ písmo... Nepravím, abys vzdorovala, chcu, abys zaprosila..."

Hevka se podívala pohrdavě na hospodáře.

Pochopil a zastyděl se. Zašel v selské pyše daleko, dostal strach, že dřvčínu hrdost urazil.

"Máš pravdu co bys ty prosila... To je moja starost... Mně mosí na tom záležet, abys ostala, ne tobě..."

Na podsíní ozvalo se otřpání sněhu s papučí. Přicházela Verunka.

Michal sháněl práci. Zapomněl, že chce stříti borovici v lese. Umínil si, že vyčká přichodu Hodulákova. V rozmluvě nepokra-

čoval. Aspoň před sestrou se styděl, že on, vůdce mlčících, tak často porušil v poslední době mlčení. Tu jej přistihla Verunka při vádě s bratrem, tu v důvěrném hovoru s Hevkou. Byla všechna zmatena a rozbolestněna. Tolik se jí líbila „vtra mlčení“, a najednou vše se bortilo. Tušila zápas bratří o Hevku, třeba se jí nikdo nesevěřil. Pokoušela se utvrzovat bratry biblí, ale její zásoby a znalosti byly chudícké! Nestačila svými slabými silami přemoci „marnost“ sourozenců a musela rozumovými důvody odvrátiti neštěstí a hanbu. Těšila se, že Michal i Martin se umoudří a že svaté mlčení vrátí se do jejich domu. Porušovala je tedy zatím sama v naději, že tuhou kázní nahradí se později všecko. Za jiných okolností by jí Hevka nebyla proti mysli, třeba byla „s jiné stránky“, vždyť byla pilná, už i mlčení se podrobila, jen ti chlapi zase kdyby měli rozum a vrátili se k poznané pravdě.

Věděla dobře, že jí bude za děvčetem teskno. Ale tušila též, že po jejím odchodu se poměry doma uklidní, že bratří na Hevku zapomenou a zamilují si svaté mlčení.

Sužovala se už velice poslední dobu představami, jak to všecko skončí.

Zaradovala se, když, vcházejíc do jízby, zahledla Michala zbraného do bible a Hevku nad těstem.

Blížilo se poledne, když docházel strýc Hodulák ke Goláňovu gruntu.

Dobře si to, šibal, vypočítal.

„Nebudú přecaj takoví, aby mňa nepřizvali ke stolu. Dyt sa jim Hevka dost nadřela. Možná, že budú měf uzeneň, a gdož ví, nebude-i dnes aj zabíjačka . . . To sa ví, mosím sa diviť, že už je poledneň. Vymluvíť sa, že nemám sebu hodinek, šak ani nemám, kde bych jich ukrad, a podla slunce sem sa nemohl vyznať, dyž je pod mrakem . . .“

Vlekl za sebou lehké pŕtruční saňky, na které chtěl naložit Hevčiny peřiny a šaty.

Celá věc s dcerou ho mrzela. Vzkázal sice před týdnem, že Hevka musí domů. Je jí třeba, matka dostala „suché lámání“. Ale zatím se žena zbrchala s lůžka a dnes mu na rozloučenou tekla:

„No, gdyby ti Hevku nechceli pustit, aj ju tam nech, až nech! Móžeš dělať chvílu drahotu, gdyby cërce přídali nejaký rýnský nebo lokef plátna — bylo by dobré. Šak si dost chytrý. Uvidíš, co sa dá dělať.“

Hodulák si vzpomínal na slova ženina.

„Ono sa řekne, nech tam cërku! Ale bude-i ta cërka chtet? Dyt gdo ví, jak jí tam mezi dívúrama je? Nevím, esli bych sám

nedostal vředa (křeč) z toho jejich mlčení, a su starý chlap. Co potom mladá děvčica!"

Ohledl se na svoje saňky.

„Nevím šak na mů milú — pojedem s prázdnú nebo povezem peřiny?“

Už se blížil ke dvoru statku.

Viděl vyběhnout z chléva mladšího Goláně. Tento se vrátil právě s pole, kamž zavezl na saních dvakráte hnůj. Uvázal krávy, dal jim sena, a šel k obědu.

Hodulák za ním. Ale musel ho Goláně nevidět, když mu zavřel dvěře před nose. Nechal saňky před chalupou a bral se tiše do sně.

Překračuje práh, smál se v duchu:

„To sa zasej pobavím... Z nikoho nevytáhnú ani slova, leda nejaké nábožné; abych já mluvil sám celé odpoledňa. Ale šak sa nezdržím dlúho, co s takovými bláznami...“

Nedomyslel.

Z jizby se ozvalo hrubé:

„Járku, gde je tá borovica?“

To je ten mladší — pomyslel si Hodulák.

„Jaká borovica? Co miateš?“... odpovídal druhý, v němž poznal přichozí Michala.

„Ešče sa ptaj... Prý, nakládaj a odvez hnůj, já zetnu borovicu. Ohlédám sa já všade po dvoře, ale borovice nigde... A cesta do hory zametená, ani micák ju nepřeběh. Ne tak slavný hospodář s borovicú...“

„Nic ti po borovici není. Včil se půjde jest, a né súdit. Nemáš mia co volat před súdnú stolicu...“ odpovídal hrdě Michal.

Ale mladší se nedal.

„Ráno's mně vycítal, že sa ometám enom kole pece a okolo sukni, to's mia chtěl dostat z domu, aby sá's mohl do vůle sám ole sukni pometat, pravda-i?“...“

Předhůzka byla proslovena žalostným, skoro plačtivým hlasem.

„Ešče to opakuj!“ -- zařval Michal. „Ešče jednúc to řekni! Aj gdybch sa ometál, nic ti po tom není...“

Vtom vpadl do toho natřkavý, vycítavý hlas Veruncin.

„Ale bratrové draží! Po kolikátéj vás budu rozháňat a smífovať. Dyť to u nás nigdy nebývalo... Žili zme v lásce a svornosti, slova zme si zlého nepověděli, a toto včil co chvíla vrčíte na sebe, jak neptimifaja, psici...“

„Ja pro Boha, co sa to enom stalo tady? V létě nigdo ani slova, a najednúc plno řeči, až řeči. Zázraky se dějú, zázraky...“

„A abys věděl, já si o Hevku řeknu... Až přjde její tata, hned o ňu řeknu. Tak su sedlák, jak ty... Polovička mně patří a živit sestru až do smrti budú obá bratři. Tak to stójí v testamentě... Dostanu, co mně patří... hned zutra půjdu k notárovi...“

Martinovi docházely síly. Když byl ráno bratrem takřka vy-

hosen z chalupy, zastyděl se až na čerstvém vzduchu. Co si o mně Hevka pomyslí — že jsem slaboch! ... Ne, ukáží jí, ukáží i bratrovi, že se mýlí... Tak si umiňoval celé dopoledne. Ale stoje před bratrem, zase ztrácel odvahu. Jen pohléd na Hevku, sedící skoro nečinně za stolem, jej posiloval ve vzdoru.

„Ty a ženit sa?“ ... rozesmál se bratr. „A Hevku? Hoho, bratříčku, marno sa rozháňáš! Tá vyrástla pro jiného... Z toho sobášu nebudeme vdolkú pojídat, ani si nemysli!“ ...

To už byl v jizbě Hodulák. Hleděl všecek vyjeven na rodinný výstup. První věc, která mu napadla, byla vůně koprové omáčky. „Och, tady není dnes zabíjačky — ani uzeného! Štrela do vás! Tolik chutť sem si dělál, a tu máš — šišky s koprovú.“

Leč daleko silnější dojem byl z poznání, že mlčící už nejsou mlčící. Pudem bystrého Valacha vycítoval i přitčinu a všecek se podivil. Jako by ho ani neviděli u dveří přešlapovat. A Hevka u stola také jako by otce ani neviděla.

Nastalé pausy použil, aby na sebe upozornil.

„Vinšuju vám všeckým vespolek šťastný nový rok. Aby sa vám urodilo na polách a zahradách. Aby červený kohút aj tá s kosú vás obešli hodně daleko. Aby vám Pán Bůh namnožil toho statečku ve chlévě, aby vám žádná ovca neskapala... A chtěl sem vám aj vinšovať, aby sa vám rozvázal jazyk jak Zachariášovi, ale už vidím, že sa aj bez mého vinšu rozvázal...“

Michal zahanbeně vítal hosta

„Vitajte, Hoduláku... Vyzlečte sa z huně a poďte s nama k obědu...“

„Naspoť Pán Bůh! Je vás ke stolu dost...“

„Gide sa najljjá čtyřé, najť sa aj pátý... Už sa moc nevymlúvajte a poďte...“

„Ale dyť sem nepřišel vás vyjídat... Aj sem cosi pohodil cestú a u žida sem sa stavil na bělku... Sednu si tady u pece...“

Do věci se vložila Verunka.

„Nic sa nevymlúvajte... Máme dnes enom máčku, ale hned hodím do hrnca klobásu... Dnes zme sa vás nenadáli...“

„Dajte si pokoj s klobású. Snád byste sa skrze mia neutrácali. Dyť nejsu malý ogara...“ řekl Hodulák, ale v duchu si řekl při zmínce o klobáse: „No, leda tak.“

Verunka šla na půdu pro klobásu a Hodulák se pomalu svlékal. Odložil huni, čagan i beranici na lavu u kamen, díváje se na Hevku.

„Ná, co ty sedíš, jak bys taty ani neviděla...?“ obotil se na dceru.

Hevka vstala, políbila otci ruku, a beze slova šla k ohništi.

„A nevíš, co sa patří?... Obtúlit ruku umí aj malý usmrkanec... Nefekneš ani, čerte nebo ďáble! Vidí tatika jednou za čtvrt roku, a jakby šla okolo ostrévky. Aha! Myslím sa ti nechce odsáď? Zpomeň si enom, co mně to dalo práce, než sem Ťa tu ukoval!“

Pořád: Tatulko, já tu neostanu! A včil sa škňúříš, dyž máš jít dom!...

Michal přerušil trapné rozpaky.

„Hevko, dávej zatým polévku... Martine, zavolaj ogara z chlěva...“

Po chvíli seděla celá rodina za stolem. Klobása už voněla od ohniště a Hodulák roztahoval chřípí blažeností. Pojíždali kyselici se zemáky ze společné mísy a každý se zabýval svými myšlenkami. Nejvíce chutnalo hostovi. Čelo se mu zaperilo potem. Nejméně si podával kyselé polévky ubožák Martin. Strach z odchodu Hevčina a pevné odhodlání k vážnému rozhodnutí byly příliš patrný v jeho tváři, jenže si jich nikdo nevěšmal. Naprosto netečně se chovala Hevka. Jako by neměla nejmenšího zájmu pro celý svět.

To znovu popudilo Hoduláka, když pojedli polévku.

„A ty, nezdar, ani slovem sa na matku neoptáš? Jakbys ani dcérú nebyla... Matka skomírá, už ani bílého chleba nemože, a ty, nezvedenče, ani špásem se neoptáš...“

Verunka snažila se zažehnat bouří, jak to jen bylo možno. Rychle vytáhla z hrnce ještě natvrdlou klobásu, položila ji na stůl před hospodáře. Ten vytáhl krivák, a každému ukrojil kousek. Hostovi ovšem největší.

Hodulákova tvář se rozesmála, ale Hevky s očí nepustil.

„Doma klobás moc neužiješ, ani si nemysli,“ a obraceje se k hospodáři, vyprávěl obštrně.

„My sme měli neštěstí letos s mašíkem... Takového zaškudlého škrčka sme koupili, takovú nepodar. Nechcelo žrát, pořád sa to enom v žíru mrvilo. Jářku, stará, zapichnu to. Slaniny sotvá na prst, masiska také málo. A koupil sem to od Zdechovjána, ale na mú hříšnú, nic už od tych zdechovských zlodějů nekúpím...“

Michal se pochválil, jakého oni „kusa“ zabili a tak uběhl oběd.

„Už máš háby nachystané? Abysme sa dlúho nemeškali...“ zkoušel Hodulák situaci. Byla v něm malá dušička, že dceru skutečně poveze domů.

Hevka jenom pohlédla hlavou. Mohlo to znamenat „už“, ale také „dajte mně pokoj!“

„A nemožeš fecť aspoň bé, cé?“

Pašákovi bylo všecko domlouvání otcovo směšné a vmísil se do řeči.

„Ja, veď, stryče, naša Hevka nemluví už ze šest týdnů. Enom hlavů pohodí, nebo neco svatého poví... Ani se mnů sa už nevadí, leda mně bůchne do zádu nic nepravjaci... Šak ani hospodáře s nů nic nespravjáj...“

Sotva to řekl, upaloval z jizby.

Hospodáři se zamračili a Hodulák pln úzkosti se zadíval na dceru.

„Pro božky... Či sa's dala k mlčícím? Dyž sa rozvázal jazyk už aj hospodářom, ty začneš stvárať hlúposti?“

„Sláva Páně jesti tajiti slova...“ řekla Hevka chladně.

„Kdybys rači nebrala jméno Páně nadarmo... Mluv, jak ti zobák narostl... Či ti přeskočilo?“

Hevka sbírala se stolu stolu nádobi a lžice.

„Šak já z tebe to mlčení vyženu... Přetáhnu řa párkrát řemeněm, a bude aj po mlčení.“

„Jabka zlatá na ložích stříbrných jest ten, kdo mluví slovo časem svým...“ prohodila Hevka druhý citát, jenž jí nejvíce utkvěl v paměti.

„A už teho mám dost... Pakuj řa, sbíraj háby a peřiny...“

„Umysl, nechati řu dceru, bude-li třeba, rozplynul se úplně...“

„Ani za col Dyť to byla cěra jak oheň, čtyřé ři nestačili odpovídat, a najednůc pozbude řeči... To řak, abych řa mosel do Kroměřiřa zavést, jak vozijá řpiritisty... Ó ne, řaganem to z tebe vyženu.“

Hevka se rozběhla do jizbečky, kde se řala vybíratí z malované truhly řaty.

Hodulák zapomněl ři na klobásu, kterou byl pohořten, a zle zakouřel očima:

„Pro Boha, ce řte mně z ří udělali? Je-li to řúctí? Takovů děvčicu, enom oheň byla, řak ohlúpit... Ste-li řami blázni, řak nemuřte proto bláznit řiné... Řena na řmor, cěra zřalá pro blázinec, řa, co's to enom na řia, Bože, dopustil...“

To už nařtkal Hodulák velmi opravdově.

Martin řledoval se zřejmou řzkostí Hevčiny přípravy k odchodu.

„Strýčku Hoduláku,“ ozval se nesměle. „Já řúbím vařu Hevku a řád bych řu řád bych řa s řú ři řhtěl bych řu za řenu...“

Konečně to bylo venku. Celý se zpotil řím přiznáním.

„Já, napřed řte mně řu poplěřli, a vřil byste řu řhtěli za řenu. Hleďme řa řich...“ zamlouval Hodulák, ale hněv jeho se řmřnil.

„Já řem řu nepoplěřl, já řem s řú řrzo začal mluvit, to řa ří, potajmů. Aj řem řu řřikřáť vřved na muziku...“ vřznával hřřišně.

Verunka řiv neomřlévala. Spráskla řuce a ředla ři zničeneř. Kolená se ři řhvěla.

„Já, Hospodine, co to neslyřím... Katolicků byř řhtěl, řy nehaňbo ředna... Dyť by ře naři řodičé moseli v hrobě zřrmutkem obrátit...“

Hodulák ři při řech řloveh vřpomněl na rozdřlnost vřry a pýchá katolika se v něm ozvala,

„Napřed řa optajte, Verunko, esli bych já řal cěru „baranovi“ — To řak...“ a v řuchu ři řrval „Řu řáš řůjčku za oplátku! Už řem ři to vřpěl.“

Martin se řráníl řak mořl, ochotně vřřvětluje.

„Já ořtanu ře řvěj a ona řaké ve řvěj... Nebudeme ředen druhého na řvoju řránku řvářat. A řá-li nám Bůh děti, tož ořari budú po moři, cěry po...“

„Ja, na mů milú, tož budu mět děti barany, až barany —“
vpadl posměšně Hodulák Martinovi do řeči.

Verunka dále spínala ruce. Michal stál mlčky, zamračen, pozoruje s napětím bratrovy námluvy.

„Víte ste si dojednali, a co dalej? Byla by tu Hevka hospodyňú nebo ženú pacholka? Jak to máte s bratrem zapísané? ...“
už vážněji doťral Hodulák.

„Všecko máme s bratrem na polovic, a Verunku obá do smrti dochovat... Odlučím sa od bratra a budu stavjat pod horú. Aspoň nebudeme si dělat nic na spřítky!“

„No, dobře...“ pochvaloval Hodulák. „Včil sa optáme Hevky, es-li pozvolí... Hevko, počúvaj, chceš-i prý byt gazděnú u mlčících... Mlčet sa's už naučila, jak vidím, nebude ti zle.“

Hevka dala jasnou odpověď. Právě dovázala nůši se šatstvem, donesla ji do velké jizby a hodila ke dveřm. Pak se vrátila do jizbečky, balit ostatní.

„Na mů milú, jaksí to máte špatně s Hevkú dojednané!“ ...
posmíval se Hodulák.

Ženich stál zahanben a smuten.

Michal pokročil a začal vážně, jako soudce:

„Hevko, poč k pořádku.“

Děvče ku podivu rychle nechalo kutěť v komůrce a vešlo do jizby. Oprelo se zády o veřeje a zahledělo se zdánlivě do prázdna. Otec však znal dobře ty oči, hořely zvědavostí a touhou.

„Hevko, slubovala's negdy bratrovi?“

„Marnost nad marnost...“ zašeptala.

„Martine, slubovala ti, že s takovú jistú jideš?“

„Ne, nikdy... Dycky řeč otočila, jak sem začál...“

„Dobře!“ oddychl si Michal. „Hevko, chtěla bys jít za mňa?“

To pravil už měkce, rozechvěně.

Hevka se zapálila. Sklonila hlavu na prsa, ale slova nefekla. Verunka skláněla hlavu až ke kolenům.

„Svět to neviděl!“ zasmál se Hodulák. „Myslel sem před půl rokem, že vedu cěru do služby, a zatým sem ju vedl na mánku.“¹⁾

„A dva ženiši najednúc. Z pekla štěstí... Tož vybíraj, vybereš-li Martina, pozlobíš si Michala, vezmeš-li Michala, poplače si Martin. Nevěstú si, ale oba brat nemůžeš. Každá kost má svoju zlost... Přetní na chvílu to svoje mlčení, a nebo aspoň prstem ukáž...“

„Bratrové draží, zpatatujte sa...“ prosila Verunka. „Byli sme dětí pravdy, a už sme zas ve tmách...“

¹⁾ Na Vsacku bylo zvykem, leč ojedinělým, že rodiče ženichovi brali si nevěstu k sobě na několik měsíců na zkoušku, na mánku (míniti!) Slízání mladých lidí však bránili všemožně. Za tu dobu zkoušky už poznali, zda je děvče pilné a hodné, hodí-li se pro jejich syna, a děvče ovšem též se vyzkoušelo, hodí-li se do rodiny.

Nikdo však jejího nářku neslyšel.
 Hevka zjasnila tvář. Ale místo k Michalovi, přistoupila k Martinovi, a chytila ho za ruce.
 „Martinku, máte mě na ozajst rád?“
 „Mám, mám...“ koktal radostně.
 „A nikdy neutečete?“
 „Co bych utěkál?“
 „A dycky pomůžete?“
 „Pomůžu, pomůžu...“
 „Nigdy sa na mie nebudete hněvat?“
 „Nigdy!“
 „Ani ma mia zahľadaf, bočiť sa, a nadávať?“
 „Ani...“
 „Ani na bratra svojego sočiť, že — — sem si ho zvolila za manžela?“ ...
 Martinovi zacukalo ve tváři a vyhrkly mu slzy. Ale už tu byl Michal, schvátíl děvče do náruče, že se začalo rozpaky svíjet.
 „Hevko, Hevko, je to pravda? Neděláš si ze mě také blázna.“
 „Ne, ne... mám vás už dlouho ráda...“ vyznávala Hevka.
 „Ale musíte mně také něco slíbit.“
 „Povídaj, všechno splním!“
 „Že už sa nikdy nedáte mezi mlčící...“
 „Slubuju! Ale co tvoje mlčení poslední týdně?“
 „Chcela sem vám ukázat, co je to za hlúposť... Trápili ste mňa napřed vy, tož sem já vás chtěla také potrápít... Ešče jednú slubte, že nebudete mlčící. V tú hodinu bych vám utěkla.“
 „Slubuju.“
 „Ti ostatní možú byť mlčícíma“ ... smála se potichoučku Hevka -
 „enom dyž vy budete mluvit.“

STANISLAV WYSPIAŃSKI, PŘELOŽIL F. DUŠA:

L E G I O N.

DVANÁCT SCÉN.

SCÉNA IX.

Na Kapitolu; široké schody vedou nahoru, zpola viditelné, vystupují z keřů vavřínových, jimiž jsou nahoře zcela oživené. U štítu vrcholku na pozadí temného blankytu hvězdného večera, mramorová poloboží Dioskurové: Kastor a Polux, kteří chytají splašené koně Phoeba, zavěšené ve vzduchu, jako dvě skály nad stokem vavřínového pahorku. S pochodněmi, s korouhvemi dav lidu vede básníka polského ověnceného zlatou korunou oslavenců; lidu vévodí Demos.

Chór: Altissimo, altissimo poeta!

Demos: Když okem přeletíš roviny,
království tvé je před tebou.
Hle štít, hle chtějí meta.

Mickiewicz: Moje dědictví ruiny,
pyšné cypřů velebou,
království mé je v Duchu říši.

Chór: Altissimo, altissimo poeta!

Demos: Mluvíš a dav tě slyší,
jak okem dosáhneš daleko
jsi vladařem národa svého.
Vzešel's jak ohnivá kometa.

Mickiewicz: Spěchám za hlasem jeho.
Jít máme ještě daleko
pro vítězství v duchové říši.

Chór: Altissimo, altissimo poeta!

Demos: Mluvíš a dav tě slyší,
prahnoucí po hlase proroka;
Slovo Tvé — plamen k nim zalétá.

Chór: Altissimo, altissimo poeta!

Mickiewicz: Moje moc přichází s vysoka;
jedny povznese a druhé svrhne níže.

Demos: Je vyšší než kostely Říma,
než-li Říma kostely a kříže.

- Mickiewicz:* Moje moc pochází s výší,
nad paláce, trosky se vzpíná.
- Demos:* Mluvíš a dav tě slyší:
hle, prorok, prorok probuzený.
Jak okem dosáhneš daleko
království tvé je před tebou!
Dosáhl's štítu koruny.
- Mickiewicz:* Království mé je nad světem
kde hvězdy vládnou svou velebou,
hle, věčna vichřeni tíše
vede v prostor slunce odpoutaná,
kde cesty nemají konce, rána,
království moje v Ducha je říši.
- Demos:* Mluvíš a dav tě slyší
spoutaný proroka velikostí.
- Mickiewicz:* Započnou svátky lidskosti
království Ducha na zemi.
Duch sestoupí s velkého prostoru,
aby obcoval s mladými,
by miloval bédné a chudé,
by učinil je svatými.
- Demos:* Mluvíš a ticho je všude
dav slovy se krmí velkými.
- Mickiewicz:* Zavolám všechny národy
všech národů vyvolence
s korouhvemi svými přirazí.
- Demos:* Již jdou. Zřím národův zvolence,
již jdou, korouhev týčí,
domovů svatost je provází.
- Mickiewicz:* Srdce moje je pohostí,
slovo mám pro ně svaté,
nechť přijdou, korouhve vztýčí,
vyvolenci národům k zdobě.
- Demos:* U stop tvých sklóní se v lítosti,
tys nade všecky národy.
- Mickiewicz:* Jak bratry přijmu je k sobě.

Demos: Korouhve, korouhve nesou,
před tebou korouhve sklání.

Mickiewicz: Před Slovem korouhve sklání.
Ó chvíle, jediná chvíle:
korouhve, korouhve v pokloně.

Demos: Před tebou korouhve plynou,
viz, mnohé se korouhve vinou,
všechny zřím před tebou vláti.

Mickiewicz: Duch mzdu jim svoji plátí,
dobudou Ducha říši,
zřím mnohé korouhve vláti.

Demos: Mluvíš a davy tě slyší.

Mickiewicz: Dobyl jsem Ducha říši,
hle prapory, prapory zřím vláti,
Duch vás chce žoldněti mti,
mzdu svoji jim plátí,
poslyšte, slyšte legiony:
půjdeme, půjdeme daleko;
vzkřísit, pobořit trůny —
hlásající Ducha království.
Posloucheje, slyšte legiony
trůny pobořím v nicotu,
postavím Ducha říši.

Demos: Mluvíš a dav tě slyší,
trůny povolíš v nicotu,
povolíš v nicotu trůny,
jen učiň co davy volají.

Chór: Učiň, co davy volají.

Mickiewicz: Učiním, co chtějí davy,
povedu, vedu je k výšinám,
ke Slunci vedu je Zlatému.

Chór: Učiň, co davy žádají,
povolíš trůny v nicotu,
za tebou v legiony půjdeme.

Mickiewicz: Žal minulý to, srdce mé
nářky dávno přebolelo —

budím srdce, ze sna budím srdce.
Lítost hasla, srdce spalo. —

Chór: Vstaň Wallenrode
ve volném národě!
Přes krev, přes krev
učiň, co davy volají.

Demos: Hle, národ povstal jako lev,
davy k tobě volají
přes krev, přes krev, přes krev.

Mickiewicz: Krista na šátcích mají,
Krista obraz i znamení.

Demos: Přes krev, přes krev volají.

Mickiewicz: To Satan srdce klame.

Chór: Učiň, co davy žádají,
přes krev, přes krev, přes krev.
Vstaň, Wallenrode,
vstaň, vůdce tys, tys lev!

Mickiewicz: Krista na šátcích mají;
zapomněli božského slova.

Chór: Oblouzení, zlá tvoje mluva.

Mickiewicz: K výšinám vedu ke štítům,
k slunci a blankytům.

Chór: Utekl's od hrobů, padolů,
tam naše vraždí, tam krev.

Mickiewicz: Dosáhli jste kostelů, vrcholů,
vzhlédněte k Slunci, k blankytu,
utichne, utichne hněv.

Chór: Tam naše vraždí, tam krev
Obluzení, zlá tvoje mluva.

Mickiewicz: Hle Sláva při Vás, Velkost Slova
utichne, utichne hněv;
dosáhli jste kostelů, vrcholů
nepatřte, nepatřte na krev,
nepatřte zpět do údolů,

dosáhli jste kostelů, vrcholů —
vezmete, vezmete na čela
vítězství, vítězství Ducha,
pokoje znamená známé.

Chór: Wallenrod, Wallenrod klame.

Mickiewicz: Ó lidé, pomněte Slova.

Chór: Bludná, zlá tvoje slova;
šlená, šlená vláda.
Kde Wallenrod, tam zrada
Wallenrod, Wallenrod klame.
Udeřte naň praporci směle,
odhodte Krista znaky známé,
korouhev, korouhev klame,
odhodte prapory vláda,
šlená, šlená vláda,
kde Wallenrod, tam zrada,
prokletý, kdo lid klame,
odhodte Krista znaky známé,
prokletý u koho zrada,
kdo lidi dovedl ke štítům,
k bledým, mrtvým blankytům,
hle v údolech zničení vláda,
mor, požáry, hlad,
zrada nás vede, zrada,
do ztrát, do bědných ztrát.
Slovo Kristovo klame,
odhodte kříže znaky známé,
polámat, polámat Kříže,
odhodit, šlapat prapory - -

Demos: Jedny vznesu a druhé svrhnu níže,
pokoj se přede mnou na chvíli
a hned pocítíš příboj síly
vynesen mocí nad Boha.
Jak okem dosáhneš daleko,
bude království tvoje.

Mickiewicz: Dosáh jsem pro duši pokoje,
proklel jsem království země,
zhrdám službami tvými.
Mé duši má vláda.

Demos: Pokoj se, uznej mé panství,
a dám ti legiony v poddanství.

Mickiewicz: Pokora, nicota, žebráctví.

Demos: ... legiony sil v poddanství!
Sklon se a dav se ztiš.

Mickiewicz: Poznávám satanské panství:
prokletí Ducha z něj číší.

Chór: Polámat, polámat kříže,
zahodit, zdeptat prapory,
proroky svrhнем níže,
polámat, polámat kříže
zahodit, šlapat prapory,
polámat, polámat kříže.

(Odhazují prapory, deptají, ničí a lámou a zanechají básníka ve vavřínech,
samotného nad troskami křížů a korouhví.)

Mickiewicz: Prokletí, prokletí Ducha!
Satanů bdí zlé moci,
padly stržené prapory,
Legione, Legione víry!!
Zdeptali korouhve, hesla,
poblouznění ukrutná muko
až k tomu korouhev klesla —
i tu vlastní jí zabili rukou.
Legione, ó svatá hesla!
Až k tomu korouhev klesal
Ó muko, bolestná muko,
legione, legione víry. (Poklekne v pláč.)

Rapsod: (Stálec, nuzák, zahalený v hadrech, v tváři podoben Ho-
mérovi.) ... voláš a pustina je hluchá...

Mickiewicz: (Nepostřehl ho ještě.)
He, líce tvoje poplvané,
prapory zdrané, pošlapané,
proklel jsi, proklel jsi děti.

Rapsod: Voláš — hlas v pustinu leť.

Mickiewicz: Prokletí, prokletí Ducha.

Rapsod: Voláš a pustina je hluchá

— — — — —
pokoj Vám, Slovu vašemu:
Proč lomíš rukama, člověče
a pláčeš nad korouhvemi.

Mickiewicz: Neštěstí podáváš ruce.

Rapsod: Porozuměl jsem srdci i muce.
Vstaň z prachu!

Mickiewicz: Povznášíš Ducha;
vstávám z hrůz, povstávám padlý;
v prachu mé prapory zbylé.

Rapsod: Pokoj Vám; dávám vám ruce;
byl jsem na národů hřbitově,
plakal jsem na národa mohyle.

Mickiewicz: Rozumím jak srdcím, tak muce,
ty nouzí, starostí zvlčilý
plakal jsi na hrobů příkrově.

Rapsod: Krvavé slzy oči mi vypily,
byl jsem na národa mohyle,
viděl jsem, viděl jsem hroby,
prapory, štíty zbylé,
rzí prožrané meče, oštěpy,
viděl jsem kostí střepy,
jak plazy je lezoucí zasedli,
lice se bledostí povlékly,
barvy v očích pobledly,
viděl jsem národů mohyly
na hřbitovech plesnivé kříže;
jak se blankytně svítily
když zašla Noc...

Mickiewicz: Viděl jsem ohně hrobové.

Rapsod: Kříže se blankytně svítily.

Mickiewicz: Znáš hrobů hovory dechové.

Rapsod: Vracím se z národa mohyly.

Mickiewicz: Vzpomínám na sny ztracené.
Znal jsem té poutníka,
kladl's mi ruce na hlavu,
Jsi Mocnáf...

Rapsod: Lazarone, Lazarone,
mrtvola, rkavce slyším,
hladové, nenasycené;

srdce jim házu zjizvené
a kusy hlad jich tišm.

Mickiewicz: Jaké žaly v srdci pláči,
jakés rány nezhojené —
a ty na prsou, co značí
lupy polských žoldnérů.

Rapsod: Střepy, střepy;
nažrali se syto supi,
krev i šat ten zmohli stěží —
v blátě, v kalu srdce leží,
a hrob svěží a trup svěží —
duch se plouží.

Mickiewicz: Proč se srdce nesvěží
jaké, druhu, tvoje děje —.

Rapsod: Dokončené, dokončené,
nažrali se syto supi
toho srdce, lásky dosti —
Střepy, střepy, střepy, střepy.

Mickiewicz: Proč tu staré vlečeš kosti;
odkud přišel's

Rapsod: S legiemi.
V čas, kdy zřel jsem letět ptáky,
jako by jestřábů pluky,
ved Poláky, hnal Poláky
od polských cest mezi mraky
do té bouře, do té bouře.
Vichr, kroupy šlehal v zraky,
jestřábů hle řídno pluky.
jestřábům se lámou křídla.
Srdce zředlo, láska zředla,
tělo zbité, srdce v jedu,
hle i polámaná křídla.
Nažrali se syto supi,
střepy, střepy, srdce střepy.

Mickiewicz: Nehledáš pomoci rodáků,
jak vyděláš si na žití,
jak se živíš...?

Rapsod: Drobky a odpadky skývy,
hlavně láskou, hlavně vůlí.

Stávám u těch skal úpatí
 na prahu Slávy,
 chléb jím slzavý
 žebrácké skývy
 Bůh mne živí, Bůh mne živí.
 Osud.
 Nehledám pomoci rodáků.
 Padli orlí, zhasly hvězd lesky,
 nažrali se syto supi,
 v zemi propadly se blesky;
 střepy, střepy, střepy.
 Hle na prsou mých značí
 stuhy, že byl jsem v legioně,
 a v srdci, v hrudi pláče
 bolest, žaloby i klení;
 tak já svoje žaly zvoním,
 zvoním a dav mne slyší,
 dav duchů přichází ke mně
 se stuhami, s korouhvemi,
 jak chodili legiemi.

Mickiewicz: Znáš legie, žil jsi s nimi!

Rapsod: V bohatýrství.

Mickiewicz: V těch bitvách, na těch pláních
za orly těmi —!

Rapsod: S orly, jak bratr v bratrství;
jednou v šťastných, v zlých jindy osudu dlaních,
po těch bitvách, po těch pláních —.

Mickiewicz: Před Vámi, za orly těmi
pochodeň bohatýr.

Rapsod: Nad námi, za orly těmi
Caesar, Caesar Zkáza. Vtr.
Byli jsme hrdí na stan,
byli jsme mladí
a nepočítali ran,
hrdí, že krev proléváme.

Mickiewicz: Viděli jste, že Caesar podvádí,
že Caesar, že Caesar klame.

Rapsod: Padli orlí, zhasly hvězd lesky,
Caesar klame.

Propadly v zem se blesky,
zůstaly rány a stesky.
Do rakví korouhve vloženy.

Povstanou, kdysi povstanou
a budou nad námi vláti.
Kdys hodinu teď volanou
budeme, budeme znáti.
Povstanou, nad námi povstanou,
ve vzduchu budou vláti
korouhve — to bude časně ráno:
než listy počnou pláti,
to bude časně ráno:
než ptáci dne pozdraví svit —
cyt, cyt, cyt, cyt, cyt, cyt.

Mickiewicz: Ty víš, ty víš, že vzejde Svit:
ranní svit.

Rapsod: Cyt, cyt, cyt, cyt,
ne zítra — ne,
dny přijdou nespočítané

To bude časně ráno,
než listy začnou se chvěti.
Přijdou, přijdou, přijdou velkou vlnou,
jak chodili legiemi,
s korouhvemi, s korouhvemi;
když uslyší, já že zvoním,
že jsou časy naplnění,
hodiny, dny spočítané.

Mickiewicz: Rci, kdo ty jsi. --

Rapsod: -----
Lazarone, lazarone.

SCĚNA X.

Forum Romanum; nad zříceninami strní zbytky sloupoví, železnými obrucemi spjaté; vítězný oblouk Septima Severa; dále jen základy spadlých sloupů a soch; a na konci úvozu velkých ruin vévodčí oblouk Konstantinův. Noc: přeletují mraky a co chvíli zakrývají světlo. Ohoř, vybuchující každou chvíli v jiné části města, osvětlují skaliska basilik a rozpadlých kurtů. Dav obyvatelů, lidu, havěti, masek, které celé Forum zalehli. Přichozí Brutus-Mickiewicz.

Chór: Republika nás volá k činů!
Svoboda národů ohrožená!

Vavřiny, vítězství vavřinu!
Nechť nám vévodí Marius.

1. Hle, Caesar sahá po diademu.
2. Nechť Caesar po diademu nesáhá.
3. Caesar hodil nám věnce vavřinu.
4. Caesar lichotí pokrytci podlému.
5. Caesar zradou sahá po koruně.
6. Caesar a lid. Lid a Caesar — moc neblahá.
7. Republika nás volá k činu.

Nechť Caesar po diademu nesáhá,
ať jakákoli, Caesara moc neblahá,
Republika volá nás k činu;
ohrožena lidu volnost svatá,
jak v krvi byla počata,
krvavého se domáhá vavřinu.

1. Caesar hodil nám věnce vavřinu.
2. Caesar k vítězství vedl legie.
3. Caesar, Caesar do záhuby svalí je.
4. zavedl hordy do svého stanu
5. světem prošel podoben orkánu
6. Caesar, Caesar sahá po diademu.

Republika nás volá k činu,
krvavé domáhá se obětí,
krví slepí se listy vavřinu.

(V návalu chápou se Bruta dvě postavy.)

Postava z prava: Ty spíš, Brute, Brute, probuď se,
pohlédni na velikost Říma,
Řím, tot svobody hlas živý. —
Kdo volnosti vrah záští našťvaný.

Postava z leva: Ó bratře v Kristu, probuď se,

pohleď na velikost Říma,
tu zástupce, volnost jež třímá,
vykoná divy.

Postava zprava: Brute, ty spíš, Brute, ty spíš,
Řím, toť velikosti hlas živý,
velkost, jež ničí tyrany.

Postava zleva: Bratře, ó bratře v Kristu slyš,
hle vrah záští uštvaný,
vrah volnosti hrozí ruinou,
slítuj se nad lidu hodinou
nekršící volnosti tyrana,
volnost lidu má být zklamána,
Řím toť volnosti hlas živý.
Bratře, o bratře v Kristu, slyš.

Postava zprava: Brute, procitni Brute již.
(Mizí v davu, u Mickiewiczze stojí Krasinski, bere ho za ruku.)

Krasinski: Polska Římu dá spásu.

Mickiewicz: Já Bohem požehán v žasu
sešel jsem s národem v ruiny.
Korouhve, hesla zničené.

Krasinski: Neskončené jsou cesty, neukončené,
očima dlvej se duše,
vidíš národy spasené.
Odhoď hesla, odhoď slova, zapomeň.
Nepotřebná jsou hesla i slova;
minou lesky, erby záhy,
pohleď v nekonečné dráhy:
kol Tebe Ducha Říše.

Mickiewicz: Polska Římu dá spásu?
Duše slouchá, srdce slouchá tíše,
Říma moc v ruině . . .
vzkřítte znovu moc Říma.

Krasinski: Povznes duši nad trosky, v nichž dřímá.
Říše Ducha, okolo Ducha říše.
Byl's Bohem požehán v jasu
rozbořš moce v hodině;
bude spasen, Slovo dá mu spásu.

Mickiewicz: Polskou Řím v slávy vzplá jasu.

Krasiňski: Kdy zřítí se kostely Říma,
kdy sklepení Petrova se rozlétnou,
kdy lidé v bázni pokleknou
ty Duchem požehnán v jasu.

Mickiewicz: Polska Římu dá spásu!

(Jiné postavy, tlačí se, roztrhují je; Krasiňského dav odnesl; u Mickiewicz-Bruta zjevuje se Kassius.)

Kassius: A jestli Caesar zhyne?

Mickiewicz: Zahyne Říma síla.

Kassius: Nezhyne síla Ducha.

Mickiewicz: Caesar, toť velkost Říma.

Kassius: V Brutu je Říma síla.

Chór: Síla Caesara zhyne,
osvobodte Řím od Caesara.

Kassius: Brute, pročitni Brute již.

(Od oblouku Severa přichází družina a nad ní Caesar na voze taženém dvěma bílymi koňmi; okolo Caesara les nesených znaků, hesel, orlů, hlas trub.)

Brutus: V slávy Caesar jde stíně.

Chór: Hle, v triumfu, v slávě
Caesar, Caesar přibývá.

Kassius: Slyšíš křik, davy šílí.
Síla Caesara zhyne.
Pamatuj na úctu chvíli.

Brutus: Caesar pije dav, jenž šílí.

Kassius: Tvoje mysl a srdce buď v Činu!
Svoboda tě volá strašlivá.

Brutus: Moc Caesara v slávy jde stínu.

(Váz Caesarův vjíždí půlkruhem, obrací se; teď je viděti u kol vozu ten-skou postavu, položivou, svázanou provazy.)

Kassius: Pohleď: u kol vozu
u rydvanu.!)

!) vozu vítězného.

Brutus: Sehnutá, hle poklesává.

Kassius: Ó proklatá ruka buď, jež váže,
jež jí svatá pouta dává.

Brutus: Strašlivými svázána provazy
sehnutá, hle, poklesává.

Kassius: Přikuta ke kolům rydvanu.
Kleta buď ruka, jež pouta dává.

Kassius: Hle, Caesar podoben orkánu!
Moc Caesara v slávy stíně
v triumfu . . .

Brutus: Caesar zhyne.

(Hlas trub, hluk, Caesar má sestoupit s vozu. Spiklenci otáčejí vůz, ticho. Caesarova maska podobna Napoleonu I., tragická, neúprosná, od hlavy dlouhý závoj, pohřební příkrov, vlečka, v níž celá postava jak zjevení, na hlavě věnec ze zčernalých větévek vavřínu a dubu.)

Caesar: Brute, podej mi ruku.

Brutus: Caesare, chvil se ti dlaň.

Caesar: Brute, znám tvoji muku,
pod togou skrýváš zbraň.

Brutus: Caesare, vezmi mou ruku,
Brutus ti dává dlaň.

Caesar: Brute, znám tvoji muku,
tvář slovu promíjí klam.

Brutus: Caesare, víš vše co chceš,
přece jsi přišel sem sám.

Caesar: Víím, Bruta že lásku mám.

Brutus: V Brutovu lásku věř,
přec jsi sem přišel sám,
že myšlenek znáš šef.

Caesar: Nejprve promiň klam,
než v srdce vbodneš nůž;
v Caesara soucít věř.

Brutus: Caesara soucit znám:
promíjíš srdci klam,
že myšlenek znáš šeř.

Caesar: Ó spěchej, vrahu spěš,
Caesarův soucit máš.
Brute, chví se ti dlaň.

Brutus: Pod togou skrytá zbraň,
Císaři, znám tvoji muku.

Caesar: Dej ruku, poznávám tě, vrahu.

Brutus: Císaři zakryj tváf.

Caesar: Caesara soucit máš,
Brute, schlad' hněvu již záhu.

Brutus: Císaři, zakryj tváf.

Caesar: Vrahu, ó vrahu, ó vrahu.

Chór: Císaři, zakryj tváf.

Caesar: Sám vybral jsem los býti plamenem.
Vy chvíte se v srdci zděšeném.

Chór: Caesare, zakryj tváf.

Brutus: Vy chvíte se v srdci zděšeném.

Chór: Brutus hle provází vraha.

Brutus: Sám Osud jsem vybral být plamenem.

Chór: Císaři, zakryj tváf.

Caesar: Brute, proč ruka tvá váhá?

(Caesar, jenž sestoupil s vozu, a spiklenci, tlačící se za ním, mizejí za sloupov.m.)

Chór: 1. Republika volá nás k činu,

2. Svoboda lidu svatá ohrožena.

3. Hle Caesar sahá po diádemu;

4. strhněte věnec vavřínu.

5. Necht Caesar po diademu nesahá.

6. Ať jakákoli, Caesara moc neblahá.
Republika volá nás k činu.

7. Caesar zradou sahá po koruně,
práva obce svatá porušená,
Republika nás volá k činu.

(Mickiewicz mezitím přistoupil k vozu a nožem přeřezal pouta. Nevěsta zvedá se od kol vozu, protahuje ruce, na nichž jsou modřiny od provazů, šat její rudý, chátka hromadí se okolo.)

Mickiewicz: Národy budeš vést.

Volnost: Ó ruce, ruce, ó svobodol
Co muk jsem musela snést!

Mickiewicz: Národů shoda, srdcí shoda.
Brute, vrátil jsem ti čest; —
národ budeš vést.

Volnost: Tys Brutus a zda-li tě znám?

Mickiewicz: Já svobodu ti dal.

Volnost: A třebaš; jak chceš to klam.
Cože jsi mi to dal?

Mickiewicz: Že o tě jsem se bál,
pouta ti sejmul sám.

Volnost: Již volné ruce mám
a všechno jiné: Klam.
Jdi pryč; či myslíš že tě znám?

Mickiewicz: Mnou volné ruce máš.
Ne takovou tě znám . . .

Volnost: Co potom, co ty znáš,
již volné ruce mám!

Mickiewicz: Nechápeš, nechápeš mých slov:
hle čeká na tě lid.

Volnost: Nedbám vět, nedbám slov,
co ze slov!!

Mickiewicz (chce ji uchopit):
Žízlivý čeká lid
na sílu tvojich slov.

Volnost (vytrhuje se mu):
Pusť, netřeba řeči znov',
netřeba slov, netřeba slov!
Vůz ten je můj!
Pohleď jen tam,
vidíš ty stíny bran,
slyšíš šum hlav, šum hlav.

Mickiewicz: Na foru lidí dav.

Volnost: Za chvíli budu tam!
Přes dav, přes dav, přes dav!
Zdeptám jej a stanu u bran.

Mickiewicz: Šlapat chceš lidí!

Volnost: Dav!
Zdeptám jej a stanu u bran!

Mickiewicz: Ne takovou tě znám!
V šílené ruce zbraň!

Volnost: Hej ha, hej ha, na kůň, na kůň,
na triumfální vůz,
hej ha, triumfe zvoň
vše za mnou obrať v rum!

Mickiewicz: Volnost, volnosti klam;
ne takovou tě znam,
v šílené ruce zbraň. —

Volnost: V prach, v prach paláce, sloupoví,
tu moje má býtí pláň;
pro vraniky mé pláň,
hej ha, hej ha, na kůň,
na triumfální vůz;
paláce, svatyně v rum;
zaorat rupy v pláň,
hej ha, hej ha, na kůň —.

Chór: Šílená, šílená staň —
bneď rozřístíš svůj vůz.

Volnost: Ty třes se, ty mně se braň,
za mnou je všecko rum!

Chór: Vstupte jí v cestu, staň,
Nepustím tě, s námi buď!
Převrhneš, zvrátíš vůz!

Volnost: Znáte vy pruty vrb,
jen hněv můj neprobud!

Chór: Držte jí, držte, staň!!

Volnost: Ty chvěj se, ty mně se braň,
můj vůz, můj vůz, můj vůz,
můj triumfální vůz,
přede mnou, za mnou rum
hej ha, hej ha přes pláň
triumfe, triumfe zvoň!!

Chór: Proti nám obrací koně,
nás odhodila, jede silna v seč,
šitve svoje na nás koně!!
Šílená, šílená staň,
v šílené ruce meč,
utíkejte, udupe vás, udupe!!!

Volnost: Já Pán, já vládnu ti, zástupe!
Za mnou je všechno rum!

Chór: Utíkejte, šílený vůz
udupe vás, udupe, udupe!!!

{Vůz pádí, sráčeje davy před sebou; padá ulicí sutin z fora až zmizí za obloukem Konstantina; trouby a zvony na poplach; hvězdy požárů; to mraky obléhají hlubiny, to měsíc lesk laská ruiny. Vedle Mickiewicze stojí Krasziński.}

Krasziński: Jest Polska věčná, nesmrtelná,
nade svět, nade svět
tisícem tisíců let.

Mickiewicz: Koho to vidím v slzách,
koho to vidím plát mukou,
ó nesou ji na rukou
mrtvou anebo omdlelou,
synové ji nesou truchlící.

Krasziński: Koho chceš oplakat v slzách?
Pohleď a dosáhni vyšších sfér

a užijš jak z mrtvýchvstalá:
hle kráčí všemohoucí,
hle kráčí povýšená,
šťastna a zbožňovaná
nade svět, nade svět
tisícem tisíců let.

(Jacísi mládenci v smutku nesou mrtvou ženu, vedle jdou jim s rozžatým hromničkami; přejdou.)

Mickiewicz: Mrtvou ji nesou omdlelou,
pohleď jas andělů na lici,
synové vedou ji truchlící.

Krasiński: Srdce živé z mrtvých vstalo,
nad anděly ulétá.
Hle ona vyvýšená,
nad živé prokletí světa,
nade svět, nade svět
tisícem tisíců let.

Mickiewicz: Hle, ona, ona žijoucí
Synové její: Smutku anděli
zmizeli, zmizeli u věčnosti bran;
ještě její vlasy visíce
s hlavy zametajť práh;
ó matko, matko slavená.

Krasiński: Ve hvězdách, v srpů měsíce,
uprostřed mléčných drah:
Ave Regina Coeli,
ó věčná ty nesmrtelná
nade svět, nade svět
tisícem tisíců let.

Mickiewicz: Unesli ji, v nebe s ní spěli.
Ó Polsko, ó synové Andělů!
Ó srdce, srdce zmírá . . .

Krasiński: Ave Regina Coeli . . .
(Zjevení v koruně hvězd.)

Paul Thureau-Dangin jest, pokud vím, u nás neznám. Byl dlouho neznám i širší veřejností francouzské, poněvadž nehledal laciného potlesku, nelichotil mínění davu a své styky omezoval jen na nečetnou společnost důvěrných přátel. Jako žurnalista hájil idee, jež považoval za správné, beze zření na osoby, hájil je rázně, ač vždy s bezvadnou zdvořilostí k protivníkům. Jako historik volil si za předmět svých studií události a děje, jež budily zájem více u duševní elity, než u t. zv. širšího obecnstva. Avšak svým pevným charakterem, svým vzácným nadáním, svou neúmornou prací, svým důsledným, při tom však snášenlivým přesevědčením zjednal si nejen vstup do Akademie, nýbrž za posledních let svého života i všeobecnou vážnost i oblibu.

Nám jsou historické práce Thureau Danginovy i jeho činnost žurnalistická a politická poněkud vzdáleny. Co i nám činí tohoto člena a stálého sekretáře Francouzské Akademie zajímavým a sympatickým, jsou některé jeho práce historické, jež svědčí o jeho upřímné lásce a oddanosti k církvi katolické.

Zvláště v nynější době, kdy vede se u nás proti církvi úporný boj, je třeba hledati morální oporu za hranicemi naší republiky u národů opravdu kulturních, abychom neupadli do malomyslnosti. A právě ve Francii, v zemi nejvyspělejší kultury, vidíme umělce a učence, kteří talentem a světovým významem vynikají nad Jiráská, Herbena, Machara — jmenuji je proto, že se těší u naší průměrné inteligence největší vážnosti a vlivu — jako francouzský Mont Blanc nad český Říp a kteří přesto nemají pro církev katolickou jen posměch a pohrdání, nýbrž úctu a neztídká i obdiv.

Nepřátelství k církvi katolické v našem národě a boj, jenž se proti ní vede zbraněmi tak opotřebovanými, lze si vysvětliti jen nedostatkem světového rozhledu a pravé kultury u nás. Kdo se neomezuje na četbu českých novin a časopisů, ale sáhne po listech cizojazyčných, postřehne lehce naši intelektuální zaostalost, jež se jeví hlavně způsobem proticírkevního boje. Stačí jen si uvědomiti nepopíratelné zásluhy církve na poli umění všeho druhu u nás — ať již odezřáme od Italie, Francie a j. — a potom není možno ji tak nenáviděti a tupiti, jak to činí většina t. zv. našich inteligentů.

Jest politování hodným zjevem, že spisovatelé opravdu vzdělaní se neozvou — až na nečetné výjimky v nejnovější době — proti povrchnímu a frivolnímu řešení náboženské otázky v našem národě, jež zabíhá do náboženské anarchie a stává se neslavou naší světovou zvláštností. Mělo by se tak státi v zájmu samého národa, jenž, jsa počtem neveliký, trpí touto náboženskou roz-

tříštěností, jest oslabován politicky i hospodářsky — podle přísloví „duobus litigantibus tertius gaudet“ — a ztrácí na vážnosti a respektu v očích národů sousedních.

Vím, že u mnohých odpůrců církve katolické nechut a nepřátelství k ní vyvěrá z odporu proti politické činnosti jedné části jejich členů. Třeba však mít na mysli, že žádná politická strana nesmí se ztotožňovati s církví katolickou a vydávati se za jedinou obhájkyni jejich zájmů, nebo dokonce přivržence jiných politických stran z církve vylučovat. Církev katolická dává svým příslušníkům volnost, aby se stali stoupenci jakékoliv politické strany, pokud nemá ve svém programu ničeho, co by bylo proti jejímu učení, neboť dobře ví, že žádná politická strana nebyla s to, získati všechny katolíky. Jest tedy třeba odlišovati církev od té nebo oné politické strany, a jde-li o zájmy čistě církevní, jest povinností všech katolíků, je hájiti. Toť direktiva, kterou dal lidové straně v Itálii sám papež Benedikt XV. Tak tomu bylo ve Francii. Tam celá řada vynikajících spisovatelů a politiků, hájil i se nehlasili k politické straně, jež o sobě tvrdila, že jediná hájí církevních prospěchů, za proticírkevního boje se stavěla na stranu církve a pomáhala jí odrážeti útoky i za cenu ztráty popularity.

K nim náleží také Paul Thureau-Dangin. Pokusím se proto nastítni obraz jeho života a díla; zmíním se o jeho činnosti žurnalistické a vědecké potud, pokud z ní můžeme i pro sebe čerpati poučení a povzbuzení. Čtenář nalezne v tomto článku, jenž je čerpán ze stejnojmenné práce J. de Lanzac de Laborie, dosti podnětů k úvahám o našich politických a náboženských poměrech. A to právě jest jeho účelem.

Paul Thureau-Dangin se narodil dne 14. prosince 1837 v Paříži. Po vykonaných studiiích humanitních, věnoval se studiu práv. Jsa obdivovatelem Montalemberta, snil o slávě řečnické a politické a proto po přípravě na advokátní praxi a pětiletém auditoriátě ve Státní radě, zatoužil po nezávislosti. Na podzim r. 1868 vzdal úřadu a vstoupil do redakce nového časopisu *Le Français*, jehož anonymním přispívatelem byl již dříve. Tím nastoupil dráhu žurnalistickou a politickou, na níž setrval 15 let, dokud se nevěnoval zcela historii. Časopis *Le Français* byl založen na podnět publicisty a sociálního politika Aug. Cochina a v jeho redakci byla elita spisovatelů talentem i mravní hodnotou, mezi jinými L. Lavéau, bratři Desjardinové a hlavně Fr. Beslay, tento „asketa moderního žurnalistu“, znamenitý literát a právník, s nímž pojilo Thureau-Dangina přátelství, které — jak sám doznává — bylo vždy bez mraku.

Zvláštností časopisu *Le Français* bylo, že žurnalisté z povolání byli v redakci v menšině a jen pro práce podružné, což mělo tu nevýhodu, že hlavní redaktori — jak později upřímně se přiznává Thureau-Dangin — nemajíce potřebných zkušeností v praktikách žurnalistického „femesla“ a stojíce opodál světa novinář-

ského, uvalili na sebe nejedno nepřátelství. Směr časopisu Le François vystihuje sám Thureau-Dangin slovy: „V očích Beslayových i mých význačnou stránkou časopisu Le François byla stránka náboženská. Chtěli jsme býti katolíky, kteří chápou dobu, kteří sympatisují s tím, co má dobrého, kteří usilují o svobodu církve ve svobodě všeobecné, snažíce se, abychom moderní společnost církvi získali a ne ji odpuzovali. I chránili jsme se zastávati se nauk Římem odsouzených, anebo vyjadřovati se tak, aby to v Římě působilo nelibost. Proto jsme vždy odmítali pojmenování „liberální katolík“.

Tato „střední cesta“, ač jinak rozumná, bývá obtížná, vydávajíc ty, kteří se po ní ubírají, za terč jizlivostem a urážkám obou výstředních táborů. Zvláště byla nebezpečna v době vatikánského koncilu, kdy náboženské polemiky dostoupily vrcholu prudkostí. Ač Le François se zastával svobody sněmu a důrazně odsuzoval zasahování vlád do jeho jednání, ač se předem podroboval jeho rozhodnutí, a když bylo učiněno, je přijal bez obalu a bez výhrady, přemrštěně horliví mu nemohli zapomenout, že neschvaloval jejich upřlišeného horování, jejich servilnosti a kaceřování. Část francouzského kněžstva zůstala proti Le François zaujata i po sněmu vatikánském. Avšak ani umírněná strana neušetřila ho ostrých výtek. Na podzim r. 1869 napsal hr. Montalembert Thureau-Danginovi v dopise jinak sympatickým s nadávkou sobě obvyklou: „Po čtyřicet let, co se obírám žurnalistikou, neviděl jsem časopisu, jenž by hůře plnil své poslání, jež si uložil.“

Když za války francouzsko-německé hrozilo Paříži obklíčení, rozhodla se redakce vydávati Le François dvojmo; L. Lavedan odebral se redigovat časopis na venkov, v redakci pařížské zůstal Beslay a Thureau-Dangin. Za obležení i Thureau-Dangin oblekl uniformu národní gardy a, ač byl tehdy vlastně royalistou, přiklonil se ke straně republikánské a dovolil, aby s Viktorem Hugem a jinými figuroval na volební listině republikánského komitétu. Tento náhlý obrat obležených Pařížanů ironisoval výrokem, jenž se rychle rozšířil po městě: „Pojdajíce koňské maso, změnili jsme se v republikány.“

Když po obležení byl opět navázán styk s venkovem, vidělo se, že diktatura Gambettova učinila zde republikánskou formu neoblíbenou, což se pocívalo i při volbách do národního shromáždění. Aby se však zabránilo obnově císařství, jež se pokládala za potupu a neštěstí zároveň, usilovali redaktoři časopisu Le François udržovati spojení mezi Thiersem a konservativní majoritou shromáždění, spojení velmi nejisté a negativní, poněvadž spojenci si nedůvěřovali, shodující se jen v nadávkách na bonapartisty a radikály. A tomuto nevědeckému úkolu věnoval svůj talent Thureau-Dangin, hlásaje s veškerou výmluvností umírněnost, shovívavost, rozvahu, snaže se uklidňovat vášně a zažehnávat roztržku.

Když k ní přes to došlo v květnu r. 1873, Le Français se rozhodl pro shromáždění a stal se od r. 1873 do r. 1875 za ministerstva vévody de Broglie vládním listem. Upustím od líčení dalších osudů časopisu Le Français. Podotýkám jen, že žurnalistická činnost začala Thureau-Dangina třítí, takže r. 1877 napsal: „Cítím každý den, jak mne opouštějí vášně a snahy politické. Všechnu svou ctizádost přenáším na své děti, jež každého rána zapísaňám, aby se nepletly do politiky.“

Smrt přítel Beslay v červenci r. 1883 zvěštila ještě necht jeho k žurnalistice, a když několik týdnů nato zemřela náhle jeho starší dcera, vzdal se redakce listu, jenž potom nějakou dobou živořil, až r. 1887 zanikl.

I věnoval se nyní zcela historii, kterou si oblíbil již jako právník, hodlaje v disertační práci pojednati o tematě: „Jaká byla úloha katolické strany za Červencové monarchie.“ Zůstalo však jen při pokusu. Teprve později rozebral překážky, jež se mu tehdy (r. 1861) stavěly do cesty, přesnému, nestrannému posuzování osob a věcí byla na závalu hlavně blízkost doby a události, o nichž chtěl psáti. Nicméně však dodal: „Na každé stránce vidím potvrzení myšlenky, jež jest nyní mým pevným přesvědčením, že totiž *náboženství je třeba svobody a svobodě je třeba náboženství.*“

Již za své publicistické činnosti hledával analogii současných událostí v minulosti. Hrůzy Komuny daly mu r. 1872 podnět k článku „Paříž za Revoluce.“ Když na jaře r. 1873 konflikt mezi pravíci a umírněnou levicí hrozil obnovou císařství, napsal studii: „Otázka monarchie nebo republiky od 9. thermidoru do 18. brumairu.“ Pád ministerstva de Broglie vedl jej k řadě článků, uveřejňovaných pod titulem: „Krajní pravice a royalisté za Restaurace.“ Tyto studie, jež vycházely v časopisu Correspondant pod značkou, která byla potom 40 let ozdobou tohoto časopisu, vydal r. 1874 knižně pod názvem: „Royalisté a republikáni.“ R. 1875 jal se uveřejňovati v témž časopise studii „Le Parti libéral sous la Restauration“, kterou rok nato vydal i knižně.

Když v květnu r. 1877 bylo svrženo druhé ministerstvo de Broglie a radikální vítězi se strojili vnésti boj na pole náboženské, usilujice zvláště o revisi školských zákonů, obmyslel Thureau-Dangin pojednati o snahách za svobodu vyučování v době Červencové monarchie (1842—1846). Sbíraje prameny rozšířil svůj prvotní plán, a ovocem jeho práce více než 16leté bylo hlavní jeho dějepisné dílo „L'Histoire de la monarchie de Juillet“, jež vycházelo po částech od r. 1884 do r. 1892 v Correspondant a potom i samostatně v 7 velkých svazích in octavo, jež mají více než 3.500 stran.

Thureau-Dangin vytýkal kdysi dějepisci Duvergieru de Hauranne „jeho systém poněkud úzký a neúplný, jenž záleží v tom, že se zhuštěně líčí sněmovní a novinářské boje a historie se

stává jakousi analýsú novin a brožur té doby." Proto sám se varoval této vady a kromě zpráv sněmovních a významných časopisů použil i jiných důležitých pramenů, dopisů, deníků, diplomatické korespondence, archivů a j. Dotazoval se také ústně současníků vlády červencové i potomků těch, kteří již zemřeli, a tím nakreslil obraz vlády Ludvíka Filipa se všech hledisek, vyličil její činy, zápasy stran, rozvoj literatury, vliv a expansi Francie na venek, snahy sociální a náboženské.

Není ovšem možno, aby jeho obraz literatury té doby byl úplný. Vytýká se mu na příklad, že pominul mlčením znamenitého dramatika Eugena Scribe, že posuzoval příliš přísně G. Sandovou, že podceňoval genia Balzacova. Třeba však mít na mysli, že chtěl především osvětliti vliv politických udalostí na literaturu a literatury na politiku a mravnost. Mimo to Thureau-Dangin nebyl literárním historikem a není tudíž divu, že v hodnocení spisovatelů podléhal snad vlivu konservativního salonu vévody A. Broglie, jež pilně navštěvoval.

Zato s poměry náboženskými té doby byl obeznámen dokonale. Snažil se sice zastříti poněkud voltairianismus Ludvíka Filipa, otevřeně však doznává oprávněnost revindikací katolíků, nezatajuje nespravedlivého neuznávání jich i od státníků, jež jinak měl ve velké vážnosti. Když vypravuje o založení časopisů *L'Avenir*, v němž Lamennais, Montalembert a Lacordaire hájili odluku církve od státu, o jejich neprozíravosti spojené se šlechtností, o prvních příznacích Lamennaisova odpadu, jeho obdiv k těmto třem velikánům není prost jakéhosi neklidu, jakési melancholie. S nadšením líčí první fečnické úspěchy Montalembertovy v paláci Luxembourg a Lacordaisovy v Notre-Dame. I. Veuilleta posuzuje spravedlivě, jako historik a ne jako bývalý politický protivník. Mluvě o boji za svobodu vyučování, jest objektivní, ač v jeho slovech chvěje se lítost nad utrpenou porážkou.

V „Historii Červencové monarchie“ nakreslil celou galerii portretů státníků a politiků. Jeho kresbou jako by osoby oživovaly; stačí epitheton, anekdota, nějaký výrok, aby se portret stal čtenáři nezapomenutelným.

Dílo Thureau-Danginovo došlo u milovníků vážné četby téměř všeobecného úspěchu. Vyskytly se i kritiky, jež je prohlašovaly za stranické a nudné, napsané prý jen z literární ješitnosti; pocházely však od lidí, jež zastrašoval objem a vážnost díla, kteří, jak prohlásil Fr. Sarcey, jeho svazky sotva pootevřeli. O nesprávnosti těchto kritik svědčí fakt, že bylo vícekrát vydáno a že ještě před svým ukončením bylo Francouzskou Akademií dvakrát poctěno velkou cenou Gobertovou. Dne 2. února r. 1893 zvolila Akademie Thureau-Dangina i za svého člena 22 hlasy proti 4 hlasům, jež obdržel Emil Zola.

Autor „Dějin Červencové monarchie“ se v rozhovorech netajil, že jej studium pramenů, zvláště zpráv parlamentárních a novi-

nářských, unavuje a že se nemůže dočkat chvíle, kdy bude moci se ho zprostiti. Ve svých autobiografických zápiscích se dokonce vyjádřil: „Rozhodl jsem se z únavy a nechuti k politickému světu, v němž mne nutily až dosud žít mé historické práce, napsati životopis nějakého svatého.“

I zvolil si světce, jenž žil na úsvitě italské renaissance, fran-tiškána sv. Bernardina ze Sienny, lidového kazatele, reformátora mravů v době mravního úpadku a hlasatele pokoje v době, kdy zuřily rozbroje v rodinách, městech a celé zemi. Životopis tento, jež uveřejnil r. 1896, byl přijat čtenářstvem s živým zájmem a jest na spisovatelské dráze autorově, plně vážných, obtížných prací, jako příjemný, radostný odpočinek.

Studium života sv. Bernardina vedlo Thureau-Dangina od historie politické k historii náboženské. Zvláště vábily jeho pozornost snahy značné části anglikánského duchovenstva, směřující ke spojení s církví katolickou. I chtěl se poučiti o tomto proudu, jenž unášel nejlepší lidi Anglie a mnohé z nich i přivedl do katolické církve, na místě samém, v Anglii. Zde sice shledal dosti pramenů, na př. životopisů, avšak žádné důkladnější, soustavné studie této protireformace 19. století. Podjal se tedy sám této práce a v letech 1899 až 1906 uveřejnil 3 svazky díla „La Renaissance catholique en Angleterre au XIX. siècle“, jež r. 1912 doplnil spisem „Newman catholique“.

Thureau-Dangin si vytýčil ve svých studiích dvojí cíl: Snažil se vyhlédnouti renaissanci katolicismu, vlastně jeho rozkvet v Anglii po bitvě u Waterloo, kdy toto náboženství, pohrdané, tupené, pronásledované, stává se náboženstvím vážným, kvetoucím, mocným, jehož veřejné projevy se množí, anž vážní duchové se tím pohoršují, a jehož stoupenci zaujímají vynikající místa ve světě politickém, finančním, průmyslovém i vědeckém.

Zároveň však pokládal za renaissanci katolickou i změnu smýšlení, jež se po r. 1815 stala v anglikánské církvi; do té doby se prohlašovala církev anglikánská jednomyslně za církev protestantskou, ač poněkud konservativnější než ostatní protestantské církve.

Avšak po r. 1815 značná její část chce býti větví církve *obecné*; místo aby velebila reformaci 16. století jako blahodárné vítězství, lituje ji jako osudné pohromy a hledí se sblížití učením, bohoslužbou i kázni — mši svatou, svátostmi, mnišským životem — s církví římskou, v níž vidí svůj vzor.

Thureau-Dangin pojednává ve svém spise o tak zvaném traktarianismu,¹⁾ hnutí letákovém, jež předcházelo hnutí ritualistnímu, které stále roste přes občasné útlisky strany protivné i moci světské. Mluví se sympatií o Keblovi a Puseyovi, kteří horovali pro návrat k tradici církevních otců, po odstranění protestantských tendencí

¹⁾ Od Fracts for the Times, t. j. časové letáky; 24 jich napsal Newman.

z církvi anglikánské, zdráhali se však učiniti rozhodný krok — následovati totiž své nejmilejší přátele, své nejlepší spolubojovnatky do církve římsko-katolické.

Jakýmsi pojítkem mezi oběma směry byl svou činností Newman, jenž s Puseyem vedl hnutí letákové a jež církev anglikánská uznává za svého reformátora, ač zemřel jako kardinál církve katolické. Thureau-Dangin vzrušeně mluví o úspěchu prvních jeho letáků, o jeho kázání v chrámě Panny Marie v Oxfordě, o jeho vzrůstajícím se nepokoji, o jeho pochybnostech, probuzených v duši jeho studiem apoštolských otců, o jeho duševní trýzni, o jeho odchodu z Oxfordu do Littlemore, kde v ústraní r. 1845 se stal katolíkem.

O pobytu Newmanově v Littlemore píše Thureau-Dangin: „Jeho žáci se spokojili s pohledem plným úcty a jakési nábožné bázně na svého nevyzpytatelného mistra, ponořeného do své tajemné práce, stále vztyčeného u pultu, kde psal až 14 hodin denně. Později vyprávěli, že se jim zdálo, jako by den ode dne více a více bledl a hubeněl, až posléze, pracuje u okna sluncem ozářeného „byl takřka průsvitný.“

Život Newmanův i po jeho konverzi nebyl prost duševních útrap a bojů. Byl od svých souvěrců podezírán ze slabosti, z náchylnosti k bludu, byl od nich často i v Římě denuncován. Thureau-Dangin vysvětluje tento zjev tím, že angličtí katolíci staletým pronásledováním se stali úzkostlivými a nedůvěřivými i ke konvertitům významu Newmanova, jenž svým hlubokým vzděláním a širokým rozhledem v nich budil jakousi nechuť, což vedlo ke konfliktům a rekriminacím, proti nimž bylo se mu hájiti jeho nesmrtelnou Apologií. Ten, jenž svými spisy získával katolicismu nové a nové stoupence, byl nucen žíti v ústraní v Birminghamu, jsa kaceřován vlastními souvěrci!

Toto bolestné drama se skončilo radostnou apotheosou. Když dosedl na papežský trůn I. ev XIII., prosili jej representanti katolicismu v Anglii, vévoda z Norfolkku a markýz z Riponu, aby učinil konec tomuto podceňování, jež pohoršovalo Angličany všech náboženství a stran. Papež vyhověl s radostí jejich prosbě tím, že jmenoval Newmana kardinálem. V Římě byl přijat s největší vřelostí a za návratu z Itálie litoval jen toho, že tělesné síly mu nedovolovaly, aby zajel do Mnichova a přiměl Döllingera k návratu do církve. V Anglii, zvláště v Oxfordě, odkud kdysi odešel téměř jako vyhnanec, byl zahrnován poctami. Když však utichly oslavy, žil dále jako samotář v Birminghamu, připravuje se tím horlivěji na smrt, jež jej stihla 11. srpna r. 1890.

Ve svém díle *La Renaissance catholique en Angleterre* pojednává Thureau-Dangin i o působení rivala Newmanova, kardinála Manninga, o jeho nezištnosti, o jeho prozřavém řízení katolické církve v Anglii, o jeho sociálním působení ve prospěch dělnictva, jímž došel všeobecné úcty, která se jevila zvláště při jeho pohřbu,

jež líčil takto: „Úžasné množství lidí, dělníků i ubožáků všeho druhu, následovalo pohřební průvod z chrámu na hřbitov, v ulicích se tísnily řady obecnstva — katolíků, protestantů, socialistů, sklánějíce se neb i klekající, když jel vedle pohřební vůz, aby dali na jeho své dtky i úctu tomu, jenž je miloval a jim pomáhal.“

Studie Thureau-Danginovy o katolické obrodě v Anglii nazval Alfred Baudrillart obdivuhodnými.

„Renaissance katolická v Anglii“ došla také u čtenářstva většho úspěchu než hlavní jeho dílo „Dějiny Červencové monarchie“. Dílo věfícího učence, jenž se nikdy netajil svým přesvědčením, jenž vynikal umírněností v úsudku a úctou k svobodě svědomí, jenž dovedl psátí vždy vážně a jímavě, líbilo se nejen katolíkům, nýbrž všem, kteří se obírají problémy náboženskými, kteří se zajímají o zápasy a krise řádu mravního. Thureau-Dangin poučuje své čtenáře o náboženských poměrech v Anglii, pobídl ne jednoho z nich, aby si odpověděl na otázky, jež vedly Newmana, Manninga a jiné ke konverzi a aby následoval i jejich příkladu. A tomuto poslání svého díla přikládal autor největší váhu.

Když na jaře r. 1908 zemřel stálý sekretář Akademie Gaston Boissier, byl zvolen za jeho nástupce 20 hlasy ze 27 Thureau-Dangin. Děkuje za důvěru, kterou mu akademici projevíli zvolením k tak čestnému úřadu, podotkl, že jej přijímá, ne aby sloužil stranickým zájmům, nýbrž Akademii. A slibu svému také dostál. Byl nestranný a úzkostlivě šetřil přesvědčení svých kolegů, snaže se spravedlivě hodnotiti jejich díla, ať náleželi tomu neb onomu směru.

Upravení vzájemného poměru církve katolické a francouzské republiky bylo předmětem úvah celého jeho života. Když I. ev XIII. krátce po svém nastolení vydal encykliku, jíž nezavrhoval politiku svobody a zřízení republikánského, uveřejnil Thureau-Dangin v *Le Français* nadšený článek, jež zakončil slovy: „Díky, svatý Otče, jen zmužile dále!“ Později nadšení jeho pro Lva XIII. ochladlo, když se tento bral pomaleji za vytčeným cílem, než si přáli mnozí nedočkaví katolíci ve Francii, k nimž náležel i Thureau-Dangin. Tento chlad však u něho mizel tím více, čím menší důležitost později přikládal politickým otázkám, a ustoupil posléze vroucí sympatii, když se jal papež podporovati vědecké badání. Zajímaje se o exegézi, s povděkem uvítal jeho prohlášení: „Učením se nesmí v práci překážeti. Jest záhodno ponechatí jim na vůli, aby váhali, neb i zbloudili. Náboženská pravda tím jen získá. Církev se dostaví vždy včas, aby je zase uvedla na pravou cestu.“ Vyznamenání Newmana kardinálským purpurem nadchlo Thureau-Dangina pro Lva XIII. obdivem.

Smrt tohoto papeže padla do doby, kdy ve francouzské politice nabyly vrchu sektářský radikalismus, jenž uzákonil nespravedlivou rozlukou církve a státu. Tímto činem byli pobouřeni všichni katolíci. Šlo však o to, mají-li se nové zákony úplně ignorovat,

anebo má-li se jich, pokud možno, využít k prospěchu náboženství. O těchto otázkách se živě debatovalo v katolických časopisech i salonech. Thureau-Dangin a někteří jeho přátelé byli pro aktivitu a soudili, že — pokud neběží o dogma — jsou spisovatelé a učenci oprávněni projevit své mínění a předložit je církevní vrchnosti. To se i stalo. Avšak adresa, kterou sestavil Ferd. Brunetière a schválila většina francouzských biskupů, byla sv. Stolicí zamítnuta.

Kardinál Newman kdysi prohlásil: „Papeže třeba poslouchati, i když jde o případ, kdy není neomylný; z neposlušnosti nemůže vzejít žádné dobro.“ Tím se řídil i jeho životopisec. Ač těmi, kteří s ním podepsali adresu, byl prudce a nespravedlivě napadán, nebyl tím odpuzen, nýbrž dále ochotně a obětavě podporoval katolické podniky, uchováváje si svobodu úsudku o přítomnosti, varuje se však výtek vzhledem k nedávné minulosti.

Na konec se zmíním o soukromém životě velkého dějepisce. Byl vzorný v každém směru. R. 1865 vešel v manželství s Ludvíkou Henriquelovou, dcerou slavného rytce, s nímž prožil téměř 50 let, let radostí i smutků, úspěchů i zklamání. Byl otcem několika dětí, z nichž vynikl syn František, nar. r. 1872, jenž je slavným assyriologem. Ač mu smrt odňala dvě dcery, byla jeho rodina přec četná. Ve své rodině byl milovaným dědečkem, cíť se nejšťastnějším mezi svými vnoučaty!

V listopadu r. 1912 onemocněl chřipkou, jež mu zabránila dokončení článku o Ozanamovi, který připravoval k stému výročí tohoto lidumila, jenž byl přítelem jeho otce a jehož si sám často brával za vzor. Zotaviv se poněkud, odebral se na jih, aby zde upevnil své zdraví. Brzy však se objevily příznaky recidivy. Jsa upozorněn na vážný svůj stav, vykonal poslední náboženské povinnosti s radostným klidem, jenž byl vždy význačným rysem jeho náboženského života, a zesnul dne 24. února 1913.

Pohřebních obřadů, jež vykonal pařížský kardinál Amette, se účastnili zástupce presidenta republiky, vnuk krále Ludvíka Filipa, téměř všichni členové Akademie, dějepisci, literáti, žurnalisté, jeho spolupracovníci v dobročinných spolcích a zvláště nesčetný počet těch, jež podporoval radou i skutkem.

U jeho rakve se shromáždila *Francie smířená*, jak o ní vždy snil, jak ji svými spisy i svým životem pro lepší její budoucnost připravoval, a jak ji rok nato zastihla válka světová.

FRANTIŠEK STŘÍŽOVSKÝ: ZÁZRAK.
GOTICKÁ HRA Z DOBY LOUPEŽNÝCH RYTÍŘŮ
O 4 DĚJSTVÍCH.

4. JEDNÁNÍ

(Jarní lesní krajina z rána. V dále kopec s šibenicí. U cesty velká socha P. Marie.
V lese mlíř a u něho rozdělaný oheň.)

Výstup 1.

Drvoštěp. Důstojník.

Důstojník.

Jak známo ti, je celý zdejší kraj
již po několik roků ohrožen
a za noci i ve dne zločiny
tu páchají se v posměch právům všem.
Ni králův hrad, jenž nedaleko jest,
dát uzdu nedovede zvrhlíkům,
jimž — zdá se — činí rozkoš nemalou,
že králi samému chtí vzdorovat.
Mně svěřen úkol lotry vypátrat
a spravednosti k trestu odvezdat.
Z nich jeden dnes sic bude popraven,
leč ostatní los stejný zaslouží.

Drvoštěp.

Ba, znal jsem jej. To Zdeněk panoš jest,
jenž od mládí byl jako synem mým,
neb kojnou jemu byla žena má.

Důstojník.

Nuž, ostatní též jistě dobře znáš
a o nich podrobnou mi zprávu dáš,
věz, královská tě čeká odměna,
když schytáme je tvoji pomocí.

Drvoštěp.

Znám jejich zločiny, neb častokrát
zde u mlíře měli schůzku svou
a vyprávěli činy krvavé
a o kořist se spolu dělili.
Ba, nezapírám, mnohý tolárek
i v mou se kapsu štědře skutálel,
bych mlčet uměl a jich nezahladil.

Důstojník.

Sám přiznáváš, že úplatky jsi bral
a ve spojení s těmi lotry byl.

Drvoštěp. Co divíš se, můj pane? Chudoba
je trpký los a nezvaný host hlad.
Mám rodinu, pět krků hladových.

Důstojník.

Dřív nemohu tě pustit z moci své,
až v lupičů nás úkryt zavedeš.
Jen tak ti život bude darován.

Drvoštěp.

Té hrozby tvé se tolik neděším,
jak myšlenky, že Zdeněk dnes
svůj mladý život ukončí má.

Důstojník.

Jen osud stihne jej, ježž zasloužil.
Čin krvavý jen krví smazán buď!

Drvoštěp.

Proč učinil tak, věru, nechápu,
neb odjakživa skromný, tichý byl.

Důstojník.

Kdo mezi lotry najmoutí se dal,
ten, věru, nemoh nikdy dobrý být.

Drvoštěp.

.Jej, pane, déle znám a líp, než ty
a mrzce urážet jej nenechám.

Důstojník (se směje).

Je směšna tvoje marná obrana,
když šibenice tamhle stojí již,
a brzy ve vzduchu se zahoupá
tvůj chráněnc, vran chutná potrava.
Však dosti řečí. Chceš-li zachránit
svůj vlastní život, jednu radu mám:
Rci, kde je najdu! — Můj lid čeká již.

Drvoštěp (po chvílce).

Nuž, pane, chci ti býti po vůli —

Důstojník.

Tak mluvití tě jistě slyším rád —

Drvoštěp.

Však dávám tobě jednu podmínku.*

Důstojník.

Snad bude možno též ji splnití.

Drvoštěp.

Bys na svobodu Zdeňka propustil.

Důstojník.

Což, já jsem pánem jeho života?
Či do žaláře pro něho mám jít
a strážím z rukou jej snad vyrvati?
Či, až jej k popravišti povedou,
ho z hlučícího davu vysekat?

Drvoštěp.

Ni to, ni ono. Pouze tolik dím,
že uzít můžeš přičiněním mým
dnes loupežníky v počtu úplném
a Zdeňka mezi nimi.

Důstojník.

Podivné. --

Když tomu tak, my přinutíme tě
i bez splnění tvoji podmínky,
bys pověděl, co vědět nutno nám.

Drvoštěp. (Rozhodně.)

Když Zdeňka tedy šetřit nechcete,
nuž, zable si mne v posměch šedinám,
jež kryjí moji hlavu nad hrobem —
však slova jediného ústa nevytknou!

Důstojník (po chvíli).

Chci učinit, co bude v moci mé
a Zdeňka na prosbu tvou zachráním.

Drvoštěp.

Tvé slovo rytířské-li nyní mám,
vše zjevím upřímně, neb toužím sám,
by spravedlnost stala se a trest
již přítrž jejich rejdům učinil. —
Byl vyslán jeden z nich — snad ďábel sám
neb dosud vše, co on si předsevzal,
vždy také provedl jak zázrakem —
by do žaláře vnikl k Zdeňkovi
a pouta rozrazil mu volnost dal.
Zde u mlčky všichni ostatní
dnes chtějí společně jej přivítat.

Důstojník.

Lid můj je v blízkém houští poschován.
Hned odejdu, bych jemu rozkázal
kol dokola to místo obklíčit
a do pastí je takto polapit.

Drvoštěp.

Jen opatrně, neboť bděli jsou
a jistě mne tu s tebou viděli,
neb nyní už se mají scházeti.
Jdi, pane, jakby domů na oko,
jak s nepořízenou bys odcházel
a ostatní se samo vyvine. —
Však na uhlíře v lese vzpomeň si
a na rodinu jeho početnou
i na bídu, jež grošem nezhrdne.

Důstojník.

Král nezůstane tobě dlužníkem.
Buď s Bohem!

Drvoštěp.

S Bohem budiž, pane můj!

Důstojník (odejde).

Drvoštěp (opravuje milt a přikládá na oheň. Za chvílku přikrade se houštním náčelník).

V ý s t u p 2.

Drvoštěp. Náčelník.

Náčelník.

Je bezpečno?

Drvoštěp.

Jen dál! Nic nehrozí.

Náčelník (vyleze úplně).

Co důstojník tu chtěl? Jsou na stopě?

Drvoštěp.

Už nikoli. Neb rady mojí poslechli
a vydali se v stranu opačnou.
Dnes pokoj bude od nich celý den.

Náčelník (zapískne. Loupežníci se scházejí a sedají kolem ohně).

1. loupežník.

Je dnešní ráno trochu sychravé.

2. loupežník.

Ba, studené, tak jako předtucha.

1. loupežník (k drvoštěpovi).

Jen hodně přilož, brachu, nešetři,
však dříví dosti máš a zadarmo.

Drvoštěp.

Je klestí rosou hodně provlhlé. —
Jen strpení a bude teplo hned.

Náčelník (vstane a vyhlíží směrem do prava. Vráti se a usedne mezi ostatní).

Proč nejde jen?

Mám, bratři, obavu.

1. loupežník.

Plán přece promyšlen byl zdařile.
Já Kalivodu dobře přestrojil.
Byl k nepoznání jeho zevnějšek:
i vous i šat i celá postava
tak věrně ve všem vzor svůj vystihly,
že každý věru byl by přísahal,
jej vida, že to starý žalárník.

3. loupežník.

Já nezoufám. — Co Kalivoda si
byl někdy k provedení předsevzal,
vždy navlas též se věrně splnilo,
jak s ďáblem věru byl by v spojení.

2. loupežník.

Snad klíč se tedy dobře nehodil,
ač otisk dal nám tuhle drvoštěp,
jenž přece jistě zámek dobře zná! —

Drvoštěp (v nevoli).

Od mládí žalárník je přítel můj
a ve věži mně znám je každý kout.
Já tisíckrát ve svých rukou měl
klíč od žaláře Zdeňkova. —

Náčelník.

— — Nač křik
a tento tón? Jen kliden buď! —
Když dílo záchrany se podaří
a Zdeněk zas nám bude navrácen,
ten měšec zde ti chystám v odměnu.
(Ukáže měšec s penězi.)

Drvoštěp (usmíveně).

Vím, královská vždy byla vděčnost tvá.

Náčelník.

Však, pak-li jsi nás zradil tentokrát,
ta šibenice tam je rakev tvá
a tělo tvoje snědí havrani. —

Drvoštěp (trpce).

Řeč tato vaše divně nemoudrá
je za deset let věrné služby mé! —
(Naslouchá): Zní blízké hlasy. Rychle v úkryt! —
(Loupežníci se schovají.)

V ý s t u p 4.

Drvoštěp. Dvě venkovanky.

1. venkovanka.

Bůh žehnej, drvoštěpe!

Drvoštěp.

Dobrý den! —
Kam časně tak? a vyšňořený! — Och,
(šelmovsky): snad — nebýt otcem pěti fakanů
a mužem hodné svojí Katušky
já nevím, nevím —

1. žena.

mlč, hřšíšníkú!
A pověz raději, jak daleko
je k popravišti Zdeňka rytíře?

Drvoštěp.

Je tuhle šibenice před nosem.
Snad nejdete se také oběsit?

1. žena.

Ty za řeč svou bys kata zasloužil. —
My jdeme se jen slušně podívat.

Drvoštěp.

1, nevěděl bych, nač! —

2. žena.

Pět hodin jdem
a velkým strachem obě zmíráme,
by nezačali dřív, než budem tam. —

Drvoštěp.

To jistě tedy na vás počkají.

2. žena.

My máme tuze rády zábavu.

1. žena.

Zvlášť písňe o lásce a souboji.
Když o jarmarce nebo o pouti
potulný zpěvák u zdi zazpívá
tu nejnovější o dvou milencích,
z nichž jeden rytíř, druhý kupec byl —

2. žena (zakroucí očima).

Och já, och já! —

Drvoštěp (směje se).

Nu, jenom dál, jen dál!

1. žena (pokračuje):

Ti za jedinou pannou chodili,
jí dary nosili a pod oknem
— nic nevědouce, bloudí, o klamu —
středavě serenády zpívali,
až přece kdysi hloupý poslíček
splet sobě povážlivě adresu
a navoněné psaní od panny
dal, trupec, nepravému do rukou. —

Drvoštěp.

Nu, tak se sešli oba pod oknem
a panna měla radost zdvojenou. —

2. žena. (nedočkavě):

Ba, sešli se —

1. žena (vpadne):

Však z toho souboj byl
a oba padli těžce raněni

a oba volali: „Buď s Bohem milko má,
a věčně vzpomínej, že život svůj
jsem položil dnes za tebe!“ —

2. žena.

Však panna —

1. žena.

— dala oba odnésti,
by nerušil ji pohled na mrtvé —

2. Žena.

Když v okénku se s třetím líbala. —

Drvoštěp.

A při té kratochvíli krvavé
vás, myslím, bledá závist sežírál

1. žena.

Jsi necita. —

2. žena.

Kdy začnou s popravou?

Drvoštěp (všsmělně):

Ba, počkat musíte, až jiného
zas osud přivede jim do spárů

1. žena.

Dnes tedy není nic? — A naše pout
je zbytečná? —

2. žena.

Och, já! - Pět hodin jdem! —

Drvoštěp.

I pro mne — třeba celý den! Cha cha!

1. žena.

Z nás blázny tropí si.

2. žena (táhne ji).

Rač pojďme již! —

Drvoštěp.

Vám přeju, tety, zbožné zábavy! —
(Ženy odejdou.)

V ý s t u p 5.
Drvoštěp. Kalivoda.

Kalivoda (vyleze z houští):
Kde druzí jsou? Je svolaj v hromadu! —

Drvoštěp (se ohlédne).
Jsou nedaleko. — A kde Zdeňka máš? —

Kalivoda (mrzutě):
Moc dvojit se tu v boji utkala.
On zvítězil — já byl jsem poražen.
Je ztracen pro nás.

Drvoštěp.
Tedy zahyne? —

Kalivoda.
Jej kletbou, svojí, stihnem, proradce!

Drvoštěp (rozčleně):
Co stalo se? Že zradil vás? — A jak?

Kalivoda (se ohlíží):
Zde nejsme v bezpečí. — Tou pěšinou
lid zvědavý se hrne k popravě. —
(Na jevišti náhle přišnou se vojskem (žoldnéři) pronásledovaní loupežníci.)

V ý s t u p 6.
Předěšl. Loupežníci. Žoldnéři.

Náčelník.
Toť zrada! Zrada! — Zabte uhlíře! (žene se naň).

Důstojník (jej odhodí a namíří zbraň proti němu. Náčelník ji odrazí. Šermují spolu za scénou).

Kalivoda (k drvoštěpovi):
Ha, tu máš tedy svoji odměnu!
(Bodne jej. Uhlíř se svalí mrtev. Kalivoda utíká, dva vojáci za ním. Ostatní žoldnéři zápasí s loupežníky, dávají jim pouta a odvádějí. Se stran kupí se zvědavý lid a hrne se za vojáky. — Chvilku scéna je prázdná.)

(Pokračování.)

POSUDKY KNIH.

Miloš Seifert: U básníka Frederika van Eedena. 1922. Autor popisuje svoji návštěvu u velkého básníka a sociálního reformátora holandského, o němž mluví s největším obdivem čtenáře a vroucího tlumočnicka. Velkou bolest však působí autorovi katolické přesvědčení Eedenovo a zvláště jeho konverse. Tyto dvě věci komentuje autor způsobem hodným průměrného, pokrokovského profesora českého. Spisek je poučný pro starou anketu: Proč se odvrací český inteligent od katolické církve? --- Španělská inkvizice, poprava Fererova, nejpustější fráse o zatmělosti katolické církve — to stačí i lidem tak duchově pracujícím, jako je Seifert, jehož překladová práce je úctyhodná. *B. Halen.*

Francis Thompson: Svatý Ignác z Loyoly. V řadě krásných hlubokých a cenných knih katolických, které již po dlouhou řadu let s velikými obětmi svými a několika přáteli, ale s láskou a a důvěrou v pomoc Boží vydává p. Josef Florian ve Staré Říši na Moravě, vyšla nedávno nová kniha pod názvem: *Francis Thompson „Svatý Ignác z Loyoly“*. Z angličtiny přeložil Jaroslav Skalický. Stará Říše. Morava, 1922. Cena Kč 40. Kniha vyšla v červnu l. P. 1922 a rozesílána byla přátelům a čtenářům Dobrého Díla staroříšského v červenci, aby byla důstojnou četbou ke dni blažené smrti sv. Ignáce (31. července) a zároveň, aby uctila jubileum 300leté památky Ignáciova svatořečení — dne 12. března 1622 papežem Řehořem XV. Kniha zaujme čtenáře *nejprve krásnou svojí vypravou*, jako téměř každá kniha Florianova. (Kniha krásná a bohatá duchovním obsahem musí být také sličně oděna, aby majitel-čtenář se mohl laskati nejen krásou vnitřního obsahu ale i krásou úpravy, a byla ozdobou v jeho knihovně, mezi jeho duševními přáteli. Životopis tento je vytištěn s uznáhodnou pietou Krylem a Scottim v Nov. Jičně — kteří vůbec obětavě a s láskou tisknou knihy Dobrého Díla a knihy Družstva Přátel Studia — sytou černá a pěkným typem na dobrém bílém papíře a v pěkné obálce,) a pak svým cenným obsahem života Ignáciova. Zde líčí život zakladatele Tovaryšstva Ježíšova ne kněz nebo člen řádu, ale laik, básník anglický *Francis Thompson*, básník života nešťastného, ale věrně katolického, jež jistě Bůh odměnil životem šťastnějším na věčnosti na přímluvu sv. Ignáce, již pro lásku, s jakou psal život jeho. Básník Fr. Thompson zemřel r. 1907. ve 47 letech na souchotiny. Kdo by se zajímal o jeho život a

literární tvorbu, necht' si přečte pěkný a výstižný článek *Mary Ryanové: Francis Thompson v překladě Matěje Fencla*. Vyšel v *Nova et Vetera* svaz. 25. květen 1917. J. Florian ve St. Říši, Morava. Rovněž v *Nova et Vetera* sv. 19. květen 1916. přeložil Boh. Reynek 3 básně Thompsonovy, z nichž zvláště krásnou jest třetí „Umučení Mariino“, jež svědčí, jak miloval a velebil Thompson přestatou Pannu. Dílo Thompsonovo má úvodem *Poznámku správce literární pozůstalosti Fr. Thompsonovy Wilfrida Meynella*, jenž upozorňuje, s jakou ochotou a pietou podjal se Thompson sepsání života sv. Ignáce, k čemuž podnikl delší studie různých životopisů světových čerpaje zvláště v knihovně Britského musea. Ke svému „Životu sv. Ignácia“ přinášel Thompson sympatii genia s geniem. Pracoval s láskou, není na jeho stránkách mdlé únavy, s kterou se lopotně vykonává povinnost. V tomto vypravování o velkém obrození je výzva k naší vlastní ochablé době. Mnohý čtenář snad najde zde svou vlastní Manresu, mnohý čtoucí tuto knihu může zahořeti touhou být světcem . . . Na základě pečlivého studia a čtyř dřívějších životopisů sv. Ignáce jako na př. Stewarta Rose, Johna Drydena, Bartolliho a Ribadeneiry a j. vypravuje, jak sám Thompson praví, historii pověděnou již mnohokrát jinými. Ale jak vypravuje geniální básník! Působí a působivost jeho vypravování necht' posoudit čtenář sám! Dále je *Úvod vydavatelův, t. j. anglic. jesuity J. K. Pollen, S. J.* Týž praví, že „Život“ Thompsonův je psán s prostotou a svěžestí, která jej činí živým, pochopitelným a přesvědčujícím. Zároveň Pollen dotvrzuje ke konci přesnost a věrnost líčení Thompsonova. Kniha má 348 stran, má dvojití imprimatur z Olomouce a z Brna, takže český čtenář katolický se může bezpečně světili věrohodnosti líčení. Jsme také vděčni p. Jaroslavu Skalickému, známému již překladateli z angličtiny mnoha prací p. Florianem vydaných, že s láskou si obral překlad tohoto díla Thompsonova, jehož překlad se pěkně čte. Kniha čítá 15 kapitol. By povzbuzen byl zájem pro četbu, stůž zde jejich obsah: 1. Obrácení dvořanova. -- 2. Pout do Palestiny a studie ve Španělsku. -- 3. Doplnění duševní výzbroje. -- 4. Najímání vojnů Kristových. -- 5. Vystoupení Tovaryšstva. -- 6. Řím a širší působení. -- 7. Zafízení řádu. 8. Ignácius jako generál a indické missie. -- 9. Řeholní pravidla jesuitů. -- 10. Irské missie; Ignácius doma. -- 11. Favre a Německo. -- 12. Útok a obrana. -- 13. Z Itálie do Ethiopie. -- 14. Koncil tridentský. -- 15. Poslední práce a smrt. — Těžko v krátkém článku shrnouti bohatý obsah díla; tyto řádky mají býti jen upozorněním a povzbuzením k četbě. Proto, kdo můžeš, opatří si krásnou knihu tuto a čtil Nabudeš v ní osvěžení a získáš obdiv k velikému světci, a snad i tebe povzbudí a utvrdí u víře v pravou církev římsko-katolickou; ukáže a za vzor nám klade v dnešní slabé době *důsledný, neochvějný charakter, a co zmůže pevná, nezdolná vůle člověka opřená o Krista a Jeho Skálu!* Kdo

přečte knihu tu, jistě se k ní častěji vrátí, jistě aspoň v dobu blížícího se svátku sv. Ignáce si opět knihu se zájmem, úctou a obdivem přečte, by tak památku jeho nejlépe uctil. 1000 výtisků bylo vydáno knihy té. Snad nezůstane většina exemplářů ve skladě Marty Florianové ve St. Říši, ale mnohý kněz a intel. laik-katolík si pospíší, aby do knihovny své si opatřil vzácnou knihu, obdivuhodný životopis sv. Ignáce, sepsaný slavným básníkem anglickým! A malou finanční obětí za knihu tu daleko vyváží duševní požitek a prospěch a radost z četby. Sv. Ignác si vyžádal na Kristu Pánu za odměnu svých námah a prací nenávisť proti sobě a svému řádu. A toho se mu hojně dostalo a dosud trpí jeho čest a dobré jméno Tovaryšstva pomluvou a potupou. Četba života sv. Ignáce odstraní u mnohého předsudky, opraví jeho úsudek a vzbudí obdiv a úctu k velikému zakladateli a úctu před záslužnou prací Otců jesuitů! 1. srpna t. r. byl krásný a informační článek *dra Krlina v „Lidových listech“ o Družstvu Přátel Studia a jeho úkolech*. Přátelé Studia vyšli vlastně z Dobrého Děla starotříšského. V dnešní materialistické době je katoliku potřebou a svatou povinností posílit a potěšiti svoji duši krásnou knihou náboženskou. *V posledním dvojčísle 5—6 „Archy“ je na obálce odpověď redakce: Spektatorovi, tam jsou důležitá slova, že dosud u nás neproniklo náležité vědomí, jak úspěchy politické kofení v kulturních základech, budovaných krásnou literaturou! A dále jsou citována slova z knížky dr. Keckeise: „Die bewegenden Kräfte der schönen Literatur“.* Slova ta bychom si měli několikrát pročísti a si uvědomiti. Je potěšitelným zjevem, že vzrůstají katolické organizace, že šíří se myšlenka orelská, že politicky nabýváme významu, než uvědomělý katolík nesmí pro politiku zapomenout na katolickou knihu, jinak zůstane jeho přesvědčení jen povrchním. Svoji víru, své přesvědčení náboženské a svoji touhu po Pravdě, Kráse a Dobru musí katolík osvědčovati odebráním, podporováním a čtením katolických knih. Některá naše katolická nakladatelství, družiny literární a umělecké a družstva i jednotlivci plní ideálů a obětavosti vydají krásnou knihu — a kniha jim zůstane ležeti na skladě, a přec co v mnohě z nich krásy, poučení, potěchy a pravdy! Bude-li u katolického lidu, a hlavně kněží a inteligence katolické více porozumění a kniha jimi bude více vyhledávána a kupována, bude kniha lacinější. Dobro rádo se sdílí: *Katolický měsíčník pro literaturu, umění, kulturu na život „Archa“* upozorňuje a referuje vždy o vyšších knihách pozoruhodných, zvláště o edicích knihovnou Družiny literární a umělecké vydaných, i o knihách Družstva Přátel Studia v Praze a o Dobrém Děle J. Floriana v té snaze a přání, aby byl vzbuzen zájem pro kulturu katolickou. Dnes budiž upozorněno na novou edici Dobrého Děla, na „Život sv. Ignáce“ od Fr. Thompsona, kteroužto cennou knihu si hleďte objednat i čísti každý čtenář těchto řádků! Tolle et lege! *Vojt. Hernych, katecheta.*

OKNA

Dílo Jiřího Karáska ze Lvovic. K prvním knihám prósy patří také zmíněné již: *Bezcestí* a *Mimo život*. *Bezcestí* je první pokus literární tvorby Karáskovy. Je to výraz tehdejšího stavu jeho duše: dvacetiletý autor psal jej roku 1891 v Bavořích, kam se odebral po přerušeném jednoletém studiu theologickém na pražské universitě. Byl ve světě sám a žil bez určitého cíle. Umělecký směr, který odpovídal smutné duši, byl u nás cizí. Myslíl tedy na vlastní cestu, na cestu, po níž u nás ještě nikdo nešel a již bude tedy třeba upravit. To mu už bylo zajisté ideou, kdy psal *Bezcestí*. *Bezcestí* je román realistický, asi tak rázu Šimáčkova. Stručný obsah je takový: Selský hoch přijde do města na studie; rozhodne se pro theologii; je dobře vychován a tedy i když je vzdálen domova, vede vzorný život. Po čase je však sveden svými kolegy a záletnou ženou, svojí bytnou, k životu hýřivému. Zanedbává studie a rodičů svých vzpomíná jen tehdy, je-li mu třeba peněz, těch ale doma nemají — vyčerpali je už — a proto si vypůjčují od žida, až jim konečně dluhy pohltí statek. Právě se odbývá veřejná dražba statku, když zhýralý syn se navrácí zpět, morálně zničen, z města, kam jej rodiče poslali s nadějami nejlepšími. *Mimo život* jsou spíše estetické úvahy než román. Básnickovo literární dílo nese tu pečeť tragiky jako celý jeho exklusivní, jedinečný život. Chce svým životem stvořit umělecké dílo, jež by bylo „mimo život“, kterému je vzdálen. Obě imenované knihy vyšly v bibliotéce moravské ve Velkém Meziříčí. Roku 1893 vydáno *Bezcestí*, roku 1897 *Mimo život*. Z první periody své tvorby zvolil autor, mimo básnické sbírky, pro nové vycházející Sebrané spisy pouze *Gotickou duši*, v níž přechází z realistických počátků do nového období sensualismu. Do té doby spadá i *Legenda o melancholickém princ* otiskovaná v letech 1896 1897 v *Moderní revui*. Je to pokus o vystižení psychologie uměněnilovného, později duševně chorého krále bavorského Ludvíka. Autor kreslí tu svým výrazným, uměleckým stylem vytušený, fiktivní obraz samotářského, nepochopeného krále, jehož vrozená a vypěstěná noblesa duše se mění později v plachost a podivinství, takže uzavírá své trpící srdce i úzkému kruhu svých známých a tím vášnivěji přilne k umění; vydává nesmírné sumy za umělecká díla, podporuje umělce, sám prochází se ve svých galeriích a sám naslouchá koncertům a operám ve dvorním divadle až se mu tato chorobná láska k umění stane osudnou. K nejspěšnějším a obsahově nejrozpatějším prósám patří dva

romány z mužných let autorových: *Scarabeus* a *Román Mauréda Macmittena*. „Gaston Berould d'Amade dospěl sotva dvacet let, když si umínil zemřít, poslušen temného hnutí srdce, odpovídajíc, slovem marnost na slovo život —“ tak počíná se *Scarabeus*, román marných, chorobných lásek, román *stylu života*, to jest vnějškové jeho stránky, podmíněné však temnými vášněmi a city vyvěrajícími z neproniknutelné propasti lidského nitra. Gaston přijíždí s réneovským smutkem v srdci, znechucen životem do Benátek, ne aby tam počal žít v plnosti svého vášnivého srdce, ale aby se tam zavraždil. Život je „mimo něj“, je jenom zoufalstvím, poněvadž není ozářen jasem věčné radostnosti; nezbyvá tedy, než smrt. Gaston je už rozhodnut zemřít, jedná se mu pouze o vkus ve volbě smrti. Jeho osud není vlastně podmíněn rozhodnutím, toto rozhodnutí je příkazem něčeho neznámého. Spektrum stavů jeho duše je příliš zajato temnými barvami, než aby mohlo odrazem slunečního jasu víry vrhnouti na bílou stěnu života stkvělou duhu naděje. Je to jasné: lidé, kteří s takovou láskou a bázní lnou k životu, usmrcují se právě proto, že osud jim nedal plnost života, není v jejich duši záporu k životu, naopak, oni se domnívají, že život kolem nich je nepřátelský jejich rozvoji a jejich svobodě, že jim nedal ničeho z toho, co jiným dal v nesmírné své štědrosti v přebytku. Sebevraždy není jen motivem sociálními, za jiných podmínek umíral Seneca, Petronius, Neron, za jiných Sokrates a dnes má sebevražda jiné příčiny mnohem složitější a nepřirozenější než tenkrát v hedonistickém starověku. Gaston se rozhodl tedy umřít dřív než počal pravdě žít, to jest dříve, než poznal život, kdežto antičtí filosofové činili opak toho, vraždili se teprve, když je opouštěla síla a rozkoš života a když už přicházelo stáří a zemdlenost — to, čeho se nejvíce obávali. Gaston stojí kdesi v tmavé uličce Benátek a myslí na smrt, osvoboditelku z jeho zoufalého, nudného života, v němž není ani jasu víry, ani lásky. Pojednou však stane se cosi neočekávaného — uslyší dva proucí se hlasy vycházející z domu, u něhož tak přenutil, a náhle se v něm probudí zvědavost, spatřiti ony dva cizince, kteří spolu tak nezvykle hovoří. Skutečně se také dočká, že oba cizinci vyjdou ven a rozejdou se. Gaston pozná v nich dva milence — platoniky. Mladší z nich, Oreste, jde právě směrem, kde ve stínu portálu stojí Gaston. Setkají se a seznámí se spolu. Oreste rozhodne se později nevrátit se víc k Marcelovi, s nímž se byl před tím rozešel, ale po delší době života, již ztrávil s Gastonem, vrátí se přece, a to se stane osudným jemu i Gastonovi, jež zachránil tenkrát z náručí smrti. Román *Scarabeus* je složitá historie, ke které bychom museli znát motivisaci, již autor promyslel a kultus démonství, abychom ji mohli proniknout. Všimněme si pouze psychologických zjevů, jak nám je líčí básník ve své fantasii. V *Scarabeovi* nakreslil autor s neochvějnou pravdi-

vostí a krásou stylu pathologické stavy duše a předstihl tak básnickou intuici, kusé, surové poznatky lékářů, kteří se snaží poznat svými vitálními a biologickými metodami hloubky lidské duše a odvěké zákony její. Pathologické zjevy tkví zajisté v degeneraci celých národů a nejsou jen zvrhlostí jednotlivých individuí. Lze pozorovat, že výstřednostmi v sexuálním životě a materialistickým názorem na ženu, byli proniknuti národové, kteří vyčerpali všechny své možnosti dalšího vývoje, a národové jsoucí na vrcholku kultury. Kultura materialistických názorů přináší sebou příliš vyvinutou smyslnost, jež si hledá různá scesti ve výstřednostech. Idea bývá někdy jen štítem. Materialista a pozitivista pokládá každé zřeknutí se nějakého dosažitelného požitku za obět, a poněvadž rozkoš a radost života je mu jedinou hodnotou jeho, tedy pokládá obět za pošetilost a marnost. Marnost života, to je křesťanovi však nejstrašnější slovo, jež člověk může vyřknout, jest to pocit, který je nejděsnější v životě a přece tak často jej dekadenti minulého století vyslovovali, zdá se s lehkomyšlností a naivností. Přesvědčovali se sami, že rozkoš je příliš prchavá a příliš hořká, nemá-li v sobě něco z nekonečné naděje všech — než aby se mohla prohlásit za cíl života, ba že ona sama je snad jedinou marností, nedovedeme-li my ji posvětit čistou láskou a nedovedeme-li ji přijmout jako něco, co sice patří k životu, ale není nikterak jeho cílem. Dekadentní básníci tušili, že rozkoš je nebezpečenstvím života, poněvadž je lákavá a zálučná a srdce lidské slabé, ale obět, to bylo slovo příliš zdiskretisované, než aby při jeho vyřčení mohli nemyšlet na askesi a smutek. A tak přece jenom, ač se tomu vymykali, byla jim kultem rozkoš a hedonistická radost života. Gaston praví kdesi: „Chci býti však v neřesti platonikem.“ Jako by tím říkal — mně je ideálem neřest a nikoliv ctnost, která páchne potem oběti a odřikání. Ostatně Gaston jako Oreste jest mužem s duší ženy. Jeho vlastnosti, city, všechno to neodpovídá charakteru muže. Je jako by magnetisován vlivem Marcelovy vůle, jeho srdce směřuje jen k němu jako magnetka k severnímu pólu, v tom je tragika jeho života, který se všemi podivnostmi může býti právě takovým, jakým je a nikoliv jiným. V pojetí osoby Marcelovy, jak zdá se, snaží se autor rozřešiti koncept zla a zločinu v kontrastu k pojmu dobra. Pojem zla a zločinu je tu pojmem stly, kdežto dobro a soucit jsou považovány za ubohou sentimentalitu a slabost. Onen výjimečný, podivný Marcel je symbolem jakéhosi kněze, zasvěcence démona a jako kněz má konati nejvyšší dobro, tak on obětuje své ideji zlo. Ale ani Marcel není tak zlý, jak se zdá, je to v podstatě dobrák, který má svojí ideí fixé, že musí páchat za každou cenu zlo, poněvadž ctnost je příliš všední, obvyklá a zdiskreditovaná. Dobro je symbolisováno slabými a zla mohou se dopouštět jen silní a nepoddajní. V ústa Marcelova vložena je také psychologická studie

o proslulé travičce francouzské Marii Madeleine de Brinville, v jejichž šlepičích Marcel kráčí a v jejímž podivinském životě vidí obraz síly a noblesy, poněvadž ona nebyla jako jiné ženy, jako pouhá loutka soustředěna na sexuální. Záhada spočívá v obraze Marcelově, jež tak zárlivě skrývá jako jsou záhadou tajemné obřady v jeho chmurném paláci, kde na nádvoří stojí náhrobek zmíněné Marie Madeleine. S tajemným náhrobkem nějak také souvisí zlatový scarabeus (u Egyptanů symbol boha slunce a stvoření) létající za temných, mlčenlivých nocí v paláci Marcelově. *Scarabeus* je román mohutné a jasné koncepce a jedinečného stylu. Autor má snahu vystihnouti svou fantasií psychologii lidí nechápaných, vyvržených, démonských, kteří nechápali zlo z nevědomosti nebo ze slabosti, ale vědomě, systematicky účelně pro zlo samo. Přes to zlo je tu jen pósa a strašidlem jako všechna ta strašidla v paláci Marcelově. Autor uzavřel se přede všemi krunýřem subjektivismu, takže nemohl vystihnout složitost některých obecných pojmů, než jen subjektivisticky a v tom je pravdivost i krása jeho díla. Bylo by také nesprávné a pošetilé hledati v úchylné sofistice a patologii lásky vždycky morálnost, nebo poruchu etického nazírání, neboť žádný zjev v přírodě není neoddůvodněn, každý má své příčiny, tedy i v tomto případě. Tak i v Marcelově vystihl básník typ skeptika lásky, v němž kontraversní, temná síla života dovedla zvítězit nad překypující smyslností a šíleností sadistické vášně. - *Román Manfréda Macmittena* (vydání z r. 1907 u K. Neumanové v Praze.) Prostředí a doba, kdy autor psal tuto knihu, o níž v ironisujícím úvodu praví, že by k vůli ní byl málem zešlehl, odpovídá i jejímu rázu. Odráží se z ní melancholický, teskný podzim ztrávený v osamělé, neobydlené vile u Hvězdy, skryté v zeleň thují a okrem a sienou zbarvené listoví ovocných stromů. A tak, jako vystihl duši a ráz Prahy, tak vystihl i zádušný, výjimečný ráz bělohorských plání a Hvězdy - v pasáži o Bílé hofe. V tichých dnech říjnových, kdy slunce vysílá své poslední paprsky tak mdlé jako lesk očí umírajícího, chodil zamklou oborou a večer ve své komnatě, se stále staženými zelenými žaluziemi zase poslouchal rytmus a kvilivý steak bělohorských podzimních větrů - v těch dnech psal *Román Manfréda Macmittena*. Není divu, že v kalných, mlživých dnech říjnových, jevila se básníkovi historie Bílé hory tragicky, ba příliš tragicky, že nechápe velikost a nadšení Dominika a Jesu Maria a že skepticky truchlí nad bitvou bělohorskou jako nad národním neštěstím (jak tehdy říkali nekritičtí, zaujatí spisovatelé historií.) Středem románu je Manfréd Macmitten, potomek starého, šlechtického rodu bez určité národnosti. Je to bytost rozpoltěná, žijící dvojitý život, který se snaží vyrovnati svou výjimečnou filosofii. Poněvadž je amatérem magie, zřídí si tajemnou laboratoř - v sakristii zámecké kaple - zabarikáduje ji oltářním obrazem a tam se oddává svým magickým,

alchymistickým pokusům. Toto jeho zaměstnání skončí tragicky. Jednoho dne vyvrcholí tajemným, krutým bojem s jiným magem. Manfréd zmizí beze stopy. Rys ironie, který propustuje celou knihu jako by zastíral komiku tragedie Manfrédovy. Jako v ostatních románech, tak i zde působí něco neznámého proti jeho vůli, takže se dostává tam, odkud právě vyšel. Básník chtěl řešit nejen případ uchýlné erotiky a sexuálního poblouzení, ale měl za jisté na mysli individuální, specifický typ patologie duše, kvácí v kofenu samého bytí, v němž není nesouladu mezi historickým a přirozeným zákonem lásky, a v němž není sporu o morálnosti. Básník rozřešuje si problém ten kladně: lze milovat jen pro lásku samu, poněvadž láska je vůbec bezcílná, jediná cesta života, podmněná osudovostí a tedy často tragická, buď milujeme ideji, nebo milujeme v druhém jen sebe. V děj románu vklíněna je i studie o Cagliostrovi, magovi a podivínu italském, jenž zemřel po tajemném, dobrodružném životě r. 1795. Autor, jež zajímalo vždycky všechno výjimečné a jedinečné, podivuje se tu neuznanému tupenému mystikovi palermskému s hyperbolickým nadšením a odmítavým gestem, jímž mají mnohdy všeobecně uznávané a velké, ironisuje Napoleona; je to ovšem spíše odpor a nechuť k všeobecnosti než nespravedlnost nebo úmyslnost. Takový podklad má i jeho ironie liché počestnosti, omezené v převtařku a v společenské zvyky a formy. „Umění a láska, to jsou ony podivuhodné dva stavy duše, kde lze věci nejvíce viděti tak, jak nejsou“, praví kdesi básník v Manfrédu a tato slova stala se osudnou pečeti nejen této knize, ale celému jeho dílu, a v těchto slovech je skryta jeho velikost a v nich je naznačen jeho básnický genius. K menším prosám sensualistického období patří také *Lásky absurdné*, sbírka povídek, z nichž nejvýznačnější je psychologická črta *Vánoce v Grecciu*. Také *Zastřený obraz*, román otiskovaný v posledním ročníku „Týna“ řadí se svým obsahem a stylem k tomuto období. *Jetřich Lipanský.*

Svaté právo boje. Nedomnívejte se, že bych pokoj přišel dáti na zemi. Nepřišel jsem, že bych pokoj uvedl, ale meč. (Mkt. 10, 34.) Čím jiným jsou ta slova Ježíše Krista, než výzvou k boji? Křesťan má tedy zde na zemi svaté právo boje proti všemu protikřesťanskému, a nejen to, on má svatou povinnost boje proti všemu, co je mimokřesťanské. A ještě víc. Křesťan nezná jiného boje, než boje pro království boží. Kristus ve svém výroku dvakrát potvrzuje svůj zápor k pokojí, který dává tento svět, protože je mír mdloby a nevíry, mír mrtvých. Od doby Kristovy všechno jako by nabylo jiného určení a smyslu, všechno má jen cenu ve smyslu věčnosti. Zápor se přichází kekladu. Bolest, ta obávaná a zavrhaná zvěstovatelka tajemství životního, stala se v křesťanství kladnou hodnotou. A tak všechno má cenu ne tím, čím je, ale čím působí. Znamení potupy — kříž — stalo se zna-

mením vítězství. Utrpení není více kletbou, ale dobrem. Bolest nečiní ze srdce křesťanova stánek nářku a zoufalství, ale mění jej v oltář tiché oběti. Boj jest jenom předzvěstí míru. Nikdo nesmí zmařit své poslání! Je-li kdo křesťanem, je také miles Christi, vojín Kristův, patří do družiny křížácké, nese neviditelné znamení kříže, aby jej zasadil kamkoliv přijde — doprostřed úrodných lánů, či na kamenitou půdu skal a pahorků. Emblem kříže je v jeho duši, nikdy se jej nezbaví, třeba se stal později potupným zběhem. Kdo si bude přát pokoj a mír v té době, kdy svatý kříž je tupen a strháván těmi, kterým je znamením hrozné jistoty? Kdo opustí válečné pole, aby se uchránil ran pro Ukřížovaného, pro velkou ideu Jednoty a vítězství? Zdá se však, že i dnes platí slova perského krále po bitvě salaminské: „Mužové stali se mi ženami a ženy mužů!“ Kdo by nechtěl spíše patřit k hloučku Leonidovu, k těm tři stům Spartanů, „kteří tuto mrtví leží jak zákony kázaly jim“, než k nešťastným vojínům Xerxovým? A Lakedemónští bojovali jen za svoji malou zemičku, za svobodu a za svoje právo. Křesťan bojuje pro věčný mír, pro jedinou, velikou říši lásky a pokoje. Máme svaté právo boje — to je spravedlnosti. Život křesťana znamená a znamenal vždy život bojovníka, jenže v našich arsenálech není jiných zbraní než mečů, ne zbraní úkladných, ale zbraní obranných, kterých lze pohroužit do srdce protivníkova ve vzájemném boji. A demarkační čára ta je pro nás určena zákonem lásky a tedy i svobody. Kolik je nás? O to se nikdo nestarej. Měj každý na mysli, proč bojujeme, že bojujeme z příkazu, na vyzvání, v zájmu spravedlnosti. A nikdo nehleď do tábora nepřátelského, ať mají jiné, účinnější zbraně, ať je jejich strategický plán sebe více lživější jistotu vítězství nemají, neboť jim slouží náhoda a nám všechny věci. Nechte jich, až jim zbraně vypadnou z rukou, poněvadž, kterými zbraněmi kdo zachází, těmi i schází. Vítězství je tam, kde je kázeň a vůle. Kdo jsi však nezvítězil nad sebou, jak chceš obstátí vítězně před nepřátelskými voji? Být křesťanem znamená: zůstat na svém místě na bojišti Pravdy a práva, na bojišti, které je scénou pro jedinou, velkou říši Kristovu.

Jetřich Lipanský.

Návštěvou na hřbitově. Nebyl to ani Peré-Lachaise ani Vyšehrad, ale pustý, neútěšený hřbitov libeňský, kam jsme zavítali, abychom se sklonili nad hrobem básníka *Mstivé Kantilény*. Jaký šťastný básník, řekli jsme si, je-li tak zapomenut. Dvacetčtyři leta tu už odpočívá, dvacetčtyři jara přelétla už jeho hrob — právě tolik, kolik čítal jeho život nevýslovně smutný a teskný — život umělcův. Černý kříž beze jména střeží jeho hrob pokrytý břečtanem. Nad mohylou lehce se chvěje palma a v tmavé váse vadnou kosatce a konvalinky. To byly básníkovy květy. Řada akátů na hřbitově nevzpíná své větve k nebi, neboť byly jim

usekány. Jsou jako lidé bez rukou. Ale z jejich ran vytryskly mladé, svěží výhonky a kvetou, a jejich oděm mší se ve sny spáčů. Vzpomínáme. K. Hlaváček nebyl podtatým stromem, ale byl květinou teskné, omamné vůně a podivuhodného květu. Zdá se nám, že něco nedopověděného zemřelo na jeho rtech, ale nezdá se nám, že by byl zemřel příliš časně. V naše srdce zaletá resonance hudbou znějících veršů básníkových, veršů, jež byly naladěny téměř na jediný refrain a jichž nálada připomíná stesk osifělých duší a delikátní parfum thymianů a balsámů. V básni *Rozkvetlý smutek*, píše:

Do říše mořských pralesů
svůj černý smutek zanesu
a smě jeho dědičné
rozhodím v proudy měsíčné.

Výraz — dědičnosti — se vyskytá u Hlaváčka častěji. V jeho díle najdeme slova: dědičné anaemie, zděděná viola. Chápeme tedy, že mu bylo osudným — „chytiti vše sublimné, tajemné, anaemické a bázlivé v delikátní mystifikaci, v ironii, v hřejivou intimitu“ (jak sám praví v úvodu ke sbírce *Pozdě k ránu.*) Na našich rtech chvějí se dvě překrásné básně: *Předtucha smrti* a *Modlitba*. V nich je ještě jiný ohlas než smutek marnosti. . . . to již musím asi dlouho ležeti . . . čteme v jeho essay „V Rakvi“ . . . ten slepý slavík ani nepipne v zajetí toho zeleného obděl-níku . . . Věděl tak určitě, že ten zelený obděl-ník skryje jeho žal a přijme jeho ztlíšené srdce už 15. června 1898? Majestátní ticho klade se nám do duše a uzavírá nám rty. Jdeme zpět průmy-slovou, dělnickou čtvrtí Prahy, kde tovární dým zastírá azur nebe — jdeme úzkými, rovnými uličkami, kudy básník se vracel ze svých nočních poutí — a v duši nám zvoní sloka teskné jeho písně znova a znova:

„Hrá kdosi na hoboj, a hrál již kolik dní,
hrál vždycky na večer touž píseň mollovou
a ani nerozžal si oheň pobřežní
neb všechny ohně tu, prý zhasnou, uplovou.“

Necítíme však smutek nad zhaslými ohni, ale tušíme zvěst Vel-kého Hlasu. *Jetřich Lipanský.*

„Časy všechno mění i časy.“ P. Jakub Deml napsal do „Volných směrů“ v jubilejním článku o Bílkovi také tato slova: „*Bůlek nebude už dlouho katolikem. Dnes zádrný z nás.*“ Že může se někdo rozhodnout proti Bohu nebo jen pro Něho to chápeme; ale co znamená

v té větě slovo *dnes* to věru nechá-peme. Ač máme nepatrný smysl pro diplomatiku slov, přece jen z toho vy-cítujeme názor jako by církev byla pod-míněna nebo závisla na čase nebo spíše na duchu času a ne na Duchu svatém. Je dnes pravda církve jiná než za dob

spořádaných? Co však může „dnes“ znamenat pro církve Kristovu? Lidé, kteří se dnes naučili vidět ve svém knězi nebo představeném církve, věří, že dnes je skutečně jinak v církvi než kdysi, ale zatím v církvi vládne tíž Duch dnes jako vždycky — Duch svatý, Duch Pravdy. Ne — dnešek nezeslabí platnost věčných pravd svým splněním ani nevědomostí. Nám však, kteří jsme a budeme i dnes katolíky, nezůstane, než prosit o Ducha Lásky, kterýž jest Duchem jednoty. Dnes je nám jedině potřeba býti katolíky, to jest, býti jednotnými se všemi bratřími po celém světě a v tom je naše síla ba spása. Bilek vystoupil z Církve. První věta se splnila. O oslavném článku P. Jakuba Demla čtli jsme v listě, hájícím zájmy katolické, jakousi chvalouč — to není v duchu církve. Nelze přehlédnouti tato slova — jsou příliš vážna „Dnes žádný z nás“. Kdyby někdo se nepostavil proti této větě, neměl by právo zvát se katolíkem, tak i my, kteří milujeme básníka a jeho dílo, promluvili jsme s tímto vědomím.

Jef. Lipanský.

Přehled revul. Topičův sborník č. 8. Pěkné obrázky umění Chittusiho, Kosařka, Havránka, Matěka, Kavána, Slavíčka, Hudečka, Nejedlého, Práchy. Mnoho beletrických přispěvků. V poznámkách se sděluje, že *Strindbergův „Kristus“* byl proveden v Hannoveru za úspěšné režie Grunwaldovy. Kritika mu vytýká nedramatičnost, toliko závěr je divadelně působivý. Hra líčí vítězství myšlenky křesťanské nad pohanskou zhrublostí císařského Říma, kreslí postavy z dějin a bible nejjednoduššími obrysy a vyznívá ve své prostotě velmi slavnostně.

Styl č. 1. (r. III.) Zajímavé návrhy na přestavbu rodinných domků od arch. *Paula Jandka* a nástěnné malby v těchto přestavbách od *Fr. Kyselý* (mimochoodem — návrhy maleb velmi neklidné, skoro divoké a nemožné). *Boh. Hübschmann*: Regulace okolí Emauz. V drobnostech se upozorňuje na *výstavu církevního umění v Mnichově*, uspořádanou péčí říšskoněmeckého Werkbundu v rámci velké průmyslové výstavy „Gewerbeschau“ (letos v létě). Zastoupeny byly zde vedle veskerých příslušných oborů uměleckého průmyslu zvláště obor malby nástěnné a malby na skle. Budova kultu jest budována pod vedením arch. Petra Behrense a obsáhla veš-

keré předměty nutné pro její prostorový účín. — Ochrana památek v Itálii musí počítati s nekulturními neboráznostmi — podobně jako u nás. Z Benátek by jistě kruhy rády vytvořily živé město obchodní a průmyslové. Isolovaná jedinečná poloha města má býti porušena mostem, spojujícím pevninu s městem a to mostem pro povozy i pěšl.

Host č. 7—8. J. B. Svrček píše o *F. Duši „Smutné zemi“*: „Po stránce grafické jsou to listy technické jistoty, stavící si veliké úkoly tvárné a kompoziční, ryté s jistotou, prolnuté teplotou srdce. Cyklem tímto Duša přerostl všechny své posavadní grafické práce a kromě Kubíčka není v dřerotypě nikoho, kdo by snesl jeho souseství. Nejmilejší jsou mi listy: Obět, Putyka, Na haldě, Přespolní, Perierie a titulní list, jenž jako by všechnu bolest v sobě zhusťil. Listy úžasné tragiky. Srdce vám úzkostí sevrou a s očí nikdy nevymizí tento strašný výkřik života chudých dělníků. Duša je grafickým básníkem tvrdosti a bezvýhlednosti jejich života. Věnoval jim nejen své srdce, ale i své umění. Tudy kudyši vede cesta k novému umění, k čistému umění proletářskému. A Duša, nemůže-li býti ještě jeho apoštolem, je aspoň jeho průkopníkem.“ **Překlad Al. Ehransteina: Doplý Bohu**, jež jsou zajímavým výkřikem po poznání Boha. „Ó Bože, Ty, jehož dosud nemiluji, jehož se dosud bojím, v žalu klanám k Tvým nohám, avšak neznám Tě. Kéž by nebylo hranic mezi Tebou a mnou! Přijmeš-li mne do svého srdce, jsem spasen, nepřijmeš-li mne, jsem ztracen: neboť pak budu na zemi souzen, otráven a rozdrčen!“ **V čísle 9.** uvazuje *Fr. Götz* o „našem vyznání uměleckém a sociálním“, kdež píše o expresionismu, jako umění hrozného duchové žitné lidské po vykoupení člověka, po opravdové lidskosti, po duchové svobodě člověka, žitné odvěké a věčné, jež tak mocně vytryskla a vtělila se v umělecký tvar křecovitě zbarvený právě ve válečné době, jež dusila člověka surovým návalem vraždící hmoty. Expresionismus chce býti diktaturou lásky a lidskosti v jeku světové nenávisťi, v rachotu děl a výkřicích umírajících bratří. Spasiti svět, spasiti člověka, hmotné a duchové ho osvobodit! Je to bolestné, zoufalé, strašné spění. Je možno neviděti, že jeho nejbližším přibuzným bolševismu, jež

také vzrostl pod praporem osvobození člověka a světa? To, čemu říkáme dnes expresionismus, projevovalo se už po staletí: touhy po osvobození a duchovnímoci lidské. Bylo to kdysi křesťanství. Byla to pak renaissance a reformace. Bylo to osvícenství a revoluce pro demokracii. Byla to třeba i pařížská Komuna. A jsou to dnes sociální a politické revoluce ve světě. . .

Naše doba s. 8. I. Sk. ve článku „O reorganizaci našeho politického života“ vybízí k založení pokrokové strany, a to strany ne stavovské, nýbrž ideové a na podkladě státním, „neboť všechny naše dnešní strany jsou třídní, stavovské, i když o sobě říkají, že jsou všeobecné. Pouze strana klerikální není stavovskou, nýbrž kulturní, jediná naše kulturní strana! — a na tomto svém programu úspěšně pracuje, poněvadž nemá protivníka! Budou-li naše dnešní strany rozmoženy ještě o jednu, bude snad náš politický život ještě více zkomplikován, ale hlavní vinu za to ponese naše dnešní strany, které se utopily v třídních bojích bez ohledu na stát a které se utápějí ve své neupřímnosti a zájmové malichernosti. Ale bude zde směr, či strana, která stále bude mít před očima kulturní a státní naše potřeby, a která, jsouc si vědoma naší lepší historické minulosti, v těchto intencích půjde dále“. *Jos. Bartoš* má zde studii „Ke charakteristice B. Croceové“. „Bůh jest u Croce zlogisován, náboženství ztotožněno se samou filosofií. A přece, i když u Croceho není místa pro Boha osobního, Croce mluví o nedostatku náboženskosti své doby, stejně jako jí vytýká nedostatek filosofičnosti. Celé jeho dílo jest bojem za novou filosofii, za nové náboženství, neboť filosofie není mu než intelektuální láskou k Bohu.“ *Dr. Vl. Hoppe*: „O podstatě a významu ethických hodnot.“

Vlast (č. 9.) Vedle cestopisné studie *Grossmanové-Brodské* „Chrámů u nás a za hranicemi“, článku *A. Simerké* „Ženy a děti různých národů“, několika ubohých básní, je tu příspěvek k dějinám katol. reformace *V. Olivy* „O vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry v době pobělohorské“ a drobná črta *Jana Voborského* „Mariánské verše Ed. Al. Poey“.

Hlídka (7.) začíná estetickou studií *dr. Miklíka* „Umělecká stránka knihy Jobovy“ a vědecké poznámky k posud-

kům knihy *Aug. Neumanna*: České sekty v XIV. a XV. století. V rozhledu vědeckém a uměleckém líčí *dr. Miklík* obřadnost u Haeklovských monistů. Při „křtu“ dítě Oswald podal dětem kytičky květů a klastů se slovy: „Přijměte květy a klasy jako symbol radosti a práce, která vás čeká.“ Při „břimování“ dostanou děti schránku na dopisy a listiny, při slavnosti manželství zřídí se v domě nevěsty výstuce podobný oltář, na kterém planou četná světla. Po vhodné předehře a po kázání vymění si snoubenci svoje prsteny a dostanou společnou knihu, jež má být jejich rodinnou kronikou. Při tom zaznívá z některého vzdáleného pokoje tlumená hudba harmonia a trubky; má ukazovati, jak také jejich život má tvořiti od té doby jediný akord. At se již díváme na vývoj monismu jakkoli, jednomu dojmou se neubráníme. Lidský duch potřebuje nutně nějakých vnějších forem, kterými by své vnitřní přesvědčení projevoval. V tomto směru vydává monismus katolické církvi nevědomky nejkrásnější vysvědčení. Znala výborně psychologii lidské duše.

Nové Čechy, (9-10.) *D. R. Brož*: Evropa a ruský problém (obrození Ruska je možné pouze v Rusku a z Ruska. Evropa by mohla pomoci Rusku pouze tím, kdyby umístila značné kapitály a schopné lidi v Rusku, kdyby organizovala jeho železnice, kdyby vzkřísila jeho průmysl, obnovila jeho zemědělství. Nejedná se už o vybudování komunistického hospodářství, nýbrž o obnovu soukromokapitalistické soustavy pod politickou vládou komunistickou.) *Karel Mejnar*: Slovo k Thákurově nacionalismu, *Boh. Potan*: Mezi generacemi (na veřejnost působí děsivě požadavek socialistické, komunistické tendence ve všem, co se píše, maluje a vytešává. Debata o tendenci v umění nemá významu, jakmile jsme dospěli stupně zralosti k vyčerpání rozdílu mezi uměním a neuměním. Plakát s výmluvnými hesly zůstane plakátem a nestane se uměleckým kouskem, i když podnítí k účinné revoluční ofensivě. Novinářský úvodník, programový článek vpravený do veršů zbytečně dráždí estetické myslitele. Nepokoj společenského rozvratu máte zde prostě pojmy a směšuje hodnotné míry. Trvalost dělá a hublá, než si žádá denní životní potřeba, bude vždycky průkazem vnitřní rylosti díla a hrubá

podřízenost užitkovým účelům sama sebou se vylučuje z kladné účasti na vytváření uměleckých forem. Kategorický příkaz třídního umění vyplynul z osvědčeného způsobu myšlení ve všem všudy schematicky. Protože historikové sestrojili pro dosažení vývoji přihrádky umění dvorského, feudálního a měšťanského, nelze ovšem než světovou sociální revolucí dospět k umění proletářskému. Jestliže se však už proletářské umění hlásá, mělo by být také děláno. Revoluční výzev do veršů bylo by dost, o přesný filosofický systém není nouze, avšak formu všem přístupnou nikdo nevyalezl. Řekl bych, že pohřbu nikdy nevyalezeme. Prozatím se pokrajuje v mnohomluvné a lidu nepravdivé retorce bývalých verslibristů a nově se přidělávají dětinské titěrky, kterých produbléjší čtenář nenaší ani v poufových písničkách. Vonná tma života, předjítní rosa života, rimboudovtina! Ano, ale nemá to, nemůže to mít čtenářů, což přeče sluší leda individualistické poezii, smíšené se svým výlučným údělem.] *Dr. Jos. Hostovský krásná literární a filosofická studie Bazarovářina a sanintamus.* (V Rusku většina rybu saninových projevovala se mezi inteligencí a zvláště studentstvem. Degenerovaná byla ruská inteligence v posledních letech před válkou. Proto také selhala v nekritičtější chvíli úplně. A v této inteligenci našel Arcybašev mnoho živých vzorů pro svého Sanina, tvořil tedy dle skutečnosti jako Turgeněv svého Hazarova. Román Arcybaševův vzbudil sensaci proto, že šel do živého. Dnes je saninismus zjevem ptekonaným, snad pro vždy. Doufejme, že světová válka, jež přinesla ruské inteligenci pohromu, zdecimovala ji a rozvala do celého světa, znamená nový mezník v dějinách jejích. Snad ji odnaučila planému radikálaci, neplohdnému mluvení, lacinému popírání a přivedla ji k přesvědčení, že jen v činnorodé práci je záchrana Ruska. Rusko nepotřebuje nihilistické propagandy, jež spolu s carskou reakcí přivodila jeho katastrofu, nýbrž pozitivní práce. Ta spasi Rusko!) *Dr. Konz. Jeltnek:* Syndikalism duševních pracovníků. (Myšlě se na francouzskou konfederaci, jejíž úkoly zatím jsou: a) ujednotí smlouvu mezi nakladateli a autory, pečovatí o pensijní zaopatření duševních pracovníků, vykonávatí vliv na veřejné mínění a zakročovatí u zaměstnavatelských organi-

sací a vlády. V parlamentu je docela skupina, hající duševní pracovníky, pomyslí se na vlastní orgán a utvoření Internacionály duševních pracovníků.

Slovenské pohľady (5). Mimo povídky a básně studie Š. Krčméryho o Hviezdoslavové lyrice. (Pocit samoty viac ráz zalahol na Hviezdoslava trápne i predtým. Teraz ním dýcha celý cyklus, ale súčasne stáva sa motívom vzácnym. Starúci Hviezdoslav hľadí na svoju veľkú osamelosť, uvažuje, čo mu ona dala, čo z nej vyzauil, a toto je vec, ktorá ho najviac uspokojuje, robí povedomým i hrđým. Na viac miestach badať, ako sa nasýti, ukojí v starobe podomím vykonaného veľkého diela.) V kronice: Sjezd osvetových pracovníkov. Pozostalost Hviezdoslavova, z Hviezdoslavovy korespondence, Príspevek k životopisu Jana Kráľa, Vědecké odbory Maticе Slovenskej, Uradný slovenský pravopis. V umělecké kronice je sdělení, že umělecký odbor Maticе Slovenské připravuje důstojné oslavení 100 narozenia prvého slovenského maliča Petra Boháně. Hude ho možno predstavit skoro úplně v jeho vývoji. Zajímavých je pro výstavu dosud 93 obrazů, z nichž některé náboženské: Ježíš v Getsemane, Kristus a kalichem, Nanebevstoupaní.

Realistická stráž (21.) Jan Kosák ve článku *Fikec návratu k prvokřesťanství* snaží se dokazovatí protestantům, že Pavel nevěřil ve zmrtvýchvstání. Já velmi dobře vím, v čem jádro křesťanství jest a trápím se nad tím, že náš církevní život je raněn vůči němu slepotou. Místo co by soustředili úsilí k tomu, aby mezi sebou a kolem sebe vypěstili křesťanské charaktery, jakým platí blahoslavenství Ježíšovo, hněvají se bez míry, když sáhne na helenistické slupky evangelia, které jsou spojeny s dobou dávno minulou. Místo co by princip lásky vyplňovali konkrétním, tvořivým, v cílech i prostředcích vynalézavým životem, dle vzoru osobnosti Ježíšovy, a dle vzoru těch, kteří nejvíce zdědili z jeho velikosti, kladou všechen důraz na dogmata o Kristu. Náš církevní život -- mluví o všech církvích -- je ku podivu netečný vůči tomu, co by mělo jej nejvíce páliť; proto činí tak málo v boji proti největším nedostatům naší civilizace; tvořivé snahy o výchovu lepších pokolení, boj proti prostituci, opravné snahy sociální, úsilí o mír, jsou jinými, mimocírkevními cestami. Naopak

jsou církve značně zkompromitovány tím, že v sobě trpí zjev, které jsou s jádrem křesťanství v příkrém rozporu; frivolní světáctví, probíhanou vypočítavost hmotného zisku, hněv a nenávisť najdete pod jejich přikrovem. A v té věci musí nastat náprava. A jako vždy, jsou podmínky nápravy těsně spojeny s věcmi prosaickými. *Nepřirozená touha po početním vzrůstu, jakou se vyznačují i nejpokročilejší církve, za současné liberálnosti vůči kvalitě členstva, vyplývá hlavně u evangeliků a československých, kteří existují z příspěvků.* Církve jsou zřízeny drahá a nebude lépe, dokud se nenaučí organizovat jinak, laicky, levněji, a tudíž méně citlivěji vůči počtu a citlivěji k jakosti členstva. Nebude-li jejich výchovná činnost lepší a modernější, jest jisto, že na konec i ten náboženský poměr půjde mimo církve, jako již mimo ně jdou proudy kulturní, sociální a etické. (?)

Moderní revue (10, 11, 12) Básně Karáskovy, Medkovy, Krupičkovy, Krecarovy. Studie *Huberta Cyriaka „Orfismus“*. Orfismus chce malbu sdružit s hudbou, převést do ní metody a způsoby hudební tvorby, rytmem barev a liníi vyjádřit, co hudba vyslovuje tóny. Orfismu je blízký nyní *Fr. Kupka*, jenž jako by zapletl svoji dřívější krásnou práci. V publikaci I. Arnoulda Grémillyho oslavuje se nový způsob díla Kupkova, provázený barevnými i černými kompozicemi. Je to trys barev, spíel nepravidelných liníi, hra černých a bílých ploch, les kolmic a pítval bílých skvrn, barevné plochy, docela pravidelně odměřené a sestavené jako pestrá prkna a prkénka ve skladišti, mocné kotouče, krajkoviny a třepení. ... Je to úsilí o novou, svéráznou ornamentiku - některé kusy působí docela harmonicky a líbezně. Ale smysl? Není ho objektivně, je to právě jenom ornamentální ... odpoutané ode všech pravidel a norem. Smutná je podívaná na zbloudilého Kupku, zapfedeného do dusivých a zmrtvujících pavučin uměleckých spekulací, soukajících a spfádajících z abstrusnosti a vrtochů systémy a úkoly, které nejsou z vitálních a tvrdých základů výtvarnictví, že víme, co dříve vedel a vykoval. *Fr. Kobliha* ve studii „*O grafice a graficích*“ zabývá se hlavně čtyřmi rozdílnými individualitami: Bílkem, Konápkem, Šimonem, Svabinským. *Bílkovy* grafické listy jsou naplněny nebeským jasem, vyvírá z nich

pokorné odevzdání Bohu, okouzlení duše veškerým stvořením, tušení věčného života v Duchu, oprostění ode všeho materiálního. *Konápek* nezná hravých a jásových chvil, cosi chmurného provází jeho práce, nostalgie, mužné ovládaná, dává jeho pracím charakter teaknoty a nádech visionářský. Technika jeho jde až k asketické jednoduchosti, tvárné prostředky jsou zjednodušeny. *Šimon* je jemný lyrik, z jehož prací zřítá tichá radost a rozkochnat krásou viděného. *Svabinský* je senzitivní erotik, milující žár a vášeň červencových polední, vřelý pohyb a styk údů lidí horké krve. Erotický sen umělce. V drobnostech *Jar. Krecar* ostře kritikuje *Českou osvětu* s její bibliografií vydaných spisů s informativními posudky. Tyto posudky jsou zrovna paskvilem, snůškou parafrází konvenční kritiky. Věřejné knihovny pokud by byly uspořádaný dbale dle těchto pokynů, byly by pěkným lidovychovným antikvariátem.

Lumír (6.) Pokračování *vězeňských zápisů K. St. Sokola*, z nichž ukázka: „*Alfaira sv. Vojtěcha: boj proti nákeze, proti vštěpování nemocí, proti zlomení.* Právodní je hájeno a reprezentováno Vřovci. Vidí, spíše však cítí v tom úsilí vštěpovaném žilvu latinsko-německém zlomení, nemoc, smrt. Divukrásný exemplář člověka nových těch názorů je Vojtěch. On vzbuzuje svou produševnělou osobností úctu, bázeň, hrůzu jako bytost již nezemská. A ve scéně i cizoložníkem, kde konečně by před ním všichni utoupili, musí nejčistší typ vyšší rasy. Kochan, muž nemající špatného svědomí, jenž sám dává zákony, vystoupiti a ve srážce zvítěziti. V extasi vidí Vojtěch záhubu tohoto opačného žilvu, jenž kdysi podlehnouti musí. A jedině opět Kochan může snést chladně tuto vidinu: on ví, že dovede jeho krev umírat, ale umírat v boji, on cítí, že přece jen zcela vyhynouti nemůže. Zatím musejí podlehnouti Slavníkovi, asimilující se cizmu žilvu. Kdo podlehne pšítě? Není vinníků v tomto boji. Boj dobrých svědomí. A ten rod, reprezentující dokonale českost, prohraje, až sám také pozná nemoc špatného svědomí. — Neříkám „nevěřím v Boha“, nemyslím, že by to bylo hrdinství. Ale nechápu, otázé-li se mne někdo, proč bych neodpověděl? A pro jemnější duše jsou také jemnější stupně otázky. Bývá to někdy celý svět, jenž naléhá na duši touto otázkou svými

předsudky nebo svými vládnoucími názory, a povinností muže tu být otevřeně pronést své Confitoor, odpovědět svým názorům světovým, byť i ten názor mnohdy dopadl neaprobovaně. Ta snaha kritická, ten úmysl jsou tu rozhodující. Nemluvím pro onen surový mrav, jenž nedovede se k ničemu přiblížití jemně, jenž nevidí v těch a těch názorech předsudky, čímž rozpozná je vlastně za chorobu a dle toho se k nim blíží, jenžto v nejujavnějších výrazech odlehčuje tomu, co zase jinak nelze nazvat než předsudkem. Ale tyto výstřelky odpudivé, ač správné, přece těžko stíhají, těžko hledati jasnou hranici, dokud uzavíráme se před morální škodou, plynoucí z jiných vlastností daleko více pěstnějších a povzbuzovaných, na př. byzantinismu. Studie *prof. Sedláčka „Dilo Borisava Stančoviče“*, jenž je spisovatel úzkého obzoru duševního, nemá mnoho smyslu pro tragiku myšlenky a vůle, není ryzejm spisovatelem, ale zato je hluboký pozorovatel lidského srdce, tragický básník mláde, krásy, vášně a umělec živelného nespoutaného a lyrického výrazu. *VI. Amf. Kadassava*: V předvečer druhého přísti. Studie o Sologubově románu *Zaklmačka hadů*, proniknutém starou vírou v revoluci jako občerstvující bouři, vírou to, která i v předrevoluční době byla jen optickým klamem. Samá stará, mrtvá, nepotřebná slova. Dilo sepsané člověkem, jenž nepochopil smyslu velké katastrofy ruského státu.

Var (16-17.) Zd. Nejedlý: Československé legie. *Josef Hrdina*: Vetejný zájem a vetejně blaho. *Vilém Doležel*: Klerikalismus na postupu. Reakce, jsouc svými hřchy úzce spjatá se starou monarchií, v revolučním období poválečném takměř odumřela, a její personifikace -- klerikální strana -- naprosto ztratila rovnováhu. Bylo jí nutno se stáhnout, pozorovat a jen kritizovat, negativně kritizovat, aby byla získána ztracená půda v masách. To, že po převratě vzaly vládu do rukou jen t. zv. pokrokoví živlové, že klerikálové byli donuceni tehdy nesúčastnit se vlády, že jim byla ponechána volná ruka ke kladení základů přísti už pozitivní práce reakční, bylo největší chybou poprevratového radikalismu pokrokového, jenž těžkostmi doby, namoze i věcnou a osobní nemohoucností i ideovou rozřístěností se naprosto zdiskreditoval, aby napřístě se stal tak pomahačem těch,

kdo jej zahrabávali. Než ani v reakce není možno, aby byla jen negativní, aby žila jen z podniků svých odpůrců. Ona musí mít program pozitivní. Je tedy reakce v další své vývojové fási pozitivní, cílevědomým úsilím uplatnit svoji zpátečnickou ideu. V naší době pak to pozitivum musila reakce najíti v jistotě, pevnosti, ucelenosti názoru na všechny -- tedy i metafyzické problémy doby, člověka, lidu. Duševní vyčerpanost poválečná, namoze jako důsledek naprosto- tého vyčerpání fyzického, potřebovala právě jen takovou jistotu a bez dané jistoty názoru a práce nebylo možno, aby zvířezila sebe pokrokovější ideu... Hnutí pokrokové bylo chaotické, desorganísované, nedávalo jistoty, nemělo program. Jeden předák *Volné Myšlenky* založil si církev, jiní chytají se náboženských meditací. Silácký pozitivism neslavně skončil. Bojovníci pokroku se dostali v náruč náboženství a církvi. Jistotu, v níž tkví síla katolicismu a klerikalismu chtěli paralyzovat planým historismem, proto musili ustoupit. Síla reakce spočívá v jejím pozitivním programu dané jistoty. Přičiny postupu klerikalismu jsou též v koalícím režimu, pak v tom, že jsme mezinárodně orientováni k liberalistickému reakcímému západu, v nemožné politice protiklerikální žurnalistiky, hlavně venkovské, v náhuženském dekadentství a diletantismu, v organizační neschopnosti protiklerikálních živlů. Hlavní ovšem příčinou vzniku i postupu klerikální reakce jsou názorové nedostatky dnešního hnutí pokrokového, jež musí nutně přivoditi úplné zastavení postupu pokrokových ideí.

Topičův sborník (11.-12.) Vedle četných beletristických příspěvků ukázký fíresek *Felixe Schellera* na zámku *Jemníti* u Benešova, krásné ukázký *Hollarových* rytin. V drobnostech zpráva o *Benediktinech* v *Buckfastu* (hrabství *Devonshire* v *Anglii*), kteří právě dokončili obnovu starobylého kláštera, ležícího po staletí v troskách. Mniši podnikli stavbu vlastníma rukama bez cizí pomoci, takže ani penny nebyl dán na mzdy dělníkům, splňující tak slib, který před časem byli učinili. Jediné výlohy, které měli, byly za stavební materiál (20.000 L). Současně a klášterem rekonstruovali i klášterní chrám, který má délku 70 m a tři lodi, z nichž přední 10 m, obě postranní 4 m šířky. Věž, která není ještě zcela hotova,

dosáhla 50 m výšky. — Ammergavské pašijové hry chtějí příštím rokem přenést do Londýna. Divadelní impresario Courtneidge vyjednává.

Naše doba (9.) K. Hihl uveřejnil tu článek o Janu Jakubcovi k jeho šedesátinám. Vyšel ze zdravé selské rodiny z Libunce a po celý život uskutečňoval zdravé a mravní zásady tuhé lopotné práce. Veliká část Jakubcova badání věnována jest českému obrození a založena je v hutných kapitolách Laichterovy Literatury české XIX. století. Do ústředních studií postavil Dobrovského a Jungmanna. Má zásluhy o vydání korespondence Dobrovského, spisů Vl. Fr. Heke, Kollárovu Slávy dcery a Ceatopisu italského. Chce vydati svoje dějiny literatury české v novém, rozšířeném a zdokonaleném vydání, monografii o Janu Kollárovi a j. Přednáška dr. Hrejso O náhozenství českém v l. 1619-1620.

Cesta (1.-9.) Vedle nového románu Čapka-Choda „Vilém Rozkoč“ mnoho pěkných básní a povídek. *Jar. Durych* v estetické studii *Moaty* dovozuje, že umění posledního století ztratilo vládu nad životem. Od dob baroka nezažilo téměř ani jediného vltězství všeobecného. Umění barokní bylo poslední, které uvedlo do chrámu zástupy a svou dobu oslavilo svými liniemi, barvami a světlými zástupů. Od té doby nemohlo již nalézt cestu. Ala dnešek se hlásí, naivně a úpímně. Chce vstoupiti se svým tělem, se svou tváří, ve svých šatech a formách tam, kam umění románské a gotické tesalo, fezalo a malovalo své bohatýry, paní a panny, kam renaissance stavěla na udiv duhové harmonie a myslů a nádhery, kde barok vydechoval novou lásku země, zotaveně po těžkém krvácení těle a duchovním, a kde přes sto let zela prázdnota ducha a odklon od chudoby a života z výsměšných kopíí a bezradných pöz. A sloužití tomuto rozkazu, což jest možno jen anonymně, jest největším štěstím, poněvadž ukazuje realnost víry v kolektivismus, který byl oslaven již devátou větou apoštolského vyznání. *Karel Čapek* v článku *Spas se, kdo může dávat nepřítmo nahlédnouti do ideové stránky svého díla*. „Patřím k těm krátkozrakým, kteří pro strom nevidí les a pro samé lidi nevidí lidstvo. Nedovedu si představití myšlenku, která by současně spasila, dejme tomu, profesora Krejčího a profesora Mareše. Nedovedu si představití myšlenku, která

by kromě zázračné moci spojovat lidi neměla ještě zázračnou moc je rozdělávat. V tomto stavu věci je možno jen dvojit: buď zatratiti všechny psy nevěřící, jejichž hlava se nevede pod můj kloboúk spásy; to se děje obyčejně; nebo si konečně fci, že na tomto roztdodivném světě je dost místa pro nejrůznější spásy. Konec konců mluveno o lidstvu a celém světě; to jsou slova, pod kterými se nedá vůbec nic mysletí. Mluvmc o kterémkoli člověku a jeho spasení. Neboť i on chce býti spasen; nuže, záleží jen na tom, aby byl spasen — čím, to je a hlediska čistě lásky k bližnímu zcela lhostejno. Ale nemůže nám být lhostejno, čím se má spast celé lidstvo; to je tak strašně vážná otázka, že by se konečně měla nechat ležet. Komunismus, to je snad hřích proti lidstvu; ale je to docela dobrá věc, dejme tomu, pro Jiřího Wolkera. Eugenik, je trýznivý nesmysl pro lidstvo; ale má jistě mnoho krásného pro docenta Brožka. Náboženství spast Jakuba Demla a prohibice profesora Foustku; duše profesora Krejčího se po smrti rozpadne v prach, kdežto duše profesora Velenovského bude ještě třicet tisíc let klepat stolký. Ale je hrozně žádat na lidstvo, aby se všechny duše rozpadly v prach nebo naopak byly po smrti obtěžovány hloupostmi spirítistů. Z toho neplyne nějaká resignace nebo lhostejnost v otázce spásy. Naopak, můžeš hledat spásy vášnivě, bezoddyšně a s celou svojí horoucí láskou i naději; ale hledej ji především pro sebe sama. Spas se, kdo můžeš. Nehledej svého spasení ve spasení jiných. Dej jenom svůj přiklad: i to je mnoho.“

Zvon (1.) oznamuje, že římské nakladatelství Danesiho vydá v omezeném počtu 250 výtisků Rafaelovy stanze. Vydaní řídí papežská archeologická komise, a stanze jsou tištěny světlotiskem. Zatím vyšel první díl, obsahující Stanze della Segnatura a vyzdobené 125 obrazy. Budou následovati ještě tři svazky s doprovodem studií Adolfa Venturiho. Svazek stojí 1000 lir v subskripci a 1250 lir mimo ni.

Smetana (6.-7.) *Jos. Bartoše* „Jubilejní cyklus České filharmonie“. *H. Doležil* „Vnější práběh jubilejního roku České filharmonie. Hospodářský stav České filharmonie“. *Jos. Bartoše*. Také jedna z Foerstrovských otázek. O „Legendě o Josefovi“ *R. Strauss*, davané s úspěchem v Národním divadle píše Zd. Ne-

edlý, že je tam mnoho trivialit, budba že je neosobní, bez původní myšlenky, zato instrumentace je skvělá. Balet a nic než tuctový balet.

Hlidka 5. P. Vychodil pokračuje v studii o základní vědě náboženské. *Dr. K. Závadský* studii biologickou o mravkovu. V drobnostech jest zajímavý příspěvek *dr. Breitenbachra* o skalické bibli, odkoupené arcibiskupem Kohnem prostednictvím prof. Hrbáčka, a referát o knize *dr. Hüffera* o Loretském domku *P. Marie*. V knize té dokázána legendárnost přenesení domku. Redakce *Hlidky* žádá, aby příslušný svátek 10. května byl zrušen, a též aby loretská litanie byla opravena (a což officium?).

Česká revue 5. Mimo *Karáskův* článek o novějším vývoji českých bank a *Baxy* o zákonu župního zřízení, *dr. Hocha* o nové hospodářské politice sovětského Ruska, krásná studie *dr. Josefa Svítla*: *Jan Kochenowski* a jeho dílo.

Pramen III. 5. Pokračování studie *Sedlákovy* o básníku *Rud. Mayerovi* a četné beletrické příspěvky. *Urba* glossuje anketu o umění proletářském, vyvolanou *Zd. Wolkerem*. *Revolucionářské* básníky jame měli dávno, dělnickou otázkou se zabývalo mnoho autorů českých. „Docházím tedy k závěru, že si nikdo nemůže stěžovat ani do minulé, ani do přítomné české literatury, že by si nevědoma proletariátu a že by mu nebyla v kterémkoli svém období věnovala dosti vroucho pochopení. Ale naproti tomu lze vytknouti dnešním hlasatelům proletářského umění, že nevidí pro městského dělníka druhé masy národní, která je jistě nejméně stějně početná. Mním vratvu zemědělskou a v prvé řadě drobného českého sedláka, který jest jeho jádrem, a jehož sociální úděl není dnes ani takový jako továrního dělníka, ačkoli má jakousi sociální jistotu ve svém majetku, která je mu často vytýkána, ačkoli její cena je velmi problematická, neboť činí z něho otroka bez tyрана. A právě tento stav utrpěl za války mravně takovou pohromu a tolik škod, že by měl být předmětem nejbližšího studia a nejvroucnějšího zájmu, neboť je národním jádrem, pramenem, z něhož jsou živena vymírající města, z něhož je rozmnožován počet dělného proletariátu, a jsou také doplňovány řady inteligence. Zde je nutné zdraví především, poněvadž to je sám kořen národního bytí — ale právě tu vidím v celé přítomné literatuře nejméně

zájmu... Komunism sám je mi drahý, a pokládám jej za nejvyšší sen lidského srdce a za největší dílo lidského rozumu — neboť jenom jím může být uskutečeno království boží na zemi, k němuž lidstvo musí jednou dospěti, aby se teprve lidstvem stalo, pochopivši tajemství Boha v sobě. Ale to není komunism ruský, který je dnes v Čechách hlásán, nýbrž komunism Petra Chelčického... A proto jsem přesvědčen, že přítomné umění musí být národní, aby přišli mohli být komunistickým v plné vzešenosti tohoto pojmu, jak mu rozuměli všichni velicí a ryzí duchové slovanů. Hlásati násili jako prostředek a jedinou cestu k přišitmu sbratření je odporné. Zlo nemůže být léčeno zlem... a tím méně může se na takové zlo léčití proměnití umění, ať již kterékoli...“

Vatra časopis slovenského studentstva IV. 6.-7. Mnoho beletrických svěžích příspěvků. Studie o *O. Wijdovi* a problému krásy. *K. Sidor*: *Žurnalistický* o žurnalistice *Inricha Klasy*: Zvláště myšlienky *Nietzscheho*. *dr. Rudinského*: *Spomienky* na maďarský dejepis. Mnoho drobností z literatury, uměleckého a katolického života.

Ženský svět XXVI. 7. Studie o *Preissové* od *Alberta Pražáka*, *Boženy Augustinové*, *Vikové Kunčické*.

Život IV. 8. V. Bitnar: Na okraj literárního díla *Aloisa Langa*. *Jul. Kunc*: O významu tělesné výchovy. *J. Krli*: *Molier*. *Prof. Foerster*: *Moderní člověk* a katolická církev.

Náš směr VIII. 9. 7. péra Aug. Bartoše: *Poznámky* o životě a práci dětí *Jedličkova* ústavu. *Ukázky* kreseb a maleb dětí 10—11letých, neuvěřitelně originelní a pěkné. „Chceme vychovatí individuelní charakter každého dítěte, chceme, aby každé dítě našlo samo sebe a dovedlo se projevovali tak, jak cítí a myslí, a nebylo odkázáno na vnučenou a nedoučenou techniku práce, chceme jim ponechati volnost svobodného projevu při každé příležitosti, chceme je mítí samostatnými a udržetí v nich radost z práce a lásku k ní, chceme konec konců ponechati dětem dětství; naše děti mají šťastného mládí nejspíše zapotřebí.“

Most 1922. 8-9. uveřejňuje anketu, vyvolanou *Jiřim Wolkerem*, a sice odpovědi *V. Dyka*, *O. Fischera*, *Josefa Hory*, *Jarmila Krecara*, *F. V. Krejčieho*, *Arne Nováka*, *A. M. Piše*, *Mir. Rutte*,

K. Scheinpluga, Jiřího Wolкера. Suše, ale pravdivě vyjádřil se Arne Novák: „O umění přišli, proletářské, komunistické se zajímám právě tak málo, jako o umění agrární, politicko-živnostenské, národně-demokratické. Jest to patrně agitáční prostředek jako meeting, májové průvody a křiklavé nárožní plakáty, jimž se v nové společnosti vyhnu se štlívu opatrností, jako jsem se jim vyhýbal ve společnosti staré. O ceně takového umění ponechávám soud tajemníkům organisace, kteří rozhodněte jeho význam a účelnost; historik ve mně arciť připomíná, že i s hlediska stranicky organisacího jest to hodnota pranepatrná. Předmětem, ale také celým lozem každé pravé poesie byl vždycky celý člověk a nikoliv straník; těsným jehlovým uchem třídního a politického stranictví vcházejí do božího království umění jenom velbloudi.“

Moderní revue XXVIII. Květen. *Fr. Kobliha* ve článku „Umění a kritika“ glossuje Kramářovy články o umění a píše „nikdy, co jsem přišel ve styk s novým uměním, nebylo ve mně posměchu proti němu, ale cítil jsem jediná, že nastává rozklad ve všem umění, rozklad všech sil a schopností, ale zato uctívání všeho nicotného a popření všeho citového. V hudbě číte technické mistrovství, nadsazující, ale schvacující nervy do nemožnosti, v literatuře, zejména v básnictví, jalové opěvování běžností a bezmála nejnižších lidských úkonů, ve výtvarnictví naprostá zvlůle, krkolonně eskamotérství, zpupné schválnosti. Umění trpí křečmi předčasných porodů, neboť kde kdo spěchá, aby už bylo narozeno, chce býti tím, který mu pomohl na svět, zapomínaje, že násilně přivolený porod nejen oslabuje a často zabíjí plod, ale i rodičku zbavuje dalších možností rodičských... Míli snahu po něčem nadprůměrném, je krásné a hodno úcty, ale snaha sama o sobě nic nemůže, nic neznámého, není-li doložena kladnými činy, v jádře schopnými rozvoje i tehdy, nejsou-li technicky líned dokonale“.

Dílo XVI. 4-5. I. ad. Šaloun: „Velké mají býti cíle života.“ Upozorňuje na usmětlivé závodění ve výzdobě a výtavbě italských měst ve středověku a ptá se: „Po třech stoletích poroby ujali

je se vlády věci svých sami. Jak bude nyní? Klesneme na národ hrabivých a stupidních kupčků, nebo půjdeme ve stopách pyšných patriciů italských i svých dědů, kteří měli za svou povinnost zanechat po sobě památku hodnoty kulturní? Spolehneme-li se ve všem na vládu, která hromadí nutně své kulturní podniky z největší míry ve svém sídle, nestačí ani peníze, ani podměty na všecko, bude rozvaha naší samostatnosti nevalná. Neboť země je taková, jakou ji učiní nikoli její vláda, nýbrž její lid. A v rukou občanů je kulturní naše budoucnost. Jáme-li vědění svým předkům za Kutnou Horu, Krumlov, Prachatice a řadu jiných měst, uměleckými památkami proslavených, dej Bůh, aby doba volnosti a zodpovědnosti občanstva, doba republiky československé zanechala nám takových měat počet několikašobám.“

Dr. Prokop Toman: Jan Vermer Van Delft, *Emil Edgar:* Obrození umělecké výchovy. Ukázky tvorby Dědinovy, Blažkovy, Jelínkovy, Feiklovy, Hladíkovy, Novákovy, Bubeníckovy.

Drobné umění III. 4-5. *J. V. Klma:* Několik poznámek k estetickým teoriím ornamentace. *Dr. J. Polák:* Přispěvky ke slovníku umělců na Slovensku. *J. R. Marek:* Krise našeho uměleckého průmyslu. *Jiří Kroha:* „O hrače“. Hračka je dítěti uskutečněním jeho představ. Tvořící se dětská představa potřebuje hračky, jež tomu odpovídá, t. j. podporuje tuto instinktivní snahu. Nejlépe si hraje dítě s hračkou, kterou samo vytvořilo. Není tím řečeno: kterou samo vyrobilo; neboť, zda nutno říci, že dřevěnou barevnou krychličku nemusí dítě považovati ze dřevěnou kostku, jest mu třeba domečkem, t. j. hračka v rukou dítěte se mění, často ve věc jinou než skutečně jest. Proto se mění, ježto dítě suverénně pozměňuje a tvoří to, co chce... Mnohé, a můžeme říci velká většina nynějších hraček nejsou hračkami pro děti. Hračka jest pojetím dětské představy o skutečnosti. Dobrá hračka jest rodičem dětských pochyb a otázek. Hračkou pochybnou jest hračka nerozbitná a hračka vyjadřující dokonale charakter nějaké věci.

Mladé Slovensko IV. 7. *Obraz Kaplica od Janko Alexy.* *Tragédia zeme od Jarko Elena.* *Báseň Roboty a Kainovy.*

Nová kniha básní FR. KASPARA vyšla právě pod
názvem

ZASTAVENÉ HODINY

Vyzdobil ji dřevoryty J. Váchala.

Cena 10 Kč.

Zasilá

**Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 16.**

DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI WILSONOVO NÁMĚSTÍ 16.

Bělohávek Václav: Oheň Eliášův. Záhada konce světa. Knižovny Družiny svazek XIII. Stran 139	Kč	14—
Lutínov K. D.: Osudy. Básně. Stran 104. Obálka a kresby od J. Köhlera. Vázaný výtisk	Kč	6—
— Ryme a špryme. Hanácký obrázek ve verších. II. vydání. Obálka a výzdoba od J. Köhlera. Stran 72	XP	2—
— Potulný zpěvák. Písně	Kč	3—
— Písně-tvorů. Básně. Vázaný výtisk	Kč	4—
— Popelushka. Pohádková hra. Vázaný výtisk	Kč	2—
— Děti Královně máje. Básně pro májové pobožnosti. Vázaný výtisk	Kč	3—
Hruban Jaroslav dr.: Pout do Ravenny. Zápisy o vze- stupu duše. Knižovny Družiny svazek XII. Stran 207	Kč	15 50
Kašpar František: Zastavené hodiny. Básně. Výzdoba J. Váchala	Kč	10—
Kyselý František: Z říše světla. Legendy. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Královně nebeské a cyklus o přá- telích Božích	V tisku.	
Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeronym. Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl E. Pacovský. Knižovny Dru- žiny svazek XI. Stran 174	Kč	17—
Masák Emanuel: K branám věčnosti. Náboženské touhy v životě a díle Julia Slowackého a Zikmunda Krasiňského. Knižovny Družiny svazek VI. Stran 284	Kč	5 50
Odvalil František: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Dřevoryty od Ferdiše Duše. Knižovny Družiny svazek X. Stran 128.	Kč	8 50
Pecka Dominik: Matka Boží v trní. Román.	Vyjde v lednu	
Sborník „Dante a Češi“. Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pěkné úpravě brožované	Kč	40—
— ve skvostné vazbě	Kč	100—
Zýbal František: Pěl ptáček. Básně. Knižovny Družiny sva- zek IX. Stran 87	Kč	5—

„EVA“ V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ 16.

Bazin René: Davidka Birotova, román, přeložil Dominik Pecka, stran 290	Kč 7'70
Bruno-Ruby J.: Příklad abbého Jouvea, přeložil dr. Fr. Odvaíl	V tisku.
Cankar Isidor: Z cesty, přeložil B. Vybíral, stran 131	Kč 12'—
Fogazzaro Antonio: Obrození, román, pteI. Iga. Husička stran 286	Kč 2'60
Horáček Frant.: Zena, její úkol a výchování, str. 170	Kč 1'20
Hrůza Ant.: Bludná touha, povídky, stran 294	Kč 5'80
Javořícká Vlasta: Pro peníze—Stříbrná struna. Dva romány. S výzdobou akad. malíře Fr. Hoptléka	Vyjde v únoru
Jiříček Bedřich: Zalmý kosmické, stran 88	Kč —'60
— Vznik a konec světa, stran 160	Kč —'90
Kalus Josef: Přímofské dojmy a elegie, básně, stran 76	Kč —'60
Kavanová Marie: Naši básníci, studie o poesii katolické moderny české, stran 120	Kč —'70
Klug J., dr.: Věčná tesknota, román, přel. St. Domin, str. 397	Kč 12'40
Konářík-Bečvan B.: Hospic u Zlaté hvězdy, román, str. 420	Kč 18'—
Kozakiewicz W.: Návrat, přeložil R. Korec, stran 300	Kč 14'—
Plastrierová Con. Mlle: Vyhnaný dědic, román, přeložil Prokop Holý, stran 282	Kč 9'20
Ronaj Gabriel: Pane smiluj se nad námi, básně str. 126	Kč 2'—
— Vítězná píseň, povídky, stran 117	Kč 2'80
— Sluneční píseň, drama; stran 63	Kč 1'—
Spalding John Lancaster: Vyšší vzdělání kněžstva, stran 55	Kč —'40
Šanda Jan: Drama Golgotské, cyklus postních řečí, str. 26	Kč 1'10'
Žunkovič Martin: Rukopisové zelenohorský, píseň pod Vyšehradem a královorský, původní texty s vysvětlivkami, stran 104	Kč 2'20

KNIHY DRUŽSTVA PŘÁTEL STUDIA

Pořádá a vydává Ladislav Kuncič v Praze VII., Ovenská 4.

1. H. Belloc: *Cesta do Říma*, Kč 22'—.
2. T. de Quincey: *Johanna z Arcu*, Kč 10'—.
3. Sv. Bonaventura: *Život sv. otce Františka* (Rozebráno).
4. Bl. R. Maurus: *Život blažené Maří Magdaleny a její sestry sv. Marty*, Kč 24'—.
5. K. Edschmid: *Seslero ústí*. Povídky, Kč 18'—.
6. P. Claudel: *Den sedmý odpočinkem*. Drama, Kč 14'—.
7. Fulcher: *Historie Jerusálémská aneb Děje křesťanského rytířstva na cestě do Sv. Země*, Kč 30'—.
8. P. Cladel: *Patro velkých ód s professionálem*, Kč 25'—.
9. A. Hello: *Divné příběhy*. Povídky, Kč 36'—.
10. F. Jammes: *Růzenc v slunci*. Povídka, Kč 15'—.
11. M. Kalvatová: *Zjevení přešvatě Panny na hoře La Saletské*, Kč 10'—.
12. B. Reynek: *Žitné*. Básně, Kč 20'—.
13. P. Claudel: *Tři básně z války*, Kč 2'—.
14. F. Konečný: *Život sv. Dominika*, Kč 30'—.
15. *Almanach III. řádu sv. Františka*, Kč 14'—.
16. Křístian: *Život sv. Václava a sv. Ludmily*, Kč 18'—.
17. Barbey d'Aurevilly: *Ženatý kněz*. Román, Kč 34'—.
18. *Kvítky slavného pána sv. Františka a jeho bratří*, Kč 28'—.
19. J. Karásek ze Lvovic: *Legenda o ct. M. Elektě*, Kč 16'50.
20. Sv. Terezie Ježíšova: *Meditace duše o Bohu*, Kč 8'—.
21. Bl. Grignon z Montfortu: *O pravé pobožnosti k Panně Marii*, Kč 15'—, lepší vydání Kč 20'—.
22. Dr. Al. Lang: *Jacopone da Todi*, Kč 20'—.
23. J. Barbey de Aurevilly: *Rytíř des Touches*, Kč 27'—.
24. H. Gheon: *Člověk narozený z války*. Konverse, Kč 12'—, lepší vydání Kč 20'—.
25. A. Rezimov: *Rybník*. Román, Kč 27'—.
26. F. Jammes: *Farář ozeronský*. Povídka, Kč 20'—.
27. A. Hello: *Sušení dne Páně*, Kč 8'—.
28. Missál slovenský: *Čti i pravilo mši*, Kč 30'—.
29. J. Durych: *Obrázky*, Kč 20'—.
30. V. S. Solovjev: *Základy duchovního života v tisku*.
31. Dr. A. Lang: *Foučník cherubinský*, Kč 36'—.

Administrace Družstva přátel studia v Praze VII., Ovenská 4.

ARCHIVA

**MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT**

5 PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: X, 1922 ČÍS: 12.

D OLOMOUC 6

„ARCHA“ SPŘÍLOHOU „ARCHIV LITERÁRNÍ“ VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Strážovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. čís. 16. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36—, půlletně Kč 18—, čtvrtletně Kč 9—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3-50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 16. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 12. VYŠLO V PROSINCI

Obsah „ARCHY“ čís. 12.: Z básně Václava Jedličky. - Felix Timmermans, z vlámské přeložil Otto Babler: Krásné čtení o panně Symforose. - Stanislav Wispianski, přeložil F. Duša: Legion. - F. S. Horák: Lady Fullertonová, katolická spisovatelka anglická. - Bartuška Josef: Nejhudší v lese. - Jan Kasprovicz, přeložil Jan Karník: Z „Knihy chudobných“. - Jan Vinar: Domov. - M. Kávanová: Srdce Páně. - Václav Oliva: O úmrtním roce sv. Jana Nepomuckého ve světle jeho kanonizační bully. - Jaroslav Hruban: Addolorata. - Stanislav Bojar: Láska Boží. - František Strážovský: Záznak. - Posudky knih. - Okna.

LISTARNA REDAKCE.

Na rozloučenou Dnešní číslo jest poslední, které vychází za dosavadní redakce, která „Archu“ vedla po pět let, od 1. ledna 1918, kdy časopis přešel z majetku Karla Dostála Lutínova do majetku „Družiny literární a umělecké“, do konce letošního roku. Redakční kroužek tvořili pánové: K. D. Lutínov, dr. Fr. Hrachovský, Fr. Strážovský a Lad. Zamykal. Výkonným redaktorem byl posledně jmenovaný; měl přímý styk s přispivateli, s tiskárnou, upravoval číslo a prováděl korektury. Nešlo to jinak, poněvadž provést v praxi redakci ve čtvero je těžký oříšek. Poněvadž však zaměstnanost výkonného redaktora L. Zamykala poslední dobou tak vzrostla, že už ani dobrá vůle nemohla stačiti, a poněvadž tím i sama „Archa“ trpěla, usnesl se výbor Družiny v plné shodě a přátelství, že světlé redakci rukám méně zaměstnaným. Vyhlédaut byl p. Vilém Bitnar, který funkci přijal. Od nového roku bude třímati, tedy kormidlo „Archy“ on. Je to starý, osvědčený kormidelník a proto plavba „Archy“ nemá se čeho obávati. Dosavadní redakce, zejména Lad. Zamykal, vzdává všem spolupracovníkům, kteří se v „Arše“ za těch 5 let vystřídali, nejsrdečnější díky. Doufá, že všichni zůstanou „Arše“ i na dále věrni, oč také prosí. Zbylé rukopisy odevzdal Lad. Zamykal novému redaktoru, na jehož adresu (Vilém Bitnar, Praha V., Valentinová 22) budtež zaslány už příspěvky nové. Administrace, expedice atd. zůstávají v Olomouci, tak jako dříve.

Z BÁSNÍ VÁCLAVA JEDLIČKY:
KOUZELNÁ PÍŠŤALA.

Na zlatém útesu korálů,
jenž v oblak vlajky nached hoří
v pávově modrém, pustém moři
já proměněn jsem v píšťalu.

Kol bílí když tančt rackové
si k šilným letům meteóru,
mnou hrají písně od obzorů
vanoucí větry bláhové.

Začarovaná píšťala,
fekněte, v rudé ránem hory
na koho v dáli za obzory
jsem plna něhy volala!

Jsem dutá, prostá píšťala.
V zelené za vlnami hory
proč ve dne slasti v zaobzory
já vzlykala jen, výskala?

Jsem nevědomá píšťala,
jež vidouc siné, modré hory
zastřené večer nad obzory
jsem maní láskou lákala.

Mrtvá jen větev — píšťala —
se stromu živého za obzory

já do tmy smutné v černé hory
jsem úpěnlivě plakala.

Záhadná sobě pískala
v měsíčné modři v zlaté hory
v bezeslov písničkách za obzory
jsem blábolila: tralala.

Umlklá pískala v bezvětrí tuch
vím, v zázraku tvůrčí radosti snoubí
z nicoty prázdna tvořiti hloubí
taj nekonečna písni Bůh.

MÁTI SVĚTA.

Děťátko hravé, úsměv sladký,
uvyklé pestré na pohádky,
ukolébavky hudebné —
vím nade mnou a vedle mne
zjev krásné, mocné, dobré matky,
bych nezbloudil, mne volá zpátky
básníka v hloubi šepotem,
milence věčné lásky snem,
hrou tajemnou kamének slov,
jak u tuch tůně filosof
ji hrá, a kněze přeludem.

Má matka kráčí oblohou
s hvězd korunou — svět u nohou.
Had záhad v zlatu mléčných drah,
poznání po plodu jenž sáh'
ne po kvěťe, ne po kořenu,
zří pannou ji, ne pokořenu,
jak prstenem svět ovíjí
jenž zkvět jí modrou lilit.

Dítě, jež mazlí se radostné,
zřím oddané u máteře milostné,
jež mlékem napájí mne sněží
a krmí chlebem života
s lahodným medem zapomnění;
ba slastí hroznů — nicota
jest v jejím klíně usínání,
v něž úsměv věčna bleskotá.

Má máti všechno ví, vše může
a byla, já když nebyl jsem,

kameny mění v žluté růže
a ty mně hračkou motýlem
a do dřímot mně šeptá tíše,
že motýlkem zázračným jsem
a stále pro mne krásy přede,
šat z červánků, zlat luny bledé.

Jsem dítě, nevím, jak ji zvatí,
leč dobrou svou a zlatou máti.

ŠTĚSTÍ SMUTNÉ JABLONĚ.

Strom jabloně jsem uzardělý
červenobílým jarním snem,
že věžeň zahrad rozprostřel jsem
sif větví bláhov za sluncem.

Strom jabloně jsem uzardělý,
svou nevědomou prostotou
nad bludných oblak rajskou bájt,
jež z červánkových dálí jdou.

Strom jabloně jsem uzardělý,
chudoby svojí bohatstvím,
že ozdoben jsa zlatem skvostů
včel v slunci nádherou si atkvím.

Strom jabloně jsem uzardělý,
že bezděky jsem slunce jas
já zajal v košatých svých větvích
nad touhou v stínu sedmikrás.

Strom jabloně jsme uzardělý
lakotou ratolestí svých,
že zapomněl jsem darovati
nach sledních jablek ukrytých.

Strom jabloně jsem uzardělý
nevýslovnem svých myšlenek,
že básníku hvězd pádem daru
jsem půli pravdy pouze řek'.

Strom jabloně jsem uzardělý.
že korunou mou hvězd zří svit,
nic živé — že jsem šťastím zkvetl
kořeny v srdci země skryt.

FELIX TIMMERMANS, Z VLÁMŠTINY PŘELOŽIL
OTTO BABLER: KRÁSNÉ ČTENÍ O PANNĚ
SYMFOROSE.

RÉVA.

Vzduch je mokře stříbrný jako rybí hřbet.
V takovýchto dnech mívají oblaka všelijaké roztomilé tvary a barvy, a zatím co zde slunečko hmatá světlým prstem do pokoje, stojí tam v dáli nad poli vybledlý koneček duhy.

Přišel čas, kdy se zahrada obdělává. I pozvala bekyně-novicka Symforosa zahradníka Martina, synovce důstojného pana kaplana, na svůj dvorek, aby jí upravil zeleninové záhony, nasázel kvítka a ožezal krásnou révu.

Měl červenou vlněnou kazajku, modrou zástěru a zatím, co pilně pracoval, oči se mu usmívaly na práci.

Symforosa stojí u něho se svým špičatým nosičkem a přihlíží. Plete bílou punčochu a mluví rozvláčně o révě.

Réva tato je tak stará jako ulice, vláknitá a sukovitá a pne se mezi zadními dveřmi a oknem přímo vzhůru pod střechem, kde se náhle rozvětjuje a celou hnědou, vlhkou zeď zahaluje.

Ale její duše je mladá a neobyčejně citlivá. Jakmile tuší, že Jaro se blíží, počne pučet, a v říjnu nese bílé hrozny, nejkrásnější na sedm hodin daleko široko.

Martin usmívá se jedním koutkem rtů; neví, o čem by mluvil v přítomnosti ženy.

Pracuje u panny-bekyně Symforosy po prvě. Bydlí v Klášterním Dvorci teprve několik měsíců; před tím byl zahradníkem v zámku u Turnhoutu; ale jeho ujeci, panu kaplanovi, nebylo vhod, že pětadvacetiletý mladík dlí často dlouhou dobu sám s děvčaty ze zámku, a povolal ho do Klášterního Dvorce.

Martin pracoval samostatně a vydělával sobě dost peněz na živobytí; bydlel sám v jednom domě v Helle za železným mřížovým plotem.

Symforosa je pyšná na to, že má zručného zahradníka ve své zahrádce a jeho přítomnost jí tak mile dojmává, že odkládá své modlitby až k večeru.

Vidí v něm hezkého mladíka i když má ruce poněkud dlouhé. Jeho obličej je jasný a růžový a dole trochu široký. Dvojice světlých, dobráckých očí, malá ústa s tlustými červenými rty, pomlaskávajícími si, jak by byly právě pohlity kus slaniny.

„Nemáte snad žízeň, Martine?“ táže se Symforosa velmi přítivě, neboť neví, jak by mu mohla způsobiti radost.

On pokrčí trochu rameny, odmítá skromně a řekne rozpacitě: „Ne, ne, není třeba, panno.“

Ale Symforosa už zmizela a vrací se spěšně s tlustou sklenkou

a s hnědým hlíněným džbánkem. V červeném pivě, jež nemá žádnou pěnu, odráží se její bílý čepec a zatím, co Martin pije, hledí udiveně na jeho ohryzek, jenž mu při tom nahoru a dolů poskakuje.

"Vypijte ještě jednu," praví mu, když vyprázdnil sklenici.

On se usměje dobrácky, podívá se jí do očí, obklopených bílými řasami, sklopí pak rozpačitě víčka, vyprázdní do polovice znova naplněnou sklenku.

Poněkud neohrabanými pohyby vyleze zase na žebřík a pracuje dál. A panna Symforosa opět dole plete svoji punčochu.

Ztichla. Táže se sama sebe, proč se tak na ni díval. Vzбудilo to v ní takový nevýslovný, cizí pocit, že ani už neví, jak by ho měla oslovit. Hledá nějaké přívětivé slůvko, ale nepadá jí.

Vůkol je ticho; vanoucí větérek hází chvilkami ze žlabu u střechy velké kapky vody do kádě pro dešťovku.

Na jabloni počal hvízdati kos. Ale kdesi v sousedství prudce bouchly dveře a zaplašily ptáka.

V úzké, tmavé uličce, jež je oddělena ode dvora zídou porostlou břechtanem, zazní rychlé a rázné kroky, pak se otevře branka ve zdi a panna novička Muysbondt s velikým, bílým čepcem a svými černými očima se objeví. Kývne několikrát přívětivě hlavou na Symforosu a táže se Martina, podávajíc mu prázdnou lékárnickou lahvičku:

"Pověšil bys mi tu lahvičku trochu k révě? Její míza je tak dobrá na oči... Panna Margarjetje mi řekla, že Martin zastříhuje révu, používám příležitosti, jak vidíš..."

() panně Muysbondt, která stále vzpomíná na dobu, kdy tři sta noviček obývalo Dvorec, ví se sice, kdy začíná, ale nikdy, kdy přestane. Je to klepna.

Symforosa vzdychne a omlouvá se, že musí jít přistavit vodu na kávu.

"Jen běž, jen běž, Symforoso!" směje se panna Muysbondt.

Symforosa je vytržena ze své blahé nálady. Odchází do ulice Sint-Margareta, kde stojí pumpa, a než se vrátí, je panna Muysbond na štěstí už pryč. Její lahvička visí na oříznuté haluzi.

Konvička na kávu píská a popěvuje v bílé kuchyni, jakoby písničku k počtě malého kříže ze želvoviny.

Symforosa by ráda zaprosila Martina, aby s ní usedl ke stolu, ale protože to zakazuje řád, přinese mu alespoň veliký šálek teplé kávy.

Usedne sama v kuchyni, pojídá tři tenounké krajíčky chleba s máslem a dvě datle, a pokukuje záclonami na Martina, který sedí na svém nářadí a klidně kouše chléb a sýr.

Pospíší si, aby byla brzy hotova, a už zas tam pletouc u něho stojí.

Nerada to slyší, když jí říká:

„Tak to tedy bude dnes hotovo.“

A skutečně práce je brzy u konce.

Když mu vyplácí mzdu, už se stmívá, i musí se dobře dívat na peníze; dávají mu je, dotkne se jeho tlusté ruky, ale ihned plaše ucukne.

Vidí jeho červená ústa a jeho přívětivé temné oči.

„Dobrý večer, panno,“ praví a usmívá se. „Snad až na přesrok. Doufám, že se vám hrozny vydaří!“

„Ach, Bože, rok trvá tak dlouho,“ myslí si ona; pak za ním ještě zavolá:

„Tak, až tedy hrozny budou zralé, pak dostanete nejhezčí!“

Pak je sama na dvorečku. Lahodná vůně hltny stoupá ze země. Smráká se. Všude je klid. Báň nebes je tmavomodrá.

Padla na ni tesknota. Proč není Martin jejím bratrem? Ba myslí ještě na jiné věci. . . Ale zavře pevně oči. Ne, to ne! Krev jí stoupá do hlavy. Vidí už v duchu sousedy, jak rámusi pokličkami, kotly a řehtačkami.

„A což, kdybych přec jen chtěla? . . .“ zašeptá v pocitu vzpoury. Ale v tom zazní zvon, a jeho jasný zvuk proniká jí až do srdce. Klečíc modlí se: „Anděl Páně“. Když vstává, je měsíček stříbrnýni růžky zapleten do tenounkých větví jabloně. Je jí teskno, a táže se sama sebe: „Což jsem dnes udělala něco zlého?“

VELIKONOCE.

Zvony se vrátily z Říma.

Zpívají a jásají nad městem a zvučí a hlaholí nad bělounkým Klášterním Dvorem.

Sveřepý vítr pevně chytá ty zvuky, hází je nahoru, rozmetá je, pouští je opět dolů, zachycuje a rozpráší mezi prchající oblaky, koníny a větve sténajících stromů.

Zítřka jest Vzkříšení. Nebesa budou otevřená a náš sladký Pán Jezíš Kristus vrátí se do kostelů a mezi lidi. Pak bude hudba hrát, plně zvuky varhan s mnohohlasým sborem novicek!

Je to krásný den pro srdce křesťanské. Zbaví tě to všech hříchů a udělá tě nevinným jako ssající jehnátko, a čistým jako zrcadlo; omládl jsi duševně, nová krev ti koluje v žilách; duše se umyla, má nový šat a kráčí opět klidně ve vůni zbožnosti a čistoty, jakoby už nikdy nemohlo se státi něco zlého.

A zítřka budou talíře opět plny tlustého masa s hustou omáčkou z vajec, neboť po dlouhém postu žaludky jsou lačné.

Velikonoce otvírají také dveře pěkným dnům, kdy lze opět vyjít do polí a natrhat cychorku a lupení pro královky na březích Nethe.

Země vzdouvá se všim tím životem, jenž pod ní klíčí. Jaro bloudí už vzduchem, stromy vydávají jakousi novou vůni, pupence pokropily keře purpurovými skvrnami, velikonoční lilie opět včas rozkvetly a stojí kolem „Kalvarie“, stojí ve svých

jasných barvách. Vše čeká na jakési znamení. Je tomu zrovna tak, jak by bylo třeba jen zatroubit na lesní roh, aby skvělý rytíř Máj vyjel ze svého úkrytu za točícími se větráčky.

A to všechno jsou věci, které by měly potěšit srdce lidské.

Ale Symforosa je od onoho dne, kdy Martin obdělával její zahrádku, zcela změněna.

Má srdce poraněno.

Cervenolící Martin, s rudou kazajkou a modrou zástěrou, pronásleduje ji ve všech myšlenkách. A vše ostatní pro ni pozbylo významu. Myslí a vzpomíná jen na Martina. Jeho obraz prochází jejími modlitbami. Když přichází do své zahrádky, vidí ho tam ještě stát, hrabat a kopat, pojídat krajíc chleba a ořezávat révu. Když spí, vidí jeho nevýslovný pohled, jak mu po druhé nalila pivo. Nemůže ničeho proti tomu dělat. Zprvu jí to bylo trapné, rušilo to její duchovní život, její hovory s Pánem Nebeským, Matkou Boží, s krásnými andělíčky a svěťci. Modlila se doma i v kostele, aby zapoměla; vyčítala si to jako veliký hřích. Ale modlic se, aby myšlenky na Martina zmizely, skryté si přála, aby jí zůstaly v srdci.

A nyní, po půl druhém měsíci došlo k tomu, že už se nevzpírá těmto myšlenkám, ale radostně se jim oddává. A zatím co zvony zvučí a hlaholí, modlí se sepiatýma rukama:

„Ach, Otče Nebeský, veď mně pravou cestou svojí.“

Ale tuto cestu nedovede si bez Martina už ani představit, a potají přeje si něčeho, čeho ani sama sobě nepřiznává. Vidí v duchu koinín, z něhož stoupá úzký proužek kouře do soumraku, a na prahu stát ženu čekající na svého drahého muže, jenž přichází s motykou a hraběmi z práce.

Symforosa usmívá se na slunce, jež prokukuje z plynoucích bílých oblak na Klášterní Dvorec.

KŘÍŽOVÁ CESTA.

Po poledni je ticho v Klášterním Dvorci.

Svoje nákupy na trhu a u kupců si lidé i novicky vytřídili již ráno.

Teď sedí všichni uvnitř a horké slunce praží na uzavřené dveře.

Na měděném kohoutku na věži usedla vrána, a dole na čisťounkých kamínkách dlažby poskakují vrabčáci.

Zahrádky před domy jsou plny květek, a když na ně slunce kolmo svítí, přecházejí člověku až oči.

Stojí tam keře bezu, fialky, řeřichy, pivoňky a slunečnice, silně a zdravé, a v oslňujících barvách.

Symforosa si oblíbila tuto hodinu pro obcházení křížové cesty. Křížová cesta sestává z obrázků, každý pod břídlivou stříškou, upevněných tu a tam na zdech kostela.

Jsou staré, rozběskle a nasládlé malované, věkem poškozené, vybledlé a oprýskané.

První zastavení nachází se na místečku zvaném „Kalvarie“, kde v stoupající zahrádce, plné fialek a myrty, pod modrou dřevěnou stříškou sedí Matka Boží s mrtvým Ježíšem na klíně.

První zastavení představuje odsouzení. Pilát a Ježíš zcela vybledli v paprscích slunce, které někdy na ně padají, ale v jednom koutku vidí se ještě docela dobře rovná alej, vedoucí k malé studánce.

Když se Symforosa tam pomodlila, poklekne před bílou skupinou a zahne do ulice Sante Margareta.

Na kostelní zdi v hustě zamřížovaném domečku tlustý Pán Ježíš Kristus; má purpurový, zeleně lemovaný plášť a bratka polní trávy hledí mu ze zavázaných rukou. Tento Ježíš má hnědé rty, a jeho oči hledí vždy trpce a nespokojeně stranou. Tento obraz působí na Symforosu vždy tesklivým dojmem, obzvláště večer, když nad ním svítí veliká lucerna.

Když se tam s neklidnou myslí pomodlila otčenášek, jde k druhému zastavení na protějším rohu kostela.

Tam čte pod obrázkem:

„Ty neseš naše viny,
oh drahý Spasiteli,
Ty vzal jsi na sebe,
co my bychom nést měli.

Oh sladký Ježíši náš,
měj utrpení s námi
ať viny svoje velké
my uneseme sami!“

Pak přijde de Pomstraatje, jež má modře natřené zdi, nad nimiž splývá loubinec, potom, zahnouc na pravo, do Grachtkantu, kde jsou všechny domy podobny: z červených cihel lemovaných bílými páskami, s kulatými brankami a s železnými mřížemi ve vysokých oknech.

Nade dveřmi jsou namalovaná jména jako: „U zahrádky olivetské“, „U sladkého jména Ježíšova“, „U hory Pathmos“.

Její srdce začíná prudčeji bušit, neboť teď přijde k zahrádce Martinové. Neviděla ho už dlouho, ale srdce její nepfestalo pro něho tlouci. Byl na eksercicích v nějakém klášteře u Antwerp a vrátil se předevčírem domů.

Ona už si to ani nezatajuje, že je jí, když ho neviděla po dva dny, jak by se celý svět na ni mračil.

Oh, kéž by ho alespoň dnes spatřila! Jen malou chvíli, aby se jí srdce trochu uklidnilo, a aby zmizel ten pocit samoty. Ale proč jí srdce tak buší? Vždyť nedělá nic zlého, ona je novickou, a novicky smí přece ještě volit mezi duchovním a světským životem. Ale nechce na to myslet, zavrhuje takové myš-

lenky, vyhání je z pod svého bílého čepce a spěchá rychle a netrpělivě od zastavení k zastavení.

V uličce Vagevnr bydlí důstojný pan kaplan, strýček Martínův, vidí ho tam sedět u okna, pergamentové suchou hlavu skloněnou nad tlustou knihou. Vysoko nad domem stojí obrovské koruny stromů na Klášterní Hradbě. Brána vedoucí ven je otevřena a dává středověký rozhled na daleká pole, na Nethu a na modravé věže dalekého Mechelnu.

Však nyní přijde Symforosa do Hellestraatje, kde bydlí Martin.

Je celá bez sebe, červená se a bledne a dýchá nepravdělně.

Martin stojí ve své zahrádce uprostřed růží a pracuje.

Má široký slamněný klobouk a žluté dřeváky.

Její kroky zvučí jasně v poledním tichu a Martin vzhledne.

Aj, dobrý den, panno Symforoso," kývne rozpačitě; a jelikož ona neodpovídá, dodá: „Vy tu tak běháte v tom slunci?"

Symforosa zůstane stát a praví chvějícím se hlasem:

„Vždyť to nic není. Vy toho také necítíte... Jaké to máte hezké růže!"

„Ale já jsem zvyklý na slunce, panno," odvěti, začervenav se.

„Já žiji ze slunce; co pak bychom dělali, já a moje květinčky, bez slunce?... Zde, vezměte tuto a dejte si ji doma do skleničky," a podává jí temně žlutou, karminově lemovanou růži, jež se zove „Gloire de Dijon".

Symforosa neví leknoutím, co by počala. Dívá se na něho, na růži a najednou chce mu něco říci, co by ho dojal.

„Je to pěkné zaměstnání... Pořád být obklopen vůněmi a pestrými barvami... Vaše... žena, kterou si vezmete, té se to bude líbit..."

„Máte květinčky tak ráda, panno?... Pak je škoda..."

Ale Martin se začervená a mlčí.

„Čeho je škoda Martine?" naléhá Symforosa a ruce se jí chvějí.

„Nu," odpovídá rozpačitě, „měla byste se tedy vdát za některého zahradníka," a usmívá se dobrácky.

Symforose je jako by se jí půda chvěla pod nohama. Jakási neznámá blaženost rozlévá se jí celým tělem. Musí se zachytit železných tyčí plotu, vše se kolem ní točí a houpá, a studený pot perlí se jí na čele.

„Martine, Martine," zakoktá, „o kéž by náš drahý Pán..." ale nemůže více říci. Napíše mu psaní a všechno mu v něm vysvětlí.

Hle, jak vážně Martin se na ni dívá. Jeho čelo je pozdviženo a jeho oči ukazují mnoho bělma; nechápe, proč se chová tak vyjeveně, je mu jí líto, myslí, že asi má mnoho starostí a praví, aby jí potěšil:

„Všechno se vždycky obrátí k dobrému... Podívejte, jak to se mnou bylo... Kdo by si to byl pomyslel, když jsem přišel

do Klášterního Dvorce! Ani tenkrát, když jsem u vás pracoval nebylo o tom ani pomyšlení... Přišlo to tak najednou, když jsem byl u těch hnědých Páterů na ekserciciích... Náš drahý Pán nás vede sám..."

"Martine, Martine... Co pak... Co to mluvíte?... " přeruší ho bázlivé a radostné zároveň.

"Nu ano," odpoví klidně s dobráckým a pyšným úsměvem, který odhaluje jeho veliké bílé zuby. "Což to ještě nevíte? Neřekl vám můj strýček, pan kaplan, nic o tom? Nuže panno, Symforoso, stanu se tedy bratrem u hnědých Páterů, dá-li Bůh, budu za čtrnáct dnů bratrem!" a s dětskou radostí hledí na ni.

"Martine..." ale Symforosa nemůže ničeho více říci, otočí se a běží domů, zapomínajíc na poslední zastavení křížové cesty. Zaslechne, jak panna kostelnice zpívá zbožnou píseň a k tomu hraje na varhany.

Martin stojí s náručím plným bílých a červených růží překvapen a udiven a neví, co by si o chování Symforosy měl myslet. Marně o tom přemýšlí, zatím co jeho širokým kloboukem pronikají tenounké paprsky slunce a svým zlatem jeho růže krásí.

Zatím tekou Symforose doma v předsíni veliké slzy po tvářích. Drží žlutou růží pevně v ruce a sténá:

"Martine, Martine, proč jsi mně opustil?..."

PROCESÍ.

Je poslední den před Martinovým vstupem k hnědým páterům. Symforosa je churavá, ale prosí Matku Boží, aby jí dala sílu, neboť dnes je procesí.

Venku je velice krásné počasí.

Baldachýn nebes je modrý a zlatý a plný stříbra, bílých a růžových obláčků.

Všechn ten jas padá na Klášterní Dvorec a vyvolává jiskry a paprsky z měděných a skleněných svícňů, jež stojí na oknech a na bíle prostřených stolech, vedle sv. obrázků a váz plných vonících květin.

Prapory třepolají se na okraji střech, plaménky na svítcích plápolají neklidně a tabule oken chvějí se při duncím hlahu zvonů.

Tady jel Lidé uhýbají a staví se na úzké chodníky po straně ulice anebo na prahy domů a za sladkých zvuků slavnostní a přece tak radostné hudby blíží se krásné procesí.

Před Tělem Páně jde Symforosa poslední z novicek, jež ve dvou řadách, s bílým závojem, splývajícím jí s hlavy, a s velkými voskovými svícemi v ruce, tvoří čestný průvod. Před sebou drží pěkné a pestré jako mýdlovou bublinu celé procesí děvčat, praporů, svítilen, starých tatčků, svatých obrazů a relikviářů, a za ní kráčí v mračně kadidla a ve zvuku stříbrných zvonečků a latinských zpěvů, pod modrým brokátovým baldachýnem veliký, tlustý pan farář, jenž před svým červeným obličejem s dvojitou bradou drží zářící monstranci.

Baldachýn nad panem farářem nesou čtyři mládenci v červených kabátčích a bílých košilích, a ten, který kráčí zrovna za Symforosou, je Martin.

Symforosa to ví, cítí to, nemůže se ani modlit, a když má zpívat, zůstává jí hlas vězet v hrdle.

Jak jinak bylo tomu loni! Její srdce bylo blažené při vši té vůni kadidla, při těch barvách a tom zpěvu. Byla pyšná a dojata. Teď je srdce její stísněno. Má Martina stále ráda a zhubla z toho téměř.

Neviděla ho již. Jako myška seděla sklíčena a zahanbena ve svém domečku; šuk, šuk odběhla jen do kostela na mši a obstarávala svoje nákupy v poledne, kdy všichni sedí u oběda. Měla strach, že Martin někomu něco vyprávěl o tom, co se přihodilo. Viděla-li někde stát několik lidí pohromadě, myslela, že mluví o ní. Zdálo se jí, že se panna kostelnice na ni posměšně podívala a že se její představená od ní odvrátila. Po týdnů arcit přěsvědčila se, že Martin se nikomu o ničem nezmínil a tu jí spadl veliký kámen se srdce. Osvobodilo ji to od všeho trudu a mohla se vrátit mezi lidi. Bála se už, že ji vyženou z Dvorce, anebo, že ji pan farář přisně pokárá. Nikdo však o ničem nevěděl.

Ale Martinovi se vyhýbala přece. Neosmělila se přijít mu na oči a na křížovou cestu chodila jen uvnitř v kostele.

Při tom však měla i veliký žal v duši, a jakkoli se ústy smířila s blízkým rozchodem -- aby se Pánovi zalíbila -- v srdci nemohla na Martina zapomenouti; a bolest, že odchází na věky, zůstala jí jako trn v těle. Dnem i nocí myslela na to, a mnohá slza visela jí ve světlých řasách.

Nechtěla ho od té doby, co jí daroval krásnou růži „Gloire de Dijon“, vidět, a teď šel on, kterého měla ráda, za ní, připraven srdcem i duší k tomu, aby vstoupil do kláštera.

Neviděla ho už, a zaslechla jen, že si nechal růst trochu vousů, což mu prý dosti pěkně sluší.

Ráda by se teď ohlédla, ale neodvažuje se teď před lidmi a před Ním, neboť se to nesluší před Pánem.

Její vysoké, hladké čelo se hanbou rdí, a aby se ubránila pokušení, upře pevně a neodvratně zrak na tlustý plamének, jenž plápolavě ukončuje svíčku. Její hlava je horká, jak by měla prasknout, její krev bouří a ona má strach, že se jí něco zlého přihodí.

Obrací se modlitbami na svatou Begu, aby se neohlédla. Slyší jeho kroky, cítí jeho oči na zádech. Nemůže toho déle snést. Ale bojuje a nepovolí a je pyšna na to, že je tak silna.

Ale na „Kalvarii“ zastaví se procesí. Tady pan farář požehná lidem nejsvětější Svátostí.

Všechno teď ztichlo. Hudba přestala i mumlavé modlení růžence.

V sluneční záři stoupá dým kadidla a novicky zpívají nesmělymi hlasy „Tantum ergo“. Dva vrabci přizvukují.

Lidé poklekli a v hlubokém tichu, jež zavládne před trojím zacinkáním zvonků, Symforosa se ohlédne přece; potká Martinovy jasné oči, jež se na ni dívají bratrsky a přívětivě, on se na ni usmívá a kyne jí.

Pak zazní zvonek třikrát, slavnostně a pomalu; potom ozve se lesní roh, hudba začne hrát, vážně a nábožně rty šepotají Zdravas, sváteční šaty a prapory zašumí, a procesí jde dále v dýmu kadidla a v cinkání zvonku.

Hlas Symforosin je opět zvučný, krev jí plesá v těle, srdce neví, co by radostí počalo. Martin se na ni přívětivě podíval. V jediném vzdechu pomízi všechn žal a všechn trud, a ač ví, že ji pozítří opustí, pocítuje přece velikou radost z jeho pěkného pohledu.

A ihned objeví se zase její přání a její touha.

Oh, kéž by mu to mohla ještě říci, než odejde, jak by to bylo krásné loučení! Pak už by na ni nikdy nezapomněl za zdmi kláštera. Jak je to pěkné, vědět, že někdo, kdo je vám milý, stále na vás myslí!

Směje se tomu hloupému nápadu, ale než přešla dvě ulice, je pevně odhodlána, že s ním promluví o samotě, než on opustí svět. Teď už se po něm neohlíží, protože se bojí, že by mohla seslabit ten krásný dojem. Ach, je tak šťastna!

A večer, když ležela ve své veliké posteli, zakryté bílými závěsami, a zřela hvězdičky na nebi, tázala se sama sebe s úsměvem: „Jestli pak se z něho ještě stane fráter, až mu to řeknu?“

LOUČENÍ.

Dešť tichounce padá na střechy.

Panna Symforosa čeká na Klášterní Hradbě na Martina. Láme ruce, nevědouc, zda přijde, čili nic.

Včera večer mu vstříčila psaníčko pod dveře, když viděla, že je v jeho oknech světlo, a v tomto psaníčku stálo:

„Martine, než-li půjdete do kláštera, chtěla bych Vám ještě něco říci. Přijďte zítra v osm hodin na Klášterní Hradbu, tam, kde jsou ty tři bílé brázy. Tam budu na Vás čekat.

Panna Symforosa.

Neříkejte o tom nikomu a roztrhejte tuto cedulku.“

Zdali přijde, anebo ne? Netrpělivě chodí sem tam pod vysokou Klášterní Hradbou, na níž deští šumí.

Její hrdlo vysychá a její srdce je maličké jako hrášek. Večer se blíží a věsí se na stromy.

Kos provází jasnými zvuky sladkou píseň deště.

Klášterní Hradba je jako kostel; stromy jsou jako pilíře, a krajinka jako pomalovaná okna.

Symforosa se bojí i těšit. Bojí se, že čeká marně a ráda je, že přší. Zdá se jí to velikým štěstím. Teď alespoň nikdo sem

nepřijde, ani pan farář, ani žádná novicka, ani někdo jiný z Dvorce, a nikdo neuvidí, že mluví s Martinem. Ale co by na tom bylo? Každý by si myslel, že je to náhoda; kdo by co z toho usoudil, když novicka mluví s mladíkem, který se zítra stane fráterem.

Chvilkami padne jí velká kapka na bílý čepec.

Jde několikrát kolem bílých břiz. Ještě tu není, ale vždyť ještě neodbito osm hodin.

Ach, jak to trvá dlouho.

Počíná toho litovat, že mu psala. Zdá se jí to přece trochu příliš smělým na novicku, ale už se to stalo — a nedá se na tom ničeho změnit. Chtěla by se vrátit domů, ale co by si Martin pomyslel, až přijde?

Nejlépeší by bylo, kdyby nepřišel. Ach její srdce je tak bázlivé. Kdo ví, co se všechno nepřihodí. Jak se asi na ní bude hněvat! A co si o ní myslí? Proto je přece jen lépe, když přijde, může mu pak alespoň všechno říci. Ano, musí mu to vše říci, její srdce překypuje, že by to doma nejráději vyprávěla každé zidli.

Ach, ona ho tak ráda vidí! A, chodíc sem a tam kolem třech bílých břiz, jež se odrážejí od temné zdi Klášterního Dvorce, opakuje si v duchu slova, jež mu řekne, až přijde.

Pomalou odbije zvon osm hodin a vtom už Symforosa slyší kroky za sebou. Netroufá si ohlédnout se, a zůstává stát. Cítí, jak jí všechna krev vjela do nohou.

„Jste to vy?“ táže se tichý, nesmělý hlas Martinův.

Ona se obrátí a chvějícím se hlasem odpovídá:

„Dobrý den, Martine.“

Pohledí udíveně na ni a v šeru vidí ona jeho úsměv a jeho veliké bílé zuby.

„A...“ počne on váhavě, usmívaje se jedním koutkem rtů, „proč pak jste...“ ale zamlčel se, neboť ona zahanbeně sklopila oči.

Slyší, jak vzlyká a vidí jak si ukazováčkem vytírá slzy z očí.

„Ach Martine!“ vzdychne... a pak se najednou rozpláče s rukama na očích.

Martin se ulekne, neví, co by jí řekl.

Dešť jemně šumí na listech stromů a vše ostatní je až hrozně tiché.

„Co pak je vám, Symforoso?“ otáže se konečně nesměle a tahá se při tom za chloupky počtnajícího vousu.

Symforosa podívá se úpěnlivě na něho.

„Teď odcházíte navždy odsud, Martine?“

„Ano Symforoso,“ praví radostně, „a budu se tam za vás hodně modlit!“

Ona zavře oči a usměje se trpce:

„Děkuji vám, Martine, děkuji.“

On jí nerozumí; ona to cítí, slyší to, a není s to, aby před jeho jasnýma, nevinnýma očima otevřela celé své srdce.

Něco jí bodne jakoby jehlou do srdce, slzy jí stékají po tvářích a náhle uchopí jeho velkou teplou ruku.

„S Bohem, Martine, s Bohem tedy,“ vyrazí vzlykajíc a chvějíc se z vyschlého hrdla a velká kapka deště plácne na jejich ruce. Kos ozve se ještě několika notami a na druhé straně Nethe zabučí kráva.

„S Bohem Martine!“ řekne zdánlivě uklidněna, vymkne svoji ruku z jeho, pokusí se ještě jednou o přívětivý úsměv a odchází pak rychle s červeným šátkem před očima.

Ve svém hoří doufá, že na ni zavolá, aby se vrátila, on však za ní hledí s otevřenými ústy a svíslýma rukama.

Jemný deštěk zpívá šumivou písničku na střeších a v korunách stromů a večer je tu.

VZPOMÍNKA.

Symforosa se oddala svojí práci.

Jsouc mladá, musela vstát při prvním zvonění a modlit se v kostele, pak se dala do prádla, a teď, kdy vzduch žlutne od zapadajícího slunce, je práce už odbyta. Sedí na lavičce před alabastrovou soškou Matky Boží. Její prsty jsou od práce svraštělé a bezbarvé, záda jí bolí, ale v duši má sladký klid.

Tichý podvečer je jemný jako zlatíci chmýří, růže voní převlece v tuto hodinu a na provazech visí mokré a těžké prádlo. Z povlaků, košil a pokrývek vane čerstvá vůně lavendule, modřidla a mandlového mýdla.

Tak čisté a běloučné tam visí, až radost se na ně dívat.

Teď bude zvonit Anděl Páně...

Symforosa je šťastna.

Ale ví, že se svým štěstím musí být opatrná, jako s mýdlovou bublinkou, jež při nejslabším vánku praskne.

Musí je zatajovat, a zavřít okna a dveře jako děti, když ze slámky pouští mýdlové bublinky, jen tak může štěstí svého užít a zpljet se jím.

Ale hoře je závistivé a zrádné jako Jidáš a halí se stejně do všeho jiného.

Za starou zdí mumlá slepá novicka Wittenbroodt, růženec.

A z domu kostelnice zní hra na harmonium a zvučný ženský hlas pje onu píseň, kterou slyšela tehdy v poledne, když jí Martin daroval onu žlutou růži.

Píseň zní tak krásně v tom večerním tichu, stoupá a stává se čistou jako křišťál, pak klesá opět k zemi, rostoucí zvuky varhan jí pokryjí a stříbrný zpěv ptáčka se v ní mísí.

Ach, je to tak mohutné a tak krásné! Vše poslouchá a ani se nehne.

Symforosa vidí jako na obraze onu hodinu před sebou, vidí, jak mu slunko prokmitá slaměným kloboukem, vidí růže v jeho ruce... Pak slyší, jak sladký deštěček kane na střechy a má

zase pocít, jaký měla při loučení, a krásná bublina jejího štěstí praskne.

Staré hoře vlévá se jí opět do srdce, a z očí tekou jí hořké slzy.

HROZNY.

Když modravé mlhy jako dým kadidla halí dálku a když měděné slunce nad poli spřádá paprsky, jež vám utkví ve vlasech a obličejí, když je ticho v zežloutlém listí, když se z lesů ozývají rány z pušek, tu přišla doba vinobraní, neboť hrozny jsou zralé a velké a nosí ve svém mase světlo sluneční.

Symforosa stojí na žebříku a se zbožnou zantceností odřezává hrozny. Má jich už plnou zástěru, ale pořád jich tam ještě tolik visí. Ví už, komu dá po hroznu: jeden panu faráři, panu kaplanovi, panně kostelnici, čtrnácti novickám ve Dvorci a oněm třem, jež v konventu obrostlém břečtanem odbyvají zkušební dobu, několik svojí sestře, jež bydlí ve městě, a pak všem známým a přátelům v Klášterním Dvorci.

Ale proč neodřeže tam ten veliký, těžký hrozen, jež má tak tlustá, šfavnatá, sluncem prozářená zrnka?

Musela ho přece pozorovat, vždyť je nejkrásnější a nejlepší z celé révy!

Viděla ho, obdivovala se mu. Ale nezapomněla na slib, který dala Martinovi. Jelikož však on už odešel, nesmí a nechce hrozen odřezat.

A nechává ho viset jako obět a dar, kterou vzdává upomínce na něho.

A je na to strašně pyšná.

ZIMA.

Venku je všechno samý sníh a samá tma.

Zde uvnitř hučí a hřejí kamna, lampa vrhá okruh světla na stolec, u něhož sedí Symforosa a dvěma novickami, pohroužená do hry s pestrými dětskými kostkami.

Ta červenolící novicka pochází z venkova a jmenuje se panna Siemus, ta druhá, se svým voskovým obličejem a s brýlemi na očích je z Holandska a jmenuje se panna Halverdyck-Doorn; obě ty novicky bydlí spolu v jednom domečku a chodí v zimě každého čtvrtku k panně Symforose, aby si u ní zkrátily čas nějakou hrou.

Hrají vždy o jeden duit; kostky kutálejí se hrkotavě po stole, novicky říkají si podivná slova a usmívají se, v konvičce na kávu ozve se tu a tam písklavý hlásek a kulaté hodiny na zdi jsou tak líné, že se často zdá, jak by jejich tikání někdy už přestávalo.

Panna Siemus vyhrála tři denty, a za každou sázkou nalévá Symforosa do šálků kávu. Panna Halverdyck-Doorn jí vypila sotva tři doušky a už našla mezi dvěma hrami přležitost, aby mluvila o svém miláčkovi, o svatém Antonínovi.

Mimo jiné vypravuje i to, že se nyní mnoho mluví o divotvor-

ném obrazu, jenž se nachází v klášteře, kde Martin je fráterem.

V Symforose náhle něco procitne, a ona přiblíží svůj bílý čepec, aby lépe slyšela.

„Tam bych někdy ráda šla . . . k tomu obrazu,“ praví Symforosa rozrušena.

„Teď není na to počasí dušičko!“ odvětlí panna Halverdyck-Doorn zpívajícím hlasem.

„Máš ještě veliký kus cesty, když vystoupíš z vlaku. Jsou tam špatné cestičky a těžce se to tam chodí. Jdi tam až za nějaký měsíc Symforoso . . .“

„Ano, ano . . .“ přikyvuje panna Siemus rozvážně.

„Půjdu, až bude pěkné počasí,“ praví Symforosa.

Ulekne se svých vlastních slov a hledí pátravě do jejich obličejů, zda nepozorovaly, že nejde jen k vůli svatému Antonínovi k divotvornému obrazu.

POUT.

Symforosa dostala od představené kláštera dovolení, aby šla na pout k divotvornému obrazu svatého Antonína. Byla by šla raději někdy v neděli; jelikož však novicky smí v neděli opustit Dvorec jen v případě nutnosti, nechtěla o to pana faráře prosit . . .

Teď je ještě s několika lidmi v modlitbách před úsměvným obrazem, kolem něhož hoří svíčky a voní bez.

V kapli je chladno, brána je otevřená a vpouští slunce a vůni hlohu.

V kostele je ticho a venku švitoří vrabci. Stříbrné svícny a měděné lampy bleskotají a fráter, s hrbolatou, plešatou hlavou, rozprostírá před hlavním oltářem velikonoční koberec.

Symforosa snaží se, aby všechny svoje myšlenky udržela při modlitbě, zavírá pevně oči, hryže se do rtů, ale jakmile někde v sakristii zaskřípají dveře, anebo kroky se ozvou, ohlédně se po oněch zvucích.

Diví se, že tu není Martina; tak ráda by ho viděla; ačkoli ani sama sobě nedoznává, že sem přišla jen k vůli němu.

Pomodlila se celý růženec, prošla celou křížovou cestu, probírala svoje hóry a všechny modlitby k tomuto světcí.

Je jí líto, že čas tak kvapí; musí časně vykročit, neboť polní cesta je dlouhá a nesmí ani za nic přijít pozdě na vlak.

Neuvidí ho, srdce jí to říká, nikdy ho už neuvidí, bude na něho věčně myslet a nenabude už nikdy někdejšího klidu.

Už dlouho touží po tom, aby se dala do kláštera, aby tam zapomněla na celý svět a na všechno, co je na něm.

Teď je sklíčena trpkým žalem. Celou zimu se těšila na tento den, tolik od něho očekávala, tak po něm vyhlížela, jako námořník po zemi.

A proč? Neví ani. Vždyť věděla, že ho tu najde jako klášterního bratra, a tím jsou přece všechny naděje zmařené. A přec ho chtěla vidět, chtěla oči potěšit, radostí naplnit duši pohledem na něho.

Ale teď už je čas, aby odešla . . . Pomodlí se ještě desátek růžence, a nepřijde-li do té doby, půjde domů.

Modlí se pomalu, ale nepomáhá to. Desátek je hotov a Martin se neobjevil. S hlubokým vzdechem poklekne na červenou a bílou dlažbu, vyjde z chrámu, ohlédne se ještě jednou po dubových dveřích sakristie, přeběhne rychle přes prosluněné nádvoří, aby jistě nepřišla pozdě k vlaku.

Je to koncem dubna a dva kaštanové stromy vztyčují svoje svíčky, a železnými mřížemi, kolem nichž jde, vidí klášterní zahradu a ovocné stromy, plné bílých květů. Je to, jakoby bílý chléb rostl na větvích.

Zlatý bez stojí vedle plných kopretin.

Symforosa se ulekaně zastaví. Vidí tam bratra s blýskavou konkví v ruce, a vykasanou kutnou, s hubenýma nohama, se zářivou gloriolou světla a slunce kolem hlavy. Je to Martin!

Srdce se jí zachvěje, musí položit ruku na ústa, aby na něho hlasitě nezavolala.

Voda září z konve. Martin se usmívá. Tvrdý černý vous, počínající dole na bradě, činí jeho ústa ještě výraznějšími. Má radost z práce, jeho jasné oči usmívají se na kvítka.

Symforosa zapomíná na čas i na vlak. Dívá se na něho, jak pracuje, jak chodí od kvítek ke kádi na vodu a od kádě ke kvítkám. Přemáhá ji to. On se musí dozvědět, že je tady, že se na něho dívá; a tše, aby to nikdo neslyšel, jen on, zavolá jeho jméno.

Jeho snědá hlava vzhledne, jeho jasné oči rozhlédnou se pátravě, a když za mřížovým plotem spatří novicku, která na něho kývá, přijde do velikých nesnázi; pozná ji, usmívá se přívětivě, nesměle. Když ona tam zůstává stát a zase na něho kývne, usměje se ještě jednou, odchází zahanben a zmizí za listím vavřínového keře.

Symforosa zavře oči.

Ach Bože, je to nejkrásnější chvíle jejího života!

Přichází na ni veliká spokojenost. Její mysl je náhle rozjasněna. Záře kolem jeho hlavy, květiny, kutna a jeho šťastný obličej Všechna sobeckost mizí. Je ráda, že je šťasten.

Pak pospíchá polní cestičkou, se svým košíčkem a svým deštníkem.

Slyší v dáli hvízdát vlak. Jde opět pomalu, neboť už nepřijde včas, a je ráda, že je tu sama.

Měla Martina ráda, a přála si ho za muže, ví to nyní. Ale teď, když ho viděla v jeho kutně a v jeho duchovním štěstí, je vše najednou jako zahnáno. Je opět jasno v ní, a žádný žal už jí nebude mučit. Je klidna.

S výše hledí s úsměvem na předešlé dny. Kde byly její myšlenky? Oh dobrý Martine!

Ale vzduch není nikdy klidný. Z jihu přicházejí šedivá mračna. Pan farář řekl: když z mračen jdou světlé paprsky, pak bude pršet.

A vskutku, tak se děje.

Na štěstí má Symforosa deštník, pod ním se to v dešti vesele chodí.

Slunce mizí za mračny, dálka se zamlí, a malé rychlé kapky očistí ve chvíli kamennou cestičku a šumí jemně na polích a ve stromech. Vůně vlhkosti stoupá ze země.

Symforosa si z deště ničeho nedělá. Má v sobě jasný obraz Martinův, zpívá to v ní, činí ji to bohatou a plní ji to důvěrou k Pánu a jeho drahým Světcům.

Teď prší až radost.

Vyprší se asi na několik dní.

Vzduch je vlažný a dálka zmizela. Vítr přestal. Prší líně, v rovných čárách, a dešť šumí na mladých listech stromů.

Statné domky ve vsi, kterou musí projít, odpočívají bílé a čistounké za plotem z železných prutů s pozlacenými broty.

Dešť se vpíjí do upravených cestiček v zahrádkách jako do aksamitu. Nikde není člověka, ale z veliké bílé víly, před níž se rozkládá veliký záhon modrých květin, znějí otevřeným oknem harmonické akordy piana a mísí se s jednozvučným šumotem deště.

Je to, jak by Nebesa kupila celou svoji blaženost na Symforosu. Nemyslí na to, že musí ještě celé tři hodiny jít pěšky v tom hrozném dešti, že po prvé, co je novickou, najde bránu ode Dvorce uzavřenou, tak, že bude muset u sestry vrátně zanechat zástavu a zítra se u představené zodpovídat.

Symforosa jáásá.

To, po čem toužila, po čem vzdýchala, co jí dělalo marné naděje, trpké rozčarování, totéž urovnalo jí opět cestičky a ozátilo její cíl.

A to není malíčkost v životě lidském!

STANISLAV WYSPIAŃSKI, PŘELOŽIL F. DUŠA:
L E G I O N.
DVANÁCT SCĚN.

SCĚNA XI.

Via Appia; dlouhá, nekonečná cesta prostřed náhrobků, sarkofágů, hřbitovních tesaných hvězd; cypřiše jako stráže hrobů. Vrby smuteční, jejichž výraznější postavy mizí v soumraku večerním, křoviska bodláků, koptivy zaléhají tiché ústraní věčného odpočinku. Slyšet bít hodiny na vzdálených hodinách. Přichází Mickiewicz s 12 učensky legionáři, s nimiž současně opustil Řím; oděni jako poutníci.

Mickiewicz: Za námi již svaté město.
Spočineme zde u brány.

Chór: Před námi cesty a brány
a neznámá města i lidé.

Mickiewicz: O hladu jdete a bídě.
Ukažte chléb vyžebraný.
Odpočinem zde u brány.

Chór: Ó Říme, ó Jerusaleme!
Vyšli jsme bídní poutníci,
národy, země projdeme
hledající Jerusalema.

Mickiewicz: Ó Jerusalém, Jerusalém nový,
spěchám ke městu novému,
ke Světlu spějí novému.

Chór: Ó Jerusalém, Jerusalém zlatý!
Spějí ke světlu tvojemul

Mickiewicz: Vyndejte chleby, jež máte,
i ryby a posadte se na zemi;
podělte se dary božími se všemi,
kteří hladoví a žízní.
Vody přineste do džbánů.
Jste stráží Pánu
jste učenci Božího Slova.

(vyndávají a pokládají jídlo na jeden z náhrobků; jiní čerpají vodu u studny kamenné, načež zasedají všichni k jídlu.)

Chór: Hle voda ze svěžítého zdroje,
hle chleby, hle ryby, znova
poděl nás dary sám.

Mickiewicz: Berte, kteří lační jste chleba.
jezte a pijte do syta.

Chór: Vezmi chléb do ruky a lam.

Mickiewicz: Ve jménu Otce i Syna i Ducha,
pro všechny, jimž je ho třeba,
berte hle chléb čistý.

Chór: Poznáváme tě po svatém znaku,
po chleba lámání.
Sám hle v bídě tlaku
a nouze necťíš v lásky zaplání.

Mickiewicz: Beďte si hle chléb čistý;
a pramen žízeň ukojí.

Chór: Hle vody čisté plné džbány;
požehnej a pij v pokoji.

Mickiewicz: Chuť vody, živého chuť vína.
Ze zřídla božského pramení.

Chór: Ve jménu Otce i Ducha i Syna
poznáváme zřídlo Stvoření.

Mickiewicz: Duch vám dá potravu s oblaků.
Požijte a pijte v pokoji.

Chór: Ó divo, čarodějstva zázraku,
proměnil vodu ve zdroji;
chuť vody, živého chuť vína.

Mickiewicz: Ó zřídlo, boží prameni,
požehnej čistotu svědomí,
požehnej zástupy prostých,
věřící v Svatost Tvoření.

Chór: Mistře, to nebeské zázraky,
proměnil's vodu ze zdroje,
hle pijem žitní v pokoje:
chuť vody, živého chuť vína.

Mickiewicz: Hle divů a přeměn hodina.
Požijte nebeské potravu.
Bůh chvíli ve věčnost zaklíná.

(Okolo povaleného náhrobku jak okolo stolu usedli a jedí; za chvíli Mickiewicz, který seděl uprostřed, vstane, a usedne poněkud opodál a rukama opírá hlavu a tvář skrývá v dlaních.)

Jeden z učeníků: Sedla dále na úbočí,
jaký stín ti duši šef,
proč smutku se nebrání.

Mickiewicz: Mluvit mi srdce zabrání;
smutek radost opřádá:
v žalost veselí uvadá:
hle, lásky síla a trvání.

Jeden z učeníků: Vyrvi osten, který srdci vadí,
vyzkoušej lásky trvání.

Mickiewicz: Vskutku mnohý z Vás mne zradí.
(Všichni se otřáslí, znepokojeni povstanou a šeptají; po chvíli se jeden z nich blíží k sedícímu na úbočí.)

Ten, který se podobá sv. Janu:
Proč jsi smuten?

Mickiewicz: Jako pták ve chvíli odletu,
jak jestřáb ve chvíli návratu
k půlnoci, do mojí země.

Ten, který se podobá sv. Janu:
Proto jsi smuten?

Mickiewicz: Že v novém Jerusalemě,
v Jerusalemě zlatém
poutníci budou blaženi;
proto jsem smuten, můj milý,
že ne já, ne já vás dovedu
za brány ty zlaté, do bran.

Ten, který se podobá sv. Janu:
Ó smutné, přesmutné lety!
Jak bys opustil stádo;
hromadně jdeme za tebou,
proč by jsi zůstával sám?
Nemáš už ke vzletům síly?

Mickiewicz: Neuzřím, neuzřím bran.
Proto jsem smuten, poutníků řado,
že musím zanechat stádo
ačkoli přísahal jsem Vám.

Ten, který se podobá sv. Janu:

Dovol necht' hlavu skloním,
na prsa tvá se schýlím.

Mickiewicz: Zůstaň, zůstaň tak chvíli . . .

Má obava není planá:
Láska jako hoře mne sytí —
šat-li vás ten tíží cestovní;
zdali byste nechtěli
v řemeslech být a úřadech
měst
do nichž vcházíme chudobní.

Ten, který se podobá sv. Janu:

Víš o tom, zdali dojdeme,
když víš, když znáš, co bude.
Slovo tvoje nás upevní;
řekni slovo, budeme veselí.

Mickiewicz: Vy, kteří jste první přispěli,

opravdu buďte veselí,
víra necht' vás upevní.
Otcínu budete iníři,
leč zhynete jak ptáci podletní.
Odpřísáhněte vytrvání.

Ten, který se podobá sv. Janu:

Proč jsi smuten?

Chór: Zhynem jak ptáci podletní.

Mickiewicz: Život váš: život pokuty.

Odpřísáhněte vytrvání.

Ten, který se podobá sv. Janu:

Jak odpřísáhnou vytrvání,
když neví, tvoji synové, neví,
kde těla jich a srdce spočinou.
Věštbou větu rci jedinou.

Mickiewicz: Sám nevím, kde hlavu skloním.

Učíňte, učíte slib,
odpřísáhněte vytrvání.

Chór: Věštbou větu rci jedinou,
jako ti zjevil ji Bůh.

Mickiewicz: Těla vaše padnou vyslená
a sklesnou na křižovatkách cest.
Učiňte, učiňte slib.

Chór: Sklesneme na rozcestí cest.
Věštebnou větu rci jedinou:
oživne prach těch, již zahynou,
zda u brán Jerusalema spočinou?

Mickiewicz: Učiňte, učiňte slib.
Vskutku se rozpadne hrob,
prach větry rozvějí
do čtyř stran světa;
odpřísáhněte vytrvání.

Chór: Vichry prach náš rozvějí.

Mickiewicz: Těšte se, těšte se Naději,
učiňte, učiňte slib;
hle ti, kteří s dnem úctují, s hodinou,
zahynou, jako prach zahynou.
Učiňte, učiňte slib.
Odpřísáhněte vytrvání.

Chór: Loučíme se, loučíme s Nadějí.

Mickiewicz: Jerusalem živý vstane!
(Šeptá.)

Ten, který se podobá sv. Janu:
A vzpomínka na nás zůstane?

Mickiewicz: I vzpomínka na Vás zhyne.
Žítí vaše celé jenom v čině.
Slyšeli jste Ducha volání.

Chór: A vzpomínka na nás zahyne.

Mickiewicz: A Víra vaše zůstane.

Chór (klekaje): Necht se vyplní volání.
Víra, víra zůstane.

Mickiewicz: Jerusalem živý povstane.
(Povstanou, jdou.)

SCĚNA XII.

Noc nad širými vodami. Vody se vzdouvají od těl, která v pekelném objeti stíklá požirají se navzájem, trhají se a vraždí. Na vlnách velká loď, které stěžněm je kříž s dlouhými rameny a plachtou velká bílá korouhev; na ní Vera Ikon Kristovy tváře. Nad vlnami ve vzduchu vznášejí se okřídlené Harpyje, přišery, Eerinye, Sirény. Veslaři mají ruce přikované řetězy a okovy k veslům a k podlaze loď. U stěžně stojí Mickiewicz a drží pochodně, vysoko nad veslaři.

Chór: Přikovali nám ruce řetězem.

Mickiewicz: Plujte v Arše lehké
spojení duchem vítězem.

Chór: Okovy na rukou tíží,
přikovali nám ruce řetězem,
vesla tíží a dlaně slábnou,
ztroskotáme v bárce křehké.

Mickiewicz: Spojení, posílení vírou,
chopte se vesel se silou,
chopte se vesel s mocí,
plujete v Arše světa lehké.

Chór: Ztroskotáme v bárce křehké.
Upíři v povětří krouží,
upíři, křídlatí žraloci;
vesla tíží a dlaně pálí,
nad vodami vidma šálí,
houpou se mrtvoly a klouží,
žraloci nad nimi krouží.

Mickiewicz: Bitva překryla se Nocí.
Nehledte na plující těla,
chopte se vesel s mocí,
chopte se vesel se silou
spojení, strnutí vírou
spojení, povznesení duchem
plujte v Arše vybraní.

Chór: Před námi Noc a Satani,
mrtvoly vodou se plouží,
již tělo jedem prohnilo,
Upíři v povětří krouží,
na vodách vidiny šálí,
za námi, za námi touží,
ruce v okovech pálí,
přikovali nám ruce řetězem.

Mickiewicz: Spojení, povznesení duchem, vítězem
plujte v Arše vybraní,
chopte se vesel s mocí
chopte se vesel se silou
nehleďte na plující těla,
mrtvoly za vodou plynou,
odražte je veslem, nechť zhynou
v propasti Noci nezvaní.

Chór: Mrtvoly na loď se valí,
vlna je přiháná z dále,
jak s vodou by si hrály,
za lodí, za lodí plynou.

Mickiewicz: Odražte je veslem, nechť zhynou.

Chór: V okovech ruce pált —

Mickiewicz: Nevštmějte si plovoucťch upírů.

Chór: Zda vody, zda mrtvoly to ve větru:
voda vzdula se horami.

Mickiewicz: Satani, Satani nad vodami.

Chór: Vidiny v pověťtí šálí,
létají křídlatí žraloci,
usedají, by mrtvoly žralí.

Mickiewicz: Nehleďte.

Chór: Ruce pált —
těla se s vodou valí,
za lodí, za lodí plují,
vlnou jí pronásledují,
lodí se tonoucí chytají
zahynem v bárce křehké.

Mickiewicz: V Světél Arše jste lehké,
dokola Noci štlí,
upírů chátra křídlatá,
nehleďte —

1. Veslař: Trup mého bratra
lodí se uchytil rukou.

Mickiewicz: Veslaři, zapomeň bratra,

není času plakat nad bratrem,
pluješ se světlem světa.

2. *Veslař*: Můj otec, trup otce tady,
s čelistí krvavou mukou
postříkal mne krve šarlatem.

Mickiewicz: Přiděj se krve šarlatem,
vstoupils do muk olivové zahrady,
odřekl ses otce Cestu pro pravou
přisahals, že půjdeš za Slávou,
vezeš světlo světa,
zapomeň otce i brata.

Kormidelník: Tady matka moje poraněná
na palubu padá a stěná,
krev z úst stříká poslední mukou
šatů mých drží se rukou,
ruka kormidlo stěží zachytne.

Mickiewicz: Neustoupíš, nežli den procitne,
ať matka smrtelně raněna,
přes krev Archu provodíš,
přisahala že Práva nezradíš,
neustoupíš, ať srdce vykřikne.

Kormidelník: Ó muko, strašlivá muko;
uvolní, s lodí krví pluj;
voda krví plyne červená.

Mickiewicz: Z krve obět obětují
a obět bude přičtena.

Kormidelník: Ó matko, ty umučená,
a Syn přísahal na Slávu,
okovy mé ruce tíží.

1. *Veslař*: Ó bratře, železa mne vříž,
že duši zaprodal jsem Právu.

2. *Veslař*: Srdce i duše v krvavém hávu,
mrtvoly kolem nás krouží.

Chór: Pochodeň zhasíná, pochodeň!
Pochodeň zhasíná u vesla!

Mickiewicz: Nehleďte, nehleďte na vesla!

Chór: V povětrí jek, hasne pochodeň!

Mickiewicz: Nepslochejte výkřiků.
Nad světem zločinu povodeň
zločin se stal hle u vesla.

Chór: Krev tryskla, krví splynula pochodeň,
upíří havěť k hodům se snesla.

Mickiewicz: Nedbejte, nedbejte vesla!

Chór: Nevidím, kdo na palubě!
Kol Noc, Propastí hlubiny;
kam plujem, k jaké záhubě;
co nám po Slávě, po Slávě,
kdy srdce ustrašené v obavě
o rod náš, o bratry, o otce tady,
zašli v muka olivetské zahrady,
co je nám po slávě, po slávě!
Prázdna nám Archa i Sláva,
kdy srdce šílí úzkostí,
kdy tucha smrti kol mává.

1. Pochodeň v leku zhasná,
2. nevidím, kdo na palubě
3. mrtvoly, vír mrtvol v zásnubě,
těla vln zdvihají val
jako násepy, útesy skal,
loď se na mrtvolách vzpíná.

Mickiewicz: Larvy, pekelná upíří,
Satanů prolhaná cháska,
nehleď sem, kdo srdcem chorý,
koho lživá zmámila láska.

Chór: 1. Zde otec se kmitá!

2. Vidím syna!
3. Hle matka.
4. Hle děcko zabitě!
Vina jak kolébka jím zmitá.
5. Ó ženo! hleď, tonoucí se chytá!

Mickiewicz: Nehleďte, pekelné larvy,
klamná nás zmámila láska;
hloub tlačí se Pekelná cháska.

Chór: Klamná nás zmámila láska;
na loď vstoupit tvou kletou,
povodně vlny nás smetou,
potopou zalejí nás vody:
slibovali, slibovali Hody.

Mickiewicz: Přisahali jste na Smrt jít, za Mukou,
přisahali jste na korouhev Spasení,
Duch vaše sloučil Svědomí,
Právu přísáhli jste rukou!

Chór: Odpřisaháme se svědomí,
chceme k přísaze vznést ruku,
na Smrt zavedla nás a Muku.

Mickiewicz: Nehodní, nehodní vykoupení,
před Smrtí chvít se úzkostí,
zapřeli jste Tvoření,
odpřisahali jste se svědomí,
co ruce zmohou v slabosti. —
Hle, bázlivé duše, hle zaprodance
prýč v Propast, v Noci zapomnění,
nehodní, nehodní vykoupení!
Proč nadarmo šle Nebe blesky — psance!
Budeš slyšet hrom zatracení!
Duch nad tebou promluví Slovo.

Chór: Hle, rozpráví řečí perunovou,
hle prorok, prorok, hle lev,
hle okolo Noc i moře krve!

Mickiewicz: Měli jste být jako lvi
okolo Noc a moře krve,
ve svaté Arše plující
v prostřed větrů, hlubin, přesmění,
jako jste první přispěli,
jako jste první povstali.

Chór: Jak vytrvat, bouři kdo přemůže,
nebe nepohodou sténá,
mlhy kolem, propastí větrů,
na palubě krve teplé kaluže.
Ó ruce v krvavé jíše,

neseseme hnusu přemírul
Proroku, kam vedeš vyvolence?
Slíbovals Ráj zlatý,
slunečných květů, pohody
a krví splynuly národy.

Mickiewicz: Na Hody vedu Vás, na Hody!
Krví živou splynuly národy;
omyj se v krvavé jíše.

Chór: Zjevný lék rozrývá duše,
my v hřtichu v krvavé jíše
v nemoci Noci plujeme,
slábneme, slábneme, slábneme.
Pochodeň i Světlo hasne.

Mickiewicz: Na Hody vedu Vás, na Hody
hle Světlo, pochodeň co hasne,
hle Světlo srdce utajené
živým již ohněm jasnél
bude Světlo živé dovršené.

Chór: Oheň vzplál v hloubi lodní!
chce spálit desky paluby,
do Záhuby spěje, do Záhuby,

1. Co čintš, proroku zmaru,
2. Čin -- oheň v hloubi plá lodní,
3. mrtvoly v ohnivě povodni
povede hejtman ke zdarul
4. Co čintš proroku zmarul

Mickiewicz: Vy Mrtví, Smrt vás obrodíl
Zapálím desky paluby
dovrším dílo záhuby.

Chór: Záhoubou hrozí, záhoubou...
Oheň se chytá lodí!
Ó patřte, u kormidla paluby
Smrt, smrt kormidlo vodíl

Mickiewicz: Neměj strachu a bázně nadarmo,
hle Noc plamenem červená,
loď s Vámi ohněm šílená!

Patřte, Smrt kormidlo vodí!
Dovrším dílo záhuby,
zmrtevýchpovstalých přísaha!
Ze Smrti těl se narodí
Duch Slovo, Slovo odvaha.

Chór: Oheň po kormidle sahá,
vír kormidlo rozřízne vzňatý —
prokletý prorok, prokletý.

Mickiewicz: Splněné dílo záhuby,
Zmrtevýchpovstalých Přísaha!

Chór: Hyneme, trámy se valí,
Smrt, Smrt u kormidla řádí,
plameny prsa páří.

Mickiewicz: Z mrtvých vstanete mladí!
(Uprostřed požáru vidět Tanatos, jak řídí kormidlo Korábu.)

F. S. HORÁK: LADY FULLERTONOVÁ,
KATOLICKÁ SPISOVATELKA ANGLICKÁ.

Anglická katolická literatura se honosí četnými spisovateli světového jména. Čtenářům tohoto časopisu je už znám R. H. Benson, tvůrce románů „Pán světa“, „Dílo královo“ a mnoho jiných. Téměř všichni významní katoličtí spisovatelé angličtí jsou konvertity. Nedávno jsme četli o konverzi slavného G. K. Chestertona, jehož díla jsou hojně do češtiny překládána. Na katolickou viru přestoupila také spisovatelka G. Fullertonová.

Georgina Fullertonová narodila se 23. září 1812 v Tixall Hallu v hrabství staffordském. Pocházela ze šlechtické rodiny. Otec její lord Granville Leveson-Gower proslul jako znamenitý diplomat.

Dceruška Jiřinka se záhy naučila čísti, s dětskou četbou byla však brzy hotova. Už v desíti letech četla s nadšením Chateaubriandovu knihu „Le Génie du Christianisme“ a seznámila se tak po prvé s katolickým světem myšlenkovým.

Vychování její bylo prosté, ale pečlivé. Žilaf rodina velmi jednoduše. Ráno a večer podáváno jen mléko se suchým chlebem, v poledne maso se zeleninou a moučnk. Výchova náboženská podle zvyku dobrých anglikánů nebyla zanedbávána. Když se stal otec Jiřinčin anglickým vyslancem v Paříži, vodila vychovatelka dívku občas místo na anglikánské bohoslužby do katolického chrámu. Dojmy z katolických obřadů vtiskly se nesmazatelně do mládí své duše. Ještě jedna událost dětských let dotkla se mocné duše dívky. Kdysi proklela svou vychovatelku, která jí byla nemilá. I vzpomněla si biblických slov o trestu kletby a trpěla muka svědomí, domnívaje se, že patří k nejhorším hříšníkům a že zasluhuje trestu smrti. „Kdybych se byla mohla tehdy vyzpovídati,“ vzpomínala později, „bylo by se mi ulevilo.“

Jiřinka byla dívka snivá a neprotivilo se jí nikterak domácí vězení, jímž byla někdy trestána. V 13 letech z básnila milostný příběh, k němuž jí prostý život její v rodině nemohl dáti podnětu.

17. rokem skončila výchova a Jiřinka byla uvedena do společnosti. Těšila se ze záhav družného života, ale nezanedbávala dalšho sebevzdělání. S oblibou četla tehdy anglického básníka Byrona, jehož díla skrývají pro mládež tolik púvabů, ale: nebezpečí.

Záhy poznala muže, po jehož boku žiti zdálo se jí celým štěstím. Ale tužby její byly teprve po mnohých a mnohých překážkách splněny. I poznala bolest srdce, kterou později dovedla tak mistrně líčiti. Na přání jejích rodičů vzdal se Mr. Fullerton, její muž, povolání vojenského a nastoupil dráhu diplomatickou. Lady Fullertova se cítila nyní šťastnou a přála si, aby byla hodna velkého štěstí, aby byla schopna milovaného muže opravdu oblažiti. Mr. Fullerton byl přidělen anglickému vyslanectví v Paříži, takže jeho žena žila nablízku svých rodičů. Brzy narodil se jí synáček na

velkou radost i bolest své matičky. S počátku byl život manželů pln slunného štěstí. Lady Fullertonová konala s mužem daleké cesty po Itálii, Německu i Anglii, ve svém pařížském salonu přijímala hosty, kteří se bavili hudbou, předčítáním i divadlem. Fočátkem let čtyřicátých (století 19.) vrátila se lady Fullertonová s mužem i rodiči do Anglie, nerada opouštějíc zemi, v níž prožila nejkrásnější svá leta. I potom nebyly jí osudy Francie lko stejné, zvláště události bouřlivého roku 1848 sledovala se zájmem a účastí. Mrzelo jí, že revoluce se zvrhla a neprovedla toho, co slibovala. Myslíla na „utiskovaný lid, přála mu politické svobody a časného blaha, třebas považovala za věc ještě důležitější křesťanskou výchovu dětí pracujícího lidu. Náboženství podle jejího názoru je nejpevnější oporou života, učíc přijímati jeho trudy za prostředek třibící povahu, tento život za přípravu k vyššímu duchovnímu bytí.

Řekli jsme o paní Fullertonové, že byla nábožensky vychována. Než četba básníka Shelleye vzbudila v její duši trýznivé pochybnosti, z kterých se osvobodila četbou Filothee, známé knihy sv. Františka Saleského. Jsouc kdysi na návštěvě, vzala knihu tuto do rukou a jako „náhodou“ otevřela knihu na místě, kde četla kapitolu o náboženských pochybnostech. Za pobytu pařížského, ač anglikánka, ráda si poslechla věhlasné kazatele katolické, kterými tehdejší Paříž slynula. Kdo by z čtenářů neznal aspoň jméno Lacordaireovo,¹⁾ jež o šedesátinách opata Zavorala tak často bylo vysloveno?

Se zájmem sledovala lady Fullertonová také náboženské proudy v tehdejší církvi anglikánské. Její pozornosti neušlo t. zv. „hnuti oxfordské“ (od r. 1834), směr, který se značně přiblížil ke katolicismu a jehož mnozí stoupenci přestoupili k církvi katolické. Jmenuji jen J. H. Newmanna, pozdějšího kardinála, který je mnohým čtenářům znám jako skladatel povídky „Callista“ z dob prvích křesťanů, a kardinála Wisemana, tvůrce „Fabioly“, líčící tklivě utrpení prvokřesťanských mučedníků. Vzpomínám si na tuto zelenou knížku (český překlad z Dědictví svatojánského nebo cyrilometodějského), již nám otec předčítával, často ustávaje v čelbě, když pohnutí jej přemohlo.

Paní Fullertonovu mučily pochybnosti o pravosti anglikánské víry, stejně i jejího muže, ač neměla o tom tušení. Muž překvapil jí svým obrácením dříve, než se sama po těžkých bojích odhodlala ke konverzi, která jí přinesla vysvobození z mučivých pochybností a žádoucť klid (1846).

Stalo se to v době, kdy lady Fullertonová byla již slavenou spisovatelkou.²⁾ Její první román „Ellen Middleton“ vzbudil všude rozruch. Ellen se dopustila v dívčích letech činu, který jí otrávil

¹⁾ Právě vytlé 2. č. V. r. „Života“ přináší o něm studii z pera Bofitova.

²⁾ Díla její ve 20 svazcích vydala známá „Edition Tauchnitz“.

celý život. Zavádila z bujnosti o svou mladší sestřenicí, která, stojíc na nebezpečném místě, ztratila rovnováhu a utonula. Neměla odvahu vyznati se ze svého činu, ač se nestal beze svědků. Jeden z nich, Henry, ucházel se o její ruku, a když byl odmítnut, zavázal dívku přísahou, že nikdy nevyzradí okolností, za kterých se činu dopustila. Ellen se pak provdala za Middletona. Přísný muž se nějak o její vině dověděl a vypudil tu, která se hájiti nemohla. Spisovatelka dovede jímavě líčiti osudy Elleniny, že cítíme s hrdinkou nevýslovná muka utrpení a oddechne se, když konečně umírající Henry objasní vinu Elleninu a způsobí, že jí muž s pět k sobě povolá. Bohužel, útrapy zlomily její sílu a netěší se dlouho z nového štěstí.

Román vyniká hlubokým rozbořením duše Elleniny, obtíženou vinou. Ne obraznost, nýbrž vlastní zkušenost z mládí, o níž jsme se zmínili, pomáhala tu spisovatelce. Její umění bylo všeobecně ceněno, i jí zajímalo, že nepudil ji k tvůrčí činnosti umělecký pud, nýbrž touha, aby z výtěžku svého pera pomohla lidem ubohým.

Bylo její snahou uvarovati je hříchu, pomoci jim s láskou a pochopením všeho, co zvyšuje cenu jejich zápasu životního a co omlouvá jejich poklesky. A tato charitativní činnost působila jí větší radost než úspěchy literární. Lí těšilo jen, že její hojně čtené knihy budí víru a sílu v smutku, zkouškách i pokušeních. Její knihy mají skrytou tendenci, čteme v nich místa, která rozněcují, slova, jež hluboko vnikají do srdce vnímavého, čteme o postavách jež směřují výš, o jiných, jež budí ošklivost před hříchem a sobectvím. Psychologická jemnost je předností všech jiných četných románů a novel. „Grantley Manor“, „Lady Bird“ a j. nepoutají napínavým dějem, nýbrž výbornou kresbou duší. Nynějšímu čtenáři snad zdají se trochu rozvleklé, ale krásné jednotlivosti směřují a jejich obšírností. V románě „Grantley Manor“ čteme na př. tato krásná slova o chvilích ticha a mlčení: Jaká vzácná moc je přece v mlčení! Kolik tu rozhodnutí se vynořuje, kolika vítězství se dobývá v oněch pomlčkách, kdy rty jsou zavřeny a kdy duše cítí, že oko Stvořitele na ni spočívá! Jsou-li pronesena slova řezavá, ostrá, jež vhanějí krev do tváře, a mlčí-li oni, jimž jsou řečena, méj k nim účtu! Dokonává se v nich zápas, duch zla a jejich strážný anděl jsou jim nablízku. V oně přestávce vykročili vpřed, buď k nebi nebo peklu. Ti jsou silní tvorové země, v dobrém i zlém, kteří dovedou mlčeti v trýzni i tísni, kteří poskytnou své duši čas, aby nabrala síly k pokušení nebo síly k hněvu.“

Psychologická stránka není ani v těch románech zanedbávána, které poutají pohnutým, pestrým dějem, jenž se nám zdá skoro nepravděpodobný. Nadpis románu „Too strange not to be true“ sám vytýká povahu příběhu zde vypravovaného. Jde o pestré osudy princezny Charlotty z Brunšvicka, jež byla provdána za syna cara Petra Velikého. Chartotta prchne před krutým manželem do Ameriky, po jeho smrti nalezne chvíle oddechu v man-

želství s plukovníkem z Aubanu. Přestěhuje se potom do Francie, kde ji čekají nové útrapy.

Děj románu „A stormy life“ (Bouřlivý život) spadá do doby bojů mezi červenou a bílou růží (1455—85). Hrdinkou je chot anglického krále Jindřicha VI. Spisovatelka pěkně vystihuje vývoj její, jak z hrdého, panovačného dítěte se stane trpitelkou hofem očistěnou. Marketa ztratí posléz muže i jediného syna. Je bolem zdrčena, chce si zoufati, ale posléze přijímá z rukou Božích utrpení jako pokání za své hříchy.

Ltíc boí matky, zbavené jediného syna, píše lady Fullertonová krví vlastního srdce. I jí zemřel miláček její Vilém, jediný syn, pýcha a radost jejího života, v květu mládí, ve věku 21 let. Trpěla nevýslovně a bolest duše její se nikdy cele nezahojila. O jejím synu se nesmělo před ní mluvíti, na jeho obraz nemohla lady Fullertonová popatřiti. Visel zahalen v její světnici. Teprve krátce před smrtí nabyla odvahy odkryti obraz. Se ztrátou synáčka smířila ji myšlenka, že snad smrt jejího Viléma uchránila od mnohého poklesku a od hojných trudů, na něž život nebývá skoupý. Neř její dosvědčuje, jak mistrně lady Fullertonová, tolik životem zkoušená, dovedla těšiti trpící duše, učíc je pojmati utrpení jako pomůcku k sebezdokonalení. V denku paní Fullertonové se dočítáme, jak se snažila zbaviti se všech nedokonalostí, zvl. pýchy a ješitnosti. Nečetlať po delší čas příznivých posudků svých děl, byla ochotna vzdáti se spisovatelské činnosti, dávala-li by jí podnět k samolibosti. Vyčítala si, propásla-li příležitost k dobrému skutku, nebo lpěla-li tuze horlivě na svém mínění či nepotlačila hned nepěkných myšlenek o svých známých.

Časté pomýšlení na onen svět nezbavovalo ji smyslu pro potřeby tohoto života. Ochotně doprovázela manžela na procházkách, hostům nedávala najevo, že pro ně nemá kdy, ráda se věnovala dětem svých sourozenců.

Spisovatelská činnost paní Fullertonové byla velmi rozsáhlá. Nebudeme tu vypočítáti všech jejích spisů, toliko se zmíníme ještě o románě „Constance Sherwood“, jehož děj se odehrává v 16. století za doby pronásledování anglických katolíků. K románu konala paní Fullertonová rozsáhlé studie přípravné, ze jich i Řím mohl použiti, když šlo o blahověnění anglických mučedníků (1882).

Máme-li na mysli rozsáhlou činnost spisovatelskou paní Fullertonové a uvážíme-li, že neméně velká byla její činnost lidumilná (charitativní), podíváme se opravdu této ženě, která každý okamžik dovedla naplnit hodnotným obsahem. Madame Cravenová vypravuje ve svém životopise o lady Fullertonové (Vie de Lady Fullerton, Paris 1888) krásnou epizodu ze sociálního působení jejího. Lady Fullertonová poslala kdysi k nemocné ženě svou zástupkyňi. Tato paní položila peníze a obsah košíku na postel nemocné a chtěla se po několika přívětivých slovech vzdáliti. „Už

jdete, milostivá paní?" tázala se nemocná s úžasem. „Ano, proč se dívíte? — „Paní Fullertonová neodcházela hned, dříve mi zapopila.“ — „Mohu také tak učiniti.“ — Nato dověděla se paní ona, že lady Fullertonová při každé návštěvě pokoj zametla a uklidila, pomohla nemocné se ustrojiti a neodešla, pokud se neujistila, že nic tu nebude chyběti do příští návštěvy. Někdy také ještě předčítala nemocné a pohovořila si s ní.

Paní Fullertonová poznala, že jednotlivec nestačí bojovati proti nemoci a nouzi. I spojila se s některými paními, jichž společným úsilím se podařilo povolati do Anglie milosrdné sestry a zříditi řadu dobročinných ústavů.

Lady Fullertonová zemřela 25. ledna 1885. Moc a kouzlo její osobnosti nejlépe vystihla její neř Z. Pittová, pravíc, že nemožno u ní žíti a nenásledovati jejího příkladu.

(Použito spisu „Frauengeist der Vergangenheit“ od Heleny Rieschové, vyšlo u Herdera.)

BARTUŠKA JOSEF: NEJCHUDŠÍ V LESE.

V černém, černém lese
plamének sirky se třese,
aby zaplašil tmu.

A říkám-li vám, že nikdo ani myšlenku neunese,
tož neunese
a raděj se vrátí.

I já jsem se jednou vrátil,
vždyť jsem ten nejchudší,
který už všecko ztratil.

A tak jsem všechny sirky vyškrtal.
jen tak,

že se mi chtělo,
vždyť mé srdce už dávno větvemi uletělo
a najdu je
u nohou Páně
po pravé a levé straně.

Z knihy: „Den života.“

JAN KASPROWICZ, PŘELOŽIL JAN KARNÍK:
Z „KNIHY CHUDOBNÝCH“.

Rád bych dnes otevřel srdce,
tak jako jarního rána
otvírá bránu kostelní
ruka sakristána.

Rád bych, by paprsky světa
probuzeného zofí
plynuly do mé svatyně
jak feka, co spěchá k moři.

Jasněji slunci přejasných,
jak zlatý proud feky chvatně
nechať se řinou do srdce,
jenom co otevru vrátně.

Nechať vyplní kostel můj,
klenutí a všecky stěny,
až tam, kde hlavní oltář je
slavně Mu vyvrcholený.

Možno, v ten čas, kdy nitro mé
takou se jasností zvlní,
uzřím zjasněnou zornicí,
že se mé naděje plní.

Že On, jenž sama jasnost jest
a přeje radostem máje,
vstupuje do mé svatyně,
když slávou naplněna je.

Jeho když vítá s veselím,
oddávaje se Mu cele,
bez chmur po koutech schoulených,
bez mraku v posupném čele.

Rád bych dnes otevřel srdce,
tak jako jarního rána
otvírá bránu kostelní
ruka sakristána.

Vidím však, že je soumrak dnes
a svět svou úsvitnou slávou
nevplyne v mojí svatyni,
jak fekou šumnou a dravou.

Proto však se Ti nerouhám,
prosbu-li vysílám v nebe,
aby Tvé kroky velebné
před můj práh přivedly Tebe.

Vstup jenom — jedno už,
srdce-li zjasníš, či v šere
ještě je více zatemníš,
rád Ti otevru dveře.

Všecko mi jedno, vstoupíš-li
v nitro mé se svojí výše
v rachotu blesků hromových
anebo svatě a tiše.

Ať jako žádost dychtivá,
vzlyk ať resignovaný —
jenom kdybys mi zahojil
nitra zdrásané rány.

Uznáš-li jen mne za hodna . . .
Toho jen srdce se bojí,
může-li dnes Tě přijmouti
do mračné hlubiny svojí.

Rád bych dnes otevřel srdce,
tak jako jarního rána
otvírá bránu kostelní
ruka sakristána.

Růžová vilka na konci městečka dostane brzy nové obyvatele. Od smrti svých rodičů zde bydlí stará slečna Bibiána se svou sluzkou. Jen občas sem přijede vysoký černovlasý Bibiánin bratr z města. A nyní je Marcel ve velké peněžní tísní a je nutno prodat růžovou vilku, starý jejich domov, aby se zachránila existence Marcelova a jeho tří dětí. A právě dnes přijede Marcel. Přijede se naposled projít po pokojích někdejšího domova, po dvorci a zahradních pěšinách. Přijede a budou vzpomínat. Bibiána se těší už jako dítě na to vzpomínkové zopakování celého dětství a mládí.

Bože, poslední týden prožívá v tomto domě!

Jsou rozpočteny dny a noci, které tu ztráví!

A Bibiána vychází před vilku, aby se podívala, nejde-li už Marcel.

A vskutku již přichází. Jde rychlým krokem, líbají se s Bibiánou a usedají pak v pokoji, odkud je vyhlídka na malý dvorek a k zahradě zesmutnělé teď podzimem. Dívají se jeden druhému mlčky do očí. Až po svačině se jejich ústa poněkud rozhovoří.

„Teprve dnes ti cítím, Marcelle, že bude při tom mnoho bolesti — — —“

„Při čem?“

„Při tom loučení s těmihle zdi a se vším . . .“

„Bude, ale nakonec přejde. Časem se všechno uhlazuje! Stará moudrost!“

Sešli po několika schůdcích dolů na dvorek.

„Klukovin zlých pár jsem tu provedl, chacha! Tehdy bylo — — — dobře! Zvlášť večer, víš to tu bývalo živo. Děcek z celého městečka a výskotu a křiku. Teď ho mám doma ten rámus . . . naše dcerušky . . . jenže jsem už na to trochu starý.“

„Aspoň si připomeň takhle místa. Bývalo tu radosti! A až pominulo dětství a přišlo to pravé čisté mládí, pak to bylo zas jiné, docela jiné. Takoví malí nadšenci jsme byli. Každý měl své radosti, své zábavy — — —“

„ . . . a své první lásky, cheche, Bibiáno . . .“

„Možná . . . ano . . . taky . . .“

„A fěkni, fěkni, když na to všechno teď takhle v tichosti, Bibiáno, vzpomínáme, nemusíme-li uznat, že toho dobrého bylo tolik, že by bylo tak nemoudrým tehdy ještě snad víc si žádat!“

Bibiána z hluboka dýchá, s úsměvem dívá se na bratra, a pak vcházejí oba do zahrady. Stromy jsou žluté a červenohnědé. Na některých je jen několik listů. Ostatní listí všechno popadalo na zem, pokrylo trávník a úzké stezičky.

„Ba, byl tu tehdy skutečný ráj. Jeden na druhého jsme se usmívali a radost ze života tak nějak jako by šuměla nám v prsou. To se nikdy nezapomene. Nikdy se nezapomenou tatínkovy večerní ho-

vory u krbu v ložnici před spaním, nikdy se nezapomene matčina vášnivá láska k nám všem a ke květinám."

"Tuhle . . . jako bych ještě viděl, Bibiáno, ty rozkošné záhony hledčků, bílých a růžových."

"A tamhle, Marcele, bývalo políčko macešek a řeřich. A tulipány, tulipány pamatuješ? Brzy na jaře, sotva sníh odešel, jak to zde oživilo. Tulipány všech barev, krvavě rudé, bílé, žluté i černé . . . A hyacinty když tu zavoněly, to byla přece rozkoš!"

"Tatinek tuhle si vždycky narychlo dřevěnou dubovou lavičku urobil, donesl fajfku. Já chodíval pro tabák. Dobře jsem to vždycky donesl, jen jednou, to už jsem byl větší kluk, koupil jsem si cigaretu, o trochu tabáčku tehdy dostal tatínek méně. Jenže hlava . . . hlava má to tehdy odnesla. Bolela totiž hrozně po té cigaretové premiéře."

"Vím, vím, Marcele, ležel jsi a já tě obsluhovala . . ."

"A tehdy, jak se dobře pamatuji, právě maminka ošetřovala rozkvétající chrysanémy. Ty květy jejich milovala ze všech myslím nejvíc. Celé léto byly v zahradě, až k podzimu je přinášela do kuchyně na květinový stojan. Bývalo jich velmi mnoho!"

Bibiána se usmívá.

"Ruce mne, Marcele, bolívaly od přenášení květináčů s chrysanémami. Tuhle před bestdkou je maminka sázela do hrnců, velická řada jich bývala!"

"To bylo dětství plné pohádek a romantiky. Sám úsměv, smích a jáásání."

"A hudba a zpěv, Marcele! Na jaře maminka tak často sedala ke klavíru. Poslouchali jsme se zatajeným dechem tóny, které pod úderý jejich bílých prstů vycházely z klavírových strun. Jednou jsem, Marcele, i plakala při mamčině hudbě. Nevím, proč to bylo, ale dala jsem se opravdu do pláče."

"To tě myslím toho dne tolik štěstí najednou potkalo, že jsi ho ani unést nemohla."

Bibiána jde se skloněnou hlavou vedle bratra. Do očí jako by se teď znovu draly horké slzy.

Slunce ozářilo Marcelovu tvář.

Bibiána vzhledne, opět se jeden druhému do obličeje podívají.
"Marcele, zdává se mi tak někdy, že jsme měli snad rodiče ještě víc tehdy za to všechno milovat. Víš taky za to radostné království, za ten ráj, v jakém jsme tehdy žili. Za jejich starostlivost a . . . a za všechno . . . za všechno! Za ty laskavé pohledy a laskavé myšlenky. Za to, že to tu bylo vskutku jejich přičiněním jako v nějakém báječném světě! Když zemřeli rodiče, tolik poesie domova odešlo z těchto míst."

"Skoro . . . skoro měli jsme je, Bibiáno, milovat ještě víc. Tak ti teď najednou mě napadla taková . . . taková, víš, docela prosaická věc . . ."

"Totiž . . .?"

"Mamčiný povídkové koláčel!"

„Ach!“

„Ano, na ty jsem si vzpomněl. A co ti to říkám, už jako bych i jejich chuť v ústech cítil. A jejich vůni, Bibiáno!“

„Byl to rajský pokrm. A my to jedli tak . . . tak, víš, plnými ústy. Jedli jsme, jedli, věděli jsme, že nám to strašně chutná . . . nu a víc . . . víc skoro nic . . .“

„Ano, víc nic. A měli jsme to zatím zvolna dávat do úst, jako bychom v kostele hostie přijímali. Modlitby jsme měli při tom v duchu odříkávat. Chválit klidný domácí život, prosit, aby nezůstal ani okamžik jeho nepovšimnut našimi dušemi, a aby tyto z něho čerpaly sílu pro budoucí život a lásku k žití.“

„A vidíš, všemu je teď, bohužel, konec. Život byl potom trochu jiný, než jsme čekali.“

„Přece ale, Marcelle, nesmíme zoufat. Pamatuješ starou Justinu, co k nám chodívala v neděli k obědu. Šedivé círy visely na jejím těle, nic neměla a přece na její tváři byl stálý úsměv. Vždycky mne objímala a říkala: ‚Slečinko, já jim mám každého člověka ráda. To by nevěřili!‘ A já byla taková ještě malá, když k nám Justina chodívala. Jednou jí povídám: ‚Jsi velice ráda, Justino, na světě?‘ A ona, že velice. A já zase jí: ‚A kdybys tak, poslyš, Justino, byla hrozně nemocna, byla bys přece ráda na světě?‘ — ‚Byla, jak by ne?‘ — ona na to. — ‚Kdyby ti nohy a ruce až u těla uřezali!‘ — — ‚Byla, jak by ne?‘ Děkovala bych pánu Bohu, že vidím, že slyším, a to všechno ostatní, že dovedu pochopit, co je na světě krásného, že se mohu radovat ze sluníčka, že slyším lidi mluvit a zpívat. Tak mnoho by mi — povídá — i potom toho krásného zůstalo!“

„Tohle že ti řekla Bibiáno, Justina?“

„Právě tak, Marcelle!“

„A . . . a usmívala se, vidíš . . .?“

„Ona se věčně usmívala.“

Marcel usedá mlčky na lavičku před dřevěnou bestdkou, na níž podzimem zkrvavělo listí divokého vína.

„Bude dnes, Bibiáno, takový nádherný večer. Je listopad, ale ani příliš chladno tu dnes po západu slunce, myslím, nebude. Kolik dní tu ještě budeš?“

Bibiána usedá vedle bratra.

„Čtyři dny.“

„Já jedu tedy dnes večer domů, Bibiáno, a všechno u nás pro tebe uchystáme. Trochu nahradit ti musíme tahle místa naším domovem . . .“

Bibiána chvíli mlčí, z očí jí několik slz kane po bledé tváři.

„Marcele, víš . . . víš, jak rozkošně bývalo zde v zahradě pozdě večer, kdy už přicházela noc? I v tuhle dobu, na podzim. Nebe bývalo takové tmavé, mraky se zvolna po něm valily se svými zářícími trhlínami podobnými jezerům. Takový posvátný klid a mír přicházel v té době do duše, když jsme tu tak chodili po

těchto pěšinkách; okna domu byla ozářena, maminka vařila ve-
čeři; takový klid . . . a . . . mír . . ."

A Marcel najednou sáhne po ruce sestry Bibiány. Neříká ničeho,
jenom hladí její ruku, stále ji hladí . . .

M. KAVÁNOVA: SRDCE PÁNĚ.

Ó Srdce Páně, věčný síly zdroji
a lásky tůně k stmění hluboká,
sem ovce chodí pítí něhu Tvoji,
když unaví je cesta daleká.

Ohnisko lásky Tvé se rozevírá
v úžasnou výši písně slitovné,
když pláče v lidi otřesená víra,
vodou Tvých moří přec nic nepohne.

Čím srdce lidské Tebe připoutává,
připíná k skále věčné věrnosti,
ubohé srdce, jež si s vášní hrává,
Tvé jméno často z myslí vyhostí.

Jak těžko spojit malé částky času,
ruky stisk jeden, jaká odplata,
čím zhnívám, nevím, a dívám se v žasu,
cestička stará jak je zaváta.

A Tobě sem snad někdo nosí více?
Náš žal se všechen tady zachvěje,
a svých máš tisíc, tisíc na tisíce,
Tvé velké lásky marné naděje.

Náš i svůj život, všecko světa dmutí --
tady je živo a nic nezmráá
a přece všechněm skytáš spočinutí,
a všem nám život odtud vyvráá.

Na harfu lásky kdo zde z jitra hraje,
přichází s víry živým vznětem v chrámy,
tep srdce slyší, ohlas písně z ráje
a nebolí zde, co je venku tam.

Je nebe krásné za bezmračné noci
a slávy mnoho drahami jde hvězd,
nedýchá ale tou velikou Mocí
jak svatostánek, v němž Bůh s námi jest.

VÁCLAV OLIVA:
O ÚMRTNÍM ROCE SV. JANA NEPOMUCKÉHO
VE SVĚTLE JEHO KANONISAČNÍ BULLY.

Existence života i smrti sv. Jana Nepomuckého, a to mučednické smrti jeho roku 1393, jest nade vše pochybnost prokázáným historickým faktem, jak svědčí všickni vážní dějepisci i z doby nejposlednější. Za to otázka o úmrtním roce *téhož světce v bulle kanonisační* či dle znění kanonisační bully *nenalezla posud všestranně uspokojujícího rozřešení*, a to prostě z důvodu, že jedni nemíní se v této záležitosti přes poslední publikace¹⁾ vzdáti cesty nastoupené v otázce svatojanské již od Františka Palackého a druhí, zaujati Václavem Tomkem, zapomínají, že dobré má vždy ustoupiti lepšímu, jsou-li pro lepší uvedeny alespoň stejně platné důvody jako pro dobré. K první kategorii počítám profesora dr. Josefa Pekaře a k druhé profesora Th. dr. Františka Stejskala

Dr. Pekař alespoň v otázce svatojanské, pokud se týče úmrtního roku sv. Jana Nepomuckého a znění kanonisační bully o něm, hlásá: *Se mnou skoro všichni novodobí historikové čeští, pokud se o otázce svatojanské vyslovili, mezi nimi v prvé řadě Palacký, praví že při svatořečení stal se omyl, stal se omyl přes úsilivnou a dlouhotrvalou snahu osob zúčastněných dopřítí se starších nebo spolehlivějších zpráv historických, omyl, zaviněný nedostatečností tehdejší nauky historické a především chybou kroniky Hájkovy, omyl v tom smyslu, že pravému Janu z Pomuka t. j. mučedníku pochovanému v hrobě u sv. Víta, v hrobě vedeném v uctivé nebo zbožné patrnosti od r. 1393, přičtena byla vedle novějších důkazů zásluh jen část titulů úcty, na něž měl nárok, t. j. jen ta část, která záležela ve staré legendární tradici, postižitelné již v husitském století, že byl umučen pro porušení povědného tajemství. O historicky adostatek dosvědčených titulech svatosti z let 1393–1401 nevěděl kanonisační proces ničeho; nad to byl přičten světcí Hájkův falešný rok úmrtí... Proto legenda o Janu, jenž prý byl utopen r. 1383, táž legenda, již se přidržela bulla kanonisační, je jasně postižitelným omylem...²⁾*

¹⁾ Minim jednak spisy Fr. Štědrého a pak články a spisky své, jež jsou: „Kanonisační bulla sv. Jana Nep.“, „Pravda nezná ustoupiti zlobě...“, „O úmrtním roce sv. Jana Nep.“, „O zповědnickém úřadě sv. Jana Nep.“, „Ruce pryč...“, „O beatifikaci a kanonisaci vůbec“, „Před beatifikací sv. Jana Nep.“, „O blahověčení sv. Jana Nep.“, „O kanonisaci sv. Jana Nep.“, jehožto rukopis po schválení arcibisk. konsistoří v Praze při smrti dp. Vlastimila Háška v Liboci se mi ztratil, a „O roce mučednické smrti sv. Jana Nep.“ Vdp. Frant. Štědrý napsal: „Obrana sv. Jana Nep.“, „Sv. Jan Nepomucký“ a „Jest pravdou nepochybnou, že rok 1383 v bulle kanonisační jest rokem úmrtním sv. Jana Nep.“? Mimo to napsal jsem větší spis: „Kanonisační proces sv. Jana Nepomuckého“ a nabídl jsem jej dědictví sv. Jana Nep. v Praze, ale feditelství jej odmítlo.

²⁾ Sr. „Tři kapitoly o sv. Janu Nepomuckém“ či dle titulního listu: „Tři kapitoly z boje o sv. Jana Nepomuckého“, 26 a 28.

A *dr. Stejskal* o téžže předmětu dodává: Důvody, jež jsou uváděny pro názor, že r. 1383 v kanonisační bulle nemusí nutně a naprosto značiti rok mučednictví Janova, nepřesvědčují a dají se snadno vyvrátiti. Nemělo se tak málo dbáti okolnosti, že *do roku 1752 nikdo nepomyslel na to, pochybovati o r. 1383 jako o udaném roce smrti sv. Jana*, ano, že až do let osmdesátých předešlého století, hájena byla domněnka o dvou rozdílných Janech z Pomuka. Bylo by skutečně s podivem, že by nikdo se nebyl dověděl o úpravě bully v tomto smyslu, aby rok v ní udaný neznačil nutně a naprosto rok mučednictví sv. Jana. Ani námitka, že r. 1383 je jediný rok, který v celé bulle přichází a že tedy nemůže nic jiného značiti, nežli rok smrti světcovy, není tak malicherná, aby mohla zůstatí bez vyvrácení, *neboť jaké důležitosti zvláštní pro život mučedníka sv. Jana Nepomuckého je okolnost, že v r. 1383 královna se odevzdala zcela skutkům kajícím a král střemhlav se urhl v propast hříchů, kdyby rok ten neznačil zároveň rok smrti sv. Jana? ...¹⁾*

Vyskytl se ovšem ještě *Vojtěch Václav Sternberg*, jenž ve článku: „Sv. Jan Nepomucký“, uveřejněném v „Hostýnském poutníku“ na rok 1920, oživuje starý názor německého jesuity Schmudeho o sv. Janu Nepomuckém, utopeném r. 1383 a o druhém sv. Janu, umučeném r. 1393 a dovolává se také mimo jiné kanonisační bully, ale názor tento jakožto úplně nesprávný nemůže míti jakéhokoliv sebe menšího vlivu k rozřešení otázky o úmrtním roce sv. Jana v bulle kanonisační. Za to *velmi případně* zasáhl do předmětu našeho *vdp. Fr. Štédry, farář ve Slavětíně*, již předpomenutým článkem: „Jest pravdou nepochybnou, že rok 1383 v bulle kanonisační jest rokem úmrtním sv. Jana Nepomuckého?“ v „Českém západě“ ze dne 12. května 1921. I nezbývá tedy, než opětne a *důkladněji uvážiti důvody, proč rok 1383 v bulle kanonisační není úmrtním rokem sv. Jana Nepomuckého.*

Výsledek svých úvah o úmrtním roce sv. Jana Nepomuckého a kanonisační bulle, o něm jednající, shrnul jsem roku 1919 v následující slova: „Sv. Jan Nepomucký byl kanonisován v době, kdy věřilo se ve dvojici Janů. Proto v procesních aktech udává se, nebo alespoň naznačuje za rok jeho mučednické smrti rok 1383. Procesní soudcové s rokem tímto se spokojovali. I sám obhájece víry *Prosper de Lambertinis* podlehl všeobecnému tomuto proudu, ač *neustával po celý proces upozorňovati na neshodu vyschnutí řeky Vltavy po smrti sv. Jana roku 1383 a tím zřejmě ukazovati svou nespokojenost s životopisnými daty tohoto světce.* Tž Lambertini dohlížel k sepsání kanonisační bully svatojanské a to při nejmenším alespoň v tom smyslu, že do ní nemohlo nic

¹⁾ Sr. „O roce smrti sv. Jana Nepomuckého v bulle kanonisační (1383)“ ve Sborníku hist. kr. XXI, an.

býti pojato, k čemu by byl nevolil. *Rok 1383, jenž v kanonisační bulle přichází, je tam tak umístěn, že nemusí nutně a naprosto, jak až dosud většinou za to se mělo. značiti rok mučednictví Jana, ježto mnohé důvody, čerpané z rozdělení bully v odstavce, z nápisů či udání kratičkého obsahu při jednotlivých odstavcích z textu a gramatického spojení spíše mluví ve prospěch myšlenky, že rok tento značí počátek úplně zvrhlého života krále Václava a rok odhodlanosti sv. Jana podstoupiti mučednickou smrt pro zachování zpovědního tajemství, ježto se tehdy stal zpovědníkem královny Johany. V kanonisační bulle nabývá právní moci jediné to, co obsaženo jest v jejím tenoru, t. j. pro kanonisaci sv. Jana Nepomuckého má váhu jen to, co obsaženo jest v kanonisační bulle samé a katolik také pouze tím bez jakéhokoliv zření k procesním aktům jest ve svém svědomí vázán . . .¹⁾*

A úsudek tento platí posud v plném rozsahu.

1. Proto pravím důrazně: Obhájce výry Prosper de Lambertinis neustával po celý kanonisační proces u sv. Jana Nepomuckého ukazovati svou nespokojenost s životopisnými daty tohoto sluhy Božího. Prokurátor záležitosti totiž hned při počátku jednání o blahověčení sluhy Božího Jana Nepomuckého, jak jasno z procesních akt, dodal *dějepisné doklady* o životě a smrti nastávajícího blahoslavence a později i svěťce a *roztřídil tyto ve tři druhy* na důkaz, že nejen sám, ale s ním i sbor obřadů *nepřikládá všem těmto dokladům stejné ceny a průkaznosti,*²⁾ jak ostatně rozumí se samo sebou. Alespoň Jan Franchelluci dí, že jsou dvě řady důkazů o svatosti, životě, smrti a mučednictví Jana Nepomuckého a to prvni, jež čerpá se ze svědectví 21 lidí, vyprávějících o skutečích, mučednictví a zázracích našeho sluhy Božího, a druhá že spočívá v mnoha památkách dějepisných. Potom výslovně dokládá: „Druhá řada důkazů, jež spočívá v mnoha památkách dějepisných, jednajících o blahoslaveném Janovi, zaznamenaná jest ve dvou velice starých knihách psaných, z nichž jedna pochází z archivu kostela Pražského a druhá byla složena od mistra Pavla Žitka. Obě knihy tyto dle prohlášení odborníků, zvolených od delegovaných soudců, sepsány byly kol polovice XIV. století. Potom následují tři spisovatelé století XVI. a to nejprve Václav Hájek . . . Druhým je Jan Dubravius . . . Třetí pak místo zaujímá Martin Borejk . . . Řadu (dějepisných důkazů) posléze uzavírají přemnozí velice vážní spisovatelé století XVII., mezi nimiž vyniká P. Bohuslav Balbín . . . K těmto (dějepisným) dokladům jako vrchol všech připojuje se rozsudek, jímž Václav roku 1400 byl zbaven císařské důstojnosti . . .“

Z toho tedy patrnó, že Řím při kanonisačním procese sv. Jana Nepomuckého za *nejprůkaznější z dokladů historických považoval*

¹⁾ Sr. „Archa“, VII, 185.

²⁾ Těto okolnosti posud v otázce svatojanské nikdo z dějepisců náležitě neuvážil.

tři a to na prvním místě rozsudek o sesazení krále Václava z hodnosti císařské, na druhém manuskript z kapitulního archivu a na třetím manuskript Pavla Žídka. Méně průkazní byli Hájek, Dubravius a Borejk. Všichni spisovatelé pak ostatní s Balbinem v čele, náleželi do třídy poslední, jež se zase dělila na spisovatele slovně uvedené a pouze připomenuté. Proto také Prosper de Lambertinis odvolával se ve svých námitkách hlavně prvních tři dějepisných dokladů a ostatní mlčky přecházel anebo téměř žádné váhy jim nepřičítal.

A tu dle akt procesních rozsudek o sesazení krále Václava zněl: „My, Jan, z Boží milosti svaté diecese mohučské arcibiskup, svatě říše římské v Německu arcikancléř oznamujeme atd. Posléze, což je hrozně a nevyhovitelné, (Václav) jednak vlastní, jednak jiných nešlechetníků, jež sebou měl, rukouctihodně představené církve, kněze a duchovní osoby a mnoho jiných počestných lidí proti ustanovení práva a jinak než slušelo se králi římskému, usmrtili dal, utopil, hanebně spálil a hrozně zahubil. Tyto ovšem připomenuté a jiné mnohé hrozné zločiny a nepravosti tak velice jsou známy a veřejně rozšířeny, že nemohou se ani omluviti, ani zakryti atd. Na hradě Lonsteině u Rýna . . . léta vtělení Božského 1400, v pátek, dne 20. měsíce srpna“ Nejstarší manuskript, nalezájící se v archivu metropolitního kostela v Praze, pravil: „ 1383 Jan z Pomuka utopen s mostu, kněz, doktor dekretů“ a kronika mistra Pavla Žídka dokládala: „Po čtvrté, protože měl špatné podezření o své paní a ona se zpovídala mistru Johánkovi, děkanovi u Všech svatých, přišel k němu král, aby mu řekl, s kým obcuje? A když děkan nechtěl mu říci, kázal jej utopiti. Potom vyschla řeka a když lidé pro zastavení mlýnů neměli chleba, počali proti králi mluvit a to byl počátek zla.“

Bedlivým rozbořením hlavně těchto tří nejdůležitějších pramenů dějepisných zabavený Prosper de Lambertinis při úvaze o mučednictví a tedy i zcela důsledně o roce smrti sluhy Božského, Jana Nepomuckého byl při nejmenším v rozpacích. Dějiny alespoň Václava IV. a zejména sesazení jeho roku 1400 byly mu velmi dobře známy z více spisovatelů, jako na př. dle jeho vlastního výroku, ze Spondana, Baronia a j., dále v sesazovacím dekretě naprosto neušla mu slova, že zločiny královny byly r. 1400 velice známy a veřejně rozšířeny, čili, že v roce 1400 byly ještě ve velmi živé paměti jakožto fakta kratince před tím minulá, konečně ze Žídka upoutala jeho pozornost věta, že po smrti Jana Nepomuckého pro zachování zpovědního tajemství, jež při blažohřešení, mučednictví a smrti, o něž se jednalo, tak důležitou hrálo roli, vyschla řeka, což že stalo se roku 1393, jak výslovně sám de Lambertinis tvrdil a přece zase manuskript pražský apodikticky mu hlásal, že služebník Boží, sv. Jan, byl utopen roku 1383. Nedivno tedy, že svému přesvědčení či v tomto případě pochybnostem dal de Lambertinis místa v námitkách, pronesených

při otázce, má-li se vůbec započítí s jedním o blahoslavení služebníka Božího Jana Nepomuckého.

Proto, *ačkoliv byl Prosper de Lambertinis přesvědčen*, jak sám tvrdí, že při celém jednání nejde o řešení životopisných dat světce, ale *všecko záleží na vyšetření, uskutku-li a jak třeba nachází-li se u služby Božího Jana Nepomuckého pověst mučednictví*, přece, poněvadž mučednictví samo a rok smrti jsou nerozlučně spojeny, dle nejasnosti shora připomenutých tří nejdůležitějších a nejprůkaznějších dějepisných dokladů *namítal*: „*Stalo-li se mučednictví roku 1383 a život a smrt tohoto sluhu Božího či blahoslavence Jana Nepomuckého popsal a tiskem vydal teprve roku 1670 jistý Páter Bohuslav Balbin . . . nemůže se říci, že pověst mučednictví zákonitě a jak třeba jest dokázána*,” t. j. de Lambertinis vlastně píše, že stalo-li se umučení sv. Jana, jak tvrdí pražský manuskript a po něm všechna procesní akta i jejich doklady z Prahy do Říma zaslané, roku 1383 a životopis jeho teprve roku 1670 tiskem vydal jakýsi P. Bohuslav Balbin, byť tento tvrdil, že rukopisy, jichž použil, pocházejí z doby umučení světce, protože sám nemá průkazné věrohodnosti, jak jasno z použitého o Balbinovi slova „jakýsi“, t. j. posud méně známý, jehož věrohodnost a autorita dokázány nejsou, a dále, protože rukopisy lidí těch, kdož v době smrti Jana Nepomuckého žili, nejsou vůbec předloženy, aby o věrohodnosti Balbinově mohla se získati jistota, není tedy zákonitě prokázána pověst o mučednictví Janově a tím také, protože přece mučednictví a rok smrti naprosto spolu souvisí a jedno bez druhého existovati nemůže, ani rok jeho smrti.

Připomenutá věta toliž nepočíná prostě slovem: „Stalo se“, ale připojuje částku pochybnosti či podmíněnosti a praví: „Stalo-li se“, čímž de Lambertinis jasně ukazuje, že o roce smrti sv. Jana 1383 chová právě tak jako o mučednictví pochybnost. Vždyť, *kdyby de Lambertinis o mučednictví Janově a tím také o roku jeho smrti 1383 vůbec nepochyboval*, pak částka „li“ či po latinsku „siquidem“ vlastně by byla v celé větě zbytečnou a ostatně věta by mohla i bez ní docela dobře obstáti. Mimo to, že de Lambertinis na tomto místě *pochybuje o mučednictví Janově, jest nesporno*, jak přiznává se i těmi, kdož zastávají rok 1383 jakožto rok smrti Jana Nepomuckého v kanonisační bulle. *Proč tedy tato pochybnost by se měla tykati jenom mučednictví a ne také roku tohoto mučednictví, když rok smrti Janovy a jeho mučednictví či rok a mučednictví stojí vedle sebe*, t. j. v bezprostřední blízkosti a v stejné souřadnosti či platnosti za částkou pochybnosti „siquidem“ a *když mučednictví přece fakticky od roku smrti vůbec oddělit se nedá? Či snad je možno, aby někdo podstoupil mučednictví, t. j. nebyl pouze mučen, ale vskutku umučen o několik let dříve nežli zemřel? Proto, pochybuje-li de Lambertinis o mučednictví Janově, pochybuje také o roce tohoto mučednictví*

či smrti jeho, ježto obé u sv. Jana tak bylo spojeno, že jedno bez druhého není vůbec myslitelné...

Že pak částka „siquidem“ vskutku je podmíněnou a neznamená jenom naše „t“, jasno z více latinských textů XVIII. věku a tedy souvčasných beatifikací sv. Jana. Tak dne 22. listopadu roku 1708, když kaplan u sv. Václava na Malé straně František Mikuláš Venci, žádal, aby směl nositi paruku, lékař Leonard Ferd. Meissner praví v připojeném vysvědčení: „Siquidem prudentis est praevenire et non praeveniri, idcirco...“ t. j. „Bývá-li úkolem moudrého, aby sám předcházel zlu a nebyl jím překvapen, proto...“ ap. a že je výrazem pochybnosti, plyne zase ze rčení Ciceronova: „Siquidem vera sunt, quae nunciantur“, t. j. „Pravdou-li, co bylo řečeno...“ či „Ač-li pravda, co se povídá...“

Ostatně věta „Stalo-li se mučednictví roku 1383...“ musí zřejmě se vykládati v tom smyslu, jímž pohybují se všechny ostatní námitky Prospera de Lambertinis zvláště v jednom a v témže podacím spise, či v našem případě v námitkách proti pověsti mučednictví sluhy Božího Jana Nepomuckého a nemístno jest vykládati ji zněním kde kterého spisovatele, na př. P. Suyskena v „Acta sanctorum“, Balbina a p. Vždyť Balbin a tím také P. Suysken, jenž Balbina následoval, měl tolik málo váhy u Prospera de Lambertinis, že byl od něho nazván „quidam“ t. j. jakýsi a posud méně známý či bez autority a váhy, že obháje blahofčení sv. Jana, Jan Franchellucci, sám o něm prohlásil, že tvrzení jeho založeno jest v prostém domění rozumu kolísavého a nemá žádné moci průkazné a že jeho spisy v dokladech historických, jak shora jsem uvedl, při záležitosti blahofčení sv. Jana uvádějí se až ve třídě třetí, t. j. poslední a tedy skoro bezvýznamné...

A hle, právě v námitkách proti pověsti mučednictví sv. Jana čili v těchto námitkách, kde přichází věta: „Stalo-li se mučednictví r. 1383...“ v odstavci dvanáctém namítá de Lambertinis dále: „Po čtvrté proti pověsti mučednictví namítám, že se dí, že řeka Vltava, do níž sluha Boží byl střemhlav uvržen, ihned vyschla... Vyschnutí řeky však nestalo se při smrti sluhy Božího Jana Nepomuckého, ale deset let po jeho smrti, kdy totiž za vlády téhož Václava v téže řece byl utopen Jan, sufragán arcibiskupa pražského, jak dobře ukazují pokračovatelé Bollandovi... Proto, byla-li pověst lživou v této okolnosti, mohla býti v jiných, k mučednictví se vztahujících...“

V tomto odstavci alespoň vevýznamná jsou slova: „Ihned“, „dobře“, „lživou v této okolnosti“ a „mohla býti (lživou) i v jiných (okolnostech), k mučednictví se vztahujících.“ De Lambertinis zřejmě námitkou svou ukazuje, že po smrti Jana Nepomuckého, umučeního dle zprávy Židkovy pro zachování zpovědního

¹⁾ Sr. Dr. Antonín Podlaha, Dějiny arcidiecése pražské, I, 323.

tajemství, dle téže zprávy ihned vyschla řeka Vltava, ale toto vyschnutí řeky, jak dobře, či docela správně a bezvadně naznačují pokračovatelé Bollandovi, nestalo se r. 1383, t. j. při smrti Jana Nepomuckého, ale o deset let později, tedy r. 1393, kdy utopen byl v téže řece Jan, sufragán arcibiskupa pražského, a proto, že pověst, jako by byla Vltava vyschla ihned po smrti sv. Jana Nepomuckého jest lži, ač pouze okolnosti, jež nemůže podstatně záležitosti, o níž se jedná, uškoditi, byť lživá tato okolnost mohla býti důvodem, že i jiné věci, k mučednictví sv. Jana se vztahující, jsou lživy, t. j. de Lambertinis hlásá, byť věřil dle přesvědčení těch věků ve dvojici Janů a to jednoho utopeného r. 1383 a druhého umučeného r. 1393, že vyschnutí řeky, jež státi se mělo po smrti sv. Jana Nepomuckého, utopeného pro zachování zpovědního tajemství roku 1383, jest dějinně nesprávné, ježto stalo se zcela určité r. 1393 a proto, že mohou i jiné okolnosti, vztahující se k mučednictví téhož svěťce býti lživy, z čehož je patrno každému, kdož nestranně a logicky o slovech uvedených přemýšlí, zcela naurčito neuspokojenost obháje víry s tím, co ze života sv. Jana Nepomuckého v Římě, dle z Prahy předložených dokladů, a zejména o přeschnutí řeky Vltavy ihned po jeho smrti, jest známo, ježto zmíněné přeschnutí stalo se r. 1393, ale o sv. Janu, po jehož smrti ihned toto přeschnutí se stalo, se tvrdí, že byl utopen r. 1383, čili, že rok o vyschnutí řeky a o smrti sv. Jana Nepomuckého se neshodují, ač dle dokladu Židkova by se shodovati měly.

Námítka však, že Lambertini na tomto místě nebyl sice spokojen s uváděným historickým faktem přeschnutí řeky, ale o historickém datu smrti sv. Jana Nepomuckého neměl pochybnosti, čili precisně s možnou jasností pověděno, že Lambertini nebyl sice spokojen s faktem přeschnutí řeky Vltavy ihned po smrti sv. Jana Nepomuckého, což stalo se r. 1393, ale že o historickém datu smrti téhož svěťce r. 1383 neměl pochybnosti, je vlastně v jádře potvrzením a i připuštěním pochybnosti s daty ze života sv. Jana Nepomuckého a zejména datem smrti jeho se strany obháje víry, neboť týž sám tvrdí, že přeschnutí Vltavy stalo se zcela určité r. 1393 a proto, klade-li se toto v dokladech zaslaných do Říma ihned po smrti sv. Jana Nepomuckého, jež zase dle dokladů stala se r. 1383, že vlastně je zde neshoda, či jak Lambertini dokládá výrazem „pugnat“, kteréžto slovo, pocházejíc od slova „pugna“, t. j. bitva neb zápas, tak samo označuje neshodu vážnou a tím silnou pochybnost, že v životě sv. Jana Nepomuckého okolnost přeschnutí řeky r. 1393, jež ihned po jeho smrti, jež nadešla r. 1383, je tak závažná, že vzbuzuje pochybnost buď o přeschnutí řeky r. 1393 anebo o smrti sv. Jana Nepomuckého r. 1383, ale poněvadž přeschnutí řeky je historicky nezvratné pro rok 1393, že zbývá to druhé, totiž, že je pochybnost o roce 1383., jakožto roce smrti sv. Jana Nepomuckého. Ostatně,

nebyl-li Lambertini spokojen s uváděným historickým faktem přeschnutí řeky, protože toto přeschnutí a mučednictví či smrt, nebo historické datum smrti sv. Jana Nepomuckého, jak Židek dokládá a jak tedy obhájci víry zcela dobře známo bylo, naprosto i příčinně i výsledně spolu nerozlučně souvisely, nebyl také zcela důsledně spokojen ani s doklady o životě sv. Jana Nepomuckého či s popsáním jeho života a zvláště historického data jeho smrti...

Z tohoto důvodu obhájce zázraků *Franchelluci*, který situaci velmi vystiženě pochopil, poněvadž neměl přímých důkazů, jimiž by pochybnosti obhájce víry de Lambertinis vyvrátiti mohl, *jednak připustil vyschnutí řeky r. 1393* a jednak hleděl váhu pochybnosti seslabiti dovedně, ale ostatně i pravdivě, *že okolnost tato je pranepatrně důležitosti*, ježto vlastně jedná se o zázraky sv. Jana Nepomuckého a stranou zůstávají podrobnosti života světce, či, že jde o podstatu blahorečení a nejde o rozpor, vyschla-li Vltava roku 1383, či roku 1393, což ostatně mohlo se státi r. 1383 i 1393, t. j. dvakráte.

Jeho odpověď alespoň zní: „Konečně méně jest důležitá ona námitka, že výroky svědkův o pověsti mučednictví nezasluhují víry, ježto svědčí o zázračném vyschnutí řeky Vltavy po utopení Janově a že pokračovatelé díla Bollandova domnívají se, že stalo se tak o deset let později... Ačkoliv nejvzdělanější spisovatelé tvrdí, že vskutku tomu tak jest, přece nížádná z toho nemůže povstati námitka, pokud se týče svědků. Vždyť spisovatelé tito přímo netvrdí, že zázrak ten se nestal při mučednictví Jana Nepomuckého, a to proto, ježto jest jasno, že dvakráte se státi mohl... Ostatně zdá se, že neshoda tato jest pranepatrně důležitosti...“

Franchellucci připouští tedy, že vyschnutí Vltavy, jež stalo se hned po smrti sv. Jana Nepomuckého, stalo se dle tvrzení nejvzdělanějších spisovatelů teprve roku 1393, ač smrt téhož světce klade se do r. 1383, *že tedy je zde, jak výslovně sám dí, neshoda a tím oprávněnost pochybnosti, ale tato neshoda, že je nepatrně důležitosti a vysvětluje se, ač neodstraňuje, že vyschnutí řeky dvakráte státi se mohlo, ale netvrdí, že se také dvakráte vskutku stalo. Proto Franchellucci vpravdě je a to vyvodním svědkem, že de Lambertinis o datech ze života sv. Jana Nepomuckého Prahou do Řima dodaných a zejména o okolnosti vyschnutí Vltavy r. 1383, jež přece příčinně i výsledně, těsně a nerozlučně s rokem smrti téhož světce bylo spojeno, pochyboval, nebo, poněvadž vyschnutí řeky r. 1393 zcela určitě bylo prokázáno, ale pražské doklady toto vyschnutí kladou do roku smrti sv. Jana Nepomuckého, že jsou pochybnosti o roce smrti světce, ač pochybnosti tyto vůbec na podstatě blahorečení ničeho změnit nemohou a nemění.*

Potom vše bylo předloženo kongregaci obřadů a když tato uznala a rozhodla, aby se dále v blahorečení sluhy Božího Jana

Nepomuckého pokračovalo, neměl Lambertini více práva proti aktu tomuto, t. j. abych jasněji se vyjádřil, proti beatifikaci se vzpíratí, tím více, protože také sám, jakož i obhájce zázraků a celá kongregace obřadů vycházeli ze zásady, že v daném případě v první řadě jde o zázraky a okolnost, tak podřízeného významu, jako je neshoda o vyschnutí řeky Vltavy ihned po smrti světcově r. 1393 neb 1383, či nastalo-li umučení světcovo roku 1393 nebo roku 1383, nemá o zázracích jeho nížežné průkaznosti, ježto o zázraku vyschnutí řeky svědkové jsou. Proto došlo nejen k beatifikaci Jana Nepomuckého, ale později i k procesu za příčinou kanonisace jeho.

A hle, sotva se začalo jednati o kanonisaci Janově, byl to zase *Prosper de Lambertinis*, jenž *po druhé, důkaz to tedy, že týž při blahověčení skutku nebyl uspokojen s daty a doklady ze života sv. Jana Nepomuckého a další důkaz, že ani po odpovědi obhájce zázraků k jeho námitkám při beatifikaci a rozhodnutí kongregace obřadů, aby se v blahověčení Janově pokračovalo, své neuspokojenosti se nevzdal, namítal: „Tu, platí-li naprosto a bez výjimky, mnohem více a oprávněněji platí v případě nynějším, o němž ani dějepisci pozdější mezi sebou nesouhlasí, ježto někteří oznamují, že řeka Vltava, do níž blahoslavenec byl vhozen, ihned vyschla a tak, že tělo jeho zázračně bylo nalezeno, jiní tuto význačnou okolnost mlčením pomíjí a jiní jí docela odporují, ježto tvrdí, že vyschnutí nestalo se při smrti blahoslavencově, ale za deset let po jeho smrti, kdy totiž za vlády téhož krále Václava v téže řece byl utopen Jan, sufragán arcibiskupa pražského, jak se přesvědčiti možno u pokračovatelů Bollandových...“ Proto po příkladu *Tomáše Nováka*, jenž již roku 1862 napsal: „Moudře namítal Lambertini, že se vypravují v aktech o Janu Nepomuckém, zpovědníku, některé zázraky, jež prý se až při smrti generálního vikáře staly, na př. vyschnutí řeky r. 1393... Důkaz to, že kardinál Lambertini nebyl docela uspokojen s historickými daty k životu Jana Nepomuckého“, tvrdím, že Lambertini až do poslední chvíle nebyl uspokojen daty v životopise sv. Jana Nepomuckého...“*

Uvádí se sice proti tvrzení tomuto, že přičítati Lambertinimu *neuspokojenost s historickými daty, je vlastně viniti ho z nesprávnosti, poněvadž jako obhájce víry, byl povinen pod přislahou uvést všechny možné námitky proti kanonisaci, ale mluva tato ničeho neváží, ježto skutečně Lambertini všechny možné námitky činil tak dlouho, pokud jen mu dle kanonického práva možno bylo. Když však bylo proti němu rozhodnuto jak při beatifikaci tak kanonisaci, pak ovšem jiného mu nezbývalo, nežli mlčeti právě tak, jako, rozhodne-li arcibiskupská konsistoř ve svém plenárním sezení po všeobecné úradě o nějakém církevním aktu proti návrhu referenta, nezbývá tomuto, protože zůstal v menšině než-li aby se podrobil či mlčel, protože, připomenutý akt i přes jeho*

vůli se provede. Není tedy tvrzení, že Lambertini byl až do poslední chvíle neuspokojen s daty o životě sv. Jana Nepomuckého obviňováním téhož z nesprávnosti právě tak, jako není po rozhodnutí kongregace obřadů jeho mlčení proviněním se proti složené přísaze.

A tak, shrnu-li vše posud uvedené v celek, jest zajiště zřejmo, že Lambertini s daty v životě sv. Jana Nepomuckého a zejména s faktem přechnutí řeky Vltavy roku 1383 při mučednické smrti světcově až do poslední chvíle spokojen nebyl, jak nejen z jeho slov, ale také ze slov obhájce zázraků v kanonisačním procesu jest průvodno. Konstatování ovšem tohoto faktu jest velmi důležitá pro kanonisační bullu svatojanskou a správné pochopení roku 1383, jenž v ní přichází.

2. Proto pravím dále, že rok 1383, jenž v kanonisační bullě sv. Jana Nepomuckého přichází, neznačí tam rok úmrtí tohoto světce, ale rok počátku úplně zvrhlého života krále Václava. Místo alespoň, na němž rok 1383 se uvádí, zní: „V roce totiž 1383, protože Václav, zapomenuv na dobré vlastnosti otce svého, popudem nepřítel pokolení lidského v jícen neřestí střemhlav se vrhl, velmi zbožná královna, uražena do hloubi duše hříchy svého chotě a obávajíc se jeho krutosti, umřela si, že zcela Bohu jedinému se odevzdá . . .“

Celá kanonisační bulla zajiště má 14 odstavců, z nichž jeden každý kratičkými slovy, uvedenými na okraji, naznačuje, o čem jedná.¹⁾ Tak první odstavec, obsahující myšlenku, že „Kristus Pán stále církev svou proti nepřítelům chrání“ vypravuje, že jednotlivé články víry našly během staletí své vyznavače a konečně, že povstal i vyznavač a mučedník zpovědního tajemství.

Druhý odstavec, nadepsaný: „Jan Nepomucký, poslaný Bohem, aby obránil zpovědní tajemství proti kacířům“, líčí, jak proti svátosti pokání povstali bludaři valdští, albigenští, katarové, patarini a manichejci. Z knih Viklefových vznikl blud husitský. Tu povstal obhájce svátostní zpovědi Jan, kanovník kostela pražského, jehož stálost slavným mučednictvím osvědčená jako zeď proti novému úsilí pekla se postavila. Tato stálost přiměla papeže, aby jej do počtu mučedníků vřadil. Nežli však se tak stane, něco uvádí se z jeho života, by paměť na jeho svatost v duše věřících líbezně vnikla.

Proto třetí odstavec s nadpisem: „Jana Nepomuckého zrození, vychování a úřady“ vypravuje narození a vychování Janovo a jeho povýšení za kanovníka svatovítského. Král jeho kázání slychal a poněvadž dosud v tenata nepravosti neupadl, radou Janovou se řídil, čestné úřady, jako proboštatství vyšehradské a biskupství litomyšlské, mu nabízel, které však Jan z pokory odmítl.

Potom čtvrtý odstavec, jehož nadpis zní: „Veden touhou zís-

¹⁾ Tato okolnost, zajiště důležitá, ač jsem na ni již vícekrát upozornil, se stále zúmyslně přehlíží, poněvadž svědčí v prospěch mého výkladu.

kati duše, zamítá hodnosti. Stává se zpovědníkem královny Johany," líčí, jak Jan přijímá od krále jenom úřad almužníka a jak královna jej zvolila si za zpovědníka. Tato první znamení svatosti odjinud obdržela dokonání, když Jan pro zachování pečete zpovědní, kterou žádnou mocí lidskou zraditi nechtěl, pro ni život svůj položiti neváhal. Pak se dále vypravuje, jakým způsobem Jan k naprostému dokonání svatosti došel takto: „Neboť během r. 1383, když Václav, zapomenuv na cnosti otce svého puzením zlého ducha v prohlubeň nepravosti upadl, zbožná královna uražena zločiny muže svého a ukrutnosti jeho se lekajíc, uzavřela u sebe zcela se oddati Bohu..."

Pátý odstavec, nadepsaný „Pro zachování zpovědního tajemství snáší nejstrašnější muka a podstupuje smrt", vypravuje, že král zločin ku zločinu přidáváje, mučením Jana nutil k zrazení svatě zpovědi a nemoha ani po dobrém ani po zlém dosáti čeho chtěl, posleze Jana ve Vltavě utopiti kázal.

Konečně šestý odstavec, neboť ostatní odstavce nemají pro rok mučednictví sv. Jana více důležitosti, s poznámkou: „Mučednictví a svatost Janova zázraky se ozřejmují", vylučuje zázraky, stavší se hned po smrti Janově a dokládá, že král „štván svědomím po tři dny společnosti lidské se stranil".

To je krátce pochod myšlenek v bulle obsažených, jež jsou důležité při úvaze o úmrtím roce sv. Jana Nepomuckého v bulle kanonisační. Bulla tato alespoň jako bully kanonisační vůbec, jak nesporno, *jest listinou slavnostní, směrodatnou, veřejnou*. Proto *jest nutno, aby vykládána byla přesně a přísně* čili tak, jak proslovena byla a nikomu není volno v ni vkládati, co vskutku v ní není, tím méně *jest komukoliv dovoleno vykládati ji předpoklady, neb docela jinými spisy, jichž tato se nedovolává.*

A hle, v uvedené kanonisační bulle rok smrti sv. Jana Nepomuckého se *neptipomíná*. Alespoň v odstavci pátém při mučednictví a smrti Janově žádného roku naprosto není. Proto „starověrci",¹⁾ ač připouští, že opravdu roku smrti Janovy v bulle kanonisační není, *namítají, že tamtéž se předpokládá* za rok smrti jeho rok 1383 předem či v odstavci čtvrtém udaný. Ale názor tento nesrovnává se s pravdou, neboť, abych ani slovem se nezmiňoval o tom, že v bulle kanonisační, tedy v prohlášení slavnostním, směrodatném a veřejném všechny předpoklady se vylučují, ježto dopodrobna vše tam musí se vykládati tak, jak zní, sám odstavec čtvrtý, kde rok 1383 přichází, *nedovoluje ani v nejmenším rok tento vykládati o smrti sv. Jana* v tom smyslu, jako by to byl neb jako by značil rok jeho mučednictví a smrti. Vždyť vlastně odstavec tento *dle celého znění a gramatické spojitosti* mluví pouze o prvním počátku zvrhlého života krále Václava a o zbožném

¹⁾ Dle vdp. Fr. Štědrého jsou to všichni, kteří rok 1383 považují za rok úmrtí sv. Jana Nepomuckého v jeho kanonisační bulle.

životě královny. A že vskutku tomu tak jest, je patrné z odstavce třetího, kde výslovně se říká, že král, protože dosud v tenata nepravosti neupadl, řídil se radou světcovou, za to však, jak líčí následující, čtvrtý odstavec, když roku 1383 v prohlubeň nepravostí upadl, počala královna vésti život asketický a častěji se svalému Janu zpovídala, z čehož král, jak vypravuje zase odstavec pátý, když hloub a hlouběji do nepravostí upadal, vzal si příčinu k vyzvidání zpovědi své manželky a když Jan tomu odporoval, dal tohoto mučiti tak, že konečně Jan mučení podlehl.

Je tedy, jak patrné v bulle kanonisační, souvislost mezi odstavcem třetím, čtvrtým a pátým taková, že třetí odstavec vypravuje události ještě z dob, kdy král Václav posud nepravostem nepropadl, čtvrtý, kdy Václav počal vésti život nepravostí plný a pátý, kdy Václav přidával zločin ke zločinu či všem nepravostem posadil na hlavu korunu, hlavně tím, že zpovědníka své manželky dal utopiti. Takto ovšem odstavec čtvrtý vlastně vypravuje podnět k smrti sv. Jana Nepomuckého a odstavec pátý výsledek tohoto podnětu, čili ve čtvrtém odstavci uvádí se „causa“ a v pátém „effectus“ její. „Starověrci“ však, poněvadž důkaznost uvedeného vyvrátiti nemohou, namítají alespoň, že není možno rok 1383 vztahovati na okolnost podružnou jako je připomínka, že roku toho sešel král s cesty ctnosti a královna se zcela odevzdala Bohu, ježto datování těchto faktů za času kanonisace sv. Jana nikomu známo nebylo a dosud není. Ale výtečně odpověděl jim Fr. Štědrý v tom smyslu, že není pravda jako by sejití krále Václava s cesty ctnosti a odevzdání se královny zcela Bohu byly okolnosti podružnou, ba naopak, protože okolnost tato byla příčinou smrti Janovy, že byla okolností, ne-li hlavní, alespoň velmi důležitou. Mimo to týž Fr. Štědrý poznamenal: „Rok 1383 jakožto rok, kdy Václav od cesty ctnosti se uchýlil, byl znám jak Prosperovi Lambertinimu, tak i Janovi Zuccherinimu, obhájcí pře kanonisační, ano, že na spis Eustacha Kapihorského se odvolávají, kde se říká: „Roku 1383 král Václav, oddav se životu rozpoutanému, otevřel cestu rozličným nepotádkům a absurdnostem...“ čímž je prokázáno, že rok 1383 jakožto rok počátku zvrhlého života krále Václava za času kanonisace sv. Jana znám byl a to nejen Lambertinimu, obhájcí vtry, ale i Zuccherinimu, obhájcí kanonisace, čili oběma soupeřům v záležitosti svatojanské.

Starověrci ovšem namítají proti r. 1383 v bulle kanonisační sv. Jana jakožto roku počátku zvrhlého života krále Václava dále, že čtvrtý odstavec této bully, v němž právě rok 1383 přichází, a jeho slova: „Zastává Jan úřad nejvyššího almužníka přeskvoštěnými ctnostmi duše byl vzorem celému dvoru a Jana královna, vyznamenávající se nejkrásnějšími ctnostmi křesťanskými, toužila, by se stal jejím zpovědníkem. Jeptišky na hradě pražském, následující jejího příkladu, dostoupily velmi velikého stupně dokonalosti. Tyto první předešly svatosti muže Božího přijaly náplň svatosti

odjinud, když totiž neváhal pro zachování zpovědního tajemství, jež žádnou lidskou moc vynutiti se nedá, položit život. V roce totiž 1383, protože Václav . . ." nemohou býti jinak rozuměna, než, že se tu začíná líčiti „náplň svatosti" sv. Jana, na níž se rok 1383 vztahuje. Avšak dobře jim odpověděl již dvakrát připomenutý Fr. Štědý, že není tomu tak, když napsal: „Přihlédneme-li blíže k větě: „V roce totiž 1383, protože Václav . . ." poznáme, že spojka „totiž" pokračuje a vysvětluje, jakým způsobem došlo k naprostému dokonání svatosti a nikoliv že náplň svatosti v roce 1383 se stala. Ano, když bulla vypravuje v odstavci pátém od odstavce čtvrtého, kde rok 1383 se nachází, zcela odlišně, že Jan pro svou stálost konečně s mostu shozen byl do Vltavy, čekal by každý, že to aspoň slovy téhož roku (totiž 1383) do dole tekoucí řeky byl shozen, naznačí. A toho tam není . . ."

Starověrci nemohou také pochopiti rozdíl rčení, jež v odstavci čtvrtém kanonisační bully o sv. Janu Nepomuckém přichází, totiž slov „neváhal položit život", a „položil život" kterážto poslední by v odstavci tomto, kdyby rok 1383 značil rok smrti Janovy, nutně musila se nalézati. A přece je to tak snadné. Vždyť, řeknu-li: „neváhal položit život", pravím vlastně, že sv. Jan byl odhodlán ve své duši, kdyby toho bylo potřeba, položit a obětovati život svůj, ač ještě se tak nestalo, kdežto, řeknu-li „položil život", značí, že již za své přesvědčení skončil, umřel, vytrpěl, či první rčení značí jen k vůli činu a druhé čin sám. To myslím k jasnému pochopení více nepotřebuje ani dokladů ani výkladů. Podobně je tomu s překladem latinské věty: „labente anno 1383", jež český dá se vyjádřiti buď „v roce 1383" nebo „během r. 1383" či docela „když prchal rok 1383". Vždyť výraz „labente" pocházejíc od „labi", což značí padat, jak nesporně, nejlépe dá se projádniti českým úslovím: „Když prchal rok 1383". Proto, uváží-li se, že překlad: „Když prchal rok 1383" je nesprávný, hraničí něco podobného přímo se zlým úmyslem a „ubitím" literárního protivníka za každou cenu . . .

A tak myslím z toho, co o roce 1383 v kanonisační bulle sv. Jana Nepomuckého posud jsem uvedl, že pro nestranného pozorovatele zůstává pravdou, že rok tento v připomenuté bulle neznačí nic více, nežli pouze počátek zvrhlého života krále Václava. Připojím-li pak tomu ještě shora prokázanou okolnost, že autor kanonisační bully Prosper de Lambertinis s daty v životopise sv. Jana až do poslední chvíle byl neuspokojen, čili, že o úmrtí rok sv. Jana byl mezi Lambertinim a obhájcem zářaků spor, nahlédneme snadno pravdu, proč Lambertini stylisoval kanonisační bullu svatojanskou tak, že rok úmrtí nechal otevřený, jak di Fr. Štědý, a žádného roku úmrtího do bully neuložil . . .

3. Nebyl by však důkaz této pravdy podán celý, kdybych dále ještě nepojednal o námitkách, že rok 1383 jakožto úmrtí rok sv. Jana Nepomuckého je miněn v celém kanonisačním procese,

přichází na více místech kanonisačních aktů a zejména u *Balbina*, jehož životopis sv. Jana stal se i s jeho nesprávným rokem smrti 1383 dle tvrzení starověrců podkladem celého kanonisačního procesu i kanonisační bully. Ve skutečnosti je tomu ovšem trochu jinak.

Tak Franchelluci při otázce, má-li se započítati s jednáním o blahořečení sv. Jana Nepomuckého a ustanoviti za tím účelem komise, píše: „To překrásně také ukázal Hospodin při sluhovi svém Janovi, s přímým Nepomucký, kdys kanovníku metropolitního kostela pražského, který, když r. 1383 letopočtu našeho . . . statečně smřt byl podstoupil . . .“, ale Franchelluci podává tu vlastně instruktivní zprávu o procesech konaných v Praze — odkudž, a to třeba veřejně konstatovati, metropolitní kapitula u sv. Vítu, aniž by byla věnovala kanonisaci sv. Jana péci jaké bylo třeba, Řím stále uváděla na scesti Hájkem a Balbinem — jak jasno z celého tohoto úvodu a obzvláště ze slov: „Procesy tyto sem byly předloženy“. Nejedná se tedy na tomto místě o názor Říma o úmrtním roce sv. Jana, ale o názor Prahy. A ostatně, i kdyby toto místo projadřovalo vskutku v uvedené otázce názor římský, je to nanejvýše názor Franchelluciho a případně kongregace obřadů, který neměl v tomto bodě však s názorem Lambertiniho nic společného, ježto oficiálně Franchelluci zastával Prahu.

Podobně tomu jest s rokem 1383, jenž nalezal se v nápisu na infízi kol hrobu sv. Jana a o němž mluví jak Lambertini, tak Franchelluci. Ale Lambertini tu nepodává názoru svého o roku smrti světcovy, nýbrž těch, kdož rok 1383 do kamene ryli nebo rytí dali, jak jasno z jeho slov „dle zprávy žadatelů“, t. j. Prahy. Také Franchelluci nemluví na onom místě o roku 1383 jako o roku smrti Jana Nepomuckého dle přesvědčení svého, ale jak „vypravuje“ Eneáš Silvius. Totéž platí o slovech kardinála Althana: „Jest nutno, abychom kratince si připomněli, že blahoslavený Jan Nepomucký roku 1383 pro zachování zповědního tajemství utrpěl mučení a smřt utopením v řece Vltavě dle rozkazu krále českého Václava VI.“ neboť hned následuje dodatek: „jak vypravují dějepisní spisovatelé, uvedení v Sumáti pod číslem 5.“ totiž: Židek, Hájek, Dubravius, Borejk atd. A jako v uvedených těchto případech nazíratí jest stejně na případy ostatní, které vedou na doklad, že v aktech kanonisačních je míněn a se připomíná jako úmrtní rok sv. Jana Nepomuckého rok 1383.

Ostatně platí tu významná poznámka *Fr. Štědrého*: „Nejslabší z důvodů starověrců je, že před i po kanonisaci ode všech rok 1383 byl považován za rok úmrtní sv. Jana Nepomuckého, ježto se dá lehce poraziti, neboť, ač není pravda, že rok ten ode všech po kanonisaci byl pokládán za rok úmrtní, přece se mohli všichni mylíti, jako se mylíli všichni spisovatelé řečtí od 4. až do 19. století, že „Iliadu“ sbánil slepý pěvec Homér a teprve kritika tohoto 19. století uznala, že báseň „Iliady“ jsou hrdivné básně ná-

rodní. Tak myšleli se všichni, kteří rok bully kanonisační 1383 měli za úmrtí rok sv. Jana," k něž dodávám ještě, že jako po kanonisaci nebyli všichni, kdož rok 1383, jenž v kanonisační bulle svatojanské přicházejí, *nepovažovali za úmrtí rok sv. Jana, tak také ani před kanonisací nescházel alespoň Lambertini sám*, který vlastně bullu koncipoval nebo skoncipovati dal, jenž měl jak shora bylo dokázáno, stále pochybnosti o datech ze života sv. Jana a pro něž, jak prokázal Fr. Štědrý, rok úmrtí v bulle kanonisační vůbec vynechal.

Věřil sice Lambertini ve dvojici Janů po příkladu své doby, ale nevěřil v rok 1383 jakožto úmrtí rok sv. Jana Nepomuckého, ježto tomu odporovali nejučenější spisovatelé, kteří vyschnuti teky, jež přece hned po smrti světcově nastalo, kladli jasně a určitě do r. 1393 a proto zcela dle svého přesvědčení, jež ovšem odporovalo názoru soudobému a panujícímu, rok úmrtí v kanonisační bulle vynechal. Tím však zároveň vysloven jest zorný úhel, jak patřiti dlužno na kanonisační akta sv. Jana a na jeho kanonisační bullu a tedy také na zprávy kanonisačních aktů, kde uvádí se za rok úmrtí světcova rok 1383. Kanonisační akta totiž vyjadřují, pokud se týče ovšem úmrtího roku sv. Jana, přesvědčení své doby a zejména názor pražských kruhů církevních, kdežto kanonisační bulla je výrazem přesvědčení Lambertiniho, jež, jak nesporno, o úmrtím roce sv. Jana Nepomuckého lišilo se od názoru tehdy běžného.

Že pak také, abych pokročil dále, ani životopis Balbinův o sv. Janu Nepomuckém *nebyl vzat i s chybným rokem 1383 jakožto s rokem mučednictví a smrti téhož světce za základ kanonisačních aktů a zejména kanonisační bully*, vyplývá z aktů samých, kde Balbin uvádí se až ve třetí třídě dějepisných dokladů, kde je celá řada dokladů jiných spisovatelů, kde Balbin nazývá se prostě slovem „jakýsi“ atd. a vyplývá *zvláště z kanonisační bully*, kde právě jak doznávají i starověrci, před větou: „V roce totiž 1383“ objevuje se věta o kazatelské a zpovědnické činnosti Janově jakožto předehrách jeho svatosti, která se objevila v plné dokonalosti při mučednické smrti pro mlčenlivost zpovědní, která však v Balbinovi ani obsahově není obsažena.¹⁾ I jest otázka, proč právě zde v kanonisační bulle a na tomto místě, kde uvádí se rok 1383, dokumentoval Lambertini zajisté nápadně to, co v Balbinovi není? A jiná je otázka, byl-li životopis Balbinův o sv. Janu Nepomuckém základem kanonisační bully i s chybným rokem úmrtím, proč právě kanonisační bulla při smrti Janově vynechala rok 1383, ač Balbin rok tento i s dodatkem: „V předvečer Nanebevstoupení Páně“ uvádí a ač každý, kdo bullu soudně čte, by v ní najisto udání roku nebo alespoň slova „téhož roku“ čekal? Odpověď ovšem je jenom jedna a to ta, že Lambertini

¹⁾ Sr. Sborní hist. kr. d. c. 8.

přikládal při procesním jednání Balbinovi velmi malou váhu a kde jej v kanonizační bulle následoval, učinil tak jen za přísného rozboru a dále, že faktum toto dosvědčuje, co již shora bylo uvedeno, že totiž *Lambertini choval o roce 1383 jakožto úmrtním roce sv. Jana pochybnosti a proto o něm v kanonizační bulle úmrtnímu roku tohoto svätce se vyhnul, či, jak to řekl vdp. Štédry „žádný rok úmrtní do bully nevložil . . .“*

Důkazy a vývody, v tomto článku uvedenými, domnívám se, že vpravdě učiněn byl krok k lepšímu objasnění úmrtního roku sv. Jana Nepomuckého v bulle kanonizační, kteroužto otázku a její jasné rozřešení, jak přiznati si musím proti názoru opačnému, považují za velmi důležitý úkol církevních dějin českých, poněvadž ve směru věroučném a tím ve svědomí zavazuje katolík pouze kanonizační bulla, ale nezavazují ho kanonizační akta. Proto, nezáležá-li se úmrtní rok sv. Jana v jeho kanonizační bulle, byl jí jenom kanonisován ten, jemuž úcta lidu českého od dob nepamětných platila, jehož tělo v hrobě u sv. Víta odpočívalo a odpočívá a na jehož hrobě nebo k jehož přímlovám zázraky se staly a tudíž důsledně nebude možno dále mluvit i psáti o kanonizačním omylu církve římsko-katolické, anebo po příkladu Tomkově, že církvi byla kanonisována osoba, která ani nežila. Ale dle uvedeného jisto jest, že rok 1383 v kanonizační bulle svatojanské není tam rokem úmrtí sv. Jana Nepomuckého. Proto psáti dále a mluvit o omylu jasně postižitelném, jenž udál se při kanonisaci sv. Jana tím, že světcí přičten byl falešný Hájkův rok úmrtí, anebo o omylu, jenž v otázce svatojanské nerozhoduje či docela, že kanonisace vztahovala se k jiné osobě, nežli Janovi z Pomuka, t. j. k osobě nikdy neexistující, není nadále možno bez ublížení historické pravdě, ježto by něco podobného svědčilo o neznalosti kanonizačních akt a kanonizační bully . . .

Při tom všem stranou musí zůstatí také historické výstřelky a do jisté míry, abych řekl, i nehoráznosti, tvrdící existenci dvou Janů či, že dlužno rozeznávati dva muže téhož jména, z nichž jeden žil a byl utopen roku 1383 a druhý roku 1393 nebo dokonce, že při otázce svatojanské jest nám co činiti s třemi Jany Nepomuky, neboť v té době psanými akty fakulty právnické jest prý historicky dokázáno, že žil roku 1381 jistý Jan z Pomuku jako farář u sv. Jiljí na Starém městě, který byl bakalářem, že jiný Jan Pomuk rovněž historicky dokázaně žil jako kanovník kolegiálního chrámu u sv. Egyda roku 1387 a třetí Jan Pomuk že žil roku 1396 rovněž jako farář a p. Byť ovšem věci tyto, jak se stalo,¹⁾ byly vážně tvrzeny a i dokazovány, ač nedokázány, v dílech i historicky osvědčených, jako je na př. Wetzerv a Wel-

¹⁾ Sr. shora připomenutý dárek V. V. Šternberga.

teho: „Slovník církevní“¹⁾ anebo dra Josefa Burga: „Kontroverzní slovník“²⁾ tedy hlavně v dílech německých, sluší tak v úvahu vzít, že většina historických děl literatury německé, jako jest na př. dra Augusta Amrheina pěkný spisek: „Historicko-chronologické úvahy o úmrtím roce sv. Jana Nepomuckého“, nebo výborný článek Josefa Kreschničky: „Svatý Jan Nepomucký“ v linecké „Quartalschrift“ z roku 1893 a p. po příkladu Frindové propracovala se již v otázce svatojanské k těmže výsledkům jako dějepisci čeští, že totiž žil pouze jeden sv. Jan Nepomucký, utopený r. 1393. Proto názory o dvou Janech netřeba se více vážně obíratí . . .

Konečně musí stranou zůstatí v poslední době, jinak velmi obratným obracem existence i kultu sv. Jana Nepomuckého a zvláště významu jeho se stanoviska národního, tolik zdůrazněné odsunutí kanonisační bully³⁾ a obnovení, byť ovšem jen se strany historické vědy, procesu na základě nového materiálu, čímž by sv. Jan byl rehabilitován, poněvadž něco podobného nejen odporuje stanovisku katolické věrouky, ale dle vývodů, v tomto článku podaných, by odporovalo i historické pravdě, ježto kanonisační bulla po výkladu mnou podaném,⁴⁾ a vdp. Frant. Štědrým zdůrazněném, zůstává dokumentem jasným a neporušeně svědčícím, že církev při kanonisaci sv. Jana, díky obezřetnosti Prospera de Lambertinis či spíše Kristem přislíbené jí ochrany Ducha sv., nedopustila se ničádného omylu, ničádného podvodu, ničádné nepravdy, ale sledujíc správně svůj cíl, prohlásila světcem muže, umčeného od krále Václava pro zachování zpovědního tajemství a muže, po jehož utopení, jak sama bulla dokládá, král Václav „štván svědomím po tři dny společnosti lidské se stranil“, což dle historických záznamů stalo se po utopení dr. Jobánka, generálního vikáre arcibiskupa pražského roku 1393 . . .

¹⁾ D. c. v druhém vydání VI., 1726—1742. Článek tento, poněvadž je vědecky podán, vyžaduje ovšem vědeckého vyvrácení, k čemuž časem důkladněji přistoupím.

²⁾ D. c. ve článku „Johan von Nepomuk“, 577—578.

³⁾ Míním dra Pekaře a jeho výše vzpomenutý spisek: „Tři kapitoly“, zvláště na str. 29. a jinde.

⁴⁾ Fr. Štědrý alepoň píše: „Důvody tyto, že totiž rok 1383 v bulle kanonisační není rokem smrti sv. Jana, jaké uvedl první Václav Oliva, farář v Radhošti . . .“

V.

VZPOMÍNKA.

Když tak tebe vidím, dítě zárné,
vzpomínky mé k ženě mojí letí,
daleko v mé osamělé kraje
chvátám v žalných roztoužení spleti.

Pojí vás dvě tolik žití smutku,
tolik trudných perel podobenství,
leč z těch ran, jež na vás dopadají
něžně vítězné vždy vzbchází ženství.

Pojí vás těch očí moře slzné,
ó, jak málo poznaly jste blaha;
za to hledět v život zrakem lásky
vaše učí mne teď duše drahá.

Věřte oči, jak se do vás dívám,
věřte slibu, který z mých vám plane,
vidím cíl, jenž v blaho věčné míří,
za ním spět můj život neustane.

Přejdou doby, léta přejdou ještě,
ale pomník vám jen zbudovaný
za lásku a sladká díla smutku
buď můj život, za hrob pozeňnaný!

VI.

ROZLOUČENÍ.

Tak smutně moruše nad Tаем šumí.
Proč v truchlé pokoře vršky své kloučí
a ševlí o hrůze tesknější smrti?
Proč slzy v tvých očích? já tiše se ptám —
aj, v srdci svém odpověď bolestnou mám.

Vzpomínáš na matku, když dětátkem bylas?
Na matku nejlepší, vyznalas něžně,
jež duši svou andělskou věnem ti dala?
Proč slzy v tvých očích? já tiše se ptám. —
Že naposled, předrahá, přišel jsem k vám?

Ó, jaká mrtvolná z mraků jde zářel
Na otce myslíš si, pod jhem jenž trpí,
jhem, jež mu vylhaný majestát vložil? —
Proč slzy v tvých očích? já tiše se ptám. —
Že navždy již odcházím, bez tebe sám!

Ó, jak jsou palcivé slzy tvé krásné,
rty Tvoje hoří jak v svatební chvíli
a dech náš se mísí v jediné blaho.
Proč slzy v tvých očích? já v posled se ptám.

Dvě štěstí že lidských jest pohřbeno tam!

VII.

D A R.

(SUB SPECIE AETERNITATIS.)

Dnem i nocí víří to v mé hlavě,
záhada se na záhadu valí,
sterých pochyb žár se vzmahá dravě,
síla klesá, vědomí se kalí.

Jediné jak slunce zlaté září
svaté světlo nad tůněmi mraků,
že ráj myslí, který skepse maří,
zas se rodí z láskyplných zraků.

Aj, co láska dosud divy tvoří,
dálkám spásy věčnou planouc zofí,
v duších našich božské budíc chvění:

něžné slovo, čistý pohled vzdaný
provázel plod révy požehnaný —
dívenko, tak svět se v ráje měnil!

VIII.

FANTASIE NAD MOTIVEM LÁSKY Z „FERVAALA“.

(VINCENTU d' JNDY.)

Allegro vivo. V tlumném smíchu melodie,
v kaskadickém rozechvění
zpívá vlna, pěje vánek,
dřímá kouzlo jarních snění.

Zašly smutky, zmlkla touha

vykoupena v duše ráji,
hymnické se klenou duhy,
nebe, zemi objímají.

Letí zvuky, plynou slova,
nekonečnem rozkvétají,
vlahým šerem akord světla
v srdce tůni zalévají.

Hebkou vůní zahrad Jihu
v ráje noci z krajů bdění
vedou tvé mne, Guilhen, zraky,
kde se touhy v hudbu mění.

Adagio. Kolik lásky v prsou našich,
jež se budí tóny tvými!
Mistře drahý, kdy je zřítme,
mužné reky, o nichž sníme,
bratry svoje v štěstí cudném
s Guilhenami nevinnými?

STANISLAV BOJAR: LÁSKA BOŽÍ.

BALADA.

Horká noc v pozdním červenci,
krajina z hluboka dýchá.
Z údolí přes lesy, průrvy skal
řeky šum zaznívá zticha,

blednoucím šedým plamenem
mlha tu nad zemí doutná.
Les ve svém ztlumeném sténání
— hluboko laděná loutna;

struny jí vítr rozzvučel.
přelétnuv borovic křivky.
Doprovod k tomu — hloubek sten —
jako pláč svedené dívky

vlní se černou doubravou,
do mechu znaveně lehá,
z něhož květ růžových vřesovišť
bezmocně do výše šlehá,

ustná v dálce pojednou,
ticho je v lese i kraji.

Les ještě ze sna zašeptá
stromům, jež dřímat se zdají,

slovo, jež v náhlém soumraku
zvlněným rytmem se ztrácí.
Utichlo všecko: doubrava,
se vzlykem ve hnízdech ptáci,

jen řeka hraje potichu
mollový doprovod snění,
podkládá smutkem myšlenku
o tom, co bylo a není . . .

Les mlčí, jak by v zakletí
husté tmy zcela byl vnořen. —
Jde vzhůru poutník — samotář,
klopýtá přes černý kořen,

chytá se kmenů borovic,
výš a výš nejistě kráčí.
Však hle, teď měsíc vychází,
jehličí stříbrem svým smáčí.

světlo je všude pojednou,
nahofe, po cestě, v mechu,
řeky šum z dále umírá
v ztišeném splývaném echu . . .

Samotář šel teď bezpečně,
na konci lesa však stanul.
Z údolí pod ním zvláštní chlad
v modravých spirálách vanul,

v kraji je klid, však z daleka
štékot psů ze vsi se nese. —
A kolem náhle šelest, ruch
v údolí před ním i v lese

Olše i smrky šeptají,
tráva se neklidně vlní,
šum, jak by noční motýli
letěli nesčíslní

a všecko mlčky polévá
luna svým taveným zlatem.
Poutník tu stojí udiven,
oči si protírá s chvatem.

Jaké to zvláštní vibrace,
jaké to podivné světlo!
— Hle z temných smrčín údolí
bílého cosi teď vzlétlo.

Záhadný zjev se snáší níž,
— tráva mu před nohou lehá —
bělostné roucho, zlatý vlas,
ve zracích andělská něha,

blíží se stále víc a víc,
před mužem užaslým stane.
Po bílém rouchu luny zář
jako déšť stříbrný kane,

stéká po vlase zvlněném,
po klenbě sepjatých ramen.
Samotář zřítá užasle,
bělostným tajemstvím zmámen,

na měkké roucho splývavé
na světlou zář kolem hlavy
zjevu, jenž před ním zastaviv,
ztišeným hlasem mu praví:

— Vím, proč jsi přišel v samotu,
proč s touhou k obzoru vzhledáš:
za marným snem jdeš zklamaný,
marné klid duše své hledáš,

hledal jsi smysl života,
chtěl jsi jej najítí krátce,
přečetls na tisíce knih,
měl jsi své přátele, zrádce,

hledal jsi lásku v srdcích žen
— prchavých motýlech dneška —
od prázdných květů vlekla se
znavená duše tvá ztěžka,

hledal jsi duši v umění
— našel jsi bezduchá slova,
bez citu hmotu, prázdný tón
doby, jež zvala se nová,

šílenství ulic zpilo tě,
dráždivě nemocná světla,

bláhově chtěla, by radost tvá
pod dusným sklenkem zkvetla . . .

— Zatím však slunce plálo kdes
v krystalech průzračné rosy
na prostém kvítku; v stéblech trav
jak v zlatých strunách hrál kdosi,

v studánce lesní boží tvář
z úsměvných nebes se dívá,
v nejčistší kráse jitřní les
hlubokou modlitbou zpívá,

za noci ze vsi klekání
blaženým pokojem zvoní,
líbezně květy na lukách
uspány měsícem voní . . .

zde všechno chrání moje dlaň
rozpiatá, silná a bdělá. --
Podej mi ruku, setru hned
stín s tvého teskného čela!

Ruku jí dává opojen,
otázky na rtech se množí,
jen jedna však se tiše schví:
-- kdo jsi? -- jsem Láška Boží! -

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ: ZÁZRAK.
GOTICKÁ HRA Z DOBY LOUPEŽNÝCH RYTÍŘŮ
O 4 DĚJSTVÍCH.

Výstup 7.

Stařec. Mladší žena. Hrbáč.

Žena.

Já pláču denně, když si vzpomenu,
že sejít má tou smrtí potupnou. — (Utírá slzy.)

Hrbáč.

Kdo vraždil člověka, co zaslouží? —
Je málo přísně trest ten vyměřen. —
Já, kdybych katem byl — —

Stařec.

I mlč jen, mlč! —
Kdo lidskou vinu soudit dovede? —
Zda známe kořen všeho jednání? —
Je k druhým člověk přísný velice,
by vlastní zločiny tak umenšil. —

Hrbáč (zahrozí).

Jen mně dát vládu aspoň na měsíce! —

Žena.

On Barušku mou z vody zachránil,
když do řeky mi jednou upadla,
ač sám se vlnám sotva ubránil. —

Hrbáč.

Nic nekonal, než svoji povinnost.
Já kdybych plavat uměl —

Žena.

Nejen to —
on otcem býval vdov a sirotek,
je bráně proti škůdcům chamtivým.

Stařec.

Měl srdce velmi dobré od mládí
a dobrodincem býval chudobných,
když nemoc je, či nouze krušila:
Já syna měl, jenž těžce umíral,
neb kolem lože bylo dětí pět.
Pláč jejich usedavý hořce zněl
a každé srdce plnil soucitem.
Tu Zdeněk panoš právě kolem šel

a slyše nářek, kroky zastavil
a s přítelem svým vešel do jizby.
Roj dětí objal jeho kolena
a úpěnlivě volal o pomoc.
Tu Zdeněk pokynul a přítel hned
lék vyňal z torby své, jenž divnou moc
měl, přímo zázračnou. Neb nemocný,
když požil ho, hned cítil úlevu
a za týden zas konal práce své. —

Žena.

A nyní zhyne jako zločinec.

Stařec.

Jich mnoho znám, kdož v nouzi zažili
stisk soucitný té jeho pravice,
v níž dukát nejeden se zatřpytil.
A jistě dnes jim srdce krvácí,
kdy skončí život jejich dobroděj.

Hrbáč.

Když bohat byl a tolik zlata měl,
proč dobré skutky byl by nekonal?

Stařec.

Eh, druzí také mají bohatství
a bída bližních jimi nepohne.

Žena.

Kdož ví, kdo vinen jeho zločinem!
(Zavádí o mrtvolu uhlířovu.)

Hu! Mrtvý zde! Mne hrůza obchází.

(Stařec s hrbáčem skloní se nad mrtvolou.)

Stařec.

Můj Bože! Uhlíř! Starý přítel můj!
A krvácí! Tu zločin spáchán byl.

Hrbáč.

Snad jeden ze soudruhů Zdeňkových
Tu ránu dykou starci uštědřil.

Žena.

Jej nenechme zde ptákům na pospas.

Hrbáč (ukáže).

Tam chata jakás.

Starzec. Jeho dům to je.
Snad dosud nevědí, co stalo se.
Och, pomozte jej domů zanéstí.
(Všichni tři zvednou mrtvolu a odnášejí.)

V ý s t u p 8.

Zdialava. Průvodkyně. (Obě v smutečném šatě.)

Zdialava (kráčí k sobě).
Zde zastavme u sochy Matičky. —
Mně nohy službu vypovídají
a srdce praví: Stůj a nechoď dál! —
Ó povídej, co v dálce děje se! (Klekne.)

Průvodkyně (vyhlédajíc do prava).
Ztím zástup lidí kolem věznice
a na všech tvářích vzruch a bol.

Zdialava.
Ó, Maria, mu sly vyprosiž,
by odevzdaně nesl osud svůj!

Průvodkyně.
Už stará vrata letí dokořán
a bleďý muž z nich vyšel v okovech.

Zdialava.
Ó, Maria, mé nohy utvrdíš,
bych při pohledu bolném neklesla.

Průvodkyně.
Jde po levici jeho starý mnich
a průvod se teď dává na pochod.
(Zvoní umíráček.)

Zdialava.
Svůj život světím lásce k bližnímu,
když Zdeňkovi mi nelze náležet.

Průvodkyně.
Už přicházejí. — Půjdu okolo.
Snad bude lépe stranou ustoupit.

Zdialava.
Ó, Maria, tvé lásce svěťuji
i osud svůj i jeho na zemi
a duši jeho mocné přimluvě
tvé u Boha. — Ó svatá, oroduj! — (Ustoupí stranou.)

Výstup 9.

(Vchází popravní průvod: žoldnéři, vozík s náčiním, který veze učeň, kat, žoldnéři, Zdeněk, po jeho pravici kapucín, žoldnéři, lid.)

Lid (zpívá).

Dnes právu volný průchod budiž dán
a spravedlnost na zemi se děj!
Bůh, života a smrti věčný Pán,
vždy k blahu vodí věrné, Dobroděj.

Kdo hříšné zvůli otěž popustil
a přefal života nit u bližních,
kdo prolítí se krve nešťtíl —
buď krví smazán velký jeho hřích.

Ty, Bože, velký v milosrdí svém,
jenž zapomínáš urážek i vin,
šetř duše kajcné, jí v ráj svůj vem
a v světlo věčné proměň smrti stín!

Zdeněk. (Přibed k soše P. Marie, zastaví se, oči se mu zalejí slzami, vztáhne k ní ruce s okovy — a hlasem pláčem přerývavým jme se modlití. Tichá hudba doprovází jeho slova.)

Pod ochranu Tvou se utkáme
svatá Boží Rodičko!
Nezamítej v potřebách proseb našich,
ale ode všeho nebezpečenství
vysvoboď nás vždycky,
ó slavná a požehnaná Panno,
Paní naše,
Prostřednice naše,
Orodovnice naše!
Se Synem svým rač nás smřítí!
Synu svému rač nás poroučeti!
K Synu svému rač nás přivéstí! —

(Mezi modlitbou P. Maria kývne několikrát hlavou. Jakmile Zdeněk modlitbu ukončí, vztáhne nad ním P. Maria pravici. Mezi lidem rozruch a volání):

Lid.

Div! Zázrak! Zázrak! Vizte zázrak! Div!

Kapucín (padne na kolena).

Ó dobré nebe! Zázrak veliký!

Zdislava.

Ó díky Tobě, Panno Maria —
Tys vyslyšela prosbu pokornou! —

Zdeněk (lúbá lem roucha P. Marie. V témže okamžiku sklóní se nad ním Matka Boží a vloží zřetelně pravici svou na jeho rameno přijímajíc jej takto pod svoji ochranu. Lid jásá.)

Lid (zptivá):

Buď za ten zázrak Pán Bůh veleben,
jenž slyší dítek žalné úpění,
a jako po noci se vzbouzí den,
tak Milost Jeho duši promění.

Buď velebena Matka nebeská
za přimluvu svou přemocnou,
jež hříšníka, když v duši lítost má,
zas k světlu spásy vodí viny tmou.

Bláh, kdo si za matku Ji vyvolil
a přístav našel v jejím náručí,
bláh, kdo své boly v jejím srdci skryl,
vždy úlevu mu jistou zaručí.

(Náble hlasy: Král! Král! — uvolní se cesta.)

V řátek 10.
Předěšl. Král.

Král (s loveckou družinou).

Co stalo se? — Proč průvod rušen je?

Zdislava (vrhne se mu k nohám).

Můj pane, milost! — Milost pro Zdeňka!

Král (všimne si Zdeňka a P. Marie).

(Pokleknuv): Já Tvoji vůli, Bože, klaním se.

Buď milostiv mé velké provině! (Vstane.)

(Slavně): Před lidu tváří ruším rozsudek
a odsouzení milost dávám svou,
neb také Bůh se nad ním smiloval. —
Buď velebena Matka nebeská!

Lid.

Buď sláva králi! Sláva Marii!

(Socha P. Marie vrátí se do původní polohy. Zdeněk klese šťastím zničen na kolena a pak se bezvládně položí na stupně podstavce.)

Zdislava (klekne u hlav Zdeňkovi):

Můj Zdeňku, život byl ti navrácen,
nuž procitni a nový život žij! —
Žij lásce naší znovu zrozené,

tak čisté, jako slunce paprsek,
jak jasný pramen v lesním zátiší,
v němž blankytné se nebe obráží —
Ji Matka Boží jistě požehná. —

Zdeněk.

Ach, láska má zem smutnou opouští
a k hvězdám ulétá až tam, kde Bůh
a andělé mou duši čekají.
Já umírám a plesám radostí —
Je Smilování Boží bez konce —
ó, na věky Pán budiž veleben! —
V říši nadpozemskou, plnou lilíí
Maria volá. — K ní mne provodte
a naposled se Zdravas modlete — — —
(Všichni kleknou a modlí se, neb zpívají):
Zdravas, Maria, milosti plná,
Pán s Tebou, požehnaná Tyš
mezi ženami a požehnaný je
Plod života Tvého.
Svatá Maria, Matko Boží,
pros za nás hříšné
nyní i v hodinu smrti naší.

Amen.

(Zvony zvoní, hudba sladce zní. Zdeněk umírá v rukou Zdislavinyých.)

Konec.

POVÍDKY KNIH.

Le Sage: Chromý čert. Vydal v zábavném čtení Jan Laichter v Praze a přeložil V. Říha. — Není to snad dílo plné satanismu. Toho ještě v 17. a 18. století literatura valně neznala. Čert je zde jen vyprávěčem mnoha historek, romantických, milostných, žertovných nebo sentimentálních, většinou anekdoticky podaných. Dílo vyšlo ve Francii po prvé 1707. U nás bylo už přeloženo dvakrát, Řihův (Tillův) překlad je třetí. Je tam mnoho narázek na současné osobnosti francouzské, a potřebovalo by tudíž komentáře. Pro nás má dílko význam více jako literární a dobový dokument. *B. Halen.*

Večery ve Wigwamu. Povídky siouxského kmene, vypravované Karlem A. Eastmanem. Přel. O. Reiss. Obrázky kreslil P. Laichter. Nákl. Jana Laichtra v Praze. Knižka má být příspěvkem k pokladu národních pověstí domorodců a jakousi čítankou školní i rodinnou. Duch a cit starých povídek zachován. Pro naše děti je tento svět hotové zjevení a jaksi průpravou ke *Kipplingovi* a *Londonovi*. Člověk-Pachole a Prve-Stvořený je tu jaksi Adamem Siouxských. Morální připovídka končí skoro každou pohádku. Nemělo by smyslu srovnávat je s našimi pohádkami — rozhodně však není špatný nápad, seznámit naši mládež i s pohádkovým ovzduším cizích národů a zvláště přírodních. Rozkošné ilustrace Laichtrovy pěkně doplňují dílko. *B. Halen.*

O. Henry: Zelené dveře a jiné povídky. Nákl. F. Svobody v Nuslicích 446. — O. Henry je americký spisovatel dvaceti knih obsahující většinou krátké povídky. Nar. 1862 v Greensborough v Severní Karolině (pravě jméno je W. S. Porter.) Ztrávil dobr odružené mládí a asi desatero zaměstnání vystřídal. Po dvojím redaktorství uchýlil se do New Yorku, kde oddal se spisovatelské dráze. Jeho povídky jsou většinou krátké a obírají se životem drobných lidí, jejich starostmi i radostmi. Není tu sentimentality; úsečný sloh, obsažnost, zhuštěnost bez trapných point charakterisuje dílo jednoho z nejlepších amerických autorů. Je to básník New Yorku v próse. *B. Halen.*

Sebraných spisů VI. Pittnerové nákl. R. Prombergra vyšel sv. V. a VI. — Vesnický románek *Statečná mlynářka* jest poetickou

kronikou mlynářské rodiny z doby roboty. Pěkná charakteristika, dramatický spád, dobře vystihnuté časové ovzduší a ušlechtilý, křesťanský optimismus, jenž vyvádí hrdiny a hrdinky úskalími a pokušeními ku krásnému, klidnému odpočinku a stáří. Povídky *Na výměnku* charakterisuje správný názor, že trapnými poměry mezi hospodáři a výměnkáři, jsou často vinni tito svojí umíněností. Nejsou tu však jenom truchlé obrázky, většinou se nese i tato kniha usměvavým tónem a pro svoje ušlechtilé poslání zaslouží býti zařazena do každé lidové knihovny. *B. Halen.*

Prokop Holý: Máj v nebi. Nákl. arcib. tiskárny v Praze. — V předmluvě překladatel vypravuje vznik dobrého svého díla. „Kdykoli jsem při modlitbě breviáře čítal nádherná officia mariánská, vždycky jsem toužil, aby tyto poklady myšlenek a nadšení, tak plodné pro dogmatiku a apologii, poesii a zdravou, hlubokou zbožnost, mystiku a homiletiku, přístupny byly i někomu jinému, než nám kněžím. To mne vedlo k tomu pokusu o jakousi mariánskou antologii.“ Autor měl k dispozici breviář, Neumanův spisek *Panna Maria*, starou sbírku *Pietas Marianne Graecorum* a Pelikovského *Dvě sestry*. Překlady jsou pečlivé, úprava mohla býti, vzhledem k obsahu, krásnější. *B. Halen.*

J. Vyhliďal: Hanácké humoresky. Nákl. R. Prombergra v Olomouci. S ilustracemi Pištělkovými. Cena 30 Kč. — Zdravý humor lidový. Satira přítele lidu, jenž schyluje se s láskou i k chybujícím rodákům. Výborný kulturní dokument doby předpřevratové, válečné i poválečné. Kniha potěší i labužníka literárního. *B. Halen.*

Literární vzpomínky. (Odpověď p. Ad. E. Vaškovi na kritiku v „Mor.-slez. deníku“). Ad. E. Vašek v „Mor.-slez. deníku“ (3. září 1922) všiml si mých „Literárních vzpomínek“ uveřejněných v prostějovské (I) „Arše“ a „vyslovil k nim z referentské povinnosti své stanovisko“. Třeba panu profesorovi odpovědět: 1. Uveřejnil jsem „nepříznivý dokument“ o Hořicích „Obrázcích ze Slezska“, pocházející od pruského Moravce, teprve nyní, protože autor jeho si toho dříve nepřál. Ublížilo-li se Hořicovi, ať ho obhájí kritik. Chce-li p. Vašek list vidět a jméno autorovo poznati, jsem ochoten mu vyhověti, jen ať přijde! Proč pisatel listu mnou uveřejněného, nevystoupil veřejně r. 1896, může si p. profesor domyslit. Byl žádán soukromě, soukromě odpověděl. 2. Pan Vašek ve své kritice píše o docela něčem jiném než co míněno v mých „Literárních vzpomínkách“; přehlédl totiž má slova, „že naše inteligence z Opavy a Ostrav, neosmělovala se mezi Moravci *apoštolovati*“ (str. 194) a on uvádí ve svém referátě spisovatele, kteří psali o Moravcích. Apoštolovati a psáti je přece rozdíl! Byl bych vděčný p. Vaškovi, kdyby byl udal (od roku 1882—1914) jména těch, z Opavy a Ostrav (kromě těch, jež poznačena v mých publikacích), kteří sami mezi lidem moravským chodili a budili vědomí národní. Pokud jsem mohl z venkovského zákoutí sledovati pilnou a záslužnou práci Vaškovu o Moravcích, nemohu uznati pravdivým jeho sebevědomý výrok, že „psal na základě vlastních studií o věcech, o kterých se P. Vyhřídaloovi ani nezdálo“; jest to bezpochyby jeho básnická nadsázka. Že vypátral p. Vašek mnohé věci, jest přirozeno, vždyť dlel po delší dobu na dovolené ve Slezsku a byl předsedou kulturní komise pro Hlučínsko, maje v Opavě pomůcky po ruce a já vzdálen Slezska. Po 25 letech snáze se pracuje, kdy nastěhovalo se hojnost české inteligence do Slezska, než když práce spočívala na bedrách málo lidí. 3. Že mé práce o Slezsku mají nedostatky, poznamenal jsem na str. 199 „Literárních vzpomínek“, dívám se, že p. Vašek znovu se o tom zmiňuje a pobízí k revizi. Jen s chutí dejte se do ní, ať máme konečně dokonalá díla o Slezsku! Vláda jest nyní naše, ta vás ve všem bude podporovati, hůře bylo dříve; mohl by Vám o tom vypravovati p. prof. Zukal, když činil si historické výpisky, kam ho strkali. 4. Pan Vašek trpce nese, že nezmínil jsem se v „Našem Slezsku“ o sbírečce jeho folkloristického materiálu, již mi odevzdal — tehdy sekretán — v Hulíně, jedá z duchovních cvičení velehradských: „Mlčím o tom,“ píše, „už

dvacet let a mlčel bych dál, kdybych jeho lacinými odsudky nebyl vyprovokován." Předně konstatuji, že jsem pana Vaška nikde nevyprovokoval, vždyť jména jeho nikde neuvádím. Co se týče „sbírky“ p. Vaškem mi odevzdané, pokud se mohu upamatovati, sestávala s nemnoha cedulek, jichž jen částečně mohl jsem upotřebiti, maje vlastní zápisy. Že jméno jeho mezi mými příspěvateli nepoznamenáno, stalo se ne zúmyslně, nýbrž p. Vašek na lístky se nepodepsal a já třídě tisíce cedulek, nevěděl jsem, od koho pocházejí. Napravuji nedopatření a prosím za odpuštění.

5. Na konci p. Vašek opakuje báčorku, jako bych já „degradoval vůdčího ducha slezského probuzení prof. Ant. Vaška a hlavního tvůrce „Opavského Besedníka“ na nastrčeného redaktora, kterýžto ponížení vyvolalo i hořký básnický protest se strany jeho syna, Petra Bezruče . . .“ S tou degradací jest to takové: Když pražský časopis „Vlast“ přinášel mé zprávy o národním vývoji našeho Slezska, které později vyšly samostatně pod názvem „Naše Slezsko“ (1900, Praha), poslal mi 12. října 1900 Jan Lepař, bývalý ředitel učitelského ústavu v Praze a školní inspektor list, v němž vyvracel mé tvrzení, uvedené v „Našem Slezsku“ na str. 50, jako by Antonín Vašek r. 1861 byl založil list „Opavský Besedník“ (1861—1865), napsal jsem totiž: Roku 1860 vrátil se Vašek do Slezska, kdež založil „Opavský Besedník“. List Lepařův zní:

Velectěný Velebný Pane!

Z „Vlasti“, podávající dějepisné zprávy o národním vývoji našeho Slezska, zvěděl jsem, že Vašnost projevil Jste také o mně milé vzpomínky, i mám tedy příčinu, vzdáti Vám za to srdečné díky. Dovoluji si však připomenouti, že v jisté neráčil jste věci býti důkladně znalým. Na str. 1022 připisuje se vznik časopisu „Opavského Besedníku“ p. Ant. Vaškovi, kdežto *opravdovým téhož listu původcem jsem já*, ale pana Vaška jsem si vyprosil za přijetí jména zakladatelského, ježto jsem poznal z tehdejších poměrů opavských, že by list můj setkal se s velikou opovržeností, kdybych já jako *Moravan* byl se vydal za redaktora. P. Vašek se uvolil k žádosti mé dáti se jmenovati redaktorem listu dotčeného a já jmenoval se redaktorem jenom za doby jeho ochuravění. Jako ctitel pp. Palackého, Riegra a j. získal jsem také té podpory, že jmenovaní pánové odebírali několik exemplářů „Opavského Besedníka“ (až i 15 každý), aby list jimi samými mohl býti v lidu snadno rozšiřován. Vedle p. Vaška pomáhali mi zvláště pp. P. Lelek a prof. Kunz. Zatím končím, díky své Vašnosti opakuje, jako nynější pensista Pražský bydlící na Král. Vinohradech v Chodské ulici č. 1032.

Jan Lepař.

Z tohoto listu zřetelně vyzívá fakt, že já „nedegradoval“ Ant. Vaška, nýbrž Jan Lepař přihlásil se za opravdového „Opavského

Besedníka" původce a mé informace o Vaškovi opravoval, kterého jsem uznával posud za zakladatele časopisu. — List Lepařův otisknut byl r. 1900 v „Našem Slezsku" I., str. 124—125 jako „Dodatek", Jan Lepař umřel 1. července 1902, měl tedy p. Ad. Vašek, Petr Bezruč (Vladimír Vašek) a jeho sestra dosti času, aby za živa se vypořádali s Janem Lepařem a obhájili prvenství Ant. Vaška jako zakladatele „Opavského Besedníka", nikdo však ze Slezska se neozval. Panu Vlad. Vaškovi výtisk „Našeho Slezska" jsem poslal. Toto mlčení mi vnukalo myšlenku, že Jan Lepař dal podnět k založení „Opavského Besedníka". Abych měl více světla o věci, odebral jsem se do Opavy k p. prof. Jos. Zukalovi otázat se, jaké to bylo. Pan profesor jest z nejstarších pamětníků národního hnutí slezského, sám redigoval č. 22—26 r. 1865 „Opavského Besedníku", tedy o založení listu bezpečně zprávy mítí mohl; týž se mnou sdělil, že zakladateli jsou oba, Lepař i Vašek. Byv takto informován, napsal jsem r. 1910 do „Věstniku Matice Opavské" článek „Kdo založil Opavský Besedník". Resume jeho bylo: J. Lepař dal podnět k založení „Opavského Besedníka", Lepař a Vašek o vydání listu za pomoci ostatních vlastenců slezských se postarali. Vašek bývá nazýván zakladatelem listu, protože byla jest ve Slezsku známější, zásluhy jeho o Slezsko větší ... V téžze „Věstniku" teprve za dvě leta (1912) a za rok před tím v „Mor.-slezské revui" vystoupil p. Ad. E. Vašek jako obhájce Ant. Vaška, že on „skutečným tvůrcem a duší „Opavského Besedníku" a Jan Lepař byl jeho pilným spolupracovníkem", připustil však, že není vyloučeno, že myšlenku o založení českého časopisu ve Slezsku vůbec mohl nadhoditi Lepař. Tak ve skutečnosti vypadá můj „nájezd" na Ant. Vaška, který prý vzbudil hořký protest proti mně. Stalo-li se tak, tedy zcela bezdůvodně. Nestranný pozorovatel sporu nabývá přesvědčení, že jednalo se mi pouze o vypátrání pravdy, kdo vlastně založil „Opavský Besedník". Nemám žádného důvodu, proč bych stranil Lepařovi na úkor Ant. Vaška, nejsem příbuzným jejich, jak p. kritik s Ant. Vaškem, o obou jsem vděčně psal, Ant. Vaškovi větší chválu vzdal, napsav o něm v „Našem Slezsku" (I., str. 50): „Zásluhy Vaškovy o Slezsko jsou nehynoucí; Kdyby nebyval vydal spisu proti pravosti „Rukopisu Královského", ... byl by všeobecně uznáván a skvěl by se v záři největšího vlastence slezského. Znalec poměrů slezských váží si Vaška co nejvíce." Podařilo-li se p. Ad. Vaškovi dokázat, že byl Ant. Vašek zakladatelem „Opavského Besedníka", budíž, nic proti tomu nemám. Končím týmiž slovy jako p. kritik, avšak bez „odporu" proti němu: Svoji k svému a vždy dle pravdy! Tak si vždy lépe posloužíme navzájem!

J. Vyhřidal.

Poznámka. V pojednání „Literární vzpomínky" na str. 199 v třetím řádku zdola oprav místo „přiciněním dr. Fr. Slámy" na „přiciněním dr. Fr. Stratila".

Přehled revuí. Hlidka (č. 9.) Studie dr. Jar. Ovečky „Vznik a prameny duchovních cvičení sv. Ignáce z Loyoly“. Dr. Jos. Vašica velmi cenný příspěvek ke studiu řeckého rozkolu a otázky cyrilometodějské, totiž rozbor a ocenění dr. Grivce: „O pravověrnosti sv. Cyrila a Metoda“.

Čas katol. duchovenstva (5—6). Šitlerova a Cibulkova přednáška „Památky biskupa dr. Josefa Doubravy“ (jeho zájem o umění, literární činnost jeho). Dr. Hanuše referát o universitě lovaňské, Dr. K. Statečného o monismu, J. Šafránka o K. A. Vinařickém. Zajímavý referát o moderním padělu života Kristova (list Benánův) a o Schlöglových překladech Pisma svatého.

Nové Čechy (č. 1.) Dr. Hartl: Jazyk a písemnictví na Podkarpatské Rusi. Dr. Kolman „Romantism a revoluce“. Dr. C. Stehlik: Význam Fr. Bacona pro náš nynější stav. (Význam filosofický.) Dále znalost Bacona je potřebna u nás také komeniologů, neboť mezi Baconem a Komenským je řada shod. Dále je tu moment historický, neboť Bacon byl kancléřem Angelio v dobách českého povstání a bělohorské porážky. Může však být i vzorem naší mladé tradici diplomatické a ministerstvu unifikacnímu, neboť po spojení Anglie se Skotskem, řešil úkol, jak řešíme my po spojení českých zemí se Slovenskem. Dr. Oberplacer: O umělých jazycích. Dr. Fischer: Případ Strindbergův. (Skutečná žena byla pro Strinberga schopna všeho, jen ne obětování, jen ne citové hloubky, jen ne samostatného života).

Naše doba (10.) Dr. Oberplacer „Stopy pravěku v moderním životě“ (podání pravé ruky, červená barva šatu, políbení na ústa, svíce na hrobech, vyměšování prstenů při svatbě, zdobení bytů jeleními a srnčími parohy). Kdo studuje pravěkou kulturu, najde v ní výklad velmi mnoha zjevů naší vzdělanosti, kterých se lidstvo podnes drží, ač pokrokem doby pozbyly vnitřního obsahu

nebo se jejich smysl úplně změnil. Na jednou se ukáže, že takový všední náš zvyk jest upomínkou na předky, kteří tu žili před více než 150 generacemi. Rozumíme pak lépe smyslu dějinného vývoje, jako lépe chápeme závěrečné kapitoly románu když známe jeho předchozí děj.

Proletkult I. 19. Helena Maltřová v článku „Revoluční výchova“ zapísává rodiče, aby vychovávali děti ve smyslu komunistickém. „Hned v rodině je nutno začínat. Jako člověk náboženský i svoje děti nábožensky vede, vlastenec vlastenecký — tak i komunističtí rodiče musejí vésti své děti důsledně a přísně komunisticky. Komunistická matka v první řadě musí na to dbáti. Musí být pečlivá i ve výběru pohádek i ve výběru her a hraček. Ať také posílá své děti na dětské tábory a pohádkové dýchánky, které komunistická strana pořádá. A samy ženy ať nezanedbávají ani jedině příležitosti, kde by se mohly poučiti. Naše schůze, naše přednášky, naše divadlo — všechno musí být prochnuto duchem revolučním, vědomím proletářské družnosti, vědomím mezinárodním, třídním.“

Zvon XXII. 34. J. D. naráká na literární zpravodajství v českých listech, jež jest nedbalé, náhodné, nebo v ruce určité kliky literární. „Jest velmi smutno, že redaktori literárních rubrik si neuvědomí, jak neozorné škody v písemnictví působí nedbalé zpravodajství. Že si neuvědomí, jakého pro denní tisk je třeba systému, přísného pořádku, vyloučení nahodilostí, osobních zálib; co třeba rozvahy, objektivnosti, věcnosti. Že čtenáři třeba jest vůdce, dávajícího pokyny — a že jest čestnou povinností býti práv co možné celému písemnictví. Ne „strhání“ nebo chvála, ale nedbalost jest tu stranicivím, jež jest hříchem na celé literatuře. Nedovede-li redaktor literárního feuilletonu plniti takto své povinnosti — ať se stydí před kolegou redaktorem rubriky sportovní.“

spisovatelích a kulturních pracovních rozšířila se do nejširších vrstev, jednáno o zřízení musea katolických umělců a spisovatelů a o uspořádání výstavy katolické práce spisovatelé a katolického umění, aby se tak ukázala potřeba zřízení uměleckého družstva, k němuž byl dán popud z Brna a které by se jmenovalo „Methodia“. Je už celá řada umělců získána pro tento podnik. Jedná se hlavně o místnosti a o basi finanční. Místnosti by se při dobré vůli v Olomouci najít daly. Co se finanční stránky týká, nutno se konečně ozvatí proti stálému přehížení katolických spisovatelů se strany země a státu a žádati o subvenci. — Pro příští nejbližší rok ustanoveno konečně uspořádati zatím v Praze jen výstavu krásného písemnictví a podle jejího výsledku se zaříditi. Provedením pověřen *Bitnar*. Ustanoveno pořádati výstavu tuto u příležitosti zemského sletu Orla v Čechách. — Také o filmu bylo jednáno. Je nutno k němu zaujati z naší strany stanovisko, které odmítavé býti nemůže, neboť film katolický stane se nesmírně důležitým kulturním činitelem. V „Arše“ bude zřízena rubrika „Film“. — Co se týká katolického dramatu, usneseno učiniti v tomto ohledu přímo objednávku u lidí, o nichž se ví, že by byli schopni cenné katolické drama napsati (Durych a j.). — Co se týká zlepšení hmotných poměrů katol. spisovatelů, je třeba, aby poměrů mezi nimi všiml si i naši poslanci, anebo byli na ně upozorňováni a aby literáty podporovali (vymáháním subvencí atd.). Literatura i t. zv. nezávadná, odcizila katolictví nesmírně množstvím dušů, pouhými, třebas i jemnými, ale přece jedovatými narázkami, zvláště byly-li učiněny v seriosním časopise nebo díle. Nutno těmto vlivům čeliti a všemožně podporovati lidi, kteří by svým uměním v duchu vpravdě katolickém inteligenci opět získávali. Nesmí se hleděti na práce katolických literátů jako na nějaký luxus. Usneseno klubu lidových poslanců poslati v té věci memorandum. — Dále usneseno vypracovati ceník honorářů. — Pro nejmladší generaci katolických spisovatelů, orientovanou více na východ nežli na latinský západ, uznána potřeba založiti nový časopis vedle „Archy“. Konečně usneseno prozatím rozšířiti „Archu“, postaviti ji na širší základ, aby v ní měli všichni i nejmladší místa dosti. Touto věcí bude se ještě výbor znovu zabývati. „Archa“ zůstane v Olomouci, jejím redaktorem bude V. *Bitnar*, jenž se jí bude moci věnovati. — Družina literární a umělecká vzala sobě za úkol a čestnou povinnost postarati se o znovuvybudování povoleného Mariánského sloupu v Praze. Za tím účelem budtež všichni, kdož konali sbírky na tento účel, upozorněni a vyzváni, aby výtěžky těchto sbírek odvedli odbočce Moravsko-slovenské banky v Praze. — Moravská zemská literární dotace úplně pomíjí katolické spisovatele a je nutno domáhati se zastoupení v porotě. — V „Arše“ bude opět zavedena umělecká příloha a B. *Konařík* bude jejím redaktorem. — Přáním p. předsedy, aby Družina literární a umělecká, která utvořila nedávno svoji odbočku i v Praze, sdružila kolem sebe všechny pracovníky literárně-umělecké, stojící na křesťanském názoru světovém a založila epochu nového obrozeného umění, schůze skončena.

KNIHY DRUŽSTVA PŘÁTEL STUDIA

Pořádá a vydává L. Kuncíř v Praze VII., Oveňecká 4.

1. Belloc: Cesta do Říma	Kč 24'20
2. Quincey: Johanna z Arcu	10'—
3. Sv. Bonaventura: Život sv. Františka. (Rozebráno).	
4. Blah. Maurus: Život sv. Maří Magdaleny	Kč 26'70
5. Edschmid: Šestero ústí	19'80
6. Claudel: Sedmý den odpočinkem	15'40
7. Fulcher: Historie Jerusalemská	33'—
8. Claudel: Páter velkých ód	27'50
9. Hello: Divné příběhy	39'60
10. Jammes: Růženec ve slunci	16'50
11. Zjevení pjev. Panny na hoře La Saletské	10'—
12. Reynek: Žizně	22'—
13. Claudel: Tři básně z války	2'20
14. Konečný: Sv. Dominik	33'—
15. Almanach III. řádu sv. Františka	15'40
16. Kříšťan: Život sv. Václava	19'80
17. d'Aurevilly: Ženatý kněz	37'40
18. Kvítky sv. Františka	30'80
19. Karásek: Legenda o ctihodné M. Elektě	18'—
20. Sv. Terezie: Meditace duše o Bohu	8'80
21. Grigniar z Montfortu: O pravé pobožnosti k Panně Marii	18'—
22. Lang: Jacopone da Todí. V tisku.	
23. d'Aurevilly: Rytíř des Tonches. V tisku.	

Členský příspěvek 60 Kč ročně. — Členové dostávají knihy se slevou a roční bezplatnou premii zdarma.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhliďal: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1'80. (Rozebráno.)
Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamáné touhy. Básně. Cena Kč 2'10. (Rozebráno.)
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1'70.
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5'20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: Nedobrý. Kresby z Valaška. Cena Kč 3'40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl ptáček. Básně. Cena 5'20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhálo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15'50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

**Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.**

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

1922
ROČNÍK DESÁTÝ

ŘÍDÍ:

K. DOSTÁL-LUTINOV, DR. FR. HRACHOVSKÝ,
FR. STRÍŽOVSKÝ A LAD. ZAMYKAL

•

VYDÁVÁ
DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI.
TISKLA LIDOVÁ TISKÁRNA V OLOMOUCI.

OBSAH „ARCHY“ ROČNÍKU X.

BÁSNE.

	Str.
Bartuška Josef: Nejchudší v lese	407
Z knihy „Velikonoce“	165
Bojar Stanislav: Bratru Františkovi	25
Láska Boží	433
Poklad	25
Tvé stopy	26
Modlitba	232
Děrda František Bob.: Z mých básní	301
Dohnal František: Hřbitov	131
Únava	254
Titáni	260
Doležal Josef: Večer v lukách	143
Hanzelka František: Nedělní ráno	200
Modlitba sobotní	216
Hruban Jaroslav: Addolorata	431
Holý Prokop: Z církevní poesie tecké	96
Chudoba A. S.: Setkání	136
Jedlička Václav: Má modlitba	49
Madonna hudby	53
Z básní	373
Karník Jan: Prostý motiv	26
Kasprovicz Jan, přeložil Jan Karník: Z knihy chudobných	408
Kašpar František: Neděle na vsi	68
Ráno	68
Den na venkově	68
Jablone	69
Poutníci	70
Zelený Bůh	70
Letní noc	259
Kavánová M.: Srdce Páně	413
Leubner František: Istehar	147
Lipanský Jettich: Františkánská idyla	24
Adonis	253
Pláně truchlivé	281
Novák Alois St.: Překlady z duchovní poesie italské	152
Pascoli Giovanni, přeložil Al. St. Novák: Věra	62
Rovenský Jaro: Štědrý den	27
Pramen	27
Životem prokleti	28
Hoch	129
Panenka	129

Rovenský Jaro: Věci a lidé	130
Můj pokoj	130
Střížovský František: Žalm 22	271
Vinař Jan: Balada lesní	207
Z literární pozůstalosti Lucyana Rydela, přeložil J. Karník	179

PROSA, STUDIE A ESSAYE.

Bojar Stanislav: Tvář	132
Dohalský Antonín Dr.: Londýnské dojmy	13, 93
„Magistra theologorum“ — Angela de Foligno 172, 268	
Dostál Lutínov Karel: Problém katolické literatury	54
Hanák Josef: Mgr. Alfred Baudrillard	8, 71, 137, 208
Paul Thureau-Dangin	337
Horák F. S.: Jak se jeví náboženská krise Zeyrova v románu „Dům „U to- nouch hvězdy.“	255
Lady Fullertonová, katolická spisovatelka anglická	403
Konařík-Bečvan Bedřich: Mlčící	5, 63, 140, 190, 233, 308
Lipanský Jetřich: U studánky	168
Novák Alois St.: Z Dantova „Convivia“	148
Oliva Václav: O úmrtním roce sv. Jana Nepomuckého ve světle jeho ka- nonisační bully	414
Střížovský František: Zázrak	99, 153, 201, 272, 346, 437
Timermans Felix, z vláštiny přeložil Otto F. Babler: Krásné čtení o panně Symfrose	376
Vinař Jan: Tajemná zahrada	248
Domov	410
Vyhlídal J.: Literární vzpomínky	193
Z mé korespondence s Fr. Kottem	304
Wyspiański Stanislav, přeložil F. Duša: Legion 18, 79, 144, 180, 239, 318, 391	
Ze staroholandštiny přeložil Otto F. Babler: Sestra Beatrice	282
Posudky knih na str. 29, 109, 217, 286, 355, 443 od B. Konaříka, J. Karníka a j.	
Okna na str. 34, 117, 158, 218, 289, 358, 445 od Bedř. Konaříka, Mirky, Bořity, F. S. Horáka, J. Lipanského, A. Kodýtky a j.	
Přehled revuí psal B. Konařík.	

